ISBN 978-966-184-295-2

POLTAVA UNIVERSITY OF
ECONOMICS AND TRADE

НАУКА І МОЛОДЬ В ХХІ СТОРІЧЧІ

ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ
ІІІ Міжнародної молодіжної науково-практичної
інтернет-конференції

(м. Полтава, 1 грудня 2017 року)

Полтава 2017

Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«ПОЛТАВСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЕКОНОМІКИ І ТОРГІВЛІ»
(ПУЕТ)

НАУКА І МОЛОДЬ В ХХІ СТОРІЧЧІ

ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ

ІІІ Міжнародної молодіжної науково-практичної
інтернет-конференції

(м. Полтава, 1 грудня 2017 року)

Полтава
ПУЕТ
2017

УДК 001:378-053.6
Н34

Друкується відповідно до Наказу по університету № 222-Н від 27 вересня 2017 р.

Організаційний комітет конференції

С. В. Гаркуша, д. т. н., професор, проректор з наукової роботи, голова організаційного комітету ПУЕТ;
О. В. Чернявська, д. е. н., професор, проректор з науково-педагогічної роботи (міжнародні зв'язки, міжнародна діяльність, європейська та євроатлантична інтеграція) ПУЕТ;
Н. В. Герман, доцент, директор науково-навчального центру ПУЕТ;
О. В. Гасій, к. е. н., т. в. о. директора Інституту економіки, управління та інформаційних технологій ПУЕТ;
Н. М. Тягунова, к. е. н., професор, декан факультету товарознавства, торгівлі та маркетингу ПУЕТ;
В. О. Скрипник, д. т. н., доцент, декан факультету харчових технологій, готельно-ресторанного та туристичного бізнесу ПУЕТ;
Н. І. Коливушка, завідувач науково-організаційного відділу ПУЕТ;
Л. М. Діденко, начальник редакційно-видавничого відділу ПУЕТ.

Н34 **Наука** і молодь в XXI сторіччі : збірник тез доповідей III Міжнародної молодіжної науково-практичної інтернет-конференції (м. Полтава, 1 грудня 2017 року). – Полтава : ПУЕТ, 2017. – 673 с. – 1 електрон. опт. диск (CD-ROM). – Текст укр., рос., англ. мовами.

ISBN 978-966-184-295-2

У збірнику представлено тези учасників III Міжнародної молодіжної науково-практичної інтернет-конференції «Наука і молодь в XXI сторіччі» за тематичними напрямами: «Готельно-ресторанна та курортна справа», «Документознавство, інформаційна, бібліотечна та архівна справа», «Економіка», «Інформатика та комп'ютерні науки», «Маркетинг», «Менеджмент і адміністрування», «Міжнародні економічні відносини», «Місцеве самоврядування», «Облік і аудит», «Педагогіка вищої школи», «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність», «Право», «Туризм», «Фізична культура і спорт», «Філологія», «Фінанси, банківська справа та страхування», «Харчові технології та інженерія», «Хімія».

УДК 001:378-053.6

Матеріали друкуються в авторській редакції мовами оригіналів.

За виклад, зміст і достовірність матеріалів відповідальні автори.

Розповсюдження та тиражування без офіційного дозволу ПУЕТ заборонено.

ISBN 978-966-184-295-2

© Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», 2017

СПІВОРГАНІЗАТОРИ КОНФЕРЕНЦІЇ

Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі» (Україна)

Білоруський торгово-економічний університет споживчої кооперації (Республіка Білорусь)

Євразійський національний університет імені Л. Н. Гумільова (Республіка Казахстан)

Кооперативно-торговий університет Молдови (Республіка Молдова)

Таджицький державний університет комерції (Республіка Таджикистан)

Університет національного та світового господарства (Республіка Болгарія)

ЗМІСТ

ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННА ТА КУРОРТНА СПРАВА

Демиденко Е.Н., Бережнова К.П., Байбардина Т.Н. Приоритеты развития ресторанного бизнеса в Республике Беларусь 18
Ковбасюк Ю. П., Іваніщева О. А. Роль ресторанного господарства в індустрії туризму 21
Лебабін В. В., Гринь В. В. Культура обслуговування та поведінки працівників готельного господарства 23
Лебабін В. В., Маскевич О. Л. Особливості формування мислення спеціаліста у сфері обслуговування 26
Лебабін В. В., Іваніщева О. А. Перспективи розвитку та змін функцій закладів ресторанного господарства 28
Лебабін В. В., Боковець В. В. Система охорони праці та техніка безпеки у готельно-ресторанному комплексі 30
Repieva Ye. V., Zhukov Ye. V. Prospects of hotels in the development of the destinations of the castle tourism 33
Скобліков В. І., Жуков Є. В. Застосування системи управління безпечністю харчових продуктів при кейтерингу 36
Ткаченко Н. С., Колісниченко Т. О. Диференціація послуг, що надаються пасажирам під час круїзів на морському транспорті 38

ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО, ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА СПРАВА

Пащенко Ю. В., Оніпко Т. В. Віртуальна книжкова виставка – інноваційна бібліотечна послуга 42
Тузлукова А. І. Сучасні технології, що сприяють формуванню студента – читача 45
Холодько М. В., Трофімук-Кирилова Т. М. Дефініція «Ділове спілкування» у працях сучасних дослідників 48

ЕКОНОМІКА

Бадеха А. В., Геврасева А. П. Индикаторы оценки уровня экономической безопасности страны и региона 52
Баймуханов К. Д., Тажибаева Ж. О. О преимуществах использования государственно-частного партнерства в области научной и инновационной деятельности 55

Балашова Н. В. Роль професійно-технічних навчальних закладів державної служби зайнятості у відновленні трудових ресурсів 58
Бычковская А. Г., Яцевич Н. В. Обеспечение внешнеэкономической безопасности Республики Беларусь 61
Вітюнін В.О. Ефективність управління як критерій професійної компетентності керівників оплата 64
Водопьян К. А., Володько О. В. Тенденции развития малого и среднего бизнеса в Республике Беларусь 67
Гусинец Є. В., Григор'єв Ю. А. Особливості фінансування фізичної культури і спорту в Республіці Білорусь 69
Девялтовская Л. А., Мачульская В. Д., Манцерова Т. Ф. Конкурентоспособность ветроэнергетики на мировом рынке 72
Девялтовская Л. А., Манцерова Т. Ф. Концессии в Республике Беларусь на современном этапе 75
Досанова А. К., Кенжин Ж. Б., Сабиров Р. Ценность интеллектуального потенциала в процессе инновационного воспроизводства 78
Дудченко Г. А., Марков А. Н., Гайдук А. А. Использование фотоэлектрических элементов в автомобильном транспорте 82
Әліпбек Ж. С. Зарубежный опыт организаций инновационных технологии в науке Республики Казахстан 84
Ефремова А. Д., Абдрахманова Н. Б. Проблемы экономики Казахстана 88
Журкин Е. Б., Хисамутдинов Р. Ф., Лашук М. Ю., Сеилов Ш. Ж. Технология улучшения состояния почв в Республике Казахстан 92
Кадовба Е. А. Дорина Е. Б. Инновационная инфраструктура в Республике Беларусь в контексте эффективности инновационной деятельности 96
Манескул І. Д., Чумак І. К. Вдосконалення системи оплати праці на підприємстві 99
Мачульская В. Д., Манцерова Т. Ф. Эффективное использование ветроэнергетики в Республике Беларусь 102
Минина А. И., Пинчук Т. А., Володько О. В. Индекс развития человеческого потенциала как главный индикатор уровня развития человеческого капитала Республики Беларусь 104
Муртазоев О. К., Мирсаидов А. Б. Кластерный подход – основа инновационного развития региональных промышленных систем 107
Нагорнов В. Н., Манцерова Т. Ф. Формирование ставок позонных тарифов на основе экономико-математических методов 110

Петрищева К. Г., Єлецьких С. Я. Використання модифікацій «золотого правила економіки» для аналізу підприємств 112
Романовский В. А., Брагина О. С. Сущностная характеристика видов социологических опросов и их результативность 116
Романюк Д. М., Чумак І. К. Підтримка вітчизняного товаровиробника як проектор розвитку економічного потенціалу України 119
Русецкая М. И., Стасула Я. А., Чиж Е. П. Blockchain в Республике Беларусь. Перспективы и проблематика 122
Савицкая А. В., Яцевич Н. В. Образование и развитие кредитной кооперации в Германии 123
Синявская О. Д., Яцевич Н. В. Использование «оборотного» франчайзинга потребительской кооперации Республики Беларусь 126
Студенець В.О. Концептуальні засади ефективності праці 129
Терех К. А., Пытель В. В., Володько О. В. Денежные доходы населения Республики Беларусь 131
Фраєр О. В. Сутність процесів корпоратизації у сільському господарстві України 134
Хмель В. В., Хмель В. В., Новик Т. В. Развитие розничного бизнеса ОАО «АСБ БЕЛАРУСБАНК» 137
Шпак Н. А. Передумови формування людського капіталу інформаційної економіки 140
Юруть В. А., Яцевич Н. В. Продовольственная безопасность Республики Беларусь 144

ІНФОРМАТИКА ТА КОМП'ЮТЕРНІ НАУКИ

Богданович О. В. Комп'ютеризація як один із методів раціонального навчання студентів 148
Kovalenko H., Yefimova O., Zhytska S. Artificial Intelligence Application 151
Kurdyukov V.V., Kaziev G. Z. Big data clustering techniques 154
Лозан В. В., Гапак О. М. Дослідження методів шифрування відеопотоку, реалізація селективного методу шифрування та аналіз часових характеристик у залежності від відеопотоку 158
Маштаева А. А., Сатыбалдина Д. К. Разработка адаптивной автоматизированной тормозной системы автомобиля с электрогидравлическим приводом 159
Ovchinnik V., Glushkov A., Zhilin A. V. Problems of Information and Telecommunication Systems (its) Protection 162

Павлович В. Ю., Гапак О. М. Системи криптографічного захисту ОС LINUX 164
Спанова Б. Ж., Цицина А. С. Разработка информационной системы предприятия общественного питания 166
Трусевич И. В., Лапотко А. А. Компьютерный бизнес-анализ. Его роль в конкурентоспособной организации 170
Черьомухін П. О., Сільонов І. С., Кравченко В. О., Очеретяний В. П. Креативність мислення студентів та використання ІКТ – запорука успішності 173

МАРКЕТИНГ

Господарева А. А., Геврасёва А. П. Формы и способы продвижения продукции предприятий машиностроения на внешних рынках 177
Квишко Т. Р., Буга Н. Ю. Вплив нейромаркетингу на поведінку споживачів 181
Кіпоренко М. А., Буга Н. Ю. Особливостей поведінки споживачів в мережі інтернет 184
Лебабін В. В., Мудрик О. П. Маркетинг у сфері готельно-ресторанного бізнесу та туризму 187
Міцеля Е. Г., Сахненко О. І. Розвиток маркетингової діяльності в Україні: проблеми та перспективи 190
Сорокина Е. В., Локтева К. И. Покупательские предпочтения на обои - основа формирования их ассортимента 193

МЕНЕДЖМЕНТ І АДМІНІСТРУВАННЯ

Баймуханов К., Тажибаева Ж. О. О развитии корпоративной социальной ответственности бизнеса 197
Балкин Р. И., Баранова Н. А. К вопросу о модернизации государственного управления 200
Виштак А. В., Гаврилова О. В. Квест-кімната як складова бізнесу та соціокультурної діяльності 203
Жиенбай С., Тажибаева Ж. О. Управление организационными изменениями в казахстанских предприятиях 205
Зулбухаров А., Тажибаева Ж. О. Эффективность управления базой данных на предприятии и использование алгоритмов машинного обучения для решения проблем в бизнесе 209
Карпеко К. А., Бойкова И. П. Эффективность управления организацией 212

Кирдасинова К. А., Увалеева Ж. Б. Об инновациях и реформах в системе образования Республики Казахстан 215
Резніченко А. В., Жовмір К. О. Системна методологія процесу мислення спрямованого на зміни 218
Рудковський О. В. Моделювання вибору стратегії забезпечення корпоративної безпеки агрохолдингу оплата 221
Садулаева М., Тажибаева Ж. О. Конкурентоспособность предприятия как фактор его успешной и эффективной деятельности 224
Семенюк І. В., Чиженко І. В. Підготовка бізнес-плану для підприємств харчової промисловості 228
Тажибаева Ж. О. Аутсорсинг – как эффективный способ устойчивого развития организаций 230
Тюлебаева К. Б., Оспанов Д. Е. Роль и значение использования методов современного менеджмента в управлении 233
Щепило А. С., Бойкова И. П. Мотивация работников на примере развитых стран 238

МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

Гавриков А. В. Тенденции развития внешней торговли потребительской кооперации в Республике Беларусь 243
Дастан Е. Д., Оразтаева З. Б. ЕАЭС как новый экономический этап торговых отношений на постсоветском пространстве 246
Кандзюба Л. І. Професійно-орієнтований підхід у викладанні іноземної мови у вищих навчальних закладах 249
Мазуренко Ю. О., Якимович К. О., Ткачук О. М. Франчайзинг – інноваційна форма розвитку підприємництва в Україні 252

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

Івако О. О., Шакун Н. В. Робота в громаді з молоддю як складова мобільної соціальної роботи в Україні 256
Ільченко Л. А. Проблеми та перспективи проведення інтернет-виборів 259
Казнадій М. В., Шакун Н. В. Насильство в сім'ї щодо жінок: сутність явища та причини виникнення 262
Оспанова А. Т. Особенности финансово-экономической основы местного самоуправления в странах Центральной Азии 265
Хардіна Т. В., Маршук Л. В. Особливості реформування місцевих бюджетів в умовах децентралізації 268

ОБЛІК І АУДИТ

Бапанова С. А., Протасова О. В. Проблемы и направления совершенствования кодекса этики профессиональных бухгалтеров Республики Казахстан 273
Барташевич А. С., Затолгутская Н. Н. Классификация доходов и ее использование в управленческом учете 276
Белова Ю. В., Затолгутская Н. Н. Функции бухгалтерской отчетности о доходах и расходах для целей управления 279
Ковалёва Ж. Л., Затолгутская Н. Н. Совершенствование учета вознаграждения работникам в соответствии с международными стандартами финансовой отчетности 282
Ковалевич О. В., Кравченко А. В. Резерв или регулятив 286
Кравченко А. В. Последовательность проверки оценочных резервов предприятия 288
Кузнецова Н. С., Шатров С. Л. Реорганизация ведомственного контроля железнодорожного транспорта 291
Лебабін В. В., Коцеруба Н. В. Організація економічного аналізу діяльності готельно-ресторанних підприємств 293
Пузикова Е. И., Протасова Н. Я. Проблемы адаптации бухгалтерского учета и отчетности в Республике Беларусь к международным стандартам 296
Ралкова Ю. В., Кравченко А. В. Направления развития бухгалтерского учета основных средств предприятий железнодорожного транспорта 299
Шатров С. Л. Оценка эффективности функционирования системы внутреннего аудита на железнодорожном транспорте 302

ПЕДАГОГІКА ВИЩОЇ ШКОЛИ

Абышова Р. И., Шатюк Т. Г. Особенности адаптации туркменских студентов 306
Абышова Р. И., Шатюк Т. Г. Особенности взаимосвязи представлений о супружеских ролях и семейных установок у представителей различных этносов 309
Агажельская С. В., Шатюк Т. Г. Психологические аспекты переживания расставания с партнёром в добрачных отношениях 312
Виштак О. М. Підготовка майбутніх педагогів до позаурочної виховної роботи 314

Вірстюк А. Я. Аксьонова В. В. Використання елементів економіки як сучасні інноваційні технології під час ознайомлення дошкільників з природою 317
Іноземцев В. А., Мороз С. Е. Формування підприємницької культури та економічної компетентності майбутніх фахівців 320
Кузнецова Н. В., Мижевич О. М. Формирование логического мышления студентов – основная задача современной высшей школы 323
Кузьменкова М. А., Шатюк Т. Г. Специфика детско-родительских отношений в семьях, воспитывающих старших дошкольников с речевыми нарушениями 326
Липская А. Н., Новак Н. Г. Исследование склонности студентов к аддиктивному поведению в межличностных отношениях 329
Локотецкая О. С., Бережнова К. П., Байбардина Т. Н. Практико-ориентированная подготовка специалистов экономического профиля как условие повышения конкурентоспособности высшего образования Республики Беларусь в мировом образовательном пространстве 332
Махсма В. М., Ажиппа Л. В. Проблема обдарованості в сучасній педагогічній теорії та практиці 335
Мачуленко Н. В., Ермолович Д. В., Шатюк Т. Г. Творческие способности и механизмы психологической защиты у студентов 338
Натарова А. В., Прус І. В. Формування англомовної лексичної компетенції серед студентів КЗОЗ «Куп'янський медичний коледж ім. Марії Шкарлетової» 341
Предиткевич О. С. Стан готовності командирів військових підрозділів збройних сил України до педагогічної фасилітації 343
Прохорова Я. А., Шатюк Т. Г. Сознательность отцовства в юношеском возрасте и ранней молодости 346
Сипко Л. М. Роль інформаційних технологій в процесі удосконалення професійної англійської мови 348
Трауцька О. В. Усна історія як метод організації позааудиторної навчальної діяльності студентів при вивченні курсу «Історія України» 351
Удич О. А. Формування художньо-ціннісних орієнтацій – важливе завдання професійної підготовки вчителя музики 353
Шереметова О. В. Внедрение работы городских учреждений культуры – как инновационные формы образования 356

ПІДПРИЄМНИЦТВО, ТОРГІВЛЯ ТА БІРЖОВА ДІЯЛЬНІСТЬ

Божко А. С., Омельченко Н. В. Дослідження якості кефіру за органолептичними показниками 360
Величко Г. Ю., Семерунь Л. В. Діагностика фінансових результатів як основа ефективного управління підприємницькою діяльністю 361
Верлос Т. Р., Омельченко Н. В. Особливості виробництва молока питного для харчування дітей в Україні 364
Гончарова В. Г., Локтева К. И. Характерные черты рынка стеклянной посуды Республики Беларусь 366
Гусинец Є. В., Григор'єв Ю. А. Особливості підприємницької діяльності в туризмі 369
Денисюк Т. А., Ткаченко А. С. Анализ ассортимента сливочного масла, экспортируемого из Республики Беларусь в Украину 372
Дмитрашко О. С., Семерунь Л. В. Ефективне управління капіталом як основа забезпечення фінансової стійкості підприємницьких структур 374
Долинская М. В., Малец В. А., Капштык А. И. Пути повышения качества торгового обслуживания покупателей 377
Єфіменко М. В., Кожушко Г. М., Басова Ю. О., Губа Л. М. Порівняльні дослідження споживних властивостей електричних ламп побутового призначення 380
Зузанська І. О., Браїлко А. С. Дослідження горілки «Президентський стандарт» 384
Калашник О. В., Кириченко О. В. Аналіз маркування дитячого взуття, що імпортується в Україну 386
Квишко Т. Р., Ткачук О. М. Бізнес-планування діяльності організації: призначення та основні етапи 388
Кіпоренко М. А., Ткачук О. М. Франчайзинг як перспективна форма розвитку малого бізнесу 391
Міналюк Ю. В., Омельченко Н. В. Дослідження якості йогурту 394
Моцакова А. П., Юрко І. В. Тенденції розвитку об'єктів торговельної нерухомості в м. Полтава 396
Ндегуе Нголо М. В., Губа Л. М., Басова Ю. О. Перспективи розвитку вітчизняного ринку лляної промисловості 398
Темиргалиева А. С., Исабеков Б. Н. Влияние инновационных процессов на деятельность предпринимательских структур 401

Фелоненко В. В. Омельченко Н. В. Особливості маркування м'ясних консервів як важливого засобу їх ідентифікації 405
Яценко В. О., Мороз С. Е. Стратегія виживання малого бізнесу: магазини «біля будинку» 406

ПРАВО

Воробей О. С., Ружицька І. В., Обривкіна О. М. проблеми захисту авторського права в умовах інформаційного суспільства 410
Малиш А. М., Круглюк О. І. Щодо питання вдосконалення «мистецької форми» вираження..... 412
Носик А. О., Сластьоненко О. О. Особливості відповідальності за порушення митних правил в Україні 414
Сидорова Н. В., Мейрамова А. Е. Конституционные предпосылки имплементация международных стандартов прав человека в Республике Казахстан 418

ТУРИЗМ

Бекенова А. М., Мусина К. П. Маркетинговые инструменты в управление качеством туристских услуг..... 422
Єфанова О. М., Омельяненко Г. А. Проблеми та перспективи розвитку туристичної галузі в Запорізькій області 425
Зінкевич А. О., Омельяненко Г. А. Сучасний стан та перспективи розвитку спортивного туризму в запорізькій області 427
Ковбасюк Ю. П., Гринь В. В. Картографічна візуалізація туристичної інформації..... 429
Солодунова О. С., Бережнова К. П., Байбардина Т. Н. Приоритеты формирования имиджевого потенциала туризма гомельского региона Республики Беларусь 432
Томашевич Е. А., Затолгутская Н. Н. Проблемы туристических услуг в Республике Беларусь..... 435

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА І СПОРТ

Азарова Н. В., Вакуленко М. М., Циферова Т. П. Физическая культура и спортивный стиль жизни органическая часть культуры студенческой молодежи XXI века 439
Будник Я. В., Сильченко И. В. Особенности совладания со стрессовой ситуацией у спортсменов 442

Верхин А. С., Иванов С. А. Эволюция биатлонной винтовки 445
Дробышевская В. А., Бондаренко А. Е. Анализ физического состояния студентов первого курса УО «Гомельский государственный технический университет имени П. О. Сухого» г. Гомеля 448
Калинчук І. І. Засоби фітнесу та їх вплив на організм студенток під час занять з фізичної культури..... 452
Кушнерова Д. К., Азимок О. П. Оздоровительное влияние физических упражнений на организм при заболеваниях позвоночника 453
Кушнерова Д. К., Новик Г. В. Оценка уровня тревожности и психического состояния студенток с использованием шкалы самооценки тревоги цунга 456
Лисенко М. Г., Чекмарьова Н. Г. Формування моральної поведінки студентів засобами і методами фізичної культури 459
Лопухов С. И., Хихлуха Д. А. Основы правильного питания – залог здоровья студенческой молодежи..... 461
Ляшенко А. О., Семикіна Н. О., Снитка В. І. Фізична культура як один із основних методів лікування та профілактики захворювань хребта у студентів 465
Манкевич А. В., Дворак В. Н. Развитие волевых качеств в спорте..... 467
Мацкевич Д. И., Дворак В. Н. Мотивация и мотивы спортсменов.....469
Місюра А. А., Врублевский Є. П. Структура і зміст фізичної культури особистості дітей молодшого шкільного віку..... 471
Місюра А. А., Врублевский Є. П. Фізкультхвилинка як форма організації фізкультурно-оздоровчих занять зі школярами 474
Оверчук О. М. Фізичні вправи як невід'ємна частина студентського життя..... 477
Пищук С. С., Мельников С. В. Физическое состояние детей среднего школьного возраста, проживающих в различных условиях радиационного загрязнения 480
Смычник Ю. С., Грабовец В. П., Минковская З. Г. Сравнительный анализ функционального состояния кардиореспираторной системы и уровня физической работоспособности студентов ГомГМУ С помощью теста Серкина..... 483
Субочева Н. И., Ковалёва О. А. Физическая реабилитация лиц среднего возраста при остеохондрозе шейного отдела позвоночника 486

Ходосок Ю. С., Дворак В. Н. Экспериментальная программа повышения уровня социально-психологической адаптации у спортсменов 18–19 лет 489
Ходосок Ю. С., Дворак В. Н. Личность спортсмена как субъекта спортивной деятельности 493
Ходосок Ю. С., Дворак В. Н. Социально-психологическая адаптация спортсменов 496
Христолюбова А., Расулов С. М. Планирование и контроль в физическом воспитании 499
Шульга В. В., Ковалева О. А. Коррекция нарушений осанки у современных школьников средствами физической реабилитации ... 502
Шумейко С. В., Ермоленко В., Ковалёва О. Н. Влияние аэробных нагрузок на рост клеток мозга 505

ФІЛОЛОГІЯ

Божок М. О., Ткачук І. В. Роль англійської мови для сучасної молоді 507
Варважицька Н. В., Ткачук І. В. Синхронний переклад в нашому столітті 510
Воляник-Круглік О. М. Вміння переконати – запорука якісного мовленнєвого впливу медичного працівника на пацієнта 513
Гаращук Н. О. Ткачук І. В. Значення англійської мови в умовах глобалізації 516
Гусак К. Ю., Ткачук І. В. Зацікавленність у вивченні іноземних мов, як результат розвитку міжнародних відносин України 519
Huseynova A. S., Jahangirov F. F. Theories of Conceptual Structure ... 522
Лебабін В. В., Ткачук І. В. Роль іноземних комунікацій в підготовці менеджерів у готельно-ресторанній сфері 527
Фільчакова О. Г. Концепт як базове поняття когнітивної лінгвістики 529
Хардіна Т. В., Ткачук І. В. Особливості підготовки сучасних перекладачів 535

ФІНАНСИ, БАНКІВСЬКА СПРАВА ТА СТРАХУВАННЯ

Антонюк А. П., Українець Н. В. Вплив різних видів зносу на вартість машин та обладнання 538
Балацун О. А., Мисевич И. Ю., Иванова Т. И. Проблемные аспекты организации финансов жилищно-коммунального хозяйства Республики Беларусь 541

Бондарева Ю. А., Чернюк Е. М. Проблемы и перспективы развития франчайзинга в республике Беларусь 545
Будкевич К. А., Лопух Ю. И. Денежно-кредитная политика в Республике Беларусь. Перспективы инфляционного таргетирования ... 548
Вакулін Н. А., Педченко Н. С. Окремі підходи до оцінки фінансової стійкості підприємства у вітчизняній і зарубіжній практиці 551
Гарбацевич В. И., Федоренков В. С., Новик Т. В. Развитие деятельности лизинговых компаний в Республике Беларусь 555
Голод Ю. В., Купорева Е. М., Давыдова Н. Л. Корпоративные облигации на фондовом рынке Республики Беларусь 558
Домосканова Я. М., Коваленко А., Иванова Т. И. Тенденции и направления развития потребительской кооперации в Республике Беларусь 561
Іноземцева Ю. Ю. Девальвація гривні: причини виникнення та шляхи її подолання 564
Коваленко А. Л., Иванова Т. И. Перспективы совершенствования налога на недвижимость в Республике Беларусь 567
Куция К. С., Чумакова Н. Л., Иванова Т. И. Проблемные аспекты организации финансов автотранспортных предприятий Республики Беларусь и направления ее совершенствования 570
Малахова М. А., Володько О. В. Адаптация зарубежного опыта государственного расходования на социальную сферу к действующей практике в Республике Беларусь 573
Малахова М. А., Лопух Ю. И. Анализ основных финансовых показателей деятельности национального банка Республики Беларусь 576
Молчанова А. Ю., Непран А. В. Мито в системі обов'язкових платежів 579
Ниязбаева А. А. Инвестиционная привлекательность региона для создания горно-металлургического кластера 582
Пытель В. В., Терех К. А., Лопух Ю. И. Тенденции и перспективы развития безналичных расчетов населения в Республике Беларусь 585
Сєрова Ю. І., Гудзь Т. П. Заощадження домогосподарств та фінансова поведінка населення: аспекти взаємовпливу 588
Терех К. А., Новик Т. В. Валютный рынок в Республике Беларусь: тенденции и перспективы развития 591
Терех К. А., Чернорук С. В. Тенденции инвестиционной активности в производственном секторе Республики Беларусь 594

Тимошенко В. С., Єгоричева С. Б. Моделі фінансової поведінки домогосподарств: сутність, типи та засади формування 597
Тищенко О. В., Єгоричева С. Б. Удосконалення методичного інструментарію оцінки стійкості державних фінансів..... 601
Хомидова С. Х., Султонов З. С. Анализ процентной политики и резервных требований национального банка Таджикистана..... 604
Чечушко А. Е., Иванова Т. И. Финансовые результаты банковской системы Республики Беларусь..... 607

ХАРЧОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ІНЖЕНЕРІЯ

Деменко Є. О., Колісниченко Т. О. Вплив йодовмісних компонентів при виробництві м'ясних напівфабрикатів за функціональним призначенням..... 611
Иващенко В. И., Холодный Л. П. Технология консервированных продуктов из ферментированных томатов..... 614
Іщенко В. С, Жуков Є. В. Використання рисового хлібу в технології м'ясних січених gluten-free виробів..... 616
Кейзор М. М., Саковець О. Ю., Савків В. Б. Моделювання електроприводу завантажувача шихти в промислову піч 619
Мазуренко Ю. О., Лояніч Г. С. Виявлення фальсифікації вершкового масла 622
Марченко І. М., Мацук Ю. А., Колісниченко Т. О. Обгрунтування технології м'ясо-рибних січених напівфабрикатів..... 625
Мельник О. В., Федорів І. П. Автоматизований контроль технологічних параметрів виготовлення сухого молока 628
Могилевиць А. Д., Мацук Ю. А., Новік Г. В. Перспективи використання продуктів переробки горіхової сировини у виробництві борошняних кондитерських виробів 630
Омелянчук І. М., Овакімян Л. А., Чорний В. М., Мисюра Т. Г. Дослідження процесу екстрагування плодів кінського каштану..... 633
Савенко В. О., Шелудько В. М. Використання борошна амаранту в технології бісквітних виробів 636
Савченко А. М., Листопад Т. С., Колісниченко Т. О. Аналіз органолептичних показників якості солодких соусів, підвищеної харчової цінності 639
Савченко А. М., Колісниченко Т. О., Чернушенко О. О. Розробка технології солодких соусів, підвищеної харчової цінності 642

Стройлова Є. В.*, *Жуков Є. В. Перспектива розширення асортименту борошняних кондитерських виробів оздоровчого призначення 645
Харкава Ю. П., Андрусенко Н. В. Стан ринку кондитерських виробів в Україні 647
Чорний В. М., Христенко В. В., Харченко Є. І. Ефективність лущення ячменю при різній тривалості процесу та різному навантаженні на обладнання 650

ХІМІЯ

Дадаш-заде М. А., Мансурова С. И. Методы повышения коэффициента производительности газо-жидкостного подъемника..... 654
Mikayilova M. R., Agagusuinova M. M. The Preparation of the Acryl Amide Complex Ru..... 657
Мандзюк М. І., Сухарева О. Ю. Спектрофотометричне визначення Ir(III) з попереднім мікроекстракційним концентруванням..... 660
Микаилова М. Р. Синтез краун-замещенных комплексов рутения 662
Микаилова М. Р. Синтез, характеристика и реакционная способность комплексы RU (II) 665
Мустафаева Р. Э. Получение адгезионных композиционных материалов..... 668
Хацановська І. В., Сотнікова Є. В. Виявлення білка в продуктах харчування 671

ПРИОРИТЕТЫ РАЗВИТИЯ РЕСТОРАННОГО БИЗНЕСА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Е. Н. Демиденко, *направление подготовки «Маркетинг», студент группы Юп-11з;*
К. П. Бережнова, *направление подготовки «Маркетинг», студент группы Ц-31;*
Т. Н. Байбардина, *зав. кафедрой маркетинга, к. э. н., доцент – научный руководитель*
Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации, г. Гомель, Республика Беларусь

Ресторанная индустрия является одним из перспективных направлений развития экономики благодаря высокому проценту рентабельности и быстрой окупаемости инвестиций в ресторанный бизнес. Структурные изменения в экономике страны привели к необходимости возрождения белорусского ресторанного рынка. Ресторанный рынок Беларуси, оказавшись под действием законов спроса и предложения, стал постепенно возрождаться. На смену жестким административным запретам в процессе регулирования ресторанного рынка постепенно пришли цивилизованные и правовые методы, возникла соответствующая нормативно-правовая база [1].

По состоянию на 1 декабря 2016 г. в республике функционировало 14 тыс. 234 объекта общественного питания, в которых одновременно могло разместиться 803 тыс. посетителей. В настоящее время на 1 тыс. человек в Беларуси приходится 1,4 объекта общественного питания. Для сравнения: в Китае – 6, в Италии – 5, в России – менее 1. Наибольшее количество расположено в Минске, Гомельской и Минской областях. Сеть объектов общественного питания постоянно развивается, в основном за счет привлечения частных инвестиций к открытию объектов ресторанного бизнеса. За счет нового строительства, переспециализации, возобновления работы в 2016 году открыто более 500 ресторанов, кафе, баров, закусочных и других объектов. Наиболее активно открываются объекты питания в Минске и Минской области – 150 и 89 соответственно [2].

В крупных городах на месте существующих столовых и кафе появились элитные рестораны. Наличие различных ценовых ниш наряду с

неудовлетворённым спросом платежеспособного населения привело к возникновению различных по своей направленности ресторанов. В настоящее время приоритетное внимание уделяется открытию объектов общественного питания, основанных на традициях белорусской национальной кухни, успешными брендами, которых являются сеть ресторанов («Талака», «Камяніца», сеть кафе «Васильки», кафе «Карчма Будзьма», ресторан «Печерское предместье», кафе «Сябрына» и др.). Сейчас на выпуске национальных блюд специализируются 229 ресторанов, кафе, баров. В 2016 году за счет нового строительства, переспециализации открыто 9 национальных заведений (в 2015 году – 49). Проводятся Дни белорусской кухни, выставки-продажи и дегустации, мастер-классы по приготовлению блюд. В Минске традиционной стала Неделя белорусской кухни, когда в ресторанах и кафе предлагаются блюда, приготовленные по единым технологическим документам (рецептурам) и одинаковым ценам независимо от типа и класса объекта [2].

Развивается сеть специализированных объектов общественного питания, предназначенных для реализации пива отечественного производства. Особой популярностью среди жителей республики и туристов пользуется такие рестораны как: ресторан «История пива» в г. Минске, кафе «Чисто пивной ресторанчик» и ресторан «Жигули» в г. Гомеле, кафе «Хаус паб» в г. Бобруйске, закусочная «Пивной дворик» в г. Малорита, рестораны «Лямус» в г. Витебске и «YorkPub» в г. Мозыре и другие.

В сфере ресторанного бизнеса в Республике Беларусь преобладают «демократичные» рестораны, рассчитанные на публику со средним доходом. Появляется всё большее количество объектов смешанного типа, таких как ресторан-кафе, ресторан-клуб, ресторан-пиццерия. Развивается сетевой ресторанный бизнес, где чётко прописаны стандарты качества продукции и обслуживания, которые направлены на достижение единого результата на каждом объекте сети.

На данный момент в стране открыты рестораны таких известных брендов как McDonald’s, TGI Friday’s, Планета суши, LIDO, готовятся к открытию точки KFC, PapaJohn’s. Появились такие объекты, как кафе для проведения мероприятий по заказам, востребованы кофейни, количество которых увеличилось на 93 объекта и составило 354 единицы. От общего количества введенных объектов 50 % составляют объекты быстрого обслуживания. Всего, согласно данным торгового

реестра, в Беларуси работает 3 тыс. 208 таких объектов, их удельный вес составляет 40 %, в том числе более 40 работают под мировыми брендами на основе франчайзинга [2].

В настоящее время, приоритетными направлениями в развитии ресторанного бизнеса Республики Беларусь являются: создание реальной конкурентной среды на рынке услуг питания за счет развития сети объектов общественного питания и совершенствования ее структуры, дальнейшей либерализации условий ведения ресторанного бизнеса; внедрение современных технологий приготовления пищи на основе высокотехнологического и энергосберегающего оборудования, применения технологии шокового охлаждения кулинарной продукции; развитие инфраструктуры торговых объектов придорожного сервиса, в том числе за счет создания сетевых объектов общественного питания придорожного сервиса, имеющих свой бренд, ориентированных на средний ценовой диапазон и предоставляющих комплекс услуг участникам дорожного движения; открытие объектов, основанных на традициях белорусской национальной кухни; создание специализированных объектов, в том числе детских кафе, кофеен, блинных и других, ориентированных на организацию обслуживания молодежи, посетителей с детьми; развитие сети общественного питания в зонах комплексного торгового обслуживания в форме фуд-кортов, предусматривающих открытие в торговых центрах с постоянным потоком посетителей объектов питания различных концепций, не дублирующих одна другую; открытие ресторанов, кафе, в которых приготовление блюд осуществляется «на глазах» у посетителей (фри-фло); ориентация на перспективные форматы в направлении «еда-отдых»: «кофейни», «пивные бары», «пабы», которые в зависимости от выбранной концепции (дорогое или недорогое) будут определять не только ассортимент выбранной продукции, но и форму обслуживания, круг потребителей, цену и другие концептуальные критерии.

В целом белорусский рынок ресторанных услуг можно признать активно развивающимся, перспективным и способным принести значительную прибыль их владельцам. Решение поставленных задач в развитии ресторанного бизнеса позволит поднять престиж объектов данной сферы бизнеса не теряя достижений и традиций национальной кухни Республики Беларусь, что в свою очередь будет способствовать укреплению имиджевого потенциала страны.

Список использованных информационных источников

1. Национальная стратегия устойчивого социально-экономического развития Республики Беларусь на период до 2020 года // Экон. бюллетень НИЭИ М-ва экономики Респ. Беларусь [Электронный ресурс]. – 2015. – № 4. – Режим доступа: http://www.economy.gov.by/dadvfiles/001251_55175_NSUR.pdf (дата доступа: 30.10.2017). – Название с экрана.
2. Сфера общественного питания в Беларуси: либерализация рынка и перспективы развития [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.belta.by/roundtable/view/sfera-obschestvennogo-pitanija-v-belarusi-liberalizatsija-rynka-i-perspektivy-razvitija-890/ (дата доступа: 09.11.2017). – Название с экрана.

РОЛЬ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА В ІНДУСТРІЇ ТУРИЗМУ

Ю. П. Ковбасюк, *спеціальність «Менеджмент туристичного бізнесу», студентка групи МТБ-41;*
О. А. Іваніщева, *асистент – науковий керівник*
Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету,
м. Вінниця, Україна

Важливий елемент в обслуговуванні туристів – послуги ресторанного господарства. Підприємства ресторанного господарства обслуговують досить різноманітний контингент відвідувачів-туристів як вітчизняних, так й іноземних, як організованих, так й індивідуальних. У процесі обслуговування туристів ресторанне господарство відіграє особливо важливу роль і набуває специфічних рис, що дозволяє вважати ресторанне господарство в курортно-туристичних центрах складовою індустрії туризму.

Ресторанне господарство України стало однією з перших галузей економіки, що перейшло на ринкові відносини. Зміна організаційно-правової форми господарювання обумовила появу великої кількості приватних підприємств та створила певну ієрархію серед закладів ресторанного господарства: від ресторанів і барів класу «люкс» до кафе й їдалень, працюючих у нижчому ціновому сегменті. У зв'язку із цим, ринок послуг харчування України є достатньо динамічним, тому що безпосередньо залежить від загальних змін в економіці країни, а також від мінливості попиту споживачів, зокрема їх платоспроможності [4].

Ресторанне господарство є галуззю, основу якої складають підприємства, що характеризуються єдністю форм організації виробництва і обслуговування споживачів і розрізняються за типами і спеціалізацією [1].

Розвиток ресторанного господарства:

– дає істотну економію суспільної праці завдяки більш раціональному використанню техніки, сировини, матеріалів;

– надає робітникам і службовцям протягом робочого дня гарячу їжу, що підвищує їх працездатність, зберігає здоров'я;

– дає можливість організації збалансованого раціонального харчування в дитячих і навчальних закладах.

Ресторанне господарство є одним із головних факторів та важливою складовою туристичної інфраструктури. Це пояснюється тим, що жодна туристична поїздка не можлива без харчування. Воно є невід'ємною складовою не лише туристичного продукту, а й повсякденного життя. Ресторанне господарство швидко розвивається і має можливість стати одним із найважливіших секторів туристичної діяльності.

Стан ресторанного господарства в цілому має чималий вплив на розвиток всієї індустрії туризму. Через економічну кризу сьогодні можна спостерігати зменшення кількості закладів ресторанного господарства в порівнянні з попередніми роками. Немалу роль в цьому зіграла і сучасна політична ситуація в країні. Але, не дивлячись на це, ресторанне господарство має великі перспективи розвитку в майбутньому. Ресторанний бізнес постійно змінюється, розширюється під дією різноманітних технічних, економічних, політичних та, навіть, соціальних змін. Однією із головних цілей підприємства повинно бути задоволення потреб клієнтів на належному рівні для отримання прибутку. Для цього необхідно слідкувати за змінами в світових тенденціях та популярних трендах, що притаманні даному виду закладу харчування [3].

В останні десятиліття в розвитку закладів ресторанного господарства окреслилися такі тенденції:

– формування нових напрямів сучасної кулінарії;

– поглиблення спеціалізації ресторанів;

– створення міжнародних ресторанних ланцюгів;

– удосконалення форм праці та впровадження досягнень науково-технічного прогресу [2, с. 14].

Отже, створення високоефективного ресторанного господарства відіграє важливе значення як один з пріоритетних напрямів структурної перебудови економіки держави. Для сприяння адекватності управлінських рішень по відношенню до розробки та втілення стратегії підприємства ресторанної індустрії, а також підвищення обізнаності працівників, необхідно знати тенденції розвитку підприємств ресторанного господарства загалом, розуміти процеси, що відбуваються в індустрії сьогодні.

Список використаних інформаційних джерел

1. Готельно-ресторанний бізнес як основна складова туристичної індустрії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://libr.rv.ua/ua/virt/78/. – Назва з екрана.
2. П'ятницька Г. Т. Тенденції розвитку ресторанного господарства в Україні / Г. Т. П'ятницька // Вісник КНТЕУ. – 2004. – № 2.
3. Ринок ресторанного бізнесу України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://poglyad.com/blog/4/437/. – Назва з екрана.
4. Яшина О. В. Особливості розвитку ресторанного господарства в Україні [Електронний ресурс] / О. В. Яшина. – Режим доступу: http://tourlib.net/statti_ukr/yashyna.htm. – Назва з екрана.

КУЛЬТУРА ОБСЛУГОВУВАННЯ ТА ПОВЕДІНКИ ПРАЦІВНИКІВ ГОТЕЛЬНОГО ГОСПОДАРСТВА

В. В. Лебабін, *спеціальність «Готельно-ресторанна справа», студент групи ГРС-31д;*
В. В. Гринь, *асистент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи – науковий керівник;*
Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету, м. Вінниця, Україна

Готельне господарство – це зростаюча туристична галузь, у якій якість послуги багато в чому залежить від культури поведінки персоналу готелів, характеру взаємодії персоналу готелів і гостей, їх професійної підготовки.

Якість послуг є найважливішою складовою культури обслуговування. Під якістю послуги розуміється сукупність властивостей, які обумовлюють її здатність задовольняти певні потреби клієнтів.

У готельному бізнесі, вмінню спілкуватися з клієнтами приділяється особлива увага. Весь персонал проходить спеціальне навчання, головне завдання якого полягає у тому, щоб навчитися спілкуватися з клієнтами різних категорій; правильно вести телефонні переговори; навчитися вислуховувати та коректно реагувати на скарги [2].

Культура обслуговування – це вміле задоволення потреб клієнтів і співробітників, це стиль роботи керівництва. Найдієвіший і ефективний спосіб створення культури обслуговування полягає у тому, щоб встановити стандарти обслуговування, навчити персонал, контролювати постійне і неухильне виконання стандартів обслуговування. У зв'язку з цим, готелі, які успішно працюють, приділяють першочергову увагу не тільки гостям, але і співробітникам. Тому головними рекомендаціями для готелів є:

- постійне навчання та підвищення кваліфікації персоналу;
- дотримання санітарних вимог;
- контроль за діяльністю всіх служб готелю;
- швидке реагування на проблеми клієнтів;
- подальший розвиток українського сервісу на світовому ринку готельних послуг [1].

Метою обслуговуючого персоналу є створення відкритої, дружньої атмосфери, тому, звертаючись до гостя по імені, будь-який працівник готелю зможе домогтися його прихильності. Гості і співробітники повинні будувати свої відносини на взаємній повазі, стаючи рівноправними діловими партнерами. Необхідно, щоб кожен гість міг звернутися до будь-якого співробітника готелю зі своїми проблемами й турботами і його очікування виправдалися. Саме такий рівень обслуговування є гарантією успіху і конкурентоздатності на ринку готельних послуг. Необхідно постійно виявляти турботу про гостя. Кожен член колективу готелю стає єдиним цілим з тими послугами, які надає готель.

Тактовна поведінка працівників готелю складається з ряду факторів. Головним з них є уміння не помічати помилок і недоліків у поведінці гостей, не акцентувати на них увагу, не виявляти зайвої зацікавленості до їх одягу, звичаїв, традицій. Не можна ставити непотрібних запитань, розповідати про свої справи, виявляти настирливість. Не можна показувати гостеві, подобається він тобі чи ні, робити непотрібні зауваження, читати моралі, висловлювати різні претензії,

розпитувати гостей про їхнє особисте життя. Працівникам необхідно вести себе тактовно і відносно до відвідувачів гостей – не можна розпитувати їх про мету візиту, а також заходити в номер без дозволу постояльців.

Високий рівень професійної культури дозволяє сформувати у гостя позитивне враження від перебування в готелі та бажання повернутися ще раз саме у цей готель [3].

У роботі діють в основному ті ж норми поведінки, що й в побуті. Ввічливість – це не проста формальність для готельних підприємств. Ця якість є основою, саме завдяки їй формується позитивний імідж підприємства. Працівник готелю повинен виховувати в собі стриманість, тобто вміння керувати своїми емоціями, не допускати розвиток негативних емоцій під впливом різних подразників, що зустрічаються при роботі з клієнтами.

Усі всесвітньо відомі готельні мережі славляться своїми високими стандартами обслуговування, адже їх персонал володіє усіма навиками обслуговування та високими професійними навичками. Проте, не завжди працівники приходять на підприємство з набутими бездоганними якостями, котрі б дозволяли їм вільно спілкуватися з гостями та допомагати їм у вирішенні всіх важливих питань, тому власникам готельного підприємства необхідно провести тренінги з підвищення професійної кваліфікації працівників на постійній основі.

Отже, професійна культура – це збірне поняття, котре включає в себе культуру спілкування, культуру поведінки, культуру обслуговування, корпоративну культуру, бездоганний зовнішній вигляд. Визначення професійної культури дозволяє повністю розкрити особистість працівника, його можливості.

Список використаних інформаційних джерел

1. Круль Г. Я. Основи готельної справи : навч. посіб. / Г. Я. Круль. – Київ : Центр учбової л-ри, 2011. – 368 с.
2. Нагимова З. А. Управління персоналом на підприємствах готельного бізнесу / З. А. Нагимова. – Санкт-Петербург : Пітер, 2004. – 144 с.
3. Чорненька Н. В. Організація функціонування готельної індустрії : навч. посіб. / Н. В. Чорненька // Організація туристичної індустрії. – Київ, 2008. – С. 61–83.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МИСЛЕННЯ СПЕЦІАЛІСТА У СФЕРІ ОБСЛУГОВУВАННЯ

В. В. Лебабін, *спеціальність «Готельно-ресторанна справа», студент групи ГРС-31д;*
О. Л. Маскевич, *ст. викладач кафедри філософії та економічної теорії – науковий керівник*
Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету, м. Вінниця, Україна

Професійний склад мислення – це переважне використання прийнятих саме в даній професійній області прийомів вирішення проблемних завдань, способів аналізу професійної ситуації, прийняття професійних рішень, способів утримання предмета праці, так як професійні завдання нерідко мають неповноту даних, дефіцит інформації, бо професійні ситуації швидко змінюються в умовах нестабільності суспільних відносин [2].

В даний час, коли відбувається оновлення всіх сторін життя нашого суспільства, все більш очевидним стає необхідність глибокої наукової розробки основ формування професійного мислення фахівця у сфері обслуговування.

Під професійним мисленням ми розуміємо вид мислення, який формується при рішенні специфічних професійних завдань. Поняття «професійне мислення» застосовується у двох аспектах:

- коли бажають підкреслити високий професійно-кваліфікаційний рівень фахівця (якісний аспект);
- коли бажають підкреслити особливості мислення, обумовлені характером професійної діяльності (предметний аспект).

Мислення фахівця в готельно-ресторанному господарстві являє собою складне системне утворення, яке включає в себе синтез образного і логічного мислення і синтез наукового і практичного мислення. У діяльності, наприклад інженера-технолога, поєднуються ці стилі мислення, потрібні для рівноправності логічного й образно-інтуїтивного мислення, рівноправність правої і лівої півкуль мозку. Для розвитку образного мислення інженера-технолога необхідні мистецтво, культурологічна підготовка. У розвитку наукового мислення головну роль грають фундаменталізація освіти, оволодіння базовими науками. Практичне інженерно-технічне мислення формується та обертається

між трьома крапками: базові фундаментальні науки, тип практичного об'єкта і його технічна модель, сформульована в технічних науках [1].

Перша особливість мислення – його опосередкований характер. Те, що людина не може пізнати прямо, безпосередньо, вона пізнає побічно, опосередковано: одні властивості через інші, невідоме – через відоме. Мислення завжди спирається на дані чуттєвого досвіду – відчуття, сприйняття, уявлення – і на раніше набуті теоретичні знання.

Друга особливість мислення – його узагальненість. Узагальнення як пізнання загального і істотного в об'єктах дійсності можливо тому, що всі властивості цих об'єктів пов'язані один з одним [4].

Специфічність професійного мислення здебільшого пов'язана з орієнтуванням фахівця в готельно-ресторанному господарстві у предметі своєї діяльності, а також з використовуваними знаряддями, засобами впливу на цей предмет, тобто технологічним боком професійної діяльності. Дослідники підкреслюють зв'язок предметного змісту й технології професійної дії з формами й логікою професійного мислення. Специфічний предмет ніби «диктує» спосіб його осмислення [3].

Таким чином, можна сказати, що досвід визначення процесу формування професійного мислення як важливої мети економічної, технічної та етичної освіти дозволить істотно підвищити якість підготовки майбутнього фахівця у сфері обслуговування, що відповідає вимогам суспільства.

Список використаних інформаційних джерел

1. Матюшкін О. М. Мислення, навчання. Творчість / О. М. Матюшкін. – Воронеж : Изд-во НВО МОДЕК, 2003. – 720 с.
2. Гіппенрейтер Ю. Б. Введення в загальну психологію [Текст] : курс лекцій / Ю. Б. Гіппенрейтер. – Москва : ЧеРо, 2009. – 336 с.
3. Засєкіна Л. В. Особливості формування професійно-творчого мислення майбутнього фахівця : дис. канд. псих. наук : 19.00.07 / Засєкіна Лариса Володимирівна. – Луцьк, 2000. – 200 с.
4. Кашапов М. М. Психология профессионального педагогического мышления (методология, теория, практика) / М. М. Кашапов // Психология профессионального педагогического мышления. – Москва, 2003. – 73 – 143 с.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТА ЗМІН ФУНКЦІЙ ЗАКЛАДІВ РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА

В. В. Лебабін, *спеціальність «Готельно-ресторанна справа», студент групи ГРС-31д;*
О. А. Іваніщева, *асистент кафедри туризму та готельно-ресторанної справи – науковий керівник*
Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету, м. Вінниця, Україна

Ресторанне господарство являє собою галузь народного господарства, основу якої складають підприємства, що характеризуються єдністю форм, організації виробництва й обслуговування споживачів, які розрізняються за типами, спеціалізацією [4]. Роль ресторанного господарства на сучасному етапі визначається характером і масштабами потреб людей у послугах з організації споживання матеріальних і духовних благ у не домашніх умовах. Ресторанна справа у світі є однією з найприбутковіших.

Ефективність діяльності будь-якого підприємства ресторанного господарства залежить від багатьох факторів, до яких можна віднести конкурентне позиціонування підприємства, специфіка та технологія створення бренда ресторану, що забезпечить високу лояльність споживачів, визначення чітких стратегічних перспектив розвитку діяльності, проведення оптимальної фінансової та маркетингової діяльності [5].

Підприємства ресторанного господарства мають ряд особливостей галузевого, організаційно-економічного та соціального характеру. Галузеві особливості полягають у тому, що в процесі своєї діяльності заклади ресторанного господарства виконують одночасно три взаємопов'язані і взаємозалежні функції:

- виробництво продукції;
- реалізація кулінарної продукції;
- організація її споживання.

Наявність перелічених функцій виділяє ресторанне господарство в окрему галузь, тому що більшість підприємств інших галузей обмежуються виконанням лише однієї, максимум двох функцій, наприклад, підприємства харчової промисловості здійснюють функцію виробництва, підприємства торгівлі – реалізацію продукції [1].

Нині в Україні є дві основні причини того, що заклади ресторанного господарства продовжують створюватися та розвиватися у складі

підприємств інших видів економічної діяльності. Це, по-перше, застосування інсорсингового підходу, коли йдеться про організацію харчування за місцем роботи, навчання, лікування тощо, який притаманний підприємствам сфер освіти, охорони здоров'я, деяким промисловим підприємствам і т. п. По-друге, диверсифікація бізнесу з метою забезпечення більш ефективного внутрішнього розподілу капіталу на підприємстві, максимізації його прибутків та зменшення ризику втрат, оскільки за несприятливого розвитку подій на ринку фокусування лише на одному виді діяльності, як свідчить практика, набагато частіше призводить до швидких та глобальних негативних наслідків. Прикладами підприємств, що здійснюють діяльність у сфері ресторанного господарства вдаючись до зв'язаної (спорідненої) диверсифікації, є підприємства оптової (гуртової) та роздрібної торгівлі продовольчими товарами, сільськогосподарські підприємства, підприємства сфери готельного господарства тощо, а незв'язаної (неспорідненої) диверсифікації – будівельні підприємства, підприємства сфер зв'язку, торгівлі автомобілями та мотоциклами тощо [2].

Останнім часом в Україні сформувалася стійка тенденція до зменшення кількості закладів ресторанного господарства типу «кафе», «закусочна», «буфет» підприємств – юридичних осіб та посадкових місць у них: якщо на початок 2006 цих закладів налічувалося приблизно 14,2 тис. одиниць із загальною місткістю 513,5 тис. одиниць, то на початок 2016 – 8,1 тис. та 378,5 тис. одиниць відповідно.

Отже, фактично кількість закладів зменшилася у 1,75 рази, а посадкових місць в них – у 1,36 рази, хоча середня місткість одного кафе, закусочної, буфету протягом цього періоду постійно зростала і досягла на 1 січня 2016 року 47 місць, ставши у 1,3 рази більшою порівняно з аналогічним періодом 2006 року [3]. Вважаємо, що зазначене збільшення середньої місткості пов'язано з активізацією розвитку в Україні мереж кафе та закусочних, які орієнтовані на масового споживача та намагаються створити стійкі конкурентні переваги за рахунок масштабів виробництва й спрямованості на підвищення середньодобового коефіцієнта обертання одного місця у залі. У свою чергу суттєве зменшення кількості кафе, закусочних, буфетів в Україні спричинено впливом на розвиток цих закладів різних факторів (насамперед економічного характеру).

Отже, кожного року в Україні з'являються нові форми та види підприємств харчування, від фаст-фудів до високоелітних ресторанів. Тому слід приділяти увагу особливостям розвитку сфери ресторан-

ного господарства, його темпам та динаміці росту, попиту з боку споживачів у контексті їх уподобань.

Список використаних інформаційних джерел

1. П'ятницька Г. Т. Ресторанне господарство України: ринкові трансформації, інноваційний розвиток, структурна переорієнтація : монографія / Г. Т. П'ятницька. – Київ : КНТЕУ, 2007. – 465 с.
2. Скавронська І. В. Пріоритетні напрямки розвитку ресторанної справи України в контексті світового досвіду / І. В. Скавронська // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. – 2009. – Вип. 2. – С. 232–244.
3. Мережа роздрібної торгівлі та ресторанного господарства підприємств на 1 січня 2016 року : стат. бюл. – Київ : Державна служба статистики України, 2016. – 123 с.
4. Шамара І. М. Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм». – 2013. – № 1042. – С. 151–153.
5. Архіпов В. В. Організація обслуговування у закладах ресторанного господарства : навч. посіб. / В. В. Архіпов, В. А. Русавська. – Київ : Центр учбової л-ри, 2009. – 342 с.

СИСТЕМА ОХОРОНИ ПРАЦІ ТА ТЕХНІКА БЕЗПЕКИ У ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОМУ КОМПЛЕКСІ

В. В. Лебабін, *спеціальність «Готельно-ресторанна справа», студент групи ГРС-31д;*
В. В. Боковець, *професор кафедри менеджменту та адміністрування, д. е. н., професор*
Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету, м. Вінниця, Україна

Сучасний готельний заклад оснащений великою кількістю різного обладнання і майна. У ньому працює велика кількість обслуговуючого персоналу, відбувається постійна зміна постояльців. Саме тому питанням охорони праці і техніки безпеки в готельних установах приділяється велика увага.

У готелях повинні проводитися заходи щодо профілактики травматизму, створення нормальних санітарно-гігієнічних умов, електробезпеки, навчання персоналу.

Готельно-ресторанне господарство є однією з складових туристської індустрії. Матеріальна база, що призначена для розміщення туристів, посідає одне з перших місць під час формування туристичної інфраструктури, бо якість проживання та відповідне обслуговування вагомо впливають на рівень туристичного сервісу. А отже, готельна індустрія стає швидкозростаючим бізнесом, що дає змогу значні грошові надходження, зокрема валютні. Готельний сервіс містить у собі цілий комплекс послуг для туристів і є ключовим чинником, що визначає перспективи розвитку туризму в Україні. Туристські послуги будуються на принципах сучасної гостинності, що підвищує їхню роль у розвитку вітчизняної готельної індустрії, а також висуває високі вимоги до забезпечення безпеки як працівників, так і відпочивальників, в готельно-ресторанному комплексі.

Готельний комплекс є місцем відпочинку і, як наслідок, великого скупчення людей. Адміністрація готельного комплексу бере на себе обов'язок не лише забезпечити затишне проживання і гарантії доброго відпочинку, але і гарантію безпеки людей, що проживають та працюють у ньому, їхнього життя, здоров'я, психофізичного стану, майна тощо. Саме тому необхідний найретельніший контроль у сфері безпеки таких закладів. Актуальність теми полягає в тому, що сучасний готельно-ресторанний комплекс оснащений великою кількістю різного обладнання і майна. У ньому працює значна кількість обслуговуючого персоналу, відбувається постійна зміна проживаючих. Саме тому питанням охорони праці та техніки безпеки в готельно-ресторанних комплексах потрібно приділяти велику увагу.

Організація охорони праці в готельно-ресторанних комплексах здійснюється відповідно до Законів України «Про охорону праці», «Про пожежну безпеку», «Про споживчу кооперацію», «Про туризм», «Про забезпечення санітарного та епідеміологічного благополуччя населення» та чинних положень про службу охорони праці і службу пожежної безпеки.

Система управління охороною праці (СУОП) – це сукупність органів управління підприємством, які на підставі комплексу нормативної документації проводять цілеспрямовану, планомірну діяльність щодо здійснення завдань і функцій управління з метою забезпечення здорових, безпечних і високопродуктивних умов праці. Сучасні методи управління спрямовані на самоконтроль та самоуправління [2].

Директор готелю наказом призначає відповідального за безпеку праці, формує склад служби охорони праці, призначає відповідальних

за стан охорони праці в кожному підрозділі і відповідальних за навчання персоналу готельного бізнесу і перевірку знань з охорони праці.

На основі положень, правил і типових інструкцій у кожному готелі розробляється своє положення про організацію роботи з охорони праці і виробничої санітарії. Крім того, для кожної категорії працівників складаються інструкції.

Працівник готелю зобов'язаний дотримуватися норм, правил, інструкцій з охорони праці, вміти правильно застосовувати колективні й індивідуальні засоби захисту, негайно повідомляти своєму безпосередньому керівникові про будь-який нещасний випадок, а також про ситуації, що створюють загрозу життю і здоров'ю людей [3].

Працівники готельно-ресторанного бізнесу допускаються до роботи лише після проходження інструктажу з техніки безпеки. Видами інструктажу є:

- вступний;
- первинний;
- повторний;
- позаплановий;
- поточний.

Власник готельно-ресторанного комплексу зобов'язаний застосовувати сучасні прогресивні форми наукової організації праці, яка обов'язково включає профілактику захворювань серед працюючих та медичний супровід робітників. У свою чергу, у профілактиці професійних захворювань велику роль відіграють систематичне оздоровлення та ретельний контроль за умовами праці, а також попередні та періодичні медичні огляди, якими активно займаються відділення профілактики амбулаторно-поліклінічних закладів.

Відповідно до ст. 169 Кодексу законів про працю України, роботодавець зобов'язаний за свої кошти організувати проведення попереднього (під час прийняття на роботу) і періодичних (протягом трудової діяльності) медичних оглядів працівників, зайнятих на важких роботах, роботах зі шкідливими чи небезпечними умовами праці або таких, де є потреба у професійному доборі, а також щорічного обов'язкового медичного огляду осіб віком до 21 року [1].

Отже, очевидно, що людина працює краще, коли робота їй подобається і вона досягає поставленої мети. Оптимальні умови праці, уважне ставлення до підлеглих і взаємодопомога сприяють підвищенню ефективності праці і зниженню витрат. При цьому необхідно розу-

міти, що людина її життя та здоров'я є найвищою цінністю підприємства. На першому місці повинен стояти пріоритет життя та здоров'я працівника перед будь-якими результатами праці.

Список використаних інформаційних джерел

1. Закон України «Про охорону праці» від 21 листопада 2002 р. (з наступними змінами і доповненнями) // Голос України. – 2003. – № 2.
2. Козинець В. М. Безпека життєдіяльності у сфері туризму : навч. посіб. / В. М. Козинець. – Київ : Вид-во «Кондор», 2006. – 576 с.
3. Гогіташвілі Г. Г. Управління охороною праці та ризиком за міжнародними стандартами : навч. посіб. / Г. Г. Гогіташвілі, Є. Т. Карчевські, В. М. Лапін. – Київ : Вид- во «Знання», 2007. – 367 с.

PROSPECTS OF HOTELS IN THE DEVELOPMENT OF THE DESTINATIONS OF THE CASTLE TOURISM

Ye. V. Repieva, *program subject area «Hotel and restaurant business», student of the group MGR-17;*
Ye. V. Zhukov, *Candidate of Engineering Sciences – Scientific Advisor Kharkiv Institute of Trade and Economics Kyiv National University of Trade and Economics, Kharkov, Ukraine*

In our days, castle tourism is the most widespread, little dependent on income, and interesting to the tourists. The key direction of this type of tourism is architecturally cognitive, timely and locational tourism as one of its subspecies, since architectural structures uniquely combine the possibility for tourists to know not only new, interesting or useful information, but also to admire their aesthetic aspects [1].

In addition to excursions and a variety of entertainment attractions, hoteliers have come up with another way to attract tourists, such as castles hotels. Medieval castles created as defenses of local territories or residences of members of royal families have always attracted the attention of tourists. Living in comfortable rooms in castle hotels, designed in accordance with its era and equipped with modern technology, tourists can immerse themselves in the medieval history.

In the hospitality industry, the following hotel castles are known:

– *Hotel Castle of Obidos (Castelo de Obidos), Portugal.* The history of the castle of Obidos began from the time of the Roman Empire, on whose ruins the first fortifications of Portugal were erected. The modern structure, located in the town of Castelo de Obidos, acquired in the fourteenth

century. Part of its premises today is given for a historic four-star hotel with comfortable rooms and Portuguese cuisine. In addition, Pousada de Obidos Historic Hotel proposes hikes and horseback riding around the area [2].

– *Hotel Clontarf Castle (Ireland), Ireland.* Klontarf Castle was built in the middle of the eighteenth century, four kilometers from Dublin. Located within its walls, the hotel consists of one hundred and eleven rooms, equipped with the latest technology. A four-star vacation spot gladly accepts not only ordinary guests, but also people with disabilities. On the territory of Klontarf Castle there is a Fahrenheit Grill restaurant, specializing in local beef and fish dishes [3].

– *Hotel Castle Wernberg (Castle Wernberg), Germany.* The four-star Hotel Burg Wernberg operates on the basis of the castle of the same name, erected in the beginning of the thirteenth century over the picturesque town of Wernberg-Keblitz, in Bavaria. The historical museum, Verhnepfal'skiy forest with bizarre pedestrian trails, a sauna under the medieval vaulted ceiling and a romantic cellar provide the guests with a comfortable and varied stay. There are twenty-five cozy rooms in the Wernberg castle [4].

– *Hotel Chateau Fort Sedan (France), France. The 3-star Le Chateau* Fort is located in a medieval fortress on the outskirts of Sedan. It consists of fifty-four rooms designed for non-smoking guests, vacationing both singly and whole families. The hotel's La Tour d'Auvergne restaurant serves French dishes prepared with fresh, seasonal produce. Not far from the Chateau Fort Sedan is the Boulogne Castle and the Rambo Museum [5].

– *Hotel Steckl, Czech Republic.* The comfortable hotel «Steckl» is opened in a historic reconstructed building, in the castle area of Hluboka nad Vltavou, which is located in South Bohemia. The Grand Castle and the hotel, consisting of three buildings, combined with transitions, are decorated in the same style. It is beautiful and aristocratic, all its rooms are decorated and arranged differently. Each of the 44 rooms has an original interior, repeating the atmosphere of the famous medieval «neighbor» – Hluboka nad Vltavou [6].

Therefore, there are many luxury castles hotels with all possible amenities are located. Thus, tourists cannot only listen to stories and legends about the castle, but also to live among the centuries-old walls and feel like a monarch.

When it comes to castles and palaces of Ukraine, people usually talk about grandiose buildings of the past centuries in Western Ukraine, built by poles or germans. However, undeservedly forgotten are the historical sites

in Slobozhanshchina. For example, in the Kharkov region there is a majestic palace – Sharovka, one of the most beautiful palace and park complexes, which has built by the landowner Savva Olkhovsky. At the end of the XIX century, the owner of the castle was the owner of sugar factory Leopold Koenig. The castle and the park reached their peak. The central part of the structure assumed the existence of a large hall for various receptions and celebrations. The palace has 26 rooms and 3 rooms, two of which are located on the first floor. Currently, travel companies are trying to resume interest to the Sharovskiy Palace, but the destination has not sufficiently developed due to the unsatisfactory state of the facility. Nevertheless, the palace remains attractive for tourists [7].

For Slobozhanshchina, a European example of the solution of the simultaneous preservation of historically cultural heritage, on the one hand, and on the other – the formation of a positive tourist image, which contributes to a highly competitive status in international tourism services. The use of locks as hotels will solve many economic problems, as it has known that the development of tourism contributes to the strengthening of the national economy and the increase in the incomes of the population.

In conclusion, activities on the development of the Kharkiv destination in the direction of the castle tourism can have positive business prospects. For successful realization of the mentioned prospects, it is expedient to create the infrastructure of the sphere of hospitality, namely, establishments of collective accommodation with a full volume of basic hotel services and an innovative assortment of additional services.

References

1. Makarova D. D. Forming tourist destination / Makarova D. D. // Bulletin of the Russian New University. Series «Man and Society». – 2015. Issue. 1. – Pp. 107. doi: 10.12737/19731.
2. Pousada Castelo de Obidos [Electronic resource]: [the site of the company]. – Mode of access: https://www.booking.com/hotel/pt/pousada-de-abidos-castelo-de-abidos.ru.html. – As of 11.11.2017. – Name from the screen.
3. Clontarf castle hotel [Electronic resource]: [the site of the company]. – Mode of access: http://www.clontarfcastle.ie. – As of 10.11.2017. – Name from the screen.
4. Burg Wernberg [Electronic resource]: [the site of the company]. – Mode of access: https://www.burg-wernberg.com/home. – As of 16.11.2017. – Name from the screen.

5. Hotel Le Château Fort de Sedan [Electronic resource]: [the site of the company]. – Mode of access: http://www.chateaufort-sedan.fr/ru/hotel/presenting-hotel-le-chateau-fort-de-sedan. – As of 10.11.2017. – Name from the screen.
6. Sugar castle. Legends and reality [Electronic resource]: [the site of the company]. – Mode of access: https://cultprostir.ua/ru/post/sakharnyy-zamok-legendy-i-realnost. – As of 16.11.2017. – Name from the screen.
7. Hotel Štekl [Electronic resource] : [the site of the company]. – Mode of access: https://www.booking.com/hotel/cz/stekl.ru.html. – As of 18.11.2017. – Name from the screen.

ЗАСТОСУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ БЕЗПЕЧНІСТЮ ХАРЧОВИХ ПРОДУКТІВ ПРИ КЕЙТЕРИНГУ

В. І. Скобліков, *спеціальність «Готельно-ресторанна справа», студент групи МГР-16;*
Є. В. Жуков, *ст. викладач кафедри харчових технологій та готельно-ресторанної справи, к. т. н. – науковий керівник Харківський торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету, м. Харків, Україна*

Питання аналізу доходності засобів розміщення залишається актуальним на протязі тривалого часу. Доходність від основної послуги готелів м. Харків досліджена в роботі [1], структура доходів підприємств готельного господарства – в роботі [2]. Встановлено, що питома вага доходів від додаткових послуг знаходиться на рівні 26…28 %. Одним із перспективних напрямків надання додаткових послуг засобами розміщення можна вважати послугу «Кейтеринг». Така послуга буде надаватися закладами ресторанного господарства при колективних засобах розміщення.

Серед обставин, які впливають на сприйняття споживачем послуг кейтерингу як якісних, рельєфно виділяються наступні аспекти [3]:

– техніко-технологічний аспект;
– гарантування безпечності кулінарних виробів і напоїв;
– нутріціологічний аспект;
– надання продукції належних сенсорних характеристик.

Згідно з текстом ст. 21 Закону України № 771/97-ВР для гарантування безпеки продуктів харчування повинні розроблятись, запрова-

джуватись і застосовуватись заходи, котрі гуртуються на принципах системи НАССР [4]. Ці нормативні вимоги поширюються і на заклади ресторанного господарства при готелях, включаючи ті, які спрямовано на надання сервісу виїзного обслуговування. Одночасно з цим допускається можливість використання принципів системи НАССР в обмеженому обсязі. Така можливість застосовна до закладів типів «Буфет» і «Бар», які частіш за все використовуються при виїзному обслуговуванні.

Для закладів вказаних типів характерні процеси, які не пов'язані власне з приготуванням кулінарної продукції. Згідно з блок-схемою технологічних процесів в буфетах і барах, готові страви і кулінарні вироби зберігаються в контрольованих умовах, при необхідності доводяться до стану кулінарної готовності (розморожуються, регенеруються) і подаються Гостю. Застосування підходу, який є спрощеним, може передбачати наступну реалізацію: якщо проведене НАССР-дослідження показало відсутність критичних точок контролю, виконання загальних гігієнічних вимог відносно обігу кулінарної продукції (так званні «Програми-передумови») є достатнім або можливо також застосування операційних програм-передумов.

Згідно з рекомендаціями ДСТУ ISO 22000:2007, документування операційних програм-передумов відрізняються від документування критичних точок контролю відсутністю критичних меж [5].

При наданні кейтерингового сервісу застосовними є наступні програми-передумови:

1) Планування площадки обслуговування.
2) Водопостачання на площадці.
3) Обладнання і виробничий інвентар.
4) Особиста гігієна.
5) Управління відходами.

Релевантними є наступні операційні програми-передумови:

1) Транспортування.
2) Регенерація продукції.
3) Відпускання готової продукції.

Таким чином, перед особами, які приймають рішення про впровадженні кейтенгових послуг в засобах розміщення, постає задача щодо розробки і впровадженні належних процедур, які спрямовані на гарантування належного рівня безпечності кулінарної продукції власного виробництва і закупних товарів.

Список використаних інформаційних джерел

1. Писаревський І. М. Дослідження доходності підприємств готельного господарства [Текст] / І. М. Писаревський, І. В. Сегеда // Технологічний аудит і резерви виробництва. – 2015. – № 4/5. – С. 42–48. doi: 10.15587/2312-8372.2015.47505.
2. Остапенко Я. О. Доходи готельного господарства крізь призму статистики [Текст] / Я. О. Остапенко // Актуальні проблеми економіки. – 2016. – № 2. – С. 329–336.
3. Stepanov S. Quality management of catering services [Text] / S. Stepanov, N. Stepanov, N. Vukotić // Ekonomika. – 2017. – Vol. 63. – № 1. – P. 83–96. doi: 10.5937/ekonomika1701083S.
4. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів [Електронний ресурс] : Закон від 23.12.1997 № 771/97-ВР, Редакція від 06.09.2005. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/771/97-вр (дата доступу: жовт. 2017). – Назва з екрана.
5. Системи управління безпечністю харчових продуктів. Вимоги до будь-яких організацій харчового ланцюга (ISO 22000:2005, IDT): ДСТУ ISO 22000:2007. – [Чинний від 2007-08-01]. – Київ : Держспоживстандарт України, 2007. – VII, 30 с.

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ПОСЛУГ, ЩО НАДАЮТЬСЯ ПАСАЖИРАМ ПІД ЧАС КРУЇЗІВ НА МОРСЬКОМУ ТРАНСПОРТІ

Н. С. Ткаченко, *спеціальність «Харчові технології та інженерія», студентка групи ХТ-14-5;*
Т. О. Колісниченко, *доцент кафедри харчових технологій, к. т. н., доцент – науковий керівник*
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро, Україна

Основна діяльність водного транспорту – задоволення потреб споживачів у пасажирських перевезеннях, а також попиту на відпочинок упродовж морської подорожі. Наприкінці XX століття почав розвиватися такий вид пасажирських перевезень як морський круїз [1].

Особливістю круїзної подорожі є те, що морський вид транспорту виступає не тільки засобом переміщення по туристичному маршруту, а й місцем проживання, харчування, отримання освіти та розваг споживачем. Відмінною рисою круїзних судів є велика кількість обслуговуючого персоналу. Важливим моментом обслуговування клієнтів при реалізації круїзів є організація їх розваг [2, с. 357].

Для пасажирів круїзного транспорту передбачена велика кількість розважальних приміщень, таких як кінотеатри, бібліотеки, концертні холи, нічні клуби, танцювальні майданчики, ігрові зали, фітнес центри і спа-салони, салони краси, бари та ресторани, зали для проведення конференцій, симпозіумів та нарад. Зазвичай, круїзний тур організовують за системою «All inclusive», дані послуги поширюються на харчування, користування фітнес-залами, басейнами та допоміжним інвентарем, а також на розважальну програму (рис. 1).

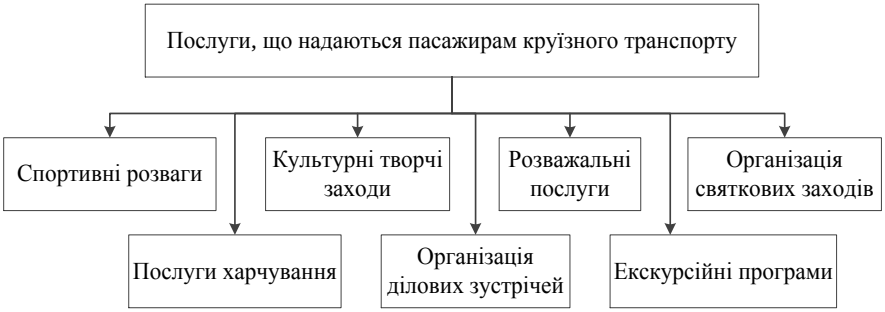

Рисунок 1 – Категорії послуг, що надаються пасажирам круїзного транспорту

Круїзні компанії постійно розширюють коло заходів з обслуговування пасажирів. Наприклад, розглянемо послуги, що надаються американською компанією «Royal Caribbean International» (табл. 1) [3].

Таблиця 1 – Послуги компанії «Royal Caribbean International»

№ п/п	Вид послуг	Послуги та їх характеристика
1	Здоров'я і відпочинок	Спа-салон Vitality Spa з широким вибором спа-послуг процедури для тіла і обличчя.
		Фітнес-центр з різними тренажерами останніх модифікацій, заняття йогою, киксбоксингом, аеробікою. Басейни: 2 басейни, включаючи зону тільки для дорослих і зону для прийняття сонячних ванн Solarium. 6 джакузі.
2	Спор і активний відпочинок	Скалодром, бігова доріжка, аркадні відеогри.

Продовж. табл. 1

№ п/п	Вид послуг	Послуги та їх характеристика
3	Розважальні послуги	Щовечірні вистави та шоу в театрі Masquerade з постановками у бродвейському стилі. Казино Casino Royale площею майже в 600 м^2, обладнане 194 ігровими автоматами і 9 ігорними столами. Вишуканий центральний хол Centrum з різноманітними розважальними заходами. Бібліотека і кімната для гри в карти Card Room.
4	Організація святкових заходів	8 барів, клубів і віталень, включаючи кафесалон Viking Crown Lounge «Корона Вікінгів» на верхній палубі, в якому можна насолодитися панорамним видом; бар з морською тематикою Schooner Bar, тихий і елегантний бар з ігристими винами і шампанським Champagne Bar; романтичний бар Some Enchanted Evening Lounge.
5	Дитячі програми	Royal Babies and Royal Tots – це програми для малюків від 6 місяців до 3 років, які спеціально розроблені всесвітньо відомою компанією Fisher Price. Клуб Aquanauts (Акванавти), вік 3–5 років: проводяться заняття музикою, ролеві ігри, повчальні і пізнавальні програми. Клуб Explorers (Дослідники), вік 6–8 років: тут проходять тематичні заходи, шоу талантів, малювання, спортивні турніри. Клуб Tween & Teen Programs – це програма для підлітків від 12 до 17 років. У клубі проводяться спортивні заходи, тематичні вечори, дискотеки, інтерактивні ігри і ігри в колі ровесників.

Закордонні компанії для організації послуг на круїзному транспорті залучають професійно підготований обслуговуючий персонал. Зазвичай команда судна становить незначний відсоток, а решта – покоївки, офіціанти, кухарі, метрдотелі, працівники системи розваг,

артисти, інструктори, аніматори і служба безпеки. Для цього були створені спеціальні центри набору і експрес-підготовки персоналу. До обслуговуючого персоналу набирають здебільшого молодь, що володіє декількома іноземними мовами і має навички обслуговування [4, с. 232].

Список використаних інформаційних джерел

1. История круизных теплоходов в Украине [Электронный ресурс] // Теплоход. – 2014. – Режим доступа: https://teplohodik.com.ua. – Название с экрана.
2. Осипова О. Я. Транспортне обслуговування туристів / О. Я. Осипова. – Москва : Академия, 2008. – 500 с.
3. Розваги. Лайнер: Ovation of the Seas – Royal Caribbean International [Електронний ресурс] // Експрес-тур. – 2016. – Режим доступу: https://cruisexpress.com.ua. – Назва з екрана.
4. Зацепина Н. О. Історія виникнення та сучасний стан морських круїзів / Н. О. Зацепина // Наукові праці історичного факультету запорізького національного університету. – 2016. – № 34. – С. 232–234.

ДОКУМЕНТОЗНАВСТВО, ІНФОРМАЦІЙНА, БІБЛІОТЕЧНА ТА АРХІВНА СПРАВА

ВІРТУАЛЬНА КНИЖКОВА ВИСТАВКА – ІННОВАЦІЙНА БІБЛІОТЕЧНА ПОСЛУГА

Ю. В. Пащенко, *напрям підготовки «Документознавство та інформаційні діяльність», студентка групи ДІД-4;*
Т. В. Оніпко, *завідувач кафедри документознавства та інформаційної діяльності в економічних системах, д. і. н., професор – науковий керівник*
Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава, Україна

Зростання популярності Інтернету та інтенсивне впровадження нових інформаційних та комунікаційних технологій у бібліотечну практику висувають нові вимоги до бібліотекарів, змушуючи їх по-новому поглянути на свою професію та традиційні бібліотечні функції. Бібліотеки у віртуальному інформаційному середовищі спробували пристосувати свої традиційні форми послуг до нових реалій. Віртуальні книжкові виставки є досить новим явищем на українському ринку бібліотечних та інформаційних послуг. Під цим поняттям різні фахівці розуміють і презентацію книг в електронному форматі Power Point, і електронну виставку повністю оцифрованих видань, і повні цифрові авторські колекції творів. Але найчастіше використовується термін «віртуальна книжкова виставка», коли говорять про виставку, розміщену на сайті бібліотеки.

Нині у фаховій літературі найбільш поширеним є визначення віртуальної книжкової виставки як публічної демонстрації в мережі Інтернет за допомогою засобів веб-технологій віртуальних образів спеціально підібраних і систематизованих творів друку та інших носіїв інформації, а також загальнодоступних електронних ресурсів, рекомендованих дистантним користувачам бібліотеки для огляду, ознайомлення та використання [1]. До переваг створення віртуальних виставок як форми бібліотечного обслуговування можна віднести: можливість індивідуальної самостійної роботи читача з поданими матеріалами, нетрадиційну подачу матеріалу, наочність, структурування матеріалу.

Варто зазначити, що перші віртуальні виставки були мистецькими, розміщувалися на сайтах арт-галерей, музеїв, мистецьких організацій і

повністю відповідали поняттю «виставка», основною специфічною рисою (і перевагою) якої є показ самих творів (друку, мистецьких тощо), що дає можливість користувачу безпосередньо ознайомитись із ними, а якщо йдеться про книжкову виставку, то негайно отримати конкретне видання для читання. В Інтернеті функціонують також віртуальні виставки бізнесового спрямування (презентують товари та послуги, подають їхню детальну характеристику), поліграфічні виставки (представлені сучасні досягнення поліграфії та технологій друку) тощо. На сьогодні вже існують різні моделі віртуальних виставок, серед яких: фотовиставки; бібліобанер; виставки з аудіосупроводом, виставки-»листівки» за окремим невеликим літературним твором; виставки-»ілюстрації» з «багатим» мультимедійним контентом, у тому числі аудіо- та відеорядом; розгорнуті виставки – з розділами, цитатами, ілюстраціями, текстом, відео- та аудіоматеріалами; тематичні виставки; книжкові виставки – «Стрічка часу»; виставки – вікторини, презентації, казки, подорожі, кросворди, питання, цитати, хроніки та ін.

У сучасних умовах віртуальна бібліотечна виставка стає ефективним інструментом не тільки надання доступу до інформаційних ресурсів з різної тематики, а й ефективним засобом інформування дистантних користувачів про нові надходження. Її безумовною перевагою є те, що це – умовно не обмежений у часі та просторі захід, який реалізується за рахунок Інтернет-ресурсів, у межах якого бібліотека має можливість розмістити текстову інформацію, графічне, аудіо- або відеозображення експонатів, що розкривають зміст виставки. Крім того, використання нових технологій (оцифрування раритетних видань та система «Сторінки, що перегортаються») дозволяє досягти не тільки високої якості зображення, але й своєрідного «ефекту присутності».

У чому полягають відмінності, а в чому схожість виставки віртуальної з традиційною? Пропонуємо розглядати віртуальну книжкову виставку як он-лайн сервіс для віддаленого читача, тобто читача, який не прийшов до бібліотеки, а користується бібліотечними послугами віддалено, і, отже, бажає отримати якийсь інформаційний сервіс, не покидаючи комп'ютера. Хоча віртуальна виставка не дає можливості користувачеві фізично використовувати книгу, проте вона дозволяє користувачеві у зручний для нього час знайомитися з представленими на виставках документами та висловлювати свою думку про них, а бібліотекареві спрямувати увагу читача на додаткові інформаційні

джерела, наявні в мережі, або запропонувати скористатися іншими сервісними послугами бібліотеки [2].

Використання у бібліотечній практиці віртуальних книжкових виставок дозволяє розв'язати низку проблем, які неможливо вирішити традиційними методами. Це, зокрема:

- забезпечення збереженості документів;
- оперативність організації виставки та можливість постійного її поповнення новими документами;
- представлення документів у потрібній кількості назв;
- необмеженість терміну експонування документів;
- можливість перегляду змісту окремих документів, зокрема збірників наукових праць та ілюстрацій;
- розкриття змісту представленого видання за допомогою анотації;
- представлення документів, які відсутні у фондах даної бібліотеки, але мають певне значення для розкриття заданої теми;
- можливість дистанційного перегляду виставки без відвідування бібліотеки у будь-який час (24 години на добу, 7 днів на тиждень).

Загалом відвідувачі віртуальної виставки можуть отримати повну інформацію за темою, що їх цікавить, без поспіху, часових або географічних обмежень і витрат, наочно ознайомитися з інформаційним ресурсом та одержати іншу додаткову інформацію.

Практика створення віртуальних книжкових виставок успішно запроваджена на сайті бібліотеки вищого навчального закладу Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі». Так, упродовж 2017 р. увазі студентів та викладачів був запропонований широкий спектр віртуальних виставок, а саме: «Правова система України: сучасний стан та перспективи розвитку (січень 2017 р.); «Сучасність і жінка (березень 2017 р.); «Інформаційна безпека та інформаційні війни» (травень 2017 р.); «Економічна теорія: від історії до сучасності» (травень 2017 р.); «Соціальна політика: концептуальні підходи та стратегія реалізації» (червень 2017 р.). Разом з тим на сайті бібліотеки університету існує постійно діюча віртуальна виставка «Моя рідна Полтавщина», яка систематично оновлюється і доповнюється.

Таким чином, віртуальна книжкова виставка є новим, багатофункціональним інформаційним ресурсом, що надає широкому колу користувачів можливість підвищити ефективність пошуку інформації, розширити спектр необхідних матеріалів і отримати комплексне уявлення з проблеми, якій присвячена виставка, а також сприяти розвитку особистості й підвищенню культурного рівня.

Список використаних інформаційних джерел

1. Книжкова виставка: сучасні тенденції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zounb.zp.ua/node/620#q4 (дата звернення 26.10.2017). – Назва з екрана.
2. Бондаренко В. Віртуальні виставки як дистантна бібліотечна послуга [Електронний ресурс] / В. Бондаренко. – Режим доступу: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1043:virtualni-vistavki-yak-distantna-bibliotechna-posluga&catid=81&Itemid=415 (дата звернення 22. 10. 2017). – Назва з екрана.
3. Ткачук Л. Віртуальна виставка: нова послуга бібліотеки / Л. Ткачук // Вісник Книжкової палати. – 2014. – С. 36–38.

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ, ЩО СПРИЯЮТЬ ФОРМУВАННЮ СТУДЕНТА – ЧИТАЧА

А. І. Тузлукова, *бібліотекар*
Вищий навчальний комунальний заклад
«Білгород-Дністровське педагогічне училище»,
м. Білгород-Дністровський, Україна

Бібліотека – структурний підрозділ нашого освітнього закладу, діяльність якого націлена на накопичування, оброблення, зберігання та поширення інформації для забезпечення освітнього процесу інформацією та ресурсами. Крім цього, бібліотека педагогічного училища сприяє загальному інтелектуальному розвитку студентів і професійному зростанню педагогічних кадрів, формує та вдосконалює інформаційну компетентність усіх учасників освітнього процесу.

Сьогодні важко уявити ефективне виконання зазначених завдань без використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Цілком очевидно й доведено досвідом, що саме ІКТ допомагають зробити бібліотеку сучасною, розширити її інформаційний простір.

Сучасне інформаційне середовище пропонує нові можливості для розвитку та саморозвитку особистості і, відповідно, її читацької культури. Не слід відмовлятися від можливостей у навчальному процесі взагалі, і під час вивчення літератури зокрема. Сьогодні особливу увагу потрібно звернути на роль медіаресурсів для розвитку читацького інтересу сучасної людини [1, с. 41].

Міністр освіти України Лілія Гриневич, наголошуючи на перспективності використання медіаресурсів у навчальному процесі, звертає увагу, що медіа-освіта розширює спектр методів та форм проведення

занять з студентами. А комплексне вивчення преси, кінематографу, телебачення, відео, Інтернету, віртуального світу комп'ютера (який синтезує риси практично всіх традиційних засобів масової комунікації) допомагає виправити, наприклад, такі суттєві недоліки традиційної художньої освіти, як однобічність, ізольоване одне від одного вивчення літератури, музики чи живопису, окремий розгляд форми (так званих «художніх засобів») та змісту при аналізі конкретного твору.

Таким чином, те, що сьогодні відволікає читача від книжки та читання (зокрема мас-медіа), необхідно зробити помічниками бібліотекаря у створенні мотивації у читанні. І оскільки в житті сучасного студента візуальне сприйняття займає провідну роль, то цілком логічно буде прослідкувати, як різноманітні медійні засоби розкривають тему значення книжки та читання, і використати це у навчальних цілях на уроках літератури.

З цією метою доцільно звернути увагу на такі сучасні медіатексти, як: анімаційні фільми; кінофільми й телевізійні програми; відеоролики, кліпи, присвячені книжці та читанню, зокрема буктрейлери; малюнки, графіка, фотографія на тему книжки та читання; рекламні постери, що популяризують книжку та читання; заставки популярної пошукової системи Coogle (так звані «дудли»); матеріали веб-сайтів, присвячені літературним темам.

Враховуючи інтерес сучасних студентів до різноманітних медіа, бібліотекар може сьогодні застосовувати низку методичних прийомів і видів навчальної діяльності, спрямованих на створення студентами їх власних медіа-текстів на літературну тему для уроків літератури. Серед них виокремимо такі: підготовка (електронних, рукописних, друкованих) випусків студентської газети, журналів і альманахів; створення мультимедійних проектів і окремих презентацій; підготовка телевізійної передачі чи короткого відеофільму; створення буктрейлерів і відеороликів; підготовка фотографій, малюнків, колажів, афіш, рекламних постерів; створення рекламних слоганів; підготовка інтерактивних коментарів до твору; створення віртуальних музеїв, присвячених книжці, читанню; підготовка матеріалів для веб-сайтів (персонального, шкільного, бібліотечного); ведення блогів (інтернет-щоденників).

Отже, оскільки проблема формування читацької культури особистості є дуже актуальною сьогодні, то і вирішувати її потрібно комплексно, використовуючи всі можливості сучасного світу, спільними зусиллями педагогів, бібліотекарів, представників соціальної та куль-

турної сфери, усіх небайдужих до того, чи залишиться особистість майбутнього Homo legens? [2, с. 23]

Тому потрібно формувати читацьку компетентність. Під умінням читати розуміється таке:

– уміння вичитувати інформацію;
– уміння міркувати про прочитане;
– уміння давати оцінку прочитаному.

Структуру читацької компетентності можна представити графічно за допомогою метафори «велосипедного колеса». Здатність, що перетворює зміст тексту власним досвідом.

Уявивши, як «колесо читання» рухається по поверхні умовного тексту з доступного читачеві кола читання, бачимо узгоджену роботу всіх елементів структури, головним підсумком якої буде збільшення особистого, смислового, пізнавального і творчого досвіду читача. Таке збагачення досвіду, характеризуючи продуктивність читання, свідчить як про відповідність рівня розвитку читацької компетентності тим читацьким завданням, які в прихованій формі містяться в запропонованому для читання матеріалі, так і про функціональну повноцінність цієї структури. Назвемо мінімальну за якісними та кількісними характеристиками, але при цьому повноцінну структуру, базовою структурою читацької компетентності. Характерно, що утворення такої структури не є ні початком, ні завершальною крапкою читацького розвитку. Читацький розвиток сучасної культурної людини триває все життя. Читання належить до тих необхідних соціальних навичок, без яких неможливо існувати в суспільстві.

Отже, щоб сформувати читацьку компетенцію студента, необхідно вирішити такі завдання:

– зацікавити учнів читанням;
– розвивати цей інтерес до створення постійної потреби у читанні;
– навчити вибирати літературу, враховуючи вікові та особистісні інтереси;
– створити належні психолого-педагогічні умови для сприйняття, розуміння та оцінки прочитаного;
– формувати навички аналізу художнього твору;
– організовувати дослідницьку роботу студентів;
– розвивати усне й писемне мовлення учнів;
– працювати над постійним удосконаленням естетичного смаку студентів [3, с. 23].

Список використаних інформаційних джерел

1. Виноградова Н. В. Основні функції шкільної бібліотеки / Н. В. Виноградова // Шкільна бібліотека. – № 2. – 2014. – С. 41–42.
2. Волошина В. Учень-читач, бібліотекар і трошки авантюризму / В. Волошина // ШБІЦ. – № 9. – 2013. – С. 20–23.
3. Горпинич Н. Формування читацьких інтересів школярів у процесі роботи з дитячою книжкою / Н. Горпинич // ШБІЦ. – № 3. – 2012. – С. 23–27.
4. Дмитренко Н. Бібліотечна виставка: від задуму до вивчення ефективності / Н. Дмитренко // ШБІЦ. – № 3. – 2013. – С. 22–27.

ДЕФІНІЦІЯ «ДІЛОВЕ СПІЛКУВАННЯ» У ПРАЦЯХ СУЧАСНИХ ДОСЛІДНИКІВ

М. В. Холодько, *спеціальність 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа», студент групи Док-6.9М;*
Т. М. Трофімук-Кирилова, *доцент кафедри документознавства і музейної справи, к. і. н.*
Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк, Україна

Важливою складовою сучасного світу є ділове спілкування, адже значну частину життя людина проводить у процесі трудової діяльності, під час якої надзвичайно важлива взаємодія людей з метою обміну інформацією, налагодження контакту, задоволення психічної потреби у спілкуванні, спонукання співрозмовника до дії тощо.

Поняття «ділове спілкування» не має однозначного визначення – у нього є безліч трактувань та інтерпретацій. У сучасній науковій літературі з психології його характеризують як особливий вид спілкування, який виникає на основі певної діяльності як «процес мовної взаємодії двох або декількох осіб, в якому проходить обмін діяльністю, інформацією та досвідом, що передбачає досягнення певного результату, розв'язання конкретної проблеми та реалізацію певної мети» [1, с. 56]. Але у цьому тлумаченні наголошено лише на мовній взаємодії суб'єктів спілкування і в ньому відсутня конкретизація у процесі якої діяльності вона відбувається.

Багато вчених, аналізуючи поняття «ділове спілкування», зосереджують увагу на меті та сфері спілкування і визначають його як діяльність, котра спрямована на досягнення конкретних цілей у певних

галузях, що пов'язані з виробництвом матеріальних або нематеріальних продуктів: «Ділове спілкування – це вид спілкування,ціллю якого є обмін інформацією в професійній, комерційній та некомерційній сферах діяльності, в ході якого кожен з учасників прагне вирішити актуальні для своєї професії задачі» [11, с. 312]. На думку Харченко Л. П., ділове спілкування – це комунікація, обмін інформацією, значущою для учасників спілкування, при чому «комунікація повинна бути ефективною, сприяти досягненню цілей учасників спілкування» [10, с. 58]. Фахівець у сфері менеджменту Скібіцька Л. І., вивчаючи мету встановлюваних ділових зв'язків зауважує, що ділове спілкування є мистецтвом, яке «дозволяє увійти в контакт з іншими особами чи організаціями для отримання взаємовигідних результатів» [9, с. 65].

Важливим доповненням цих визначень є уточнення частиною науковців, що під час ділового спілкування відбувається обмін не лише інформацією, а й діяльністю, досвідом, навичками, здібностями і т. д. [8, с. 13].

Частина дослідників підкреслює той факт, що ділове спілкування є особливою формою взаємодії, яка спрямована на організацію й оптимізацію співпраці людей саме у трудовому процесі «в рамках виробничої, наукової, комерційної та інших видів їх спільної діяльності» [3, с. 70]. Думка, що спілкування необхідно вважати діловим, якщо його змістом є соціально важлива, сумісна діяльність суб'єктів, обґрунтована у навчальному посібнику «Психологічні основи ефективного управління» [5, с. 66].

Спеціаліст із менеджменту Віханський О. С. у своїх роботах наголошує, що ділове спілкування – це ефективне володіння процесами комунікації не просто у трудовій, а конкретно у професійно-управлінській діяльності, що «ґрунтується на відповідних знаннях, навичках, уміннях і якостях особистості» [2, с. 184].

Вчені-філологи Загнітко А. П. і Данилюк І. Г., аналізуючи феномен ділового спілкування, встановили, що це найбільш масовий тип спілкування людей у суспільстві, без якого неможливо обійтися у сфері дипломатичних, адміністративних, правових, економічних, комерційних відносин, адже «уміння успішно проводити ділові переговори, грамотно і правильно складати діловий документ і чимало іншого сьогодні стало невід'ємною частиною професійної культури людини: менеджера, керівника всіх рівнів, референта, службовця» [6, с. 186].

Дослідники у сфері ділової етики підкреслюють, що під час встановлення відносин сторони ділового спілкування мають необхідні повноваження і виступають в офіційних статусах, які визначають необхідні норми та стандарти поведінки людей: «Ділове спілкування – це контакт між співрозмовниками, які мають для цього необхідні повноваження і ставлять перед собою завдання розв'язати конкретні проблеми» [4, с. 242].

Одним з найбільш повних, на наш погляд, є визначення, яке вміщено у навчальному посібнику «Етика ділових відносин» колективу авторів на чолі з Лесько О. Й: «Ділове спілкування – це спілкування, метою якого є організація і оптимізація виробничої, наукової, комерційної чи іншої діяльності, де на першому місці стоять інтереси справи, а не конкретних співрозмовників. Ділове спілкування є специфічною формою контактів і взаємодії людей, які представляють не лише самих себе, а й свої організації. Воно включає обмін інформацією, пропозицією, вимогами, поглядами, мотивацією з метою розв'язання конкретних проблем як всередині організації, так і за її межами, а також укладення контрактів, договорів, угод чи встановлення інших відносин між підприємствами, фірмами, організаціями» [7, с. 75]. У цьому трактуванні дефініції підкреслено ключові особливості ділового спілкування, а саме: змістом ділового спілкування є «діло», з приводу якого виникає і розвивається взаємодія; наявність певного офіційного статусу співрозмовників; спрямованість на встановлення взаємовигідних контактів та підтримку зв'язків між суб'єктами спілкування; конструктивність характеру взаємовідносин у діловій комунікації, їх спрямування на розв'язання конкретних завдань, досягнення певної мети.

Список використаних інформаційних джерел

1. Бороздина Г. В. Психология делового общения / Г. В. Бороздина. – Москва : Инфа-М, 2000. – 264 с.
2. Виханский О. С. Менеджмент / О. С. Виханский, А. И. Наумов. – Москва : Экономистъ, 2006. – 670 с.
3. Галушко В. П. Діловий протокол та ведення переговорів / В. П. Галушко. – Вінниця : Поділля, 2002. – 304 с.
4. Герчикова И. Н. Деловая этика и регулирование международной коммерческой практики / И. Н. Герчикова – Москва : Консалтбанкир, 2002. – 576 с.

5. Дзвінчук Д. І. Психологічні основи ефективного управління / Д. І. Дзвінчук. – Київ : НІЧЛАВА, 2000. – 280 с.
6. Загнітко А. П. Українське ділове мовлення: професійне і непрофесійне спілкування / А. П. Загнітко, І. Г. Данилюк. – Донецьк : ТОВ ВКФ «БАО», 2004. – 316 с.
7. Лесько О. Й. Етика ділових відносин : навч. посіб. / О. Й. Лесько, М. Д. Прищак, О. Б. Залюбівська, Г. Г. Рузакова. – Вінниця : ВНТУ, 2011. – 309 с.
8. Самыгин С. И. Деловое общение : [учебное пособие] / С. И. Самыгин, А. М. Руденко. – 4-е изд., стер. – Москва : КНОРУС, 2013. – 440 с.
9. Скібіцька Л. І. Менеджмент : [навч. посіб.] / Л. І. Скібіцька. – Київ : Центр учбової л-ри, 2007. – 248 с.
10. Харченко Л. П. Особливості застосування невербальних засобів ділового спілкування методологія й методи соціальної роботи / Л. П. Харченко // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2013. – № 4. – С. 58–65.
11. Шевчук С. В. Українська мова за професійним спрямуванням / С. В. Шевчук, І. В. Клименко. – Київ : Освіта, 2012. – 312 с.

ИНДИКАТОРЫ ОЦЕНКИ УРОВНЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ СТРАНЫ И РЕГИОНА

А. В. Бадеха, *направление подготовки «Экономика и управление народным хозяйством» – магистрант;*
А. П. Геврасева, *доцент кафедры экономики и управления, к. э. н., доцент – научный руководитель*
Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

Состояние экономической безопасности региона может быть оценено с помощью специальных средств: показателей, индикаторов, критериев оценки, разрабатываемых и используемых в государственной статистике и в различных областях науки. Региональные социально-экономические интересы, угрозы и пороговые значения показателей должны учитывать специфику экономики и социальной сферы рассматриваемого региона, соответствующие параметры в этой сфере в целом по Республике Беларусь. Однако индикаторы экономической безопасности страны и регионов не могут быть одинаковыми.

При этом следует отметить, что в Республике Беларусь показатели экономической безопасности на региональном уровне отсутствуют.

Для оценки уровня экономической безопасности региона учеными в настоящее время используются различные методы, которые можно представить в виде пяти групп:

– наблюдение основных макроэкономических показателей и сравнение их с пороговыми значениями;

– метод экспертной оценки для ранжирования территорий по уровню угроз;

– оценка темпов экономического роста страны по основным макроэкономическим показателям и динамика их изменения;

– методы прикладной математики, например многомерного статистического анализа;

– использование экономических инструментов при оценке последствий угроз безопасности через количественное определение ущерба.

Так, например, Н. М. Мухитов считает, что для экономической безопасности значение имеют не сами показатели, а их пороговые значения. Он предлагает оценивать уровень безработицы, разрыв в

доходах между наиболее и наименее обеспеченными группами населения, темпы инфляции. Для оценки внешних угроз им предлагается использовать предельно допустимый уровень государственного долга, позиции на мировом рынке, зависимость национальной экономики и ее важнейших секторов от импорта зарубежных технологий, комплектующих изделий, сырья [1].

Н. В. Дюженкова приводит три варианта рейтинговой оценки состояния экономической безопасности региона, которые разработаны учеными. В этих вариантах предусматривается выведение интегрального показателя из системы блоков показателей, характеризующих производственную, научно-техническую, финансовую, социально-демографическую, общественную, продовольственную, экологическую составляющие реструктуризации регионального рынка труда. «При использовании первого варианта методики рейтинговой оценки под названием «сумма мест» количество баллов, присвоенное определенному объекту исследования по характеризующему показателю, определялось в соответствие с местом, полученным тем или иным объектом при ранжировании по данному показателю. Итоговое ранжирование проведено на основе показателя, определяемого следующими способами: во-первых, как сумма баллов по всей совокупности показателей; во-вторых, как сумма мест, занятых объектом по каждому блоку показателей; в-третьих, как сумма мест, занятых объектом по каждому блоку показателей с учетом значимости каждого из них» [2].

Ученые Мордовского государственного университета им. Н. П. Огарева разработали метод оценки экономической безопасности республики с помощью многомерных статистических методов. Для этого вначале были выделены несколько сфер экономики региона: промышленная и сельскохозяйственная сферы производства, социальные показатели уровня жизни населения, демографического состояния, сферы правопорядка и т. д. В процессе анализа использовались 16 факторных признаков, разбитых на две группы – экономическую и социальную. В результате было получено четыре интегральных показателя: взаимозависимость уровня развития сельского хозяйства региона и загрязнения воздушного бассейна; степень влияния инвестиций в основной капитал на результативность экономики региона; общий уровень жизни и благосостояния населения; взаимосвязь уровня оплаты труда и безработицы. Затем были выбраны результативные показатели, в качестве которых выступили: индекс производства промышленной продукции, индекс физического объема инвестиций в основной капи-

тал, доля населения с доходами ниже прожиточного минимума, коэффициент естественного прироста (убыли) населения. Далее учеными был проведен корреляционно-регрессионный анализ связи между рассчитанными интегральными и результативными показателями, которая представляет собой комплексную количественную модель, описывающую состояние экономики.

В работе Э. А. Уткина и А. Ф. Денисова предложен другой подход к оценке экономической безопасности региона. Во-первых, в качестве критериев экономической безопасности они выделяют следующие: расширенное воспроизводство экономической и социальной инфраструктуры региона; границы критической зависимости региона от ввоза важнейших видов продукции первой необходимости; обеспечение необходимого уровня обслуживания потребностей населения с целью формирования условий для нормального жизнеобеспечения населения региона» [3].

Во-вторых, в работе отмечается, что разработка эффективных мер по предупреждению ущерба напрямую зависит от определения системы пороговых уровней снижения экономической безопасности в ответ на действие тех или иных факторов риска.

В-третьих, в качестве пороговых значений индикаторов уровня жизни населения предлагается использовать следующие показатели: доля в населении граждан имеющих доходы ниже прожиточного минимума; средняя продолжительность жизни; разрыв между доходами 10 % самых высокодоходных и 10 % самых низкодоходных групп населения; уровень рождаемости; уровень смертности и заболеваемости по разным причинам; сопоставление средней заработной платы и пенсии с прожиточным минимумом; уровень безработицы; уровень обеспеченности различными товарами длительного пользования; уровень преступности.

Таким образом, сравнительно проработанным является вопрос оценки уровня экономической безопасности страны. Важнейшие индикаторы экономической безопасности Республики Беларусь имеют нормативно-правовую закрепленность, однако на региональном уровне такие индикаторы отсутствуют. Данное обстоятельство обусловливает необходимость их разработки и предопределяет дальнейшее направление исследования.

Список использованных информационных источников

1. Мухитов Н. М. Формирование национальной системы экономической безопасности / Н. М. Мухитов. – Москва : ИТРК, 2006. – 16 с.

2. Дюженкова Н. В. Система критериев и показателей для оценки состояния экономической безопасности / Н. В. Дюженкова // Информационный бизнес в России : Сб. науч. тр. по материалам науч.-практ. семинара. – Тамбов, 2001. – 42 с.
3. Уткин Э. А. Теория государственного управления. Государственное и муниципальное управление / Э. А. Уткин, А. Ф. Денисов. – Москва : ИНИОН, 2010. – 132 с.

О ПРЕИМУЩЕСТВАХ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ГОСУДАРСТВЕННО-ЧАСТНОГО ПАРТНЕРСТВА В ОБЛАСТИ НАУЧНОЙ И ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

К. Д. Баймуханов, *направление подготовки «Государственное и местное управление», студент группы ГМУ-43;*
Ж. О. Тажибаева, *ст. преподаватель кафедры «Менеджмент», магистр экономических наук*
Евразийский национальный университет имени Л. Н. Гумилева, г. Астана, Республика Казахстан

Переход к инновационной экономике требует крупных долгосрочных инвестиций для финансирования инновационных проектов государственного значения, связанных с модернизацией реальных секторов экономики, создание конкурентоспособных производств наукоемкой инновационной продукции, для которых, как правило, государственных бюджетных средств не достаточно.

Очевидно также, что инновационное развитие во многом зависит от спроса на исследования и разработки со стороны негосударственного сектора экономики, интеллектуальным результатом которых становятся новые технологии, материалы, оборудование, приборы, препараты и пр., а привлекая предпринимателей, государство тем самым расширяет спрос на научные исследования и разработки.

В последние годы в мировой практике получил распространение механизм государственно-частного партнерства (ГЧП) в научно-технической сфере для организации проведения совместных исследований и разработок и реализации важнейших инновационных проектов государственного значения в сфере производств инновационной продукции с участием государственных организаций и частного бизнеса. Этот механизм должен обеспечить эффективность функционирования объектов государственной собственности, относящихся к научной, производственной и социальной инфраструктуре, а также его исполь-

зование совместно с частным бизнесом для получения большей отдачи от инвестиций в инновационные проекты государственного значения, направленные на повышение конкурентоспособности экономики и устойчивого развития страны.

Организация экономического сотрудничества и развития по научной и технологической политике дает шесть основных признаков, которые характеризуют государственно-частное партнерство, а именно:

1) стороны партнерства должны быть представлены, как государственным, так и частным сектором экономики;

2) взаимоотношения сторон государственно-частного партнерства должны быть зафиксированы в официальных документах (договорах, контрактах и др.);

3) взаимоотношения сторон государственно-частного партнерства должны носить партнерский, то есть равноправный характер;

4) стороны государственно-частного партнерства должны иметь общие цели и четко определенный государственный интерес;

5) стороны государственно-частного партнерства должны объединить свои вклады для достижения общих целей;

6) стороны государственно-частного партнерства должны распределять между собой расходы и риски, а также участвовать в использовании полученных результатов [1].

Одной из наиболее распространенных форм ГЧП в сфере науки и инноваций в странах Европы является создание так называемых Ведущих Технологических Институтов (Leading Technology Institutes). ВТИ представляют собой инновационную модель для ГЧП сотрудничества. Эти институты объединяют в себя государственные исследовательские организации (университеты, национальные исследовательские центры) и частный бизнес. Разработки полученные от данных институтов применяются частным бизнесом в индустриальном процессе для выпуска высокотехнологичной продукции.

Для достижения наилучшего эффекта синергии и внутренней связи между участниками проекта в ГЧП, обычно приглашаются консорциумы, нежели индивидуальные партнеры для представления предложений по созданию ВТИ. Представители частного бизнеса должны представить предложения для ГЧП на основе стратегического исследования консорциума с государственными институтами и университетами. На первоначальном этапе государство определяет строгие правила относительно разделения затрат на создание ВТИ. Доля государства в общем объеме финансирования ограничена 50 %. Остальную

часть покрывает частный инвестор. Вложения государства и частного партнера могут быть выполнены в виде натурных вложений или объектов интеллектуальной собственности.

Исследования, проведенные в различных странах показывают, что мотивация участия в партнерстве частного сектора экономики, как правило, обусловлена возможностями получения более высокой прибыли и новыми возможностями для развития инновационного бизнеса. Однако частные компании могут также присоединиться к государственно-частному партнерству с более специфической мотивацией, в частности, для обеспечения доступа к государственному финансированию, результатам исследований и разработок государственного сектора и его инфраструктуре, а также информации и оборудованию [2].

Применение механизмов ГЧП в данной сфере дает следующие преимущества государству:

– способствует осуществлению общественно-значимых проектов в инновационной сфере в более короткие сроки;

– обеспечивает снижение финансовой нагрузки на федеральный бюджет за счет привлечения внебюджетных частных инвестиций и переложения части затрат на пользователей научной продукции;

– сокращает возможные финансовые риски за счет распределения их между всеми участниками ГЧП;

– содействует развитию инновационной сферы, в том числе через формирование технико-внедренческих особых экономических зон (ОЭЗ), технопарков и др. форм ГЧП.

В свою очередь, привлекательность ГЧП для частных партнеров обусловлена:

– возможностями получения приемлемого уровня гарантированного дохода на вложенные им ресурсы;

– снижением риска за счет выпуска продукции, имеющий больший потенциал рыночной реализации, а также участием государства в финансировании наиболее рискованных стадий инновационных проектов;

– проведением независимой государственной экспертизы важнейших инновационных проектов, которая дает большую уверенность участникам партнерства в эффективности и выгодности предлагаемых для инвестирования инновационных проектов.

В целом партнерство государства и частного бизнеса, как показывает зарубежная практика, повышает результативность финансиро-

вания научных исследований. Учитывая направления экономики Республики Казахстан, стоит отметить о важности внедрения инноваций непосредственно в производство. Ключом к достижению данной цели является внедрение и развитие государственно-частного партнерства в сфере науки и инновации.

Список использованных информационных источников

1. Национальные инновационные системы в России и ЕС / В. В. Иванов, Н. И. Иванова, Й. Розебум, Х. Хайсберса – Москва : ЦИПРАН РАН, 2006. – С. 200.
2. Fostering Public_Private Partnership for Innovation in Russia OECD, 2005.

РОЛЬ ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ЗАЙНЯТОСТІ У ВІДНОВЛЕННІ ТРУДОВИХ РЕСУРСІВ

Н. В. Балашова, *науковий співробітник*
Інститут підготовки кадрів державної служби зайнятості України, м. Київ, Україна

Професійне навчання безробітних є одним з пріоритетних напрямів активної політики зайнятості в діяльності державної служби зайнятості, який спрямований на здобуття нової професії чи спеціальності на основі наявного освітнього рівня та досвіду попередньої роботи, забезпечення професійної самореалізації безробітних. Актуальність розвитку професійного навчання безробітних у системі державної служби зайнятості підтверджується зростанням кількості громадян, які потребують цієї послуги. За статистичними даними протягом 2016 року професійне навчання за направленням служби зайнятості пройшли 166,6 тис. осіб. При цьому у навчальних закладах державної служби зайнятості – більше 30 тис. осіб, або майже 16 %.

Виникнення й розвиток професійного навчання безробітних зумовлено певними соціально-економічними чинниками, зокрема: структурними трансформаціями в усіх галузях виробництва, зовнішніми і внутрішніми міграційними процесами, старінням населення, потребою у швидкій адаптації суб'єктів до нових умов праці.

До всіх навчальних закладів, підприємств та організацій, які організовують професійне навчання безробітних, за попередніми угодами з державною службою зайнятості, висуваються такі вимоги:

– безробітні, що навчаються, повинні мати чітку уяву про професію, якій навчаються, і про те, що їх чекає після закінчення терміну навчання;

– заклад, що здійснює професійне навчання безробітних, у своїй діяльності повинен дотримуватись вимог щодо навчання дорослих;

– навчання повинно бути конкретним, тобто охоплювати ті питання, що безпосередньо пов'язані саме з даною тематикою; до програми навчання необхідно включати лише професійно спрямовані дисципліни;

– навчання повинно бути вмотивованим, щоб застерегти слухачів від розчарувань у подальшому.

З усіх професійно-технічних навчальних закладів, підприємств, установ та організацій, що займаються підготовкою та перепідготовкою безробітних, провідне місце, за визначеними вимогами щодо забезпечення оптимальних умов професійного навчання безробітних за робітничими професіями, належить центрам професійно-технічної освіти державної служби зайнятості. Це державні професійно-технічні навчальні заклади, основними функціями яких є з одного боку, задоволення потреб безробітних в отриманні якісної професійної освіти, з іншого – забезпечення потреб роботодавців у кваліфікованій робочій силі, яка володіє необхідними професійними компетенціями та мобільністю. Професійне навчання тут організовується за професіями, окремими видами робіт, що користуються сьогодні попитом на регіональних ринках праці, та за професіями, потреба в яких виникне у перспективі.

У порівнянні з іншими освітніми установами, що здійснюють професійне навчання безробітних вони мають ряд особливостей та переваг.

По-перше, впровадження випереджувального навчання. Окрім того, на власній навчальній базі державна служба зайнятості може проводити професійне навчання безробітних для задоволення поточних потреб підприємств регіонів у кадрах за *рідкісними професіями*, які мають обмежений попит і підготовка за якими в інших навчальних закладах регіону не проводиться.

По-друге, вирішення проблем швидкого реагування на коливання регіональних ринків робочої сили. На відміну від інших професійно-технічних навчальних закладів, які займаються професійним навчанням безробітних, навчальні заклади державної служби зайнятості, як структурні одиниці самої служби, мають тісний зв'язок та постійну взаємодію із різними підрозділами державної служби зайнятості, що

дозволяє проводити гнучку та оперативну політику щодо здійснення професійного навчання безробітних для різних галузей економіки, вчасно реагувати на коливання регіональних ринків праці та відслідковувати попит робітничих кадрів.

По-третє, вивчення та врахування у навчальному процесі специфічних особливостей контингенту слухачів.

На нашу думку, сьогодні ЦПТО ДСЗ слід більше уваги приділяти питанню розбудови системи підвищення кваліфікації працюючих робітників. Це зможе забезпечити попередження їх вивільнення з підприємств або прискорити процес працевлаштування безробітних на нові робочі місця.

І на сам кінець зазначимо, що перспективним для подальшого розвитку навчальних закладів державної служби зайнятості є створення на їх базі спеціалізованих виїзних центрів перепідготовки для професійного навчання за місцем проживання, з метою надання рівного доступу населенню до програм професійного навчання.

Отже, на нашу думку, ефективність професійної підготовки безробітних у ЦПТО ДСЗ можна досягти за умови чіткого уявлення про основні чинники, що визначають цю ефективність:

– визначенням професій і спеціальностей, необхідних на ринку праці відповідно до поточних та перспективних потреб;

– формування у безробітних мотивації до навчання та подальшої праці за наймом або підприємницької діяльності;

– кадровий ресурс;

– високий рівень матеріально-технічного оснащення навчального закладу, сучасне методичне, дидактичне та технічне забезпечення навчального процесу;

– методами управління закладом професійної освіти.

Список використаних інформаційних джерел

1. Про зайнятість населення [Електронний ресурс] : Закон України. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/5067-17. – Назва з екрана.
2. Сайт державної служби зайнятості [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dcz.gov.ua. – Назва з екрана.
3. Сайт Держкомстату України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrstat.gov.ua. – Назва з екрана.
4. Скульська В. Є. Організація професійного навчання безробітних у професійно-технічних навчальних закладах : [навч.-метод. посіб.] / Скульська В. Є. – Київ : ІПК ДСЗУ, 2012. – 158 с.

5. Терюханова І. М. Соціально-економічні аспекти професійного навчання незайнятого населення : дис... к. е. н: 08.09.01 / І. М. Терюханова // НДІ праці зайнятості населення Міністерства праці та соціальної політики України і НАН України. – Київ, 2002. – 224 с.
6. Рыкова Е. А. Профессиональное обучение и профориентация незанятого населения : [учебное пособие] / Е. А. Рыкова. – Москва, 2000. – 137 с.

ОБЕСПЕЧЕНИЕ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

А. Г. Бычковская, *студент группы К-31;*
Н. В. Яцевич*, доцент кафедры мировой национальной экономики, к. э. н.*
Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации, г. Гомель, Республика Беларусь

Внешнеэкономическая безопасность является одним из важнейших приоритетов социально-экономического развития любого государства.

Актуальной задачей обеспечения внешнеэкономической безопасности Республики Беларусь является определение оптимальной степени открытости экономики, а также оценка обобщающих параметров безопасности. На внешнеэкономическую защищенность Беларуси влияет ряд факторов: объемы внешнеэкономического оборота и его отношение к объему ВВП; объемы экспорта и импорта, сальдо внешнеэкономических операций и их отношение к объему ВВП; товарная диверсификация экспорта и импорта; конкурентоспособность товаров (услуг) на внешних рынках; внешнеэкономическая задолженность и др.

К конкретным угрозам внешнеэкономической безопасности страны с большими объемами экспортно-импортной деятельности могут быть отнесены: рост цен на импортируемые ресурсы и комплектующие, снижение цен на экспортируемую продукцию; введение эмбарго на торговлю; высокая степень зависимости от поставок энергоресурсов и комплектующих; значительная финансовая зависимость от иностранных государств. Одним из серьезных видов угроз внешнеэкономической деятельности Республики Беларусь является ситуация, когда большой объем экспорта приходится на ограниченный перечень товаров, а также когда экспорт готовой продукции в значительной степени зависит от импорта сырья, комплектующих и других ресурсов.

Важными факторами внешнеэкономической безопасности являются объемы и структура импорта, защита интересов собственных производителей продукции, привлечение иностранных инвестиций в экономику Беларуси. Инвестиции (особенно прямые) позволяют привлечь новые технологии в производство продукции, обеспечивая ее конкурентоспособность. Однако привлечение инвестиций должно гарантировать их эффективное использование, обеспечивающее не только возврат кредитов и процентных ставок за кредит, но и конкурентоспособность товара и продвижение его на внешний рынок в течение достаточно продолжительного времени.

Внешнеэкономическая безопасность Республики Беларуси характеризуется следующими тенденциями:

1) объем внешнеторговых операций превышает объем ВВП (в долларах США), и с каждым годом данное превышение возрастает;

2) сальдо во внешней торговле имеет отрицательное значение. При этом сальдо во внешней торговле, особенно с Россией, имеет устойчивое отрицательное значение, со странами вне СНГ – положительное;

3) сальдо во внешней торговле товарами имеет устойчивое отрицательное значение, в то время как во внешней торговле услугами – положительное;

4) наблюдается перераспределение экспортных потоков, обусловленное существующими проблемами взаиморасчетов российских и белорусских предприятий, наличием бартера в экспортных и импортных операциях и др.

Анализируя состояние внешнеэкономической безопасности, можно отметить следующее. Средний уровень импортных ставок находится ниже порогового значения, равного 15 %, принятого в мировой практике. Отсюда следует, что в Беларуси развиваются нормальные внешнеторговые связи с достаточной защитой внутреннего рынка и поддержкой белорусских экспортеров. Для Беларуси характерно низкое значение отношения внешнего долга к экспорту, что указывает на отсутствие высокой степени финансовой зависимости от иностранных инвестиций и возможность страны обслуживать внешний долг.

Республика Беларусь обладает значительным внешнеэкономическим потенциалом. Его обеспечивает новый уровень стратегического планирования – создание четырехуровневой системы стратегии внешнеэкономической деятельности Республики Беларусь. Также важную роль играет Национальная программа развития экспорта, которая предусматривает стратегии экономического сотрудничества с основ-

ными регионами и странами; отраслевые стратегии развития экспорта; стратегии развития экспорта ведущих предприятий-экспортеров.

Для Республики Беларусь внешнеэкономический потенциал имеет важное значение, так как по мировым масштабам она является небольшой европейской страной с открытой экономикой, в которой доля экспорта составляет около 2/3валового внутреннего продукта. По объему производства ВВП по паритету покупательной способности в долларах США Беларусь занимает четвертое место среди стран СНГ (после России, Украины и Казахстана) и 25-е – среди 46европейских государств.

Занимая в мире по территории 0,15 %, по численности населения 0,17 %, Беларусь производит значительные по удельному весу объемы промышленной и сельскохозяйственной продукции: тракторы – 8 %, минеральные удобрения – 3 %, в том числе калийные – 14 %; химические волокна и нити – 1,3 %; холодильники и морозильники – 1,2 %; масло животное – 0,9 %. Доля Беларуси в мировом производстве важнейших видов сельскохозяйственной продукции составляет: льноволокно – 6,4 %; картофель – 2,8 %; молоко – 0,9 %; мясо в убойном весе – 0,3 %; сахарная свекла – 0,6 %.

Таким образом, обеспечение внешнеэкономической безопасности Республики Беларусь требует проведения разнонаправленной, многовекторной политики с целью минимизации последствий односторонней зависимости экономики от какой-либо одной страны или какого-либо одного вида сырья или комплектующих. Важнейшим фактором внешнеэкономической безопасности является обеспечение высокой конкурентоспособности производимой продукции. Эта конкурентоспособность на мировых рынках может поддерживаться только на базе высокоразвитого научно-технического потенциала и использования инновационных технологий и оборудования. Укрепление внешнеэкономической безопасности может быть обеспечено за счет создания более эффективной структуры экспорта конкурентоспособной продукции, в основе производства которой находятся передовые наукоемкие технологии.

Список использованных информационных источников

1. Сенько А. Н. Формирование системы обеспечения экономической безопасности промышленного комплекса Республики Беларусь / А. Н. Сенько. – Минск : Право и экономика, 2009. – 114 с.
2. Шимов В. Н. Национальная экономика Беларуси : учебник для вузов / В. Н. Шимов. – Минск : БГЭУ, 2015. – 551 с.

ЕФЕКТИВНІСТЬ УПРАВЛІННЯ ЯК КРИТЕРІЙ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КЕРІВНИКІВ

В. О. Вітюнін, *аспірант кафедри управління персоналом і економіки праці*
Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава, Україна

У сучасних умовах компетентність керівника часто стає основою для забезпечення загальної ефективності управління, що потребує більш детального вивчення самого поняття.

Компетентність є готовністю та здатністю людини діяти в будь-якій сфері. Вона передбачає володіння людиною відповідною компетенцією, яка включає її особистісне ставлення до предмета діяльності. Компетентна в окремій галузі людина володіє певними знаннями та здібностями, які дозволяють їй обґрунтовано судити про цю галузь й ефективно діяти в ній.

Ефективність управління можна вимірювати за результатами керованих об'єктів і процесів. І все ж встановлення ефективності власне управління можливе, але за допомогою іншого використання вихідної логічної формули. Наприклад, способи управління, що дозволяють досягти заданого фіксованого результату за найменших витрат на управління відповідають вищому рівню ефективності. Чи досягнення максимального результату в умовах обмеження витрат на управління свідчить про найвищий показник ефективності управління.

На будь-якому рівні організації менеджери намагаються досягати високих результатів. Однак загальна згода щодо змісту категорії «ефективність» відсутня.

У практичній діяльності доцільно використовувати будь-яку з наведених нижче концепцій в залежності від ситуації.

Цільова концепція ефективності управління – це концепція, згідно якої діяльність організації спрямована на досягнення певних цілей, а ефективність управління характеризує ступінь досягнення поставлених цілей.

У відповідності до цільової концепції організація існує для досягнення певних цілей. Таким чином, цільова концепція відбиває цілеспрямованість та раціональність – фундаментальні принципи існування сучасного західного суспільства.

У відповідності до цільової концепції організаційної ефективності розроблена цільова концепція ефективності управління. Визначена за

цією концепцією ефективність управління має специфічну назву: широка ефективність управління або результативність управління.

Системна концепція ефективності управління – це концепція, згідно якої на результати діяльності організації впливають як внутрішні чинники, так і фактори зовнішнього середовища, а ефективність управління характеризує ступінь адаптації організації до свого зовнішнього середовища.

Організація з точки зору теорії систем – це сукупність декількох елементів, що взаємодіють між собою. Рух вхідних факторів та випуск продукції являють собою відправну точку для опису організації. В спрощеній формі організація отримує ресурси (входи) з системи більш високого рівня (зовнішнього середовища), трансформує ці ресурси і повертає їх у зміненій формі (товари та послуги).

Будь-яка організація – це частина галузі (більш великої системи), суспільства (ще більш великої системи) і все частіше – глобальної економіки (можливо, найбільшої з усіх систем) [1]. Усі ці системи висувають вимоги до своїх частин не лише щодо прийнятної якості продуктів та їх кількості, але й щодо чистоти довкілля, забезпечення внутрішньої стабільності та глобальної політичної стабільності. Саме тому організація не може обмежитись виробництвом товарів та послуг, що задовольняють її покупців; вона повинна діяти таким чином, щоб були задоволені інші важливі елементи більш великих систем.

Системна концепція пояснює, чому ресурси повинні використовуватись для діяльності, яка безпосередньо не пов’язана із досягненням мети організації. Іншими словами, пристосування до середовища й підтримка циклу «входи – процес – виходи» вимагають, щоб ресурси розподілялись і в тих сферах діяльності, які лише опосередковано пов’язані з основною метою організації. Тобто, організація має прилаштовуватись (адаптуватись) до вимог зовнішнього оточення.

Концепція ефективності управління на основі досягнення «балансу інтересів» – це концепція, згідно якої діяльність організації спрямована на задоволення очікувань, сподівань і потреб (інтересів) усіх індивідуумів і груп, які взаємодіють в організації та з організацією, а ефективність управління характеризує ступінь досягнення балансу інтересів усіх зацікавлених у діяльності організації індивідуумів і груп [2].

Ця концепція акцентує увагу на відносній важливості різних групових та індивідуальних інтересів в організації (на відміну від цього,

цільова концепція підкреслює, що організації віддають перевагу досягненню загальноорганізаційних цілей).

Люди та їх групи, що беруть участь в організації, включають її службовців (менеджерів та виконавців), акціонерів, директорів, постачальників, кредиторів, офіційних осіб на всіх державних рівнях, менеджерів конкуруючих організацій та організацій, що співпрацюють, громадськість. Кожна з цих груп передбачає, що організація буде керуватись їх інтересами.

З точки зору концепції «балансу інтересів» організація є ефективною в тому ступені, в якому вона задовольняє інтереси групи, що контролює найбільш важливий на даний момент ресурс.

Цю концепцію можна використовувати для комбінування двох попередніх із метою більш достовірного визначення організаційної ефективності.

Визначення ефективності управління за концепцією досягнення «балансу інтересів» ґрунтується на вимірюванні ступеню задоволення потреб всіх груп, зацікавлених у результатах діяльності організації. Головним критерієм оцінки ефективності управління за цією концепцією є досягнення балансу інтересів усіх зацікавлених у результатах діяльності організації груп.

Велика увага в процесі оцінки ефективності управління надається якості життя, під яким розуміється ступінь задоволення важливих особистих потреб працівників організації шляхом виконання роботи у ній.

Розглянуті нами концепції ефективності управління дозволяють зробити висновки про провідну роль в досягненні результат чи збереженні балансу системи компетентності управлінця.

Отже, врахування концептуальних підходів до ефективності управління при підвищенні компетентності, реалізації усіх професійних компетенцій управлінського персоналу є запорукою ефективного функціонування підприємства в цілому.

Список використаних інформаційних джерел

1. Грішнова О. А. Економіка праці та соціально-трудові відносини: практикум : навч. посіб. / О. А. Грішнова, О. М. Білик. – Київ : Знання, 2012. – 280 с.
2. Основи економічної теорії / за ред. С. В. Мочерного. – Тернопіль : ТАРНЕКС, 1993. – 688 с.

ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ МАЛОГО И СРЕДНЕГО БИЗНЕСА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

К. А. Водопьян, *направление подготовки «Финансы», студентка группы 15Ф-2;*
О. В. Володько, *доцент кафедры экономики и организации производства, к. э. н., доцент – научный руководитель*
Полесский государственный университет,
г. Пинск, Республика Беларусь

В условиях рыночной экономики стабильность и высокая продуктивность функционирования экономики во многом определяются оптимальным сочетанием в ней малого, среднего бизнеса. Данный сектор экономики является достаточно мобильным и легко адаптируется к часто изменяющимся рыночным условиям, поэтому развитие малого и среднего предпринимательства является основой для возникновения условий интенсивного экономического роста. Республика Беларусь в данном аспекте не является исключением, и вопросы экономического роста и источников его обеспечения как никогда актуальны сегодня. Развитие индивидуального, малого и среднего предпринимательства в нашей стране является одним из национальных приоритетов экономики. Оно обеспечивает формирование конкурентной среды, препятствует монополизации, способствует сокращению безработицы, дают существенную часть ВВП и обеспечивают значительную часть рабочих мест [1].

Развитие сектора малого и среднего предпринимательства является важной задачей в области экономической политики. По данным Министерства по налогам и сборам по состоянию 01.10.2017 на учёте в налоговых органах состояло 344 811 субъектов малого предпринимательства. По итогом работы за 2016 год на 01.01.2017 года предпринимателями малого и среднего бизнеса была получена прибыль от реализации продукции, товаров и услуг в размере 91,6 млрд руб. Данный показатель по сравнению с 2015 годом увеличился на 8,9 млрд руб. А за последние пять лет в период с 2012–2016 вырос на 33,31 млрд руб. или на 57 %.

Удельный вес предприятий малого и среднего бизнеса в 2016 году в общем ВВП Республики Беларусь составил 23,7 % данный показатель значительно стабилен на протяжении пяти лет. Удельный вес малого и среднего бизнеса в валовой добавленной стоимости в 2016 году составлял 27,5 %, что выше показателя за 2015 год на 0,5 %.

Оборот внешней торговли товарами субъектов малого и среднего предпринимательства в 2016 году составил 21,8 млрд долл. США, что ниже показателя за 2014 год соответственно на 8,2 млрд долл. США и за 2015 год на 9 %.

В общем объеме белорусского внешнеторгового оборота доля субъектов малого и среднего предпринимательства за период 2012–2016 годов находится в среднем на уровне 40 %, а в 2016 году составил 42,7 %. Причём доля в экспорте за 2016 год составила 45,7 %, а в импорте немного ниже 40,2 %. В основном экспорт осуществляется в Российскую Федерацию и Украину, а также Республика Беларусь сотрудничает с Литвой, Латвией, Казахстаном, Германией. По видом экономической деятельности наибольшее число организаций создано в сфере оптовой и розничной торговли, ремонту автомобилей и мотоциклов – 39 943 единиц, обрабатывающей промышленности – 14 857, транспортной деятельности, складировании, почтовой и курьерской деятельности – 11 180, а наименьшее количество организаций в горнодобывающей промышленности всего 70 [2].

Поддержка малого и среднего предпринимательства – реализация государственными органами и иными организациями правовых, экономических, социальных, информационных, консультационных, образовательных, организационных и иных мер по созданию благоприятных условий для развития субъектов малого и среднего предпринимательства и субъектов инфраструктуры поддержки малого и среднего предпринимательства [3].

В целях обеспечения развития малого и среднего предпринимательства в Республике Беларусь разрабатывается программа. На сегодняшний день действует Государственная программа «Малое и среднее предпринимательство в Республике Беларусь» на 2016–2020 годы. Целью Государственной программы является развитие малого и среднего предпринимательства как одного из факторов обеспечения стабильно высокого уровня занятости населения и экономического роста.

Благодаря малому и среднему предпринимательству успешно решаются задачи в развитии региона, области и в целом страны:

– поддержание конкурентоспособности отраслей и создание кластеров;

– стимулирование развития регионов, благодаря расширению вовлечения ресурсов в хозяйственный оборот;

– технологическая и структурная модернизация в соответствии с уровнем развития НТП;

– ускоренное развитие национального производства потребительских товаров.

– формирование позитивного отношения к предпринимательской инициативе граждан.

– улучшение деловой среды.

Список использованных информационных источников

1. Тенденции развития малого и среднего бизнеса в Беларуси [Электронный ресурс]. – Режим доступа: research.by›webroot/delivery/files/pdp2016r04.pdf (дата доступа : 20.10.2017). – Название с экрана.
2. Национальный статистический комитет Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.belstat.gov.by/ (дата доступа : 20.10.2017). – Название с экрана.
3. О поддержке малого и среднего предпринимательства [Электронный ресурс] : Закон РБ. – Режим доступа: http://www.pravo.by/document/?guid=3871&p0=H11000148 (дата доступа : 25.10.2017). – Название с экрана.

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСУВАННЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ І СПОРТУ В РЕСПУБЛІЦІ БІЛОРУСЬ

Є. В. Гусинец, *ст. викладач, магістр педагогічних наук, здобувач;*
Ю. А. Григор'єв, *викладач*
Гомельський державний університет імені Франциска Скорини, м. Гомель, Республіка Білорусь

У сучасному світі роль і значення фізичної культури і спорту в соціально-політичному та економічному житті суспільства значно зростає як в національному, так і світовому масштабі. Роль тієї чи іншої держави на міжнародній арені визначається, поряд з традиційними факторами, рівнем розвитку і досягненнями національного спорту [1].

З економічної точки зору, фізичну культуру і спорт можна охарактеризувати як вид суспільно-корисної діяльності з надання різноманітних і різнопланових послуг [2].

Даний вид діяльності безпосередньо не бере участь у створенні матеріального продукту. Виробництво і надання фізкультурно-спортивних послуг направлено на задоволення певних потреб населення (наприклад, заняття в фітнес-клубі як оздоровча послуга або футбольний матч як видовище). Надання такого роду послуг передбачає наявність дорогої матеріально-технічної бази, що забезпечує розвиток

мережі фізкультурно-спортивних споруд та організацію обслуговування їх відвідувачів під час навчально-тренувальних занять, організацію спортивних змагань та видовищних заходів, професійну підготовку кадрів, проведення науково-дослідної та методичної роботи, виробництво, зберігання і реалізацію товарів фізкультурно-спортивного призначення, ремонт і прокат спортивного інвентаря, обладнання та ряд інших аспектів.

Способи і джерела фінансування спортивних організацій в нашій країні і за кордоном дуже різноманітні і неоднорідні: фінансові ресурси на розвиток фізичної культури і спорту виділяються державними органами, профспілковими організаціями, позабюджетними фондами, муніципалітетами і освітніми структурами. Крім того, кошти на фізичну культуру і спорт надходять по лінії міжнародних спортивних, благодійних, наукових та інших організацій, а також від окремих меценатів і спонсорів. Багато спортивних клубів та організації здійснюють власну підприємницьку діяльність – видають газети, журнали, довідники, випускають сувеніри, значки, вимпели та іншу спортивну символіку, продають права на телевізійну і радіотрансляцію змагань та інтерв'ю, здійснюють трансферти, або купівлю-продаж спортсменів, виробляють інші види комерційної діяльності.

Структура джерел фінансування складається з п'яти основних груп:

1) державного фінансування, здійснюваного з державного та місцевого бюджетів;

2) самофінансування, здійснюваного спортивними організаціями за рахунок власної підприємницької діяльності;

3) фінансування по лінії позабюджетних фондів, освітніх установ і професійних спілок;

4) фінансування, що здійснюється по лінії олімпійських комітетів і міжнародних спортивних організацій;

5) надходжень від благодійної діяльності (меценатства) окремих громадян і організацій [3].

За даними Національного статистичного щорічника Республіки Білорусь за станом на 1 січня 2016 року чисельність населення республіки становила 9,498 млн чоловік, а фізичною культурою займається близько 1,982 млн чоловік, що в % до загальної чисельності населення становить 20,9 % (для порівняння – в 2012 році цей же показник становив 18,6 %); обсяг платних послуг в галузі фізичної культури і спорту, організації розваг і відпочинку за підсумками 2016 року склав 148,2 млн рублів BYN (близько 75,12 млн доларів США), що стано-

вить близько 1,6 % від загального обсягу послуг, наданих населенню за 2016 рік, при цьому витрати консолідованого бюджету на фізичну культуру, спорт, культуру і засоби масової інформації в процентах до ВВП склали 0,9 %, що в грошовому еквіваленті 7 747,9 млн рублів BYN (близько 3 878,6 млн доларів США) [4].

Представлені економічні показники розвитку фізичної культури і спорту показують серйозне значення даного соціокультурно-економічного явища для всієї національної економіки [1].

Тут державна підтримка здійснюється за широким спектром напрямків:

– на законодавчому рівні, шляхом закріплення сприятливих умов для функціонування і розвитку фізкультури і спорту;

– в частині прямого фінансування фізкультури і спорту. Держава виділяє кошти з бюджетів усіх рівнів на утримання управлінського апарату, фізкультурно-спортивних установ, закладів освіти, де обов'язковій основі проводиться фізкультурно-оздоровча та спортивно-масова робота, на науково-дослідні та дослідно-конструкторські розробки в області фізкультури і спорту, фізкультурно-спортивної освіти, утримання спортивних команд і деякі інші заходи;

– у вигляді непрямого фінансування. Наприклад, якщо держава в законодавчих та нормативних актах передбачає пільгове оподаткування та кредитування, часткове або повне звільнення від сплати митних зборів, то це, по суті, еквівалентно надання фінансової допомоги, так як дозволяє працювати спортивним організаціям на більш вигідних економічних умовах;

– у вигляді прямої участі в будівництві стадіонів, басейнів, спортивних і туристичних комплексів, які обслуговують великі змагання.

Список використаних інформаційних джерел

1. Гусинец Є. В. Фізична культура і спорт як соціально-економічне явище в національній економіці Республіки Білорусь / Є. В. Гусинец // Известия Гомельського держ. ун-ту ім. Ф. Скорини. Науковий і виробничо-практичний журнал. Соціально-економічні та суспільні науки: педагогіка, право, економіка. – 2016, № 5(98). – 137. – С. 107–111.
2. Гусинец Є. В. Особливості ринку послуг фізичної культури в Російській Федерації та в Республіці Білорусь / Є. В. Гусинец, І. В. Єнченку // Известия Гомельського державного університету ім. Ф. Скорини. Науковий і виробничо-практичний журнал. Соці-

ально-економічні та суспільні науки: педагогіка, право, економіка. – 2017, № 2(101). – 137 с., С. 107–111.
3. Курочкін В. В. Фінансування фізичної культури та спорту в Росії [Текст] / В. В. Курочкін // Інтерактивна наука. – 2016. – № 10. – С. 137–140. – ISSN 2414-9411.
4. Національний статистичний щорічник [Електронний ресурс] : Національний статистичний комітет Республіки Білорусь. – Режим доступу: http://www.belstat.gov.by/ofitsialnaya-statistika/ publications/ izdania/ public_compilation/index_6316/ (дата звернення: 09.11.2017). – Назва з екрана.

КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬ ВЕТРОЭНЕРГЕТИКИ НА МИРОВОМ РЫНКЕ

Л. А. Девялтовская, В. Д. Мачульская, *направление подготовки «Экономика и организация энергетики», студенты группы 10607114;*
Т. Ф. Манцерова, *доцент кафедры «Экономика и организация энергетики», к. э. н., доцент – научный руководитель*
Белорусский национальный технический университет, г. Минск, Республика Беларусь

Ветроэнергетика развивается в мире очень быстрыми темпами, что свидетельствует о надеждах, которые связывают с ней ведущие мировые государства. В настоящий момент ее доля в мировом балансе превысила 4 %, обогнав при этом установленную мощность всех действующих в мире АЭС на 33 %, и продолжает расти.

Необходимо учитывать все факторы, которые делают производство электроэнергии из ветра выгодным для общества. Прежде всего это привлечение инвестиций и новых технологий в национальную экономику. Если можно вкладывать в развитие своей страны, то почему бы это не делать. И здесь важным фактором является дополнительная прибыль, которую могут получить фермеры. В Европе строительство объектов возобновляемой энергетики разрешено в том числе и на землях сельскохозяйственного назначения. Для этого владелец ветростанции может арендовать необходимую площадь, за счет чего землевладелец получит дополнительный доход. Но аренда не единственная форма взаимодействия. Во многих странах жители сельских населенных пунктов являются одновременно и акционерами ветряных станций. Активно формируются также ветроэнергетические кооперативы,

которым выделяются долгосрочные кредиты под строительство энергообъектов.

В то время как многие государства находятся в процессе либерализации своих рынков электроэнергии, растущая конкурентоспособность ветровой энергетики должна привести к повышению спроса на ветровые установки. Однако перекосы на рынке электроэнергии, созданные десятилетиями массированной финансовой, политической и структурной поддержки традиционных технологий, поставили ветровую энергетику в невыгодные условия. Новым ветроэнергетическим проектам приходится конкурировать со старыми атомными станциями и электростанциями на ископаемом топливе, для которых инвестиционные затраты уже оплачены потребителями и налогоплательщиками.

В невыгодное положение возобновляемые источники энергии ставит и то, что в цену на энергию традиционных источников не входит стоимость ущерба, наносимого выбросами и другими вредными воздействиями. Поэтому без политической поддержки ветровая энергетика не сможет внести свой вклад в дело охраны окружающей среды и обеспечение энергобезопасности. 48 стран мира, включая 14 развивающихся, предприняли те или иные политические шаги или меры на законодательном уровне для развития возобновляемых источников энергии. Более чем 25-летний опыт развития ветровой энергетики во всем мире показал, что для ее успешного становления и развития должны быть предприняты меры в следующих наиболее важных направлениях:

- Закрепление обязательств по развитию возобновляемой энергетики на законодательном уровне;
- Хорошо продуманные механизмы стимулирования;
- Доступ к сетям и стратегическое развитие энергосистем;
- Соответствующие административные действия;
- Общественное принятие и поддержка.

В настоящее время требуется кардинальное реформирование рынка электроэнергии с тем, чтобы возобновляемая энергетика получила дальнейшее развитие. Это предполагает устранение барьеров:

Действующее законодательство в области планирования, сертификации и доступа к энергосистеме, включая требования к выдаче лицензий и технические условия доступа к сети, ориентировано на действующие крупные электростанции. Такого рода поддержка централизованного производства электроэнергии является значительным барьером на пути развития возобновляемой энергетики. Барьером

также является игнорирование такого преимущества возобновляемой энергетики, как отсутствие необходимости транспортировки электроэнергии на большие расстояния при децентрализованном способе производства энергии.

Для устранения барьеров на пути развития возобновляемой энергетики необходимо:

- Упорядочение и унификация процедур планирования, системы выдачи разрешений и подключения;
- Обеспечение доступа к энергосистеме по справедливым прозрачным ценам, устранение дискриминационных тарифов на доступ к сети и передачу энергии;
- Обеспечение справедливого и прозрачного ценообразования на энергию в сети, признание выгоды от подключения к сети новых мощностей;
- Разделение генерации и распределения энергии;
- Возмещение издержек на развитие инфраструктуры сети и ее поддержание через орган управления сетью, а не через взимание отдельной платы с объектов возобновляемой энергетики;
- Информирование о происхождении потребляемой энергии с тем, чтобы конечный потребитель мог осознанно выбирать источник потребляемой энергии.

Еще одним препятствием на пути развития возобновляемой энергетики являются неравные условия на рынке, которые выражаются в прямых и косвенных субсидиях. К таким диспаритетам можно отнести и невключение в цену на электроэнергию социального и экологического ущерба в результате использования различных технологий получения электроэнергии.

Одним из основных барьеров, не позволяющих ветроэнергетике реализовать свой потенциал полностью, является отсутствие системы, которая учитывала бы полную стоимость производства электроэнергии. Более того, современная структура рынка электроэнергии существенно отличается от той, которая существовала в период становления угольных, газовых и ядерных технологий. На протяжении почти столетия производство энергии характеризовалось присутствием монополий, уполномоченных инвестировать в строительство новых мощностей за счет государственных субсидий и/или средств от продажи электроэнергии. Поскольку многие страны двигаются в сторону либерализации рынков электроэнергии, такие способы инвестирования уже не доступны. В таких условиях новые технологии полу-

чения энергии, такие, как ветроэнергетика, оказываются в невыгодном положении.

Ситуацию можно улучшить, например, за счет отмены субсидий энергетике на ископаемом и ядерном топливе

Субсидирование как конкурентоспособных, так и грязных технологий в высшей степени непродуктивно, серьезно искажает рынок и создает необходимость поддержки возобновляемых источников энергии.

Субсидии искусственно занижают цену на энергию, препятствуют внедрению возобновляемых источников энергии и поддерживают все менее конкурентоспособные технологии. Отмена прямых и косвенных субсидий компаниям, работающим на ископаемом и ядерном топливе, стала бы серьезным шагом на пути к достижению высокого уровня конкурентной среды в энергетическом секторе.

Финансирование научно-исследовательских разработок играет решающую роль в коммерциализации новых технологий, особенно на ранних стадиях их развития. От этого зависит снижение себестоимости технологии, которое может достигать 40 %.

КОНЦЕССИИ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ НА СОВРЕМЕННОМ ЭТАПЕ

Л. А. Девялтовская, *направление подготовки «Экономика и организация энергетики», студент группы 10607114;*
Т. Ф. Манцерова, *доцент кафедры «Экономика и организация производства», к. э. н., доцент – научный руководитель*
Белорусский национальный технический университет,
г. Минск, Республика Беларусь

В Республике Беларусь функционирует модель социально ориентированной экономики, которая позволяет сочетать свободную частную инициативу, конкуренцию с активной ролью государства, эффективность с высоким уровнем социальной защиты населения. Достижение данных целей невозможно без привлечения на белорусский рынок иностранных инвесторов, а также развития механизма государственно-частного партнерства.

Для Республики Беларусь весьма актуальной является проблема привлечения иностранных инвестиций, что объясняется ограниченностью источников экономического роста и преобладанием государственной формы собственности на стратегические объекты национальной экономики.

На сегодняшний день в Республике Беларусь всё большее развитие приобретает механизм государственно-частного партнерства. Для выполнения своих функций, повышения благосостояния общества и удовлетворения его потребностей экономике необходимы определенные влияния финансовых ресурсов. Как правило, имеющиеся в распоряжении средства не могут в полной мере обеспечить социальные потребности общества и этим объясняется необходимость привлечения инвестиций. Государственно-частное партнёрство создает добавочную стоимость для обеих сторон этих отношений. Перспективной формой государственно-частного партнерства является концессия, выступающая в качестве как способ осуществления инвестиций.

Одно из основных значений концессии состоит в том, что посредством данной формы инвестирования силами частного капитала решаются задачи государственного значения. Бизнес при этом имеет долгосрочный финансовый интерес, что позволяет обеспечить максимальную эффективность в решении поставленных перед ним задач.

Концессия – основанные на концессионном договоре право владения и пользования объектом концессии или право на осуществление вида деятельности.

Объектами концессии могут являться:

1) право на осуществление отдельных видов деятельности, на которые в соответствии с законодательными актами Республики Беларусь закреплено исключительное право государства, – по решению Президента Республики Беларусь;

2) недра, воды, леса, земли, а также объекты (в том числе предприятия как имущественные комплексы в целом либо их части), которые в соответствии с законом могут находиться только в собственности государства, – в соответствии с перечнем, утвержденным Президентом Республики Беларусь.

Республика Беларусь обладает большим потенциалом для развития концессий: среди субъектов хозяйствования различных организационно-правовых форм государственную форму собственности, включая унитарные и казенные (без государственных учреждений) составляют 55 % общего количества организаций и предприятий. Наибольший их удельный вес (60–90 %) характерен для таких отраслей, как транспорт и связь, строительство, а также лесное хозяйство. Удельный вес республиканских унитарных предприятий в стране ориентировочно составляет 36 %.

Наиболее перспективными направлениями развития концессий в Республике Беларусь в сфере природных ресурсов являются леса. В Беларуси достаточно актуальна эта тема, поскольку лесистость территории составляет около 40 %. Вместе с тем практическое применение концессий в лесной сфере остается затруднительным, так как в Республике Беларусь существует несогласованность норм лесного и инвестиционного законодательства.

Перспективным направлением на современном этапе является развитие транспортных концессий. Важным фактом является сотрудничество со Всемирным банком, обеспечивающим финансирование реконструкции автомобильной дороги республиканского значения Минск-Бобруйск путем переоборудования имеющихся двухполосных участков дороги в четырехполосную автомагистраль при снижении затрат на эксплуатацию транспортных средств на 6 %.

К настоящему времени Правительство Республики Беларусь подписало концессионный договор на установку электронной системы взимания платы за проезд грузовых транспортных средств по платным дорогам и эксплуатации данной системы в течение 20 лет.

При реализации концессионных соглашений важным аспектом являются риски и степень их выраженности. Как правило, чем выше доходность проекта, тем выше риск.

В системе концессионных отношений существуют индивидуальные риски:

– риски на этапе проектирования и строительного производства;
– риски, которые могут возникнуть на стадии эксплуатации;
– финансовые риски;
– юридические риски (могут возникнуть на любом этапе);
– налоговые риски.

Для объективной оценки и снижения комплексного риска государственный заказчик выполняет аналитические и регулирующие функции:

– проверку экономической, технической и юридической обоснованности проекта;

– тщательный анализ всего спектра технических, финансовых, экономических и юридических рисков;

– подготовку мероприятий на случай неплатежеспособности (либо дефолта проектной компании или субподрядчиков);

– независимую оценку окупаемости проекта;
– отбор и оценку предложений;

– устранение предпосылок для непреднамеренной передачи риска государству (особенно если первоначальное ценовое предложение было представлено с учетом риска, переданного инвестору).

Список использованных информационных источников

1. О концессиях : Закон Респ. Беларусь от 12 июля 2013 № 63-З: в ред. от 19 июля 2013 № 2/2061: с изм. и доп. от 1 ноября 2013 г. / КонсультантПлюс. Беларусь / ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2017.
2. Морозова И. Договор концессии: на основе равноправного партнерства с государством / И. Морозова // Бюллетень норм.-прав. информ. – 2010. – С. 24.
3. Объекты для передачи в концессию [Электронный ресурс] : Национальный Интернет-портал Республики. – Режим доступа: http://www.belta.by/economics/view/minprirody-povtorno-objjavilo-konkursy-po-peredache-v-kontsessiju-dvuh-neftjanyh-mestorozhdenij-206656-2016 (дата обращения : 28.10.2017). – Название с экрана.
4. Общие положения о концессии [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.yurist.by/glava-11-obshchie-polozheniya-o-koncessii (дата обращения : 28.10.2017). – Название с экрана.

ЦЕННОСТЬ ИНТЕЛЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦИАЛА В ПРОЦЕССЕ ИННОВАЦИОННОГО ВОСПРОИЗВОДСТВА

А. К. Досанова, *ст. преподаватель*
Западно-Казахстанский аграрно-технический университет имени Жангир хана, г. Уральск, Республика Казахстан;
Ж. Б. Кенжин, *докторант*
Балтийская Международная Академия, г. Рига, Латвия;
Р. Сабиров, *магистрант*
Западно-Казахстанский аграрно-технический университет имени Жангир хана, г. Уральск, Республика Казахстан

Воспроизводственная функция интеллектуального потенциала связана, в первую очередь, с конкурентоспособностью трудовых ресурсов на рынке. В связи с этим весьма актуальным становится обучение руководителей, специалистов высококвалифицированных рабочих по наиболее перспективным, инновационным направлениям развития экономики.

В 2010 г. на Бухарестской конференции министров образования стран-участниц Болонского процесса состоялось официальное присое-

динение к ней Республики Казахстан. Таким образом, Казахстан стал первым Центрально-Азиатским государством – членом Болонской декларации и полноправным участником европейского образовательного пространства. Присоединившись к Болонскому процессу, страны-участники, как правило, принимают на себя обязательства по выполнению его основных параметров.

В казахстанских вузах успешно внедрена кредитная система обучения. Об этом свидетельствуют созданные правовые и организационные предпосылки. В частности, утверждены Правила организации учебного процесса по кредитной технологии обучения; действующие государственные общеобязательные стандарты высшего образования основаны на параметрах кредитной системы обучения; сформирован понятийный аппарат и инструментарий кредитной системы обучения [2]. Относительно новым для отечественных вузов является формирование модульных образовательных программ.

Исследование процесса воспроизводства интеллектуального потенциала трудовых ресурсов показало, что при анализе качества обучения в большинстве вузов учитывают развитие рыночных отношений, высокие требования, предъявляемые рынком труда к молодым специалистам, в связи с чем преподавание увязывается с математическим и информационным обеспечением. Основное в методике преподавания составляют оптимизация структуры дисциплин, сочетание теоретической и прикладной подготовки в финансовых, предпринимательских и коммерческих областях – обязательные условия достижения высокой ценности трудовых ресурсов страны.

В соответствии с учетом требований рынка труда создана новая стратегия построения учебного процесса. Решения о содержании программ обучения вузы, как правило, принимают, исходя из стандарта образования и потребностей рынка труда. Отдельные программы связаны с тем или иным направлением профессиональной деятельности, предусматривают разнообразные формы активного обучения.

Ценность интеллектуального потенциала работников проявляется в их профессионализме, важнейшем элементе инновационного процесса, модификации структуры производства в соответствии с требованиями рынков и потребителей.

В целях расширения экономических отношений и развития рыночных механизмов в трудовой сфере, структурам всех уровней управления следует обеспечить непрерывный мониторинг рынка интеллектуального труда, оценку объема подготовки специалистов различных

уровней и направлений, спроса на образовательные услуги, а также активную политику государства на данном рынке. Необходимо создать организационные структуры, обеспечивающие коммуникацию системы высшего профессионального образования с рынком труда.

Проблему взаимодействия рынка труда, рынка образовательных услуг и общества в целом невозможно решать без учета интересов потребителей образовательных услуг, так как оценку интеллектуального потенциала формируют все заинтересованные стороны: выпускники, преподаватели вузов, работодатели, отраслевые эксперты.

Очевидно, что определение ценности интеллектуального потенциала трудовых ресурсов в инновационном обществе не может быть осуществлено без хорошо разработанной методики. Ключевым компонентом методики, по нашему мнению, является правильный выбор критериев общественной оценки; в качестве базового может использоваться конкурентоспособность выпускника на рынке труда при его конкурентном позиционировании.

В Казахстане успешная карьера молодого специалиста зависит не только от его собственных качеств и навыков, но и от ряда других факторов, в первую очередь, от тех качеств и навыков, которыми обладают его конкуренты на рынке труда.

Совершенствование системы взаимодействий интеллектуальных трудовых ресурсов и работодателей на рынке труда может помочь решить эту проблему. Существенные преобразования в экономике, связанные с необходимостью выхода на мировой уровень конкурентоспособности трудовых ресурсов, могут быть успешно реализованы лишь в том случае, если они сопровождаются формированием высокого нравственного потенциала, профессиональной компетентности, инициативы, творческого подхода к принятию решений.

В результате внедрения такой модели взаимодействия партнеров можно: сформировать единое информационное пространство всех участников партнерского сотрудничества; вести накопление, анализ и обобщение статистической информации о вакансиях компаний, оценивать соответствие предложения специалистов их востребованности на рынке труда; прогнозировать потребности в количестве и качестве выпускаемых на рынок труда города специалистов, вести мониторинг их трудоустройства.

Совершенствование взаимодействия в сфере партнерского сотрудничества предусматривает: создание единого информационного пространства компаний и работников на основе информационно-аналити-

ческой модели; реализацию их совместных интересов в виде учебно - производственных комплексов и других форм на региональном уровне (рисунок 1). Это позволит повысить ценность интеллектуального потенциала трудовых ресурсов, социально-полезной отдачи системы профессионального образования, а также востребованность работников на рынке труда.

Рисунок 1 – Система партнерского сотрудничества работника и работодателя

В настоящее время одной из наиболее значительных тенденций изменения экономической структуры воспроизводства является территориальная концентрация рынка образовательных услуг. Это приводит к важному, выводу, что данная сфера услуг в настоящее время становится относительно автономным центром в экономической структуре и развитии центростремительных тенденций.

Разработка основных направлений повышения ценности интеллектуального потенциала, содержащих четкие приоритеты и цели, должна стать основополагающей. В данной связи необходима оценка реального состояния рынков трудовых ресурсов и образовательных услуг, осуществление международных сравнений, выявление тех тенденций, которые отражают направленность движения и позволяют обнаружить его перспективы.

Список использованных информационных источников

1. Городянская Л. В. Управление интеллектуальным капиталом и обеспечение интеллектуальными ресурсами / Л. В. Городянская // Актуальные проблемы экономики. – 2008. – № 3. – С. 127.

2. Байгильдина З. Ф. Творческий потенциал личности / З. Ф. Байгильдина // Вестник Башкирского университета. – 2008. – Т. 13, № 3. – С. 693–696.
3. Леонидова Г. В. Основные направления оценки интеллектуального потенциала / Г. В. Леонидова // Федерализм. – 2011. – № 2. – С. 69–80.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ФОТОЭЛЕКТРИЧЕСКИХ ЭЛЕМЕНТОВ В АТОМОБИЛЬНОМ ТРАНСПОРТЕ

Г. А. Дудченко, А. Н. Марков, *направление подготовки «Экономика и организация производства (энергетика)», студенты группы 10607114;*
А. А. Гайдук, *преподаватель кафедры «Экономика и организация энергетики» – научный руководитель*
Белорусский национальный технический университет, г. Минск, Республика Беларусь

В 21 веке загрязнение окружающей среды достигло небывалых масштабов. Надвигается экологическая катастрофа, немалую долю в которой играют выхлопные газы автомобилей: около 40–50 % загрязнения углекислым газом приходится на машины с двигателями внутреннего сгорания (ДВС), в крупных городах это число возрастает до 70 %.

Помимо этого, в наши дни активно обсуждается проблема нефтяной зависимости стран. В преддверии истощения запасов ископаемого топлива при постоянном росте его потребления весь мир переживает топливный кризис. Остро стоит вопрос о повышении цен на бензин. Необходимо финансировать и продвигать проекты по разработке технологий снижения потребления топлива, внедрять их в массовое производство.

Одним из таких решений может выступить идея массового распространения электромобилей. Данная тематика становится всё более популярной, что способствует росту количества разработок в этой сфере. Уже сегодня некоторые страны активно выпускают и продают электромобили, развивают сети зарядных станций.

Однако на сегодняшний день производство электромобилей – трудоёмкий и высокотехнологичный процесс, поэтому большинство представленных на рынке моделей значительно дороже своих бензиновых аналогов. Современные технологии аккумулирования электрической энергии по-прежнему не позволяют электромобилям преодолевать

большие расстояния, что ограничивает возможность их использования для грузоперевозок, в общественном транспорте и для туристических поездок. Инфраструктура зарядных станций во многих странах находится на низком уровне. Также, если рассматривать экологичность электромобиля не в рамках отдельного транспортного средства, а в цикле «электростанция – ЛЭП – городские сети – электромобиль», то выходит, что электрокар выделяет вредных веществ в атмосферу примерно столько же, сколько и автомобиль с ДВС.

В условиях недостаточного развития рынка электромобилей и зарядных станций, повышения цен на бензин, установки программ по энергосбережению одним из вариантов решения может стать использование технологий преобразования энергии солнца. Ниже представлены различные виды солнечных панелей разных ценовых категорий и способов установки.

Самой распространённой технологией сегодня является производство моно- и поликристаллических кремниевых фотоэлектрических панелей. Их КПД в лабораторных условиях уже достиг 46 %. Недостатком кремниевых панелей является их жёсткость. В результате наиболее перспективной возможностью использования такого типа панелей в автомобильном транспорте становится их установка на полуприцепы или прицепы для грузовых перевозок, а также на наземный общественный транспорт.

Другим перспективным направлением для развития фотоэлектрических элементов является производство и совершенствование элементов на основе теллурида кадмия и плёнки селенида меди-индия-галлия. КПД таких элементов в серийном производстве колеблется в пределах 7–12 %. Низкий КПД гибких панелей по сравнению с кремниевыми фотоэлементами нивелируется их эластичностью и прозрачностью. Они представляют собой тонкую плёнку, которую можно наклеить на любую поверхность. Для автомобильного транспорта это означает, что такие панели можно использовать практически на всех элементах кузова, а также на стёклах автомобиля. Проблема внедрения данной технологии – высокая стоимость изготовления.

Наряду с гибкими пластинами существует технология нанесения фотоэлектрической краски на лист стали. При попадании света на такую краску срабатывают содержащиеся в ней фотогальванические элементы. Одним из преимуществ по сравнению с кремниевыми панелями является то, что краска способна поглощать свет по всему видимому диапазону (даже в облачную погоду). По данным американской

компании Corus Colours эффективность преобразования солнечного света составляет 11 % [1], что является достаточно высоким результатом для фотоэлектрических элементов. Таким образом, нанесение такой краски на кузов легкового автомобиля позволит вырабатывать энергию, достаточную для питания различных систем автомобиля.

Таким образом, благодаря эффекту масштаба производства уже сегодня на рынке представлены технологии, позволяющие устанавливать на транспорт разнообразные фотоэлементы и преобразовывать энергию солнца. На легковых автомобилях полученную энергию можно использовать для уменьшения нагрузки на генератор и, соответственно, уменьшения расхода топлива либо для поддержания заряда специальных медицинских приборов (например, инсулиновый холодильник) в машинах для инвалидов. В общественном электротранспорте данные технологии позволят сократить количество потребляемой энергии непосредственно от сети либо от заряда аккумуляторных батарей и со временем понизят стоимость проезда. Энергию, выработанную на грузовых автомобилях, можно использовать для холодильных установок или систем вентиляции в прицепах, что позволит частично снизить расходы на зарядку и замену аккумуляторных батарей.

Список использованных информационных источников

1. Solar paint… [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.greenoptimistic.com/cheap-solar-paint-20081004. – Название с экрана.

ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ ОРГАНИЗАЦИЙ ИННОВАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИИ В НАУКЕ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

Ж. С. Әліпбек, *м. э. н., преподаватель*
Центрально-Казахстанская Академия, магистр кафедры экономики и управления, г. Карагана, Республика Казахстан

Приоритеты развития науки – это главные направления научно-технологической деятельности, которые поддерживаются и стимулируются государством для достижения своих долговременных задач. Выбор приоритетов развития науки объективно определяется тремя основными факторами:

– внутренними, экономическими и культурными возможностями общества, в том числе его научного потенциала;

– потребностями и долговременными целями общества и государства;

– тенденциями мирового научно-технического развития.

Национальный центр научных исследований (CNRS) и Национальный центр космических исследований (CNES), сформулировали 9 приоритетных направлений реализации Стратегической программы «Франция-Европа 2020»:

– мобилизация науки на решение социальных вызовов;
– модернизация системы управления и координации исследований во Франции;
– развитие технологических исследований;
– развитие цифровых методов и инфраструктуры обучения;
– поддержка инноваций и трансфера технологий;
– повышение научной культуры;
– развитие программ реализации приоритетных исследований и инноваций;
– обеспечение равномерного развития территориальных научных центров;
– продвижение французской науки на европейском и зарубежном направлениях.

Приоритеты инновационного развития определяются задачами, связанными с обеспечением национальной безопасности и независимости от стран-лидеров в области исследований, разработок и инноваций. Приоритетными областями Франции на протяжении многих лет остаются авиационная промышленность, космические исследования, ядерная энергетика и военная промышленность.

В Германии исполнительная власть в лице Федерального министерства образования и научных исследований (BMBF) несет основную ответственность за научную политику. В рамках выделенных секторов промышленности обозначены отдельные нанотехнологии, применение которых способно значительно усилить долгосрочную конкурентоспособность сектора и оказать позитивное влияние на смежные сектора за счёт диффузии инновационных решений [2]. Политика Великобритании в научно-технической сфере, направленная на поддержание качества жизни в стране, находит свое отражение в оказании институциональной поддержки организациям, ведущим работы в таких областях как здравоохранение, экология, энергетика. В целом в правительственной стратегии на ближайшие 10 лет выделены 4 основные группы отраслевых приоритетов государственной поддержки технологий:

– области социально-экономического развития;

– направления исследований, в которых страна занимает лидирующие позиции;

– «стимулирующие» технологии, являющиеся базовыми для других инновационных проектов;

– области, создающие новые возможности в вышеперечисленных направлениях.

В перечень основных социально-экономических и отраслевых приоритетов входят науки о жизни, «зеленая» экономика, высокотехнологичное машиностроение, космические исследования, медицина. Одновременно реализуется установка на выделение проблемных отраслей китайской экономики (сельское хозяйство, здравоохранение и др.).

Открытия и достижения, полученные казахстанской наукой в результате реализации научно-технических соглашений с зарубежными и международными научными организациями Перечень научно-технических программ, выполняемых в республике Казахстан включает следующие.

1. «НУ-Беркли: стратегическая программа исследований критического состояния вещества, перспективных материалов и источников энергии на 2014–2018 гг.». Исследования проводятся в области плазменной энергетики, термоядерного синтеза, сверхкритического состояния вещества, новых материалов. Развитие научной инфраструктуры и потенциала «Назарбаев Университета». Исполнители – АОО «Назарбаев университет» совместно с Национальной Лабораторией им. Лоренса в Беркли.

2. «Научное обеспечение рационального использования водных ресурсов, и разработка технологий мелиорации земель сельскохозяйственного назначения» Задание «Автоматизированная оросительная система по управлению влажностью и солесодержанием почв» выполняют ТОО «КазНИИ водного хозяйства» и HIT-Hokkaido Intellect Tank, Япония. Исполнитель: Танака Синъя, Dr. PhD. Разработаны: схема установки технических средств по автоматизации управления водными ресурсами на пилотном участке в Кызылординской области; схема автоматизированной оросительной системы по управлению влажностью и солесодержанием почв с адаптацией Японских технологий.

3. «Научно-техническое обоснование максимально возможных вариантов евразийского транзита через территорию Казахстана на 2015–2017 годы» Парасат. Исполнители: АО «Научно-технологический центр

«Парасат» и компания Синогидро Интер, Пекин. – Проведен анализ материалов по геополитической значимости евразийского транзита для стран Центральной Азии, России и Китая. – Произведен сбор, анализ и оценка материалов по физико-географическим условиям вдоль предполагаемых трасс судоходных каналов: «Евразия» (Каспийское море-Черное море); «Сибирь-Азия» (р. Обь-Аральское море); Туркменский канал (р. Амударья-Узбой-Каспийское море; Иранский канал (Каспийское море-Персидский залив); Каспий-Арал. Составлены предварительные маршруты трасс проектируемых каналов.

4. Создание опытно-промышленного комплекса по добыче метана угольных пластов Талдыкудукского участка Карагандинского угольного бассейна Исполнители: ТОО «Институт проблем комплексного освоения недр» ИПКОН с участием International Business Development Alliance-Канада, Millen St. suite 4 Montreal Quebec H2C 2E2, ЗАО «Метан Кузбасса» – Россия, Кемеровская обл. В результате проведенных исследований установлены места заложения геологоразведочных и эксплуатационных скважин на Талдыкудукском участке угольного бассейна. Выполнена оценка технологии бурения вертикальной скважины с расширением.

5. «Внедрение современных зарубежных технологий молекулярной биологии и генетики в селекционный процесс сельскохозяйственных культур с целью создания принципиально новых высокоурожайных засухоустойчивых сортов для засушливого климата Северного Казахстана»; Исполнители: КАТУ им. Сейфуллина с участием Университет Аделаиды, Австралия (UofA). В результате проведенных исследований создана база молекулярных и фенотипических данных сортов, селекционных линий и перспективных образцов ярового ячменя из Северного Казахстана. Определены основные наборы молекулярных маркеров, основанные на существующих маркерных системах, которые связаны с хозяйственно-ценными признаками, важными для селекции ячменя.

Список использованных информационных источников

1. Кирчик О. И. «Незаметная» наука. Паттерны интернационализации российских научных публикаций / О. И. Кирчик // Форсайт. – 2011. – Т. 5, № 3. – С. 34–42.
2. Как устроена мировая наука [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://maxpark.com/community/4057/content/2292714/. – Название с экрана.

3. Койков В. В. Состояние обеспеченности системы здравоохранения Республики Казахстан научно-исследовательскими и научно-педагогическими кадрами [Электронный ресурс] / В. В. Койков, А. Б. Абдрахманов, З. Б. Султанова. – Режим доступа: www.groupglobal.org/storage_manage/...file.. – Название с экрана.
4. Об инновационной деятельности предприятий в Республике Казахстан : Стат. бюлл. – Астана : Агентство РК по статистике, 2016.

ПРОБЛЕМЫ ЭКОНОМИКИ КАЗАХСТАНА

А. Д. Ефремова, *направление подготовки «Учет и аудит», студентка группы УиА-15;*
Н. Б. Абдрахманова, *ст. преподаватель кафедры «Экономика и учет» м. ю. н. – научный руководитель Северо-Казахстанский государственный университет имени М. Козыбаева, г. Петропавловск, Республика Казахстан*

Современное состояние экономики Казахстана актуализирует необходимость переосмысления стратегии экономического развития. Экономические проблемы Казахстана обусловлены тяжелыми временами, переживаемыми мировой экономикой, вступившей в турбулентный период своего развития.

Республика Казахстан располагает богатыми запасами полезных ископаемых, обширными сельскохозяйственными угодьями, квалифицированными кадрами, значительным промышленным потенциалом. Сегодня Казахстан имеет реально работающую рыночную экономику.

Сегодня основным источником экономического роста является эксплуатация сырьевого потенциала страны. По сравнению с 1985 годом объем добычи углеводородного сырья вырос на 225 процентов, тогда как во всем мире добыча возросла менее чем в 1,3 раза.

Сегодня Казахстан – надежный партнер, гарантирующий стабильность и обеспечивающий взаимовыгодное сотрудничество. Казахстан первым среди стран СНГ создал Национальный фонд для обеспечения стабильного социально-экономического развития, снижения зависимости от неблагоприятных внешних факторов. За 2016 год из Национального фонда Республики Казахстан в республиканский бюджет были перечислены – 2,11 трлн тенге в виде гарантированного трансферта. Целевые трансферты составили 745,57 млрд тенге. Со счета Национального фонда Республики Казахстан за отчетный период оплачены расходы, связанные с управлением Национальным фондом,

в общей сумме – 18,81 млрд тенге. Таким образом, за 2016 год было использовано средств национального фонда на 2,87 трлн тенге. Использование средств национального фонда в 2016 году превысило поступления на 84,7 %.

По последним данным МФРК, по итогам января-апреля 2017 года активы Национального фонда Республики Казахстан сократились на 1,91 трлн тенге, с 25,75 трлн тенге до 23,85 трлн тенге. Однако, по данным НБРК средства Нацфонда в долларовом выражении увеличились на 2,42 % за четыре месяца до 62,70 млрд долларов США.

Цена нефти в 2016 году колебалась в диапазоне от $20 до $49 за баррель. Такое мнение в беседе с корреспондентом ТАСС выразил Том Клоза – основатель базирующейся в США Информационной службы по ценам на нефть (OilPriceInformationService, OPIS), которая является одной из крупнейших в мире организаций, занимающихся анализом энергетического рынка.

- Средняя цена на нефть марки Brent составила **$45,1/баррель.** Диапазон движения составил **$27,9-$56,8 за баррель**. За 2016 Brent вырос **на 52 %**.
- Средний курс тенге к доллару составил **342**. Диапазон движения составил **327–385 тенге за американский доллар**. За 2016 национальная валюта укрепилась по отношению к доллару **на 2%.**
- Средний курс тенге к российскому рублю составил **5,1**. Диапазон движения составил **4,5–5,5 тенге за рубль**. За 2016 национальная валюта ослабла по отношению к рублю **на 18 %.**

ВВП Казахстана в 2016, по предварительным данным, вырос **на 1,0 %**против **1,2%** в 2015.

Прогноз на 2018

Эксперты Нацбанка пересмотрели прогнозы темпов роста экономики. Неожиданно выяснилось, что вместо прогнозировавшихся ранее 2,2 % экономика Казахстана запросто может взять рубеж в 2,8 % роста, а к 2018 году и вовсе достигнуть 3,6 %. «Пересмотр темпов роста связан с неожиданно высокими темпами восстановления экономики Казахстана в 1 квартале 2017 года», – признали в Нацбанке.

По оценке специалистов, в начале 2017 года наблюдаются более уверенные темпы восстановления экономической активности: рост объемов производства отмечался во всех основных отраслях экономики, сохранился рост инвестиций в основной капитал, впервые с ноября 2015 года реальные денежные доходы населения Казахстана также показали рост. В свою очередь, восстановление внутренней

экономической активности привело к росту импорта. Таким образом, более высокая база 2017 года отразилась на пересмотре темпов роста ВВП в 2018 году.

Экономисты прогнозируют рост внутреннего потребления на фоне повышения реальных заработных плат, роста инвестиций в основной капитал, роста объемов добычи и производства минеральных ресурсов. «Рост импорта потребительских и инвестиционных товаров в результате расширения внутреннего спроса будет выступать сдерживающим фактором роста ВВП. В 2018 году реальный ВВП будет находиться немного выше своего потенциального значения, усиливая тем самым инфляционное давление в экономике», – отмечают специалисты Нацбанка.

Я считаю, в Казахстане есть четыре базовые проблемы, мешающие реформированию нашей экономики.

– отсутствие политической конкуренции;
– построение «социального» государства в ущерб конкурентоспособности страны и бизнеса;
– государственный капитализм;
– «ручное управление» экономикой.

Отсутствие политической конкуренции

В стратегии «Казахстан 2050» говорится, что только путем политической либерализации можно модернизировать страну и сделать ее конкурентоспособной. Я полностью согласна с этим заявлением, однако считаю, что полную политическую либерализацию надо было сделать, как говорится, еще вчера.

Модернизация страны невозможна без соблюдения двух условий:

– Во-первых, должна быть ответственность за ошибочные и неудавшиеся реформы;
– Во-вторых, модернизация невозможна без конкуренции идей и экономических политик, а также различных подходов к развитию страны.

Сегодня авторитет главы государства как никогда высок и непоколебим, что должно сильно облегчить политическую либерализацию. В текущих кризисных условиях, чтобы ускорить процесс, возможно, целесообразно на первом этапе искусственно создать две равновесные партии с конкурирующими экономическими программами.

Плохие экономические перспективы

Традиционно немного о грустном, в число потенциальных рисков вошла всё та же слабая диверсификация экономики, и её следствие –

высокая зависимость от экспорта сырьевых продуктов. Кроме того в числе рисков эксперты отметили низкую плотность населения и большие расстояния, по их мнению это существенно повышает транспортные издержки и сдерживает региональное развитие.

Одной из важнейших проблем является не достаточная надежность нашей банковской системы. Высокий процент «плохих кредитов». Основным двигателем роста должен выступить устойчивый внутренний спрос в секторе услуг и неторгуемых отраслях экономики. Повышение заработных плат, рост текущих госрасходов, возможное расширение объемов банковского кредитования послужат основными стимулами к росту внутреннего потребления.

В долгосрочной перспективе ускорение экономического роста можно ожидать в связи с увеличением производственных мощностей на Кашаганском нефтяном месторождении. В среднесрочном периоде рост ВВП установится на уровне 6–7 %. С восстановлением банковской системы возрастут объемы кредитования экономики, что позитивно скажется на всех ее секторах. В целом мнения большинства экспертов сходятся в том, что Казахстан в ближайшие годы покажет сильную динамику экономического роста. В немалой степени этому будут способствовать программы осуществляемые Правительством Казахстана в рамках реализации «Стратегии «Казахстан 2050».

В среднесрочной перспективе (при низких ценах на нефть) улучшение экономической ситуации возможно только за счет:

– снижения уровня долларизации депозитов;

– смягчения денежно-кредитной политики Нацбанка (снижение процентных ставок и увеличение кредитования экономики);

– увеличения государственных расходов.

Однако это может произойти только при условии проведения разумной монетарной и фискальной политики экономическими властями. Для снижения процентных ставок по кредитам будут важны снижение инфляции и инфляционных ожиданий со стороны населения и бизнеса.

Список использованных информационных источников

1. Forbes.kz
2. http://meta.kz/novosti/kazakhstan/1125272-nazarbaev-otvetil-na-vopros-ob-otsutstvii-politicheskoy-konkurentsii-v-kazakhstane.html
3. https://yvision.kz/post/378747

ТЕХНОЛОГИЯ УЛУЧШЕНИЯ СОСТОЯНИЯ ПОЧВ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН

Е. Б. Журкин, *направление подготовки «Техническая физика», студент группы ТФ-42*;
Р. Ф. Хисамутдинов*, направление подготовки «Радиотехника, электроника и телекоммуникация», студент группы РЭТ-44;*
М. Ю. Лашук, *направление подготовки «Космическая техника и технологии», студент группы КТиТ-42;*
Ш. Ж. Сеилов, *зав. кафедры «Радиотехника, электроника и телекоммуникация», к. т. н., д. э. н., профессор – научный руководитель*
Евразийский национальный университет имени Л. Н. Гумилева, г. Астана, Республика Казахстан

Начиная с XX века, аграрный комплекс начал играть существенную роль в экономике преимущественно кочевого Казахстана. Осваивались новые методы ведения хозяйства в условиях климата казахских степей. На данный момент в сельском хозяйстве занимаются 30 % работников отраслей материального производства. XXI век бросил новые вызову сельскому хозяйству страны, заставив аграриев использовать принципиально новые, экологические методы управления. Сегодня от устойчивого функционирования данного сектора в значительной степени зависит уровень жизни всего населения.

В условиях современной конкуренции необходимо разрабатывать новую стратегию развития земледелия. Уже сейчас ясно, что, понимая естественные законы природы, можно увеличить рентабельность своего хозяйства. На опыте европейских стран можно понять, как важно согласовывать свою сельскохозяйственную деятельность. В Казахстане вследствие отсутствия комплексного подхода, с каждым годом намечаются резкие скачки в сборе основной культуры – зерновой, разница между показателем урожая порой доходит до 5–6 %. Для Казахстана, вследствие его исторического развития характерен экстенсивный тип введения хозяйства. Распашка целинных и залежных земель в середине 20 века не только не решило проблемы в сфере сельского хозяйства, но и усугубило его текущее положение. Стало ясно, что такой подход не учитывает местные условия климата. Возникшая в результате непродуманного воздействия земли эрозия, унесла плодородный слой, затруднив тем самым ведения сельского хозяйства в этих краях. Однако мало кто знает про существование альтернативного плана. Речь идет о так называемом Плане преобра-

зования природы, который был разработан в послевоенное время. План предусматривал насаждения лесополос вдоль основных рек и движений ветров и суховеев. Предусматривалось создание 8 крупных лесных государственных полос в степных и лесостепных районах СССР, общей протяженностью свыше 5 300 километров. Эффект от такой программы не заставил себя долго ждать: урожайность зерновых по стране повысилась на 25–30 %, овощей – на 50–75 %, трав – на 100–200 %, планомерно внедрялась система агрономических мероприятий, основанная на учении виднейших русских агрономов – В. В. Докучаева, П. А. Костычева, В. Р. Вильямса – и получившая название травопольной системы земледелия. То есть земля засеивалась многолетними видами трав, впоследствии на ней уже образовывался необходимый плодородный слой. Многолетние исследования показали, что в местах с лесополосами количество среднегодовых осадков заметно больше, зимой межкулисное пространство заполняется снегом, обеспечивая необходимой влагой, также в районе появляется необходимая для роста культурных растений микрофлора. К сожалению, данный план был в основном отменен к 60-ым годам 20 века. Однако ее благоприятный эффект был заметен на протяжении последующих 30 лет. В странах с развитым земледелием применяется метод межкулисного засевания. То есть поля поделены на равные кварталы, отделенные между собой полосой долголетних деревьев: дубов, лип, сосен. Данный метод введения земледелия «закрепляет» за собой землю, не давая ей подняться во время ветров или смыться в овраги во время проливных дождей. В столице Казахстана городе Астана успешно проводится программа озеленения города и создания «зеленого пояса» вокруг города. Площадь насаждений составляет 70 тысяч гектаров, из них около 15 тысяч находятся в черте города. В посадке используют такие породы деревьев, как клен ясенелистный, тополь черный, береза повислая, которые отличаются наиболее неприхотливостью к местному климату и почвам. Программа выполняет не только защитные функции, но также противоэрозионные и почвообразующие цели. Лес, давая отпад в виде листьев, хвои, веток, мертвых семян, коры и целых стволов, вместе с мертвыми частями травянистых растений и отпадом лесного животного мира образует на поверхности почвы слой органических остатков, обычно называемый лесной подстилкой, или мертвым покровом. На наш взгляд, для почвообразовательной цели наиболее оптимальной будет применение тополя белого (серебристого). Этот вид дерева подходит для нашего

климата, более того, тополь растет на засоленных почвах, что для нашей страны очень актуально. При посадках 1950-х годов основной упор делался на быстроту роста, неприхотливость к местным почвам, поэтому в посадках массово применялся тополь черный. К сожалению, этот вид дерева отличается коротким сроком произрастания, поэтому по истечению 70-ти лет, большинство тополей черных погибло. Тополь белый же растет более 120 лет, так же он известен своими корневыми отпрысками, которые уходят далеко за проекцию кроны. Его высота составляет более 30 метров, а многочисленные опавшие листья образуют плодородный слой земли и используются для корма скота. Данный вид тополя хорошо подошел бы как с экологической, так и с практической сторон использования. Главная задача «зеленого пояса» является, в первую очередь, улучшения плодородия почвы, изменение микроклимата региона, увеличение влажности воздуха, закрепление земель, однако необходимо учитывать тот факт, что клен американский не образует почву, более того эта порода дерева является опасным инвазионным видом. Присутствие этого вида ведёт к существенному изменению экосистем, вплоть до полного вытеснения и исчезновения аборигенных видов, ухудшению кормовой базы животных, в том числе крупных копытных. Поэтому необходимо уже сейчас проводить тестовые посадки таких деревьев как тополь серебристый, дуб черешчатый на более крупных участках, нежели просто в питомниках. Важно не упустить момент и проводить параллельную работу. Необходимо полное обследование состояния почв и перспективы из развития. Уже сейчас отмечается положительный эффект, оказываемый посадками на местный климат: уменьшение сильных метелей, увеличение количества осадков. С каждым годом намечается улучшение условий произрастания таких видов деревьев, как дуб черешчатый, сосна обыкновенная, береза повислая. Постепенное внедрение данных пород деревьев увеличивает биологическое разнообразие региона, формирует плодородный слой земли, образует единую экосистему. Для более интенсивного расширения площади посадки ценных пород деревьев можно также применить технологию капсульного сапропеле-торфяного почвообразователя для озеленения на засоленных территориях. Сапропель представляет собой ил, обогащённый такими минеральными веществами, как азот, фосфор, железо, марганец и др. Полезные свойства сапропеля неоспоримы, так как это природное ископаемое обладает неистощимым источником не только различных минералов, но и витаминов. Он благоприятно влияет на

почву и широко используется в качестве удобрения. Данный метод подразумевает использования капсул с деревьями. В процессе произрастания растений используется только капельный полив с уменьшенным расходом воды в 3–4 раза, без удобрения капсулы на протяжении 5–7 лет. Внешняя часть капсулы служит буферным слоем для соленных, песчаных и каменистых вмещающих ее почв, надежно охраняет от солевого угнетения и ожогов корневые системы растений. Трава, отмершие листья кустарника, деревьев из года в год создают собственную органоминеральную основу для зарождения обогащенной гумусом почвы и микрофлоры. Эффективность от этой программы уже серьезным образом сказывается на состоянии почв и микроклимат. Создаются все более благоприятные условия для произрастания самых ценных сортов выращиваемых культур, так же намного меньше оказалось воздействие ветров. Данная программа замечательна тем, что она рассчитана на долгосрочную перспективу и выполняет своего рода «подушку безопасности» уменьшив зависимость аграриев от климатических условий и подняв средний урожай. Наиболее эффективнее будет если проводить параллельно этому мероприятию также программу создания лесополос на территорий крупных участков полей. Это благоприятно воздействует на урожайность и микроклимат прилегающих районов. В перспективе так же возможно создание так называемых «продовольственных поясов» вокруг не только Астаны, но и крупных городов Казахстана.

Сельское хозяйство всегда занимало и будет занимать важное место в экономике Казахстана. Важно подойти к решению важных проблем комплексно и с научной точки зрения. Как говорил Президент Казахстана Н. А. Назарбаев: Приоритетом программы должны стать увеличение объемов сельхозпроизводства с акцентом на наиболее востребованные на рынке виды производств.

Список использованных информационных источников

1. Проблемы развития агропромышленного комплекса в Республике Казахстан [Электронный ресурс] : официальный сайт. – Режим доступа: http://www.be5.biz/ekonomika1/r2013/3710.htm (дата обращения 10.11.2017). – Название с экрана.
2. Сталинский план преобразования природы [Электронный ресурс] : официальный сайт. – Режим доступа: http://вторая индустриализация.рф/stalinskiy-plan-preobrazovaniya-prirodyi/ (дата обращения 11.11.2017). – Название с экрана.

3. Научно-методические указания по мониторингу земель РК Алматы, 1994 г.
4. Докучаев В. В. Наши степи прежде и теперь / В. В. Докучаев // Государственное издательство Сельскохозяйственной литературы. – Москва, 1953.
5. Нестеров В. Г. Общее лесоводство / В. Г. Нестеров. – Москва ; Ленинград : ГОСЛЕСБУМИЗДАТ, 1940.
6. Развитие агропромышленного комплекса [Электронный ресурс] : официальный сайт. – Режим доступа: https://primeminister.kz/ru/page/view/razvitie_agropromishlennogo_kompleksa (дата обращения 13.11.2017). – Название с экрана.

ИННОВАЦИОННАЯ ИНФРАСТРУРКТУРА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ В КОНТЕКСТЕ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИННОВАЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Е. А. Кадовба, *08.00.05 – «Экономика и управление народным хозяйством», аспирантка*
Гомельский государственный университет
имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь;
Е. Б. Дорина, *заведующая кафедрой национальной экономики и государственного управления, д. э. н., профессор – научный руководитель*
Белорусский государственный экономический университет,
г. Минск, Республика Беларусь

Современный мир характеризуется быстротой изменений во всех сферах жизни общества. Активно развивается наука, появляются новые технологии в производстве продукции, в медицине и других областях. Выпускается большое количество разнообразной продукции, в контексте чего среди специалистов поднимается вопрос о наличии в мире кризиса перепроизводства. Такое обилие порождает рост конкуренции, и это заставляет производителей в том числе использовать достижения науки в своей деятельности. Инновации стали залогом повышения конкурентоспособности.

Одна из актуальных тем в области инноваций – это взаимосвязь науки и производства. Научные исследования имеют ценность и сами по себе, поскольку они обеспечивают создание нового знания, но с точки зрения практического результата взаимодействие сферы науки и реального сектора экономики необходимо. Освоение результатов

научных исследований и разработок, применение рекомендаций специалистов способствует улучшению экономического положения государства. В данном контексте возникает вопрос *эффективности использования научно-технического и инновационного потенциала*. Поскольку инновация – это новшество, внедренное в практику и приносящее результат, то инновационный потенциал обобщенно можно охарактеризовать как совокупность возможностей по созданию новшеств и внедрению их в практику. Следовательно, эффективное использование инновационного потенциала и эффективная инновационная деятельность предполагают, в том числе, передачу разработанных технологий в сферу их практического применения, где в дальнейшем они становятся основой для получения социального, экономического, экологического и других полезных эффектов.

Эффективной организации инновационного процесса и передаче технологий из сферы их создания в сферу практического применения призваны способствовать субъекты *инновационной инфраструктуры*. В Республике Беларусь, согласно Закону «О государственной инновационной политике и инновационной деятельности в Республике Беларусь», а также Указу «Об утверждении Положения о порядке создания субъектов инновационной инфраструктуры» к субъектам инновационной инфраструктуры относятся:

– технопарки;
– центры трансфера технологий;
– венчурные организации;
– иные юридические лица в случаях, предусмотренных законодательными актами.

Согласно данным Государственного комитета по науке и технологиям Республики Беларусь на данный момент в перечень субъектов инновационной инфраструктуры входят 22 организации, из которых 12 – научно-технологические парки, 9 – центры трансфера технологий, 1 – Белорусский инновационный фонд (БИФ) – субъект инновационной инфраструктуры, выполняющий различные функции, в том числе, функции венчурной организации [1].

Главное направление деятельности технопарков – это поддержка инновационных организаций, являющихся их резидентами. Проблемой белорусских технопарков является то, что относительно большая часть резидентов занимаются оказанием консультационных услуг, а подлинно инновационных организаций не так много.

Основной задачей центров трансфера технологий в Республике Беларусь является осуществление трансфера технологий, в частности, проведение исследований конъюнктуры рынка по выявлению возможностей введения в гражданский оборот новшеств, а также продукции, технологий, услуг, организационно-технических решений, созданных на их основе; оказание услуг или выполнение работ в целях обеспечения правовой защиты новшеств. Таким образом, центры трансфера технологий обеспечивают передачу результатов научных исследований в реальный сектор. Развитие и проработка механизма функционирования центров трансфера технологий в Республике Беларусь имеет принципиально важное значение, поскольку в нынешних условиях необходимо обеспечить отлаженность, прозрачность и простоту взаимодействия между разработчиками инновационных технологий и их потенциальными потребителями, т. е. предприятиями. На данный момент проблема состоит в том, что часто отечественные предприятия предпочитают приобретать технологии и оборудование за рубежом, поскольку это оказывается более просто в организационном плане. Однако такое положение дел не создает стимулов для научной сферы и обесценивает результаты ее деятельности, а также не позволяет значительно сокращать отставание в уровне инновационного развития, т. к. можно предположить, что технологии, которые продаются из-за рубежа, для отечественных предприятий новые, но в мировом масштабе давно утратили новизну. Очевидно, что продавать конкурентам прорывные технологии иностранные компании не заинтересованы. В таблице 1 представлены данные о динамике приобретенных и переданных технологий организациями промышленности Республики Беларусь.

Таблица 1 – Сведения о приобретении и передаче технологий организациями промышленности Республики Беларусь

Год	Количество приобретенных технологий, в том числе:		Количество переданных технологий, в том числе:	
	новые	высокие	новые	высокие
2010	37	3	12	17
2012	14	3	1	13
2015	12	8	11	1
2016	15	8	8	–

Источник: составлено автором по данным [2], [3], [4].

Согласно данным таблицы 1, динамика в целом отрицательна.

Венчурное финансирование развито в Беларуси слабо. Не отработан его механизм, в том числе, правовые условия, условия налогообложения, порядок выхода из инновационного проекта и т. д. Функциями венчурного инвестора в стране наделен БИФ.

Таким образом, уровень развития инновационной инфраструктуры непосредственно влияет на эффективность использования инновационного потенциала страны и регионов и эффективность инновационной деятельности. Для Республики Беларусь важной задачей является совершенствование механизма трансфера технологий из сферы науки в реальный сектор экономики.

Список использованных информационных источников

1. Официальный сайт государственного комитета по науке и технологиям [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.gknt.gov.by/opencms/opencms/ru/innovation/inn3/ (дата доступа : 15.11.2017). – Название с экрана.
2. Наука и инновационная деятельность в Республике Беларусь (Статистический сборник) / Национальный статистический комитет Республики Беларусь. – Минск, 2013. – 118 с.
3. Наука и инновационная деятельность в Республике Беларусь (Статистический сборник) / Национальный статистический комитет Республики Беларусь. – Минск, 2016. – 141 с.
4. О научной и инновационной деятельности в Республике Беларусь в 2016 году / Национальный статистический комитет Республики Беларусь. – Минск, 2017. – 115 с.

ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ОПЛАТИ ПРАЦІ НА ПІДПРИЄМСТВІ

І. Д. Манескул, *спеціальність «Бухгалтерський облік», студентка групи Б-69;*
І. К. Чумак, *викладач-методист економічних дисциплін – науковий керівник*
Чернівецький державний комерційний технікум, м. Чернівці, Україна

Праця є основою існування людини, визначає її місце в суспільстві, служить однією з найважливіших форм самовираження, тому вона повинна бути організована таким чином, щоб адекватно відображати ці особливості людини, забезпечувати відповідну винагороду, необхідну людині для повноцінного життя.

Системи оплати праці визначаємо відтепер за частиною першою статті 96 КЗпПУ і статтею 6 Закону про оплату праці:

1. Тарифна – включає тарифні сітки, тарифні ставки, схеми посадових окладів і професійні стандарти (кваліфікаційні характеристики).

2. Інші – формуються на підставі оцінок складності виконуваних робіт і кваліфікації працівників. [2]

Правильна організація оплати праці є одним з найголовніших аспектів управління підприємством. Адже, вона не лише створює ефективні стимули до праці, підвищення її якості, продуктивності та підвищення на цій основі ефективності виробництва, а й безпосередньо впливає на соціально-економічний розвиток країни, а також має значний вплив на рівень життя її населення [1].

Заробітна плата як соціально-економічна категорія, з одного боку, є основним джерелом грошових доходів працівників, тому її величина значною мірою характеризує рівень добробуту всіх членів суспільства. З іншого боку, її правильна організація зацікавлює працівників до підвищення ефективності виробництва, що в майбутньому безпосередньо буде впливати на темпи й масштаби соціально-економічного розвитку країни.

На сьогоднішній день організація оплати праці на підприємстві є великою проблемою сучасної економіки України. І з кожним днем ця проблема все більше і більше дає про себе знати, через нестабільну економічну ситуацію, що панує в нашій державі. В даний час ми можемо спостерігати масові скорочення чисельності працівників, значний спад продажів та інші чинники занепаду економічного стану держави. На даному етапі заробітна плата втратила свою відтворювальну та стимулюючу функції, це призвело до того що вона стала на один рівень із мізерними соціальними виплатами, що не пов’язані із трудовими стараннями та досягненнями. Також слід зазначити, що в Україні її рівень значно нижчий ніж в економічно розвинених країнах світу. Праця та її оплата як ціннісні орієнтири втрачають своє соціально-економічне призначення, що руйнує основи економічного й соціального розвитку суспільства. Діючі на сьогодні в Україні ставки прибуткового податку гальмують зростання заробітної плати, через що трудові прибутки, які в нормальній ситуації мають виражатися у формі оплати праці, стають «тіньовими», фальсифікуючи статистику загальних прибутків населення. Приведення податкового законодавства у відповідність до вимог часу дасть змогу знизити податковий прес на підприємства і забезпечити можливість збільшення фонду

оплати праці. Це потребує всебічного дослідження, аналізу і контролю за цим процесом в Україні [4].

У теперішній час на підприємствах в оплаті праці характерна однобічна спрямованість на ближню мотивацію. Така ситуація руйнівно діє на мотиваційне середовище особистості, не викликає зацікавленості у власному розвитку.

Отже, для кращого функціонування підприємства необхідно зацікавити працівників у використанні свого потенціалу на 100 %. У цьому допомагає політика диференціації винагород в залежності від індивідуальної та колективної участі в формуванні результатів діяльності. Інструментом формування диференційованої системи є технологія грейдингу.

Вище зазначена система грейдингу – це система проведення оцінки та ранжування посад, в результаті чого посади розподіляють по групах, або за грейдами, у відповідності до їх цінності для підприємств з метою створення найефективнішої системи мотивування персоналу. За оцінками експертів, грейдинг усе більше популяризується в Україні як спосіб для розрахунку заробітної плати. Система грейдів цілком логічна та доступна для застосування майже на будь-якому підприємстві, але вона все ж вимагає детального вивчення, особливо її практичної сторони, для отримання найоптимальнішого результату з використанням мінімальних людських, фінансових та часових ресурсів [3].

Отже, система грейдів має ряд переваг порівняно з іншими системами, адже вона дозволяє працівникам отримати уявлення про можливість змін рівня доходів при різних кар'єрних переміщеннях. Керівництву підприємства дана система допомагає в прийнятті рішення при індексації заробітної плати і визначенні допустимого розміру винагороди на нових посадах.

Домінуючим завданням у сфері оплати праці є захист працюючих від нерегулярності і неадекватності винагород за працю. Якщо розглянути досвід розвинутих країн, то можна помітити позитивні напрями щодо регулювання заробітної плати. Впровадження економічних реформ у країнах Східної Європи супроводжувалось, як правило, здійсненням численних і різнобічних заходів щодо державного регулювання реального рівня життя населення, забезпечення відповідних соціальних пропорцій.

Отже, держава має достатньо сильні позиції у визначенні політики заробітної плати. Важливим завданням держави і надалі має бути сприяння проведенню переговорів між основними соціальними сила-

ми суспільства з метою врегулювання соціально-трудових відносин, запобігання масовим трудовим конфліктам.

Таким чином, питання вдосконалення державного регулювання оплати праці в Україні потребують невідкладного вирішення, насамперед шляхом перегляду механізму державного регулювання у частині посилення контролюючих функцій держави за процесом оплати праці та дотриманням вимог чинного законодавства у цій сфері.

Список використаних інформаційних джерел

1. Войнаренко М. П. Проблеми оплати праці за умов ринкових відносин / М. П. Войнаренко // Вісник ХНУ. – 2006. – № 5. – Т. 1. – С. 12–14.
2. Закон України про оплату праці, зі змінами, редакція від 30.04.2017
3. Все для студентів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://referat-ok.com.ua/ ekonomika-praci/pobudova-efektivnoji-sistemi-oplati-praci-na-pidprijemstvi. – Назва з екрана.
4. Панкова Л. А. Сучасна криза оплати праці / Л. А. Панкова // Економічний вісник – О. : АТЗТ І РЕНТТ, 2008.

ЭФФЕКТИВНОЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ВЕТРОЭНЕРГЕТИКИ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

В. Д. Мачульская, *направление подготовки «Экономика и организация энергетики», студент группы 10607114;*
Т. Ф. Манцерова, *доцент кафедры «Экономика и организация энергетики», к. э. н., доцент – научный руководитель*
Белорусский национальный технический университет,
г. Минск, Республика Беларусь

В Республике Беларусь, как и во всем мире, значительное внимание уделяется развитию ветроэнергетических установок. В стране имеется развитая централизованная электросеть, большое количество свободных площадей, не занятых субъектами хозяйственной деятельности, которые могут быть использованы для ветроустановок. На территории Республики Беларусь выявлено 1 840 площадок для размещения ветроустановок с возможным энергетическим потенциалом 1 600 МВт и годовой выработкой электроэнергии 2,4 млрд кВт·ч.

Развитие ветроэнергетики в Беларуси – это прежде всего вопросы энергобезопасности и диверсификации источников энергии. Ветроэнергетика выходит на новый уровень в нашей стране: вместо отдель-

ных ветроустановок, бывших в употреблении, возводятся ветропарки с новым современным оборудованием. В этой ситуации важен диалог государства и инвесторов в достижении оптимальных условий работы в данной сфере для всех заинтересованных.

В настоящее время в Республике Беларусь действует несколько опытно-промышленных ветроэнергетических установок (ВЭУ), 2 ВЭС, одна из которых в составе двух установок мощностью 250 и 600 кВт и ВЭС 9 МВт. Беларусь располагает ресурсами, достаточными для обеспечения не менее 10 % собственного потребления электроэнергии при полной окупаемости затрат.

Экономическая эффективность использования ВЭУ для энергоснабжения небольших потребителей определяется ветроэнергетическим потенциалом, тарифом на электроэнергию у потребителя, стоимостью, используемой ВЭУ, и др. Общая прибыль от использования ВЭУ может быть определена как ежегодная прибыль от сэкономленной электроэнергии, произведенной установкой, за период в течение срока полезного использования.

Экономика проектов ВИЭ в сравнении с традиционной энергетикой характеризуется короткими сроками проектирования и строительства, низкими (и снижающимися) удельными капитальными вложениями, а также невысокой себестоимостью кВт·ч.

В Беларуси себестоимость производства 1 кВт·ч электроэнергии на ВЭС составляет порядка 6–10 центов, срок окупаемости равен 5–13 годам. Эти значения зависят от количества часов использования установленной мощности. Из этого можно сделать вывод, что ВЭС достаточно критична к этому параметру, в связи с этим, следует стремиться к увеличению данного параметра, что можно достичь подбором зон, где имеется достаточно большая ветровая нагрузка либо стоит увеличить высоту мачты ветроустановки до 140–150 метров.

Среди основных препятствий для устойчивого развития отрасли в Беларуси выделяют фрагментированную систему квот и непостоянные тарифы на ветровую энергию, ограничение финансирования и отсутствие инвестиционного опыта в сфере ветроэнергетики.

Предлагается ряд мер, реализация которых позволит создать значительную финансовую экономию при достижении инвестиционной цели внедрения в Беларуси к 2030 году 500 МВт дополнительных мощностей в ветроэнергетику. К этим мерам относятся привлечение частного финансирования, прозрачное планирование энергетического

сектора, разработка долгосрочной национальной стратегии по развитию ветроэнергетики.

Предложенные меры позволят снизить нормированную стоимость энергии ветра от 12,6 USD/центов за кВт·ч до 9,3 USD/центов за кВт·ч, что почти соответствует затратам на производство электроэнергии с использованием газовых электростанций (9,1 USD/центов за кВт·ч).

Проект международной технической помощи «Устранение барьеров для развития ветроэнергетики в Республике Беларусь» оказывает содействие стране в формировании устойчивого механизма инвестирования в строительство ветроэнергетических установок. В течение 25 лет эксплуатации установок мощностью 25 МВт, созданных в рамках проекта, выбросы парниковых газов сократятся на 9,697 млн тонн CO2 в эквивалнте. Проект финансируется совместно Глобальным экологическим фондом и Программой развития ООН. Бюджет проекта – 3 345 000 долларов США.

ИНДЕКС РАЗВИТИЯ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО ПОТЕНЦИАЛА КАК ГЛАВНЫЙ ИНДИКАТОР УРОВНЯ РАЗВИТИЯ ЧЕЛОВЕЧЕСКОГО КАПИТАЛА РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

А. И. Минина, Т. А. Пинчук, *направление подготовки «Финансы и кредит», студент группы 15Ф-2;*
О. В. Володько, *доцент кафедры экономики и организации производства, к. э. н., доцент – научный руководитель*
Полесский государственный университет,
г. Пинск, Республика Беларусь

В соответствии с Программой социально-экономического развития Республики Беларусь на 2016–2020 годы человеческий капитал является основополагающим фактором экономического роста. В этом и заключается актуальность изучения индекса развития человеческого потенциала (ИРЧП), потому что именно человеческое развитие определяется как важнейшая цель всех экономических, социальных и политических программ и мероприятий. Производительность рабочего труда и эффективность производства общества в целом обеспечиваются человеческим капиталом.

ИРЧП – интегральный показатель, рассчитываемый ежегодно для межстранового сравнения и измерения уровня жизни, грамотности, образованности и долголетия как основных характеристик человеческого потенциала исследуемой территории [1, с. 45].

При подсчете ИРЧП учитываются 3 вида показателей: ожидаемая продолжительность жизни – оценивает долголетие; уровень грамотности населения страны (среднее количество лет, потраченных на обучение) и ожидаемая продолжительность обучения; уровень жизни, оцененный через ВИД на душу населения по паритету покупательной способности (ППС) в долларах США.

С 2006 года наблюдается тенденция увеличения ожидаемой продолжительности жизни при рождении по Республике Беларусь. Ожидаемая продолжительность жизни в 2016 году составила 74,1 год, что на 4,7 лет больше, чем в 2006 году – 69,4 лет. Наименьшая ожидаемая продолжительность жизни у мужчин в 2006 году отмечалась в 63,6 лет, а в 2016 году этот показатель увеличился до 68,9 лет.

Большая продолжительность жизни женщин обусловлена самой природой. Поэтому ожидаемая продолжительность жизни у женщин в Республике Беларусь на 2016 год превысила на 1,1 % продолжительность жизни у мужчин и составила 79,0 лет, а в 2006 году – 75,5 лет. Практически во всех странах, мужчины живут меньше женщин [2].

Одним из наиболее значимых и основополагающих показателей, которые характеризуют человеческий капитал в сфере образования является уровень специальной и общеобразовательной подготовки. Согласно переписи населения, которая проводилась в 2009 году, среднее чисто лет на обучение в РБ составило около 10 лет. Этот показатель намного ниже тех запросов, которые предъявляются к образовательному процессу на современном уровне научно-технического развития. В наиболее развитых странах в этой сфере уровень образования.

За период 2006–2016 гг. сократилось число учреждений дошкольного образования на 256 с 4 135 до 3 879 учреждений, в то время как численность учащихся увеличилась с 365,6 до 418,1 тыс. человек или на 14,4 %. В 2016 году по сравнению с 2006 годом число учреждений общего среднего образования уменьшилось на 908 учреждений, что сопровождалось сокращением числа учащихся с 1 179,3 до 982,3 тыс. человек (22,4 %). В 2006 году на число учреждений профессионально-технического образования (240) приходилось 114,4 тыс. учащихся, а в 2016 году число учреждений сократилось на 44 и составило 196, а численность учащихся также уменьшилась на 38,5 % и составила 70,3 тыс. человек. Число учреждений среднего специального образования в 2016 году отмечалось на уровне 230 учреждений, что превысило чис-

ло учреждений в 2006 году на 25. Число учащихся в учреждениях среднего специального образования уменьшилось на 22,8 %. За последние 10 лет в учреждениях высшего образования не произошло значительных изменений: их число сократилось на 4 учреждения. Также уменьшилось численность студентов с 396,9 до 313,2 тыс. человек (21 %) [2].

Следующим показателем является динамика среднедушевого ВВП Беларуси по паритету покупательной способности в 2006–2016 гг. выглядит следующим образом: 2006 г. – 10 981 долл., 2016 г. – 17 497 долларов.

На наш взгляд, для того, чтобы повысить среднедушевой ВВП Беларуси по ППС необходимо увеличить производительность труда работников за счет внедрения новых технологий и реализации инвестиционных проектов (в том числе с участием иностранных инвесторов). Кроме того, с точки зрения наращивания объемов экспорта товаров и услуг целесообразным выглядит присоединение Беларуси к Всемирной торговой организации (ВТО), а также участие страны в зонах свободной торговли с другими государствами и региональными объединениями.

Беларусь и Россия в 2009 году вошли в группу стран с высоким уровнем человеческого развития. Они заняли 68 и 71 место соответственно.

Индекс развития человеческого потенциала Беларуси составил 0,826. Средняя ожидаемая продолжительность жизни в республике составляла 70,5, ВВП на душу населения по ППС – 14 072 долларов США.

Индекс развития человеческого потенциала России равен 0,817 (индекс больше 0,8 принято называть «высоким развитием», индекс меньше 0,5 – «низким развитием»). Средняя ожидаемая продолжительность жизни в России составляла 66,2 года, ВВП на душу населения по ППС – $15100 в год. Россия занимает место после Албании и перед Македонией и находится почти в самом конце списка высокоразвитых, по оценке ООН, государств; после неё в данном списке только 12 стран. Следует отметить, что Россия, тем не менее, опережает в рейтинге своих соседей по БРИК. Среди крупнейших стран с быстрорастущей экономикой Бразилия занимает в рейтинге 75 место, Китай – 92, а Индия – 134 [3].

В 2016 году Беларусь занимает 52-е место (группа стран с высоким уровнем развития) в рейтинге 188 государств по развитию челове-

ческого потенциала. По этому показателю Беларусь продолжает лидировать среди стран СНГ: Украина – 84 место, Казахстан – 56, Узбекистан – 105.

По данным Программы развития ООН: Индекс человеческого развития – 2016, Россия поднялась на одно место – 49 – среди 188 стран в рейтинге стран с высоким уровнем развития. По итогам 2015 года наша страна делила 50-е место с Россией.

Список использованных информационных источников

1. Беркова О. В. К методологическому анализу понятия «человеческий капитал» / О. В. Беркова // Проблемы управления, 2015. – № 2. – С. 143–149.
2. Национальный статистический комитет Республики Беларусь [Электронный ресурс] / Ожидаемая продолжительность жизни мужчин и женщин при рождении по областям и г. Минску. – Режим доступа: дhttp://www.belstat.gov.by/ofitsialnaya-statistika/solialnaya-sfera/demografiya_2/g/ozhidaemaya-prodolzhitelnost-zhizni-muzhchin-i-zhenschin-pri-rozhdenii-po-oblastyam-i-g-minsku/ (дата доступа : 15.11.2017). – Название с єкрана.
3. Аналитический портал [Электронный ресурс] : программа развития ООН: индекс человеческого развития в странах мира в 2016 году. – Режим доступа: http://gtmarket.ru/news/2015/12/16/7285 (дата доступа : 15.11.2017). – Название с экрана.

КЛАСТЕРНЫЙ ПОДХОД – ОСНОВА ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ РЕГИОНАЛЬНЫХ ПРОМЫШЛЕННЫХ СИСТЕМ

О. К. Муртазоев, *направление подготовки «Экономика», аспирант*
Таджикский государственный университет коммерции,
г. Душанбе, Республика Таджикистан;
А. Б. Мирсаидов, *заместитель директора по науке, д. э. н.,*
профессор – научный руководитель
Академия наук Республики Таджикистана «Институт экономики и демографии», г. Душанбе, Республика Таджикистан

Новейшие подходы к организации промышленности страны и применение новейших интегрированных структур, как показывает опыт экономики развитых стран и стран средней индустрии, считается «залогом» успешной осуществления промышленной политической линии. Одна из новейших интегрированных форм организации промышленного производства, которая обеспечивает сращивание итогов науч-

ных исследований и производства, тем самым содействует инновационному развитию экономики, считается кластерная форма организации экономической деятельности. Многочисленные исследователи и эксперты пришли к такому выводу, что собственно кластерный подход к производственной организации или кластеризация промышленности содействуют инновационному развитию промышленности как определенных регионов, так и страны, в общем. Опыт развитых стран также показывает, что собственно в кластере зарождается инновационный импульс и повышение конкурентоспособности предприятий в национальной экономике. По настоящее время полностью кластеризованы финская и скандинавская промышленность. Собственно, «благодаря кластеру стагнирующая экономика Германии стала мотором роста экономики Евросоюза, втянув в свою орбиту кооперации соседние страны, высокие результаты показывает экономика Финляндии» [1] или «в США больше половины предприятий работают по подобной модели производства» [2].

Инициатива кластерной организации экономики в Таджикистане длительное время отражалось в трудах ученых-экономистов. На сегодняшний день, этот вопрос поднимался на уровне статуса официальной политической линии развития промышленности страны. Так, в соответствии со Стратегией национального развития до 2030 года предусматривается формирование сетей региональных промышленных кластеров и формирование ряда инновационных высокотехнологичных кластеров, реализующих конкурентные потенциалы экономики региона и национальной экономики, в общем. Концептуальные основы подготовки «Стратегии национального развития до 2030 года» вытекает из выдвинутых идей Лидера нации, Президента Республики Таджикистан, уважаемого Эмомали Рахмон в его Посланиях к Маджлису Оли Республики Таджикистан. Так, в Послании 2016 г. отмечается, что «… нам нужно с широким применением современных технологий увеличить объем производства импортозамещающих товаров и продукций, обеспечить потребности рынка отечественными конкурентоспособными продукциями, принять нужные меры для усиления экспортного потенциала страны и создания новейших рабочих мест» [3]. Также, указывается на необходимость создания в нескольких районах страны, строительства и сдачи в эксплуатацию промышленных зон. В этой связи, можно утверждать, что правительство страны предлагает осуществлять развитие регионов не на политике выравнивания регио-

нов, а, в первую очередь, на политике поддержки точек роста, акцент при этом делается на те регионы страны, которые основывают свои программы развития на базе кластерных подходов.

В экономической литературе существует множество различных определений кластеров, но отсутствует универсальность определения этого понятия. Это связано, на мой взгляд, наличием большого числа и неконкретностью кластерных характеристик, которые выражают типологию кластеров. Тем не менее, можно выделить следующие главные особенности, которые определяют различия в типологии кластеров:

– географический – формируется на конкретных территориях, пространстве, начиная от сугубо локальных до глобальных;

– горизонтальный – может охватывать предприятия нескольких отраслей, секторов экономики;

– вертикальный – могут присутствовать смежные этапы производственного процесса, при этом важно, кто собственно из участников сети считается инициатором и конечным исполнителем научных разработок и инноваций в контексте кластеров;

– технологическая – несколько отраслей, секторов, которые пользуются одной и той же технологией – биотехнологический кластер;

– фокусный – кластер образовывается вокруг одного ведущего промышленного предприятия, научного и исследовательского центра.

Одним словом, в части подготовки квалифицированных рабочих, специалистов нужно в корне менять государственную политику, создав современную материальную и техническую базу обучения, укреплять инженерно-педагогический состав, повысив их заинтересованность в работе. Лишь при подобных условиях можно обеспечить действенность работы НПО, средней и высшей школы, обеспечить потребности экономики, в первую очередь, индустриальных отраслей, квалифицированными кадрами.

Список использованных информационных источников

1. Экономика отраслевых рынков : учебное пособие / В. М. Джуха, А. В. Курицын, И. С. Штапова. – Ростов н/Д : Феникс, 2010. – 253 с. – С. 4.
2. Формирование промышленных кластеров в концепции инновационного развития региона / В. П. Акатьев, М. Б. Алексеева, В. Ф. Богачев и др. ; под ред. В. Ф. Богачева, А. Г. Столбова. – Санкт-Петербург : Инфо-да, 2009. – 254 с. – С. 43.

3. Послание Лидера нации, Президента Таджикистана уважаемого Эмомали Рахмона Маджлиси Оли Республики Таджикистан 20.01.2016 [Электронный ресурс]. – Режим дооступа: http://president.tj/ru/node/10587. – Название с экрана.

ФОРМИРОВАНИЕ СТАВОК ПОЗОННЫХ ТАРИФОВ НА ОСНОВЕ ЭКОНОМИКО-МАТЕМАТИЧЕСКИХ МЕТОДОВ

В. Н. Нагорнов, *доцент кафедры экономики и организации энергетики ЭФ, к. э. н., доцент;*
Т. Ф. Манцерова, *заведующий кафедрой экономики и организации энергетики ЭФ, к. э. н., доцент*
Белорусский национальный технический университет, г. Минск, Республика Беларусь

Прибыль является одним из важных показателей экономической деятельности предприятия. В общем случае прибыль определяется разницей между объемом реализованной продукции и издержками производства. Рассмотрим экономико-математическую модель, которая минимизирует издержки производства электроэнергии. Поскольку себестоимость электроэнергии в значительной мере определяется режимная загрузки электростанций, то эквивалентируем работу электростанций тремя режимами: базовым, полупиковым и пиковым. Для упрощения модели предположим, что все генерирующие источники энергосистемы представлены электростанциями трёх типов: базовыми, полупиковыми и пиковыми. Беря за основу статическую постановку задачи для фиксированного отрезка времени, целевая функция запишется:

$$F = \sum_{i=1}^{3} XiCihi \rightarrow min, \qquad (1)$$

где Xi –искомая мощность i-го генерирующего источника;
Ci – себестоимость производства электроэнергии в i-ом режиме;
hi – число часов использования установленной мощности в режиме i.

Ограничения задачи:

1. Условие баланса мощности:

$$\sum_{i=1}^{3} Xi \geq Pм, \qquad (2)$$

где $Pм$ – максимальная нагрузка электросистемы.

2. Условие баланса энергии:

$$\sum_{i=1}^{3} Xihi \geq Эгод, \tag{3}$$

где $Эгод$ – годовой объем производства электроэнергии.

Представленная модель относится к классу задач линейного программирования и может быть решена с помощью симплекс метода. В результате решения будут получены значения *Xi*, минимизирующие целевую функцию *F*, т. е значения *Xi*, которые дадут минимум затрат на производство электроэнергии.

Рассмотрим двойственную задачу к прямой, представленной выше.

В силу того, что в прямой задаче взято два ограничивающих условия, то в двойственной задаче будут две переменных, обозначим их через T' и T'', тогда двойственная задача запишется:

$$Z = \sum_{i=1}^{3} (РмT' + Эгод \times T'') \rightarrow \quad max, \tag{4}$$

Ограничения задачи:

$$Tб' + Tб'' hб \leq Сбhб, \tag{5}$$

$$Tnn' + Tn'' hnn \leq Cnnhnn, \tag{6}$$

$$Tn' + Tn'' hn \leq Cnhn, \tag{7}$$

где *hб, hnn, hn* – число часов использования установленной мощности соответственно в базовом, полупиковом и пиковом режимах;
Сб,Cnn,Cn – себестоимость электроэнергии в базовом, полупиковом и пиковом режимах.

Разделив обе части ограничений задачи на *hi*, получим выражение для формирования тарифных ставок по трем зонам графика нагрузки: базовой, полупиковой и пиковой.

$$\frac{Tб'}{hб} + Tб'' \leq Сб, \tag{8}$$

$$\frac{Tnn'}{hnn} + Tnn'' \leq Cnn, \tag{9}$$

$$\frac{Tn'}{hn} + Tn' \le Cn. \qquad (10)$$

Полученные тарифные ставки Ti' и Ti'' для зон графика, нагрузки по своему экономическому содержанию близки к ставкам двухставочных тарифов. В частности, Ti' – соответствует постоянной ставке за 1 кВт участия в максимуме, Ti'' – переменной плате за потребляемую энергию. Однако в отличие от действующих двухставочных тарифов, из двойственной задачи вытекает, что число тарифных ставок должно соответствовать числу зон (генерирующих источников) в прямой задаче.

Предложенная модель формирования тарифных ставок предусматривает позонную дифференциацию цен на электроэнергию в зависимости от режима энергопотребления, рассматривая произведенную электроэнергию для каждой из зон суточного графика нагрузки как самостоятельный вид продукции.

Список использованных информационных источников

1. Рекомендации по организации индивидуального расчета за потребленную тепловую и электрическую энергию. «Программа развития ООН» Глобальный экологический фонд. Проект № 00077154.
2. Положение о порядке формирования цен (тарифов) на природный и сжиженный газ, электрическую и тепловую энергию. Постановление Совета Министров Республики Беларусь от 17.03.2014 № 222.

ВИКОРИСТАННЯ МОДИФІКАЦІЙ «ЗОЛОТОГО ПРАВИЛА ЕКОНОМІКИ» ДЛЯ АНАЛІЗУ ПІДПРИЄМСТВ

К. Г. Петрищева, *спеціальність «Фінанси», аспірант;*
С. Я. Єлецьких, *завідуюча кафедрою «Фінанси»,*
д. е. н., професор – науковий керівник
Донбаська державна машинобудівна академія,
м. Краматорськ, Україна

Сьогодні найбільшого розповсюдження в аналізі підприємств набули кількісні методи, які мають ряд недоліків: складність використання для комплексної оцінки фінансового стану підприємства, велика кількість розрахунків. Більш гнучкими та простими у використанні є якісні методи оцінки підприємства. У рамках одного з підходів можна виділити декілька поглядів вчених стосовно аналізу фінансової звітності на основі «Золотого правила економіки» та його модифікацій (табл. 1).

Таблиця 1 – Використання Модифікацій «Золотого правила економіки» для аналізу підприємств

Модифікації	Інтерпретація
Цал-Цалко Ю. С. [1, с. 220] ступінь ділової активності підприємства	
ЧП > *ЧД* > *А* > 1,00 де *ЧП* – чистий прибуток; *ЧД* – чистий дохід; *А* – активи.	а) активи підприємства зростають; б) у порівнянні зі зростанням активів чистий дохід (виручка) зростає більш високими темпами, тобто майнові ресурси підприємства використовуються більш ефективно; в) найбільшими темпами зростає чистий прибуток
Цал-Цалко Ю. С. [2, с. 337–340] – динамічність розвитку підприємства та зміцнення його фінансового стану	
100 %<*ТА*<*ТО*<ТК<ТЧ<ТД<ТП, де *ТА* – темп зростання середньорічної вартості активів; *ТО* – темп зростання основних засобів та нематеріальних активів; *ТК* – темп зростання власного капіталу; *ТЧ* – темп зростання чистого доходу; *ТД* – темп зростання доданої вартості; *ТП* – темп зростання чистого прибутку.	(100 % < *ТА*) показує, що підприємство нарощує вкладення фінансових ресурсів і розміщення їх в активах з метою збільшення обсягів господарської діяльності. (*ТА*<*ТО*) характеризує оновлення технічної бази господарської діяльності і забезпеченість підприємства основними засобами та нематеріальними активами як найважливішими факторами господарювання. (*ТО*<*ТК*) формує оптимальну структуру джерел фінансових ресурсів, яка вважається одним із основних індикаторів фінансової стійкості. (*ТК*<*ТЧ*) свідчить про те, що обсяги господарювання зростають швидше, ніж формування власних фінансових ресурсів і це забезпечується підвищенням інтенсивності використання ресурсів. (*ТЧ*<*ТД*) забезпечується ефективним формуванням фінансових ресурсів для потреб всіх учасників господарської діяльності і свідчить про зменшення споживання виробничих запасів, робіт, послуг на одиницю створеного чистого доходу. (*ТД*<*ТП*) означає, що у підприємства в структурі напрямів використання доданої вартості більшими темпами відбувається накопичення фінансових ресурсів у порівнянні з їх споживанням.
О. Я. Базілінська [3, с. 42] аналіз майна підприємства	
100 % < *ТА* < *ТЧД* < *ТЧП*	де 100 %<*ТА* показує, що підприємство нарощує економічний потенціал і масштаби своєї діяльності; *ТА*<*ТЧД* свідчить про те, що виручка зростає швидше від економічного потенціалу. З цього можна зробити висновок про підвищення інтенсивності використання ресурсів підприємства; *ТЧД*<*ТЧП* означає, що прибуток зростає швидше від обсягів реалізації і сукупного капіталу внаслідок підвищення рівня рентабельності продажів
С. А. Єршова [4, с. 65] аналіз ступеня виконання плану за основними показниками та забезпеченню заданих темпів їх росту	
100 % < *Тс* < *Тr* < *Тр*, де *Тс* – темп зміни активів фірми; *Тr* – темп зміни обсягів реалізації; *Тр* – темп зміни прибутку:	100 % < Тс означає, що економічний потенціал фірми зростає, тобто масштаби її діяльності збільшуються. *Тс* < *Тr* вказує на те, що у порівнянні із збільшенням економічного потенціалу обсяг реалізації зростає більш високими темпами, тобто ресурси фірми використовуються більш ефективно.

Продовж. табл. 1

Модифікації	Інтерпретація
	Tr < *Tp* свідчить про те, що прибуток зростає випереджаючими темпами, що свідчить, як правило, про наявне у звітному періоді відносне зниження витрат виробництва та обігу як результат дій, спрямованих на оптимізацію технологічного процесу та взаємовідносин з контрагентами
О. В. Павловська, Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицька [5, с. 246–247] – аналіз ділової активності	
100 % < *ТСК* < *ТР* < *ТП*, де *ТСК* – темп зміни сукупного капіталу, авансованого в діяльність підприємства; *ТР* – темп зміни обсягів реалізації продукції; *ТП* – темп зміни прибутку.	Перша нерівність означає, що економічний потенціал підприємства зростає, тобто розширюються масштаби його діяльності. Друга нерівність вказує на те, що порівняно зі збільшенням економічного потенціалу обсяг реалізації підвищується вищими темпами, тобто ресурси комерційної організації використовуються ефективніше, підвищується віддача з кожної грошової одиниці, вкладеної в компанію. Із третьої нерівності видно, що прибуток зростає випереджаючими темпами, що свідчить про відносне зниження витрат виробництва й обігу як результат дій, спрямованих на оптимізацію технологічного процесу та взаємовідносин з контрагентами
Ю. М. Гусєва [6, с. 531] нормативна система показників прибутковості виробничих підприємств	
ТКП>*ТЧП*>*ТПРП*>*ТПЗДДО*>*ТЧД*>*ТОВН*>*ТА*>*ТЧ*>*ТЗП*>*ТСВ*, де *ТКП* – темп зростання капіталізованого прибутку; *ТЧП* – темп зростання чистого прибутку; *ТПРП* – темп зростання прибутку від реалізації продукції (різниці між валовим прибутком, адміністративними та збутовими витратами); *ТПЗДДО* – темп зростання прибутку від звичайної діяльності до оподаткування; *ТЧД* – темп зростання чистого доходу; *ТОВН* – темп зростання обсягів виробництва в натуральних одиницях; *ТА* – темп зростання активів; *ТЧ* – темп зростання чисельності працівників; *ТЗП* – темп зростання заробітної плати; *ТСВ* – темп зростання собівартості виробленої та реалізованої продукції.	Чистий прибуток є джерелом капіталізації, тому темп його зростання (*ТЧП*) має поступатись темпу зростання капіталізованого прибутку. Пропорція *ТЧП*>*ТПЗДДО* дозволяє зробити висновки про ефективність податкового планування, а точніше – податкової оптимізації як складової системи управління прибутком. Забезпечення співвідношення *ТЧП*>*ТПРП* свідчить про вдалий вибір підприємством амортизаційної політики, нарощення його фінансової спроможності щодо розрахунків з кредитними та бюджетними установами, виплати доходів власникам на авансований капітал, тобто про достатність наявних обсягів прибутку для самофінансування розвитку. Співвідношення *ТПРП*>*ТЧД* означає наступне: прибуток від реалізації зростає випереджаючими темпами, що спричинене відносним зниженням постійних витрат при підвищенні обсягів продажу. Подібна динаміка показників забезпечує приріст рентабельності виробництва і реалізації продукції. Виконання пропорції *ТПЗДДО*>*ТЧД* засвідчує факт високої фінансової результативності усіх напрямків діяльності підприємства і сприяє ще більшому зростанню відносної прибутковості. Перевищення темпів зростання чистого доходу над темпом зростання чисельності працівників (ТЧ), а також пропорції *ТОВН*>*ТЧ* і *ТА*>*ТЧ* свідчать про підвищення продуктивності праці. Порівняно зі зростаючою продуктивністю позитивним фактором успішності діяльності підприємства стане більш повільне зростання витрат на оплату праці, тому закономірним вважаємо співвідношення *ТЧ*>*ТЗП*

Цал-Цалко Ю. С. [1, с. 220], Базілінська О. Я. [3, с. 42] наводять класичне бачення «Золотого правила економіки». Єршова С. А. [4, с. 65] та О. В. Павловська, Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицька [5, с. 246–247] замість темпів зміни чистого доходу використовують темп зміни обсягу реалізації. На нашу думку, більш доцільним є використання показника темпу зміни чистого прибутку або чистого доходу, тому що, незважаючи на збільшення обсягів реалізації, підприємство може зазнавати збитків. Автори О. В. Павловська, Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицька використовують показник темпу зміни власного капіталу замість темпів зміни активів, що більш обмежує умови оцінки фінансової стійкості. Цал-Цалко Ю. С. [2, с. 337–340] Гусєва Ю. М. [6, с. 531] розширюють вказані нерівності та вводять ряд інших показників. Використання показника темпу зміни чистого прибутку та власного капіталу є суперечливим у тому випадку, коли підприємство є збитковим.

Отже, на сьогодні серед якісних методів оцінки фінансового стану підприємства найбільш простим та ефективним є метод співвідношення темпів приросту активів, чистого доходу та чистого прибутку. У ході своїх досліджень автори намагаються розширити коло показників, що використовуються для аналізу діяльності підприємств, оскільки зменшення темпів приросту чистого прибутку не завжди є ознакою збитковості та кризового стану підприємства, а може бути наслідком реалізації проектів з придбання основних засобів, розширення виробництва.

Список використаних інформаційних джерел

1. Цал-Цалко Ю. С. Фінансова звітність підприємства та її аналіз: [навч. посіб.] / Ю. С. Цал-Цалко. – 2-е вид. перероб. і доп. – Київ : ЦУЛ, 2002. – 360 с.
2. Цал-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз : [підручник] / Ю. С. Цал-Цалко. – Київ : ЦУЛ, 2008. – 566 с.
3. Базілінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика : навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. Я. Базілінська. – Київ : Центр учбової л-ри, 2009. – 328 с.
4. Ершова С. А. Анализ и диагностика финансово-хозяйственной деятельности предприятия : [учебное пособие] / С. А. Ершова. – Санкт-Петербург : СПбГАСУ, 2007. – 155 с.
5. Павловська О. В. Фінансовий аналіз : [навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц.] / О. В. Павловська, Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицька. – Київ : КНЕУ, 2002. – 388 с.

6. Гусєва Ю. М. Формування нормативної системи показників стратегічного управління прибутковістю підприємств / Ю. М. Гусєва // Наук. пр. нац. ун-ту харч. технологій. – 2011. – № 40. – С. 55–59.

СУЩНОСТНАЯ ХАРАКТЕРИТИКА ВИДОВ СОЦИОЛОГИЧЕСКИХ ОПРОСОВ И ИХ РЕЗУЛЬТАТИВНОСТЬ

В. А. Романовский, *направление подготовки «Организация торговли», студент группы ОТ-171;*
О. С. Брагина, *ст. преподавать кафедры предпринимательства и торговли, к. э. н. – научный руководитель*
Одесский национальный политехнический университет, г. Одесса, Украина

Актуальность темы исследования обусловлена тем, что социологический опрос является один из лучших методов сбора информации путём опроса респондентов и дающий возможности получить весомые результаты в процессе исследования.

Целью исследования является рассмотрение вопросов, связанных с сущностью социологических опросов, их основными видами и выбора наиболее результативного из них.

Опрос представляет собой метод сбора информации, которая предполагает следующие познания:

1) Помощь государству понять проблемы, потребности, политические взгляды и общее состояние населения.

2) Помощь предпринимателям или другим людям, которые предоставляют свои услуги или блага другим людям, понять желания и потребности потребителей или населения.

3) Помощь исследователям, учёным, врачам понять психологическое, моральное, интеллектуальное состояние нации и её здоровья.

4) Помощь СМИ узнать о проблемах, уровне информационного просвещения населения и его отношение к политике государства.

5) Помощь другим социологам узнать мнение общества о полностью различных темах, от самых мелких до глобальных.

Опрос является важнейшей частью во многих сферах, особенно для государства. Он помогает государству понять реальное состояние страны и регионов. Как показывает практика, большая часть публикаций, в частности журналов, книг о культуре и традициях народов, газет, содержит данные, полученные именно методом опроса.

В процессе опроса должны участвовать корреспондент и респондент. Корреспондент – человек, который задаёт вопросы, с целью по-

лучения информации от респондента. Респондент – человек, который отвечает на вопросы и высказывает своё личное мнение.

По моему мнению, между корреспондентом и респондентом происходит психологический процесс, в котором, чаще всего только корреспондент, получает нужный ему ресурс – информацию.

Среди видов социологических опросов следует выделять:

1. Анкетирование (письменный опрос на бланках или в интернет-ресурсе).

3. Интервьюирование (опрос происходит между людьми при помощи диалога, лично или дистанционно).

4. Экспертный опрос (опрос, который происходит при помощи респондентов, которые являются экспертами, а данном вопросе. В отличии от массовых опросов, в экспертном участвуют 20–30 человек).

5. Социометрический опрос (опрос не большого количества людей в конкретной сфере. Например, в компании, производстве).

6. Социологическое тестирование (письменный или устный опрос, в котором участвуют большое количество людей)

По методике проведения можно выделить устные и письменные виды опросов. По методу взаимодействия с аудиторией можно выделить индивидуальные и групповые.

Среди основных стадий проведения социологического опроса можно выделить: выбор предмета исследования, обзор необходимой литературы, построение задаваемых вопросов, непосредственный сбор данных, анализ результатов, выводы на основании собранных данных.

При рассмотрении социологических опросов важное место отводится вопросам, связным с изучением их результативности и определении наиболее результативного их них.

Респондент определяется как массовый (когда респондент не является специалистом, но возможно обладает определенной информацией), так и экспертный (респондент, который является специалистом в предметной сфере).

Социологические опросы зачастую происходят в не комфортных условиях (улица, другие общественные места), из-за чего респондент чувствует себя не комфортно, это может привести к неточности результатов опроса.

Самый точный опрос является экспертный, однако, я считаю, он не может работать во всех сфера, особенно это касается социальной и психологической, так как 20–30 человек не хватит, что б рассмотреть

такие глобальные вопросы и рассмотреть каждого человека как отдельную личность.

Интервью может быть более точным, чем социологический опрос, так как есть более комфортные условия. Однако при наличии какого-либо наблюдения (камера, большое количество людей, записывающие устройства) может появится напряжение на человека и опрос опять же будет не точный.

Самым точным опросом можно было бы считать анкетирование. У респондента есть комфортные условие, время обдумать, и отсутствие давления внешних факторов. Но, из-за большого количества времени и хорошей обстановки, опрашиваемый может отнестись к этому серьёзно и ответить, так как ему нравится, а не так как является на само деле.

Социометрический опрос является не менее точным, чем экспертный. По моему мнению, это утверждение следует считать верным, поскольку: люди, над которыми проводится социометрический опрос, являются квалифицированными в данной сфере и связаны между собой, а также социометрический опрос берёт конкретную и узкую сферу, с конкретным количеством людей.

По моему мнению, все опросы не являются точными, из-за психологических факторов. Наиболее точным опросом, я считаю, является интервьюирование, так как происходит определённый психологический процесс и диалог с респондентом, в течении которого можно понять настоящие мнения собеседника и задавать большое количество точных и дополнительных вопросов, чем, например, анкетирование.

Таким образом, по результатам исследования можно сформулировать выводы, что необходимо использовать опрос, не исключая остальные методы исследования. Если провести опросы в совокупности, то можно будет получить более точный результат, чем разбирая исключительно один метод.

Список использованных информационных источников

1. Виды и формы социологического опроса [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://murzim.ru/nauka/sociologija/25050-vidy-i-formy-sociologicheskogo-oprosa.html. – Название с экрана.
2. Як провести соціологічне дослідження : методичні рекомендації / [під. ред. О. М. Балакірєвої, О. О. Яременка]. – Київ : Державний інститут проблем сім'ї та молоді, 2004. – 264 с.

ПІДТРИМКА ВІТЧИЗНЯНОГО ТОВАРОВИРОБНИКА ЯК ПРОЕКТОР РОЗВИТКУ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ УКРАЇНИ

Д. М. Романюк, *спеціальність «Бухгалтерський облік», студентка групи Б-69;*
І. К. Чумак, *викладач-методист економічних дисциплін – науковий керівник*
Чернівецький державний комерційний технікум, м. Чернівці, Україна

В даний час стало дуже популярним купувати продукти та речі іноземного виробника. Це, звичайно, добре, що люди мають можливість, не виїжджаючи за межі нашої країни, придбати товари із-за кордону. Та актуальним на сьогодні стало питання, чому товари, які виготовляються у межах нашої держави, втратили свій попит порівняно із закордонними. На мою думку, це зумовили такі причини як: купівельна спроможність населення, експорт та імпорт товарів, їх якість. Розглянемо їх більш детально.

Більшість товарів, привезених з іншої країни, коштують дешевше, ніж товари українських виробників. Станом на січень 2017-го року рівень безробіття в Україні зріс до 429 тис. осіб.

Прожитковий мінімум для працездатних осіб станом на листопад 2017 встановлений в розмірі 1 684 гривень [2]. Я вважаю, що він у нас досить низький, а споживчий кошик «бідний». Люди, від нестачі коштів, стараються економити на всьому і купувати дешевші товари, які досить часто є сумнівної якості.

Досить популярним у нас є італійський товар. В даній статті наведені результати невеликого порівняльного аналізу цін і зарплат в Італії та в Україні.

Таблиця 1

Товари	Україна (мін. 3 200 грн)		Італія (середня з/п 1 500€)	
	Ціна, грн.	% зарплати	Ціна, €	% зарплати
Хліб (1 шт.)	8	0,25	3,50	0,23
М’ясо свинське (кг)	120	3,75	9	0,6
Риба (кг)	50	1,56	20	1,3
Шоколад (плитка)	30	0,9	1	0,06
Взуття зимове	1 500	47	200	13,3
Курточка зимова	1 000	31	100	6,6
Диван	4 000	125	600	40

Як ми бачимо з таблиці 1, в Італії ціни на різні товари, нижчі, ніж в Україні. Також, там часто бувають знижки, що дозволяє українцям закуповувати товари та продавати в Україні вже з своєю націнкою. Ціна таких товарів все одно виходить нижча, що вигідніше для українських покупців.

Отже, умовно, за 20 % зарплати італієць може купити собі зимовий одяг та взуття. В Україні на це необхідно витратитися майже 80 % всієї зарплати. Звичайний диван для дому в італійця обійдеться у якихось 40 % із заробітної плати, а українцю ж потрібно буде витрати цілу зарплату та ще й 25 % наступної. Можна зробити висновок, що ціни у нас європейські, але зарплати, на жаль, українські. Люди, фінансово, не можуть забезпечити себе вдосталь потрібним товаром наших виробників. Що є дуже прикро.

Таблиця 2 – Зовнішньоторговельний баланс України з 2005 по 2016 роки

Роки	Номінальний ВВП за рік	Експорт товарів і послуг		Імпорт товарів і послуг		Сальдо (експорт-імпорт)	
		млн грн	% ВВП	млн грн	% ВВП	млн грн	% ВВП
2005	441 452	227 252	51,5	–223 555	–50,6	+3 697	+0,8
2006	544 153	253 707	46,6	–269 200	–49,5	–15 493	–2,8
2007	720 731	323 205	44,8	–364 373	–50,6	–41 168	–5,7
2008	948 056	444 859	46,9	–520 588	–54,9	–75 729	–8,0
2009	913 345	423 564	46,4	–438 860	–48,0	–15 296	–1,7
2010	1 082 569	549 365	50,7	–580 944	–53,7	–31 579	–2,9
2011	1 316 600	707 953	53,8	–779 044	–59,2	–71 075	–5,4
2012	1 408 889	717 347	50,9	–835 394	–59,3	–118 047	–8,4
2013	1 454 931	681 899	46,9	–805 662	–55,4	–123 763	–8,5
2014	1 566 728	770121	49,2	–834 133	–53,2	–64 012	–4,1
2015	1 979 458	1 044 541	52,8	–1 084 016	–54,8	–39 475	–2,0
2016	2 383 182	1 174 625	49,3	–1 323 127	–55,5	–148 502	–6,2

Як бачимо з таблиці 2, разом із зростанням обсягів експортно-імпортних операцій, імпорт в Україні за останні роки випереджає експорт, а їх різниця сягає часами 8 % ВВП [2]. Я думаю, краще було б квотувати ввезення закордонних товарів в Україну. Можливо, тоді буде більше перспектив для розвитку вітчизняного ринку. Відповідно і більше переваг для економіки: збільшення робочих місць, зниження

рівня безробіття, поповнення державної казни через механізм оподаткування бізнесу [3].

Більшість українців віддають перевагу товарам іноземних виробників, тому, що вважають їх якіснішими, ніж вітчизняні аналоги. Я думаю, що так і є. Всі говорять про те, що наші овочі та фрукти дуже обробляють різними хімікатами. Хіба це не так? Розглянемо елементарний приклад: майже у всіх вдома є яблуні. Чому ж яблука, вирощені у власному саду, швидко в'януть і починають гнити, а ті, що продаються на прилавках супермаркетів можуть зберігатись місяцями?

До багатьох харчових продуктів, які мають властивість швидко псуватись, для продовження терміну придатності додають спеціальні добавки. Багато з цих добавок є шкідливими та негативно впливають на наше здоров'я. Очевидно, що люди не хочуть шкодити своєму здоров'ю ще й за високу ціну.

Головною метою цінової політики держави на сучасному етапі має бути відновлення і розвиток вітчизняного виробництва та його функціонування як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку. Повернення відтворювальної функції ціни дасть змогу товаровиробникам утворювати додаткові резервні фонди для майбутнього розвитку. Для захисту вітчизняного споживача необхідно буде побудувати таку цінову базу, яка б не враховувала орієнтацію внутрішнього ринку на світові ціни [1].

Кожен з нас робить все для того, щоб йому було комфортно вдома, тепло, було що одягнути та поїсти. Україна теж наш дім, а українці - наша велика сім'я! Чому ж нам не подбати про нього, не створити комфортні умови для життя в цьому домі? На мою думку, якби кожен задумався, що він може зробити для країни, для українців, виробляти такі товари, щоб їх із задоволенням купляли та споживали, а не для того, щоб отримати з них найбільше прибутку, ми б змогли забезпечити себе і високими заробітними платами, і багатим споживчим кошиком, і робочими місцями, і підвищенням рівня економіки в Україні! Тому закликаю буди патріотом своєї держави – купувати українське!!!

Список використаних інформаційних джерел

1. Барахтян Н. В. Проблеми правового регулювання ціноутворення в Україні [Електронний ресурс] / Н. В. Барахтян // Часопис Академії адвокатури України – #19 (2'2013). – Режим доступу: /http://e-pub.aau.edu.ua/ index.php/chasopys/article/viewFile/25/22. – Назва з екрана.

2. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://index.minfin.com.ua/index/gdp/eximp/. – Назва з екрана.
3. Несторишен І. В. Проблеми ціноутворення в умовах ринку / І. В. Несторишен // Вісник Хмельницького національного університету. Серія «Економічні науки». Науковий журнал. – Режим доступу: http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Vchnu_ekon/2010_5_1/121-125.pdf. – Назва з екрана.

BLOCKCHAIN В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ. ПЕРСПЕКТИВЫ И ПРОБЛЕМАТИКА

М. И. Русецкая, *направление подготовки «Экономика и организация производства (в энергетике)», студент группы 10607116;*
Я. А. Стасула, *направление подготовки «Экономика и организация производства (в энергетике)», студент группы 10607116;*
Е. П. Чиж, *преподаватель кафедры экономики и организации производства (в энергетике), м. э. н., преподаватель – научный руководитель*
Белорусский национальный технический университет,
г. Минск, Республика Беларусь

Технология блокчейн, представляющая собой выстроенную по определенным правилам цепочку из формируемых блоков транзакций, впервые нашла своё применение ещё в 1990-х годах, но на тот момент она являлась централизованной системы транзакций. Биткоин же как первое применение децентрализованной технологии блокчейна, появилось осенью 2008 года. На сегодняшний день данная технология нашла намного больше сфер для применения.

Технология Блокчейн развивается во многих странах, однако с разным темпом и в разных сферах. Беларусь не является исключением.

На данный момент в Беларуси уже реализован проект с применением блокчейна. Технология позволяет хранить распределенные списки реестра выданных банковских гарантий и создана в рамках программы по изучению новых банковских технологий. Это поможет снизить риски при заключении международных контрактов и предотвратить фальсификацию банковских гарантий.

В перспективе рассматривается дальнейшее внедрение блокчейн в банковскую систему. Это и внедрение в систему ЕРИП, что обеспечит полную безопасность в обмене информации, и рынок ценных бумаг, что сделает этот рынок более прозрачным и поспособствует его развитию. Так же рассматривается технология блокчейн со стороны фи-

нансирования (InitialCoinOffering), однако законодательство РБ пока не позволяет это сделать.

Применение блокчейна возможно не только в экономической сфере, а и в промышленности, медицине, энергетике. Так на примере последней можно будет контролировать и проводить автономные транзакции через основные узлы системы энергетики, т. е. можно будет контролировать количество подачи энергии в зависимости от спроса и предложения. Так же применение блокчейна приведёт к исчезновению посредников, а значит повысится скорость, безопасность и снизится стоимость энергии.

Многие проекты имеются только на стадии разработки. Основная проблема, возникающая при внедрении технологии, – это несовершенство законодательства многих стран, в том числе и Беларуси. И пока не будет разработана нормативная база, Беларусь не сможет конкурировать на этом рынке, хотя есть для этого немалый потенциал.

Список использованных информационных источников

1. Блокчейн в энергетике: IOTA предлагает децентрализацию, масштабируемость и бесплатные транзакции [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://bits.media/news/blokcheyn-v-energetike-iota-predlagaet-detsentralizatsiyu-masshtabiruemost-i-besplatnye-tranzaktsii/ (дата доступа : 07.11.2017). – Название с экрана.
2. Блокчейн может способствовать развитию энергетики будущего [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://rodovid.me/energy/blockchain-mozhet-sposobstvovat-razvitiyu-energetiki-buduschego.html (дата доступа : 07.11.2017). – Название с экрана.

ОБРАЗОВАНИЕ И РАЗВИТИЕ КРЕДИТНОЙ КООПЕРАЦИИ В ГЕРМАНИИ

***А. В. Савицкая**, направление подготовки «Экономика», студент группы К-31;*
***Н. В. Яцевич,** доцент кафедры мировой и национальной экономики, к. э. н. – научный руководитель*
Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации, г. Гомель, Республика Беларусь

Изучение кооперативного движения в Германии дает общие представления о развитии народных банков мирового уровня, промысловых и обслуживающих кооперативов в развитии экономики данной

страны. Ярким примером служит кооператив Ф. В. Райффайзена, выросший из кооперативов взаимопомощи.

Первое потребительское кооперативное движение в Германии появилось благодаря созданию в 1845 г. в городе Карл-Маркс-Штадт потребительской и сберегательной ассоциации «Обновление». Основателем этого кооперативного движения являлся немецкий экономист и политический деятель Герман Шульце-Делич, который выступил с планом спасения мелких товаропроизводителей от банкротства.

Следует отметить, что именно в Германии появилась первая буржуазная сельскохозяйственная кооперация, где впервые образовались и получили широкое распространение кредитные товарищества, объединяющие преимущественно крестьянские хозяйства. Кредитная кооперация Германии тесно связана с именем немецкого общественного деятеля, бургомистра Фридриха Вильгельма Райффайзена, который является пионером кооперативного движения. В 1864 г. он основал первое кредитное товарищество в селении Гаддерсдорф. «То, что невозможно для отдельного человека, может быть достигнуто объединенными силами», – такова была его идея [1].

На это событие повлияла засуха и неурожай в Германии в 1846-1847 годах. Во многих городах люди страдали от голода. Резко возросли цены на продукты питания и сельскохозяйственное сырье. Городским ремесленникам и торговцам был необходим кредит под закупки продовольствия и сырья. Частные банки в этом им отказывали. Поиски финансирования своего оборотного капитала подталкивали городских ремесленников и мелких торговцев на организацию кредитных или сырьевых кооперативов.

В первом уставе товарищества, основанного Ф. В. Райффайзеном, связь с народными банками Г. Шульце очень велика: в этом товариществе имеется паевой капитал, на который начисляется дивиденд, против чего очень решительно протестовал Ф. В. Райффайзен впоследствии. Спустя некоторое время из этого товарищества образовался кооператив абсолютно нового типа, очень отличающийся от шульцевского народного банка. Те перемены, которые сначала казались самому Ф. В. Райффайзену незначительными и вызванным необходимостью приспособить ссудо-сберегательное товарищество к нуждам деревни, привели к созданию совершенно нового типа кооператива.

Ф. В. Райффайзен разрабатывал принципы функционирования сельских кредитных кооперативов, основываясь на теоретических взглядах Г. Шульце-Делича. Однако Ф. В. Райффайзена был вынуж-

ден пересмотреть принципы функционирования Г. Шульце-Делича, так как уровень экономического развития мелких крестьянских хозяйств значительно отличался от уровня зажиточных городских ремесленных хозяйств.

Сегодня в Германии насчитывается более 8 000 кооперативов и кооперативных компаний. Вместе они составляют основу экономики среднего размера. Во всем мире они предоставляют более 100 миллионов рабочих мест и обеспечивают людей достатком и безопасностью. Почти все фермеры, садоводы и виноделы являются членами одного или нескольких сельских кооперативов [3].

Как рыночная и сервисная компания в сельском хозяйстве Германии, кооперативы Райффайзен предоставляют своим членам операционные ресурсы, например корма, удобрения и техника. Они охватывают и обрабатывают весь спектр продуктов животного и растительного происхождения. Райффайзенские кооперативы являются значительным экономическим фактором и работодателем в сельских районах. В 2016 году они достигли общего оборота в 58,8 млрд евро.

Кооперативы являются важными торговыми и подрядными партнерами фермеров, особенно в области маркетинга продуктов животноводства и растениеводства, а также при закупке оборудования. Бизнес-деятельность включает в себя разнообразные услуги и консалтинговые услуги. К ним относятся ремонт сельскохозяйственной техники и советы членов по расширению рынка и экологически безопасному производству. Кооперативы особенно важны для снабжения сельских районов необходимыми товарами. Они поставляют мазут и топливо коммерческим, сельскохозяйственным и частным клиентам и эксплуатируют более 710 строительным магазинам. Более 1 500 магазинов «Raiffeisen» предлагают широкий, высококачественный ассортимент для дома, сада и кормов для домашних животных [4].

Райффайзенские кооперативы являются надежными партнерами для пищевой промышленности и торговли продуктами питания. Благодаря тесному сотрудничеству с производителями и сотрудничеству между первичными кооперативами, региональными штабами и федеральными учреждениями кооперативы обеспечивают требуемые количества и качества товаров. Они осуществляют строгий контроль, работают с надежными системами обеспечения качества и гарантируют полное доказательство происхождения. Брендовые продукты кооперативного происхождения высоко ценятся торговыми партнерами и потребителями как внутри страны, так и за рубежом.

Фридрих Вильгельм Райффайзен своей работой заметно улучшил жизнь и экономику людей. Два принципа побудили его сделать это: солидарность и «помогать людям – помогать себе». Его успех все еще действует и сегодня: в кооперативах сконцентрировано около 1 млрд человек.

Принцип работы с корпоративными и другими клиентами Райффайзенбанка заключается в том, чтобы не только внедрить продукт, но и обеспечить мощный фундамент, который позволит в будущем построить надежные партнерские отношения. В дальнейшем такая деятельность позволит успешно развивать бизнес и служить основой для взаимовыгодного сотрудничества в экономической сфере. Именно это и является основополагающим принципом, на который банк Райффайзенбанк делает особый акцент.

Список использованных информационных источников

1. Landwirtschaftliche Genossenschaften. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.wir-leben-genossenschaft.de/de/landwirtschaftliche-genossenschaften-43.htm (дата доступа : 13.11.2017). – Название с экрана.
2. Starke Idee. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://raiffeisen2018.de/starke-idee (дата доступа 15.11.2017). – Название с экрана.
3. Raiffeisen-Genossenschaften. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.genossenschaften.de/raiffeisen-genossenschaften (дата доступа : 15.11.2017). – Название с экрана.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ «ОБОРОТНОГО» ФРАНЧАЙЗИНГА ПОТРЕБИТЕЛЬСКОЙ КООПЕРАЦИИ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

О. Д. Синявская, *направление подготовки «Экономика», студент группы К-31;*
Н. В. Яцевич, *доцент кафедры мировой и национальной экономики, к. э. н. – научный руководитель*
Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации, г. Гомель, Республика Беларусь

В последнее время деятельность потребительской кооперации значительно потеряла свои позиции. Удельный вес системы потребительской кооперации в розничном товарообороте Республики Беларусь составил по итогам 2016 года 7,19 % и снизился по сравнению с

2014 годом на 2 п.п. [1, с. 165]. На данные изменения повлияли ряд объективных причин, а именно: усиление конкуренции на потребительском рынке, сокращении численности сельского населения на 89,5 тыс. человек за 2014–2016 годы. Возникает необходимость поиска такой модели развития, которая помогла бы потребительской кооперации не только преодолеть влияние негативных факторов и сохранить свою конкурентоспособность на рынке, но и повысить ее.

Так, на наш взгляд, актуальным является поиск путей взаимовыгодного экономического сотрудничества с данными субъектами хозяйствования. Например, ориентируясь на практику финансирования за рубежом, можно выделить такой популярный источник как франчайзинг.

Необходимо отметить, что розничная торговая сеть потребительской кооперации с самого начала создавалась по образу франчайзинга: типизация сети, ее размещение, ассортиментная политики, внешнее и внутреннее оформление и т. д.

Обратный франчайзинг – это определенная схема предпринимательской деятельности, при которой франчайзер по-прежнему передает право ведения дела под ее торговой маркой франчайзи, но она построена так, что платежи за деятельность выплачиваются не правообладателю, а пользователю, то есть франчайзи. Предприниматель, присоединяющийся к такой системе, значительно снижает свой риск [3].

Основное отличие «обратного» франчайзинга от обычного состоит в том, что обратный позволяет осуществлять полный контроль чужой торговой точки.

Подобная франшиза предполагает, что франчайзер дает возможность открыть, скажем, продуктовый магазин под своей маркой, поставляет туда необходимый ассортимент товара. Единственное, он не имеет права поставлять в рамках таких отношений алкоголь, поскольку его поставки строго регулируются отдельными правилами. Затем франчайзер сам налаживает нужную схему реализации продукции и по итогам продаж за определенный период выплачивает вознаграждение пользователю своей франшизы.

Считается, что подобная франшиза хоть и нова, но имеет огромные преимущества. Она помогает снизить затраты на старте собственного дела, так как обычно при такой схеме начинающий предприниматель избавляется от паушального взноса. Кроме того, ведение бизнес-процессов находится в руках профессионалов своего дела.

Как показывает практика, при такой схеме прибыль магазина уже на первых порах его работы оказывается на 20–30 % больше, чем если бы его работой занимался франчайзи [2].

«Обратная» франшиза предполагает следующее [3]:

– Франчайзер по агентскому договору поставляет франчайзи с распределительного центра и от своих поставщиков до 90–92 % ассортимента товаров (кроме алкоголя).

– Франчайзи управляет магазином, продает товар через свои кассы, перечисляя франчайзеру ежедневно 100 % инкассированной выручки.

– Франчайзи расходует агентское вознаграждение на содержание магазина, оплату труда персонала, коммунальных расходов и прочих расходов, и налогов, выплату роялти (3 % в месяц) и использует оставшуюся часть как прибыль.

Однако развивать такое направление может не каждая сеть. Для этого у франчайзера, заинтересованного в максимальном сбыте своего товара, должна быть, прежде всего, своя сильная логистическая сеть, которая бы позволила избежать сбоев с поставками.

Недостатки «обратного» франчайзинга для партнеров есть, и довольно весомые. Так, «обратных» франчайзи ждет полнейшая несвобода в принятии управленческих решений. Для предприимчивых и креативных бизнесменов это может стать преградой в развитии компании.

Если у владельца магазина помещение не собственное, а в аренде, то ему вообще не выгоден обратный франчайзинг.

У франчайзи есть и другой риск – прекращение сотрудничества. Причем если обычный франчайзи в случае разрыва может просто сменить вывеску и начать работать под новым брендом, то «обратный» франчайзи попадет в более сложную ситуацию. Он фактически беспомощен, поскольку доверил «старшему партнеру» ведение всех операций и вряд ли способен самостоятельно управлять бизнесом. Модель «обратного» франчайзинга хороша в кризисное время, когда маленьким магазинам необходимо выживать. Таким образом, подводя итог, можно сделать вывод, что для системы потребительской кооперации Республики Беларусь возможен следующий вариант использования «обратного» франчайзинга:

Обратиться за приобретением франшизы к одной из торговых сетей Республики Беларуси. Преимуществом будет являться приобретение ценного опыта организации бизнес-процессов в розничной торговле, образцов проектов и планограмм магазинов разных форматов,

схем выкладки товаров, ассортиментных матриц, программного обеспечения автоматизации торговых процессов, базы поставщиков и др., однако подготовительный процесс может затянуться из-за отсутствия опыта такого партнерства в стране.

Можно предложить внутрисистемный вариант формирования единой сети магазинов на уровне региона или республики посредством механизма «обратной» франшизы, при котором создается региональная торговая организация с «чистым» расчетным счетом – франчайзер. Райпо выступают в роли франчайзи. Объекты недвижимости остаются в собственности райпо, но при этом торговля в магазинах производится по стандартизированным правилам, установленным региональной организацией, и райпо получают выгоду в виде агентского вознаграждения не менее чем на момент начала работы по франшизе. При этом в реализации данного проекта должны участвовать не только убыточные магазины, но и работающие в данный момент эффективно.

Список использованных информационных источников

1. Розничная и оптовая торговля, общественное питание в Республике Беларусь : стат. сб. – Минск, 2015. – 229 с.
2. Обратный франчайзинг // ООО «Экспрессритейл» [Электронный ресурс] : официальный сайт. – 2012. – Режим доступа: http://www.x5-express.ru/how_to_become_a_partner/contact_franchise.php (дата доступа : 12.11.2017). – Название с экрана.
3. Лебедева С. Н. Использование «обратного» франчайзинга в кооперативной торговле Республики Беларусь / С. Н. Лебедева, Н. А. Снытkова, Т. Н. Грицкевич // Потребительская кооперация. – 2016. – № 2. – С. 9–12.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ЕФЕКТИВНОСТІ ПРАЦІ

В. О. Студенець, *аспірант кафедри управління персоналом і економіки праці*
Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава, Україна

Сучасні умови господарювання підприємств вимагають нових концептуальних підходів до підвищення ефективності праці, які з одного боку, продовжували б традиційну економічну науку, а з іншого – пропонували інноваційні підходи, комплекси заходів щодо її підвищення.

Питання підвищення ефективності праці знайшли відображення в дослідженнях зарубіжних та вітчизняних вчених: Д. П. Богині,

М. О. Волгіна, О.А. Грішнової, В. М. Гриньової, О. Л. Жукова, О.П. Єгоршина, А. М. Колота, Т. А. Костишиної, Н. Д. Лук'янченко, Л. А. Лутай, Г. В. Назарової, І. Л. Петрової, М. В. Семикіної, А. Ф. Шевченка та ін. Не зважаючи на досить детальне дослідження цих питань у працях учених-економістів, існує низка теоретичних проблем, які обумовлені змінами в суспільстві та економіці.

В широкому розумінні зростання ефективності праці означає постійне вдосконалення людьми економічної діяльності, постійне знаходження можливості працювати краще, виробляти більше якісніших благ при тих самих або і менших затратах праці, що забезпечує підвищення реального продукту і доходу взагалі і в розрахунку на душу населення, зростання рівня споживання, а отже, і рівня життя.

Продуктивність праці – це показник її ефективності, результативності, що характеризується співвідношенням обсягу продукції, робіт чи послуг, з одного боку, та кількістю праці, витраченої на виробництво цього обсягу, – з іншого.

Оскільки праця є процесом взаємодії робочої сили із засобами виробництва, фактори і резерви зростання продуктивності праці за змістом поділяються на три групи: соціально економічні, що визначають якість використовуваної робочої сили; матеріально-технічні, що визначають якість засобів виробництва; організаційно-економічні, що визначають якість поєднання робочої сили з засобами виробництва.

Для найповнішого використання резервів зростання продуктивності праці на підприємствах розробляються програми управління продуктивністю, в яких визначаються види резервів, конкретні терміни і заходи по їх виявленню і реалізації, плануються витрати на ці заходи і очікуваний економічний ефект від їх впровадження, призначаються відповідальні виконавці, розробляються системи мотивації працівників до досягнення запланованого рівня продуктивності.

У сучасних умовах господарювання не менш важливим є визначення не тільки економічної, але й соціальної ефективності.

Підтримуючи думку українських учених, вважаємо, що соціальну ефективність необхідно визначати на двох рівнях:

1) локальному (на підприємстві та в організації стосовно міри задоволення конкретних соціальних потреб працівників);

2) муніципальному та загальнодержавному (стосовно міри соціального захисту людей і забезпечення соціальних потреб різних верств населення з боку місцевих органів влади та держави в цілому) [2, с. 458].

Концептуальними напрямами підвищення ефективності праці мають бути такі:

– підвищення продуктивності праці працівників;
– розмір зниження собівартості продукції (робіт, послуг);
– збільшення обсягів прибутку підприємства;
– збільшення обсягів реалізації продукції (робіт, послуг);
– покращення якості трудового життя працівників.

Отже, розроблення концепцій ефективності праці сприятиме підвищенню конкурентоспроможності персоналу та підприємств загалом.

Список використаних інформаційних джерел

1. Економіка праці та соціально-трудові відносини : підручник / [А. М. Колот, О. А. Грішнова, О. О. Герасименко та ін.] ; за наук. ред. д-ра екон. наук, проф. А. М. Колота. – Київ : КНЕУ, 2009. – 711 с.
2. Економіка підприємства : підручник / за ред. С. Ф. Покропивного. – Київ : КНЕУ, 2000. – 528 с.

ДЕНЕЖНЫЕ ДОХОДЫ НАСЕЛЕНИЯ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

К. А. Терех, В. В. Пытель, *направление подготовки «Финансы и кредит», студенты группы 15Ф-2;*
О. В. Володько, *доцент кафедры экономики и организации производства – научный руководитель*
Полесский государственный университет,
г. Пинск, Республика Беларусь

Уровень доходов населения является важнейшим показателем благосостояния общества. Доходы – непосредственный источник удовлетворения потребностей каждого человека, которые оказывают влияние на формирование текущего и будущего спроса.

Денежные доходы населения включают все поступления денег в виде оплаты труда работающих лиц, доходов от предпринимательской деятельности, пенсий, стипендий, различных пособий, а так же доходов от собственности в виде процентов, дивидендов, ренты, сумм от продажи ценных бумаг, недвижимости, продукции сельского хозяйства, различных изделий, от оказанных на сторону различных видов услуг и др. Основными показателями, необходимыми для анализа динамики денежных доходов населения являются номинальные и реальные денежные суммы [1, с. 263].

Номинальные денежные доходы населения Республики Беларусь в 2012 году составили 32 157,1 млн рублей. Этот же показатель в 2016 году составил 58 705,4 млн рублей. По сравнению с 2012 годом увеличились на 82,6 % (таблица 1).

Таблица 1 – Денежные доходы населения за 2012–2016 гг.

	2012	2013	2014	2015	2016
Номинальные денежные доходы млн руб.	32 157,1	44 228,6	52 627,6	56 289,1	58 705,4
Номинальные денежные доходы в % к предыдущему году	194,1	137,5	119,0	107,0	104,3
Реальные денежные доходы в % к предыдущему году	121,5	116,3	100,8	94,2	93,1
Денежные доходы в расчете на душу населения, руб. в месяц	283,1	389,4	462,9	494,3	514,9

Примечание. Источник: собственная разработка на основании [2]

Наименьший размер денежных доходов в расчете на душу населения наблюдается в 2012 году и составляет 283,1 руб. в месяц, а наибольший – в 2016 году (514,9 руб. в месяц), что можно увидеть в таблице 1. Этот показатель в 2016 году по сравнению с 2012 годом увеличился на 81,9 %.

Приоритетным источником формирования денежных доходов населения в 2012–2016 гг. выступает оплата труда (порядка 62 %). Значительна доля социальных выплат (трансфертов) – около 22 %. Предпринимательство и прочая экономическая деятельность дает 10 % общих доходов. Собственность, облигации, акции, депозиты, лотереи приносят 4–7 % доходов (рисунок 1).

Однако за анализируемый период оплата труда незначительно уменьшается. Так же этой тенденции подвержены доходы от предпринимательской и другой деятельности. Трансферты населению и доходы от собственности наоборот имеют тенденцию к повышению (рисунок 1).

Планируется, что рост реальных располагаемых денежных доходов населения в 2020 году по отношению к 2015 году составит 109,5–111,6 % [3].

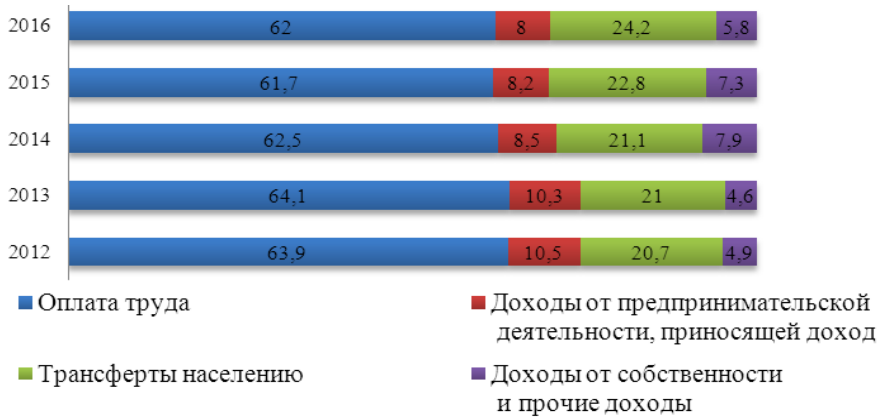

Рисунок 1 – Структура денежных доходов населения в 2012–2016 гг., %

Примечание. Источник: собственная разработка на основании [2]

Уровень денежных доходов населения – величина переменная. Происходит ежегодный номинальный рост доходов, однако он не всегда сопровождается реальным ростом. Так как уровень денежных доходов является одним из определяющих факторов при формировании сбережений населения. При недостаточном уровне доходов, население тратит все ресурсы на потребление, тем самым не защищая себя от непредвиденных расходов в будущем, но при увеличении уровня доходов у населения появляется возможность сберегать ресурсы для будущего потребления [1, с. 264].

Согласно программе социально-экономического развития на 2016–2020 гг. повысить уровень реальных денежных доходов населения можно путем реализации следующего комплекса мер:

– снижение разрыва между оплатой труда работников бюджетных организаций и средней заработной платой в экономике;

– упрощение существующей системы оплаты труда и расширение прав руководителей государственных органов и бюджетных организаций в части стимулирования работников за результативный труд;

– обеспечение роста реальной заработной платы, взаимосвязанного с ростом производительности труда;

– ежегодное установление размера минимальной заработной платы на уровне минимального потребительского бюджета;

– постепенного повышения требований по возрасту и стажу для назначения пенсии, стимулирования длительной легальной трудовой деятельности с уплатой обязательных страховых взносов [3].

Список использованных информационных источников

1. Зенютич М. Н. Анализ динамики денежных доходов и сбережений населения Республики Беларусь, пути их повышения / М. Н. Зенютич // Научный потенциал молодежи – будущему Беларуси : материалы X международной молодежной научно-практической конференции, УО «Полесский государственный университет», г. Пинск, 15 апреля 2016 г. Ч. 1 / Министерство образования Республики Беларусь [и др.] ; редкол.: К. К. Шебеко [и др.]. – Пинск : ПолесГУ, 2016. – С. 263–265.
3. Национальный статистический комитет Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://belstat.gov.by/ (дата доступа : 06.11.2017). – Название с экрана.
4. Программа социально-экономического развития Республики Беларусь на 2016 – 2020 годы // Совет Министров Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – 2016. – Режим доступа: http://www.government.by/upload/docs/program_ek2016-2020.pdf (дата доступа : 06.11.2017). – Название с экрана.

СУТНІСТЬ ПРОЦЕСІВ КОРПОРАТИЗАЦІЇ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ

О. В. Фраєр, *м. н. с. відділу економіки і політики аграрних перетворень*
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України», м. Київ, Україна

Політика неоліберального втручання, яка притаманна багатьом країнам, що розвиваються, призвела до ситуації, коли процеси корпоратизації стали головним явищем в економіці, зокрема в аграрному її секторі. Україна не залишилась осторонь цього процесу і за час реформ вітчизняне сільське господарство зазнало структурних змін. Відбувся розподіл аграрної економіки, в результаті чого сформувались корпоративний та індивідуальний сектори товаровиробників [1, 6]. Будучи залученим до кожного етапу агропродовольчого ланцюга, корпоративний сектор займає домінуюче становище в аграрній галузі країни. З огляду на сучасні тенденції поглиблення впливу на

національну економіку та на сільське господарство зокрема, виникає науковий інтерес до вивчення сутності та особливостей процесів корпоратизації сільського господарства.

В широкому розумінні, корпоратизація полягає в організації господарюючих суб'єктів навколо спільного інтересу. Це складний процес об'єднання осіб, що раніше були організаційно та економічно відокремлені. У сільському господарстві корпоратизація відображає формування корпоративної структури із багатьма учасниками, що мають різногалузеві спрямування господарської діяльності. Дане визначення перекликається з тим, яке дано в Указі президента України № 210/93 від 15 червня 1993 року «Про корпоратизацію підприємств» [2] та із визначенням корпоративного підприємства згідно Господарському кодексі України.

Існує ряд переваг корпоративного сектору товаровиробників перед індивідуальним. Ці переваги більшою мірою виходять із прагнення максимізувати прибуток, тобто вони мають здебільшого суб'єктивний характер і часто йдуть в розріз із пріоритетами сільського розвитку. Наприклад, агропідприємства рослинницького напрямку спеціалізації, які наразі забезпечують вагому частку валового внутрішнього продукту в Україні, вирощують переважно прибуткові культури (ті, які мають попит на світових ринках), використовують високоврожайні гібриди культур при посівах, вносять достатню (часто надмірну) кількість мінеральних добрив, обробляють посіви високоякісними гербіцидами і пестицидами відомих світових виробників тощо. Зрозуміло що така практика порушує соціальноекономічне становище у сільській місцевості (зменшення рівня зайнятості, руйнування інфраструктури, виснаження природних ресурсів та багато інших).

Варто зазначити, що процеси корпоратизації тривалий час не мали такого широкого розповсюдження в Україні, як в країнах, що мають характерні ознаки латифундизму (Аргентина, Бразилія, США та ін.) і яким характерне сировинне спрямування сільськогосподарського виробництва. Це пов'язано із тим, що в процесі реформування аграрного сектору економіки активізувались процеси використання сільськогосподарських земель з ряду причин. Вважаємо, недосконаліть економічного державного регулювання процесів корпоратизації була чи не головною передумовою становлення і швидкого розвитку корпоративного сектору товаровиробників у сільському господарстві України.

Присутність агробізнесових структур на світових ринках визначається такими показниками як розмір, дохід, кількість землі в обробітку тощо. Високий рівень цих показників не може або не часто досягається окремими господарюючими суб'єктами. Це здійснюється за рахунок об'єднання, кооперації, злиття та поглинання, створення альянсів. Тому, як і в багатьох країнах, в Україні корпоративна структура існує у формі об'єднання на базі договірних відносин або на основі консолідації активів. Йдеться про об'єднання або інтеграцію суб'єктів господарювання та виробництва за тією чи іншою ознакою. Така структура діє в цілях досягнення спільної економічної мети, що реалізується через полегшений доступ до інвестицій, впровадження сучасних технологій, організаційну структуру управління, посилення конкурентоспроможності тощо.

Отже, корпоративний сектор товаровиробників у сільському господарстві України існує у вигляді окремих підприємств різних організаційно-правових форм або їх об'єднань (великотоварні і крупноземельні інтегровані об'єднання). На відміну від окремих підприємств, корпоративні структури не мають законодавчо визначеної форми, яка зобов'язана звітувати про результати господарської діяльності, що значно ускладнює процес державного регулювання. Тому при аналізі господарської діяльності корпоративного сектору, дуже важко знайти розділову грань, яка б дозволила більш точно оцінити масштаби діяльності того чи іншого підприємства. В Україні, наразі, існує нагальна потреба у запровадженні державної регуляторної політики щодо господарської діяльності агропромислових формувань. Безконтрольність їх формування призвела до монополізації ринків сільгосппродукції, оренди с.-г. земель, праці тощо. Необхідно терміново запровадити державний статистичний облік господарської діяльності останніх.

Список використаних інформаційних джерел

1. Українська модель аграрного розвитку та її соціоекономічна переорієнтація : наук. доп. / [О. М. Бородіна, В. М. Геєць, А. О. Гуторов та ін.] ; за ред. В. М. Гейця, О. М. Бородіної, І. В. Прокопи ; НАН України, Ін-т екон. та прогнозув. – Київ, 2012. – 6 с.
2. Про корпоратизацію підприємств [Електронний ресурс] : Указ президента України. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/210/93. – Назва з екрана.
3. Статистичний збірник Державного комітету статистики «Сільське господарство України», 2014 р.

РАЗВИТИЕ РОЗНИЧНОГО БИЗНЕСА ОАО «АСБ БЕЛАРУСБАНК»

В. В. Хмель, *направление подготовки «Финансы и кредит», студентка группы 15С-1;*
В. В. Хмель, *направление подготовки «Финансы и кредит», студентка группы 15БД-4;*
Т. В. Новик, *ст. преподаватель кафедры банковского дела – научный руководитель*
Полесский государственный университет,
г. Пинск, Республика Беларусь

Развитие розничного бизнеса для ОАО «АСБ Беларусбанк» (далее Беларусбанк) – одно из приоритетных стратегических направлений. Его успешному развитию способствует внедрение новых технологий, совершенствование уровня услуг, оптимизация режимов работы структурных подразделений, совершенствование качества продаж.

Так, розничная продуктовая линейка банка включает:

- депозиты и кредиты;
- страховые услуги;
- валютно-обменные операции;
- операции с драгоценными металлами и камнями;
- расчетно-кассовое обслуживание;
- платежные карточки;
- депозитарные услуги;
- операции с ценными бумагами [1];

Наиболее популярными среди населения являются кредитные операции. Кредиты на потребительские нужды.

В линейку потребительских кредитов можно включить кредиты на медицинские услуги и на благоустройство мест захоронения, по которым ставка установлена в размере половины ставки рефинансирования на дату заключения договора. Аналогов этих кредитов в других банках Беларуси нет.

Кредит, который имеет процентную ставку, равную половине ставки рефинансировании, выдаётся в соответствии с Указом Президента Республики Беларусь от 17.12.2002 года № 616. Аналогичные продукты имеются лишь в ОАО «БПС-Сбербанк» и ОАО «Белинвестбанк».

Депозитные операции.

Депозитные продукты банка характеризуются значительным разнообразием: 10 видов вкладов в белорусских рублях и 20 видов – в иностранной валюте [2].

Так, банк предлагает продукты с процентной ставкой, колеблющейся от 6 % до 10,5 % по вкладам в белорусских рублях, в валюте – от 1,3 до 9 %. На сайте банка клиентам предлагается такая услуга как «Калькулятор вкладов».

Валютно-обменные операции. ОАО «АСБ Беларусбанк» предлагает физическим лицам полный спектр валютно-обменных операций:

– покупка иностранной валюты;
– продажа иностранной валюты;
– конверсия иностранной валюты;
– замена изношенных, поврежденных, но сохранивших признаки платежности денежных знаков, подлинность которых не вызывает подозрений, на платежные денежные знаки той же иностранной валюты тех или иных номиналов;
– размен наличной иностранной валюты одного номинала на наличную иностранную валюту того же вида другого номинала;
– прием для направления на инкассо наличной иностранной валюты.

Операции с драгоценными металлами и камнями. Беларусбанк предлагает клиентам приобрести мерные слитки (1, 5, 10, 20, 50, 100, 250, 500, 100 грамм) золота, серебра и платины, а также аттестованные Национальным банком бриллианты.

ОАО «АСБ Беларусбанк» впервые в Республике Беларусь осуществил выпуск банковских облигаций для физических лиц. Продажу облигаций осуществляют порядка 1 800 филиалов и отделений ОАО «АСБ Беларусбанк». ОАО «АСБ Беларусбанк» оказывает брокерские услуги клиентам на рынке ценных бумаг – посреднические услуги по покупке-продаже государственных ценных бумаг и ценных бумаг НБ РБ на бирже, негосударственных ценных бумаг и услуги по организации выпуска корпоративных ценных бумаг.

Расчетно-кассовое обслуживание. Учреждения ОАО »АСБ Беларусбанк» осуществляют прием платежей от населения на основании предъявленного плательщиком расчетно-кассового документа либо без предъявления документа на основании представленной банку получателем денежных средств электронной базы данных плательщиков.

Отсутствие пакетного обслуживания физических лиц отрицательно характеризует состав услуг Беларусбанка. Однако такая тенденция характерна для всей банковской системы Республики Беларусь.

Банковские платежные карточки. На сегодня в Беларусбанке реализуются зарплатные, депозитные, корпоративные, кредитные, пенсионные, студенческие и детские карточки.

С использованием платежной карточки банка можно осуществлять большое количество платежей и пользоваться различными услугами.

К новым продуктам относятся «Подарочная» карта, «Фотокарта» «Леди Карт», пакеты услуг «Премиум», «Современный» и «Платинум».

Интернет-банкинг – управление счетом клиента через сеть Интернет. Для использования услуги необходимо являться держателем платежной карточки, эмитированной ОАО «АСБ Беларусбанк», и заключить договор на банковское обслуживание с использованием системы «Интернет-банкинг».

Смс-банкинг – управление счетом при помощи SMS-сообщений.

М-банкинг – сервис, позволяющий держателям платежных карточек, с помощью мобильного телефона и установленного приложения »M-Belarusbank» управлять денежными средствами.

К прочим услугам банка можно отнести чековую приватизацию (именные приватизационные чеки «Имущество») и депозитарные услуги (обслуживание счетов «депо», регистрация сделок с ценными бумагами, депозитарный учет ценных бумаг, переданных в доверительное управление) [3].

Таким образом, в результате анализа розничной продуктовой линейки ОАО «АСБ Беларусбанк» следует отметить, что перечень продуктов и услуг банка достаточно широк, однако в нем преобладают традиционные банковские продукты и услуги К новым услугам на данном этапе можно отнести мультивалютные депозиты, индивидуальные ячейки, трастовые операции, пакетное обслуживание. Положительно деятельность банка характеризует развитие дистанционного обслуживания (Интернет-, SMS-, ТВ-, М-банкинг).

Список использованных информационных источников

1. Белоусов А. С. К оценке финансового результата деятельности коммерческого банка / А. С. Белоусов // Банковский менеджмент. – 2013. – 7. – С. 93–98.
2. Официальный сайт Национального банка Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.nbrb.by/ (дата доступа : 22.10.2017). – Название с экрана.
3. Официальный сайт ОАО «АСБ Беларусбанк» [Электронный ресурс] – Режим доступа: http://www. belarusbank.by/ (дата доступа : 22.10.2017). – Название с экрана.

ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ

Н. А. Шпак, *к. е. н., доцент кафедри товарознавства, підприємництва та торгівлі*
Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

Науково-технічний прогрес посилив інтерес до соціально-економічних реформ і ролі людського чинника, його впливу на економіку і життя суспільства. У сучасному вигляді ці підходи розкриті у працях І. Фішера, який дослідив вплив освіти на людський розвиток, та Т. Шульца, який опублікував у 1961 р. працю «Інвестиції в людський капітал» [1, 2]. Зокрема, в цій роботі Т. Шульц дослідив причини швидкого, майже з руїн, відновлення післявоєнних ФРН і Японії. На його думку суспільний розвиток був пов'язаний зі здоровим і освіченим населенням, тому інвестиції в ці галузі повинні бути більш пріоритетними порівняно із машинами і заводами: «освіта робить людей більш продуктивними, а хороше здоров'я дає можливість більше виробляти».

Людський капітал є конкретною історичною формою функціонування і реалізації людського потенціалу. Людський потенціал перетворюється в людський капітал лише у разі використання його з метою отримання доходу. «Включаючись у виробництво, – наголошує Е. Щетинін, людський потенціал стає капіталом». [3]. Це означає, що концепція людського розвитку має на меті сформувати високоосвічену інтелектуально розвинену, культурну людину, а інвестиції в людину є передусім засобом збільшення продуктивності праці та доходу.

Нещодавно в економічній літературі з'явилося поняття «інтелектуальний капітал», який складається з людського та структурного капіталів. Перший характеризується рівнем знань, уміння, творчих здібностей працівників, а другий – технічним та програмним забезпеченням інформаційних систем, патентами, торговими марками, ноу-хау. На думку А. Чухна, за структурою інтелектуальний капітал є сукупністю людського та технологічного капіталів, бо в інформаційній економіці акцентується на інтенсивних інвестиціях у людський капітал та інформаційні технології [4]. Інтелектуальний капітал реалізується через інтелектуальну працю, яка є творчим процесом взаємодії інтелекту з елементами культури, який як базовий творчий ресурс створює інтелектуальну продукцію та відтворює творчу особистість.

Інформаційна економіка, з одного боку, створює попит на визначену якість людських ресурсів, а з іншого гуманітарний чинник стає основним фактором розвитку. Звідси нагромадження знань та інформації, виробником і носієм яких є людина, визначає розвиток як на рівні підприємства, так і на рівні країни. Тому економічні здобутки у перспективі переважно залежатимуть від успішної самореалізації індивіда, а розвиток його особистості та розумових здібностей стане двигуном інноваційного поступу економіки України, що означатиме ефективну структурну перебудову галузей економіки, їхнє технологічне оновлення, застосування інновацій.

Вважаємо, що освіта є найбільш вагомим фактором розвитку людського капіталу, оскільки вона розширює можливості людини в галузі набуття знань і професійних навичок, поліпшує якість життя і служить джерелом економічного зростання та соціального прогресу. Високоосвічені громадяни мають більше можливостей для трудової самореалізації. Тому заходи щодо одержання сучасної освіти стають пріоритетом у проведенні соціально-економічної політики. Однією зі складових індексу людського розвитку ПРООН є індекс рівня освіти, що характеризує грамотність дорослого населення і сукупну частину учнів всіх навчальних закладів. За рівнем освіти Україна входить до групи розвинутих країн.

Однак, на вітчизняному ринку праці відбувається незадовільна ситуація, оскільки сьогоднішні випускники складають велику частку серед безробітних. Розірвано зв'язок між рівнем освіти, можливістю отримати роботу та оплатою праці. Масова підготовка престижних професій юриста, менеджера, економіста призвела до зниження якості спеціалістів та відсутності робочих місць. До того ж, легальні європейські ринки праці у більшості своїй недосяжні для українців. Отримати роботу за кордоном важко як за формальних причин – через невизнання дипломів, так і через те, що отримані в українських вищих навчальних закладах знання та навички не завжди відповідають вимогам сучасного розвиненого суспільства і конкурентної економіки.

В зв'язку зі зростанням ролі знань різко збільшуються витрати на освіту. Загальновідомо, що економічно розвинені країни не заощаджують на освіті. Вони щорічно кардинально збільшують витрати на освіту з державного бюджету та приватних фондів, забезпечуючи таким чином свій майбутній розвиток.

До найбільш поширених критеріїв ефективності фінансування освіти відносять показники загального обсягу державного фінансування.

Так, частка видатків на вищу освіту до загальних видатків Зведеного бюджету коливалася від 4,7 % у 2000 р. до 6,1 % у 2016 р. Проте у статті 61 Закону України «Про освіту» визначається стаття витрат на освіту – 10 % від ВВП. Ці дані є дещо суперечливими: якщо брати за основу відносні показники (частку витрат на вищу освіту у відсотках до ВВП), то результати України відповідають ситуації в розвинених країнах, а якщо взяти абсолютні показники, то Україна, на фінансування освіти, виділяє значно менше коштів, порівняно з розвиненими країнами. Відповідно, слід змінити існуючу норму фінансування освіти в розмірі 10 % від ВВП, яка є нереальною.

За даними Держстату України в період з 2005 року по 2017 рік в Україні скоротилася загальна кількість вищих навчальних закладів всіх рівнів акредитації – з 951 до 657, або на 30,1 %. За цей же період державне замовлення на підготовку спеціалістів у вишах скоротилося з 351 до 212 тис. осіб, або майже на 40 %. За збереження даної тенденції в майбутньому якість людського капіталу України може суттєво погіршитися, що відобразиться на усіх сферах суспільного життя. [5]. Вивчення впливу освіти на стан людського капіталу показує, що вона дає змогу не лише нарощувати трудовий, але і розширювати творчий потенціал, формувати оптимальні соціально-психологічні умови життя. Важливо, що у провідних країнах світу освіта є пріоритетним напрямом соціальної політики держави.

На формування людського капіталу впливають демографічні процеси, які відбуваються в країні. Для визначення їх кількісних та якісних характеристик важливе значення мають коефіцієнти народжуваності, смертності та приросту населення. Україна належить до держав із таким типом відтворення населення, який характеризується низькими показниками народжуваності, високими – смертності та незначним природним приростом населення. Як в Україні, так і в Полтавському регіоні в останні роки зростає смертність, зменшується природний приріст населення, скорочується тривалість життя. Починаючи з 1990 року коефіцієнт народжуваності в Україні (на 1 000 наявного населення) зменшився з 12,6 до 10,3 в 2016 році, або на 2,3, тоді як в Полтавській області – на 3,1 [5]. Тенденція зменшення коефіцієнта народжуваності є свідченням посилення процесів старіння населення, міграції, скорочення частки дітей і молоді, що негативно позначається на формуванні людського капіталу країни.

Вважаємо, що держава повинна проводити активну демографічну політику шляхом: стимулювання підвищення народжуваності; розши-

рення системи матеріального забезпечення вагітних жінок із багатодітних родин; зниження рівня зайнятості жінок з метою переорієнтації частини з них на обслуговування сім'ї (за допомогою державної соціальної політики).

Для успішного переходу до інформаційної економіки державі необхідно вирішити в економічній політиці наступні завдання: створення сприятливого інвестиційного клімату, всебічний розвиток науки та технологій; забезпечення конкурентних умов для всіх учасників ринку; формування людського капіталу, здатного до адаптації в швидко мінливих умовах і маючого навички керування виникаючими ризиками; створення умов для інститутів бізнесу, орієнтованих на ефективне інвестування у галузях, де створюються нові знання та починається процес їхнього поширення.

Для поширення економіки знань, розвитку технологій в Україні необхідно привести у відповідність до вимог інформаційної економіки такі напрями економічної діяльності держави:

– комплексний розвиток системи освіти, стимулювання дослідницької та науково-технічної діяльності;

– структурна перебудова економіки для забезпечення переходу до інформаційного суспільства;

– державна підтримка в сфері фінансування інноваційних проектів.

Таким чином, основними перевагами економіки знань є безмежність знань, що обумовлює необмеженість ресурсної бази, взаємопроникнення економік, значне зниження витрат обігу, формування й розвиток високотехнологічних ринків, підвищення цінності освіти людини, що призведе до зростання експорту людського капіталу та інтелектуальних послуг.

Список використаних інформаційних джерел

1. Фишер С. Экономика / С. Фишер, Р. Дорнбуш, Р. Шмалензи ; пер. со 2-го англ. изд. – Москва : Дело ЛТД, 1995. – 864 с.
2. Shultz N. Human Capital: Policy Issues and Research Opportunities. In: Human Resources / N. Shultz. – N. Y., 1975. – (Fiftieth Anniversary Colloquium VI).
3. Щетинин В. Человеческий капитал и неоднозначность его трактовки / В. Щетинин // Мировая экономика. – 2001. – № 12.– С. 49.

4. Чухно А. А. Постіндустріальна економіка: теорія, практика та їх значення для України / А. А.Чухно. – Київ : Логос, 2003. – 631 с.
5. Державна служба статистики України. – [Електронний ресурс] : офіційний сайт. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua. – Назва з екрана.

ПРОДОВОЛЬСТВЕННАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

В. А. Юруть, *студент группы К-21;*
Н. В. Яцевич, *доцент кафедры мировой национальной экономики, к. э. н.*
Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации, г. Гомель, Республика Беларусь

В современных условиях продовольственная безопасность Республики Беларусь является основой обеспечения национальной безопасности страны и ее устойчивого социально-экономического развития, важнейшим элементом экономической и демографической политики, фактором сохранения государственности и суверенитета инеобходимым условием повышения качества жизни ее сограждан.

Стратегическая цель продовольственной безопасности – обеспечение стран-участниц Евразийского экономического союза безопасной сельскохозяйственной продукцией и продовольствием. Гарантией ее достижения выступает стабильность внутреннего производства и наличие необходимых резервов и запасов.

Основные задачи обеспечения продовольственной безопасности независимо от изменения внешних и внутренних условий:

– своевременное прогнозирование, выявление и предотвращение внутренних и внешних угроз продовольственной безопасности, минимизация их негативных последствий за счет внедрения прогрессивных, экологически безопасных технологий, постоянной готовности системы обеспечения граждан пищевыми продуктами посредством мониторинга, формирования стратегических запасов пищевых продуктов;

– устойчивое развитие производства сырья и продовольствия, достаточное для обеспечения продовольственной независимости страны;

– достижение и поддержание физической и экономической доступности для каждого гражданина безопасных пищевых продуктов в

нужном объеме и ассортименте, в соответствии с установленными рациональными нормами потребления пищевых продуктов, необходимых для активного и здорового образа жизни.

Однако каждая страна должна самостоятельно решать проблему продовольственной безопасности на основе максимального самообеспечения основными видами сельскохозяйственного сырья и продовольствия, учитывая возможности и угрозы, связанные с тенденциями развития мирового рынка.

Следует отметить, что общая международная оценка уровня продовольственной безопасности в Республике Беларусь представляется достаточно позитивной. По критерию наличия недоедающего населения ФАО относит нашу страну к категории стран «с очень низким удельным весом недоедающего населения в общей численности – менее 5 %». В рейтинге продовольственной безопасности, составленном британским журналом «The Economist» в 2015 г., Беларусь заняла 44-е место из 109 государств, участвующих в нем. В сравнении с аналогичным рейтингом 2014 г. наша страна улучшила свои позиции на четыре пункта.

Факторы, которые в современных условиях являются определяющими в достижении высокого уровня продовольственной безопасности:

- высокий уровень ВВП на душу населения и валовой добавленной стоимости, создаваемой на одного занятого в сельском хозяйстве;
- достаточное и устойчивое собственное производство сельскохозяйственного сырья и продовольствия, развитая инфраструктура хранения страховых запасов и снабжение сельских территорий;
- уровень и эффективность государственной поддержки сельского хозяйства;
- уровень государственных расходов на научные исследования и разработки в агропродовольственной сфере;
- наличие национальных стратегий в области повышения качества питания населения и улучшения здоровья.

Современная стратегия развития АПК Беларуси ориентирована на сохранение достигнутого уровня продовольственной безопасности, реализацию экспортного потенциала конкурентоспособной отечественной продукции, с использованием преимуществ, которые обеспечивают участие республики в Евразийском экономическом союзе.

Именно Республика Беларусь является лидером среди стран-участниц ЕАЭС в выработке методологии и эффективной практики обеспечения продовольственной безопасности и упреждения угроз.

Опыт Беларуси положен в основу разработки Концепции продовольственной безопасности Евразийского экономического союза, Концепции повышения продовольственной безопасности государств-участников СНГ, Концепции Единой аграрной политики Союзного государства, Методики расчетов и формы совместных балансов важнейших видов продовольствия государств-участников СНГ.

Пищевая промышленность Республики Беларусь – одна из самых динамично развивающихся отраслей республики, от эффективности работы которой зависит обеспеченность населения высококачественными продуктами питания и соответственно продовольственная безопасность.

Придавая исключительно важное значение проблеме продовольственной безопасности, необходимо сегодня в растениеводстве усилия АПК направить на:

✓ создание на основе достижений селекции и генетики новых высокоурожайных, высококачественных сортов сельскохозяйственных культур, восстановление и повышение эффективного плодородия почв путем внесения органических и минеральных удобрений, мелиорантов;

✓ создание на основе нано- и биотехнологий новых экологичных средств защиты растений и сельскохозяйственной продукции;

✓ оснащение сельхозпредприятий современной отечественной техникой, в том числе на основе кооперации со странами-участниками ЕАЭС;

✓ в животноводстве – на выведение на основе селекции и генетики новых высокопродуктивных пород, линий сельскохозяйственных животных и птицы;

✓ создание отечественных селекционно-генетических центров и расширение отечественной репродукторной базы в разных отраслях, увеличение поголовья сельскохозяйственных животных;

✓ увеличениепроизводственных мощностей по убою и первичной переработке скота;

✓ строительство новых ферм с использованием современного технологического оборудования и технологий кормления и содержания сельскохозяйственных животных, развитие новых перспективных нап-

равлений в пищевой и перерабатывающей промышленности в связи с экологическими проблемами, в частности производство продуктов экологического значения.

Механизмы достижения и модели оценки уровня продовольственной безопасности выстраиваются на основе системы международных стандартов, которые характеризуются совокупностью соответствующих гармоничных и взаимоувязанных базовых количественных и качественных показателей, требующих адекватного уровня, информационного и статистического сопровождения агропромышленного комплекса с цельюгарантированного обеспечения продовольственной безопасности.

В направлении повышения эффективности мониторинга национальной продовольственной безопасности должны системно совершенствоваться методология и алгоритм его проведения, поддерживаться тесное взаимодействие белорусских специалистов с Евразийской экономической комиссией и ФАО в сфере оперативного выявления угроз, а также обеспечиваться интеграция информационных ресурсов в международное научное пространство [1].

Список использованных информационных источников

1. Продовольственная безопасность Республики Беларусь в современных условиях : материалы Первого Всебелорусского форума (Минск, 12 октября 2016 г.) / под ред. В. Г. Гусакова, А. П. Шпака. – Минск : Институт системных исследований в АПК НАН Беларуси, 2016. – 313 с. – ISBN 978-985-6972-86-0.

КОМП'ЮТЕРИЗАЦІЯ ЯК ОДИН ІЗ МЕТОДІВ РАЦІОНАЛЬНОГО НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ

О. В. Богданович, *викладач, голова циклової комісії соціально-економічних та гуманітарних дисциплін*
Уманське обласне музичне училище ім. П. Д. Демуцького, м. Умань, Україна

Суттєвою ознакою сучасного науково-технічного прогресу у всіх сферах діяльності людини є широке застосування комп'ютерних технологій, заснованих на використанні електронно-обчислювальних машин (ЕОМ). Сьогодення, а тим більше майбутнє, вже важко уявити без комп'ютерів та іншої електронно-обчислювальної техніки. Адже саме завдяки їм стала можливою швидка переробка величезних обсягів інформації, проведення необхідних розрахунків, виконання різних видів робіт, пов'язаних з обробкою текстових та ілюстраційних зображень, організація оперативного отримання та передачі інформації, збереження її значних обсягів у електронному вигляді. Завдяки обчислювальній техніці підвищується продуктивність праці людини, зростає обсяг робіт, які вона може виконати.

Стрімкий розвиток комп'ютерної техніки та її різноманітного програмного забезпечення – це одна з ознак сучасного періоду розвитку суспільства. Технології, основним компонентом яких є комп'ютер, використовуються практично у всіх сферах людської діяльності. Тепер практично неможливо уявити сучасний навчальний заклад без широкого повсякденного застосування комп'ютерних технологій. Комп'ютер став неодмінним атрибутом робочого місця працівників багатьох професій.

У процесі викладання дисципліни «Інформатика» застосовується пакет прикладних програм, які використовуються студентами безпосередньо на ПК.

Так, при вивченні теми «Технологія створення редагування та форматування текстових документів» за допомогою програми Microsoft Office Word на практичних заняттях студенти складають різні ділові папери – заяви, характеристики, доручення, звіти тощо. При вивченні теми «Використання електронних таблиць Microsoft Office Excel» студенти проводять різні види розрахунків зі складними внутрішніми взаємозалежностями. На основі власного досвіду за-

значу, що проведення студентами таких розрахунків за допомогою ПК виконуються легко і швидко, причому, чим вони складніші й об'ємніші, тим ефективніше використання ПК.

Використання прикладних програм дає змогу студентам застосовувати набуті ними знання, вміння та навички безпосередньо при проведенні щорічного студентського ярмарку. Так, наприклад, використовуючи програму Microsoft Office PowerPoint, студенти створюють електронні презентації, за допомогою яких представляють свою майбутню професію, творчі колективи навчального закладу, групи інструментів (народні, струнні, духові, ударні та ін.) тощо.

Ще одним напрямом використання комп'ютера на заняттях інформатики є рубіжний контроль знань студентів. Оцінювання знань студентів зазвичай проводиться двома формами контролю: усним та письмовим опитуванням. Кожна з них має, як позитивні сторони, так і певні недоліки – усне опитування займає багато часу, а перевірка письмових робіт надзвичайно трудомістка і не дає оперативних результатів. Вільною від таких недоліків є форма контролю у вигляді тестів, яка дає можливість швидко та об'єктивно оцінити рівень засвоєння знань студентів. Це дисциплінує студентів, організовує та спрямовує їх діяльність, допомагає виявити погано засвоєний матеріал, формує бажання щодо вдосконалення здібностей.

Для підвищення ефективності організації тестового контролю у закладі використовуються комп'ютерні тестові програми такі як: автоматизована система навчання (АСН) та інтегрована контрольно-тестова система Hyper Test. Вони дозволяють автоматизувати процес проведення контролю, оперативно та якісно опрацювати результати проведення тестування.

Названі вище програми мають ряд можливостей:

- можливість формування зовнішніх бібліотек тестових завдань, які дозволяють користувачам тестових програм розробляти і використовувати власні тести;
- тестові завдання можуть складатись з довільної кількості запитань та довільної кількості варіантів відповідей на запитання;
- програми дозволяють проводити поточний та підсумковий контроль;
- результати тестування зберігаються для подальшого їх використання, відображення та вилучення їх при потребі;

Ці програми успішно використовуються для проведення підсум-

кового контролю з тем, комплексних контрольних робіт та заліків з дисципліни «Інформатика».

Перед початком тестування студенти вводять своє прізвище, ім'я та назву групи, а потім шляхом вибору правильних відповідей на подане запитання, виконують тест. По завершенні тестування відповідь студента оцінюється, а оцінка заноситься в протокол тестування на сервер викладача, який при потребі можна роздрукувати. Оцінку «2 незадовільно» (1–3 бали за 12-бальною шкалою) студент отримує тоді, коли його рівень знань менший за 60 %. Якщо із загальної кількості відповідей на правильні завдання складають відсоток у межах від 60 % до 69 %, то ці результати відповідають оцінці «3 задовільно» (4–6 балів). Оцінка «4 добре» (7–9 балів) ставиться тоді, коли від 70 % до 89 % правильних відповідей. Це – показник повного засвоєння основного змісту. Для отримання вищої оцінки студент має виконати його успішно. Отже, оцінка «5 відмінно» (10–12 балів) виставляється тоді, коли студент набирає від 90 % до 100 %.

В цілому, тестування на ЕОМ дозволяє організувати учбовий процес таким чином, що увага студентів акцентується на самостійній роботі, дозволяє підвищити якість учбового процесу у вищому навчальному закладі. Проте тестування з дисципліни «Інформатика» не замінює традиційні методи навчання і контролю знань, а виступає як їх суттєве доповнення.

Проведення тестових перевірок з «Інформатики» дали можливість докладно вивчити всі позитивні та деякі негативні сторони використання тестів для контролю знань. Незаперечним є той факт, що така форма є однією із найсучасніших. Інформаційна підтримка у вигляді розробленого програмного забезпечення дає можливість освоїти нові перспективи впровадження інформаційних технологій у навчальний процес вищої освіти.

Педагогічний колектив навчального закладу повинен докладати максимум зусиль для впровадження обчислювальної техніки в навчальний процес. Це розширить можливість розвитку, як студентів, так і викладачів, підніме на новий рівень освіту і професійну кваліфікацію.

Список використаних інформаційних джерел

1. Методика навчання і наукових досліджень у вищій школі / за ред. С. У. Гончаренко, П. М. Олійника. – Київ : Вища щкола, 2003. – 324 с.

2. Адаптивное тестирование в системах электронного обучения // Сборник научных трудов МФТИ «Моделирование и обработка информации». – 2008. – С. 66–79.

ARTIFICIAL INTELLIGENCE APPLICATION

H. Kovalenko, *speciality is "Telecommunications", cadet of group C-43*
Institute of Special Communications and Information Security, National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute", Kyiv, Ukraine;
O. Yefimova, *PhD in Pedagogic, Senior Lecturer, Department of the English Language of Technical Orientation 2*
National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute", Kyiv, Ukraine;
S. Zhytska, *Senior Lecturer, Department of the English Language of Technical Orientation 2*
National Technical University of Ukraine "Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute", Kyiv, Ukraine

Nowadays, technologies are developing so fast that experts state the artificial intelligence, data analytics, cybersecurity, virtual reality and financial technologies are the very areas in which it is worth paying attention in the next few years. The most striking example of artificial intelligence is chatbot. It is such an imaginary grid of possible questions and answers. Virtual assistants are important at online banks, call centers, and online stores.

While some researchers hope to turn smart appliances into home assistants, doctors and workers, some others feel the fear of the consequences. The main fears of scientists are associated with the future emergence of artificial superintelligence (ASI). Elon Musk, for example, is afraid of the concentration of access to AI by a small group of people. In this case, there is a high probability of wars and internal problems because machines can become smarter than people and perform different operations more effectively. However, in order to use technology effectively, a person needs to find a "common language" with it or teach it to speak on our own language.

The purpose of this work is to consider the linguistic support of artificial intelligence. The object of this study is artificial intelligence, so it is considered reasonable to review the main directions of its development and

general issues related to the problems of creating artificial intelligence. Since artificial intelligence is the result of research conducted within the framework of such science as computer science, it is also natural to consider the interaction of this field of knowledge with other disciplines, in particular, with linguistics and psychology.

The field of artificial intelligence includes sections of computer science (recognition of natural language, automatic translation, expert systems, recognition of visual images, generation of evidence in mathematics, robot management, and computer games) and technical systems for solving intellectual problems. The construction of a natural language processor is one of the actual problems of modern computational linguistics and creation of artificial intelligence. The information explosion that humanity is currently experiencing generates this problem. It is often easier to find out a fact (to prove a theorem, to solve an equation, etc.) or to construct any adaptation directly to itself than to extract the necessary recipe from existing literature, to extract directly the necessary information precisely because the text in natural language can hardly be processed with information. Today there does not exist such a system that for an arbitrary text in a given language would give a complete morphological analysis or a complete dictionary of it. However, the problem of morphological recognition is a prerequisite for solving many other information problems.

Therefore, the expert in the field of technology Ilya Khel, analyzing the existing paradigm, identified three main types of interpretations of AI:

1) artificial narrow intelligence, which is characterized by specialization in one area (for example, the AI might be an expert in chess, virus detection, data storage).

2) the General artificial intelligence (GAIS). This type includes cars that are “clever like people”. The invention with GAIS is capable to perform intelligent actions, characteristic of the man. Such a device does not exist yet, but scientists believe that soon there will be a computer that will think like people.

3) artificial superintelligence (ASI). This interpretation is used by a theorist, a philosopher at Oxford University, Nick Bostrom. ASI is the computer smarter than the human is several times or even trillions of times [1].

Each other interpretation of the artificial intelligence complements the previous one. ANI is now already available humanity for there are the beginnings of GAIS. It will be possible to talk about the ASI after the successful achievement of the second stage.

The first primitive machine translation system contained only 250 words, 6 grammar rules and could translate only a few simple phrases. A translation algorithm using the formal grammar of languages and statistical data is considered to be the heart of modern machine translation systems. The three main parts of the system are the translation model, the language model, and the decoder. A translation model is a table in which for all words and phrases in one language the possible translations into another language are listed. The system can compare not only individual words but also word combinations. The translation models for each pair of languages contain millions of pairs of words and phrases.

In conclusion, we can state that during the last 20 years, the focus of the artificial intelligence developers is the question of modeling the human activity, the result of which is speech. The description of the processes of obtaining, processing, storing and transmitting information is complicated by the fact that these processes occur in the human brain and are not available for direct investigation. The opinion is expressed that, by studying the process of language processing in the human brain, the researcher mentally traces the way that this person passes, perceiving and interpreting a text. Studies of language processing processes are directly related to application tasks. On their basis, models for the linguistic support of artificial intelligence are being developed.

References

1. Ольга Маслянко (28.03.2017). Siri, DeepMind и Cortana: как искусственный интеллект меняет реальность. Available: http://tehnologii.eizvestia.com/. Last accessed 20th October 2017.
2. Как это работает? Машинный перевод (26.10.2017). Available: https://hi-news.ru/eto-interesno/kak-eto-rabotaet-mashinnyj-perevod.html. Last accessed 19th November 2017.
3. Машинный перевод: взаимодействие переводчика и ЭВМ, качество перевода. Available: http://study-english.info/ http://study-english.info/machine-translation-quality.php. Last accessed 20th October 2017.
4. Что такое машинный перевод и где он используется (23.09.2015). Available: http://linguis.net/machine-translation/. Last accessed 19th Novemberr 2017.

BIG DATA CLUSTERING TECHNIQUES

V. V. Kurdyukov, *Doctor PhD;*
G. Z. Kaziev, *Professor of the Department of Informatics and Information Security, Doctor of Technical Sciences, Professor, – scientific director*
L. N. Gumilyov Eurasian National University,
Astana, Kazakhstan

Big Data is a term meaning a data set, so volumetric and complicated that use of traditional database control tools and applications for their processing becomes impossible. Collection, cleaning, storage, search, assess, transfer, analysis and visualization of such sets as a whole but not local fragments make up a problem [1]. Big data is an important step of mankind in constant striving for quantity measuring and understanding of the world around. What used to be impossible to measure, store, analyze and distribute finds its expression in the form of data. Use of huge assets and selection of quantity open way to new capacities of the world. The term Big Data was adopted by analysts from scientific publications. Big Data refers to terms with definite date of birth "September the third, the year two thousand and eight", when special issue of British magazine "Nature", dedicated to the search of answer to the question "How technologies opening potential of work with big data sets can affect the future of science", came out. It includes not only quantitative index (petabytes, exabytes), but also a set of techniques to work with huge data sets. Big data in information technologies is an aggregate of approaches, tools and techniques of processing of structured and unstructured data of big volumes to obtain human-readable results, effective under conditions of non-stop growth and distribution by multiple units of a computer network. This series includes means of big data massively parallel processing, mainly, by NoSQL decisions, MapReduce algorithms, programming frameworks and Hadoop project libraries.

Three "V" are specified as critical characteristics for big data:

1. Volume (value of physical volume).
2. Velocity (velocity of both growth gain and necessity of processing with the highest speed and obtaining results).
3. Variety (variety as possibility of simultaneous processing of various types of structured and semi-structured data).

Prevailing part of traditional data sources is structuring. That means that traditional sources represent data in a distinctly predefined format. Sources of unstructured data, video and audio, can be hardly controlled. Image

implies the format in which individual pixels are arranged in lines but their mutual arrangement determining what the viewer sees significantly differs in each individual case. Big volumes of information, even those stored (generated) by business production, exceed quantitative limits anticipating qualitative changes and enable to find new regularities, never before caught in small collected data volumes [2].

Big data analysis and processing approaches and tools are based on proprietary methods, models and algorithms of tasks solution. They include tasks of data clustering, regression and time analysis, paralleling, merging of analytic environment with storage environment, and series of other tasks, specific for big data. High dimensionality of tasks solved at each design stage determines the necessity of research and development of new approaches, models, techniques and algorithms of big data processing system design. One of new directions of task setting and solution for effective design of BIG DATA processing system includes block-symmetric models and techniques to solve high dimensionality tasks [3]. Development of these techniques is a very actual problem.

Technique is a systematized aggregate of steps, actions targeted to solution of a definite task or achievement of a specific aim. Techniques develop in accordance with time, achievements of technical and scientific thought, and demands of society. Development of techniques is a natural consequence of scientific thought development [4].

Special attention to data analysis techniques arose in connection with development of data collection and storage enabling collection of large quantities of data. The issue of collected data processing and their transfer to knowledge is set by specialists from different knowledge areas.

Clustering is partitioning of object sets into groups (clusters) based on properties of such objects [5]. Lack of any differences both among variables and records is characteristic for a clustering stage. Groups of the closest, similar records are searched. Advantage of the cluster analysis is that it enables to carry out grouping of objects not by one parameter but by the whole set of parameters. Unlike majority of mathematical and statistical techniques cluster analysis does not apply any restrictions to the type of viewed objects and enables to view the set of initial data of practically random nature. This is important for forecasting of conjuncture in case of heterogeneous indexes hindering application of traditionally econometric approaches. Cluster analysis enables to view big volume of information and sharply reduce and compress large amounts of information and make them

compact and visual. Clustering task is to divide the studied set of objects into groups of "similar" objects with the so-called clusters. The word cluster is of English origin and is translated as a bunch, a bundle of a group. The solution of element clustering task is called cluster analysis. In a clustering task each data set is referred to one (or several) of previously unidentified classes. Clustering of data sets is carried out with their simultaneous formation.

There are many techniques for solution of these tasks. Combinatory and cutting methods are the most spread in exact task solving. A typical example of combinatory technique is branch and bounds method [6]. This method includes directed search of admissible solutions on the basis of estimation. Researchers are especially interested in multi extremal models where optimal values of more than one function shall be determined with (without) constraint systems. As a rule, models of this class are complex in computation. In addition setting of the series of applied tasks reduces to the models of this class. Solution of the said tasks is very actual.

We briefly review general definition and solution of block-symmetric tasks of discrete programming. Have set of objects $A = \{a_i; i = \overline{1,I}\}$ and set of objects $B = \{b_j; j = \overline{1,J}\}$ be given with the elements of various types, as well as interrelations among elements of these sets identified by matrix $W = \|\omega_{ij}\|$, $i = \overline{1,I}$; $j = \overline{1,J}$, elements of which are integral or Boolean. Elements of set A shall be integrated in disjoint subsets $A_n, n = \overline{1,N}$, and elements of subset B in disjoint subsets $B_m, m = \overline{1,M}$ thus, to achieve extremum of the objective function $F(A_n, B_m)$.

The following variables are introduced for formalized problem statement. Have $X = \|x_{in}\|, i = \overline{1,I}; n = \overline{1,N}$ – Boolean matrix, where $x_{in} = 1$, if the i-element is distributed to n-group, $x_{in} = 0$, otherwise. Similarly, $Y = \|y_{jm}\|$, $j = \overline{1,J}$, $m = \overline{1,M}$, where $y_{jm} = 1$, if j-element is distributed to m-group and $y_{jm} = 0$, otherwise. In general case matrixes of variables X and Y can be integral-valued.

Function $F(X,Y)$ depending on distribution of A and B set elements into subsets A_n and B_m, is identified on the set A x B. Correspondingly, on the set A – functions $\varphi_s(X), k = \overline{1,K}$, and on the set B – functions $\psi_s(Y), s = \overline{1,S}$, identifying constraints on the sets A and B.

Block-symmetric tasks of discrete programming are formulated the following way:

$$F(X,Y) \rightarrow extr \tag{1}$$

with constraints

$$\varphi_K(X) \leq \varphi_{Ko}, k = \overline{1,K} \tag{2}$$

$$\psi_s(Y) \leq \psi_{So}, s = \overline{1,S} \tag{3}$$

In constraint sets (2) and (3) inequality signs may change into opposite depending on the task statement.

In general case double-index matrixes of variables X and Y and given matrix W can be integral-valued.

Have the task be viewed when variables X, Y and W, are Boolean matrixes. Function F(Z) is often used as function F(X,Y) where

$$Z = XWY \tag{4}$$

The main iterative method implemented in numerous data processing programs and described in various publications, method of k-averages, is simple enough, but enables to obtain optimal division in the meaning of the set Q-quality criterion. Such criteria include inter-cluster distance, internal cluster distance and etc. However, this method has significant disadvantages: a) necessity to use the procedure several times for different number of clusters K for selection of clustering with a better value of criterion (or criteria) of quality Q; b) striving of the method to segregation of spherical clusters that does not always correspond to optimal division; c) lack of guarantee to obtain stable division per one review cycle.

References

1. Wikipedia [http://en.wikipedia.org/wiki/big_data]
2. Rafalovich V. “Data mining or intellectual analysis of data for busy.” – Moscow, Smart Book, 2014.
3. Kaziev G. Z. Block-symmetrical models and techniques of discrete programming task solution models and techniques // Reporter of engineering academy of the Republic of Kazakhstan, № 2(10) 2003, p. 55–59. 3.
4. Material from Wikipedia – free encyclopedia.
5. Kotov A., Krasilnikov N. Data clustering, 2006.
6. Jain A., Murty M., Flynn P. Data Clustering: A. Review // ACM Computing Surveys. 2009. Vol. 31, no. 3.

ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТОДІВ ШИФРУВАННЯ ВІДЕОПОТОКУ, РЕАЛІЗАЦІЯ СЕЛЕКТИВНОГО МЕТОДУ ШИФРУВАННЯ ТА АНАЛІЗ ЧАСОВИХ ХАРАКТЕРИСТИК У ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД ВІДЕОПОТОКУ

В. В. Лозан, *спеціальність «Комп'ютерна інженерія», студент групи 1;*
О. М. Гапак, *доцент кафедри комп'ютерних систем та мереж, к. п. н., доцент – науковий керівник*
Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

Традиційні системи шифрування інформації, такі як: *DES*, *IDEA*, *RSA* не доцільно використовувати для шифрування цифрового відео в системах реального часу, оскільки швидкість їх виконання не достатньо висока, особливо коли алгоритми реалізуються в програмному забезпеченні. Для роботи з відеопотоком у системах реального часу використовують спеціально розроблені і адаптовані методи шифрування, наприклад: метод випадкової перестановки коефіцієнтів ДКП, метод шифрування на основі змінюваних кодових таблиць, селективний метод шифрування.

Метою роботи є дослідження цих методів шифрування відеопотоку, а також затримок часу в різних умовах із різними величинами відеопотоку.

Ще однією проблемою є об'єм інформації, яка передається. При використанні цифрового відеозв'язку загальна затримка в каналі зв'язку не повинна перевищувати 150 мс, причому це сумарна затримка, яка враховує не тільки шифрування/розшифрування конфіденційних даних, але і стиснення, передачу, прийом, відображення даних.

У публікації Баранника В. В. «Технологія селекції значимих об'єктів кадру для захисту відеопотоку в системах управління критичними ситуаціями» описується селективний метод обробки відеоданих, заснований на закритті не всього базового відеокадру, а тільки його найбільш значимих складових. Значимість цих складових оцінюється за ступенем структурної насиченості блоків яскравості. Цей метод і було взято за основу роботи.

У ході експерименту оброблявся *I*-кадр з різною якістю (34 %, 67 %, 100 %), яка визначається значеннями пікового відношення сигнал / шум (*PSNR* = 6.0912, *PSNR* = 6.1062, *PSNR* = 6.1798). Базовий відеокадр піддавався шифруванню алгоритмом гарантованого за-

хисту після етапу дискретного косинусного перетворення перед етапом квантування. Після чого робилися спроби відновлення його диференційованого уявлення (*B*-кадру) при закритому базовому *I*-кадрі.

За результатами експерименту, при неавторизованому доступі відбувається повне руйнування фону зображення *B*-кара, а руйнування найбільш значущих об'єктів відбувається за рахунок розмиття їх контурів. У цілому тільки при закритті базового *I*-кадру забезпечується достатня конфіденційність всього відеопотоку.

Отже, було досліджено теоретичне і практичне значення шифрування відеоінформації, розроблено програмний продукт на основі селективного методу шифрування відеопотоку, проаналізовано його роботу з різними величинами, такими як: кількість переданого відеопотоку за одиницю часу, тривалість передачі зашифрованого відеопотоку, швидкість обробки відеоінформації та затримки, які можуть виникнути.

Список використаних інформаційних джерел

1. Ватолін Д. Методы сжатия данных. Устройство архиваторов, сжатие изображения и видео / Д. Ватолін, А. Ратушняк, М. Смирнов. – Москва : Диалог-Мифи, 2003. – 381 с.
2. Ричардсон Ян. Видеокодирование. H.256 и MPEG-4 – стандарты нового поколения / Ян Ричардсон. – Москва : Техносфера, 2005. – 368 с.
3. Баранник В. В. Кодирование трансформированных изображений в инфокоммуникационных системах / В. В. Баранник – Харьков : ХУПС, 2010. – 212 с.

РАЗРАБОТКА АДАПТИВНОЙ АВТОМАТИЗИРОВАННОЙ ТОРМОЗНОЙ СИСТЕМЫ АВТОМОБИЛЯ С ЭЛЕКТРОГИДРАВЛИЧЕСКИМ ПРИВОДОМ

А. А. Маштаева, *научная специальность «6М070200 – Автоматизация и управление», магистрант группы МАУ-12;*
Д. К. Сатыбалдина, *доцент кафедры системного анализа и управления, к. т. н., доцент – научный руководитель*
Евразийский национальный университет имени Л. Н. Гумилева, г. Астана, Республика Казахстан

Согласно исследованиям, самым результативным решением проблемы безопасности на дорогах является совершенствование дина-

мичных систем. Рост количества эксплуатируемых динамичных систем может повлечь за собой сокращение числа жертв при аварийных происшествиях. Преимуществом адаптивной составляющей тормозной системы является то, что она способна подстроиться под окружающую среду, что значительно улучшает продуктивность системы. Схематическое изображение гидравлической цепи проиллюстрировано на рисунке 1. Структурная схема математической модели привода механизма торможения автомобиля проиллюстрирована на рисунке 2. Она состоит из блоков: объемный расход 1, давление в гидравлическом цилиндре 2 и сила сопротивления 3.

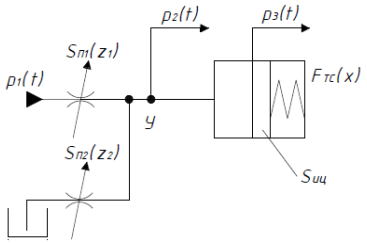

Рисунок 1 – Схематическое изображение гидравлической цепи

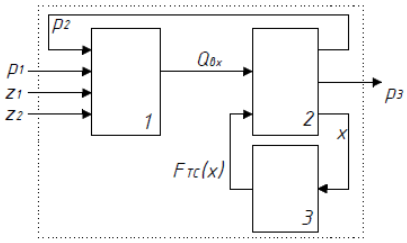

Рисунок 2 – Структурная схема математической модели привода

Система управления электрогидравлическим приводом механизма торможения проиллюстрирована на рисунке 3. Рассматриваемая система включает в себя три главных компонента: регулятор, объект управления, а также аналогово-цифровой преобразователь. Нахождение ошибки регулирования e осуществляется путем применения компонента сравнения 2. Найденное значение ошибки увеличивается усилителем 4 с коэффициентом k_p. В элементе 1 высчитывается производная задающего воздействия. Полученный результат увеличивается усилительным элементом 3 с коэффициентом k_d. Выходным значением суммирующего звена системы 5 является необходимая величина расхода Q_p.

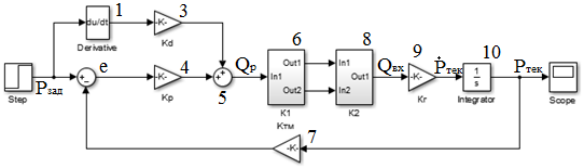

Рисунок 3 – Система управления электрогидравлическим приводом в Simulink

Объект управления, изображенный на рисунке 3, содержит в себе элементы 8, 9, а также 10. Элемент 8 рассчитывает расход тормозной жидкости. Силы образуются в обмотках под действием протекающих токов $i_{вп}$, $i_{вып}$. Выходным данным усилителя 9 с коэффициентом $k_г$ является скорость перемены давления в механизме торможения. Выходным значением элемента 10 является текущее давление механизма торможения $P_{тек}$. Впоследствии данное значение передается на сравнительный компонент регулятора системы 2. Адаптационный компонент занимается изменением параметров клапанов $i_1=f(\Delta P_{кл})$ и $i_{в1}=f(\Delta P_{в.кл})$. На рисунке 4 изображена структура адаптивной системы управления тормозным приводом. Элемент, регулирующий значения давления 2, определяет необходимое потребление тормозной жидкости $Q_р$, базируясь на установленном и фактическом значениях давления в механизме торможения. Затем высчитываются отклонения значений токов $i_Δ$ и $i_{вΔ}$ в обмотках клапанов. Последующим шагом является расчет величины динамической ошибки $e_{дин}$. Необходимый ток обмотки клапанов определяется с помощью суммирования двух величин: в первом случае для клапана впускного типа (сумматор 4) отклонение тока $i_Δ$ и ток перехода i_1, по аналогии для клапана выпускного типа (сумматор 6) величины $i_{вΔ}$ и $i_{в1}$. Величины токов i_1 и $i_{в1}$ поступают на сумматоры из таблиц Табл1 (элемент 3) и Табл2 (элемент 5).

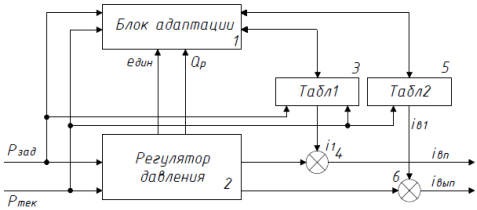

Рисунок 4 – Структурная схема адаптивного регулятора

Динамическую характеристику регулировки величины давления механизма торможения можно получить, применяя вычисленные параметры имитационной модели привода и системы управления приводом. На рисунке 5 изображены: график 1 – установленная величина давления, 2 – итоговая величина давления. В последствии осуществления адаптации характеристика привода электрогидравлического типа воспроизводит установленную функцию, что изображено на рисунке 6, график 1. График 2 демонстрирует перемену давления

механизма торможения без наличия адаптационного компонента. Согласно полученным данным система управления приводом тормозной системы должна иметь адаптивный характер.

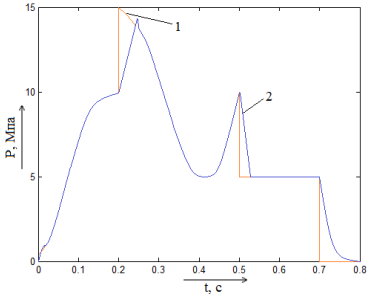

Рисунок 5 – Регулирование давления в тормозном механизме

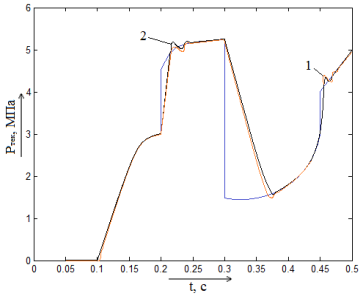

Рисунок 6 – Процесс регулирования давления цилиндра тормозной системы

Список использованных информационных источников

1. Купеева Ю. А. Тенденции разработки автомобильных тормозных систем с электронным управлением / Ю. А. Купеева. – Москва : Автомобильная электроника и электрооборудование, 2000. – № 1–2. – 49 с.
2. Пузанков А. С. Автомобили: Устройство автотранспортных средств / А. С. Пузанков. – Москва : ИЦ Академия, 2012. – 560 с.
3. Ксеневич И. П. Теория и проектирование автоматических систем / И. П. Ксеневич, В. П. Тарасик. – Москва : Машиностроение, 1996. – 480 с.

PROBLEMS OF INFORMATION AND TELECOMMUNICATION SYSTEMS (ITS) PROTECTION

***V. Ovchinnik**, **A. Glushkov,** training direction Information and communication systems security, cadets of group S-42;*
***A. V. Zhilin,** Associate Professor at the Department of Security of information and telecommunication system, Candidate of Engineering Sciences*
Institute of Specialized Communication and Information Security of the National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute», Kyiv, Ukraine

Any sphere of our life can be described by information, loss or modernization of which can lead to large losses.

More and more information is processed by computers, due to technical progress. For more comfortable work of employees, exchange, processing and storage information was build information and telecommunication systems (ITS). As a result, there is a problem of protection of the processed information on the computer and by it's transmission by the network.

To solve this problem, information security specialist after construction of the system of protection must analyze and synthesize messages about the attacks on information, be able to allocate new threats and assess the risks associated with these threats.

Be able to find the most optimal protective measures to reduce the risk of loss of confidentiality, integrity, availability of information to the minimal. Protection of information in the corporate network is one of the main tasks that are solved by building information security in institutions and organizations. To ensure it, it is necessary to divide access to the information resources between employees and prevent access to data from corporate network and outside. You need to use software information security solutions, which are allowed you to set up a security policy in some organization, centralized management of security processes.

If you want to implement ITS protection, you need to clearly understand what methods and means of protection need to be used. Simplification of the choice to solve necessary tasks of IS methods or means which carried out due to their classification.

When constructing the necessary level of information protection, problems are arisen that require using of analysis methods and specific organizational methods and procedures for protecting information. There are some priority directions in information security:

– Protection from unauthorized actions and delineation of access to data in the ITS;
– Identification, authentication of users and technical means;
– Creation of a system software of a high level of reliability;
– Use of data security standards;
– Development of legal aspects of computer security.

The main problems of information protection can be divided into three of its main properties: violation of confidentiality, integrity and accessibility of information. A number of problems is arisen in the construction of a network protection system using software products:

– Extended control zone;
– The security administrator has to monitor the user's actions, who are out of his reach;

– Unknown perimeter;
– Some difficulties in managing and controlling access to the system;
– Set of attack points;
– Complex of various software and hardware systems for information protection;
– Hidden channels of information leakage;
– Possibility of information interception by an adversary.

There is a dual problem when is occurred transferring information within a computer network: on the one hand - to ensure the information security in a single system with unified rules for data processing, and on the other hand – to control the integrity, confidentiality and accessibility of information in the aggregate of separate systems with different rules for its processing.

If you do not take into account the problems are arisen in the protection of ITS, they will generate vulnerabilities. Then the attacker will be able to implement these vulnerabilities through special attacks. That is why we are needed protection.

References

1. Michael Prokofiev, Volodymyr Khoroshko. Problems of information security in Ukraine, 2015. 14 p.
2. Shangin V. F. Protection of information in computer systems and networks, 2012. – 592 p.
3. Medvedovsky I. D., Semyanov P. V., Lukatsky A. V. Internet Attack, 2002. – 368 p.

СИСТЕМИ КРИПТОГРАФІЧНОГО ЗАХИСТУ ОС LINUX

В. Ю. Павлович, *студент магістратури за спеціальністю «комп'ютерна інженерія»;*
О. М. Гапак, *к. пед. н., доцент, доцент кафедри комп'ютерних систем та мереж – науковий керівник*
Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

Безпека і конфіденційність дуже важливі для тих, хто зберігає інформацію на комп'ютері. Одним із способів захисту найбільш важливої інформації є її шифрування. Тому актуальним є питання розгляду та аналізу систем шифрування для ОС Linux.

Linux підтримує роботу багатьох криптографічних систем. Про-

аналізувавши ступінь їх популярності та актуальності, можна виокремити наступні:

1. Шифрування на рівні файлової системи

– GPG (GNU Privacy Guard) – найпростіший інструмент з відкритим кодом для шифрування файлів та створення підпису із командного рядка або в графічному режимі.

– ccrypt – найпростіший і найшвидший пакет.

– eCryptfs – це криптографічна файлова система Linux. Вона зберігає криптографічні метадані для кожного файлу в окремому файлі, таким чином, що файли можна копіювати між комп'ютерами.

– EncFS – забезпечує шифровану файлову систему в просторі користувача. Вона працює без будь-яких додаткових привілеїв і використовує бібліотеку fuse і модуль ядра для забезпечення інтерфейсу файлової системи. EncFS – це вільне програмне забезпечення і вона поширюється під ліцензією GPL.

2. Криптосистеми для шифрування розділів, жорстких дисків та інших носіїв інформації

– loop-aes – швидка і прозора файлова система, а також пакет для шифрування розділу підкачки в Linux.

– LUKS / dm-crypt – прозора підсистема для шифрування диску. Підтримує шифрування цілих дисків, змінних носіїв інформації, розділів, програмного забезпечення і т. д.

– TrueCrypt – кроссплатформенна система шифрування жорстких дисків і образів з графічним інтерфейсом.

– OpenSSL – відкритий програмний продукт, розроблений як універсальна бібліотека для криптографії. Доступний для більшості UNIX-подібних операційних систем (включаючи Solaris/OpenSolaris, Linux, Mac OS X, QNX4, QNX6 і чотирьох операційних систем BSD з відкритим кодом), а також для OpenVMS і Microsoft Windows. OpenSSL використовується практично всіма мережевими серверами для захисту переданої інформації.

У залежності від цілей можна безпечно використовувати будь-яку із цих систем. Кожна з цих систем має свої переваги і недоліки, тому дискусія про те, що саме використовувати не припиняться й досі. Всі вони забезпечують прозоре шифрування, тобто шифрування даних відбувається в реальному часі і абсолютно не відбивається на роботі комп'ютера. На нашу думку, найбільш універсальною є криптографічна система OpenSSL, так вона підтримує багато різних стандартів сертифікації, шифрування, хешування.

До прикладу, в OpenSSL використовуються:

Симетричні шифри: AES, Blowfish, Camellia, SEED, CAST-128, DES, IDEA, RC2, RC4, RC5, Triple DES, GOST 28147-89.

Криптографічні хеш-функції: MD5, MD2, SHA-1, SHA-2, RIPEMD-160, MDC-2, GOST R 34.11-94.

Асиметричні шифри: RSA, DSA, Diffie–Hellman key exchange, Elliptic curve, GOST R 34.10-200.

Список використаних інформаційних джерел

1. Борисенко Є. В. Дослідження систем забезпечення криптографічного захисту ОС *Linux* / Є. В. Борисенко // ПОЛІТ. Сучасні проблеми науки. Комп'ютерні технології: тези доповідей XIV міжнародної науково-практичної конференції молодих учених і студентів, м. Київ, 2–3 квітня 2014 р., Національний авіаційний університет. – Київ : НАУ, 2014. – С. 16.
2. Грайворонський М. В. Безпека інформаційно-комунікаційних систем / М. В. Грайворонський, О. М. Новіков – Київ : Видавнича група BHV, 2009. – 608 с.
3. Шифрование дисков в Linux [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://losst.ru/. – Название с экрана.

РАЗРАБОТКА ИНФОРМАЦИОННОЙ СИСТЕМЫ ПРЕДПРИЯТИЯ ОБЩЕСТВЕННОГО ПИТАНИЯ

Б. Ж. Спанова, *к. э. н., доцент кафедры информационно-вычислительных систем;*
А. С. Цицина, *преподаватель, магистр кафедры информационно вычислительных систем*
Высшее учебное заведение Казпотребсоюза «Карагандинский экономический университет», г. Караганда, Республика Казахстан

Сегодня информационные технологии оказывают влияние не только на обработку данных, но и на способ выполнения работы людьми, на продукцию, характер конкуренции. Информация во многих организациях становится ключевым ресурсом, а информационная обработка – делом стратегической важности. Большинство организаций не сможет успешно конкурировать, пока не предложит своим клиентам такой уровень обслуживания, который возможен лишь при помощи систем, основанных на высоких технологиях.

Бизнес-процессы предприятий общественного питания хорошо поддаются формализации и, соответственно, компьютерной автома-

тизации. При этом основных схем функционирования предприятий общепита всего несколько – классический ресторан, кафе, бар, фастфуд, самообслуживание. Все схемы используют бизнес-операции из единого набора: получение заказа, приготовление блюд, расчёт с клиентом; плюс операции бэк-офиса: склад, поставки, бухгалтерия и другие.

Целью работы является разработка информационной системы для повышения производительности труда в предприятии общественного питания, для выполнения работы лучше, быстрее и дешевле, для повышения функциональной эффективности, помогая принимать наилучшие решения. Данная ИС призвана повысить качество услуг, предоставляемых заказчикам и клиентам.

При разработке данного проекта учитываются задачи по автоматизации всего технологического процесса производства готовых блюд, а также разработка входных, внутренних и выходных форм документации, сопровождающих процесс производства.

Объектом рассмотрения данного проекта является задача «производство». Разработка подсистемы «производство», обеспечивающей снижение затрат как трудовых, так и временных на составление отчетов, на поиск, хранение необходимых данных, формирование документации, и является основной задачей проекта.

Данный проект должен решать следующие задачи: рост производительности труда; сокращение времени обработки первичных данных; получение оперативных данных; получение достоверных конечных результатов; повышение наглядности учета; уменьшение трудоемкости составления отчетности; упорядочение документации; составление отчетов по реализации и динамике продаж за различный интервал времени.

Схема проектируемой системы представляет собой иерархическую древовидную структуру, описывающую процедуры ввода, просмотра и поиска данных.

Для представления информационной модели данных используется CASE-средство ERWin. С его помощью при проектировании модели была создана физическо-логическая модель базы данных.

Разработанная информационная система, обеспечивает работу предприятия общественного питания, выполняет такие функции как ввод и вывод о группах товаров, их наименованиях, клиентах и поставщиках, распечатка всех зарегистрированных продаж товара.

При нажатии Наличие товара можно найти формы для заполнения информации о наличии товара, которое показано на рисунке 1.

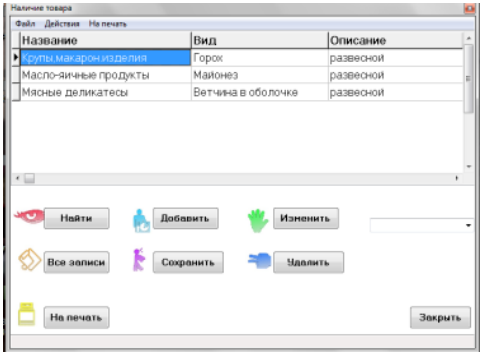

Рисунок 1 – Наличие товара

На рисунке 2 показана форма, где можно просмотреть список покупателей.

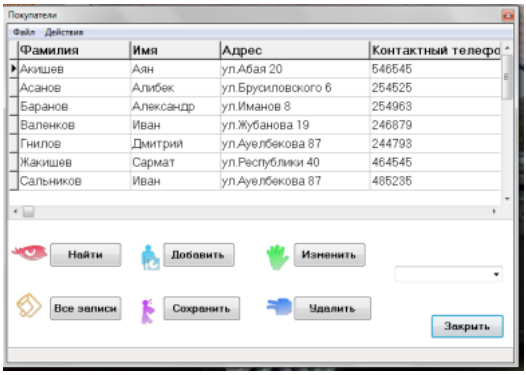

Рисунок 2 – Окно формы «Покупатели»

Проектирование интерфейса программы составлялся на основе простоты, легкости в использовании, т. к. люди, пользующиеся подобным программным обеспечением, в большинстве случаев не имеют представления о работе персонального компьютера.

В процессе работы над проектом была разработана структура информационной базы, которая была реализована в СУБД Paradox, и

разработано приложение информационной системы предприятия общественного питания. Программа, обеспечивает работу предприятия, выполняет такие функции как ввод и вывод о группах товаров, их наименованиях, клиентах и поставщиках, распечатка всех зарегистрированных продаж товара.

Программа, обеспечивает работу предполагаемого кафе, выполняет такие функции как ведение списков товаров, групп товаров, калькуляции, клиентов, поставщиков, накладные, поставки, продажи и что не мало важно – вывод отчета.

Данные выходные документы формируются в отчете, что также является очень удобным для пользователя, потому что в любой момент он сможет их правильно откорректировать (рисунок 3).

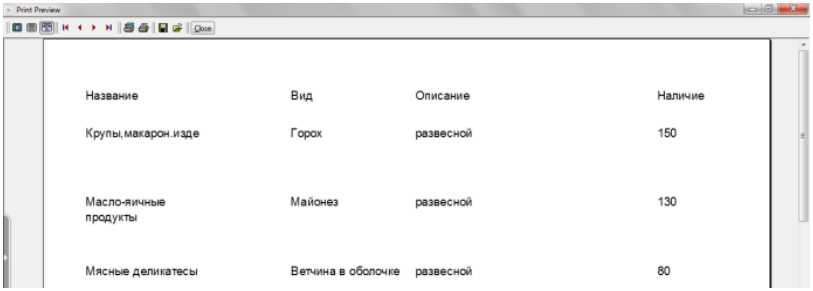

Рисунок 3 – Вывод на печать

По всем экономическим показателям данная разработка считается рентабельной, потому что окупаемость программы меньше года, а производительность труда больше 100 %.

Список использованных информационных источников

1. Васильев А. А. Информационные системы : учебник для вузов / А. А. Васильев, Ю. С. Избачков, И. С. Телина. – Санкт-Петербург : Питер, 2010. – 756 с.
2. Устюгова В. Н. Использование Delphi для создания приложений баз данных, 2010. Олег Назаров «Как воруют в ресторане: 100 способов обмануть владельца». – Издательство : Ресторанные ведомости, 2010 г. – 224 с.
3. Вендров А. М. Case-технологии. Современные методы и средства проектирования информационных систем. – 2009, 158 с.

КОМПЬЮТЕРНЫЙ БИЗНЕС-АНАЛИЗ. ЕГО РОЛЬ В КОНКУРЕНТОСПОСОБНОЙ ОРГАНИЗАЦИИ

И. В. Трусевич, *декан ФПКиП, к. э. н., доцент – научный руководитель;*
А. А. Лапотко, *направление подготовки «Информатика и компьютерные науки», студентка группы Э-21*
Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации, г. Гомель, Республика Беларусь

В настоящее время организация должна быть способна успешно функционировать на конкурентном рынке. Современная организация должна отличаться более высокой степенью удовлетворения своими товарами, услугами потребностей населения, эффективностью деятельности, возможностью и динамикой адаптации к условиям рыночной конъюнктуры, способностью к экономическому развитию на основе разработки и реализации стратегий конкурентоспособности.

Большую роль в управлении компанией играет информация. Нестабильная внешняя и внутренняя бизнес-среда, необходимость мгновенно адаптироваться делает эффективное использование информации необходимым условием успешности бизнеса.

Бизнес-анализ – процесс объединения различной внутрифирменной информации и превращение её в «готовые рецепты» управления бизнесом. Бизнес-анализ позволяет собственникам и топ-менеджерам организации постоянно получать точную и надёжную информацию о бизнесе компании, полностью контролировать все бизнес-процессы, принимать стратегические и тактические решения, опережая события.

Бизнес-анализ (BI-решения) помогает руководителям в принятии жизненно важных бизнес-решений, помогают им двигаться в правильном направлении. Предприятия, имеющие такие инструменты, могут анализировать спрос, строить прогнозы, и управлять бизнесом с «широко открытыми глазами». Бизнес-анализ предназначен для анализа любого бизнеса (производство, торговля, транспорт, и т. п.).

Технологии BI обрабатывают большие объёмы неструктурированных данных, чтобы найти стратегические возможности для бизнеса. Цель BI – интерпретировать большое количество данных, останавливая внимание лишь на ключевых факторах эффективности, моделируя исход различных вариантов действий, отслеживая результаты принятия решений.

По данным IDC, в период до 2018 г. мировой рынок BI будет ежегодно расти в среднем на 9,9 %. Аналитики Gartner указывают, что наибольшей популярностью пользуются BI платформы, ориентированные на бизнес. Они, хотя и имеют меньшую функциональность, просты в применении и установке. Традиционные BI системы, обладающие расширенной функциональностью, все чаще используются лишь в специализированных проектах [3].

Система аналитической отчетности, построенная в организации, связывает разные на первый взгляд бизнес-процессы в единое целое, дает возможность полностью контролировать ситуацию.

Внедрения системы аналитической отчетности дает следующие результаты:

- получение обобщенных управленческих отчётов о достижении ключевых показателей эффективности;
- анализ внешних и внутренних факторов, влияющих на результаты выполнения поставленных целей организации;
- анализ плановых и прогнозных показателей деятельности организации на предстоящий период;
- разработка плановых значений kpi;
- решения о корректирующих мерах с целью обеспечения достижения ключевых показателей;

Использование аналитической отчетности имеет такие преимущества:

1. Сокращение времени на сбор данных для анализа и принятия решений. Благодаря доступу к данным любых внешних систем. Все сотрудники смогут воспользоваться преимуществом быстрого и легкого доступа и обработки данных из любых систем.

3. Увеличение производительности. Персонализированные отчеты на основе разработанных стандартов и правил помогают сотрудникам получать ответы на свои вопросы и принимать адекватные решения. Результаты предоставляются в понятных и удобных в использовании отчетах.

4. Визуализация. Предоставление сотрудникам доступа к эффективным средствам визуализации превращает рутинную задачу в деятельность, вдохновляющую на творческое мышление. Интерактивная отчетность и возможность проведения анализа «что-если» помогает принимать более обоснованные решения. Сотрудники могут работать

с графической информацией, которая просто и наглядно предоставляет сведения о деятельности бизнеса.

5. Повышение эффективности процесса формирования отчетности. Использование правильно структурированной отчетности в рамках всей компании снижает время на поиск и устранение несоответствий и ошибок, неизбежных при ручном вводе данных.

6. Получение ответов на актуальные вопросы. Окружающая бизнес-среда меняется высокими темпами. Отчеты, разработанные для ответа на вчерашние вопросы, перестают быть актуальными сегодня. Формирование аналитической отчетности предполагает использование и предоставление сотрудникам максимально удобных инструментов для анализа данных в разных ракурсах.

Как пример, рассмотрим внедрение в сеть супермаркетов Meijer платформы Microsoft Power BI. Это сложное время для супермаркетов. Экономические колебания, конкуренты в Интернете и изменение образа жизни потребителей способствовали медленным продажам в последние годы. Пребывание прибыльных средств реагирует быстрее, чем когда-либо, на тенденции как внутри магазина, так и за его пределами. Сегодня ведущие розничные торговцы, такие как Meijer, сохраняют свое конкурентное преимущество, открывая новые способы работы с данными. Понимая, что большинство сотрудников знакомы с Excel, компания решила использовать программное обеспечение для работы с электронными таблицами в качестве отправной точки для преобразования BI. И когда Ричардс и ее команда узнали о Microsoft Power BI и ее возможностях самообслуживания, они знали, что нашли правильное решение. Совместно с SQL Server Analysis Services и Excel Power BI обеспечит понимание и возможности самообслуживания в режиме реального времени. Power BI подключается к локальному кубу SQL Server Analysis Services, который включает в себя ошеломляющие 20 миллиардов рядов данных, обновленных в почти реальном времени. Благодаря технологиям в памяти в SQL Server 2016 решение позволяет руководителям магазинов анализировать огромные объемы данных, в том числе продажи по регионам, магазинам и отдельным отделам, менее чем за две секунды. [4]

Бизнес-анализ тесно связан с анализом требований, но нацелен на определение изменений для организации, которые требуются для того, чтобы организация достигла стратегических целей и была конкурентоспособной на рынке.

Список используемых информационных источников

1. Бизнес-анализ [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%91%D0%B8%D0%B7%D0%BD%D0%B5%D1%81-%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D0%BB%D0%B8%D0%B7 (дата доступа : 08.11.2017). – Название с экрана.
2. Business Intelligence [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://ru.wikipedia.org/wiki/Business_Intelligence#Применение_на_предприятии (дата доступа : 08.11.2017). – Название с экрана.
3. Рынок BI 2017 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://events.cnews.ru/events/rynok_bi_2016.shtml (дата доступа : 10.11.2017). – Название с экрана.
4. Использование Power BI [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://customers.microsoft.com/en-us/story/top-supermarket-chain-gains-insight-and-boosts-profitability-with-microsoft-power-bi (дата доступа : 10.11.2017). – Название с экрана.

КРЕАТИВНІСТЬ МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ТА ВИКОРИСТАННЯ ІКТ – ЗАПОРУКА УСПІШНОСТІ

П. О. Черьомухін, І. С. Сільонов, *спеціальність «Обслуговування та ремонт автомобілів і двигунів», студенти групи 313- А-3;*
В. О. Кравченко, *голова циклової комісії природничо наукових дисциплін, викладач вищої категорії;*
В. П. Очеретяний, *викладач вищої категорії*
Харківський механічний технікум імені О. О. Морозова, м. Харків, Україна

У суспільстві із збільшенням кількості інформації збільшується і потреба у висококваліфікованих фахівцях. Сьогодні, як ніколи, постає питання про компетентність та конкурентоздатність сучасних спеціалістів.

У зв’язку з цим, все більш приділяється уваги втіленню **ІКТ** в навчальний процес, що позитивно впливає, як на навчально-виховний процес в технікуму, так і сприяє постійному творчому зростанню викладача і рівня знань студентів.

В час інформаційних технологій неможливо себе уявити студента, який не спромігся би використовувати, отриманні під час навчання, знання, вміння та навички, пов’язані з використанням **ІКТ** технологій.

І коли на сумісній конференції з дисциплін «Електрообладнання автомобілів» та «Комп’ютерна діагностика автомобілів» у студентів

3-го та 4-го курсів постала задача знайти частоту обертів стартера автомобільного двигуна без використання механічних методів (наприклад, вимірювання за допомогою тахометра), а з використанням сучасних інформаційних технологій, (які як раз і сприяють загальному розвитку та креативному мисленню), то студенти вирішили самостійно розв'язати цю задачу.

Вони провели дослідницький пошук методів вимірювання частоти обертання в Інтернеті, але зупинились на особистому.

Знаючи можливості лабораторій в технікумі, було пропоноване наступний метод розв'язання проблеми.

Це безконтактний і оригінальний метод і ніде в Інтернеті не зустрічається. Для цього студенти використали USB осцилограф Autoscope III, або, як його називають автодіагности, осцилограф Постоловського (вітчизняна розробка). У комплекті осцилографа є лазерний датчик Laser, який не тільки підсвічує об'єкт сфокусованим променем лазера, але й приймає відбитий від поверхні промінь.

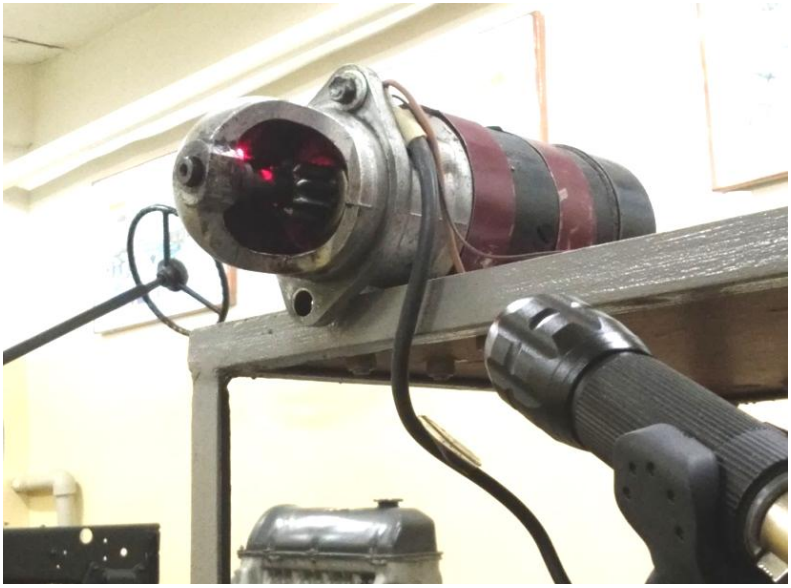

Рисунок 1.1 – Промінь датчика сфокусовано на зафарбований маркером зуб шестерні стартера

Суть методу вимірювання частоти обертання ротора стартера полягає у точному замірюванні тривалості одного оберту вала ротора і перерахунку його часу у частоту обертання. Це робиться наступним чином:

- маркером підфарбовують один зуб шестерні;
- направляють промінь лазера на підфарбований зуб;
- вмикають запис осцилограми;
- вмикають стартер на кілька секунд до максимальної частоти обертів;
- вимикають запис осцилограми;
- аналізують осцилограму, виставляють вимірювальні лінійки **A** та **B** на передні фронти двох сусідніх імпульсів і знімають покази частоти обертів з вимірювальної панелі.

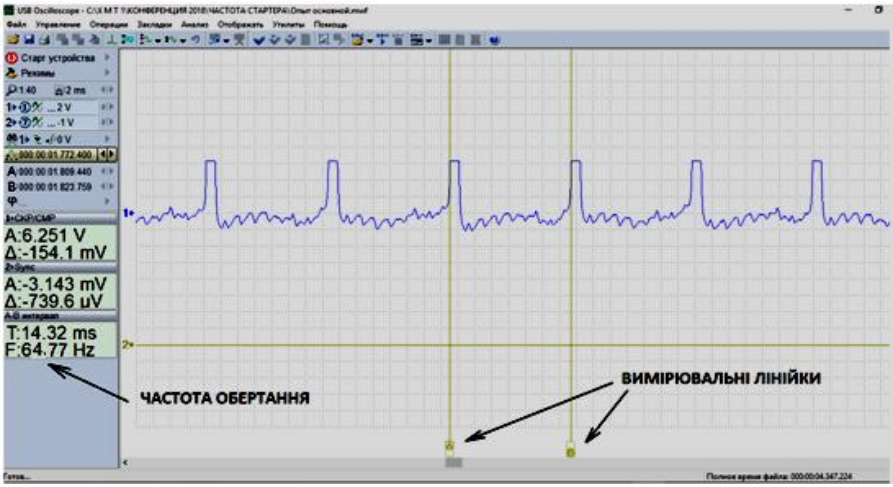

Рисунок 1.2 – Осцилограма процесу обертання ротора з імпульсами від зуба шестерні стартера

Частота обертів ротора стартера $f = 64{,}77$ Гц. Для переведення частоти в технічну одиницю вимірювання, скористаємося формулою:

$$n = f \cdot 60.$$

Таким чином, миттєва частота обертання ротора стартера

$$n = 3\,886\ об\,/\,хв\,.$$

Висновки: за допомогою отриманих знань з дисциплін фізика, електротехніка та електрообладнання і вмінням креативно мислити, студенти розв'язали поставлену задачу та знайшли частоту обертання нетрадиційним засобом.

Список використаних інформаційних джерел

1. Балабін В. В. Євроатлантична інтеграція України / В. В. Балабін, О. О. Безносюк, О. Г. Заруба та ін. Електронний підручник / за заг. ред. Балабіна В. В. – Київ : CD-ІТТЛВ, 2007.
2. Інтернет www.injectorservice.com.ua
3. Інтернет www.autoscan.com.ua
4. Інтернет www.autodiagnos.com.ua/

ФОРМЫ И СПОСОБЫ ПРОДВИЖЕНИЯ ПРОДУКЦИИ ПРЕДПРИЯТИЙ МАШИНОСТРОЕНИЯ НА ВНЕШНИХ РЫНКАХ

А. А. Господарева, *направление подготовки «Экономика и управление народным хозяйством», магистрант;*
А. П. Геврасёва, *доцент кафедры экономики и управления народным хозяйством, к. э. н., доцент – научный руководитель*
Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

Развитие внешнеэкономических отношений в Республики Беларусь обусловлено существенными изменениями в тех формах и технологиях, которые использовались во внешней экономике многие десятилетия предыдущего этапа развития страны. Сегодня множество компаний как государственного, так и частного сектора, вне зависимости от организационных форм, размера оборотного капитала и направления получили полноценное право на экономическое сотрудничество в международном масштабе.

Продвижению продукции белорусских предприятий на внешние рынки может способствовать укрепление связей с официальными зарубежными представительствами Республики Беларусь с целью проведения ими маркетинговых исследований, в том числе в форме ознакомления заинтересованной зарубежной аудитории с продукцией, консультирования экспортеров по вопросам зарубежного законодательства, норм и правил поведения на рынке, существующих стандартов, сертификатов и др.

Белорусское машиностроение в значительной степени ориентировано на экспорт. Это касается, главным образом, его крупнейших отраслей – сельскохозяйственного и транспортного машиностроения. Белорусский экспорт машиностроительной продукции в основном ориентирован на страны ЕЭП – Россию и Казахстан, на долю которых совокупно приходится около 73 % белорусского машиностроительного экспорта. Вместе с тем, предприятия, работающие в сфере машиностроения, имеют торговые отношения с более чем 100 странами.

В первом полугодии 2017 года Министерством промышленности Республики Беларусь обеспечено выполнение прогнозных показате-

лей развития организаций. В частности, темп роста экспорта товаров составил 135,9 % при задании на полугодие 106,9 %. Продукция предприятий Минпрома экспортировалась в 91 страну мира. Реализация продукции на экспорт осуществляется с учетом экономической эффективности, а также с целью сохранения присутствия на традиционных рынках и расширения географии стран дальнего зарубежья. Организации Минпрома экспортировали товаров почти на 2 млрд долл. США. Сальдо внешней торговли по министерству сложилось положительное и превысило 1 млрд. долл. США, что выше уровня аналогичного периода прошлого года на 220 млн долл. США Экспорт на рынки стран дальнего зарубежья увеличился на 21,3%, в том числе за счет увеличения поставок в страны Европы на 10,3 %, в Азию – на 62,7 % и Африку – в 3,2 раза. Белорусские предприятия экспортировали товары на новые перспективные рынки 46 стран на сумму 168 млн долл. США. Рентабельность продаж в промышленности составила 9,4 % при задании 4 %. Норматив снижения запасов готовой продукции – 104,6 % при задании 150 %. Чистая прибыль составила 86 млн руб. За первое полугодие 2017 года организациями министерства произведено промышленной продукции в фактических ценах на 5,1 млрд. руб. или 126,1 % к соответствующему периоду прошлого года [3].

Рассмотрим способы и формы продвижения предприятий машиностроения на внешние рынки на примере ЗАО «Гомельский ВСЗ».

Закрытое акционерное общество «Гомельский вагоностроительный завод» (ЗАО «Гомельский ВСЗ») – предприятие по ремонту пассажирских вагонов для нужд железных дорог, расположенное в городе Гомель, Республика Беларусь. Входит в состав Белорусской железной дороги. Производит основной ремонт вагонов в объеме деповского, заводского, капитального, капитально-восстановительного. Осуществляет ремонт более 150 типов вагонов различного назначения [4].

На предприятии также освоено производство более 5 000 наименований запасных частей для подвижного состава и нужд промышленности. В настоящее время выпускается более 200 наименований изделий из чугуна, 2 500 наименований изделий из стали (в том числе более 500 наименований изделий изготавливаются методом точного стального литья по выплавляемым моделям).

ЗАО «Гомельский ВСЗ» обладает достаточными мощностями и практическим опытом для углубления локализации при изготовлении новых пассажирских вагонов.

Исходя из сложившейся ситуации на предприятии, покупательский спрос снизился во многих странах за анализируемый период. Это происходит по ряду причин:

– цена на предлагаемую продукцию ЗАО «Гомельский ВСЗ» не всегда является конкурентоспособной;

– большинство стран закупают необходимые запасные части преимущественно на своих отечественных предприятиях;

– срок износа вагона 10 лет и более, следовательно, раньше срока износа замены вагонов не будет.

По результатам проведенного исследования для укрепления позиций предприятия на внешних рынках и продвижения на новые рынки сбыта целесообразно реализовать следующие мероприятия:

1. Участие в международных выставках, так как коммуникационная политика предприятия не достаточно эффективна. ЗАО «Гомельский ВСЗ» не использует наружную рекламу, практически не участвует в выставках. Следовательно, участие в выставках – это хорошая возможность пообщаться с клиентами и поставщиками, изучить рынок. ЗАО «Гомельский ВСЗ» недостаточно хорошо развита выставочная деятельность, предприятие каждый год участвует не более чем в 5 выставках. Однако успешные результаты деятельности в некоторых выставках говорят о том, что необходимо расширять круг посещаемых заводом выставок, особенно международных, которые благоприятно влияют на имидж организации и привлекают значительно больше посетителей;

2. Приобретение железнодорожного транспорта в лизинг в настоящее время довольно актуально. Одним из самых распространенных является лизинг вагонов, поскольку у многих предприятий с каждым годом повышается потребность в них. Основным перевозчиком грузов в нашей стране является именно железнодорожный транспорт. Это объясняется тем, что транспортировать какой-либо груз по рельсам стоит гораздо дешевле по сравнению с перевозкой автомобильным транспортом или грузовым воздушным. Именно поэтому железнодорожный транспорт так востребован. В настоящее время отрасль грузоперевозок железнодорожным транспортом постоянно развивается, растет число логистических компаний, а это в свою очередь сказывается на динамике развития в области лизинга железнодорожного транспорта [1];

3. Учреждение официального дилера в экспортном регионе. Реализация данного мероприятия будет способствовать расширению кана-

лов распределения за счет привлечения посредников. Посредники благодаря своим контактам, опыту и специализации позволяют обеспечить широкую доступность товара и доведение его до целевых рынков. Учреждение дилера является наиболее приемлемым вариантом для предприятия. Для этого предлагается учредить официального дилера в Республике Латвия. При этом в определенной степени теряется контроль над продажами по сравнению с существующим каналом распределения. Но текущая ситуация настоятельно требует снижения себестоимости, что и будет достигнуто за счет снижения затрат на реализацию продукции [2].

При работе на внешнем рынке предприятие должно чётко представлять свои конкурентные преимущества и стремиться к существенному позиционированию. С учётом данных целесообразно направить усилия на улучшение сервиса и активизацию рекламной поддержки при разработке плана продвижения продукции. План продвижения создаётся на основе плана маркетинга. Однако его цели заключаются в наиболее эффективной реализации всех элементов продвижения – рекламы, связей с общественностью, стимулирования сбыта, прямого маркетинга, личных продаж и упаковки товара – и контроле за их влиянием на другие элементы маркетинг – микс.

Разработка и реализация способов и форм продвижения позволит обеспечить доведение до потребителей необходимой информации о товарах, увеличить объём продаж, повысить конкурентоспособность хозяйствующего субъекта.

Список использованных информационных источников

1. Господарева А. А. Лизинг как эффективный инструмент увеличения объемов реализации предприятия-производителя / А. А. Господарева // Актуальные проблемы теории и практики современной экономической науки : материалы V Междунар. науч-практ. конф. студент. и магистрант., Гомель, 16 марта 2017 г. – Гомель : ГГУ им. Ф. Скорины, 2017. – С. 164–166.
2. Господарева А. А. Совершенствование сбытовой политики путем учреждения официального дилера в экспортном регионе / А. А. Господарева // Экономика и управление: взгляд молодых исследователей: материалы Республ. науч. практ. интернет-конф. студентов, 29 марта2017 г., Донецк / ГО ВПО «Донец. нац. ун-т экономики и торговли им. М. Туган-Барановского», каф. международной экономики. – Донецк : ГО ВПО «ДонНУЭТ», 2017. – Донецк : Госу-

дарственная организация высшего профессионального образования «Донецкий национальный университет экономики и торговли имени Михаила Туган-Барановского» 2017. – С. 82–84
4. Машиностроение Беларуси: достижения отрасли и новые инвестпроекты [Электронный ресурс]. – БЕЛТА – Новости Беларуси. 1999–2017 гг. – Режим доступа: www.belta.by/onlineconference/view/mashinostroenie-belarusi-dostizhenija-otrasli-i-novye-investproekty-974 (дата доступа : 16.11.2017). – Название с экрана.
5. Официальный сайт предприятия ЗАО «Гомельский вагоностроительный завод» [Электронный ресурс]. – 2017. – Режим доступа: http://vrz.gomel.by (дата доступа : 16.11.2017). – Название с экрана.

ВПЛИВ НЕЙРОМАРКЕТИНГУ НА ПОВЕДІНКУ СПОЖИВАЧІВ

Т. Р. Квишко, *спеціальність «Товарознавство і торговельне підприємництво», студентка групи ТКЛ-41;*
Н. Ю. Буга, *доцент кафедри маркетингу та реклами, к. е. н., доцент – науковий керівник*
Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету, м. Вінниця, Україна

На сьогоднішній день маркетинг є економічною наукою, що динамічно розвивається і вдосконалюється за рахунок постійного поповнення новими напрямами. Одним з малодослідженого, проте, популярного напряму, є нейромаркетинг, який становить комбінацію двох сфер знань – неврології та традиційного маркетингу. Це сильний механізм маніпулювання споживачем, впливу якого важко протистояти. Використання нейромаркетингу суттєво активізує продаж різноманітних товарів і підвищує конкурентоспроможність продукції на ринку, проте існують неоднозначні трактування такого підходу та різноманітні твердження, щодо даного методу.

Нейромаркетинг – прикладний розділ нейроекономіки, що становить новий методологічний підхід маркетингу і охоплює дослідження споживчої поведінки із застосуванням інструментарію нейронаук. Нейромаркетинг вивчає споживчу поведінку (мислення, пізнання, пам’ять, емоційні реакції тощо), причому ключовим завданням є прогнозування споживчого вибору індивідів. Нейромаркетинг збирає та інтерпретує інформацію про мимовільні реакції людини на товар чи торгову марку: назва, логотип, поєднання кольорів, аудіосигнали, символи [4].

Наука «нейромаркетинг» стверджує, що на ухвалення рішення споживачем впливають набагато більше факторів, ніж прийнято вважати: колір, картинка, запах, звук – усі ці фактори визначають вибір клієнта на користь того чи іншого товару. Поліпшити настрій і самопочуття покупців можна за допомогою приємного для ока та огляду товарів освітлення, створення зручних проходів, комфортного температурного режиму, запахів, колірних сполучень, зміни логотипу магазину. Однак споживач купує цілий комплекс своїх вигод, а логотипи та інші деталі просто дозволяють ідентифікувати потрібний продукт у точці продажів.

Аналізуючи методи впливу на споживачів, які використовуються у нейромаркетингу, було виокремлено найголовніші з них у групи залежно від впливу на органи відчуттів людини, що наводяться в табл. 1 [1].

Таблиця 1 – Головні методи та інструменти психологічного впливу

Метод	Інструменти	Характеристика
Звуковий	Структура аудіо-повідомлення	«що», «коли» і «як» необхідно сказати у повідомленні, щоб воно було сприйняте
	Музичний супровід	темп музики залежно від ситуації та точки продажу
	Звукове повідомлення	тривалість звучання та повторюваність, час доби для звучання
Дотик	Матеріал товару	матеріал товару та його упаковки
	Матеріали додаткових предметів	матеріал додаткових предметів (меблі, посуд тощо)
Смак	Смакові добавки	додають у продукти харчування (викликають «прив'язуваність» до смаку і товару)
	Дегустації	проба товарів потенційними споживачами для ознайомлення з їх смаковими властивостями
Запах	Аромамаркетинг	ароматизація приміщень точок продажу, товару чи його елементу, каталогів, пробних товарів, сувенірів
Візуальний	Кольорова гамма	вибір кольору залежно від його символіки
	Форма та упаковка товару	форма товару та його упаковки
	Місце збуту	мерчандайзинг, оформлення точок продажу
	Відеореклама	тривалість і повторюваність, використання засобів відеореклами

Одним з головних інструментів в нейромаркетингу є візуальний канал. Саме через нього частіше всього споживачі отримують основну частину інформації. Збільшенню активності покупців в магазині сприяє правильно підібране кольорове оформленя інтер'єру. Кожен колір несе своє значення, робить свій вплив і викликає певні асоціації.

Вчені Берлінського університету фізіології довели, що правильно підібраний колір упаковки або вітрини здатний збільшувати попит на товар на 30 %, не зважаючи на те, наскільки продукт подобається покупцю або навпаки, знизити попит, якщо застосовано неправильне забарвлення. Також поліпшити настрій і самопочуття покупців можна за допомогою приємного для ока і огляду товарів освітлення, створення зручних проходів, комфортного температурного режиму, запахів, колірних сполучень, зміни логотипу магазину [4].

Не менш ефективно, ніж вплив кольору і запаху, можна використовувати звуковий дизайн. Музика впливає на настрій покупців не гірше за колір. Тому у більшості великих магазинах створюється м'який музичний фон. Навіть винайдено відповідний стиль такої музики, іменованої «muzak». Американські фахівці стверджують, що цей музичний фон сприяє збільшенню товарообігу на 46 %.

В Україні нейромаркетинг ще не достатньо розвинений, але він швидко набирає обертів. Так, все частіше у супермаркетах, гіпермаркетах, магазинах використовують звуковий супровід, що надихає людей на покупку; використовується аромомаркетинг: у великих супермаркетах за допомогою запаху покупцю можна підказати, де шукати каву, бакалію або фрукти. Запах свіжого хліба з магазинних мініпекарень добре підвищує продажі продуктів і напоїв. Найбільше впізнають і вважають приємними запахи кави, дорогої шкіри, випічки, карамелі, ванілі і смаженої картоплі [2].

Отже, нейромаркетинг є дієвим та перспективним напрямком маркетингу і вже знайшов своє застосування як закордоном, так і в Україні. Застосування методів нейромаркетинга має ряд перспективних переваг, що підвищують ефективність маркетингових досліджень, дозволяючи об'єктивно оцінити суб'єктивну реакцію споживача. Всі його інструменти – це потужний механізм впливу на покупців, створення чіткого зв'язку між підприємством та покупцем, який допомагає кількісно збільшувати продаж продукції та підвищувати конкурентоспроможність підприємства.

Список використаних інформаційних джерел

1. Бойко О. Д. Політичне маніпулювання : навч. посіб. / О. Д. Бойко. – Київ : Академвидав, 2010. – 348 с.
2. Нейромаркетинг. Визуализация эмоций [Neuromarketing: Die innovative Visualisierung von Emotionen]. – Москва : Альпина Паблишерз, 2011. – 113 с.
3. Тайны нейромаркетинга [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.businesspress.ru/newspaper/article_mId_21962_aId_358525.html. – Название с экрана.
4. Что такое нейромаркетинг? [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://iamacopywriter.ru/2011/05/11 /neuromarketing/. – Название с экрана.

ОСОБЛИВОСТІ ПОВЕДІНКИ СПОЖИВАЧІВ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

М. А. Кіпоренко, *спеціальність «Товарознавство та торговельне підприємництво», студент групи ТКЛ-41;*
Н. Ю. Буга, *доцент кафедри маркетингу та реклами, к. е. н., доцент – науковий керівник*
Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету, м. Вінниця, Україна

В умовах розвитку інформаційного суспільства, мережа Інтернет стає невід'ємною частиною економічних процесів суб'єктів ринкових відносин. Мережа Інтернет трансформується з каналу комунікацій в середовище взаємодії учасників ринку, що характеризується власними особливостями та інфраструктурою. Споживачі отримали доступ до значної кількості інформації щодо товарів та послуг, мають змогу обмінюватися власним споживчим досвідом та здійснювати вибір постачальників товару спираючись на різноманітність технічних умов покупки. Під впливом даних факторів змінюється поведінка споживачів в мережі Інтернет загалом, та в процесі прийняття рішень про покупку зокрема.

На мою думку, поведінка споживачів в мережі Інтернеті – це вивчення активності Інтернет-користувачів в онлайн спільнотах та розуміння процесу прийняття ними рішень щодо купівлі товару під впливом маркетингових інструментів його просування в соціальних

мережах з метою задоволення власних потреб, здійснення повторної покупки та забезпечення лояльності до торговельної марки.

Соціальні мережі стають універсальним майданчиком, як для розваг (спілкування, перегляд відеоконтенту, прослуховування музичного контенту, вбудовані онлайн ігри), так і для здійснення покупок, що є значним потенціалом для розвитку бізнесу в мережі.

Основні діяльність користувачів в соціальних мережах є завантаження фото, знаходження нових друзів та спілкування з ними за допомогою повідомлень. Проте серед мережевих активностей набуває поширення процес купівлі за допомогою соціальної мережі, це підтверджується тим, що вже 32 % користувачів купує товари через соціальні мережі [1].

Причини користування соціальними мережами зображено на рис. 1.

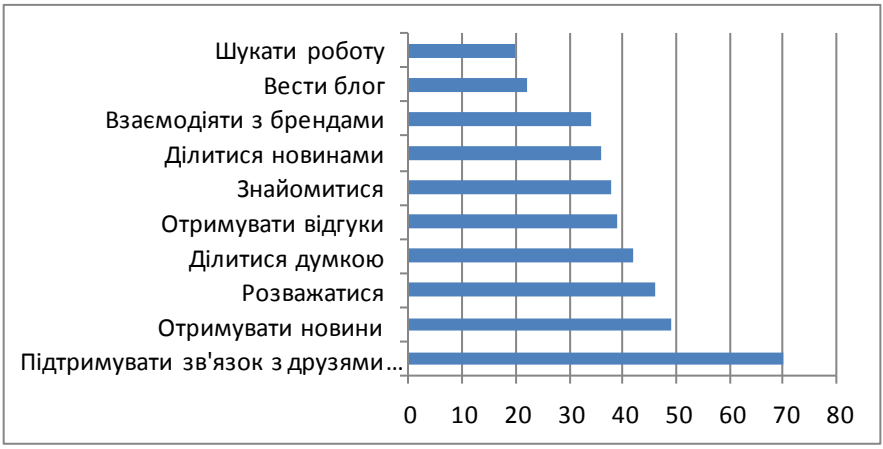

Рисунок 1 – Причини користування соціальними мережами [2]

Цікавими є результати дослідження компанії Ingate Digital Agency у 2016 році, які доводять поглиблення процесів соціалізації суспільства за рахунок збільшення комунікацій в соціальних мережах з друзями та близькими. Однак комерційна діяльність також має значний потенціал на основі соціальних мереж.

Варто приділити більш пильну увагу таким показникам:

– 42 % користувачів соціальних мереж діляться власною думкою, в тому числі про бренди;

– 39 % користувачів отримують відгуки від знайомих;

– 23 % користувачів взаємодіють з брендами за допомогою соціальних мереж.

Це говорить про те, що вплив соціальних мереж на споживчу поведінку користувачів суттєво збільшується, а отже компанії мають застосовувати релевантні засоби взаємодії зі своєю аудиторією на даних майданчиках. Це дозволить щонайменше підвищити лояльність або ж генерувати трафік до онлайн та роздрібних магазинів. Крім того, соціальні мережі можуть вирішувати цілком традиційні комунікаційні завдання: підвищення рівня знання бренду серед цільової аудиторії (вибірка у соціальних мережах є максимально точною), впровадження нового позиціонування, просування окремих акційних пропозицій, стимулювання до здійснення покупки, інтерактивне спілкування з аудиторією у межах складних комунікаційних проектів.

Як бачимо, соціальні мережі виступають потужним інструментом формування купівельної поведінки на користь бренду, а також безпосередньо впливають на покупки на рівні з іншими каналами комунікації, а з точки зору довіри взагалі є одними з пріоритетних. Отже, визначимо особливості поведінки споживачів у соціальних мережах:

1. Часто споживачі проводять час в мережі без певної мети, однак під час перебування в Інтернеті під впливом певного контенту чи інформації можуть усвідомити потребу у певному товарі і його подальшій купівлі.

2. За умови зростання популярності соціальних мереж вони стають джерелом інформації про товари, постачальників або про цілеспрямованість купівлі в цілому.

3. Після купівлі користувачі вважають за потрібне висловлювати свою думку щодо товарів для того, щоб допомогти іншим користувачам здійснити правильний вибір, тобто процес є циклічним.

4. Тип поведінки у соціальних мережах одного і того ж користувача у різних соціальних мережах може відрізнятися в залежності від типу соціальної мережі, однак вони так чи інакше цікавляться брендами.

5. Комунікація з брендом у соціальних мережах підвищує рівень лояльності до нього завдяки можливості двостороннього зв’язку.

6. Споживачі активно реагують на пропозиції від брендів, що дозволяє стимулювати покупки на рівні з іншими каналами комунікацій [3].

Отже, виходячи з вищезазначеного можна стверджувати, що в умовах інформаційного суспільства, мережа Інтернет перетворюється

з каналу комунікацій на середовище перебування та взаємодії споживачів. Отримавши необмежений доступ про товари та маючи змогу обмінюватися споживчим досвідом, користувачі впливають на споживчу поведінку один одного в більшій мірі ніж це було раніше. Дані особливості необхідно врахувати під час розробки науково-методичних засад управління поведінкою споживачів в мережі Інтернет.

Список використаних інформаційних джерел

1. Зозульов А. В. Поведение потребителей : учеб. пособ. / А. В. Зозульов // Знания. – 2004. – 364 с.
2. Поведение потребителей в социальных сетях [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.slideshare.net/oliarizenko/ss-24642590. – Название с экрана.
3. Украинская онлайн-аудитория и рынок интернет-рекламы [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://ain.ua/2015/07/23/59320. – Название с экрана.

МАРКЕТИНГ У СФЕРІ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ ТА ТУРИЗМУ

В. В. Лебабін, *спеціальність «Готельно-ресторанна справа», студент групи ГРС-31д;*
О. П. Мудрик, *асистент кафедри маркетингу та реклами, асистент – науковий керівник*
Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету, м. Вінниця, Україна

У сучасному світі в умовах конкурентного ринку послуг гостинності, підприємства готельно-ресторанного бізнесу та туризму при обслуговуванні туристів повинні забезпечити:

- високий рівень комфорту проживання;
- постійно підвищувати рівень сервісного обслуговування клієнтів;
- пропонувати широкий вибір додаткових та супутніх послуг (інформаційні, побутові, посередницькі, послуги бізнес-центру, організації дозвілля) [1].

Актуальною проблемою є впровадження у вітчизняних готельних підприємств сучасних ефективних моделей управління, що відповідають світовим стандартам, які обумовлені необхідністю надання високоякісних послуг, зниженням витрат, координацією персоналу, проведенням маркетингових досліджень ринку готельних послуг.

Маркетинг у сфері готельно-ресторанного бізнесу та туризму – це заключне поняття циклу індустрії готельного бізнесу; це робота з ринком для здійснення обмінів, мета яких задоволення рекреаційних потреб і запитів людей.

Процес обміну включає:

- роботу з пошуку покупців;
- визначення їхніх потреб;
- планування відповідних продуктів готельного бізнесу та їх продаж;
- перевезення туристів до місця споживання;
- ціноутворення;
- організації сервісу;
- рекламування [5].

Готельне та ресторанне господарство є одним з найважливіших елементів соціальної сфери, який відіграє значну роль у підвищенні ефективності суспільного виробництва і зростання життєвого рівня населення.

Маркетингова діяльність ЗРГ повинна забезпечити:

1. Надійну, достовірну і своєчасну інформацію про ринок, структуру і динаміку конкретного попиту, смаках і перевагах покупців, тобто інформацію про зовнішні умови функціонування закладу ресторанного господарства;
2. Створення такого товару, набору товарів (асортименту), що більш повно задовольняє вимогам ринку, ніж товари конкурентів;
3. Необхідний вплив на споживача, на попит, на ринок, що забезпечує максимально можливий контроль сфери реалізації [2].

Управління ринковими позиціями підприємства ресторанного господарства повинно носити комплексний характер, орієнтуватися на найбільш повне задоволення запитів і потреб різних категорій споживачів, активно впливати на ринкові процеси з метою попередження й активного реагування на будь-які зміни в конкурентному середовищі. Це обумовлює необхідність впровадження комплексної системи управління конкурентоспроможністю підприємств на основі маркетингу.

Можна виділити основні функції маркетингу на рівні певного (індивідуального) споживача в готельній та ресторанній сферах, а саме:

- формування нових потреб туристів та відпочиваючих;
- переконання про доцільність користування послугами даної фірми;

- формування потреби у частішому використанні послуг фірми;
- мотивування щодо користування послугами на постійній основі [4].

Сучасний маркетинг в готельно-ресторанному бізнесі повинен базуватися на швидкому, гнучкому плануванні нововведень. Маркетингові зусилля мають бути спрямовані на розробку і пропозицію такого продукту чи послуги, про які споживач ще не знає. Тому що витрачений час на опитування стосовно потенційного попиту на новий товар чи послугу, дослідження, та, власне, виробництво можуть бути напрасні. За цей час даний продукт може бути вже не потрібним на ринку. Щоб уникнути цього, потрібно бути на декілька кроків попереду, розробити дійсно новий та інноваційний продукт або послугу. В центрі нововведень завжди повинен бути сам споживач. Для того, щоб знати свого споживача рекомендується застосовувати сучасні технології.

Український ресторатор повинен придумувати щось нове майже кожного дня. Тому власник повинен або постійно знижувати ціну, або пропонувати за ту ж ціну більше послуг. Корпоративні клієнти дуже цінні, тому ресторани йдуть на ряд поступок: можуть готувати з продуктів клієнта, не існує фіксованих знижок для корпоративних клієнтів, працює правило: чим більше запрошених, тим більшу знижку отримує замовник.

Попит на готельний продукт нестійкий і легко змінюється залежно від багатьох позаекономічних факторів, наприклад, моди, суб'єктивних факторів, особистих пропозицій, реклами, настрою під час вибору напряму подорожі та ін. [3].

Таким чином, можна сказати, що ефективно організована маркетингова діяльність в готельно-ресторанному бізнесі дає можливість підвищити ефективність роботи підприємств сфери туризму та курортів і поліпшити власну конкурентоспроможність. Для цього необхідно постійно проводити дослідження ринку туристичних послуг, визначати ситуацію на ринку, виділяти прибуткові сегменти ринку та запровадити інновації у виробництві продукту чи послуг.

Список використаних інформаційних джерел

1. Армстронг Г. Маркетинг / Г. Армстронг, Ф. Котлер. – Москва : Вильямс, 2001. – 252 с.
2. Литвиненко Т. К. Новітні технології обслуговування у сфері ресторанного бізнесу / Т. К. Литвиненко. – Київ : Знання, 2011. – 215 с.

3. Касенін В. Проблеми розвитку ресторанного господарства в Україні / В. Касенін, Т. Ткаченко. – Київ : Економіка України, 2011. – С. 41–46.
4. Сташинська Л. В. Маркетинг готельного і ресторанного господарства / Л. В. Сташинська. – Київ : НУХТ, 2011. – 89 с.
5. Тимошенко З. І. Маркетинг готельного продукту [Електронний ресурс] / З. І. Тимошенко, Г. Б. Мунін, В. П. Дишлевий. – Режим доступу: http://tourism-book.com/pbooks/book-37/ua/. – Назва з екрана.

РОЗВИТОК МАРКЕТИНГОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Е. Г. Міцеля, *спеціальність «Державна безпека», спеціалізація «Службово-бойове застосування та управління діями підрозділів спеціального призначення НГУ», курсант 217 навч. гр.;*
О. І. Сахненко, *ст. викладач кафедри економічних дисциплін – науковий керівник*
Національна академія Національної гвардії України, м. Харків, Україна

Основний принцип маркетингу полягає в тому, щоб усі дії, розпочаті бізнесом, були спрямовані на досягнення кінцевої мети – задоволення потреб клієнта.

Для виробників і представників бізнесу на пострадянському просторі перехід до ринкової економіки означає перехід від управління, орієнтованого на виробництво, до управління, орієнтованого на споживача; зміна поняття продукту. Це більше, ніж просто продукт, це може бути рішення, що відповідає потребам клієнта.

У сучасному світі все більше організацій усвідомлює свою безпосередню залежність від суспільства і потреб в побудові доброзичливих відносин з представниками широкої громадськості. Перехід економіки на ринкові відносини, поставив нові завдання і зажадав від підприємців нового підходу до принципів ведення бізнесу в цілому, який забезпечував би більш досконалі засоби виробничої і комерційної діяльності, їх здійснення на якісно новому рівні. Саме такий підхід стимулює використання досвіду маркетингу, його адаптацію до конкретних умов регіону і країни в цілому, який працює задля забезпечення задоволення потреб ринку, прискорення товароруху і підвищення дохідності виробництва і торгівлі.

Теоретичні концепції розвитку маркетингу висвітлені в працях багатьох вчених: Роуз П., Мескон М., Альберт М., Хедоурі Ф., Грейсон Дж., Котлер Ф., Красильников С. А., Павленко А. Ф., Войчак А. В. та ін.

Сучасний розвиток маркетингу як науки відбувається в умовах соціально-економічних змін, що характеризуються динамізмом, високим ступенем невизначеності навколишнього середовища, суттєвими технологічними перетвореннями, які в значній мірі впливають і на маркетинг. Вказані процеси обумовлюють характер та закономірність його розвитку в усіх галузях національної економіки та економічних структурах країни.

Пріоритетним завданням маркетингу вважається здатність передбачати майбутнє розвитку ринку, його зовнішнього та внутрішнього середовища, а підприємство на основі маркетингової діяльності може отримати стратегічну конкурентну перевагу та створити передумови для адекватної реакції на зміни й обумовити цілеспрямований вплив на зовнішнє середовище та активне його формування.

Останнім часом маркетинг упевнено завойовує ринкові позиції як джерело, що дає змогу створювати й підтримувати певні стандарти людського життя. Він базується на основі таких принципів:

– досягнення кінцевого практичного результату виробничо-збутової діяльності відповідно до довгострокових цілей підприємства, тобто одержання прибутку від реалізації запланованої кількості й асортименту продукції;

– орієнтація не лише на поточний, а й на довгостроковий результат діяльності підприємства, що надає особливого значення прогнозним дослідженням виробництва й ринку;

– застосування у взаємозв'язку тактики та стратегії активного пристосування до вимог споживачів;

– цілеспрямований вплив на попит споживачів з метою його належного формування;

– комплексність, тобто здійснення різноманітних маркетингових дій як системи взаємозалежних заходів.

Маркетинг охоплює всі аспекти діяльності підприємства. Він здійснює аналіз і дослідження ринку, прогнозування попиту, планування асортименту продукції, організація маркетингових комунікацій (реклама, пропаганда, стимулювання збуту, паблік рилейшнз, персональний продаж), ціноутворення, розподіл товару, маркетингове планування.

Оскільки він розвивається в наш час у період певних глобальних змін, то можна сказати, що це і є його основною проблемою. Кожне десятиріччя фахівцям у цій галузі доводиться переглядати нові цілі та методи маркетингу. Через стрімкі зміни, що відбуваються в наш час у світі, стратегія, яка ще вчора була найкращою, спроможна сьогодні стати шкідливою. Один з провідних теоретиків менеджменту Пітер Друкер якось зазначив, що формула успіху минулого десятиріччя у наступному цілком може стати для компанії формулою краху. Сьогодні дослідники виділяють такі найважливіші проблеми маркетингу:

– зміна цінностей й орієнтації у споживачів;
– застійні явища в економіці;
– погіршення стану довкілля;
– зростання конкуренції у глобальних масштабах;
– ціла низка інших економічних, політичних і соціальних проблем.

Однак ці проблеми відкривають перед маркетингом нові можливості.

Належне місце завойовує маркетингова діяльність і в Україні. На початку 90-х р. XX ст. дане явище економічного життя було відоме здебільшого спеціалістам, проте тепер його розвиток – одна з головних умов виходу підприємств із кризи.

Специфічними рисами маркетингової діяльності в Україні є:

– низький рівень платоспроможності та обізнаності вітчизняного споживача;

– низький рівень вітчизняної виробничої конкуренції, що робить непотрібним використання концепції маркетингу;

– сильний тиск розподільницьких структур, що призводить до необґрунтованого підвищення цін;

– формування прошарку професійних маркетологів знаходиться в стадії зародження;

– менталітет вітчизняного споживача породжує недовіру до рекламних акцій, стимулювання збуту тощо;

– неврегульованість законодавчої бази з питань захисту прав споживачів, реклами, недоброякісної конкуренції, реєстрації патентів та винаходів, реєстрації та охорони прав на знаки для товарів та послуг.

Отже, підводячи підсумок, доцільно сказати, що у багатьох високорозвинутих країнах світу звички, наміри і в цілому поведінку економічних суб'єктів формує культура маркетингу. Поняття «маркетинг» є дуже складним, тому його використання та запровадження

потребує глибоких знань та правильного розуміння суті і явищ, які пов'язані з ним. Доцільно усунути усі проблеми, які гальмують та пригнічують розвиток маркетингової діяльності, оскільки саме ця діяльність допоможе нам вийти на дещо вищий, прогресивніший та продуктивніший етап економічного розвитку нашої держави.

Список використаних інформаційних джерел

1. Котлер Ф. Основы маркетинга / Ф. Котлер, В. Вонг, Д. Сондерс, Г. Армстронг. – 4-е европ. издание = Principles of Marketing: European Edition 4th. – Москва : Вильямс, 2007. – С. 1200.
2. Павленко А. Ф. Маркетинг : підручник / А. Ф. Павленко, А. В. Войчак. – Київ : КНЕУ, 2003. – 246 с.

ПОКУПАТЕЛЬСКИЕ ПРЕДПОЧТЕНИЯ НА ОБОИ – ОСНОВА ФОРМИРОВАНИЯ ИХ АССОРТИМЕНТА

Е. В. Сорокина, *специальность «Товароведение и экспертиза товаров», студент группы Тп-2;*
К. И. Локтева, *доцент кафедры товароведения, к. т. н., доцент – научный руководитель*
Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации,
г. Гомель, Республика Беларусь

Несмотря на все многообразие современных материалов, предназначенных для внутренней отделки стен, достаточно сильные позиции по-прежнему у традиционного материала – обоев. Сегодня производители уделяют большое внимание разнообразию ассортимента выпускаемых изделий, поэтому покупатели имеют широкие возможности для выбора.

Проблемы формирования ассортиментной политики связаны в основном с широким ассортиментом товаров на рынке, с растущими потребностями покупателей и возрастанием конкуренции, в связи с этим, есть необходимость изучения состояния рынка товаров этой группы, проблем рационального ассортимента, конкурентоспособности продукции. Известно, что рынок обоев тесно связан со строительством нового жилья.

Производственное унитарное предприятие (ПУП) «Гомельобои» на данный момент является крупнейшим белорусским предприятием по производству обоев. Сегодня оно выпускает практически все виды обоев.

Широкий ассортимент предлагаемых рисунков и колористики, приемлемый ценовой диапазон для потребителей позволяют конкурировать с европейскими, украинскими и российскими производителями.

В процессе реализации программы импортозамещения на предприятии установлено новейшее обоепечатное оборудование, на котором освоено производство современных виниловых обоев на флизелиновой и бумажной основе шириной 530 и 1 060 мм, что позволило значительно расширить ассортимент выпускаемой продукции.

Предприятием освоен выпуск трафаретного винила, винила горячего тиснения (ранее непроизводимого в Республике Беларусь), вспененного винила (супермойки), которые по качеству не уступают европейским аналогам, но по стоимости значительно дешевле. Данные обои легко моются, прочны, износоустойчивы, не подвержены воздействию солнечных лучей, слабо возгораемые и экологически безопасны, так как при производстве используются исключительно экологически чистые материалы, которые отвечают современным техническим требованиям. Обои могут использоваться не только в сухих помещениях, но и в помещениях с повышенной влажностью и в неотапливаемых помещениях.

Сегодня в коллекции предприятия более 400 рисунков с современными дизайнами и колористиками на любой выбор и вкус. Кроме того, ассортимент ежемесячно обновляется (это 6–8 новых дизайнов) [1].

Ввиду складывающейся нестабильной экономической обстановки, повышения курса валют, наблюдается рост цен на товары и услуги отечественного производства, некоторое падение покупательской способности населения, а соответственно и спроса.

В целях выявления изменений, произошедшихв последнее время в структуре покупательского спроса на отечественные обои, был проведен социологический опрос покупателей методом анкетирования.

Результаты анкетного опроса показали, что 44 % опрошенных респондентов отдают предпочтение обоям отечественного производителя, т. к. считают ассортимент широким, а качество высоким. Это говорит о том, что почти половина опрошенных покупателей доверяют продукции отечественных предприятий, выбирая белорусскую продукцию. Вместе с тем, все-таки значительная часть населения отдает свои предпочтения импортным обоям. Представляется, что ПУП

«Гомельобои» необходимо шире популяризировать свою продукцию, акцентируя внимание на ее достоинствах, инновационных аспектах, новинках.

При опросе установлено, что уровень цен, по мнению опрошенных, на обои отечественного производства является довольно высоким. В настоящее время предприятие выпускает продукцию для разных сегментов рынка. В сложившейся экономической ситуации с учетом снижения покупательной способности населения в структуре ассортимента наиболее представительной должна быть группа обоев с умеренными ценами, это позволит привлечь покупателей с невысокими доходами. При этом не оставлять без внимания и категорию элитной продукции, так как на нее есть покупатели, хотя доля их пока и невелика.

Большинство из опрошенных считают, что обои ПУП «Гомельобои» соответствует модным тенденциям, однако имеют такие недостатки как малая рекламная активность и относительно узкий ассортимент виниловых обоев. При этом выявлено, что 46 % из опрошенных покупателей предпочитают именно обои такого класса.

Выявлено, что 46 % респондентов считают, что использование обоев шириной 1 060 мм эстетически лучше выглядит за счет меньшего количества стыков, при этом 54 % опрошенных покупателей отдают предпочтения обоям шириной именно 530 мм: такие обои, они считают более удобными и простыми в наклеивании.

В структуре покупательских предпочтений по фактуре преобладают обои рельефные. Это объясняется тем, что рельефный рисунок позволяет создать оригинальный дизайн в помещении, в отличие от гладких обоев способен замаскировать небольшие неровности стен. При этом потребители отдают предпочтение обоям интересной фактуры.

Наиболее важными свойствами обоев считается долговечность и необходимость подбора рисунка, а также декоративное решение и устойчивость к истиранию и мытью.

Установлено, что большинство респондентов (38 %), предпочитают геометрический рисунок. По их мнению, на данный момент он является наиболее актуальным и соответствующим модным направлениям. Высокий процент среди опрошенных покупателей имеют те, кто предпочитает абстрактный рисунок и цветочный (24 % и 26 %). Растет

интерес к эксклюзивным обоям, фотообоям, в том числе с 3D-эффектом. По-прежнему сохраняется интерес к обоям-компаньонам. Это следует учитывать при разработке ассортимента обоев. Покупательские предпочтения не остаются неизменными, поэтому систематический их мониторинг остается актуальным. Для этого могут быть использованы как традиционные опросы покупателей в магазине, среди посетителей сайта предприятия, так и опросы в социальных сетях, так как молодежь, а именно эта категория покупателей является сейчас основной, значительное время проводит там.

На основе анализа результатов проведенного опроса по выявлению предпочтений в выборе обоев, представляется необходимым дальнейшее увеличение выпуска обоев виниловых. При этом требуется расширение видового ассортимента бумажных обоев, которые являются в настоящее время самыми недорогими и реализуемыми. Необходима также более широкая рекламная поддержка всех новинок, инновационных разработок, выпускаемых предприятием на рынок, с целью более широкого охвата населения различных возрастных групп, сегментов рынка и повышения имиджа предприятия, интереса и доверия к его продукции.

Список использованных информационных источников

1. ПУП «Гомельобои» [Электронный ресурс] : официальный сайт предприятия. – Режим доступа: http://gomeloboi.by (дата доступа : 05.11.2017 г). – Название с экрана.

О РАЗВИТИИ КОРПОРАТИВНОЙ СОЦИАЛЬНОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ БИЗНЕСА

К. Баймуханов, *образовательная программа «Государственное и местное управление», студент группы ГМУ – 41;*
Ж. О. Тажибаева, *ст. преподаватель кафедры «Менеджмент», магистр экономических наук*
Евразийский национальный университет имени Л. Н. Гумилева, г. Астана, Республика Казахстан

В Послании Президента Н. Назарбаева народу Казахстана 31 января 2017 года Президент отметил то, что «Ситуация в мире динамично меняется. Это новая глобальная реальность, и мы должны ее принять.

Великие перемены, происходящие на наших глазах – это одновременно исторический вызов и шанс для нации». Как было отмечено главой государства «Сегодня основой казахстанской модели являются реальные партнерские отношения между бизнесом и властью в социальном диалоге» [1].

В условиях глобализации одним из наиболее актуальных вопросов делового бизнес-сообщества является корпоративная социальная ответственность бизнеса.

Для достижения устойчивого развития бизнеса в условиях жесткой конкурентной борьбы и повышения уровня высокой конкурентоспособности предприятий необходимо развивать корпоративную социальную ответственность бизнеса.

Корпоративная социальная ответственность является основой конкурентоспособности казахстанского бизнеса.

На сегодняшний день, в триаде взаимоотношений государства, бизнес-структур и общества происходят значительные существенные изменения, так акценты во взаимодействии с бизнесом постепенно начали смещаться в сторону добровольного саморегулирования.

В этой связи, субъекты бизнеса постепенно переходят от бессистемной благотворительности к более сложным, стратегическим формам взаимодействия с общественностью и властью. Процветание бизнеса напрямую зависит от благополучия местного сообщества.

Корпоративная социальная ответственность бизнеса представляет собой жизненно важный и общепризнанный фактор конкуренции.

В 1953 году Г. Боуэн в своей книге «Социальная ответственность бизнесмена» дал характеристику социальной ответственности бизнеса и раскрыл ее сущность и содержание с научной позиции.

Также исследования в области корпоративной социальной ответственности бизнеса провели такие ученые, как А. Керролл, Д. Виндзор, Р. Штойер.

Так, А. Керролл в своих исследованиях систематизировал изменения в понятийном аппарате корпоративной социальной ответственности.

А. Кэрролл рассматривает корпоративную социальную ответственность как многоуровневую систему, состоящую из таких основных составляющих – экономическая, правовая, этическая и филантропическая ответственность предприятия [2].

Основные составляющие корпоративной социальной ответственности по А. Кэрроллу представлены в таблице 1.

Таблица 1 – Основные составляющие корпоративной социальной ответственности по А. Кэрроллу

Основные составляющие корпоративной социальной ответственности	Содержание
Экономическая	Предприятие несет экономическую ответственность, которая состоит в предоставлении конечным потребителям качественной продукции, а также создает новые рабочие места
Правовая	Законопослушность предприятия и соответствие его деятельности к предъявляемым требованиям, в зафиксированных правовых актах
Этическая	Поведение организации в соответствии с установленными социально-культурными нормами и моральными ценностями (честность, справедливость, уважение права людей, избегание нанесения социального вреда)
Филантропическая	Поддержка и развитие благосостояния общества, путем добровольного участия предприятия в реализации социальных программ и меценатстве
Составлено авторами на основе учебника Э. М. Короткова. Корпоративная социальная ответственность. – Москва : 2013 г.	

По мнению А. Кэрролла, пятидесятые годы прошлого столетия можно рассматривать как зарождение современного этапа развития социальной ответственности, а уже в шестидесятых определена тенденция содержательного углубленного понятия корпоративной социальной ответственности.

В семидесятых появились различные направления и формы реализации социальной ответственности, и восьмидесятые годы происходит аккумуляция знаний в области корпоративной социальной ответственности.

Президент Республики Казахстан Н. А. Назарбаев отмечает следующее, что корпоративная социальная ответственность – это добровольный вклад бизнеса в развитие общества, социальной, экономической и экологической сфер. Это осознанные инвестиции бизнеса в будущее [3].

На сегодняшний день в Казахстане достаточно эффективно внедряются и реализуются различные государственные социальные программы, в том числе и государственные программы по поддержке и развитию малого и среднего бизнеса. Однако для повышения уровня экономической эффективности деятельности бизнеса в стране в целом, помимо всего прочего, бизнес – структурам необходимо самим определять меру участия в реализациисоциальных программ в зависимости от состояния собственного бизнеса.

По мере развития своего бизнеса, предприятия должны расширять сферу социальных интересов, а также определять приоритетные социальные проекты [4].

Корпоративная социальная ответственность в современном мире воспринимается не только как благотворительность, но и как эффективная деятельность, повышающая деловую репутацию и капитализацию компании.

Список использованных информационных источников

1. Послание Президента Республики Казахстан Н. Назарбаева народу Казахстана. 31 января 2017 года.
2. Коротков Э. М. Корпоративная социальная ответственность : учебник / Э. М. Коротков. – Москва : Юрайт, 2013. – 445 с.
3. Концепция социального развития РК до 2030 года.
4. Корпоративная социальная ответственность по-казахстански: госорганы, бизнес и гражданский сектор как ключевые участники построения системного подхода к КСО. Программа для молодых исследователей в области публичной политики Фонда Сорос – Казахстан 2016. – А. : 2016 г.

К ВОПРОСУ О МОДЕРНИЗАЦИИ ГОСУДАРСТВЕННОГО УПРАВЛЕНИЯ

Р. И. Балкин, *специальность «Менеджмент» научного и педагогического направления, магистрант 2 года обучения группы – 16-531-81;*
Н. А. Баранова, *доцент кафедры управления и делового администрирования, к. э. н. – научный руководитель*
Костанайский государственный университет имени А. Байтурсынова, г. Костанай, Республика Казахстан

Многие страны мира, включая и Казахстан, осуществляют мероприятия по модернизации собственной сложившейся политической системы. Данный процесс включает в себя вопросы, касающиеся оптимизации, а также повышения эффективности государственного управления, как на общереспубликанском, так и региональном, местном уровне.

При этом немаловажным является то, что государственное управление представляется в качестве ключевого звена в целостной структуре всего политического процесса страны.

Стоит отметить, что, по мнению большинства исследователей, «модернизация» является понятием, используемым в целях определения уровня социально-экономического развития страны.

При этом стоит учесть, что модернизацию следует рассматривать с нескольких позиций, указанных на рисунке 1.

Таким образом, можно сделать вывод, что модернизация государственного управления – это довольно сложный и длительный процесс формирования устойчивых взаимодействий демократического типа общества и властных управленческих структур в стране.

По мнению большинства исследователей, рассматривавших модернизационные процессы государственного управления, в развитии постсоциалистических стран, в том числе и Казахстана, наблюдается определенный алгоритм осуществления модернизации системы государственного управления, включающий в себя ряд этапов:

– уделение основного внимания совершенствованию права и законодательства;

– создание стабильно существующих органов и институтов управления;

– совершенствование и повышение эффективности созданной системы.

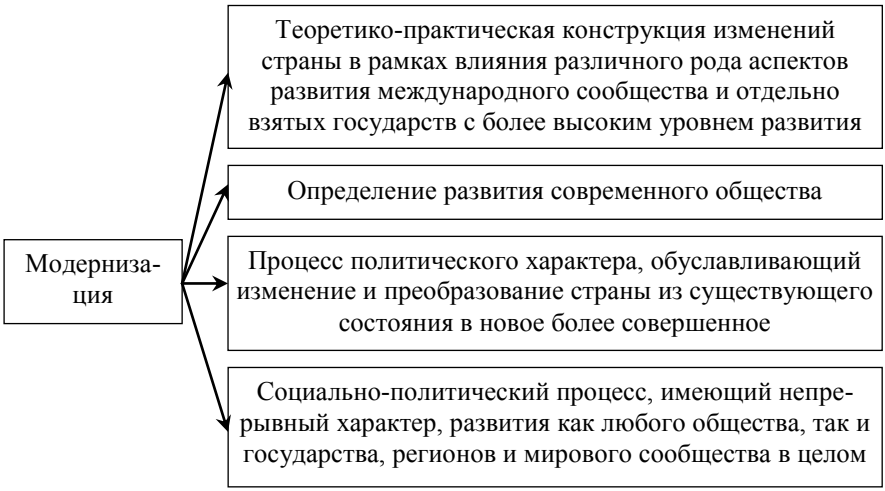

Рисунок 1 – Подходы к определению термина «модернизация»

В этой связи, интересной видится также альтернативная периодизация модернизации государственного управления, имеющая некоторые схожие моменты с вышеуказанной, предложенной И. У. Аубакировой. Данный автор рассматривает модернизационный процесс как процесс институционализации государственного управления.

Институционализация государственного управления представляется в качестве процесса формирования и закрепления его составных элементов и отношений в целостную систему, которая включает в себя ряд последовательных стадий:

– стадия структуризации, которая определяет стратегический выбор той или иной правой модели государственного управления и ее нормативно-правовое воплощение:

– стадия конкретизации, в рамках которой созданная правовая модель наполняет свое практической содержание посредством кадрового, организационного, материально-технического обеспечения органов управления;

– оперативная стадия, в рамках которой происходит окончательное закрепление управленческими институтами признаков системности и стабильности и эффективного осуществления свое предназначения.

Таким образом, в результате рассмотрения понятия «модернизация», становится ясно, что модернизация государственного управле-

ния представляет собой одну из сложных управленческий категорий, в которой закладываются особенности современного развития любого государства, стремящегося к динамичному и прогрессивному развитию. Кроме того, можно с уверенностью сказать, что процесс модернизации, ход ее осуществления, непосредственно зависит от того, в какой конкретно стране и соответственно в каких социально-экономических и общественно-политических условиях, в какое время или период она производится, а также от уровня развития национального сознания людей в ней проживающих. В данном отношении проявляется правильность идей экономиста А. А. Аузана, о том, что проведенные исследования модернизации как успешных, так и неуспешных ее вариаций говорят о национальной формуле модернизации государственного управления и что эти национальные формулы различны, т. к. основной задачей ставится сочетать как-то методы с уже существующими различного рода социально-культурными особенностями и превратить эти социально-культурные особенности в преимущество.

Помимо этого, сложность данной категории проявляется в поэтапной последовательности осуществления процесса модернизации государственного управления, что проявляется в его основополагающем принципе эволюционного развития реформ.

Стоит также отметить, что для того, чтобы обеспечить поступательное и последовательное проведение модернизации государственного управления нужны концептуально осмысленные и целенаправленные действия политического руководства. Основополагающая составляющая проводимых в рамках модернизации реформ должна проявляться в твердой и неукоснительной вере в идеи реформ, а что касается самих действий руководства, то они должны иметь ясно очерченные цели и задачи, и, конечно же, быть способными их реализовать в соответствии с имеющимися обстоятельствами.

Список использованных информационных источников

1. Рой О. М. Исследования социально-экономических и политических процессов : учебник / О. М. Рой. – Санкт-Петербург : Питер, 2004. – 364 с.
2. Купряшин Г. Л. Модернизация государственного управления: институты и интересы / Г. Л. Купряшин. – Москва : Издательство Московского университета, 2012. – 312 с.
3. Аубакирова И. У. Современная евразийская модель государственного управления: политико-правовое измерение : монография / И. У. Аубакирова. – Москва : ИКД «Зеркало-М», 2016. – 416 с.

КВЕСТ-КІМНАТА ЯК СКЛАДОВА БІЗНЕСУ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

А. В. Виштак, *факультет менеджменту та бізнесу, спеціальність «Культурологія», студентка 2 курсу;*
О. В. Гаврилова, *доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін, к. п. н. – науковий керівник*
Миколаївська філія Київського національного університету культури і мистецтв, м. Миколаїв, Україна

У сьогоденних умовах формування ціннісних орієнтацій перебуває сучасна молода людина з новим способом мислення, новою уявою та ціннісною свідомістю, іншим рівнем духовних потреб, цілей життєдіяльності. Досягненню таких цілей буде сприяти соціокультурне середовище молоді. Під останнім розуміється частина соціокультурного простору (інфраструктури), яка забезпечує індивіда умовами (природними, соціальними, предметними), в яких він виступає як суб'єкт виховання суспільнозначущої, культурно-творчої активності, де реалізуються його власні інтереси й особливості ціннісної свідомості.

Люди увесь час прагнули проводити свій відпочинок максимально насичено. Як правило, в містах пропонувалося не багато варіантів для відпочинку. Завдяки дефіциту унікальних варіантів проведення дозвілля, підприємці перейняли ініціативу зарубіжжя та створили в Україні квеструми (квест-кімнати).

Сьогодні, квеструми стали дуже популярними в дозвіллі молоді. Квеструм – це доступний і цікавий відпочинок. Це єдиний варіант колективного дозвілля, при якому, ціна за гру рівномірно ділиться між усіма учасниками команди. Вони користуються величезною популярністю у туристів і великих компаній друзів, що прагнуть провести спільний час з максимальною користю.

Завдяки розвитку глобальної мережі, без проблем можливо забронювати квест на відповідний час і забезпечити собі і своїм друзям цікаве дозвілля. Потрібно об'єднатися і діяти як єдиний організм, щоб вибратися з локації за встановлений час. Нерідко відбуваються випадки, коли квеструм допомагає людям налагоджувати контакти. У нестандартних умовах люди стають більше товариськими і відповідальними, тому проявляють більше довіри один до одного.

Появі самої ідеї створення квеструмів завдячують комп'ютерним іграм. Перша гра в жанрі «quest» вийшла ще в 1994 році. Ігровим прототипом сучасних реальних квест кімнат є гра «Montas», що вийшла в

2001 році. Сенс цієї гри полягав у необхідності звільнити свого героя із замкненої кімнати, та, щоб знайти вихід, необхідно знаходити, розшифровувати і використовувати різні підказки і предмети, що знаходяться всередині.

Також, разом з «Montas», в Китаї вийшов ряд подібних ігор:

1. Однією з перших була «CrimsonRoom» – кімната червоного кольору, всередині якої знаходиться всього лише кілька предметів, що слугували підказками для пошуку 13 предметів, які пов'язані між собою єдиною логікою;

2. «ViridianRoom» – продовження першої версії гри, але з більш складними завданнями і головоломками;

3. Після них були випущені «BlueChamber» або «WhiteChamber», з більш закрученими сюжетами і складними рішеннями.

Гра такого жанру захопила геймерів того часу настільки, що вони вирішили зробити віртуальне реальним. Перші квест-кімнати почали з'являтись з 2006 року в Америці, Китаї, Румунії. На початкових етапах функціонування та розвитку чітко виділялись китайська та американська модель квестів.

Китайська модель була більш класичною, тобто внутрішнє оформлення було схожим на інтерфейс «CrimsonRoom» – нічого зайвого, лише потрібні для гри предмети та гравець, наодинці з своїм завданням. В той же час американці зробили квеструм більш схожим на перфоманс, а отже гра включала в себе не лише предмети квесту, а й антураж та навіть деколи участь актора. Європейські країни вдало розвинули американську модель квесту.

Перша українська квест-кімнатабула відкрита в Києві в травні 2014 року. Цекімната «Сон художника» від компанії «В заперти», яка функціонує донині. А у липні 2015 року мережа «Secret Room» відкриває першу в Миколаєві квест-кімнату «Інститут часу». І вже приблизно через півроку стало зрозуміло, що таке дозвілля обіцяє бути цікавим для клієнтів та прибутковим для компаній. Було закладено фундамент для нового виду закладів розваг та відпочинку.

За ті три роки, що квест-кімнати з'явились в Україні вони встигли набрати досить високу популярність, постійно відкривались нові приміщення, як світових мереж («EscapeQuest», «QuestStore» і т. д.) так і українських ентузіастів. На сьогоднішній день в Миколаєві функціонують приблизно сорок квест-румів від компаній «SecretRoom», «EscapeRoom», «QuestStore», «#lookroom», «Underground», «KidsQuest», «Павутина», «Грань», «Западня» та ін.

Сьогодні в квест-кімнатах можназустріти не тільки звичайне проходження квесту, а й святкування днів народження, корпоративів чи інших урочистостей. Інтерес людей до даного виду дозвілля та можливість в кімнаті не лише грати, а й святкувати, забезпечує розмаїття тематики кожної з кімнат.

Діють кімнати засновані на популярних книгах чи фільмах: Дж. Роулінг «Гаррі Поттер», Керрол «Аліса в країні чудес», Артур Конан Дойл «Шерлок Холмс», фільм «Вовк з Уолл-стріт», відео-гра «Оселя зла», Патрік Зюскінд «Запахи» та інші. Відвідувачам дають можливість спробувати себе в ролі героя-порушника, або рятівника, розслідувати вбивство, розкрити таємницю; зустрітись з паранормальним; перевіряють інтелектуальні можливості гравців. При цьому важливо, щоб назва збігалася з тематикою квест-кімнати, в іншому випадку можна отримати розчарованого відвідувача і як результат, зменшення кількості бажаючих відвідувати такі квест-проекти.

Такий бізнес несе в собі плюси не лише користувачам, а й власникам квест-кімнат, адже вони не виступають прямими конкурентами одне одному.

Список використаних інформаційних джерел

1. Квест-комнаты: Как развивался молодой бизнес в Украине [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://finance.bigmir.net/business/70786-Kvest-komnaty. – Название с экрана.
2. Квести як ідеальне дозвілля для компанії [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.izolyatsiya.com.ua/ua/. – Назва з екрана.
3. Історія появи квест-кімнат [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://q-18.com/istoriya-poyavi-quest-kimnat/. – Назва з екрана.

УПРАВЛЕНИЕ ОРГАНИЗАЦИОННЫМИ ИЗМЕНЕНИЯМИ В КАЗАХСТАНСКИХ ПРЕДПРИЯТИЯХ

С. Жиенбай, *образовательная программа «Менеджмент», студент группы Мн-42;*
Ж. О. Тажибаева, *ст. преподаватель кафедры «Менеджмент», магистр экономических наук*
Евразийский национальный университет имени Л. Н. Гумилева, г. Астана, Республика Казахстан

Как говорил Джек Вэлч «Если внешний мир меняется быстрее вас, то крах вашего бизнеса на горизонте», поэтому в условиях постоянно

меняющихся мировых тенденций, хозяйствующим субъектам, необходимо шагать в ногу со временем, а для этого выбирать современные инструменты управления; внедрять новые технологии; адаптировать свой бизнес на удовлетворение потребностей покупателей; производить продукцию; оказывать услуги, которые востребованы сегодня.

Основными целями перемен в организации являются: централизация самой системы управления компании и делегирование полномочий сотрудникам; улучшение климата в коллективе; внедрение новых технологий; совершенствование действующей системы вознаграждения в компании; поиск новых возможностей для бизнеса; повышение качества бизнес-процессов и производимой продукции и другое [1].

Для реализации программы изменений в организации необходимо учитывать и осуществлять последовательное выполнение этапов процесса изменений, таких, как:

1) анализ соответствия внутренней среды ключевым тенденциям внешнего окружения;

2) осознание необходимости изменений (потребности в переменах), закладывающее фундамент для последующих решений;

3) установление целей изменений – формирование практических результатов (ожиданий от перемен);

4) определение способов и средств развития и внедрения перемен – выбор инструментов осуществления изменений;

5) внедрение изменений – последовательная реализация намеченной программы в жизнь.

Сегодня, многие казахстанские предприятия нуждаются в организационных изменениях, по нашему мнению, одним из эффективных путей внедрения изменений в казахстанских предприятиях – это применение методологии Исхака Адизеса.

Исхак Адизес разработал новые методы управления в организации, применение которых «оживило» многие компании и вывело их из состояния кризиса. И. Адизес предлагает рассматривать организации как «живые организмы», на наш взгляд, данный подход позволяет пересмотреть взгляды, как руководителей, так и сотрудников при осуществлении бизнес – процессов и бизнес – операции компании.

Так, методология, предложенная И. Азизесом, характеризует и более детально позволяет изучить жизненные циклы организации, исследовать поведенческие изменения компаний, начиная с периода роста и заканчивая их старением. Ведь в периоды своего развития и жизнедеятельности все предприятия сталкиваются с рядом проблем,

которые интерпретируются в каждой организации по – разному, так кто – то рассматривает эти проблемы как кризис компаний, а кто – то видит в них новые возможности для организации и осознает необходимость осуществлять перемены в организации, разрабатывать и внедрять программы управления изменениями.

В современных условиях не компании управляют возможностями, а возможности управляют компаниями, поэтому уметь видеть эти возможности, превращать их в выгоду предприятий – это одна из трудоемких и важных задач, стоящих перед компаниями.

В основе методологии И. Адизеса лежат базовые принципы, на каждой стадии жизненного цикла организации не все методы управления могут быть эффективными, так, для управления на той или иной стадии развития стоит быть более внимательным как руководству, так и персоналу при реализации программ изменений в организации [2].

На сегодняшний день, в условиях жесткой конкурентной борьбы, перед казахстанскими предприятиями стоит задача постоянного контроля и достижения устойчивого роста прибыльности и объема бизнеса, которые возможно достичь за счет осуществления организационных изменений и выработки новой стратегии поведения на рынке.

Казахстанским компаниям можно повысить свою конкурентоспособность, применив новые методы управления, осуществив организационные изменения, поменяв организационную структуру управления, так И. Адизес предлагает рассматривать организационную структуру в форме елки, где он предлагает сначала акцентировать внимание на доходоприносящие подразделения, называя их «зелеными ветками» и лишь затем стоит заниматься раздельными сервисами – «красными украшениями», к которым относятся: HR, финансы, IT, маркетинг.

Когда доходоприносящие подразделения компании находятся на разных стадиях развития, это будет более выгодным для самой компании, так как, организация, находясь на разном этапе жизненного цикла, будет постоянно на пике своего эффективного развития, потому как «стареющий бизнес» будет успешно заменяться на «подрастающий бизнес».

При определении этапа развития казахстанских компаний на сегодняшний день, для комплексной оценки деятельности отечественных компаний стоит применить модель Ларри Грейнера, которая позволяет оценить общие проблемы, вызовы, с которыми сталкиваются управленцы и команда исполнителей при развитии бизнеса [3].

Модель Л. Грейнера состоит из 5 основных этапов роста организации: рост через творчество, рост через систему управления, рост через делегирование, рост через координацию и рост через сотрудничество, причем рост организации и осуществление организационных изменений осуществляется в определенном промежутке времени развития, то есть возрастного периода бизнеса.

На каждом жизненном цикле развития организацию ждет кризис, так кризис лидерства, автономии, контроля, границ, однако кризисы имеют место быть, так перед организацией появляются новые задачи, которые также необходимо решать и кризисы не стоит рассматривать как проблемы, так как это свидетельство появления новых возможностей для самой организации. Следует также отметить, что применение модели Л. Грейнера эффективно лишь для определения уровня развития организации на данный момент, но не для принятия лучшего альтернативного решения для компании [4].

Таким образом, для повышения эффективности деятельности отечественных компаний, для формирования конкурентных преимуществ и повышения уровня конкурентоспособности, как на внутреннем, так и на внешнем рынках необходимо разработать эффективную программу реализации организационных изменений, применить совершенные методы и модели изменений в организациях.

Список использованных информационных источников

1. Спивак В. А. Управление изменениями : учебник для академического бакалавриата / В. А. Спивак. – Москва : Юрайт, 2017.
2. Адизес И. Управление изменениями. Как эффективно управлять изменениями в обществе, бизнесе и личной жизни / И. Адизес. – Москва : Манн, Иванов и Фербер, 2015.
3. Куцевол Н. Г. Организационное развитие и управление изменениями : учебное пособие / Н. Г. Куцевол. – Москва, 2015.
4. Павловец О. М. Использование концепции организационных изменений и организационного развития в практике менеджмента / О. М. Павловец // Экономика и менеджмент инновационных технологий. – 2014. – № 2.

ЭФФЕКТИВНОСТЬ УПРАВЛЕНИЯ БАЗОЙ ДАННЫХ НА ПРЕДПРИЯТИИ И ИСПОЛЬЗОВАНИЕ АЛГОРИТМОВ МАШИННОГО ОБУЧЕНИЯ ДЛЯ РЕШЕНИЯ ПРОБЛЕМ В БИЗНЕСЕ

А. Зулбухаров, *образовательная программа менеджмент, студент группы МН – 42;*
Ж. О. Тажибаева, *ст. преподаватель кафедры «Менеджмент», магистр экономических наук*
Евразийский национальный университет имени Л. Н. Гумилева, г. Астана, Республика Казахстан

В современных условиях для многих казахстанских предприятий актуален вопрос хранения базы данных. В эпоху эффективного развития IT-технологий и перехода на современные методы управления и хранения базой данных, к сожалению, не во всех компаниях наблюдается данный переход. До сих пор в организациях практикуют хранение всех данных на бумажном носителе.

С открытием транзисторов, стало возможным производство компьютеров. Компьютеры облегчили работу миллиардам людей и миллионам организаций. Увеличение объемов жестких дисков и уменьшение размера файлов благодаря архивации, позволило хранить данные не в бумажном виде, а в цифровом в виде бинарного кода. Появилась возможность удобного хранения, поиска, изменения данных.

Сегодня, все организации обладают базой данных, которое большинство хранит на серверах. Вес всех данных насчитывает петабайты памяти. Организации хранят кучу данных с разными операциями. Появилась возможность делать предположения, основываясь на этих данных. Наука, которая изучает проблемы анализа, обработки данных известна многим как Data Science [1].

Делать анализ больших данных это трудоемкий процесс, который не может обойтись без использования вычислительной мощности компьютеров.

Сегодня организациям нужны быстрые решения проблем. Изучение данных трудоемкий и долгий процесс, а конечное предположение может не соответствовать реальным результатам.

С улучшением производительности процессоров, появилась возможность создания программ, которые могут анализировать данные, обучаться и делать предположения по входным данным. Наука, которая дает возможность программам обучаться, оставаясь не запрограммированными называется Машинное обучение (Machine Learning) [2].

С каждым годом появляется все больше проектов, использующих алгоритмы машинного обучения. Умные машины, Нейронные сети Google, новостная лента в Twitter, удобный поиск контента в Pinterest, огромное количество чат-ботов от Facebook, Hubspot для умных продаж, IBM как здравоохранение нового поколения

Простым примером использования машинного обучения является определения письма как спам или не спам. Обучается она на основе всех писем, которые были отправлены, опытом является ваш клик, при получении письма, в случае, если вы отмечаете письмо как спам, то программа, при достижении лимита на письмо, в следующий раз пометит его как спам сам.

Удобный интерфейс для пользователя веб-приложения, которое создается по опыту, проведенному пользователем на сайте, по системным характеристикам его компьютера. Представьте себе, что все, что человек делает или видит на сайте, может быть подстроено специально под него. Пользователь видит в разделе рекомендации то, что хочет видеть из продуктов или услуг. Благодаря машинному обучению, это стало возможным. В случае, когда данных мало, можно разделять пользователей на сегменты.

Обучение программы, основываясь на их визуальном опыте, давно казалось невозможным. Сегодня, прогресс в технологии позволил идентифицировать объекты на фотографиях и видео, в том числе на живой камере. Pinterest использует это, чтобы предлагать похожие картинки, основываясь на ранее просмотренных, понравившихся фотографиях пользователей.

Автоматическое извлечение, генерация или обработка контента. ML позволяет эффективно обрабатывать огромное количество контента в мире. Обычное использование – поиск документа – например, нахождение всех документов, имеющих отношение к юридическому делу (обратите внимание, что это выходит за рамки простых ключевых слов в контекстный поиск), классификация документов по темам и ключевым словам, автоматическое резюме содержимого, извлечение соответствующей информации из большого количества контента – например, поиск конкретных терминов в контрактах поставщиков и т. д. [3].

Обнаружение необычной активности или сбоев системы. Каждая система имеет сбои и проблемы, но ML позволяет не просто определить, возникают ли проблемы, но также и то, являются ли эти проблемы странными. Это особенно полезно в различных системах мониторинга и безопасности.

Основными алгоритмами машинного обучения, является обучение с учителем и обучение без учителя. В алгоритме обучения с учителем в основном используются методы регрессии и классификации данных. В алгоритме без учителя используется кластеризация [4].

Первым делом, нужно определиться в каких целях потребуется применение алгоритмов машинного обучения. После определения цели, нужно выбрать один из алгоритмов. После определения алгоритма, стоит выбрать методы, это может быть метод классификации, когда у организации есть большая база данных с пользователями и необходимо разделить пользователь на пользователей, который используют поддельные аккаунты и честных пользователей. В случае, если у организаций есть большая база данных о старых продажах товаров и перед ними стоит задача определить, сколько продуктов будет продано в ближайшие 3 месяца, то на основе старых данных используется регрессия и определение функции.

Алгоритм обучения без учителя используется в частности для кластеризации данных. Примером является определения общих кругов знакомых в социальных сетях и рекомендациях.

Для создания программы или черного ящика требуется заполнить некими входными данными и результаты, которые соответствуют этим данным. Требуется время, за которое программа сможет давать точные результаты. В процессе обучения, программа анализирует все данные и делает предположения, основываясь на весе каждого входного признака, которое влияет на результат делается предположение. В процессе тестирования, разработчик отправляет некие входные данные, на которые дает ответ программа. Ответы преподносятся в процентах.

Таким образом, для эффективного управления базой данных на предприятиях и совершенствования процесса обработки, хранения базы данных необходимо применять современные методы управления, интенсивно внедрять новейшие технологии в бизнес-процессы компаний.

Список использованных информационных источников

1. https://en.wikipedia.org/wiki/Unsupervised_learning
2. https://machinelearningmastery.com/supervised-and-unsupervised-machine-learning-algorithms/
3. Python Machine Learning, Sebastian Raschka: 2015.
4. Introduction to Machine Learning with Python: A Guide for Data Scientists, Andreas C.: 2016.

ЭФФЕКТИВНОСТЬ УПРАВЛЕНИЯ ОРГАНИЗАЦИЕЙ

К. А. Карпеко, *направление подготовки «Менеджмент и администрирование», студент группы П-31;*
И. П. Бойкова, *к. э. н. – научный руководитель*
Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации, г. Гомель, Республика Беларусь

Главным вопросом в управлении организацией с давнего периода времени остается тот, как достичь ее успеха, а главной задачей менеджера является эффективное управление.

В современных условиях уделяется все больше внимания к проблемам эффективного управления. С течением времени оно становилось все более важным для развития и формирования экономики, а также социальной жизни страны. Поэтому следует разрабатывать и внедрять мероприятия, которые совершенствуют управленческий процесс и обеспечивают эффективную работу организации.

Цель данной работы – раскрыть основные аспекты и критерии эффективного организационного управления, наиболее полно оценить эффективность организации.

Для этого следует решить несколько задач, а именно:

– раскрыть сущность эффективности управления организацией;

– выявить принципы, критерии и показатели экономической эффективности управления;

– определить наиболее корректную оценку управленческой эффективности;

– выявить способы увеличения эффективности менеджмента.

Эффективность менеджмента – сложная, многогранная категория, отражающая характерные особенности организационных, экономических, социальных и других явлений [1, с. 1].

Также эффективность менеджмента отражает его качество, которое обеспечивает организации достижение поставленных целей, и количество, выражающееся как отношение результата к вложенным затратам [2, с. 306].

Эффективность управления может выступать как социально-экономическая и функциональная категория. Первая является результативностью данной деятельности, и выражает рациональность использования основных ресурсов. Вторая, функциональная категория, отражает динамику и уровень организационного развития, качественную и количественную стороны процесса управления.

Выделяют основные группы факторов, определяющих эффективность управления:

– приоритетная роль человеческого капитала, выраженная уровнем профессионализма, интеллектуальных способностей, мотивации к трудовой деятельности [3, с. 1];

– соответствие трендам, уровню научно-технического прогресса;

– наличие стратегических ориентиров, выраженных в видении, миссии, целях и задачах организации;

– создание условий для инновационного и творческого развития организации.

Чтобы дать экономического оценку результатам управленческих мероприятий, применяется ряд общепринятых показателей эффективности управления, например: прибыль, рентабельность, обобщенный показатель управленческой эффективности, коэффициент текучести, коэффициент управленческих расходов, соотношение расходов на управление к объему выпуска, годовой экономический эффект.

Вместе с тем, расчет только данных показателей не будет способствовать полной оценке эффективности управления по следующим причинам:

- результат управления это не абсолютный показатель, который можно выразить количественно. Следует также учитывать его социальную составляющую, которая выражается качественными показателями.
- расчет только количественных показателей нивелирует роль управления в достижении целей, потому что приводит к непосредственному и опосредованному результату;
- результат управления не ограничивается экономическим, он также бывает социальным и социально-экономическим;
- не всегда можно четко определить затраты на управление.

Для более корректной оценки эффективности управления организацией анализа экономических результатов деятельности недостаточно, следует учитывать и организационные (стиль управления, рациональная структура аппарата управления, расстановка кадров, документооборот, трудовая дисциплина), социально-психологические (мотивация труда, межличностные отношения), физиологические (санитарно-гигиенические условия труда) и другие факторы.

Для повышения эффективности управления организацией необходимо придерживаться следующих основных направлений:

1. Совершенствование организационной структуры. Одной из важных задач является создание адаптивной модели организационной структуры, которая будет мобильно реагировать на изменения и в окружающем мире, и во внутренней среде организации. Также следует сократить уровни управления и численность аппарата управления, расширить полномочия на низших уровнях управления.

2. Использование IT-технологий в управлении. Автоматизация управленческих процессов приобретает особую актуальность в Республике Беларусь. Она позволяет искать, собирать, обрабатывать, хранить необходимые данные, вырабатывать новую информацию, решать оптимизационные задачи. При этом можно не только отобрать и автоматизировать трудоемкие, регулярно повторяющиеся рутинные операции переработки большого количества данных, но и путем переработки данных получить совершенно новую информацию, которая нужна для принятия эффективных управленческих решений. Это требует повышения квалификации и профессионализма специалистов, занятых управленческой деятельностью.

3. Проведение мероприятий социально-экономического характера. Социально-экономические мероприятия способствуют росту производительности труда, и его качества, а это, в свою очередь, приводит к достижению целей организации. Также они создают необходимые условия для труда и отдыха и направлены на развитие корпоративной этики персонала.

Делая вывод, можно сказать, что эффективное управление непосредственно определяет успех организации и динамику ее развития. На результаты управления влияют мотивация работников, их отношение к труду, взаимоотношения и др. Тем самым, актуальность вопросов оценки эффективности управления в современных условиях очевидна.

Список использованных информационных источников

1. Книга: лекция по менеджменту [Электронный ресурс]. – 2015. – Режим доступа: https://www.ronl.ru/knigi/menedzhment/811433/ (дата доступа : 03.11.2017). – Название с экрана.
2. Абчук В. А. Менеджмент / В. А. Абчук : Союз, 2002. – 463 с.
3. Эффективность менеджмента [Электронный ресурс]. – 2011. – Режим доступа: http://bgumanagement2009.narod.ru/theory/theory_06.html (дата доступа : 04.11.2017). – Название с экрана.

ОБ ИННОВАЦИЯХ И РЕФОРМАХ В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

К. А. Кирдасинова, *кафедра «Менеджмент», к. э. н., ассоциированный профессор – научный руководитель;*
Ж. Б. Увалеева, *докторант специальности 6D051700 «Инновационный менеджмент»*
Евразийский национальный университет имени Л. Н. Гумилева, г. Астана, Республика Казахстан

Инновация означает нововведение, новшество. Главным показателем инновации в системе образования является прогрессивное начало в развитии учебного заведения по сравнению со сложившимися традициями и массовой практикой. Инновации как нововведение проявляются в системе образования в виде образовательных продуктов, документации на новый или модернизированный обучающий процесс, результатов исследований. Инновации в системе образования связаны с внесением изменений:

- в цели, содержание, методы и технологии, формы организации и систему управления;
- в стили педагогической деятельности и организацию учебно-познавательного процесса;
- в систему контроля и оценки уровня образования;
- в систему финансирования;
- в учебно-методическое обеспечение;
- в систему воспитательной работы;
- в учебный план и учебные программы;
- в деятельность педагога и обучающегося.

Процесс инновации можно рассматривать:

– как научный потенциал (т. е. «чистый» творческий процесс выработки новой идеи техники, технологии, методики, организационной системы и т. п.);

– как интеллектуальный потенциал (способность к внедрению новшества на практике).

Система образования в Республике Казахстан за годы независимости претерпела ряд изменений, границы которых выходят за рамки понятия «инновация» и скорее подходят к термину «реформа».

Отличия этих понятий друг от друга рассмотрим в таблице 1.

Таблица 1 – Отличия понятий «реформа» и «инновация»

Реформа	Инновация
Нововведение, организуемое и проводимое государственной властью	**Нововведение, разрабатываемое, организуемое и проводимое работниками системы образования**
Реорганизация образовательного процесса	Изменения во внутренней организационной деятельности вузов
Рост статуса образования	Изменения в содержании образования
Новые санитарно-гигиенические требования	Изменения в методах обучения
Рост объема и использование новых возможностей финансирования	Изменения в отношениях «Преподаватель – Студент»
Изменения в структуре образования	
Изменения в оборудовании учебных заведений	
Изменения в продолжительности обучения	

Если рассматривать реформы и инновации в данном контексте, то реформу можно сравнить с стратегией, а инновации – с тактикой. Многими вузами были внедрены новшества в учебно-методическую деятельность еще до проведения масштабных реформ. Кардинальные изменения в сфере образования вызвали новый виток развития инноваций в деятельности вузов.

Реформирование системы образования вызвано необходимостью интеграции системы высшего образования Казахстана в мировое образовательное пространство. Это один из долговременных стратегических приоритетов. Основным условием интеграции страны в мировое образовательное пространство является адаптация казахстанской образовательной системы к положениям Лиссабонской конвенции и Болонской декларации.

Масштабные реформы системы высшего образования начались с 2011 года. В 2011 году был осуществлен переход от системы «институт – аспирантура – докторантура к системе «бакалавриат-магистратура-докторантура PhD».

В системе «институт-аспирантура-докторантура» после окончания университета (института, академии) студент получал квалификацию

специалиста, после окончания аспирантуры – **ученую** степень кандидата наук, после докторантуры – доктора наук. Кроме того степень кандидата и доктора наук можно было получить посредством оформления соискательства, подготовки и защиты диссертации. Аспирантура и докторантура существовали в двух формах – очная и заочная. Практика аспирантуры и докторантуры существует сейчас в России где сохранено присвоение ученых степеней кандидата и доктора наук.

Сейчас в системе системе «бакалавриат-магистратура-докторантура PhD» после окончания вуза студент получает квалификацию «бакалавр» по определенной специальности, после магистратуры – **академическую** степень «магистр» по профилю в случае одногодичной магистратуры или «магистр наук» в случае двухгодичной магистратуры. После окончания докторантуры и защиты диссертации обучающийся получает **академическую** степень «доктор PhD» в определенной области науки. Обучение в магистратуре и докторантуре осуществляется **только очно.**

Необходимо отметить что институт магистратуры существует в Казахстане с 1998 года. До конца 2010 года существовал институт аспирантуры и докторантуры. В аспирантуру можно было поступить как после магистратуры, так и минуя ее в случае наличия квалификации «специалист». Обязательным условием была связь специальности бакалавриата и магистратуры или специалитета с направлением аспирантуры. Т. е., например, имея квалификацию «учитель биологии» нельзя было поступить в магистратуру или аспирантуру по направлению «Информационные системы».

В нынешней системе возможно обучение по направлениям магистратуры или докторантуры PhD, не связанным с базовым образованием при условии сдачи пререквизитов до начала обучения в случае поступления. В докторантуру принимаются лица, имеющие академическую степень «магистр наук», т. е. окончившие двухгодичную магистратуру.

До 2016 года обучение в докторантуре PhD осуществлялось только по грантам, с 2016 года практикуется коммерческая основа.

Система образования Республики Казахстан в настоящее время находится на стадии реформирования. Внедряются новые формы обучения, инновационные методы, способствующие развитию потенциала вузов, освоению прогрессивных идей современного общества, обеспечивающих ускоренную технологическую модернизацию экономики.

Список использованных информационных источников

1. Послание Президента Республики Казахстан Н. Назарбаева народу Казахстана от 31 января 2017 года «Третья содернизация Казахстана: глобальная конкурентоспособность».
2. Послание Президента Республики Казахстан Н. Назарбаева народу Казахстана от 11 ноября 2014 года «Нұрлы жол – путь в будущее».
3. Закон «Об образовании» от 27 июля 2007 года № 319-III (с изменениями и дополнениями по состоянию на 11.07.2017 г.).

СИСТЕМНА МЕТОДОЛОГІЯ ПРОЦЕСУ МИСЛЕННЯ СПРЯМОВАНОГО НА ЗМІНИ

А. В. Резніченко, *к. е. н., доцент кафедри менеджменту;*
К. О. Жовмір, *магістрант*
Вінницький фінансово-економічний університет,
м. Вінниця, Україна

Методологія теорї обмежень Голдратта (Theory of Constraints – TOC) поступово перетворилася на системну методологію. Основний компонентом цієї теорії, що поєднує всі інші частини методології, – це процеси мислення TOC, що представляють собою набір логічних дерев, які утворюють дорожню карту змін [6]. Для менеджера, вони слугують інструментом вирішення задач, що стосуються прийняття рішень щодо структурування проблем, ідентифікації проблем, побудови рішень, визначення перешкод та практичної реалізації рішення.

Для визначення шляхів оптимізації та розвитку проектів, доцільно розглянути особливості методології TOC.

Голдратт [4, 5] представив метод, який являє собою п’ять фокусних кроків вирішення системних завдань на основі безперервного вдосконалення: 1. Визначення обмеження. 2. Використання обмеження. 3. Налаштування усіх видів діяльності до умов, що створюються обмеженням. 4. Виведення обмеження на більш високий рівень. 5. При виникненні змін, слід повернутись до першого кроку. Голдрат [4] стверджує, що цей крок узгоджується з процесом постійного вдосконалення.

До п’яти етапів фокусування Голдратт [4, 5] додає два додаткових кроки, які Коман і Ронен (Coman & Ronen, 1994) [2] включили в процес фокусування, переосмислюючи підхід Голдрата, як семиступеневий метод. Два додаткових кроки виконуються на початку і представляють собою наступне:

1. Визначення мети системи.

2. Визначення відповідних, глобальних та простих вимірів продуктивності.

Шейнкопф (Scheinkopf, 1999) [8] описує їх як необхідні кроки для будь-якого процесу вдосконалення.

Одним із центральних положень ТОС є те, що будь-яка система має власні обмеження, що перешкоджають їй досягти своєї мети. Зосередження управлінських зусиль при цьому відбувається на тому, щоб зробити ці обмеження більш продуктивними, або безпосередньо впливаючи на обмеження, або на інші операції, що взаємодіють з цими обмеженнями.

Процеси мислення ТОС включають набір з п'яти логічних діаграм (чотири дерева та «хмара») та сукупність логічних правил. У діаграмах використовуються два різні типи логіки. Три дерева (дерева поточної та майбутньої реальності та перехідне дерево) використовують причинно-наслідкову логіку. Вони будуються шляхом створення зв'язків між ефектами, що спостерігаються та причинами, що визначаються за принципом достатності. Достатність може складатися з 3 типів: «А достатньо для того, щоб викликати С» або «Якщо і А і В виникають одночасно, то цього буде достатньо для того, щоб викликати С» або «А і В (окремо), сприяють С, тоді між ними існує достатність для того, щоб викликати С». При створенні хмари та дерева передумов використовується принцип необхідності: «Для досягнення А ми повинні мати В». Дані логічні правила називаються категоріями обґрунтованого застереження (КОЗ) [3, 7] і були запропоновані для використання при перевірці моделей системної динаміки та ментальних моделей [1]. Весь набір інструментів процесів мислення ТОС базується на цих логічних конструкціях.

Голдратт називає існуючий стан системи її реальністю. Детмер [3] визначає дерево поточної реальності (ДПР) як логічну структуру, що розробляється для відображення того стану реальності, який існує в даний час в даній системі.

Детмер [3] стверджує, що ДПР використовується для досягнення наступних цілей:

– Забезпечити основу для розуміння складних систем;

– Визначати небажані ефекти (НЕ), що демонструються системою;

– Пов'язання НЕ через логічний ланцюжок причин і наслідків з першопричинами;

– Визначення, де це можливо, основної проблеми, що в кінцевому рахунку спричинює 70 % або більше системних НЕ;

– Визначення точки в якій першопричини та/або ключові проблеми виходять за межі контролю або сфери впливу;

– Ізоляція тих причинних факторів (обмежень), на які слід здійснювати вплив для того, щоб досягти максимального вдосконалення системи;

– Визначення одної найпростішої зміни для того, щоб зробити те, що матиме найбільший позитивний вплив на систему.

ДПР може також включати в себе цикли позитивного зворотного зв'язку. Існування циклу зазвичай відкриває більше можливостей для здійснення коректив них дій: зміни всередині циклу або після нього матимуть суттєвий вплив на систему.

В даній роботі були окреслені деякі процеси мислення ТОС. Вони утворюють дорожню карту для змін, спрямовують користувача за допомогою процесу прийняття рішень щодо структурування проблеми, ідентифікації проблем, побудови рішення, визначення перешкод, що підлягають подоланню, та реалізації рішення. Набір логічних правил забезпечує аналітичну суворість, яка зазвичай пов'язана з суворими науковими підходами. Це поєднується з можливістю захоплення більш м'якої інформації наданої методами «м'якого» АБО. Методологія ТОС сфокусована на проблемах, що є актуальними в даний час, найбільш вірогідних причинно-наслідкових зв'язках, що ведуть до них, і найкращому курсі на їх вирішення.

Список використаних інформаційних джерел

1. Balderstone, S. J. (1999). Increasing User Confidence in Systems Dynamics Models through Use of an Established Set of Logic Rules to Enhance Forrester and Senge's Validation Tests, in *Systems Thinking for the Next Millenium*, Proceedings of the 17th International Systems Dynamics Conference and 5th Australian and New Zealand Systems Conference, Wellington, 20–23 July.
2. Coman, A. and Ronen, B. (1995). "Management by Constraints: Coupling IS to Support Changes in Business Bottlenecks." *Human Systems Management*, pp. 65–70.
3. Dettmer, H. W. (1997). *Goldratt's Theory of Constraints: A Systems Approach to Continuous Improvement.* ASQC Quality Press, Milwaukee, WI. 378 p.
4. Goldratt, E. M. (1990). *What is this thing called the Theory of Constraints?* North River Press, Croton-on-Hudson, NY.

5. Goldratt, E. M. & Cox, J. 1992. *The Goal – A Process of Ongoing Improvement*. Second Rev. Ed., North River Press Publishing Corporation, Great Barrington, MA. 362 p.
6. Mabin, V. J. (1999), "Goldratt's 'Theory of Constraints' thinking processes: a systems methodology linking soft with hard, systems thinking for the next millennium" [Електронне джерело] Proceedings of the 17th International System Dynamics Conference and 5th Australian and New Zealand Systems Conference, Wellington, New Zealand, July 20–23. 12 p. URL: http://www.systemdynamics.org/conferences/1999/PAPERS/PARA104.PDF.
7. Noreen, E., Smith, D. A. & Mackey, J. T. (1995). *The Theory of Constraints and its Implications for Management Accounting*. The North River Press Publishing Corporation: Great Barrington, MA. 191 p.
8. Scheinkopf, L. (1999). *Thinking For Change: Putting the TOC Thinking Processes to Use.* St. Lucie Press / APICS Series on Constraints Management: Boca Raton, FL. 268 p.

МОДЕЛЮВАННЯ ВИБОРУ СТРАТЕГІЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОРПОРАТИВНОЇ БЕЗПЕКИ АГРОХОЛДИНГУ

О. В. Рудковський, *кафедра менеджменту, д. е. н.*
Хмельницький економічний університет,
м. Хмельницький, Україна

Корпоративна безпека агрохолдингу є основою його функціонування й характеризує стійкий стан діяльності та створює передумови для подальшого розвитку і зростання. Саме тому процес реалізації та забезпечення корпоративної безпеки має постійний циклічний характер. Відповідно, корпоративна безпека підприємства надає йому конкурентні переваги на ринку, фінансову стабільність шляхом збалансування інтересів суб'єктів такої безпеки. Важливою умовою забезпечення корпоративної безпеки є побудова системи захисту, яка є сприятливою та корисною як для самого підприємства, так і не шкодить умовам роботи та життєдіяльності персоналу, умовам життя населення, яке проживає на «спільній» з агрохолдингом території. Важливість і необхідність забезпечення корпоративної безпеки пояснюється особливостями та характеристиками агрохолдингу як самостійної, незалежної, відповідальної господарської одиниці, тобто такої, що

сама обирає суть та методи реалізації економічної політики: стиль виробництва продукції, її реалізації, стратегію розвитку.

Так, в роботі Черняка Г. М. [1, с. 94] автором проведено аналіз різних підходів до вибору стратегії забезпечення корпоративної безпеки та зроблено висновок про доцільність застосовування методології системного аналізу, яка носить універсальний характер для дослідження складних економічних процесів та явищ, а також здійснити оцінювання стану та ідентифікувати параметри систем, з економіко-математичного моделювання та прогнозування.

Автор пропонує для моделювання вибору стратегії забезпечення корпоративної безпеки застосовувати метод аналізу ієрархій (далі MAI, англ. – Analytic Hierarchy Process), що був запропонований Т. Сааті в 70-х роках XX в. для моделювання багатокритеріальних задач прийняття рішень [2, с. 34]. MAI орієнтований передусім на побудову моделей вибору в кінцевій множині заздалегідь відомих альтернатив.

Суть даного метода полягає в тому, що завдання прийняття рішення структурується шляхом побудови багаторівневої ієрархії, яка включає компоненти (фокус ієрархії, критерії вибору, альтернативи), що порівнюються між собою з метою отримання оцінок інтенсивності взаємного впливу, на базі яких оцінюється перевага альтернатив відносно головної цілі. Перевагами MAI як комплексного методу моделювання багатокритеріальних завдань прийняття рішень є:

1) побудова ієрархії базується на принципах системного підходу та допомагає уникнути прогалин у моделі;

2) структурування завдань прийняття рішень та формалізація зв'язків між її компонентами;

3) метод надає можливість здійснити процедури оцінки та порівняння альтернатив за допомогою не вимірюваних (якісних) суб'єктивних критеріїв;

4) стійкість MAI до незначних порушень узгодженості (транзитивності) суджень експертів.

Складність застосування MAI полягає у значній кількості взаємодій між компонентами ієрархії, що мають різний ступінь вагомості.

Такий підхід не враховує рівня сформованості системи управління корпоративною безпекою агрохолдингу. Більше того, він взагалі не передбачає існування такої системи. За умови відсутності системи розвитку корпоративної безпеки, сумнівною є наявність принципу си-

стемності в управлінні корпоративною безпекою підприємства. А відтак недостатньо логічно обґрунтованим виглядає вибір стратегії корпоративної безпеки.

Існують і такі наукові підходи до вибору стратегії, які ґрунтуються на вирішенні задач розподілу ресурсів за тими напрямками, де вони можуть забезпечити найбільш високе розширене відтворення і створити умови для розвитку агрохолдингу.

Елімінувати недоліки зазначених підходів вибору стратегії розвитку системи корпоративної безпеки пропонується за рахунок обов'язкового врахування таких критеріїв, як: рівень загроз корпоративній безпеці та рівень сформованості системи управління корпоративною безпекою.

Рівні за зазначеними критеріями доцільно розглядати за трьома інтервалами та відповідно до їхніх комбінацій визначати доцільну стратегію розвитку системи управління корпоративною безпекою.

Слід розрізняти стратегії розвитку та стратегії протидії системи управління корпоративною безпекою. Стратегії розвитку системи управління корпоративною безпекою підприємства передбачають розширення функціональних зон (якими є складові системи) або набуття якісних змін системи, тобто зміну відносних показників, якими можуть характеризуватись окремі складові системи.

В той же час при реалізації стратегій протидії загрозам передбачається, що система повинна залишитись у незмінному стані, тобто не повинно відбутись ніяких змін (позитивних чи негативних) ні з точки зору розширення функціональних зон, ні з точки зору якісних показників по окремим складовим системи управління корпоративною безпекою підприємств харчової галузі.

Список використаних інформаційних джерел

1. Черняк Г. М. Обґрунтування та вибір стратегії забезпечення економічної безпеки енергетичних підприємств / Г. М. Черняк // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент. – 2016. – Вип. 18. – С. 92–96.
2. Франчук В. І. Концептуально-методичний підхід до формування комплексних критеріїв діагностики стану економічної безпеки акціонерних товариств / В. І. Франчук // Зовнішня торгівля. Економічна безпека ; Ун-т економіки та права «КРОК». – 2011. – Вип. 5. – С. 32–39.

КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТЬ ПРЕДПРИЯТИЯ КАК ФАКТОР ЕГО УСПЕШНОЙ И ЭФФЕКТИВНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

М. Садулаева, *образовательная программа «Государственное и местное управление», студент группы ГМУ-42;*
Ж. О. Тажибаева, *ст. преподаватель кафедры «Менеджмент», магистр экономических наук*
Евразийский национальный университет имени Л. Н. Гумилева, г. Астана, Республика Казахстан

В современных условиях одним из главных критериев эффективности производства и востребованности выпускаемой продукции является конкурентоспособность.

Конкурентоспособность – это способность предприятия получать в свое пользование наилучшие по сравнению с другими участниками рынка экономические ресурсы, с целью их перераспределения для наиболее полного удовлетворения потребностей потребителя, основанная на межличностном соперничестве.

Конкурентоспособность рассматривается на разных уровнях, таких как конкурентоспособность страны, региона, отрасли, предприятия. В научной и методической экономической литературе изложено множество вариантов определения конкурентоспособности предприятия.

По мнению М. Портера под конкурентоспособностью предприятия следует понимать эффективность и результативность деятельности предприятия. Следовательно, чем эффективнее предприятие использует свои ресурсы, тем выше становится его конкурентоспособность.

И. Липсиц предлагает определение конкурентоспособности хозяйствующего субъекта как «возможность выиграть соревнование на рынке с товарами, изготовленными другими фирмами, за счет более полного соответствия требованиям или денежным возможностям покупателей» [1].

М. Эрлих и Дж. Хайн рассматривали конкурентоспособность как способность страны или фирмы продавать свои товары.

На наш взгляд, наиболее удачно сформулировано определение конкурентоспособности предприятия Н. Зайцевым. Он называет конкурентоспособным то предприятие, которое способно сохранять устойчивое положение на рынке товаров, услуг [2].

Данное определение, на наш взгляд, наиболее полно характеризует сущность конкурентоспособности хозяйствующего субъекта и является, если можно так выразиться, компромиссным.

Конкурентоспособность предприятия как фактор его успешной деятельности на рынке в значительной степени определяется наличием конкурентных преимуществ либо определенной степенью обладания ключевыми факторами успеха. Здесь и возникает связь конкурентоспособности, конкуренции и конкурентного потенциала предприятия [3].

Терминологическая «пирамида», в основу которой положены понятия: «конкуренция», «конкурентный потенциал», «конкурентоспособность» и др. представлена на рисунке 1.

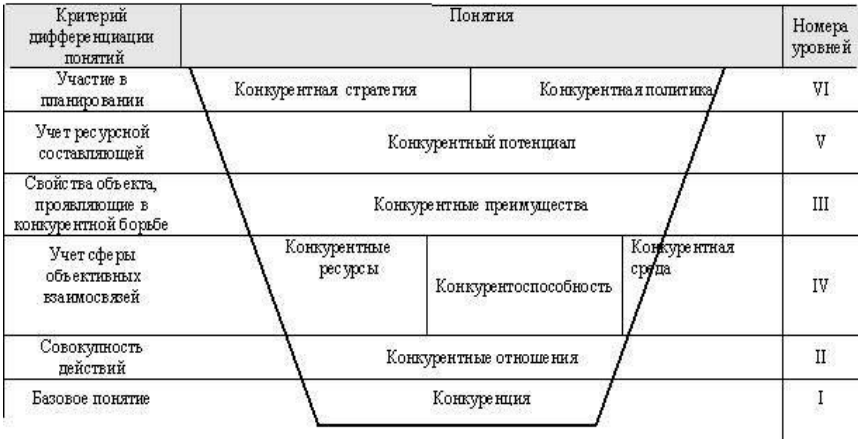

Рисунок 1 – Терминологическая пирамида по проблематике конкуренции

Примечание. Составлено автором на основании автореферата Баркова, Е. А. Формирование конкурентных преимуществ промышленного предприятия на основе стратегии развития – автореф. канд. экон. наук. Барнаул, 2006.

В общем виде, конкурентное преимущество – это преимущество предприятия в чем-либо, отличающее его от конкурентов и обеспечивающее ему превосходство на рынке.

Наиболее значимыми характеристиками конкурентных преимуществ являются уникальность и устойчивость. Обладание уникальными характеристиками дает неоспоримое преимущество перед конкурентами. Задача предприятия заключается в защите, поддержании, сохранении и развитии уникальных конкурентных преимуществ [4].

Концепция конкурентоспособности предприятия представлена на рисунке 2.

Рисунок 2 – Концепция конкурентоспособности предприятия

Примечание. Составлено автором на основании учебника Зайцева Н. Л. Экономика промышленного предприятия. – Москва, 2007.

Достижение уникальных и устойчивых конкурентных преимуществ предприятия предполагает установление соответствующих принципов и инструментов реализации концепции конкурентоспособности.

Устойчивость конкурентного преимущества предприятия предполагает его наличие в стратегической перспективе. Ресурсные конку-

рентные преимущества основаны на возможностях и способностях предприятия привлечь ресурсы на более выгодных условиях; установить устойчивые и стабильные долгосрочные отношения с поставщиками ресурсов.

Применительно к деятельности предприятия можно выделить три вида конкурентных преимуществ:

«Отработавшие» или отраслевые стандарты – представляет собой обязательное условие выживания на определенном рынке.

«Сохраняющие силу» – в кратко- и среднесрочной перспективе обеспечивают конкурентные преимущества предприятию, однако требуют максимального использования и защиты. Не могут быть базой долгосрочной стратегии. Задача соперников выявить и нейтрализовать такие конкурентные преимущества, иначе они не смогут достигнуть отраслевых стандартов в течение нескольких лет.

«Устойчивые» – имеют стратегическое значение, так как обладают защитой на протяжении длительного времени. Попытка воспроизведения подобных конкурентных преимуществ может обернуться неудачей для конкурентов. В подобной ситуации соперникам следует ориентироваться на разработку собственных ключевых компетенций. Продуктовые конкурентные преимущества оцениваются при выходе продукта на рынок. Наличие устойчивых, уникальных характеристик продукта позволяет предприятию оптимизировать соотношение цена / качество – затраты [5].

Управленческие конкурентные преимущества, выражаемые в наличии уникальных характеристик менеджмента предприятия, определяют эффективность системы управления и являются доминирующими в обеспечении общей конкурентоспособности предприятия.

Таким образом, конкурентоспособность предприятия сегодня является главным показателем его стабильности и эффективности, и от того, какими конкурентными преимуществами будет обладать предприятие будет зависеть его дальнейшее развитие и устойчивость на рынке.

Список использованных информационных источников

1. Липсиц И. М. Теория и практика оценки конкурентоспособности товаров и услуг / И. М. Липсиц. – Москва : Юрайт, 2001. – С. 9.
2. Зайцев Н. Л. Экономика промышленного предприятия : учебник / Н. Л. Зайцев. – Москва : ИНФРА-М, 2007. – 358 с.

3. Ларионова Г. Н. Специфика конкурентных отношений на рынке шинной продукции / Г. Н. Ларионова. – Казань, 2009. – С. 20.
4. Зверкович И. О. Теоретические основы управления конкурентоспособностью предприятия / И. О. Зверкович, Д. Я. Синельников. – Москва, 2009. – С. 242.
5. Барков Е. А. Формирование конкурентных преимуществ промышленного предприятия на основе стратегии развития : автореф. канд. экон. наук. / Е. А. Барков. – Барнаул, 2006. – 15 с.

ПІДГОТОВКА БІЗНЕС-ПЛАНУ ДЛЯ ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

І. В. Семенюк, *аспірант кафедри менеджменту;*
І. В. Чиженко, *аспірант кафедри фінансів*
Вінницький фінансово-економічний університет,
м. Вінниця, Україна

Підприємству в умовах змін середовища необхідно передбачити ці зміни і реагувати на них [1]. Особливо це стосується підприємств із відносно високими темпами обертання капіталу, підприємств, виробниче навантаження яких залежить від чинників природного середовища. До таких підприємств належать підприємства харчової промисловості [3]. Одним з найбільш ефективних інструментів управління такими підприємствами визнано бізнес-планування [2].

Підготовка бізнес-плану для підприємств харчової промисловості.

Якщо ви серйозно налаштовані розпочати бізнес, то вам слід розробити бізнес-план. Бізнес-плани надають дорожню карту для того, як здійснювати бізнес. Розробка бізнес-плану допоможе вам, як власнику бізнесу, враховувати кожен крок, пов'язаний з веденням бізнесу та краще підготуватись до того, що може відбутись на вашу шляху. Бізнес-плани є корисними для підприємств будь-якого розміру. Підприємці з бізнес-планом мають перевагу перед тими, хто їх не розробляє, і часто є більш успішними у конкурентному світі із спеціалізацією у харчовій промисловості.

Що таке бізнес-план?

Бізнес-план представляє собою документ, що визначає основні функціональні сфери бізнесу, включаючи операції, управління, фінанси та маркетинг. Цілі бізнесу та задачі, що необхідно вирішити для досягнення цих цілей, включаються в бізнес-план. Бізнес-план повинен регулярно переглядатись для того, щоб тримати бізнес на обра-

ному шляху, а також дозволити бізнесу розвиватися в правильному напрямку відповідно до задуму розробників бізнес-плану. Бізнес-план описує сильні сторони бізнесу, слабкі сторони, можливості та загрози.

Чому потрібен бізнес-план?

Існує дві основні причини створення бізнес-плану. Одна з них – допомогти підприємцеві в плануванні та розвитку бізнесу. Іншою причиною є демонстрація можливості та потенційної прибутковості потенційних інвесторів, кредиторів та інших зовнішніх груп. Організації, що потенційно готові фінансувати кошти в бізнес, часто потребують бізнес-плану, а бізнес-план служить основою для пропозицій щодо кредитування.

Що повинен містити бізнес-план?

Ключовими елементами успішних бізнес-планів зазвичай є:

– Цілі та завдання бізнесу
– Опис проекту
– Галузь промисловості, підприємство та його продукти
– Дослідження та аналіз ринку
– Маркетинговий план
– Операційний план
– Управління
– Фінансовий план

Що слід включити до бізнес-плану підприємствам харчової промисловості?

Особливості бізнес-плану для підприємств харчової промисловості є наступними:

– Інгредієнти та продовольство, що використовуються у виробництві
– План зберігання запасів, готової продукції та необхідне обладнання
– Макет і опис робочого простору робочої зони
– План транспортування продуктів
– Перелік потенційних місць для продажу товару (базар, продуктовий магазин, торговельна мережа тощо).

В умовах ринку, що орієнтує кожного виробника і підприємця на отримання високих кінцевих результатів, планування покликане не тільки забезпечувати процес виробництва конкурентоспроможної продукції, а й сприяти при цьому досягненню повної зайнятості ресурсів, справедливому розподілу доходів і зростанню якості життя.

Список використаних інформаційних джерел

1. Medina-Garrido, J. A., Ruiz-Navarro, J., & Bruque-Camara, S. (2005). *Developing dynamic capabilities with IT.* In A. Capasso, G. Battista Dagnino, & A. Lanza (Eds.), Strategic capabilities and knowledge transfer within and between organizations – New perspectives form acquisitions, networks, learning and evolution. – pp. 156–175.
2. Луцяк В. В. Конкурентоспроможність і якість харчових продуктів: загальні принципи і методика планування в малих виробничих підприємствах / В. В. Луцяк // Київ. Наукові праці Національного університету харчових технологій, 2016. – Т. 22. – № 1. – С. 73–83.
2. Однолько В. О. Удосконалення управління витратами підприємств харчової промисловості / В. О. Однолько // Вісник соціально-економічних досліджень : зб. наук. праць: за ред. М. І. Звєркова. – Одеса : ОНЕУ. – 2015. – Вип. 2. – № 57. – С. 150–155.

АУТСОРСИНГ – КАК ЭФФЕКТИВНЫЙ СПОСОБ УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ОРГАНИЗАЦИЙ

Ж. О. Тажибаева, *ст. преподаватель кафедры «Менеджмент», магистр экономических наук*
Евразийский национальный университет имени Л. Н. Гумилева, г. Астана, Республика Казахстан

В условиях глобализации многие казахстанские предприятия стоят перед выбором различных путей перехода системы управления к быстро меняющимся условиям рыночной среды.

Наиболее актуальной и приемлемой системой управления сегодня считается аутсорсинг, суть которого заключается в передаче отдельных функций сторонним организациям.

В мировом сообществе аусторисng является одним из востребованных услуг, формирующий экономическую систему, позволяющий предприятиям повысить свою конкурентоспособность в эпоху динамичного развития инноваций и технологий.

Сегодня более 90 % всех компаний в мировом сообществе применяют аутсорсинговые модели.

Внедрение инноваций и эффективное развитие наукоемких отраслей может осуществлятся более интенсивно за счет аутсорсинга, а также онпозволяет снизить затраты и время предприятия.

Понятие «аутсорсинг» определяют как передачу компанией какого-либо процесса (функции, работы) или его части сторонней организации (субподрядчику) [1].

Outsourcing – новая английская идиома, схожая со следующим выражением «с плеч долой».

Термин «аутсорсинг» в переводе с английского языка означает «использование чужих ресурсов».

Так, аутсорсинг – это процесс передачи на основе договора непрофильных бизнес-функций сторонним предприятиям, специализирующимся в областях той или иной сферы, а также имеющим большой опыт, знания [2].

По своему содержанию outsourcing – это процесс работы субподрядного характера, требующие тщательного управления.

Сегодня слово «outsourcing» и стоящие за ним действия широко вошли в обиход в англоязычных странах. Это объясняется жестокостью глобальной экономики.

В условиях жесткой конкурентной борьбы, перед компаниями стоит вопрос жесткой экономии и сокращения затрат. Каждое предприятие выбирает свою стратегию дальнейшего развития, одни открывают новые филиалы, другие заняты передачей на аутсорсинг части своих функций специализированным компаниям, так, к примеру, американские компании создают свои филиалы в Азии, так как это выгодно в плане производственных издержек по сравнению с Европой, и также другим компаниям выгодно осуществить передачу на аутсорсинг часть своих бизнес-функций.

По мнению Пола Страссман «Аутсорсинг – это игра для проигравших». Он считает, что за счет передачи на аутсорсинг части функций, компания может значительно сэкономить [3].

По нашему мнению, здесь П. Страссман выделил два важных момента: первое – работами, переданными в сторонние организации, следует полноценно управлять и второе – не слишком надеяться в отношении экономии финансовых средств.

По мнению И. Ковалева «Снижение издержек является важным побудительным фактором к аутсорсингу. Но нельзя прибегать к аутсорсингу с единственной целью – сэкономить.

Основная цель – не заниматься непрофильным бизнесом и тем самым снять с организации не связанные с ее основной деятельностью заботы».

В международной практике аутсорсинг признан как один из важных средств взаимодействия компаний с внешними заинтересованными участниками, а также как эффективный способ устойчивого развития организаций.

Компаниий, прибегающие к помощи аутсорисига, безусловно, приобретают ряд преимуществ. К которым можно отнести следующие: гибкость предприятия и повышение эффективности внутренних организционных процессов, сокращение затрат времени и ресурсов на бюрократические процедуры;

– экономичность компаний, баланс расходов и доходов;
– эффективность деятельность компании;
– структурированная гаромничная связь между комапнией и ее подразделениями;
– повышение конкурентоспособности предприятия;
– снижение управленческих затрат;
– уменьшение инвестиционных расходов;
– сокращение рисков предприятия;
– возможность повысить примение новых технологий.

Основное конкурентное преимущество компаний при передаче отдельных функций на аутсорсинг заключается в том, что оно менее затратно и качество выполнения функции уже аусторсинговыми предприятиями будет возрастать, так как спрос за результаты работы будет с аутсорсеров.

Аутсорсер упрощает процесс управления компанией, чем способствует предприятию сокращению управленческих затрат и облегчает процесс управления компанией в целом [4].

Аутсорсинг привлекателен возможностью внедрения и использования новейших технологий, гибкостью управленческого процесса, минимизацией издержек компании, уменьшеним затрат и экономией средств на бизнес-процессы, использованием ресурсного потенциала компании для решения других немаловажных задач, повышением качества продукии или оказываемых услуг, уменьшением риска при оказании каких – либо услуг самой компанией и другое.

По проведенному исследованию трудов отечественных и зарубежных ученых, было выявлено то, что многие компании практикуют передачу на аутсорсинг функции, специфического вида деятельности, таких как тренинги, бухгалтерский учет и аудит, уборка зданий и другое, так как они могут носить не постоянный характер либо могут быть востребованы в определенный период или время.

Одним из важных требований времени является постоянное самосовершенствование, перед каждой компанией стоит вопрос каждодневного увеличения прибыли, сокращения затрат от основной дея-

тельности предприятия, улучшение привлекательности компаний, постоянное совершенствование конкурентных преимуществ, укрепление своей позиции на рынке в условиях жесткой конкурентной борьбы, предоставление более широкого спектра услуг, увеличение объемов производства продукции для удовлетворения большого числа потребителей, расширение сферы совей деятельности, повышение финансовой устойчивости. Все вышеупомянутые задачи в той или иной мере позволит решить аутсорсинг.

Список использованных информационных источников

1. Аникин Б. А. Аутсорсинг и аутстаффинг: высокие технологии менеджмента : учебное пособие / Б. А. Аникин, И. Л. Рудая. – Москва : ИНФРА-М, 2007. – 288 с.
2. Казанцева Л. С. Формирование инструментария оценки эффективности аутсорсинга / Л. С. Казпнцева // Финансы и статистика. – № 5. – 2015. – С. 25–32.
3. Хейвуд Дж. Б. Аутсорсинг: преимущества и недостатки / Хейвуд Дж. Б., Р. Батлер. – Москва : 2007. – С. 378.
4. Ермошина Е. Л. Аутсорсинг: правовые основы, бухгалтерский и налоговый учет / Е. Л. Ермошина // Актуальные вопросы бухгалтерского учета и налогообложения. – 2005, № 7.
5. Бравар Жан-Луи Эффективный аутсорсинг: понимание, планирование и использование успешных аутсорсинговых отношений / Бравар Жан-Луи, Морган Роберт ; пер. с англ. – Днепропетровск : Баланс Бизнес Букс, 2007. – 288 с.

РОЛЬ И ЗНАЧЕНИЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ МЕТОДОВ СОВРЕМЕННОГО МЕНЕДЖМЕНТА В УПРАВЛЕНИИ

К. Б. Тюлебаева, *направление подготовки государственное и местное управление, студент группы 3ГМР;*
Д. Е. Оспанов, *преподаватель кафедры государственного управления и маркетинга, магистр – научный руководитель Актюбинский региональный государственный университет имени К. Жубанова, г. Актобе, Республика Казахстан*

Менеджмент – больше искусство, чем наука. Менеджмент – это умение работать с людьми и через людей для достижения целей как организации, так и ее членов.

Задача менеджера по отношению к людям – быть лидером. Цель

менеджера – сделать продуктивными специфические знания и сильные стороны каждого человека.

Различия между эффективностью и продуктивностью. Между эффективностью и продуктивностью существует коренное различие: Эффективность означает «делать правильные вещи», знаю почему. Продуктивность означает «делать вещи правильно»: знаю как. Иными словами, «продуктивность» – это как ты бежишь, а эффективность – куда ты бежишь. Эффективный менеджмент не относится только к бизнесу. Менеджмент – это специфический орган всех организаций [1].

В разные время люди руководили странами, племенами, были ханы небольших городов, и у этих руководителей были свои проблемы, они решали их разными способами, придумывали свои законы. Так же решали экономические проблемы путем собрания налогов, а в наше время проблемой является отставания Казахстана от мировой экономики. Зачем наша страна отстает от мировой экономики, почему наша экономика не похожа на экономику Сингапура, США и многих других, чья экономика сейчас на высоте?

Гуру менеджмента Адизес говорил в своих лекциях что успех приходит в компанию когда маркетинг в порядке. Если внутренному маркетингу не тратится много энергии то на внешний маркетинг останется много энергии. Здесь важно понять если будет хаос во внутреннем маркетинге, то внешний будет еще хуже. Подразумивая внутренный маркетинг он имеем ввиду уважение и почтение сотрудников, несмотря на их количество. Адизес приводит к примеру Швейцарию и Югославию. Швейцария независимая страна, внем нет полезных ископаемых, нефти, но она известна своими банками и часами с кукушками. А экспортируют они именно это, то есть свою культуру. По всему миру богатые люди вкладывают свои миллионы в банки Швеции, потому что они доверяют этой стране. Югославия, как известно в истории, распалась. Ицхак Адизес хочет этим сказать, что эти две страны в начале были одинаковом положении, но все решает руководители, сохранение культуры, и как он говорит внутренний маркетинг, то есть ВД (взаимное доверие) и уважение. [3;]

В Японии, как и Швеции нет полезных ископаемых и нефти. Но все таки это одна из величайших стран мира, потому что император Хирохито в 1949 году провозглашает национальную стратегическую цель: войти в число ведущих стран мира по экономической мощи и «благоденствию» народа. Достигнуть этой цели можно было бы, только резко подняв конкурентоспособность экономики страны, т. е. уве-

личив производительность труда и качество продукции. Национальные цели были достигнуты всего за 16 лет. В чем секрет? Акио Морита (основатель корпорации Sony) в своей книге «Сделано в Японии» замечает: «У лучших японских компаний нет никаких секретов или тайных рецептов успеха. Никакая теория, программа или правительственная политика не могут сделать предприятия успешными; это могут сделать только люди. Самая важная задача японского менеджера состоит в том, чтобы установить нормальные отношения с работниками, создать отношение к корпорации как к родной семье, сформировать понимание того, что у рабочих и менеджеров одна судьба» [6]. Секрет, как и в хорошей компании, так и в стране в руководстве. В Японии в середине прошлого века появилась система Кайдзен. Кайдзен – это один из подходов к улучшению работы организации, в основе системы кайдзен находятся 5 ключевых элементов. Чтобы она могла нормально работать, и быть эффективным инструментом повышения качества, в организации необходимо создать условия для их реализации. Основной фокус внимания система кайдзен направляет на «качество» персонала, потому что именно от персонала зависит качество выпускаемой продукции и услуг. Эта система вовлекает в процесс улучшения каждого работника – от руководителя самого верхнего звена, до рядового сотрудника [5].

В Казахстанских компаниях актуальными проблемами являются отсутствие стратегического мышления и несовершенная система управления человеческими ресурсами (не учитывая государственные органы, которые добились значительных результатов в этом отношении). Компании стремятся к максимизации прибыли, используя агрессивную и навязчивую рекламу, пренебрегая качеством своих товаров и услуг. Казахстанский менеджмент отличается тем, что предприниматели хотят получить «все и сразу», что приводит к отрицательным последствиям в долгосрочном периоде. Хотя в РК множество ВУЗов и центров бизнес – тренинга, уровень компетенции персонала в казахстанских компаниях по сравнению с зарубежными странами не на высшем уровне. Для повышения эффективности в компаниях необходимо внедрить систему, при которой сотрудники должны зарабатывать деньги, а не «получать ее». Акира Морита говорил «Людям нужно зарабатывать деньги, но они не хотят испытывать гордость за результаты своего труда». Система Кайдзен это один из вариантов которые можно использовать в наших компаниях. Исходя из этого наша страна может достигнуть большего в сфере менеджмента, сделать его более эффективным [5].

В управлении персоналом можно использовать положительные и отрицательные подкрепления. Об этом говорится в книге Прайера Карена «Не рычите на собаку». Подкрепленя положительные это то, что нужно субъекту или вы можете дать субъекту а отрицательные это, то что субъект не хочет. Например работник не хочет потерять работу. Теорию подкрепления можно увидеть в словаре Скиннера. Несколько лет назад Скиннера повсюду высмеивали за то, что он продемонстрировал формирование навыка, обучив пару голубей играть в пинг-понг. Шопенгауэр сказал однажды, что каждая оригинальная идея сначала осмеивается, потом на нее яростно нападают, и, наконец, она принимается как нечто само собой разумеющееся. Во многих компаниях можно заметить, как менеджеры используют положительные подкрепления, например историю о красном кресле. Менеджер придумал, как сделать так, чтобы работники сами хотели работать эффективно. Он купил красное кресло и сказал своему персоналу, что самый хороший работник будет сидеть в этом красном кресле. Все работники пытались сесть в это красное кресло, тем самым увеличивая доходы компании. Можно использовать отрицательное подкрепления сказав персоналу, что самый плохой работник не получит премию и тому подобное [1].

Отец основатель менеджмента Питер Друкер в своей книге «Эффективный руководитель» отвечает на вопрос, зачем нам нужны эффективные руководители, в чем разница работа умственного труда и физического. Раньше во всех организациях основную массу составляли работники физического труда – например, производственные рабочие в цехах или солдаты на фронте. Потребность в эффективных работниках была невелика: весь процесс управления сосредоточивался в руках немногих «начальников», раздающих приказы подчиненным. Эти руководители составляли такую ничтожную долю трудоспособного населения, что их эффективность даже не ставилась под сомнение. Мы могли зависеть от «прирожденных руководителей» – немногочисленных в любой области человеческой деятельности, – которые словно родились со знанием того, чему другим нужно было напряженно и долго учиться. Работники умственного труда вообще составляли лишь небольшую часть всех занятых в той или иной организации. Большинство из них были профессионалами (то есть их труд требовал специальных навыков), работали изолированно и в лучшем случае имели в помощниках клерка для канцелярской работы. Эффективность их работы или недостаток эффективности касался

только их и влиял только на них. Сегодня главенствующее положение занимают крупные организации, в основе деятельности которых лежит интеллектуальный труд. Современное общество – это общество крупных организованных учреждений. Во всех таких институтах, включая армию, центр тяжести сместился в сторону работника умственного труда, а этот человек вкладывает в работу то, что у него в голове, а не силу мускулов или ловкость рук. Растет удельный вес работников, которые специально учились использовать свои теоретические знания и концепции, а не физическую силу. Эффективность их работы оценивается вкладом в успех организации [4].

И так что такое эффективный менеджмент? Это прежде всего эффективное управление персоналом. Изучая всех великих менеджеров, можно понять, что человеческий фактор очень важен, и он капризен.Наша страна еще молодая все начинания которые ведутся в сфере это есть шаги к эффектиному менеджменту. Казахстан очень богата ресурсами, и часто гововрится, что у нас есть почти все элементы в таблице Мендеелева, мы гордимся этим. Но Япония, Швеция не имеет таких ресурсов как наша страна, но у этой страны экономика намного лучше чем у нас. Стоит задуматься почему у нас мягко говоря не очень развитая экономика? Нам мешает кризис, но исключить кризис мы можем тогда, когда у нас будут руководители, которые смогут дать отпор мировому кризису и сделать так чтобы наша страна процветала. Вопрос: почему руководители не могут работать эффективно? Частично можно ответить на этот вопрос: Что мешает нам сделать менеджмент более эффективным:

– Образование менеджеров, это, когда те, кто сами ничего не умеют, пытаются командовать другими;

– Работа родственников в одном предпрятии;

– Коррупция, когда менеджер пытается работать эффективно, но у него не получается из за начальника или работников этого предприятия;

– Кризис в стране, мешает руководить.

Исходя из вышеперечисленных выводов можно сделать следующее заключение, для достижения экономического успеха и стабильного роста внедрение основных элементов эффективного менеджмента является обязательным фактором. И только применение методов современного научного менеджмента приведет к социально-экономическому росту.

Список использованных информационных источников

1. Прайор Карен. Не рычите на собаку / Прайор Карен // «СЕЛЕНА+» – Москва, 1995. – С. 55–120.
2. Орлов А. И. Менеджмент : учебник / А. И. Орлов. – Москва : Знание, 1999. – С. 102.
3. Ицхак Адизес. Идеальный руководитель / Ицхак Адизес ; пер. с англ. – Москва : Альпина Бизнес Букс, 2007. – С. 103–200.
4. Питер Друкер. Эффективный руководитель / Питер Друкер. – Москва : Манн, Иванов и Фербер, 2012. – С. 167–230.
5. Имаи Масааки. Кайдзен: ключ к успеху японских компаний / Имаи Масааки. – OZON.ru 2011. – С. 43–98.
6. Акио Морита. Сделано в Японии / Акио Морита // Альпина Диджитал, 1986. – С. 105–230.

МОТИВАЦИЯ РАБОТНИКОВ НА ПРИМЕРЕ РАЗВИТЫХ СТРАН

А. С. Щепило, *направление подготовки «Менеджмент и администрирование», студент группы П-31;*
И. П. Бойкова, *к. э. н. – научный руководитель*
Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации,
г. Гомель, Республика Беларусь

Основным принципом системы управления персоналом является тот факт, что эффективность работы сотрудника прямопропорционально зависит от его материального и морального удовлетворения. Вместе с тем, получило распространение явление, когда руководитель организации ставит приоритет в получении максимальной прибыли, не обращая внимания на удовлетворение социально-психологических потребностей работника.

Наибольшую остроту обсуждаемой проблеме исследования придают следующие аспекты, которые имеют место быть в странах постсоветского пространства, в том числе и в Республике Беларусь: затруднённость во взаимоотношениях с руководством, неудовлетворенность сотрудников размерами материального вознаграждения за труд, условиями труда и жизни в целом. Основной преградой на пути урегулирования вышеперечисленных задач – нежелание управленцев задумываться о своих подчинённых, как об основных факторах при-

были. На рынке труда необходимо заострить внимание на стимулировании труда, создавая эластичную систему льгот для работника. Таким образом, цель данного исследования заключается в изучении успешного опыта мотивирования сотрудников организаций развитых стран с целью его последующей адаптации в Республике Беларусь.

В Франции практикуется неполная рабочая неделя. Об этом свидетельствует тот факт, что с 1998–2008 года во Франции была 35-часовая рабочая неделя, утвержденная в большинстве организаций, но в 2008 это было отменено и теперь это предоставляет возможность организациям заключать соглашения с профсоюзами в индивидуальном порядке [1]. Нельзя не отметить, что около 69 % французов считают фриланс (подработки), лучшей нематериальной мотивацией [7]. Такой метод можно также успешно адаптировать и в отечественной практике, так как это позволит находить тех работников, которые необходимы организации (своего рода аутсорсинг), при этом сократив штат работников, увеличив стоимость выполняемой работы со стороны работника, снизив затраты на выплаты больничных, дифференциальных выплат, отпусков. Также не стоит забывать о том, что работник будет проходить тестирование на уровень знания обязанностей и выполнения работы.

В Нидерландах [3] основная роль, которая определяет интерес и трудовую активность работников, отводится льготам и компенсациям. Минимальная заработная плата определена законом. Так наемные работники в возрасте от 23 и более лет имеют право на минимальную заработную плату, более молодые наемные работники имеют право на процент минимальной заработной платы. Этот закон также обеспечивает то, что работодатель, в принципе, обязан выплачивать отпускные выплаты, составляющие определенный процент, в настоящее время это 8 %, от заработной платы наемного работника. В дополнение к отпускным выплатам наемный работник имеет право на отпуск. Годовой отпуск равен по крайней мере учетверенному количеству дней, отработанным в неделю, согласно трудовому соглашению. В случае болезни, наемный работник имеет право получить по крайней мере 70 % своей заработной платы за период, не превышающий 52 недель [5].

Белорусские работники стараются повышать свои заработки, в том числе работая сверхурочно, зачастую это происходит в силу стремления увеличить невысокую заработную плату. Однако, сверхурочная

работа снижает производительность труда, так как идёт большая нагрузка на организм и мозг человека. Например, в Швейцарии [6] практикуется система нормы, ни больше, ни меньше времени на выполнение работы. На наш взгляд, такой подход более разумный, так как человек на следующий день может что-то доработать с большим энтузиазмом, чем в момент окончания рабочего дня. Есть предложение отдельно платить за каждую дополнительную работу, что напоминает систему Франции, как отмечалось выше. Это позволяет иметь дополнительные средства, для использования на личные нужды человека, и при этом не искать подработку в сторонней организации.

Доказано, что денежная мотивация носит временный эффект, поэтому необходимо включать в неё эффективные способы морального стимулирования. Именно они приводят к высшим уровням потребности человека. Примером тому могут выступать организационные формы суггетивности:

1. Вовлечение работников в дела организации: предоставление права голоса при акцептовании вопросов социального характера.

2. Допустимость получения навыков, которым работник найдёт применение в будущем. Это придаёт уверенности в своих силах.

3. Устремлённость на интересы и предрасположенности самих работников. Возможность продемонстрировать себя творчески (индивидуально) при выполнении служебных обязанностей.

4. Возможность личного контроля над ресурсами и условиями труда [4].

Самой практикуемой идеей, на наш взгляд, является идея перевоплощения. Всего на один день поменять сотрудников местами, конечно, несколько ограничив их в полномочиях. Финансовые показатели за один день не пострадают, а вот эффект будет превосходный.

Далее, можно повесить в офисе флеш-карту, куда все желающие будут отправлять свои предложения, новые идеи, варианты по усовершенствованию, смелые, креативные разработки. Из нескольких сотрудников собрать независимых экспертов, которые будут просматривать идеи и выбирать победителей. Призами могут выступать надбавки, премии, билеты в театр и т. п.

Систематически проводить обучающие встречи, где в расслабленной обстановке можно рассматривать острые проблемы организации [2].

Отдельно следует выделить опыт Швеции в стимулировании работников по поддержанию корпоративного духа [7]. Так, предлагается разделять сотрудников на команды для работы над проектами. Это позволяет, создавая дух соперничества, сплотить команду внутри подразделения, а затем перевернуть ситуацию приготовив задание для всей организации. Главной задачей в этой всей идеи, должна выступать общая цель, для того, чтобы люди понимали для чего они работают. Также следует делать акцент на понимании каждым индивидом своей уникальности, положительного отношения к неординарным предложениям со стороны коллег, чтобы чувствовалась положительная социально-психологическая атмосфера.

Как известно в любом коллективе обязательно найдутся сотрудники, в постоянном присутствии которых нет необходимости. Они могут сделать основную работу за несколько часов, а затем ничего не делать. В такой ситуации нет необходимости задерживать сотрудника в стенах офиса, то есть стоит ввести гибкий график. Такой подход стимулирует человека выполнить свою работу как можно быстрее и качественнее, чтобы получить больше свободного времени. Однако оплата труда, должна быть в соответствии с выполненной нормой работы. А ещё в дополнение к этому, можно подарить выходной день, не прибегая к материальным вложениям.

Таким образом, на основании рассмотренного успешного зарубежного опыта развитых стран по мотивации персона рекомендовано: совершенствовать материальное стимулирование с позиции достаточного удовлетворения нужд работников; ставить в приоритет интересы подчинённых, а не прибыль; люди должны знать для чего они работают, и для кого. Безусловно, прибыль важна, но люди должны знать, что руководство думает о них и вникает в их проблемы. Соответственно многие предприятия должны пересмотреть основные принципы управления персоналом в пользу рассмотрения персонала как основного нематериального фактора производства.

Список использованных информационных источников

1. Сироткина Е. Институциональный дизайн и политическая культура Франции [Электронный ресурс] / Е. Сироткина. – Режим доступа: http://www.regional-science.ru/wp-content/uploads/2012/06/sirotkina-france-2012-Russian-_1_.pdf (дата доступа : 08.11.2017). – Название с экрана.

2. Десять идей для нематериальной мотивации персонала [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://vsetreningi.ru/articles/10_idey_dlya_nematerialnoy_motivacii_personala/. – 2006–2017. – Дата доступа : 04.10.2017. – Название с экрана.
3. GSL Law & Consulting Ltd [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://gsl.org/ru/taxes/tax-zones/нидерланды-b-v/. – 1999–2017. – Дата доступа : 08.11.2017. – Название с экрана.
4. Новые методы нематериальной мотивации сотрудников [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://ipshnik.com/rabota-s-kadrami/nematerialnaya-motivatsiya-sotrudnikov-primeryi.html (дата доступа : 05.10.2017). – Название с экрана.
5. Трудовое Законодательство, Работа в Нидерландах – Голландии [Электронный ресурс]. http://www.businesslegalconsultancy.com/ru/130/trudovoe-pravo-v-nyderlandah.html (дата доступа : 08.11.2017). – Название с экрана.
6. Швейцарские технологии управления персоналом [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://hr-portal.ru/article/shveycarskie-tehnologii-upravleniya-personalom. – 2004–2017. – Дата доступа : 02.10.2017. – Название с экрана.
7. Опыт мотивации и стимулирования современных зарубежных компаний [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://works.doklad.ru/view/A9Knk-U1zM4.html (дата доступа : 02.10.2017). – Название с экрана.

ТЕНДЕНЦИИ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЙ ТОРГОВЛИ ПОТРЕБИТЕЛЬСКОЙ КООПЕРАЦИИ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

А. В. Гавриков, *ст. преподаватель кафедры мировой и национальной экономики*
Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации, г. Гомель, Республика Беларусь

Одной из важных форм внешнеэкономических связей потребительской кооперации выступает внешняя торговля.

Вместе с тем, на долю потребительской кооперации приходится всего 0,20 % в экспорте Республики Беларусь, и 0,09 % – в импорте.

Экспортный оборот потребительской кооперации формируется за счет поступления продукции собственного производства, заготовительной отрасли, звероводческой отрасли, продукции предприятий торговли и промышленности, не относящихся к системе потребительской кооперации.

Динамика экспорта и импорта потребительской кооперации за 2000–2016 гг. представлена на рисунке 1.

В динамике внешнеторгового оборота потребительской кооперации можно отметить следующие основные тенденции:

– сокращение внешнеторгового оборота и экспорта за последние пять лет;

– в структуре экспорта потребительской кооперации преобладает мясо крупного рогатого скота (33,68 %), пушнина (23,58 %), кожевенный полуфабрикат (9,89 %);

– повышение доли экспорта в Российскую Федерацию до 77 % в 2016 г.;

– увеличение экспорта за последний год в страны ЕАЭС и его сокращение в страны Евросоюза;

– рост экспорта товаров в такие страны, как: Литва – на 83 %; Латвия – в 2,6 раза; Франция – в 8,5 раза; Туркменистан – в 2 раза; Украина – на 37 %; Испания – в 2,7 раза; Узбекистан – на 54 %; Грузия – в 2,8 раза.

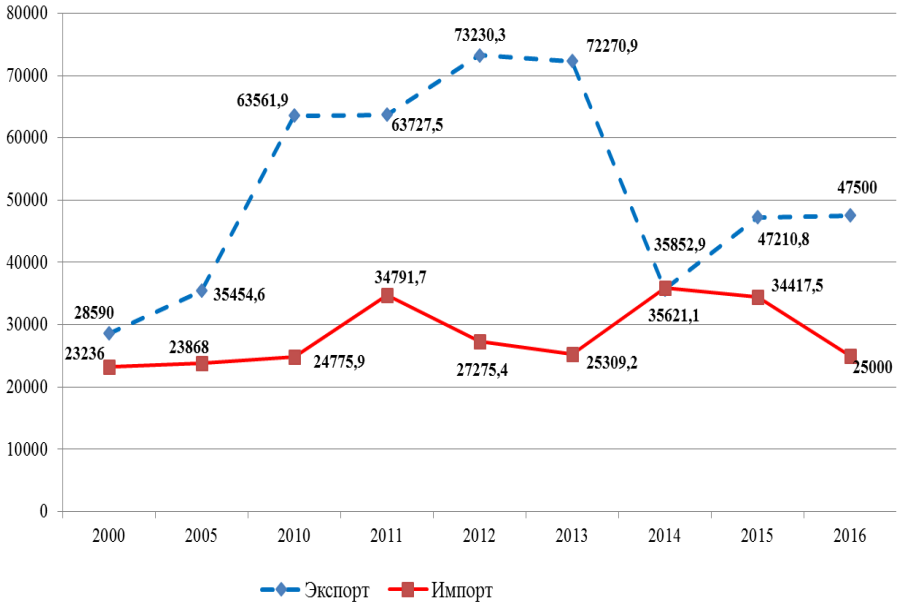

Рисунок 1 – Динамика экспорта и импорта потребительской кооперации за 2000-2016 гг., тыс. долл. США

Следует отметить, что в 2016 г. прогнозные показатели по экспорту выполнены почти всеми облпотребсоюзами (облпотребобществом):

– Брестский ОПС – 127,3 % при прогнозе 100,1 %;
– Гомельскиий ОПС – 101,1 % при прогнозе 100,1 %;
– Гродненское ОПО – 117,9 % при прогнозе 105 %;
– Минский ОПС – 125,2 % при прогнозе 110 %;
– Могилевский ОПС – 100,7 % при прогнозе 100,1 %;
– Витебский ОПС не обеспечил положительную динамику экспорта (77,3 % при прогнозе 110 %).

По ряду основных экспортно-ориентированных товарных позиций в натуральном выражении экспорт прирастал более значительными темпами, чем в стоимостном выражении, а именно: мяса крупного рогатого скота, дикорастущих ягод.

Развитие внешнеэкономической деятельности в перспективе будет обеспечиваться за счет дополнительных системных мер:

– обеспечение экспортной деятельности всеми организациями Белкоопсоюза;

– диверсификация товарной структуры экспорта посредством наращивания объемов экспорта продукции с высокой добавленной стоимостью;

– модернизация скотоубойных пунктов (мясоперерабатывающих цехов) с включением в списки экспортеров стран Таможенного союза;

– улучшение качества экспортоориентированной продукции и снижение ее себестоимости;

– развитие собственной товаропроводящей сети и повышения ее эффективности;

– активизация выездной торговли в регионы Российской Федерации;

– расширение многовекторной политики реализации пушно-мехового сырья.

Кроме указанных выше, выделены перспективные направления развития экспортной деятельности потребительской кооперации:

– обеспечение круглогодичной поставки картофеля, широкой номенклатуры овощей и фруктов. Для этого необходима централизация на областном уровне предпродажной подготовки и реализации на экспорт картофеля и плодоовощной продукции;

– централизация экспортных поставок мяса крупного рогатого скота;

– экспорт дикорастущих ягод класса А, для чего необходимо централизовать лазерную очистку и калибровку ягод, их хранение и реализацию на республиканском уровне;

– наращивание экспорта готовой продукции предприятий потребительской кооперации.

Наращиванию объемов внешнеэкономической деятельности системы потребительской кооперации и повышения ее эффективности, укреплению конкурентных позиций как на внешнем, так и на внутреннем рынках будет способствовать реализация предложенных мероприятий.

Список использованных информационных источников

1. Ключевые факторы, проблемы и перспективные направления развития внешнеэкономической деятельности потребительской кооперации Республики Беларусь / Тимошенко М. В., Колесников А. А., Яцевич Н. В., Гавриков А. В. // Потребительская кооперация. – 2017. – № 2. – С. 25–32.

2. Справочные материалы официального сайта Национального статистического комитета Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: belstat.gov.by (дата обращения : 14.11.2017). – Название с экрана.

ЕАЭС КАК НОВЫЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ ЭТАП ТОРГОВЫХ ОТНОШЕНИЙ НА ПОСТСОВЕТСКОМ ПРОСТРАНСТВЕ

Е. Д. Дастан, *6М050600 – «Экономика», магистрант;*
З. Б. Оразтаева, *доцент кафедры экономики, к. э. н.,*
доцент – научный руководитель
Казахский агротехнический университет
имени Сакена Сейфуллина, г. Астана, Республика Казахстан

В настоящее время проблема глобализации мира имеет особое место в экономике каждого государства. Отсутствие у государства экономической интеграции отрицательно влияет на его стратегическое развитие в долгосрочной перспективе, именно интеграция гарантирует устойчивый рост экспортного потенциала и продовольственной безопасности целой страны.

Торговые отношения – это важнейшая сфера экономического сотрудничества государств. Основным источником международного торгового права являются торговые договоры, которые определяют международно-правовые принципы и условия торговли между странами.

На постсоветском пространстве идея создания нового экономического союза впервые была выдвинута 29 марта 1994 года. В ее основе лежал масштабный проект интеграции на качественно новой, взаимовыгодной экономической основе, предполагающий, наряду с совершенствованием СНГ, создание новой интеграционной структуры, целью которой стало бы формирование согласованной политики и принятие совместных программ стратегического развития.

Евразийский таможенный союз или Таможенный союз Беларуси, Казахстана и России появился на свет 1 января 2010 г.

С 1 января 2012 г. три государства образовали Единое экономическое пространство для продвижения дальнейшей экономической интеграции. Все три страны ратифицировали базовый пакет из 17 соглашений, регулирующих запуск Единого экономического пространства (ЕЭП).

С 2015 года функционирует таможенный союз ЕАЭС, который объединяет пять стран СНГ: Россия (с 29 мая 2014 года), Казахстан (с

29 мая 2014 года), Беларусь (с 29 мая 2014 года), Армения (с 10 октября 2014 года), Киргизия (с 23 декабря 2014 года).

Общая площадь территории составляет 20 229 248 км² (занимая 1 место в мире) и численностью в 183 млн человек (занимая 1 место в мире). В ЕАЭС обеспечивается свобода движения товаров, услуг, капитала и рабочей силы, проведение скоординированной, согласованной или единой политики в отраслях экономики, определенных Договором и международными договорами в рамках Союза. Союз осуществляет свою деятельность на основе следующих принципов:

– уважение общепризнанных принципов международного права, включая принципы суверенного равенства государств – членов и их территориальной целостности;

– уважение особенностей политического устройства государств – членов;

– обеспечение взаимовыгодного сотрудничества, равноправия и учета национальных интересов сторон;

– соблюдение принципов рыночной экономики и добросовестной конкуренции;

– функционирование таможенного союза без изъятий и ограничений после окончания переходных периодов [1].

Основную роль в таможенно-тарифном регулировании внешнеторговой деятельности Казахстана и других государств-членов ЕАЭС выполняет Евразийская экономическая комиссия (ЕЭК) – орган, реализующий около ста семидесяти функций в различных сферах полномочий: таможенное администрирование, зачисление и распределение ввозных таможенных пошлин; ведение статистики внешней и взаимной торговли и так далее.

Товарооборот между стран-участниками ТС, ЕЭП, ЕАЭС с 2010 до 2016 года варьируется по разным причинам. В 2010 году общий товарооборот составил 47,1 млрд. долларов США. В следующем году он значительно вырос, рост продолжался до 2013 года, однако, в 2013 году товароборот снизился на 3,4 млрд долларов США. Эта тенденция связана с сокращением экспорта России, Казахстана в общем объеме товарооборота.

2014 год для стран-участников ЕЭП был замечен как продолжение снижения общей торговли ЕАЭС. В 2015 году состав ЕАЭС расширен на новых два участников как Армения и Кыргызстан. По статистическим данным, в 2015 году наблюдался самый низкий уровень общего товарооборота – 45,6 млрд долларов США, это меньше чем

самого низкого показателя всех годов существования таможенного союза (2010 год – 47,1 млрд долларов США) на 1,5 млрд долларов США. Тенденция сокращения общих поставок в ЕАЭС продолжается, в 2016 году они составили 42,9 млрд долларов США.

Таблица 1 – Экспорт в страны (взаимная торговля) ЕАЭС, млрд долларов США

Страна	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Армения	–	–	–	–	–	0,24	0,39
Беларусь	10,4	15,2	17,1	17,7	16,1	11,0	11,4
Казахстан	5,9	7,1	6,2	5,9	6,4	5,1	3,9
Кыргызстан	–	–	–	–	–	0,40	0,45
Россия	30,7	40,8	44,5	40,9	36,0	28,8	26,8
Всего	47,1	63,1	67,9	64,5	58,5	45,6	42,9

Таблица 2 – Импорт из стран (взаимная торговля) ЕАЭС, млрд долларов США

Страна	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Армения	–	–	–	–	–	0,99	1,06
Беларусь	18,7	25,6	27,7	22,9	22,3	17,2	15,4
Казахстан	12,9	15,9	17,6	18,7	14,6	11,2	9,9
Кыргызстан	–	–	–	–	–	2,01	1,63
Россия	15,7	21,5	22,4	22,7	21,6	14,2	14,5
Всего	47,1	63,1	67,9	64,5	58,5	45,6	42,9

Использованы статистические данные сайта ЕЭК [2]

11 апреля 2017 года завершился этап подписания Договора о Таможенном кодексе Евразийского экономического союза (ЕАЭС).

Ожидается, что за счет синхронизации проведения внутригосударственных процедур и направления в ЕЭК уведомлений об их проведении, будет обеспечено вступление в силу Договора о ТК ЕАЭС с начала 2018 года.

В нём будет ряд новшеств, в частности:

– взаимное признание уполномоченных экономических операторов;

– перспективы исключения представления при таможенном декларировании документов о подтверждении соответствия требованиям технических регламентов Таможенного союза;

– меры, направленные на развитие механизма единого окна.

Список использованных информационных источников

1. Башкирцев В. И. ЕАЭС. Современное состояние, пути развития в современных экономических условиях [Электронный ресурс] / В. И. Башкирцев. – Режим доступа: https://elibrary.ru/download/elibrary_27196192_62492349.pdf (дата посещения : 9.11.2017 г.). – Название с экрана.
2. Официальный сайт Евразийской экономической комиссии [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.eurasiancommission.org/ru/act/integr_i_makroec/dep_stat/tradestat/time_series/Pages/default.aspx (дата посещения : 13.11.2017 г.). – Название с экрана.

ПРОФЕСІЙНО-ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Л. І. Кандзюба, *викладач-методист, викладач вищої кваліфікаційної категорії*
Полтавський кооперативний коледж, м. Полтава, Україна

Професійно орієнтоване навчання іноземних мов нині визнають пріоритетним напрямком у процесі оновлення системи освіти. З'явилася необхідність по-новому подивитися на процес навчання загалом та на навчання іноземних мов зокрема. Іншомовне спілкування стає важливим компонентом професійної діяльності спеціалістів.

Іноземна мова є невід'ємним елементом професійної підготовки майбутнього фахівця. Тому особливо актуальним стає професійно-орієнтований підхід у викладанні іноземної мови у вищих навчальних закладах. Під професійно-орієнтованим навчанням розуміють навчання, засноване на врахуванні потреб студентів у вивченні іноземної мови, відповідно до особливостей майбутньої професії. Метою навчання іноземній мові у непрофільних вузах є формування у студентів комунікативної та мовної компетенції, тобто досягнення такого рівня володіння мовою, який би був достатнім для практичного використання у майбутній професійній діяльності. Практичне оволодіння іноземною мовою є лише одним фактором професійно-орієнтованого навчання, а іноземна мова може стати не лише об'єктом засвоєння, а й засобом розвитку професійних умінь. Це передбачає розширення поняття професійна орієнтованість навчання і вимагає, щоб зміст навчального матеріалу, а також діяльність, до якої входять методи і прийоми, що формують професійні навички, мали професійно-орієнтовану спрямованість.

Термін «професійно орієнтоване навчання» означає процес викладання англійської мови за професійним спрямуванням на немовних факультетах, який спирається переважно на читання літератури за фахом, вивчення професійної лексики та термінології, а останнім часом також на спілкування в сфері професійної діяльності. Але за такого підходу існує певна невідповідність між цілями, змістом, формами організації й умовами навчальної діяльності студента та майбутнього спеціаліста.

Ефективність процесу професійно орієнтованого навчання залежить від професіоналізму викладача. Слід брати до уваги той факт, що студенти часто не мають чіткого уявлення про навички та уміння майбутньої професійної діяльності. За цих умов вибір навчальних матеріалів, тем, лексики для засвоєння цілком покладається на викладача. У сучасних умовах від педагога вимагається не лише готовність постійно підвищувати рівень фонових знань, але й спеціалізуватися в дисциплінах, які вивчають студенти. У цьому плані важко переоцінити контакти, консультації, спільні обговорення предмету з викладачами профільних кафедр. Звичайно, не можливо очікувати від викладача глибоких знань фахових дисциплін, але орієнтування в матеріалі, який пропонується у вигляді текстів для читання, обговорення, перекладу чи реферування – це запорука ефективної підготовки студентів. Проблема ще і в тому, що вивчення студентами суто професійних дисциплін починається з другого курсу. Дисципліна ж «Іноземна мова професійного спрямування», як відомо, включена до навчального плану вже з першого року навчання, коли студенти в більшості своїй мають досить віддалені уявлення про те, що конкретно мають знати у межах своєї майбутньої спеціальності. Тож на цьому етапі тексти мають стосуватися більш загальних питань фаху, носити оглядовий характер. Пропонуючи такі тексти для читання студентам першого курсу, викладачеві потрібно бути готовим до того, що можливо саме йому доведеться тлумачити певні професійні поняття, терміни чи процеси. Особливої уваги заслуговують відеоматеріали, оскільки дають можливість поєднати звукові та зорові образи та пропонують студентам такі мовленнєві ситуації, в яких вони стають активними учасниками комунікації. Варто зазначити, що така практика сприяє одночасному розвитку вмінь та навичок аудіювання та говоріння. Окрім високого рівня професійного читання іноземною мовою, студент перш за все має володіти усним спілкуванням, хоча

усі інші види мовленнєвої діяльності, в тому числі навички та вміння слухання та читання безумовно необхідні грамотному фахівцю. Однак, випускники немовного ВНЗ далеко не завжди готові і здатні брати участь у професійно-значущому міжкультурному спілкуванні. Що стосується усного мовлення, то вивчення іноземної мови обмежується в основному короткими повідомленнями на соціокультурну тематику. За такого стану речей практичне оволодіння іноземною мовою не створює майже ніяких передумов для формування мовленнєвих вмінь, які дозволяють здійснювати ділові та культурні контакти з іноземними партнерами та реалізувати у повній мірі пізнавальну та професійну діяльність.

Однак професійно орієнтоване навчання іноземних мов у немовних ВНЗ не зводиться лише до вивчення «мови за фахом». Суть професійно орієнтованого навчання іноземних мов полягає в його інтеграції зі спеціальними дисциплінами з метою отримання додаткових професійних знань та формування професійно важливих рис характеру особистості. Іноземна мова в даному випадку є засобом підвищення професійної компетентності та особистісного професійного розвитку студентів і необхідною умовою для успішної професійної діяльності спеціалістів-випускників сучасної вищої школи, які можуть налагоджувати та підтримувати ділові контакти з іншомовними партнерами. Головною і кінцевою метою навчання є активне володіння іноземною мовою як засобом формулювання і висловлення думок у щоденному та професійному спілкуванні, підготовка студентів до праці в умовах стрімкого оновлення технологій та обладнання, формування в них високого рівня професійної ком петентності, мобільності, інформованості.

Оволодіння студентами іншомовним спілкуванням – це досягнення професійної іншомовної комунікативної компетенції, рівень розвитку якої повинен забезпечити можливість ефективного спілкування в професійній сфері життєдіяльності майбутнього фахівця.

Тому, основне завдання викладання іноземної мови студентам нелінгвістичних вишів полягає в тому, щоб, реалізуючи професійну спрямованість навчання, забезпечити володіння іноземною мовою з урахуванням професійних інтересів студентів і удосконалення їх знань, умінь та навичок, необхідних для обраної спеціальності. Основою іншомовного навчання повинні стати міжпредметна взаємодія викладачів та тісний взаємозв’язок загальнопрофесійних, спеціальних

дисциплін і дисципліни іноземна мова професійного спрямування.

Практика і досвід викладання іноземної мови у ВНЗ показують, що методики, спрямовані на професійно-орієнтовану діяльність студента, можуть зробити позитивний внесок у вивчення іноземної мови і сприяти підвищенню рівня його професійно-мовної компетентності.

Список використаних інформаційних джерел

1. Коваль Л. М. Формування у студентів немовних вищих навчальних закладів англомовної професійно орієнтованої мовної компетенції / Л. М. Коваль // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – Вип. 20. 4. – С. 318–321.
2. Мурадова Н. Т. Обучение профессионально-ориентированному общению на иностранном языке студентов неязыковых вузов [Электронный ресурс] / Н. Т. Мурадова, С. А. Эрданова // Молодой ученый. – 2013. – № 11. – С. 822–824. – Режим доступа: http://www.moluch.ru/archive/58/8073/. – Название с экрана.
3. Ніколаєва С. Ю. Цілі навчання іноземних мов в аспекті компетентнісного підходу / С. Ю. Ніколаєва // Іноземні мови. – 2010. – № 2. – С. 11–17.

ФРАНЧАЙЗИНГ – ІННОВАЦІЙНА ФОРМА РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

Ю. О. Мазуренко, К. О. Якимович, *товарознавство та комерційна логістика, студенти групи ТКЛ – 41д;*
О. М. Ткачук, *професор кафедри економіки та міжнародних відносин, д. е. н., професор*
Вінницький торговельно-економічний інститут Київського торговельно-економічного університету, м. Вінниця, Україна

В Україні, на відміну від інших країн світу, управління підприємством в системі франчайзингу не є популярним методом здійснення підприємницької діяльності, проте останнім часом дедалі частіше використовується. Тому, на сьогоднішній день, є актуальним дослідження основних аспектів формування та розвитку франчайзингу як інноваційного інструменту впливу на ефективну та конкурентоспроможну діяльність підприємств в цілому та в туристичній сфері зокрема [5].

На сьогодні вивченням теорії франчайзингу займаються такі іноземні науковці, як Дельтей Ж., Котлер Ф., Ламбен Ж., Мендельсон М.

Серед вітчизняних вчених, що досліджували проблематику формування та розвитку франчайзингу, варто відзначити: Ковальчук Н., Бойчук І., Виноградська А., Денисюк В., Кузьмін О., Макашев М. та ін. Але дослідження питань впровадження франчайзингу в Україні надалі залишається відкритим і потребують подальшого розвитку [2].

Згідно проекту Закону України «Про франчайзинг» від 08.11.2001 р. франчайзинг – підприємницька діяльність, за якою на договірній основі одна сторона (правоволоділець) зобов'язується передати іншій стороні (користувачеві) за винагороду на визначений строк або без такого комплекс виключних прав на використання знака для товарів і послуг, фірмового найменування, послуг, технологічного процесу і (або) спеціалізованого обладнання, ноу-хау, комерційної інформації, що охороняється законом, а також інших передбачених договором об'єктів виключних прав. Крім того наведені наступні поняття:

1) правоволоділець (франчайзер) – суб'єкт підприємницької діяльності (юридична або фізична особа), власник комплексу виключних прав;

2) користувач (франчайзі) – суб'єкт підприємницької діяльності (юридична або фізична особа), який одержує у право володільця на визначених умовах комплекс виключних прав для провадження підприємницької діяльності [3].

Франчайзинговий ринок надає великі переваги для економіки України. Він може стати початком для розвитку дрібних і спільних підприємств, які займатимуться інноваційною діяльністю. Крім того, доцільним є розвиток франчайзингу у сфері послуг, пов'язаних з обстеженням технологічного обладнання на виробництві, вибором найбільш раціонального методу його заміни, особливо модернізації; суспільно необхідна галузь охорони здоров'я, передусім надання допомоги у зонах екологічних катастроф та при роботі у екстремальних і шкідливих умовах. Тому так важливо зосередитися на прискоренні розвитку франчайзингу.

Розвиток франчайзингу в Україні значно гальмується наступними проблемами:

1. Фінансово-кредитного характеру (складність процедури кредитування малих підприємств).

2. Незахищеність українських франчайзі у франчайзинговій співпраці з іноземними представниками.

3. Брак знань у підприємців щодо можливостей такого способу ведення бізнесу, як франчайзинг.

4. Значне обмеження розвитку малого бізнесу податковими нормами, внаслідок чого підприємці змушені шукати «обхідні шляхи» у здійсненні паушального платежу та роялті.

5. Недосконаліть нормативно-законодавчої бази, стосовно франчайзингових відносин. Таким чином, на даний момент в Україні відсутнє спеціальне законодавство, що регулює функціонування франчайзингової моделі бізнесу, проте франчайзингові відносини набувають все більшої популярності та охоплюють такі сфери бізнесу, як громадське харчування, послуги, будівництво, роздрібна торгівля тощо [1].

Для розв'язання цих проблем слід вжити ряд заходів:

– зміцнити законодавчу базу шляхом прийняття Закону України, в якому передбачити всі юридичні аспекти відносин сторін і розвитку українського франчайзингу, які відповідали б міжнародним вимогам.

– надати доступне кредитування для тих, хто бажає розвивати власну франчайзингову мережу;

– розробити програми підготовки спеціалістів для здійснення бізнесу у формі франчайзингу шляхом створення навчально-консультаційних центрів з франчайзингу;

– створити спеціальний орган моніторингу розвитку франчайзингу в Україні для упорядкування правової бази франчайзингових відносин.

– створити на державному рівні систему податкових пільг для франчайзі переважно на початковому етапі розвитку франчайзингової діяльності [4].

Отже, оскільки франчайзинг в цілому являє собою значну за своєю ємністю частину національного та світового ринків і тому інвестиційно привабливий, необхідно розробити цілісну систему управління, що зможе функціонувати на рівнях держави та регіонів і буде відповідати певним вимогам сучасного розвитку економіки. Незважаючи на те, що розвиток франчайзингу в Україні гальмується рядом факторів, серед яких недосконаліть законодавчої бази, відсутність у вітчизняних підприємців досвіду роботи в рамках франчайзингу, низький рівень розвитку банківського кредитування.

Список використаних інформаційних джерел

1. Майорова Т. В. Франчайзинг як інноваційна форма розвитку малого та середнього бізнесу в Україні [Електронний ресурс] / Тетяна Володимирівна Майорова // КНЕУ. – 2016. – Режим доступу: https://kneu.edu.ua/userfiles/ifba/165276_Zbirnik_materialiv_konf_07_12_16.pdf. – Назва з екрана.
2. Михальчук Л. В. Розвиток франчайзингу в Україні [Електронний ресурс] / Л. В. Михальчук, Т. Л. Гарькава. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/knp/2012_231/knp231_68-70.pdf. – Назва з екрана.
3. Проект Закону України «Про франчайзинг» від 08.11.2001 р. № 8241.
4. Тонюк М. О. Франчайзинг як особлива форма організації та функціонування бізнесу в Україні [Електронний ресурс] / М. О. Тонюк // Мукачівській державний університет. – 2017. – Режим доступу: http://www.economyandsociety.in.ua/journal/9_ukr/117.pdf. – Назва з екрана.
5. Бедринець М. Д. Франчайзинг: світовий досвід і перспективи розвитку в Україні / М. Д. Бедринець // Фінанси України. – 2008. – № 2. – С. 96–104.

РОБОТА В ГРОМАДІ З МОЛОДДЮ ЯК СКЛАДОВА МОБІЛЬНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНІ

О. О. Івако, *спеціальність «Соціальна робота», студентка групи ЗМСРп-161;*
Н. В. Шакун, *к. філос. н., доцент, завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін*
Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

В сучасних трансформаційних умовах традиційна модель організації соціальної роботи вже не відповідає реаліям українського суспільства. Становлення соціальної держави потребує особливого підходу до створення дієвих та ефективних механізмів соціальної політики, який передбачав би активну участь соціальних працівників та власне самих отримувачів послуг.

Закріплення українським законодавством положення про визнання державою права територіальної громади на самостійне вирішення проблем місцевого значення створило сприятливі умови у сфері соціальної роботи з молоддю. До того ж, надзвичайно важливим стає процес інтеграції зусиль державних та неурядових організацій на рівні територіальної громади з метою залучення молоді до вирішення власних проблем.

Останнім часом у суспільстві зростає усвідомлення того, що навіть професійні працівники соціальної сфери та державні програми, які ними реалізуються, незважаючи на їхні добрі наміри, не можуть самостійно розв'язати взаємопов'язані проблем. Дійсно, адже результативність соціальних програм значною мірою залежить від активної участі пересічних громадян, бізнесових структур, формальних і неформальних громадських, благодійних організацій у багатьох сферах життя.

Стає все більш зрозумілим, що у реалізації соціальних програм важливими є сталі особисті взаємини та поновлені, життєздатні соціальні мережі. Створення та відновлення таких взаємин і соціальних мереж, в першу чергу у територіальних громадах, є завданням, до виконання якого мають долучатися всі сектори суспільства. В межах територіальної громади можна найбільш ефективно вирішувати про-

блеми здорового способу життя, соціального та психологічного благополуччя молоді, їх соціокультурного розвитку [3, с. 4].

Інтерес до місцевих громад як суб'єкта суспільних відносин у 90-х роках минулого століття був обумовлений, перш за все, розбудовою громадянського суспільства в Україні, що знайшло своє відображення в статті 1 Закону «Про місцеве самоврядування в Україні». У ньому зазначений термін «територіальна громада» – це жителі, об'єднані постійним місцем проживання у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями, або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають один адміністративний центр.

Щодо сучасної України, то поштовхом до розвитку соціальної роботи в громаді є, вочевидь, кілька чинників:

– погіршення матеріального та психологічного становища соціально вразливих груп населення;

– неспроможність державних закладів соціального захисту задовольнити потреби людей;

– становлення соціальної роботи як професії, поява фахівців, які мають уявлення про можливості та переваги організації роботи за місцем проживання чи в громадах за інтересами.

Розглядаючи роботу з молоддю в громаді, слід обов'язково зазначити, що вона є складовою мобільної соціальної роботи і орієнтована на те, щоб вирішувати проблеми підлітків спільно з їх соціальним оточенням і безпосередньо в громаді, в якій вони проживають. До того ж, соціальна робота з молоддю в громаді спрямована на налагодження контактів спеціалістів з представниками діючих установ та організацій, які працюють з молоддю або надають професійні послуги, та створення умов доступу молоді до відповідних установ [2, с. 56].

Основою сучасної парадигми соціальної роботи з дітьми, молоддю та сім'ями в територіальній громаді є об'єднання зусиль, засобів і можливостей органів місцевого самоврядування, виконавчої влади, соціальних інституцій, неурядових організацій, членів громади для забезпечення потреб і подолання проблем дітей, молоді, сімей. Так, вітчизняні науковці стверджують, що робота в територіальній громаді має бути спрямована на надання необхідних соціальних послуг, впровадження соціально-педагогічних технологій та форм роботи [4, с. 237].

Фахівцям соціальної роботи слід враховувати, що комплексне вивчення проблеми – це головний принцип мобільної соціальної роботи в громаді. Тому важливо розглядати проблемні ситуації молодих людей не тільки через призму їхніх особистих проблем та вчинків, а й пов'язувати індивідуальні потреби молодої людини з локальними впливами соціальних структур та життєвих обставин.

Не менш важливим є той факт, що організація мобільної роботи у громаді спрямована і на захист інтересів громадян. Одним із завдань мобільної роботи є деескалація конфліктів між підлітками та містянами, у школі або з поліцією [2, с. 56–57].

Вітчизняна дослідниця О. В. Безпалько в своїх наукових працях визначила основні критерії оцінювання ефективності соціальної роботи молоддю та їхніми сім'ями в місцевих громадах. До них належать:

1) критерій дієвості: зменшення кількості молоді в групах ризику та задоволеність клієнтів наданими послугами;

2) критерій інноваційності: реалізація соціальних програм і проектів в інтересах молоді; створення чи відновлення роботи закладів соціальної інфраструктури для молоді за ініціативи членів громади;

3) критерій замученості: опитування членів громади з метою визначення потреб та проблем молоді; участь молоді у реалізації соціальних проектів і програм на рівні школи, місцевої громади;

4) критерій комплексності: проведення на партнерських засадах спільних заходів органами місцевої виконавчої влади, закладами освіти і соціально-педагогічного спрямування [3, с. 250].

Отже, враховуючи вищезазначене, можемо зробити висновок, що робота з молоддю в громаді – доволі складний і комплексний вид діяльності, що потребує інтегрованого підходу й різнопланових знань від спеціалістів соціальної роботи. Проте наразі в Україні існують всі необхідні передумови для вдосконалення вказаного напряму роботи. Професійне зростання фахівців та вдосконалення надаваних послуг знайдуть своє відображення в уникненні гострих соціальних проблем молоді, зменшенні соціальної напруги. Стає цілком очевидним той факт, що вчасне вирішення соціальних проблем на рівні громади є гарантією відсутності проблем на рівні держави.

Список використаних інформаційних джерел

1. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 травня 1997 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1997. – № 24. – Ст. 170.

2. Аналіз соціального середовища Дніпровського району міста Київ. Планування мобільної роботи з молоддю / Артюх О. Р., Комарова Н. М. та ін. – Київ : Німецько-Польсько-Українське Товариство в Україні, 2016. – 73 с.
3. Безпалько О. В. Організація соціально-педагогічної роботи з дітьми та молоддю у територіальній громаді: теоретико-методичні основи : [монографія] / О. В. Безпалько. – Київ : Наук. світ, 2006. – 408 с.
4. Соціальна педагогіка : навч. посіб. / [О. В. Безпалько, І. Д. Звєрєва, Т. Г. Веретенко] ; за ред. О. В. Безпалько. – Київ : Академвидав, 2013. – 312 с.

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПРОВЕДЕННЯ ІНТЕРНЕТ-ВИБОРІВ

Л. А. Ільченко, *викладач ЦК соціально-економічних та гуманітарних дисциплін*
Полтавський кооперативний коледж,
м. Полтава, Україна

Ефективна робота органів місцевого самоврядування тісно пов'язана з виборчим процесом. Згідно ст. 5 Конституції України носієм суверенітету і єдиним джерелом влади в Україні є народ. Народ здійснює владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування [1]. Від волевиявлення виборців залежить якість влади, розвиток як окремих регіонів, так і країни в цілому. Проте, як показує статистика, маємо досить низьку явку виборців практично на всіх виборчих округах, особливо це актуально по відношенню до молодіжної аудиторії.

Технологія проведення традиційних виборів із використанням паперових бюлетенів передбачає отримання бюлетеня на виборчій дільниці, процедуру ідентифікації виборця, перевірку кількості бюлетенів, забезпечення таємності голосування, недопущення використання заздалегідь заповнених бюлетенів. Одним із ключових позицій забезпечення чесних виборів є чітка робота дільничної комісії, надійна охорона бюлетенів під час зберігання і транспортування.

Отже система проведення виборів не є ідеальною. З розвитком комп'ютерних технологій все більше фахівців задаються питанням проведення електронного голосування.

Існує певний світовий досвід розробки і впровадження електронного голосування. Так у США компанії Compaq Computer та Cisco

System створили спільну венчурну фірму Vote Her.net, яка пропонує мережні системи з сенсорними екранами, призначені для електронного голосування. Дана система працює на автономному програмному забезпеченні, що використовує шифрування даних і пройшла успішне тестування у Каліфорнії та Аризоні. Проте залишилися невирішеними деякі технологічні питання, зокрема питання безпеки. Експерти вважають більш реальним використання машин для голосування з підключенням до мережі Інтернет, які обслуговуються співробітниками виборчих дільниць. Аналогічні розробки ведуть корпорація IBM, Массачусетський технологічний інститут і Каліфорнійський технологічний університет.

Інтернет – вибори, як виборча система на основі електронних виборчих бюлетенів, що передаються виборчим комісіям через Інтернет, мають цілий ряд переваг: для виборця відпадає необхідність фізичної присутності на дільниці, проголосувати можна з будь-якого місця – з дому, з готелю чи крамниці. Особливо це актуально для виборців, що перебувають за межами своєї виборчої дільниці. Іншою перевагою є можливість отримання додаткової інформації про партії та кандидатів. Результати виборів стають відомими практично відразу після закінчення голосування.

В наш час Інтернет-вибори розглядаються як реальність, а не віддалена перспектива. Водночас існує цілий ряд специфічних питань, без рішення яких переведення виборів в Інтернет простір неможливе. Це перш за все проблема забезпечення безпеки і секретності передавання виборчих бюлетенів.

Підготовчий етап повинен передбачати:

– реєстрацію голосуючого. У більшості випадків вимагається особистий «живий» підпис виборця;

– одержання талону на Інтернет-голосування за аналогією отримання відкріпного талону;

– авторизація виборця. Виборча комісія повинна надіслати виборцю інформацію про порядок аутентифікації і голосування. Слід також унеможливити дублювання.

Етап голосування повинен забезпечувати перш за все безпеку. Така процедура можлива за умови використання спеціального програмного забезпечення безпосередньо на дільниці. Якщо ж виборець має бажання проголосувати вдома або через комп'ютер, що належить третій стороні, слід забезпечити відсутність у програмному коді сторонніх команд і неможливість зовнішнього втручання.

Аутентифікація виборця повинна проходити за певними правилами і лише після підтвердження особи виборець матиме змогу перейти до Web-сторінки з бюлетенем для голосування. Заповнений бюлетень передається до серверу виборчої дільниці у зашифрованому вигляді,а незашифрований запис бюлетеня на комп'ютері виборця знищується. Після отримання бюлетеня сервером виборчої дільниці виборець отримує спеціальне повідомлення.

Всі ці технології звичайно потребують нормативного регулювання питань цифрового зберігання бюлетенів, подання їх на екрані дисплея та транспортування.

Отже, впровадження Інтернет-виборів неможливе без вирішення специфічних проблем, пов'язаних з ідентифікацією виборця, забезпечення надійності та захищеності підрахунку голосів, не розкриваючи вибору окремого голосуючого. При цьому недопустимі втрати бюлетенів, їх дублювання або порушення їхньої цілісності. Коли підрахунки виконуються за допомогою програмного забезпечення, розробленого певною фірмою, єдиною гарантією того, що оголошені результати дійсно відповідають волі виборців є тестування, заздалегідь проведене незалежною організацією. Для того, щоб цей метод спрацював, тестування має охоплювати все програмне забезпечення, яке використовується для подання виборчого бюлетеня голосуючому та оброблення голосів як на локальних машинах для голосування, так і на машинах центру підрахунку голосів – не лише прикладне програмне забезпечення, а й системні та інструментальні засоби, такі як операційні системи, системи керування базами даних, компілятори, тощо. Повністю виконати цю вимогу можна тільки за умов використання програмного забезпечення з відкритим кодом та додаткових заходів захисту.

Іншим аспектом проблеми є складність перевірки ідентичності програмного забезпечення, встановленого на конкретній машині для голосування, програмі, раніше перевіреній у лабораторн6их умовах. Навіть збіг версій не можна вважати гарантією відповідності. Виходом може стати зберігання у захищеному місці початкового та об'єктного коду кожної протестованої версії програмного забезпечення, яке не має не задокументованих можливостей; застосування машин для голосування, які дають змогу легко визначати справжність встановленого на ній програмного забезпечення.

З погляду технології задовольнити ці вимоги досить складно, але

подолавши ці перепони отримаємо більш досконалу технологію проведення Інтернет – виборів, що дозволить більш повно відобразити народне волевиявлення і захистить результати виборів від зловживань та підробок.

Список використаних інформаційних джерел

1. Конституція України [Електронний ресурс] : Відомості Верховної Ради України, 1996, № 30, ст. 141, редакція від 30.09.2016. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua. – Назва з екрана.
2. Комп'ютерні технології в юридичній діяльності. Частина 2. Методичні рекомендації та завдання для самостійної роботи студентів кооперативних технікумів і коледжів / укл.: Андріука В. В., Грод А. І., Ільченко Л. А., Окорокова О. М., Тюменцева І. Ю. – Київ : НМЦ «Укоопосвіта», 2011. – 96 с.
3. Денісова О. О. Інформаційні системи і технології в юридичній діяльності / О. О. Денісова. – Київ : КНЕУ, 2003. – 315 с.
4. Ситник В. Ф. Основи інформаційних систем / В. Ф. Ситник та ін. – Київ : КНЕУ, 2001. – 420 с.

НАСИЛЬСТВО В СІМ'Ї ЩОДО ЖІНОК: СУТНІСТЬ ЯВИЩА ТА ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ

М. В. Казнадій, *спеціальність «Соціальна робота», магістрант групи ЗМСРп-161;*
Н. В. Шакун, *завідувач кафедри соціально-гуманітарних дисциплін, к. філос. наук, доцент – науковий керівник*
Чернігівський національний технологічний університет, м. Чернігів, Україна

В умовах докорінної трансформації суспільства надшвидкими темпами наростають кризові явища в гуманітарній та соціальній сфері. Це поглиблює соціальні проблеми українців, серед яких – низький рівень життя, неякісне житло, медицина, освіта, пенсійне забезпечення. Наслідком вищезгаданих негативних явищ є суспільна зневіра, погіршення суспільного самопочування людини, моральна деградація частини населення, девальвація духовних цінностей та зростання насильства у суспільстві.

Соціально-правова профілактика насильства в сім'ї є одним із показників сталого розвитку суспільства, його соціальної захищеності. Сімейне (домашнє) насильство в Україні на сьогоднішній момент за-

лишається прихованим явищем, яке випливає на поверхню тільки тоді, коли приховати проблему вже неможливо.

Згідно Закону України «Про попередження насильства в сім'ї» від 15.11.2001 № 2789–III «насильство в сім'ї – будь-які умисні дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного спрямування одного члена сім'ї стосовно іншого, якщо ці дії порушують конституційні права й свободи члена сім'ї як людини та громадянина, завдають йому моральної шкоди, шкоди його фізичному чи психічному здоров'ю» [1]. Насильство має безліч проявів і виникає в різних соціальних середовищах. Разом з тим часто насильство виникає в сім'ї, а його жертвами стають переважно жінки, які через цю проблему страждають протягом всього життя.

Першим міжнародно-правовим документом, що дає визначення поняття «насильство щодо жінок», є Декларація ООН про викорінювання насильства щодо жінок (1993). В Декларації термін «насильство щодо жінок» розуміється як будь-який акт насильства, вчинений на підставі статевої ознаки, який спричиняє або може завдати фізичну, статеву чи психологічну шкоду або страждання жінкам, а також загрози вчинення таких актів, примушування або свавільне позбавлення свободи, будь то у суспільному чи особистому житті [2].

Фундаментальні основи сучасних теорій насильства були закладені в дослідженнях Х. Арангурена, Г. Блумера, М. Вебера, Д. Галтунга, Л. Гумпловича, Р. Дарендорфа, Е. Дюркгейма, Г. Зіммеля, Л. Козера, К. Маркса, Р. Мертона, Г. Моски, У. Самнера, Н. Смелзера, А. Смолла, П. Сорокіна, О. Шпенглера, Г. Тарда, З. Фройда, Е. Фромма.

Проблеми профілактики та протидії насиллю в сім'ї досліджували такі вітчизняні вчені, як О. Бандурка, А. Блага, О. Джужа, Л. Крижна, О. Костирь, Ю. Крупка, К. Левченко, О. Литвинов, Г. Мошак, М. Панов, Я. Сотак, О. Старков та ін.

Науковці при дослідженні даної проблеми розглядають причини, що обумовлюють насильство в сім'ї загалом і насильство над жінками зокрема [3, с. 57], та виділяють такі:

– соціальні (напруження, конфлікти, насильство в суспільстві, пропагування в засобах масової інформації насильства як моделі поведінки);

– економічні (матеріальні нестатки, відсутність гідних умов життя поряд із відсутністю умов для працевлаштування, заробляння грошей, економічна залежність, безробіття);

– психологічні (стереотипи поведінки);

– педагогічні (відсутність культури поведінки – правової, моральної, громадянської, естетичної, економічної, трудової);

– соціально-педагогічні (відсутність усвідомленого батьківства, сімейних цінностей у суспільстві, позитивної моделі сімейного життя на засадах ґендерної рівності, сімейного виховання на основі прав дитини);

– соціально-медичні (відсутність репродуктивної культури у населення, відповідального батьківства, системи сімейних лікарів, алкоголізм, наркоманія, агресія тощо);

– фізіологічні та медичні (порушення гормонального фону, обміну речовин, швидкості реакцій, прийом збуджувальних ліків, хвороби нервової системи тощо) [4, с. 25].

Профілактикою проблем сімейного (домашнього) насильства щодо жінок на рівні громади займаються соціальні служби, а саме: центри соціально – психологічної допомоги; центри матері і дитини; центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді; центр медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї та неурядові організації, які працюють у сфері запобігання насильству в сім'ї та телефон довіри.

31.05.2012 р. Кабінетом Міністрів України схвалено концепцію Державної цільової соціальної програми підтримки сім'ї. В ній відзначається актуальність проблеми насильства в сім'ї, що призводить як до розлучень, так і є однією з передумов поширення злочинності в суспільстві.

Отже, підводячи підсумки вищесказаного можна зробити висновок, що попри наявність вищевказаних досліджень, сутність явища та причини виникнення насильства в сім'ї щодо жінок на сьогоднішній день є недостатньо розроблені. Насилля серед жінок набуває гостроти с кожним днем все більше і більше не тільки в сімейному та родинному середовищі, а й на рівні громади. Замовчування жінкою факту сімейного (домашнього) насилля призводить до неминучих наслідків, які тягнуть за собою медичні проблеми, такі як удари, переломи кісток, тілесні ушкодження, і т. д., що в майбутньому можуть призвести до тимчасової непрацездатності, інвалідності і втрати навичок самообслуговування. Соціальні і психологічні проблеми тягнуть за собою: самоізоляцію, депресії, стреси, суїцидальні наміри. Всі ці фактори знижують тривалість життя жінок.

Список використаних інформаційних джерел

1. Закон України «Про попередження насильства в сім'ї».
2. Декларация об искоренении насилия в отношении женщин [Электронный ресурс] : провозгл. Резолюцией 48/104 Ген. Ассамблеи ООН от 20 дек. 1993 г. – Режим доступа: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_506. – Название с экрана.
3. Правові та кримінологічні засади запобігання насильству в сім'ї : навч. посіб. / за заг. ред. О. М. Джужі, І. В. Опришка, О. Г. Кулика. – Київ : [Нац. акад. внутр. справ України], 2005. – 124 с.
4. Насильство в сім'ї та діяльність органів внутрішніх справ щодо його подолання : навч.-метод. посіб. / уклад.: Запорожцев А. В., Лабунь А. В., Заброда Д. Г. та ін. – Київ [б.в.], 2012. – 246 с.

ОСОБЕННОСТИ ФИНАНСОВО-ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ОСНОВЫ МЕСТНОГО САМОУПРАВЛЕНИЯ В СТРАНАХ ЦЕНТРАЛЬНОЙ АЗИИ

А. Т. Оспанова, *преподаватель кафедры «Менеджмент», м. э. н. Евразийский национальный университет имени Л. Н. Гумилева, г. Астана, Республика Казахстан*

Основная задача демократической системы, к которой стремятся все государства – это создать правильные условия для реализации прав и свобод своих граждан, максимизировать их участие в принятии решении. Решение рационально организовать государственную структуру сводится к формированию самой эффективной системы власти и управления. Существует ряд проблем, которые решаются путем участия центральных органов и общегосударственных ресурсов на национальном уровне, такие как территориальное единство, государственная политика, внешние отношения и конституционные гарантии прав человека. Кроме того, формирование определенного уровня жизни населения и другие задачи рассматриваются не только на государственном уровне, а в конкретных территориальных единицах. Потребности граждан, как безопасность, здравоохранение, стандартное образование, трудоустройство, транспорт, коммунальные услуги в первую очередь решаются в именно малых регионах. Однако для выполнения этих задач необходимо сформировать правовую и экономическую основу местного самоуправления.

В настоящее время государство играет важную роль в развитии местного самоуправления. Этот институт является связующим звеном

между гражданами и государственными учреждениями. Прежде всего, необходимо различить такие понятия, как местное государственное управление и местное самоуправление, которые многих вводит в заблуждение. Если первый состоит из административных и представительных органов, непосредственно ответственных за функционирование государства, то реальный обликдемократии – самоуправление осуществляется непосредственно самим народом. Местное самоуправление является четким механизмом выявления и решения наиболее насущных проблем, с которыми сталкивается население, а также выполняет государственные обязанности путем делегирования некоторых государственных полномочий органам самоуправления.

Понятие местного самоуправления представляет собой систему, при которой жители определенной территории под свою ответственность решают местные вопросы в соответствии с законами. Территориальные общества имеют право решать важные вопросы через органы местного самоуправления, которые создаются на основе их прямых выборов. Такие права должны быть закреплены в конституции и других законах каждой страны.

Рассматривая систему местного самоуправления в странах Центральной Азии, в первую очередь учитываем, что когда то существовало единство советской системы, которая определялось доминирующей державой СССР. Этот принцип главенствовал на территориях всех ныне независимых государств СССР, поэтому советские республики управлялись единой системой местного управления: нижние советы находились в ведении Высших советов, а местные советы работали через строгий надзор партийных властей. С распадом Советского Союза каждое государство имело возможность строить систему местного самоуправления независимо от других. В конце 80-х годов элементы самоуправления внедрялись сначала трудовым организациям (самофинансирование, выборные кандидаты), а затем замечались в целенаправленных действиях региональных экономических субъектов. Значительный вклад в развитие системы внес Закон «О местном самоуправлении и об общей инициативе местных хозяйств» принятый в апреле 1990 года. В соответствии с законом, механизмом реализации самоуправления являются местные Советы, общественные органы самоуправления и местные референдумы, собрания и созывы граждан [1].

В целом, систему местного управления республик бывшего Советского Союза можно разделить на 4 группы:

Россия, Азербайджан и Армения. В этих странах органы местного самоуправления не входят в систему государственных органов. Жители сами решают местные проблемы.

Процесс формирования местного самоуправления в Молдове, Грузии и Украине по-прежнему является недоработанным. На областном и районном уровнях существует смешанная система местного управления и самоуправления. На территориях созданы государственные исполнительные органы – региональные и районные администрации.

Страны Центральной Азии – Казахстан, Кыргызстан, Узбекистан, Таджикистан и Туркменистан – имеют местное самоуправление только на низких уровнях и в небольших поселениях. Местные вопросы могут быть разрешены местными администрациями или местными органами государственной власти.

Модель Республики Беларусь рассматривается отдельно, поскольку включает формы местного управления, централизованного управления и самоуправления [2].

Одной из основных проблем системы местного самоуправления в Центральной Азии является нехватка местных финансовых ресурсов, создаваемых местными налогами и межбюджетными трансфертами. В основных Законах всех стран есть разделы и нормы, которые гарантируют местное самоуправление, и никто не может ограничивать право граждан на самоуправление. В то же время финансово-экономическая основа, которая является ключевым элементом местного самоуправления и которая позволяет им в полной мере выполнять свои функции, практически несовершенна.

В Республике Казахстан одним из актуальных вопросов является финансовое обеспечение местного самоуправления. Хотя финансовая и экономическая база местного государственного управления хорошо установлена в стране, в самоуправлении эти вопросы требуют одобрения государственных представительных органов, то есть маслихатов [3]. Таким образом, местное самоуправление отражает основные характеристики социального строения, сформированные в догосударственных структурах.

Формирование местного самоуправления представляет собой многоуровневый и динамичный процесс, связанный с развитием институтов государства и гражданского общества, уровнем социально-экономического развития страны и другими факторами, влияющими на жизнь местного сообщества. Органы местного самоуправления

должны иметь достаточные финансовые и материальные ресурсы для полного решения таких задач. Вот почему необходимо организовать их в соответствии с законом, создать экономическую основу для эффективного выполнения задач, в структуре финансовых ресурсов органов самоуправления, предоставить в управление местный бюджет с некоторыми видами налогов, а также сбалансировать бюджет между территориями с учетом потребностей населения и способности региона управлять им. Совершенствования процесса формулирования самоуправления заключается в развитии процесса демократизации и гражданского общества [4].

Список использованных информационных источников

1. Авдеева Т. Т. Институты и инструменты управления развитием местного сообщества / Т. Т. Авдеева // Муниципальный мир, 1999. – № 5. – С. 46–53.
2. Балыхин А. Г. Основные подходы к реализации местной власти в странах СНГ с позиции эффективной деятельности / А. Г. Балыхин // Проблемы современной экономики, 2011. – № 1(37). – С. 409–410.
3. Закон Республики Казахстан от 23 января 2001 года № 148 «О местном государственном управлении и самоуправлении» (с изменениями и дополнениями по состоянию на 11.07.2017) / 2, 3-ст.
4. Бюджетный Кодекс Республики Казахстан от 4 декабря 2008 года № 95-IV / 2-глава 6-10-ст., 7-глава 45-45-ст., 8-глава 52-ст.

ОСОБЛИВОСТІ РЕФОРМУВАННЯ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Т. В. Хардіна, *спеціальність «облік і аудит», студентка групи ОАП-31 д;*
Л. В. Маршук, *асистент кафедри фінансів, асистент – науковий керівник*
Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету, м. Вінниця, Україна

В умовах браку бюджетних коштів у 2014 році Україна, нарешті, впровадила реформу децентралізації, яку розпочали на базі «Стратегії-2020» президента України, «Концепції реформи місцевого самоврядування» та законодавчого пакета, напрацьованого урядом та парла-

ментом. Першим вагомим інструментом втілення реформи став ухвалений у лютому 2015 року закон «Про добровільне об'єднання територіальних громад». Майже одночасно виробили методику створення об'єднаних територіальних громад (ОТГ) та підзаконні акти. Це дало можливість місцевим громадам напрацювати перспективні плани формування спроможних територіальних громад та швидко пройти процес об'єднання.

Кожна територіальна громада має свій власний бюджет. Визначення місцевого бюджету міститься в ст. 1 Закону України «Про місцеве самоврядування», за якою бюджет місцевого самоврядування (місцевий бюджет) – це план утворення та використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення функцій та повноважень місцевого самоврядування [1].

Для забезпечення фінансової спроможності органів місцевого самоврядування, в Україні відбуваються процеси децентралізації місцевих фінансів, починаючи з кінця 2014 року. Перед прийняттям Закону України «Про Державний бюджет України на 2015 рік», Верховна Рада України прийняла ряд змін до Податкового і Бюджетного кодексів щодо реформи міжбюджетних відносин і був розпочатий новий етап бюджетної децентралізації – це перенесення надходження доходів та/або здійснення витрат грошових коштів на більш низький рівень уряду при збереженні фінансової відповідальності [2].

Питання формування місцевих бюджетів в умовах децентралізації фінансових ресурсів є малодослідженим та потребують проведення подальших досліджень у зв'язку з внесенням змін до податкового та бюджетного законодавства. Серед вітчизняних вчених відомі праці В. Вакуленко, Н. Гринчук, Ю. Ганущак, О. Сунцова та інших [5].

З 2015 року, коли була розпочата фінансова децентралізація, доходи місцевих бюджетів зросли на 52 %. Темпи зростання власних доходів місцевих бюджетів зумовлені кроками уряду. Нові умови підвищили зацікавленість органів місцевого самоврядування збільшувати надходження до місцевих бюджетів, вживати заходи з пошуку резервів їхнього наповнення та підвищувати ефективність адміністрування податків і зборів. Додаткові надходження місцеві бюджети отримають від підвищення мінімальної заробітної плати, а саме від збільшення надходжень від податку на доходи фізичних осіб. Динаміку доходів місцевих бюджетів наведено у табл. 1.

Таблиця 1 – Динаміка доходів місцевих бюджетів 2015–2017 рік [4]

Рік	Сума (млрд грн)	Абсолютний приріст (млрд грн)		Темп зростання, %
		баз.	ланц.	
2015	120,5	–	–	–
2016	149,1	28,6	28,6	123,7
2017	183	62,5	33,9	123

Для забезпечення фінансової самостійності місцевих бюджетів, відбулись зміни у системі оподаткування:

– 10 % податку на прибуток підприємств; 100 % державного мита; 100 % плати за надання адміністративних послуг; 80 % економічного податку;

– У доходах місцевих бюджетів найбільшу питому вагу займають надходження від сплати податку на доходи фізичних осіб – 57,7 % від загальної суми доходів місцевих бюджетів;

– Моніторинг зафіксував динамічне зростання доходів від сплати податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки. Високий приріст надходжень свідчить про зацікавленість органів місцевого самоврядування у мобілізації коштів до своїх бюджетів та наявність резервів для подальшого зміцнення фінансової спроможності громад;

– Вагомим джерелом доходів місцевих бюджетів є плата за землю, що відноситься до податку на майно і є складовою місцевих податків. У структурі доходів місцевих бюджетів плата за землю займає 14,8 %;

– Податок на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки;

– Зараховуватиметься 80 % екологічного податку, замість 35 %;

– Акцизний податок з реалізації роздрібної торгівлі підакцизних товарів (пиво, алкогольні напої, тютюнові вироби, нафтопродукти) за ставкою 5 % вартості реалізованого товару;

– Податок на прибуток комунальних підприємств, місцеві збори, інші податки [3].

Протягом січня-вересня 2017 року надходження до загального фонду всіх місцевих бюджетів України (без урахування міжбюджетних трансфертів) склали 134,9 млрд грн. У порівнянні з аналогічним періодом 2016 року надходження зросли на 31,1 млрд грн або на +29,8 % [4].

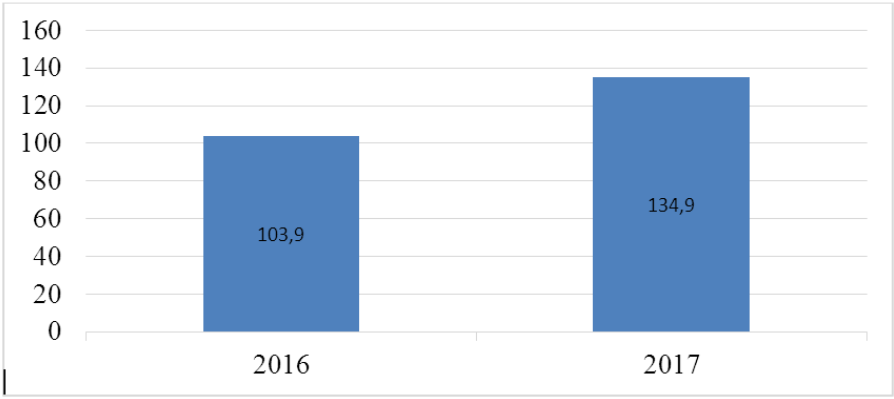

Рисунок 1 – Надходження протягом січня-вересня 2016–2017рр., млрд грн

Додатково місцеві бюджети збільшують за рахунок державної субвенції, яка має чітке функціональне призначення. Так, у Держбюджеті на 2017 р. збільшено розміри освітньої субвенції на 8,1 млрд грн (з 44,5 у 2016 р. до 52,6 у 2017 р.), а також медичної субвенції на 11 млрд грн (з 44,4 у 2016 р. до 55,5 у 2017 р.). Крім того, передбачена додаткова дотація в розмірі 14,9 млрд грн із Державного бюджету місцевим бюджетам на охорону здоров'я та освіту. Як приклад варто навести суму коштів, виділену в минулому році в розмірі 46,5 млн грн на підтримку ОТГ (об'єднана територіальна громада) Запорізької області [4].

Отже, бюджетні показники говорять самі за себе: децентралізація виконує поставлені завдання щодо створення належного життєвого середовища для мешканців громад. Підсумки виконання місцевих бюджетів підтверджують, що реалізація реформи міжбюджетних відносин у контексті децентралізації дала позитивні результати, призвела до збільшення доходів місцевих бюджетів. Найбільш вагомим результатом є перерозподіл фінансового ресурсу на користь місцевих бюджетів. В органах місцевого самоврядування змінюються підходи до розвитку громад.

Список використаних інформаційних джерел

1. Бюджетний кодекс України зі змінамивід 13.02.2016 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3. rada.gov.ua/laws/show/ 2456-17. – Назва з екрана.
2. Про внесення змін до Бюджетного кодексу України щодо реформи міжбюджетних відносин [Електронний ресурс] : Закон України від 28.12.2014 р. № 79-VIII. – Режим доступу : http://zakon.rada.gov.ua. – Назва з екрана.
3. Офіційний сайт Державної фіскальної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://sfs.gov.ua. – Назва з екрана.
4. Офіційний сайт Міністерства фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/news/view/ promova-ministra-finansiv-natalii-iaresko-na-zasidanni-uriadu-shchodo-vykonannia-derzhavnoho-biudzhetu-za--rik?category=bjudzhet. – Назва з екрана.
6. Проць Н. В. Формування податкових надходжень місцевих бюджетів в контексті бюджетної децентралізації / Н. В. Проць // Фінансовий простір. – 2015. – № 1. – С. 221–227.

ПРОБЛЕМЫ И НАПРАВЛЕНИЯ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ КОДЕКСА ЭТИКИ ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ БУХГАЛТЕРОВ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН

С. А. Бапанова, *направление подготовки «Экономика и учет», студентка группы УиА-15;*
О. В. Протасова, *ст. преподаватель кафедры «Экономика и учет», научный руководитель*
Северо-Казахстанский государственный университет имени М. Козыбаева, г. Петропавловск, Республика Казахстан

Профессиональная этика реализует человека как эксперта в своей области, она помогает осуществлять поставленные профессиональные задачи, а также формирует определенные этические принципы, присуще отдельно взятой профессии. На сегодняшний день, когда существует опережающий рост технических аспектов и отставание культурного, очень важно уяснить, что для стабилизации общества необходимы этические познания.

Процесс введения МСФО потребовал абсолютно новых знаний и навыков, в первую очередь у работников финансово-экономической отрасли нашего государства, преимущественно, трансформация мышления и адаптирование к новым взглядам профессии. Следовательно, произошло существенное изменение представления о бухгалтере в новой экономической системе, в которой бухгалтер оказался не только одним из главных субъектов финансово – экономической системы, но и взял на себя обязательство соблюдать различные правила и условия, такие как профессиональное усовершенствование, конфиденциальность, этичность и так далее [3, с. 95].

Значимость бухгалтерского образования связана с тем, что на сегодняшний день увеличилась потребность в том, чтобы профессиональный бухгалтер был специалистом с наивысшими навыками общения и способностями удовлетворить информационные потребности экономики.

Этика – это учение о морали, совести и нравственности. Под моралью же подразумевается система этических ценностей, которые признаются человеком. Другими словами: этика имеет связь с принципами, определяющими правильное и неправильное поведение. На

сегодняшний день уделяется значительное внимание изучению этики деловых отношений, управления и бизнеса в целях улучшения уровня культуры этих отношений. Она занимается оценкой взаимоотношений бухгалтеров, менеджеров и экономистов с точки зрения толкования нравственных оценок, причин успехов или неудач в их профессиональной деятельности.

Кодекс этики – это установленные нормы поведения бухгалтерских работников и аудиторов, а также основные принципы, которыми они должны руководствоваться в процессе своей профессиональной деятельности для получения наивысших результатов, как для предприятия, так и для общества в целом [1, с. 54].

Существует комплекс причин, вызвавших образования интереса к этике профессиональных бухгалтеров, в частности, главная среди них – суммарный вред неэтичного, нечестного делового поведения, ощущаемый не только потребителями, но и производителями, сотрудниками, деловыми партнёрами, обществом в целом, превышение этого общественного вреда над индивидуальной или групповой выгодой.

Мнения казахстанских и зарубежных исследователей совпадают в том, что современный Казахстан представляет собой систему, в которой в то же время происходит образование важнейших общественных подсистем: социально-экономической, социокультурной и политической. Все вместе они составляют своеобразную переходную модель. Целесообразно этому те этические нормы и принципы, которые имеют место в современной экономической среде, также находятся в процессе формирования и могут восприниматься как переходные. Они отображают особый синтез стереотипов поведения, перешедших из эпохи тоталитарной в авторитарную экономику и заимствованные из западной деловой культуры. А также не вполне сформировавшихся правил, которые еще только складываются в процессе перехода к рыночной экономике [2, с. 9].

Основной отличительной чертой профессии бухгалтера является осознание им своей ответственности перед обществом, непосредственными руководителями и коллегами. Следовательно, главной задачей бухгалтерской профессии является наивысший профессионализм для максимального удовлетворения требований пользователей информации.

Этический кодекс определяет моральные критерии, которыми должны руководствоваться и следовать каждый бухгалтер в процессе своей профессиональной деятельности. Выдвигаются особые требо-

вания к главному бухгалтеру в этой сфере, потому как он возглавляет весь процесс эффективного функционирования учета на предприятии.

Кодексы этики профессиональных бухгалтеров разрабатываются независимыми общественными бухгалтерскими союзами или ассоциациями и обязательны для соблюдения всеми членами данного общества.

В нашей республике Кодекс этики профессиональных бухгалтеров, членов ОО «Палата профессиональных бухгалтеров Республики Казахстан» принят 24 апреля 2007 года на второй конференции профессиональных бухгалтеров [4].

Формирование научного и нравственного цензов позволило бы повысить престиж данной профессии. Другими словами, наиважнейшим направлением деятельности бухгалтера должна стать поддержка законных и этических целей организации. Такое решение вопроса позволит избежать всяческих противоречий, возникающих при давлении со стороны руководителя, родственных или личных отношений, конфликте по другим проблемам.

В целях реализации проекта реформирования бухгалтерского учета, а также повышения качественного уровня профессиональных знаний бухгалтеров, по моему мнению, крайне необходимо:

1. Сформировать стандарт учета, посвященный профессиональной этике бухгалтера, в котором будут прописаны требования к порядку и содержанию утверждения кодексов профессиональными сообществами.

2. Принудить каждое профессиональное сообщество контролировать соблюдения этики своими членами.

3. Профессиональные сообщества совместно с Министерством финансов должны вести работу среди бухгалтеров по объяснению содержания профессиональной этики и необходимости ее соблюдения.

4. Внимательно следить за процессом обучения студентов в высших и среднеспециальных профильных учебных заведениях. А именно, для обеспечения должного уровня профессионализма и компетентности бухгалтера необходимо внести изменения в процесс обучения путем внедрения профессиональной этики бухгалтера в виде предмета изучения.

Исходя из вышеизложенного, можно сделать вывод, что соблюдать профессиональные этические нормы – это прямая обязанность и даже долг каждого бухгалтера.

На сегодняшний день о профессиональных качествах бухгалтера твердят и пишут много, но гораздо меньше делают для воспитания высококлассных специалистов. Поэтому этические проблемы еще долго будут встречаться на пути бухгалтерских специалистов. Все присущие противоречия нужно решать достойно, но для этого необходимо изучать нормы профессионального поведения и перестраивать себя на полное их соблюдение.

Список использованных информационных источников

1. Кодекс этики профессиональных бухгалтеров, членов ОО «Палата профессиональных бухгалтеров Республики Казахстан» – 2007 г.
2. Концепция развития системы бухгалтерского учета и аудита в Республике Казахстан на 2007–2009 гг.
3. Скала Н. Проблемы применения МСФО и МСА в национальной системе учета РК / Н. Скала // Материалы международного курылтая бухгалтеров и аудиторов г. Алматы, 10–12 октября 2007 года.
4. Алимбетов Н., председатель Палаты профессиональных бухгалтеров РК, член рабочей группы Министерства финансов РК и Мажилиса Парламента РК по разработке Закона «О бухгалтерском учете и финансовой отчетности» / МАРТ 2007 / № 12 / БЮЛЛЕТЕНЬ БУХГАЛТЕРА.

КЛАССИФИКАЦИЯ ДОХОДОВ И ЕЕ ИСПОЛЬЗОВАНИЕ В УПРАВЛЕНЧЕСКОМ УЧЕТЕ

А. С. Барташевич, *направление подготовки «Учет и аудит», студент группы Бс-21;*
Н. Н. Затолгутская, *доцент кафедры бухгалтерского учета, к. э. н., доцент – научный руководитель*
Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации, г. Гомель, Республика Беларусь

В современных условиях хозяйствования значительно усилилась роль прибыли. Она стала главным обобщающим фактором и оценочным показателем деятельности организации, а также основным источником его самообеспеченности и самофинансирования.

В Республике Беларусь главным источником формирования прибыли является «доход».

Доходы – увеличение экономических выгод в результате увеличения активов или уменьшения обязательств, ведущее к увеличению собственного капитала организации, не связанному с вкладами собственника имущества (учредителей, участников) организации [1].

В таблице 1 предложены к применению возможные критерии доходов в системе управленческого учета.

Таблица 1 – Классификационные признаки доходов в управленческом учете

Классификация доходов	Виды доходов
По отраслям деятельности:	– производственная деятельность; – торговая деятельность; – оказание услуг и т. д.
По видам деятельности	– текущая деятельность; – инвестиционная деятельность; – финансовая деятельность
По источникам формирования:	– от продажи продукции; – прочие поступление
По характеру налогообложения:	– подлежащий налогообложению; – не подлежащий налогообложению
По влиянию инфляционного процесса:	– номинальный; – реальный
По периоду формирования:	– предшествующий период; – отчетный период; – плановый период

Деление доходов по видам деятельности связано с тем, что по каждой сфере деятельности законодательством могут быть предусмотрены разные ставки налога на прибыль и льготы по ним. Тем более, что раздельное отражение доходов и расходов предусмотрено п. 18.1 ПБУ 9/99 «Доходы организации». В нем подчеркнуто, что выручка, прочие доходы (выручка от продажи продукции (товаров), выручка от выполнения работ (оказания услуг) и т. п.), составляющие пять и более процентов от общей суммы доходов организации за отчетный период, показываются по каждому виду деятельности в отдельности. [3]

Ведение раздельного учета доходов и расходов по отраслям деятельности способствует укреплению хозяйственного расчета, повышает точность и достоверность расчетов и усиливает аналитические возможности бухгалтерского учета.

Поскольку доход поступает от основной, финансовой и инвестиционной деятельности, то важным в управленческом учете является деление его по видам деятельности

Деление доходов по характеру налогообложения играет важную роль в формировании налоговой политики предприятия, т. к. позволяет

оценивать альтернативные хозяйственные операции с позиции их конечного эффекта. Состав дохода, не подлежащего налогообложению, регулируется соответствующим законодательством.

Введение в отечественную практику категории «доход» повышает роль и значимость этого показателя при формировании финансовых результатов предприятия. Вместе с тем для управленческого учета особую значимость приобретает главная составляющая этой категории – выручка от реализации продукции (товаров, работ, услуг).

Сравним понятие «выручка» в Республике Беларусь и в Российской Федерации.

В Республике Беларусь выручкой от реализации продукции, товаров признается в бухгалтерском учете при соблюдении следующих условий:

– покупателю переданы риски и выгоды, связанные с правом собственности на продукцию, товары;

– сумма выручки может быть определена;

– организацией предполагается получение экономических выгод в результате совершения хозяйственной операции;

– расходы, которые произведены или будут произведены при совершении хозяйственной операции, могут быть определены [2].

В Российской Федерации выручка, принимается к бухгалтерскому учету в сумме, исчисленной в денежном выражении, равной величине поступления денежных средств и иного имущества и (или) величине дебиторской задолженности, если величина поступления покрывает лишь часть выручки, то выручка, принимаемая к бухгалтерскому учету, определяется как сумма поступления и дебиторской задолженности (в части, не покрытой поступлением) [3].

Для возможности проведения четкой грани между выручкой предприятия и прочими доходами, при раскрытии информации о доходах необходимо обратить внимание на их содержание (производственные или финансовые), периодичность возникновения (постоянные или случайные) и соизмеримость с затратами. В этом случае первую составляющую часть дохода можно использовать в управленческом учете для:

– соизмерения доходов от реализации продукции (товаров, работ, услуг) с ее себестоимостью и выявления результата производственной и коммерческой деятельности;

– проведения анализа взаимосвязи «затраты – объем – прибыль»;

– установления цены безубыточной реализации продукции (товаров, работ, услуг);

– моделирования различных вариантов тактического и стратегического развития предприятия;

– принятия эффективных управленческих решений.

Таким образом, классификация доходов, их принципы и условия признания ложатся в основу управленческого учета, являющегося системой сбора, регистрации, обобщения и предоставления информации по деятельности предприятия в целях принятия решений управленческим звеном.

Благодаря организации и внедрению системы управленческого учета в условиях информационных автоматизированных технологий появляется возможность анализа финансово-экономического состояния предприятия, распределения ресурсов, оптимизации издержек, улучшения показателей финансового результата.

Список использованных информационных источников

1. Инструкция по бухгалтерскому учету доходов и расходов: утв. постановлением М-ва финансов Респ. Беларусь от 30 сен. 2011 г., № 102 (в ред. Постановления от 31 дек. 2013 г., № 96) // КонсультантПлюс: Беларусь. Технология 3000 [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр». – Мн., 2017.
2. О бухгалтерском учете и отчетности : закон Респ. Беларусь от 12 июля 2013 г., № 57-З (с изм. от 17.07.2017 № 52-З) // КонсультантПлюс: Беларусь. Технология 3000 [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр». – Мн., 2017.
3. Положение по бухгалтерскому учету «Доходы организации» ПБУ 9/99 от 06.05.1999 (в ред. приказа Минфина России от 06.04.2015 № 57н) // http: //base.garant.ru /12115839.

ФУНКЦИИ БУХГАЛТЕРСКОЙ ОТЧЕТНОСТИ О ДОХОДАХ И РАСХОДАХ ДЛЯ ЦЕЛЕЙ УПРАВЛЕНИЯ

Ю. В. Белова, *специальность «Бухгалтерский учёт, анализ и аудит», студентка группы Бс-31;*

Н. Н. Затолгутская, *к. э. н., доцент – научный руководитель*

Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации, г. Гомель, Республика Беларусь

Бухгалтерская отчетность о доходах и расходах через свои функции играет важную роль: предоставляет владельцам и кредиторам информацию о текущем финансовом положении и эффективности деятельности организации за истекший период; позволяет определить

основные плановые показатели эффективности и создать модели финансового планирования.

При этом бухгалтерская отчетность о доходах и расходах не всегда содержит полную информацию для формирования окончательных заключений об эффективности деятельности организации, но может обеспечить управленцев важными сведениями относительно того, какие аспекты деятельности объекта исследования следует проанализировать более тщательно [2].

Рассмотрим важные функции бухгалтерской отчетности о доходах и расходах, влияющих на развитие организации:

1. Информативно-управленческая функция – реализуется в финансовом мониторинге, позволяющем в режиме реального времени производить независимую оценку тенденций развития бизнеса, получать информацию о состоянии экономической конъюнктуры в реальном секторе экономики, динамики текущих возможных изменений и проводить оперативный анализ финансового состояния деятельности, возможных факторов, определяющих деловую активность.

К видам мониторинга информативно-управленческой функции можно отнести:

✓ Социально-экономический мониторинг – метод научно-практической активности, цель которого состоит в получении и обработке упреждающей информации о состоянии системы и тенденциях ее развития;

✓ Мониторинг финансового состояния – нормативно-правовой комплекс превентивных мероприятий, направленных на недопущение использования финансовой системы для легализации теневых доходов; анализ показателей: ликвидности, финансовой устойчивости, рентабельности и др., определение вероятности наступления банкротства.

✓ Мониторинг налогоплательщиков – система наблюдений за финансово-хозяйственной деятельностью налогоплательщиков с целью определения их реальной налогооблагаемой базы, анализ обоснованности формирования себестоимости товаров и услуг, соблюдения финансового, валютного законодательства и применяемых рыночных цен.

✓ Кредитный мониторинг – система контроля качества кредитного портфеля, проведение независимой экспертизы, своевременное выявление отклонений от принятых стандартов и целей кредитной политики банка; за ходом погашения ссуды и выплатой процентов по ней.

✓ Банковский мониторинг – система, осуществляемая Национальный банк Республики Беларусь с участием его территориальных

подразделений, позволяющая дать анализ и прогноз важнейших тенденций развития экономики региона с учетом финансового положения предприятий.

2. Контрольная функция – основана на детальном изучении финансовой (бухгалтерской) отчетности. Реализуется прежде всего на контроле реального денежного оборота на всех стадиях, финансирования и кредитования, проведения безналичных расчетов и расчетов с бюджетом. С помощью контрольной функции можно воздействовать на процесс реализации продукции, выполнение договорных обязательств (поставок), рентабельность, прибыль, фондоотдачу, оборачиваемость оборотных средств организации, с целью стимулирования роста доходности, рационального и бережного расходования средств и материальных ценностей, а также повышения эффективности деятельности и объективной оценки текущего состояния бизнеса, принятия решений развития в будущем [3].

3. Экономико-правовая функция – во многих странах мира бухгалтерская отчетность о доходах и расходах формируется отдельно от налоговой отчетности, учитывая, что при составлении баланса и расчете платежей компании преследуют разные цели. С одной стороны, это связано с желанием представить компанию более привлекательно, с целью привлечения инвестиций. С другой стороны, это связано со стремлением минимизировать прибыль, для уменьшения налоговых платеж [1].

Экономическое содержание является приоритетным над юридической формой отчетности. Значение этой функции заключается в обеспечении надежности и достоверности информации. Согласно МСФО (IAS) 1 «Представление финансовой отчётности», в отчетности о доходах и расходах отражается экономическое содержание операций [4]. Также важно понимать роль и значение объективности профессионального (компетентного) суждения, необходимого для оценки развития бизнеса, учитывая, что юридическая форма отчетности не отражает экономическую сущность операций.

4. Контрольно-аналитическая функция – ориентирована на достоверную и аналитическую информацию, формирование таких источников, которые являются достаточно полными и эффективными для дальнейшего проведения анализа всех сторон деятельности организации на разных уровнях управления.

Раскрываемость информации как функция бухгалтерской отчетности о доходах и расходах необходима для целей объективной оцен-

ки ситуации, например, о выплате дивидендов, о движении денежных средств по сегментам, по платежам по налогу и др. МСФО более гибко подходит к вопросу классификации выплаченных дивидендов и величины платежей по налогу на прибыль в отчете о движении денежных средств.

Таким образом, бухгалтерская отчетность о доходах и расходах, используемая в целях управленческого учета, является частью информационно-аналитического обеспечения внутреннего мониторинга, и реализует свои функции для обеспечения результативного управления развитием организации.

Список использованных информационных источников

1. Демина И. Д. Информационно-аналитическое обеспечение инвестиций в автоматизированные информационные системы. Переходный период / И. Д. Демина, Т. В. Лесина // Международный бухгалтерский учет. – 2012. – № 32. – С. 2–7.
2. Куприянова Л. М. Бухгалтерский баланс – важнейший источник информации для оценки развития бизнеса / Л. М. Куприянова, И. В. Осипова // Финансовая аналитика: проблемы и решения. – 2014. – № 40 (226). – С. 45–59.
3. Куприянова Л. М. Общие методологические основы формирования и анализа бухгалтерского баланса / Л. М. Куприянова, И. В. Осипова // Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук. – 2014. – № 8 (67). – С. 59–63.
4. Международный стандарт финансовой отчетности МСФО (IAS) 1 «Представление финансовой отчётности» // КонсультантПлюс: Беларусь. Технология 3000 [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр». – Мн., 2017.

СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ УЧЕТА ВОЗНАГРАЖДЕНИЯ РАБОТНИКАМ В СООТВЕТСТВИИ С МЕЖДУНАРОДНЫМИ СТАНДАРТАМИ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ

Ж. Л. Ковалёва, *направление подготовки «Бухгалтерский учёт, анализ и аудит», студентка группы Бс-21;*
Н. Н. Затолгутская, *доцент кафедры бухгалтерского учёта, к. э. н., доцент – научный руководитель*
Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации, г. Гомель, Республика Беларусь

В условиях современной экономики в учётную практику хозяйствующих субъектов всё активнее внедряются международные стан-

дарты в силу выполнения требований Программы реформирования бухгалтерского учёта.

В отечественной практике не приняты стандарты, затрагивающие область, отражающую интересы большого числа сотрудников организаций – вознаграждения работникам. В законах и иных нормативных актах Республики Беларусь отсутствует однозначность определения важного объекта учёта «вознаграждения работникам». Синонимами данного термина являются «оплата труда», «заработная плата».

В зарубежной практике расходы на оплату труда регулируются международным стандартом финансовой отчетности 19 «Вознаграждения работникам» (далее МСФО 19 «Вознаграждения работникам» [1].

МСФО-19 «Вознаграждения работникам» предусматривает четыре основные формы расчетов и вознаграждений:

- краткосрочные вознаграждения работникам;
- долгосрочные вознаграждения работникам;
- вознаграждения после окончания трудовой деятельности;
- выходные пособия.

Недостатком в отечественной практике учета является отсутствие чёткого разделения вознаграждений работнику на долгосрочные и краткосрочные, а также разграничения отпусков на накапливаемые и ненакапливаемые.

Краткосрочные вознаграждения работникам включают в себя выплаты в течение 12 месяцев после окончания периода, в котором работник оказывал услуги компании и заработал соответствующее вознаграждение. К ним относятся такие выплаты, как заработная плата персоналу (рабочим и служащим) и взносы на социальное страхование (обеспечение); отпускные, связанные с ежегодными оплачиваемыми отпусками; пособия по болезни, по уходу за ребенком и в связи с беременностью; премиальные и участие в прибыли, а также вознаграждение занятым сейчас работникам в неденежной форме: медицинское обслуживание, обеспечение жильем и автотранспортом, бесплатные или датируемые товары и услуги.

Работник может оказывать услуги компании на основе полного рабочего дня или частичной занятости на постоянной, временной или разовой основе. К числу работников стандарт относит также директоров и другой высший управленческий персонал.

Согласно МСФО 19 «Вознаграждения работникам» вознаграждения работникам включают выплаты как самим работникам, так и их супругам, детям, другим иждивенцам, либо третьим лицам, как, например, страховым компаниям.

Выплаты допускаются деньгами или их эквивалентами, а также путем предоставления товаров и услуг (натуральные выплаты).

Оплата отпусков, то есть вознаграждение, производится за фактическое отсутствие работников по различным причинам: по случаю ежегодного отпуска, по болезни (краткосрочная нетрудоспособность), по уходу за детьми, для работы в качестве присяжного заседателя в суде или для исполнения воинской обязанности.

МСФО 19 «Вознаграждения работникам» подразделяет оплату отпусков на накапливаемые и ненакапливаемые и, соответственно, устанавливает различные способы их учётного отражения.

Накапливаемые отпускные могут быть перенесены и выплачены в будущих периодах, если они не были использованы в течение времени, в котором они заработаны. Зачастую накапливаемые отпускные выплачиваются в виде компенсации за неиспользованный отпуск и за сдвоенное время двух и более очередных отпусков. Отпускные накапливаются в учете на отдельном счете по мере зарабатывания права на отпуск и в тех же периодах относятся на текущие расходы компании. Следовательно, эти суммы подлежат начислению ежемесячно (ежеквартально) на увеличение резервируемых обязательств, которые при выплате отпускных погашаются.

Ненакапливаемые отпускные не переносятся на будущие периоды. Они начисляются как обязательства и признаются расходом в том периоде, в котором предоставляется отпуск. В Республике Беларусь отпускные по болезни и даже по уходу за ребенком начисляются за счет средств социального страхования, и в расходы данного периода, непосредственно, не включаются [2].

Премиальные и участие в прибыли вызывают дополнительные выплаты в качестве вознаграждения работникам. Текущие премии за месяц или квартал начисляются и отражаются в том периоде, в котором они заработаны. Участие в прибыли и премии по результатам работы за год выплачиваются по окончании отчетного периода, что заставляет признавать обязательства по их выплате в течение всего периода по мере их зарабатывания работниками.

Резерв на выплату премиальных и вознаграждения в виде участия в прибылях создается независимо от невыполнения отдельными работниками условий премирования, оставления работы в компании раньше установленного срока или по иным причинам по утрате права на формирование и участие в прибылях. Если начисленные суммы не выплачиваются в течение 12 месяцев после окончания соответствующего периода, то они относятся к обязательствам по другим долгосрочным вознаграждениям или компенсационным выплатам.

Обязательства компании по выплатам премиальных и вознаграждения в виде участия в прибыли начисляются в учете как расходы данного периода, а не как распределение чистой прибыли.

Они рассматриваются как разновидность оплаты труда, связанной с услугами работников для компании, вне их какого-либо отношения к ее капиталу и, следовательно, к распределению прибыли.

Вознаграждения в неденежной форме также начисляются в расходы того отчетного периода, в котором они предоставлялись работникам, занятым в компании в данном отчетном периоде.

Как результат, МСФО 19 «Вознаграждения работникам» содержит более чёткую, понятную структуру вознаграждений работникам, чем ее применяемая методика в Республике Беларусь. Поэтому важным является применение зарубежного опыта в отношении совершенствования учета вознаграждения работникам в силу удовлетворения их интересов в результатах своего труда.

Таким образом, одной из важнейших тенденций развития белорусского законодательства в области учёта оплаты труда является приведение его в соответствие с международными нормами и сближение национальной системы бухгалтерского учёта в соответствии с Международными стандартами финансовой отчётности в направлении вознаграждений работникам.

Список использованных информационных источников

1. Международный стандарт финансовой отчетности (IAS) 19 «Вознаграждения работникам» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.minfin.ru/common/upload/library/no_date/2012/IAS_19.pdf (дата доступа : 12.11.2017). – Название с экрана.
2. Яковлев Р. А. Оплата труда на предприятии : учебник / Р. А. Яковлев. – 4-е изд. – Москва : Центр экономики и маркетинга. – 344 с.

РЕЗЕРВ ИЛИ РЕГУЛЯТИВ …

О. В. Ковалевич, *направление подготовки «Бухгалтерский учет, анализ и аудит», студент группы ГБ-21;*
А. В. Кравченко, *ст. преподаватель кафедры «Бухгалтерский учет, анализ и аудит», м. э. н. – научный руководитель*
Белорусский государственный университет транспорта, г. Гомель, Республика Беларусь

Термин «резерв» происходит от латинского слова «reservo» – сберегаю [1]. В повседневной речи и неспециальной литературе под резервом мы понимаем ресурсы, запасы или накопления чего-нибудь.

В данном определении содержится несколько существенных положений определяющих двойственность понятия:

– с одной стороны, это запасы, которые могут быть использованы в случае необходимости; с другой – ресурсы, под которыми мы понимаем потенциальные возможности использования чего-либо.

– присвоение объекту свойств резерва осуществляется субъектом в зависимости от намерений его использования;

– резерв не существует сам по себе, без связи с объектом резервирования.

В бухгалтерском учете связь объект резервирования – резерв опосредуется счетами, что позволяет рассматривать резервы в отрыве от объекта, и является принципиальным отличием резервов в бухгалтерском учете от резервов вообще.

Резервы образуются на определенное время. Если в течение этого отрезка времени организация не понесла зарезервированных убытков, расходов или доходов, то резерв ликвидируется с отнесением на финансовый результат. Время существования резерва в бухгалтерском учете может определяться временным интервалом владения активом (резерв под обесценение финансовых вложений), периодом получения доходов (резерв предстоящих расходов и платежей), законом или договором (резерв сомнительных долгов, резерв на гарантийный ремонт).

При использовании механизма резервирования необходимо принимать во внимание постоянное изменение покупательной способности денег, что приводит к разнице между реальными и зарезервированными суммами. Разница тем существеннее, чем больше период времени между датами создания резерва и фактического выявления убытков.

В большинстве своем «резервы» в бухгалтерском учете представляют собой «дополнительные» счета к счетам соответствующих акти-

вов. Так, например, при отражении оценочного резерва дебетуется счет финансового результата и кредитуется счет создаваемого резерва. Активы в балансе показываются в свернутом виде с учетом кредитового сальдо по счетам создаваемого резерва. Таким образом, оценочные резервы уменьшают оценку соответствующих активов в бухгалтерской отчетности, т. е. фактически регулирует отчетность.

Соответственно, понятие «резерв» в общем его проявлении не соответствует бухгалтерскому подходу, что приводит к необходимости рассмотрения понятия «регулятив».

В толковом словаре русского языка Д. Н. Ушакова отмечено, что «регулятив – это регулирующий определяющий направление, развитие чего-нибудь, вносящий порядок, планомерность во что-нибудь» [2].

Толково-словообразовательный словарь русского языка Т. Ф. Ефремова трактует данное понятие как «направляющий, вносящий порядок, планомерность во что-либо» [3].

Процедуры резервирования являются неотъемлемым инструментом представления объективной информации об имущественно-финансовом состоянии экономических субъектов в отчетности. Поэтому практическое применение финансовых резервов позволяет повысить достоверность и реальность ее показателей, а, следовательно, и полезность отчетности для различных категорий пользователей, включающих отечественных и иностранных инвесторов. Именно поэтому стоит утверждать, что по сути оценочные резервы, создаваемые организацией, и являются регулятивом.

В соответствие с рассмотренными и приведенными понятиями стоит отметить, что сегодня нет единого подхода к их трактовкам, что приводит к необходимости дальнейшего их рассмотрения и изучения.

Список использованных информационных источников

1. Экономическая энциклопедия / под ред. Абалкина Л. И. – Москва : Экономика, 1999.
2. Толковый словарь русского языка / под ред. Д. Н. Ушакова. – Москва : Государственный институт «Советская энциклопедия», 1940.
3. Ефремова Т. Ф. Новый толково-словообразовательный словарь русского языка Т. Ф. Ефремова. – Москва : Дрофа, Русский язык, 2000.
4. Постановлением Министерства финансов Республики Беларусь от 30сентября 2011 г. № 102 «Инструкция по бухгалтерскому учету доходов и расходов» // Консультант Плюс : Беларусь. Технология 3000 [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр». – Минск, 2017.

ПОСЛЕДОВАТЕЛЬНОСТЬ ПРОВЕРКИ ОЦЕНОЧНЫХ РЕЗЕРВОВ ПРЕДПРИЯТИЯ

А. В. Кравченко, *ст. преподаватель кафедры «Бухгалтерский учет, анализ и аудит», м. э. н. Белорусский государственный университет транспорта, г. Гомель, Республика Беларусь*

В соответствии с допущением временной определенности факторов хозяйственной деятельности снижение стоимости активов (краткосрочных активов) в результате их обесценения и связанный с этим риск возможных убытков должны быть отражены в бухгалтерском учете и отчетности в том отчетном периоде, в котором возникли данные обстоятельства. Если снижение стоимости активов носит кратковременный характер, то для исполнения требования осмотрительности в бухгалтерском учете применяется оценочное резервирование. Оно заключается в корректировке стоимости соответствующих активов на расчетную величину возможного убытка от происшедшего в отчетном периоде снижения стоимости или уменьшения их хозяйственной полезности. Такие корректирующие величины называются оценочными резервами.

Формирование оценочных резервов предприятиями Республики Беларусь привело к необходимости разработки методики проверки их формирования и использования.

Проверку оценочных резервов могут проводить специалисты органов государственного контроля, ведомственного контроля и аудиторы.

Целями проверки операций по учету резервов являются установление законности, эффективности и целесообразности совершенных хозяйственных операций и их отражение в учете и отчетности.

Проверку оценочных резервов стоит производить в следующей последовательности:

1) проверка правильности и оптимальности применяемой методики формирования резервов по сомнительным долгам;

2) проверка достоверности формирования информации по просроченной задолженности для создания резерва по сомнительным долгам и применяемых коэффициентов;

3) проверка отражения задолженности в бухгалтерском учете;

4) проверка законности создания резервов;

5) проверка отражения начисленной суммы резерва по сомнительным долгам на счетах бухгалтерского учета;

6) проверка списания сформированной суммы резерва по сомнительным долгам;

7) соблюдение налогового законодательства.

Цель первого этапа проверки заключается в подтверждении оптимально выбранного способа формирования резервов по сомнительным долгам с учетом деятельности проверяемой организации, расчетной дисциплины и прочих факторов.

Проверку оценочных резервов необходимо начинать с изучения учетной политики организации, предварительно обратив внимание на утвержденный метод формирования резерва по сомнительным долгам в соответствии с представленным выбором в Инструкции по бухгалтерскому учету доходов и расходов». Следует учитывать, что инструкцией предусмотрены следующие способы создания резервов по сомнительным долгам:

Проверяя обоснованность применяемого способа необходимо определить его влияние на достоверность формирования показателей как отчетности, так и учета, в том числе и налогового.

Следует помнить о том, что для организаций наиболее привлекателен второй вариант расчета резерва, именно поэтому методику проверки адаптируем под его активизацию в учете.

Целью второго этапа является подтверждение обоснованности оценки размера по сомнительным долгам. Для достижения поставленной цели необходимо проверить документы, обосновывающие суммы сомнительной дебиторской задолженности, и подтверждение их актами сверки.

Цель третьего этапа – установление правильного отражения в учете случаев погашения дебиторской задолженности, ранее признанной сомнительной к получению. Необходимо произвести последовательный просмотр аналитических регистров учета дебиторской задолженности в разрезе номеров документов, дат возникновения задолженности и их сумм, выявляя случаи списания дебиторской задолженности. Установив перечень сомнительных дебиторов, проверяющий подтверждает отсутствие платежей в промежуточный период, а при их наличии – устанавливает своевременность отражения их на счетах бухгалтерского учета.

Целью четвертого этапа – подтвердить достоверность суммы сформированного резерва по сомнительным долгам. Оценив договорные условия, исследуются счета синтетического и аналитического счетов расчетов, бухгалтерские справки, акты сверки, результаты инвентари-

зации дебиторской задолженности, обращая внимание не только на сроки образования задолженности, но и суммы авансовых платежей и последующих оплат.

После подтверждения достоверности сформированных сумм дебиторской задолженности устанавливается величина резерва и производится арифметический пересчет величины резерва. При этом необходимо установить правильность расчета коэффициента сомнительной задолженности. Для объективности полученной величины коэффициента сомнительной задолженности исследуемые данные усредняются с целью исключения случайностей, которые приводят к искажению результата, поэтому путем арифметической проверки проверяется применяемая средняя величина и точность математического округления коэффициента.

Установление обоснованности отражения суммы резерва на счетах бухгалтерского учета является целью четвертого этапа проверки. Подтвердив обоснованность суммы сформированного резерва проверяющий изучает движение по счету 63 «Резервы по сомнительным долгам».

Особого внимания при контроле резервов по сомнительным долгам является их списание. При выявлении случаев погашения дебиторской задолженности, ранее признанной сомнительной проверяется наличие соответствующих записей.

После проверки правильности отражения в бухгалтерском учете устанавливается соблюдение налогового законодательства. Так, затраты по производству и реализации продукции, товаров (работ, услуг), учитываемые при налогообложении, отражаются (признаются) в том отчетном периоде, к которому они относятся (по начислению) независимо от времени (срока) оплаты (предварительная или последующая). Затраты могут отражаться (признаваться) путем создания в установленном порядке резервов предстоящих расходов (Налоговый кодекс Республики Беларусь). При определении облагаемой налогом прибыли не учитываются расходы, произведенные за счет средств резервов предстоящих расходов, созданных плательщиком в установленном порядке (Налоговый кодекс Республики Беларусь).

Следовательно, в ходе проверки необходимо установить, чтобы в налоговых декларациях по налогу на прибыль были сделаны расчетные корректировки по создаваемому и используемому резерву.

Таким образом, предложенная последовательность проверки резервов по сомнительным долгам, позволит обеспечить достоверность данных бухгалтерского учета, отчетности организаций.

Список использованных информационных источников

1. Инструкция по бухгалтерскому учету доходов и расходов : [утв. постановлением М-ва финансов Респ. Беларусь 30.09.2011 г., № 102] // Консультант Плюс : Беларусь. Технология 3000 [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр». – Минск, 2017.

РЕОРГАНИЗАЦИЯ ВЕДОМСТВЕННОГО КОНТРОЛЯ ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОГО ТРАНСПОРТА

Н. С. Кузнецова, *направление подготовки «Бухгалтерский учет, анализ и аудит», студент группы ГБ-21;*
С. Л. Шатров, *доцент кафедры «Бухгалтерский учет, анализ и аудит», к. э. н., доцент – научный руководитель*
Белорусский государственный университет транспорта, г. Гомель, Республика Беларусь

Современный этап развития экономики требует повышения роли ведомственного контроля в системе управления подчиненными организациями. Говоря о специфике работы ГО «Белорусская железная дорога», а также ее территориально-отраслевого характера управления на базе организационной структуры управления были созданы соответствующие подразделения ведомственного контроля (контрольно-ревизионная служба Управления железной дороги и контрольно-ревизионные отделы филиалов).

Контрольно-ревизионная структура на Белорусской железной дороге включает органы внутриведомственного контроля: контрольно-ревизионную службу Управления железной дороги, контрольно-ревизионные отделы отделений железной дороги, а также работников управления структурных подразделений, которые проводят внутрихозяйственный контроль.

Для структурных подразделений отделений железной дороги контроль выступает в форме внутрихозяйственного контроля со стороны аппарата управления, инженерно-технических работников и прежде всего – руководителя предприятия.

Преобладающая часть контрольно-ревизионного аппарата Белорусской железной дороги сосредоточена в контрольно-ревизионных отделах отделений дорог, которые являются звеньями управления, осуществляющими непосредственно контроль за производственной, хозяйственной и финансовой деятельностью предприятий.

Работники отделов проводят документальные ревизии с целью осуществления контроля за соблюдением государственной и финансовой дисциплины, своевременного предупреждения расхищения собственности и различных злоупотреблений, выявления внутрихозяйственных резервов повышения эффективности основного производственного процесса железной дороги – процесса перевозок грузов, пассажиров, багажа и почты [1, с. 107].

Таким образом, можно сделать вывод о том, что контрольно-ревизионная структура отделения дороги является базовой основой сохранности, целевого и эффективного использования имущества организаций железнодорожного транспорта, задача, которой выявление неиспользуемых резервов повышения эффективности их деятельности, что требует активизации внимания.

Тенденция к уменьшению штата и позволили научно обосновать необходимость организации новой, более эффективной его формы – системы внутреннего аудита.

Внутренний аудит – это функционально организованная в интересах аппарата управления система постоянного мониторинга деятельности железной дороги, ориентированная на поиск резервов повышения ее эффективности, обоснование новых и поддержание имеющихся конкурентных преимуществ, а также обеспечение требуемого уровня полноты и достоверности учетной и аналитической информации [1, с. 104].

Становление и развитие системы внутреннего аудита железной дороги показывают необходимость его структуризации по объектам учета внешнеэкономической деятельности: расчеты, доходы и расходы.

Так, для одного отделения, участвующего в международной перевозке, оценить финансовый результат не представляется возможным т. к. в перевозке участвуют сразу несколько отделений разных дорог. Поэтому аудит расчетов, доходов и расходов следует осуществлять только на уровне Управления железной дороги, а обоснованность включения полноты сборов и своевременности их перечисления на доходный счет железной дороги следует изучать на уровне отделений.

Вместе с тем при проведении аудита необходимо получить информацию как на высшем уровне управлении, так и на низшем. Поэтому процедуры аудита международных расчетов могут быть завершены на уровне Управления, а обоснованность включения затрат, полноты сборов и своевременности их перечисления на доходный счет железной дороги следует изучать на уровне отделений.

Далее определяется, какие подразделения отвечают за выполнение определенных этапов при организации и обслуживании перевозочного процесса в международном сообщении (Управление – ИВЦ, служба грузовой работы и др., Отделение дороги – ОРЦ, структурные подразделения).

Завершающим этапом методики является обработка полученных данных и формирование их на основе профессионального суждения аудитора об эффективности деятельности. Этот этап предусматривает обобщение и оценку всей накопленной при аудиторской проверке информации в аудиторском заключении.

Следует отметить, что использование на практике разработанных рекомендаций позволит сформировать последовательную модель аудита расчета, доходов и расходов в качестве контрольного механизма с целью повышения эффективности оказания транспортных услуг организаций железнодорожного транспорта.

Список использованных информационных источников

1. Формы и организация контроля на железнодорожном транспорте : учеб.-метод. пособие для самостоятельного изучения тем курса / С. Л. Шатров ; М-во образования Респ. Беларусь, Белорус. гос. ун-т трансп. – Гомель : БелГУТ, 2012. – 48 с.

ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ ДІЯЛЬНОСТІ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННИХ ПІДПРИЄМСТВ

В. В. Лебабін, *спеціальність «Готельно-ресторанна справа», студент групи ГРС-31д;*
Н. В. Коцеруба, *доцент кафедри обліку та оподаткування, к. е. н., доцент – науковий керівник*
Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету, м. Вінниця, Україна

Готельно-ресторанне господарство як одна з високорентабельних сфер світової економіки, у XXI ст. стала провідним напрямом економічного і соціального розвитку України. У сучасному світі туризм формує економіку багатьох держав, розширює кордони співробітництва та стає важливою передумовою для стабільного розвитку світової індустрії гостинності.

Організація аналізу діяльності готельно-ресторанного бізнесу є основною складовою його успішного впровадження. Різноманітність

сфер матеріального виробництва певною мірою визначає особливості економічного аналізу господарської діяльності, які випливають зі специфіки відповідних галузей. Проте, в межах кожної з них, зберігаються основні методичні засади, що забезпечують комплексний підхід до вивчення суб'єктів господарювання.

При організації аналізу діяльності готельно-ресторанного бізнесу необхідно розглянути такі основні питання:

- суб'єкти і об'єкти аналізу;
- вибір організаційних форм його проведення стосовно до управління на підприємстві та розподіл обов'язків між працівниками;
- складання програми або плану проведення аналізу;
- інформаційне та методичне забезпечення аналізу;
- аналітична обробка даних;
- оформлення результатів аналізу;
- узагальнення результатів аналізу, подання висновків і пропозицій [1].

Зазначимо, що аналіз господарської діяльності будь-якого підприємства, організації чи фірми загалом або окремих її сторін не має жорсткої регламентації системою нормативних актів, як це, наприклад, відбувається при організації облікового процесу.

Для того, щоб забезпечити організованість на належному рівні, слід створити проект організації аналітичної роботи щодо проведення економічного аналізу господарської діяльності підприємства [3].

Значення результатів економічного аналізу полягає у розробці наукових та практичних підходів до ефективної організації готельно-ресторанного господарства. Висновки і рекомендації можуть бути основою для формування стратегічних напрямів раціонального використання готельно-ресторанних ресурсів, що сприятиме вирішенню економіко-соціальних проблем та забезпечить функціональну роботу в туристичній галузі. Це дозволить органам державної влади та місцевого самоврядування збільшити туристичні потоки до області, налагодити систему звітності.

Сьогодні вітчизняні підприємства готельно-ресторанного господарства перебувають у стадії становлення і розвитку, оскільки ще донедавна Україна мала закритий тип економіки. Проведення аналізу та тенденцій розвитку готельного бізнесу є важливим етапом у формуванні економічної діяльності, оскільки Україна перейшла на більш високий рівень і позиціонує себе, як сучасна європейська країна.

Напрями розвитку підприємств готельно-ресторанного господарства повинні містити не тільки розвиток маркетингової стратегії та матеріально-технічної бази, але і розглядати психологічні аспекти взаємодії колективу між собою.

Наступним пунктом організації аналізу є з'ясування інформаційного й методичного забезпечення. В умовах ринкової економіки якість і кількість інформації прямо залежать від її ціни. Що більший розмір капіталу залучають, то значнішою стає роль високоякісної інформації, необхідної для прийняття управлінських рішень, спрямованих на підвищення ефективності діяльності.

Продуктивність аналізу діяльності готельно-ресторанного бізнесу залежить від наданої інформації для його проведення. Необхідно забезпечити належний обсяг інформації [4].

Наступним етапом організації аналізу діяльності готельно-ресторанного бізнесу є аналітична обробка даних. Вона потребує відповідного методологічного забезпечення, певного кваліфікаційного рівня працівників, які займаються аналізом, їх забезпеченість технічними засобами. Сьогодні проведення аналізу неможливе без використання ЕОМ, що підвищує вірогідність аналітичних висновків, дає змогу зекономити час, працю, затрати і на цій основі підвищує ефективність роботи.

На сьогодні більшість вітчизняних готелів та ресторанів упроваджують системи автоматизації, які відповідають сучасним вимогам. Функціональна частина різних систем схожа, відмінності лише в підході до вирішення однакових завдань. Також, відмінність у застосуванні таких систем залежить від розмірів підприємства готельно-ресторанного бізнесу, його фінансового забезпечення та потреб, які необхідно забезпечити. Однак, кожне підприємство готельного та ресторанного бізнесу, навіть невеликих розмірів, може дозволити собі проведення аналітичної роботи за допомогою програмних продуктів типу «1-С Бухгалтерія», тощо [2].

Отже, важлива роль готельно-ресторанного господарства в економіці пояснюється тісним взаємозв'язком з такими галузями як телекомунікації, авіаперевезення та фінанси. Готельний та ресторанний бізнес впливає на платіжний баланс, стимулюючи розвиток суміжних галузей. Для успішного функціонування на ринку готельних послуг необхідно постійно проводити аналітичну роботу силами внутрішнього потенціалу, а при фінансових можливостях залучати кваліфікованих спеціалістів.

Список використаних інформаційних джерел

1. ДСТУ 4281:2004. Заклади ресторанного господарства. Класифікація [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dbn.at.ua/load/normativy/dstu/5-1-0-939. – Назва з екрана.
2. Мних Є. В. Економічний аналіз [Текст] : підручник / Є. В. Мних. – Київ : Знання, 2011. – 630 с.
3. Цигилик І. І. Економічний аналіз – основний чинник підвищення ефективності підприємницької діяльності [Текст] / І. І. Цигилик // Актуальні проблеми економіки. – 2003. – № 7. – С. 90–96.
4. Труш Ю. Т. Організація обліку. Частина 1. Основи організації обліку : навч. посіб. / Ю. Т. Труш, Г. О. Король, Н. П. Портус– Дніпропетровськ : НМетАУ, 2015. – 69 с.

ПРОБЛЕМЫ АДАПТАЦИИ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА И ОТЧЕТНОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ К МЕЖДУНАРОДНЫМ СТАНДАРТАМ

Е. И. Пузикова, *направление специальности «Бухгалтерский учет, анализ и аудит (в коммерческих и некоммерческих организациях)», студентка группы Бс-21;*
Н. Я. Протасова, *ст. преподаватель кафедры бухгалтерского учета, научный руководитель*
Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации, г. Гомель, Республика Беларусь

В настоящее время одной из наиболее актуальных проблем бухгалтерского учета в Республике Беларусь является приведение существующей в стране системы бухгалтерского учета и отчетности в соответствии с требованиями международных стандартов финансовой отчетности (далее – МСФО).

В Республике Беларусь, в условиях повышенных бизнес рисков, признание МСФО, как основополагающих для формирования прозрачной отчетности, является важным шагом, прежде всего для привлечения иностранного капитала, с целью улучшения взаимоотношений с иностранными инвесторами, что будет способствовать увеличению числа совместных проектов.

В последнее время, с учетом широкого внедрения современных коммуникационных технологий требования к единообразному толкованию финансовой отчетности организаций возросли еще больше. Инвестирование набирает обороты в режиме реального времени через

всемирную электронную сеть, что является еще одним серьезным доводом в пользу унификации учетных стандартов. В самом ближайшем будущем ведение бизнеса на международном уровне будет невозможно без использования единых учетных нормативов, применимых вне зависимости от страны.

МСФО, разрабатываемые Комитетом по международным стандартам финансовой отчетности (КМСФО), признаны во всем мире как эффективный инструментарий для предоставления прозрачной и понятной информации о деятельности компаний.

МСФО носят рекомендательный характер, и страны могут самостоятельно принимать решения об их использовании.

Чтобы оценить значение и эффективность МСФО, сравним их с существующим белорусским бухгалтерским учетом:

Белорусский бухгалтерский учет требует детального документарного обоснования каждой производимой операции исключительно в соответствии с инструкциями и нормативными документами, в то время как для МСФО определяющим критерием является экономический смысл операции, заложенный в каждом Стандарте и интерпретации. Такой подход, с одной стороны, позволяет избежать искажений в финансовой отчетности, возникающих из-за задержек в документообороте. С другой – требует существенно более высокой квалификации учетных работников, которые должны будут выносить суждения относительно сути производимых операций. Знание МСФО в скором времени станет нормой для профильных специалистов.

При разработке учетной политики в белорусском учете необходимо утвердить целый ряд документов: рабочий план счетов бухгалтерского учета, формы первичных учетных документов и документов для внутренней бухгалтерской отчетности, правила документооборота и т. д. Кроме того, необходимо разработать порядок проведения инвентаризации активов и обязательств организации, а также утвердить методы их оценки. Международный стандарт IAS 8 «Учетная политика, изменения в расчетных бухгалтерских оценках и ошибки» иначе трактует понятие учетной политики: «Это конкретные принципы, основы, условия, правила и практика, принятые компанией для подготовки и представления финансовой отчетности» [1, с. 95]. И белорусские стандарты бухгалтерского учета (далее – БСБУ), и МСФО требуют раскрывать положения учетной политики в примечаниях к финансовой отчетности. При этом в отечественном учете необходимо утвердить отдельный документ, посвященный учетной политике. Учи-

тывая нормы МСФО, подобные действия желательны, но не обязательны – вся информация может содержаться в примечаниях к финансовой отчетности.

Другие требования к учетной политике в МСФО также заметно либеральнее. Например, формы первичных учетных документов. В МСФО их просто не существует. Организация сама в праве составлять удобные ей формы, без утверждения или регистрации в соответствующих инстанциях. При ведении учета и формировании отчетности в соответствии с МСФО важно, чтобы в бланки документов попала информация, которая должна быть раскрыта в соответствии со Стандартами, кроме того, необходимо обеспечить сопоставимость форм, относящихся к разным периодам.

Порядок проведения инвентаризации также не входит в требования МСФО. Организация и ее аудитор сами заботятся о том, как отразить все активы и обязательства с достаточной степенью надежности. К тому же организации должны придерживаться принципа осмотрительности (консервативности), согласно которому активы и доходы не должны быть завышены, а обязательства и расходы – занижены.

Не требуется в учетной политике по МСФО определять и правила документооборота. Эти правила говорят о наличии системы внутреннего контроля в компании, описанные в Международных стандартах аудита, которые облегчают составление отчетности, но в ее формировании не участвуют. Важно отметить, что МСФО содержат принцип приоритета экономической сущности над юридической формой. Согласно этому принципу сделка или событие могут быть отражены в отчетности даже при отсутствии документов. То есть операция должна быть отражена не в соответствии с юридической формой, а в соответствии с экономической сущностью.

В случае полного перехода Республики Беларусь на МСФО не следует ожидать, будто иностранные инвестиции рекой хлынут в Беларусь. Однако это будет важным шагом в процессе построения взаимного доверия между нашей республикой и международным сообществом. Качественное повышение прозрачности финансовой отчетности будет означать снижение рисков инвестиционных вложений, а, следовательно, и снижение стоимости на их привлечение.

Очевидно, что ни один национальный финансовый рынок не сможет нормально развиваться в отрыве от международного. Тем не менее, переход будет реально закончен лишь тогда, когда каждый бухгалтер будет профессионально владеть основами МСФО, а руководи-

тели организаций – будут действительно заинтересованы в предоставлении достоверной и объективной информации.

Стоит подчеркнуть, что переход на МСФО должен осуществляться с учетом сложившихся национальных традиций, специфики экономического развития Республики Беларусь, а не путем слепого копирования западного опыта.

Список использованных информационных источников

1. Агеева О. А. Международные стандарты финансовой отчетности : учеб. для вузов / О. А. Агеева, А. Л. Ребизова. – Москва : Юрайт, 2014. – 447 с.
2. О введении в действие на территории Республики Беларусь Международных стандартов финансовой отчетности и их Разъяснений, принимаемых Фондом Международных стандартов финансовой отчетности [Электронный ресурс] : утв. постановлением Совета Министров Респ. Беларусь от 30 дек. 2016 г., № 35 // КонсультантПлюс : Беларусь. Технология 3000 / ООО «ЮрСпектр». – Мн., 2017. – Режим доступа: http://pravo.by/document/?guid=12551&p0=C21601119&p1=1&p5=0. – Название с экрана.

НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА ОСНОВНЫХ СРЕДСТВ ПРЕДПРИЯТИЙ ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОГО ТРАНСПОРТА

Ю. В. Ралкова, *направление подготовки «Бухгалтерский учет, анализ и аудит», студент группы ГБ-21;*
А. В. Кравченко, *ст. преподаватель кафедры «Бухгалтерский учет, анализ и аудит», м. э. н. – научный руководитель*
Белорусский государственный университет транспорта, г. Гомель, Республика Беларусь

Основной тенденцией развития бухгалтерского учета и отчетности в Республике Беларусь является формирование единой методологии, объединяющей в себе принципы бухучета, методы формирования и представления бухгалтерской (финансовой) отчетности и приближение их к требованиям международных стандартов финансовой отчетности.

В рамках стратегии сближения национального законодательства с МСФО, был принят Закон от 12.07.2013 № 57-З «О бухгалтерском учете и отчетности» и внесен целый ряд последующих значительных изменений в законодательство. В соответствии со статьей 17 закона, общественно значимые организации обязаны составлять за 2016 год и

последующие годы годовую консолидированную отчетность в соответствии с МСФО, а банки – годовую консолидированную или индивидуальную отчетность в соответствии с МСФО. 19 августа 2016 года было принято постановление № 657/20, которым с 1 января 2017 года вводятся в действие 42 МСФО и 26 разъяснений к ним, принимаемых Фондом международных стандартов финансовой отчетности.

Однако, несмотря на проделанную работу, на сегодняшний день всё остаётся нерешёнными ряд вопросов, которые замедляют полный переход на МСФО.

Поэтому одним из направлений развития системы бухгалтерского учёта на Белорусской железной дороге является использование ликвидационной стоимости основных средств. Так как сейчас большинство предприятий заинтересованы в снижении себестоимости выпускаемых товаров, работ, услуг. И поэтому для снижения себестоимости Правительство Беларуси предоставило организациям и индивидуальным предпринимателям право не начислять в 2017 году амортизацию по основным средствам и нематериальным активам. Соответствующее решение закреплено постановлением Совета Министров Республики Беларусь от 30 января 2017 г. № 84. В соответствии с постановлением организации, за исключением банков, ОАО «Банк развития Республики Беларусь» и небанковских кредитно-финансовых организаций, а также индивидуальные предприниматели вправе принять решение о не начислении с 1 января по 31 декабря 2017 г. амортизации по всем или отдельным объектам основных средств и нематериальных активов, используемым ими в предпринимательской деятельности. Исключением являются основные средства, используемые при оказании жилищно-коммунальных и транспортных услуг населению, субсидируемых за счет бюджетных средств.

Потому одним из способов снижения себестоимости на Белорусской железной дороге может стать применение ликвидационной стоимости.

Под расчетной ликвидационной стоимостью объекта основных средств понимается сумма, которую организация получила бы на текущий момент от выбытия объекта после вычета затрат на выбытие при достижении объектом окончания срока полезного использования. Если расчетная ликвидационная стоимость объекта основных средств является несущественной исходя из критериев существенности, утвержденных в учетной политике, организация вправе ее не учитывать при расчете амортизируемой величины объекта.

Суть ликвидационной стоимости состоит в том, что она вычитается при расчете из амортизированной стоимости объекта основного средства, при том снижается сумма амортизации, а значит и себестоимость производимых товаров, работ, услуг.

Так как на БЖД применяется линейный способ начисления амортизации, то годовая сумма начисленной амортизации (А) определяется по формуле 1:

$$A = (C_{перв} - C_{лик}) * H_а / 100, \quad (1)$$

где $C_{перв}$ – первоначальная стоимость объекта основных средств, руб.;

$C_{лик}$ – ликвидационная стоимость объекта основных средств, руб.;

$H_а$ – норма амортизации, %.

Норма амортизации при линейном способе определяется по формуле 2:

$$H_а = 100 / T_{пол}, \quad (2)$$

где $T_{пол}$ – срок полезного использования объекта основных средств.

Однако необходимо отметить, что учет ликвидационной стоимости при расчете амортизации имеет смысл лишь в случае, если предполагается, что указанная стоимость составит значительную часть стоимости актива, по которой он числится в учете, либо, когда организация предполагает реализацию актива значительно раньше завершения срока его полезной службы. Кроме того, введение ликвидационной стоимости, с одной стороны, ставит целью более достоверное отражение возмещения стоимости объектов основных средств как за счет амортизации, так и за счет доходов от последующей реализации указанных объектов. Вместе с тем, с другой стороны, расчет ликвидационной стоимости носит очень условный и субъективный характер. В существующих условиях в республике отсутствуют систематизированные сведения о стоимости большинства объектов основных средств, поиск подобной информации затруднен. Кроме того, практически отсутствует рынок объектов основных средств, бывших в употреблении. В связи с вышесказанным возникнут трудности с документальным подтверждением размера ликвидационной стоимости, ее всегда смогут подвергнуть сомнению контролирующие органы, что предполагает ее документальное закрепление.

Список использованных информационных источников

1. Бухгалтерский учет на железнодорожном транспорте : учеб. пособие / В. Г. Гизатуллина [и др.] ; под общ. ред. В. Г. Гизатуллиной, П. Я. Папковской ; М-во образования Респ. Беларусь, Белорус. гос. ун-т трансп. – Гомель : БелГУТ, 2007. – 511 с.
2. Инструкция о порядке начисления амортизации основных средств и нематериальных активов : постановление М-ва экономики Респ. Беларусь, М-ва финансов Респ. Беларусь, М-ва архитектуры и строительства Респ. Беларусь от 27.02.2009 № 37/18/6 в ред. от 06.05.2014 // Нац. реестр правовых актов Респ. Беларусь. – 2014- № 8/25315.
3. Инструкция по бухгалтерскому учету основных средств и признании утратившими силу некоторых постановлений и отдельных структурных элементов постановлений Министерства финансов Республики Беларусь по вопросам бухгалтерского учета : постановление М-ва финансов Респ. Беларусь от 30.04.2012 № 26 // – 2012 – Нац. реестр правовых актов Респ. Беларусь. – 2012 – № 8/26355.

ОЦЕНКА ЭФФЕКТИВНОСТИ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ СИСТЕМЫ ВНУТРЕННЕГО АУДИТА НА ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОМ ТРАНСПОРТЕ

С. Л. Шатров, *доцент кафедры «Бухгалтерский учет, анализ и аудит», к. э. н., доцент*
Белорусский государственный университет транспорта, г. Гомель, Республика Беларусь

В настоящее время среди институтов контроля финансовой (экономической) информации на железнодорожном транспорте особое место занимают органы внутреннего контроля, которые представлены контрольно-ревизионным аппаратом, имеющим четкое функциональное разделение по укрупненным объектам контроля: расходы, доходы. Однако становление и развитие управленческого учета привело к трансформации требований аппарата управления к системе внутрихозяйственного контроля, выражающихся не только в информационном, но и консультационном обеспечении принятия оперативных управленческих решений.

Результаты исследования существующей практики внутреннего контроля железной дороги позволили научно обосновать необходи-

мость организации новой, более эффективной его формы – системы внутреннего аудита.

В соответствии со статьей 3 Закона Республики Беларусь «Об аудиторской деятельности» внутренний аудит выделяется как обособленная форма внутреннего (ведомственного) контроля субъекта хозяйствования, которая создается по его желанию и на его условиях. Более содержательное определение приведено в пункте 4 главы 2 Правил аудиторской деятельности «Использование результатов работы внутреннего аудита», согласно которому «под внутренним аудитом понимается организованная в интересах собственников и регламентированная внутренними документами субъекта система контроля за соблюдением установленного порядка ведения бухгалтерского учета и надежностью функционирования системы внутреннего контроля. Он может быть организован в форме ревизионных комиссий, ревизоров, внутренних аудиторов или групп внутренних аудиторов» [1].

Результаты проведенного исследования позволили обосновать содержание понятия «внутренний аудит», которое наиболее полно отражает сущность изучаемого явления.

Внутренний аудит – это функционально организованная в интересах аппарата управления система постоянного мониторинга деятельности железной дороги, ориентированная на поиск резервов повышения ее эффективности, обоснование новых и поддержание имеющихся конкурентных преимуществ, а также обеспечение требуемого уровня полноты и достоверности учетной и аналитической информации.

Анализ целей и задач внутреннего аудита с выделением приоритетных акцентов в понимании отечественных и зарубежных ученых-экономистов показывает, что обеспечение эффективности управления как основной цели внутреннего аудита является точкой совпадения мнений различных отечественных и зарубежных авторов. К категории приоритетных целей и задач можно отнести и формирование предложений по устранению недостатков, а также контрольно-ревизионные задачи. Как сопутствующие цели и задачи нами выделяются следующие: консультационная помощь служащим организации, предотвращение потерь и поиск резервов, формирование предложений по устранению недостатков. Это предопределило необходимость уточнения и детализации существующей классификации аудита с учетом отраслевой специфики железнодорожного транспорта.

Организационная структура предприятий железнодорожного транспорта отличается сложностью, а также ярко выделенными центрами управления, которые, в отличие от предприятий других отраслей, имеют более широкий круг полномочий, ответственности и задач. Поэтому успешная работа системы внутреннего аудита возможна лишь при вертикальной интеграции его организационной структуры. Указанная интеграция возможна на двухуровневой основе, которая отвечает организационной системе управления как основного потребителя информации и может быть воплощена в форме отдела внутреннего аудита.

С точки зрения экономической теории эффективность характеризуется сравнением конечных экономических результатов с ресурсами, затрачиваемыми для достижения этих результатов. Однако данная методика имеет определенные сложности в применении к оценке эффективности деятельности подразделений внутрихозяйственного контроля (аудита) железной дороги.

Следует отметить, что основной целью проверки для системы контроля железной дороги на уровне структурных подразделений является сохранность имущества и объективность понесенных затрат, полнота и своевременность сбора и поступления доходов.

На наш взгляд необходимо разработать систему показателей для оценки работы службы внутреннего аудита, которая включала бы в себя не только количественные показатели, но и ряд качественных, отражающих результативность проверок в части достижения поставленных целей контроля структурных предприятий:

– количество проведенных проверок по сравнению с утвержденным начальником железной дороги планом;

– количество проведенных проверок вне плана;

– количество выявленных случаев незаконного, нецелесообразного расходования средств, недостач и хищений денежных средств, материальных ценностей, их стоимостная оценка;

– сумма возмещенного ущерба по результатам проверки;

– количество выявленных нарушений методологии ведения бухгалтерского учета (в разрезе их влияния на величину налоговых платежей и отчислений во внебюджетные фонды);

– количество повторно выявленных нарушений;

– процент выполнения рекомендаций аудиторов.

Для общей оценки эффективности деятельности подразделений внутрихозяйственного контроля (аудита) на железнодорожном транспорте целесообразно применять экономико-математические методы, используя, например, интегральный показатель оценки эффективности.

В заключение следует отметить, что действующая система контроля на железнодорожном транспорте является фундаментальной опорой управления, результативность которой напрямую зависит от поставленных целей, технологии проверки и ее методического инструментария.

Список использованных информационных источников

1. Об аудиторской деятельности : Закон Республики Беларусь от 12 июля 2013 г. № 56-З // Консультант [Электронный ресурс]. – Дата доступа 30.10.2017 г.

ОСОБЕННОСТИ АДАПТАЦИИ ТУРКМЕНСКИХ СТУДЕНТОВ

Р. И. Абышова, *магистрант;*
Т. Г. Шатюк, *зав. кафедрой социальной и педагогической психологии, к. п. н., доцент – научный руководитель*
Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

В Республике Беларусь с каждым годом возрастает количество иностранных студентов. Исследователи, занимавшиеся проблемой адаптации иностранных студентов (М. А. Иванова, Н. А. Титкова, И. О. Кривцов, И. Н. Лачигина, В. Б. Антонов, Н. А. Ручкова), отмечают, что даже при самом благоприятном развитии международных контактов, при обеспечении необходимых условий, вхождение студентов-иностранцев в новую социокультурную среду сопряжено с различного рода психологическими сложностями, что обуславливает необходимость решение принимающей стороной вопроса об оптимизации их быта и образовательного процесса. Успешность обучения иностранных студентов в Беларуси, уровень их профессиональной подготовки в значительной степени зависят от их социально-психологической адаптации в нашей стране. Для облегчения адаптации иностранных студентов в ГГУ имени Ф.Скорины был разработан и активно внедряется проект «Адаптация иностранных студентов», предварительным этапом реализации которого является диагностика студентов-иностранцев. Так, с целью выявления психологических проблем, которые возникают у туркменских студентов в ходе адаптации, была разработана анкета «Адаптация иностранных студентов к университетской действительности». Как показало предварительное неструктурированное интервью, уровень языковой компетентности иностранных студентов является недостаточным, поэтому вопросы анкеты были простыми (чтобы исключить неверное толкование), переведены на туркменский язык, и само анкетирование проводилось в присутствии переводчика.

В результате обследования 25 студентов из Туркменистана, обучающихся на подготовительном отделении университета, было получено, что по приезду в Беларусь туркменским студентам труднее всего было привыкнуть к необходимости общаться на русском языке (26 %),

к условиям проживания в общежитии (24 %), к новому образу жизни (19 %), к отношению окружающих (10 %), к отсутствию родственников (8 %), к особенностям белорусской кухни (7 %) и погоде (5 %). В то же время они отметили, что им нравятся в Беларуси независимость и самостоятельность (28 %), белорусский образ жизни (17 %), культура и язык страны (15 %), наличие земляков (11 %), университет (9 %), преподаватели (6 %), погода (6 %), город (4 %) и доброжелательность белорусских людей (4 %).

Большинство туркменских студентов из числа тех, которые относят себя и свои семьи к среднеобеспеченным, испытывают существенные проблемы в процессе адаптации (68 %), многим из них (42 %) сложно привыкнуть к проживанию в общежитии, необходимости общения на русском языке (32 %), другому образу жизни (26 %). Студенты из обеспеченных семей имели проблемы в процессе адаптации только в 8 % случаев. При анализе ответов респондентов было замечено, что часть студентов, отметив сложности адаптации к новому образу жизни, указали на то, что им нравится образ жизни белорусских людей, то есть те непривычные особенности уклада жизни, к которым им самим сложно сразу адаптироваться. Иностранные студенты, которым сразу по приезду ничего не понравилось в стране, испытывали сложности во всех сферах адаптации, вероятно, по причине доминирования негативных впечатлений от новой социокультурной реальности.

Отвечая на вопрос о том, что вызывает наибольшие сложности, туркменские студенты указали следующее: «организация жизни, быт» (35 %), «учиться в университете» (20 %), «общаться с другими людьми» (15 %), «общаться с руководством» (11 %), «отдыхать (досуг)» (9 %), «общаться с одногруппниками» (6 %), «другое» (4 %).

Туркмены выделили условия, при которых им было бы легче учиться: «увеличил бы количество часов изучения русского языка» – 65 %; «создал бы условия для учебы в рамках общежития» – 22 %; «купил бы в библиотеку учебники на своем родном языке» – 8 %; «ничего» – 3 %, «другое» – 2 %. Большую половину туркменских студентов (66 %) не устраивают условия проживания в общежитии. В качестве причин недовольства были названы санитарные условия (25 %) и перенаселенность (21 %). На открытый вопрос о положительных сторонах проживания в общежитии четвертая часть опрошенных (25 %) ответила, что таковых не наблюдает.

Подавляющее большинство туркменских студентов (65 %) не владели русским языком, когда приехали в Беларусь, 25 % знали всего лишь несколько фраз или отдельных слов, только 10 % туркменских студентов могли свободно общаться на русском языке. Так, отвечая на вопрос «С какими трудностями студенты сталкиваются в процессе учебы?», большинство опрошенных указали на недостаточное владение русским языком (30 %), отсутствие нужных книг в библиотеке (28 %), проблемы доступа в интернет (24 %). Причем такие ответы характерны для всех студентов, не зависимо от того, занимаются они русским языком дополнительно или нет. Следовательно, важной проблемой для большинства опрошенных являются языковые трудности, а из-за низкого уровня языковой компетентности снижается продуктивность учебной деятельности. Иностранным студентам трудно работать с учебной литературой (32 %), воспринимать лекционный материал (37 %) и отвечать в устной форме (18 %).

Интересен тот факт, что с языковыми трудностями в образовательном процессе сталкивается 77 % туркменских студентов, а в сфере повседневного общения и досуга только 18 %. Доминирующим фактором успешной адаптации, по мнению туркменских студентов, является наличие хороших друзей и знакомых (56 %). Возникающие проблемы им помогают решить не только земляки (26 %), но и друзья (24 %), преподаватели (18 %), одногруппники (15 %), посольство (10 %), руководство университета (7 %). Большинство туркменских студентов высоко оценивают свои отношения с белорусскими преподавателями и сокурсниками, что способствует их эффективной адаптации к условиям учреждения высшего образования. Также адаптации способствует «общение, в том числе с представителями других национальностей» (24 %) и «хорошие соседи» (18 %).

Таким образом, сложности адаптации туркменских студентов обусловлены незнанием русского языка, изменением привычного образа жизни, ориентацией на помощь других людей в сочетании с изначально низкой осведомленностью о процессе обучения в принимающей стране и неготовностью принимать новые бытовые условия. Выявленные проблемные аспекты подтверждают актуальность организации своевременного психологического сопровождения иностранных студентов, направленного на смягчение возникающих сложностей межкультурной адаптации и позволяющего осуществить плавную интеграцию образовательных мигрантов в принимающее общество.

ОСОБЕННОСТИ ВЗАИМОСВЯЗИ ПРЕДСТАВЛЕНИЙ О СУПРУЖЕСКИХ РОЛЯХ И СЕМЕЙНЫХ УСТАНОВОК У ПРЕДСТАВИТЕЛЕЙ РАЗЛИЧНЫХ ЭТНОСОВ

Р. И. Абышова, *факультет психологии и педагогики, магистрант;*
Т. Г. Шатюк, *заведующий кафедрой социальной и педагогической психологии, к. п. н., доцент – научный руководитель*
Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

Семейные установки – это представления личности о браке и семье, что определяет состояние готовности к браку и поведение его в браке. Основными параметрами ролевой структуры семьи являются характер главенства, определяющего систему отношений власти и подчинения, то есть иерархическое строение семьи, и распределение ролей в соответствии с теми задачами, которые решает семья на данной стадии своего жизненного цикла. Ролевая структура семьи в значительной степени определяется ведущими семейными ценностями, иерархия которых развивается на протяжении жизненного цикла семьи, отражая изменение значимости ее функций [1, с. 72–75].

Вышеизложенные теоретические аспекты актуализировали изучение семейных установок и представлений о супружеских ролях у туркменских, белорусских и китайских студентов (150 человек), обучающихся в Гомельском государственном университете имени Франциска Скорины, возраст респондентов составил от 17 до 26 лет.

Методическим инструментарием работы являются:

– опросник «Пословицы» (И.С. Клецина) [2, с. 272–274; 290–292];

– опросник «Измерение установок в семейной паре» (Ю. Е. Алешина, Л. Я. Гозман, Е. М. Дубовская) [3, с. 78–90].

Для изучения гендерных установок, касающихся распределения ролей в семье использовался опросник «Пословицы», с помощью которого были выявлены и подтверждены с помощью углового преобразования Фишера: подверженность юношей-туркмен, а также девушек-туркменок (по 80 % соответственно) традиционным представлениям о распределении ролей в семье. В белорусской выборке аналогичные взгляды присущи 60 % юношам и 50 % девушкам. В китайской выборке лишь 30 % юношей и 40 % девушек разделяют подобные взгляды, несмотря на то, что белоруски и китаянки взяли на себя выполнение функций по материальному обеспечению семьи, юноши не разделили с девушками поровну функции, связанные с домашним

хозяйством. А респонденты-туркмены отметили склонность к традиционному, типичному, стереотипному варианту распределения внутрисемейных обязанностей, где все домашние обязанности строго делятся на «мужские» и «женские» и большую часть этих обязанностей выполняет жена, то есть девушки считают, что они должны уделять домашним делам и уходу за детьми времени в два-три раза больше, чем юноши.

По итогам проведенного исследования с помощью опросника «Измерение установок в семейной паре», который предназначен для определения взглядов испытуемых по наиболее значимым в семейном взаимодействии сферам жизни, были выявлены следующие статистически значимые результаты:

– *ориентация на совместную деятельность супругов во всех сферах жизни:* у 68 % туркменок в большей степени выражена ориентация на совместную деятельность супругов, чем у юношей-туркмен (36 %). Аналогичная картина у белорусских респондентов: для 64 % девушек также в большей степени выражена данная сфера семейной жизни, чем у юношей (40 %). И только у юношей-китайцев (84 %) данная шкала более выражена, чем у китаянок (52 %);

– *запретность темы сексуальных отношений:* для юношей туркменской национальности сексуальная тема менее запретна (28 %), чем для девушек (80 %);

– *значимость роли детей в жизни человека: для белорусских студентов девушек* (80 %) более значима роль детей в семье, чем для юношей (48 %);

– *ориентация на традиционные представления о роли женщины:* так, у туркменских студентов традиционные представления о роли женщины, у белорусов же эти взгляды нетрадиционные, и только у китайских студентов имеются различия (64 %) юношей ориентированы на традиционные представления о роли женщины и только 12 % китаянок разделяют подобные представления с юношами;

– *бережливое отношение к деньгам:* девушки более бережливо относятся к деньгам: 80 % туркменок и 28 % юношей-туркмен и 80 % белорусок и 40 % юношей-белорусов отметили «денежную бережливость».

Таким образом, исходя из вышеперечисленных результатов эмпирического исследования можно сделать следующие выводы: современные внутрисемейные отношения в *Китае* характеризуются тенденцией к эгалитаризации, и это отражается на представлениях моло-

дых людей о распределении ролей в семье. Идеальной моделью семьи, соответствующей современному обществу, считается модель, основанная на принципах партнёрства и разделения функций внутри семьи при совместном принятии супругами важных решений. Девушки ориентированы на равноправные отношения в семье, совместное ведение домашнего хозяйства и воспитание детей. Получение образования, возможность иметь работу и обретение финансовой самостоятельности позволили женщине стать более свободной и независимой в семейных отношениях.

Тоже самое можно сказать и о б*елорусских семьях*, где происходит разрушение традиционной культуры семьи, изменение уклада жизни семьи, общепринятых норм поведения, характера супружеских отношений, взаимоотношений между родителями и детьми. Традиционные представления об организации семейной жизни, месте индивида в семье в значительной степени трансформируются в сторону новых форм и ценностей: функции распределения семейного бюджета, участия в воспитании детей, а также обеспечения семейного уюта на паритетных началах должны обеспечивать оба супруга при доминировании жены.

Несмотря на то, что в *Туркменистане* увеличилась роль женщины в семье: появилась возможность заниматься не только хозяйством и воспитанием детей, но и получать образование и работать, под натиском современности и обобщенности традиционный уклад семейной жизни продолжает преобладать во внутреннем сознании людей: глава семьи – старший мужчина, на них ложится основной груз забот о семье и о детях. Ему необходимо содержать всю семью, жену и своих детей, которые не должны ни в чем нуждаться, а женщины и дети обеспечивают надежный тыл.

Список использованных информационных источников

1. Петрякова О. Л. Семейный образ жизни в системе ценностей поколений / О. Л. Петрякова // Социальная педагогика. – 2013. – № 6. – С. 72–75.
2. Практикум по гендерной психологии / под. ред. И. С. Клециной. – Санкт-Петербург : Питер, 2003. – С. 272–274; 290–292.
3. Алешина Ю. Е. Социально-психологические методы исследования супружеских отношений : спецпрактикум / Ю. Е. Алешина, Л. Я. Гозман, Е. М. Дубовская. – Москва : МГУ, 1987. – С. 78–90.

ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПЕРЕЖИВАНИЯ РАССТАВАНИЯ С ПАРТНЁРОМ В ДОБРАЧНЫХ ОТНОШЕНИЯХ

С. В. Агажельская, *направление подготовки «Психология», студент группы ПС-43;*
Т. Г. Шатюк, *заведующий кафедрой социальной и педагогической психологии, к. пед. н., доцент – научный руководитель*
Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

Расставание выступает одним из самых распространенных и значимых феноменов межличностного общения и потому исследование его оказывается чрезвычайно востребованным. Среди многообразия жизненных событий человека особое место занимает расставание. Значимость его определяется тем, что оно сопровождает человека на протяжении всей жизни, что имеет разные психологические последствия [1].

Существует огромное множество всевозможных расставаний, отличающихся друг от друга по содержанию, по форме, по значимости, по продолжительности и по многим другим параметрам. Наиболее ярко феноменология расставания представлена в тех случаях, когда оно является значимым для человека. «Расставание с партнёром» – это решение о том, что дальнейшая совместная жизнь нецелесообразна, физическое удаление (разъезд, прекращение контактов) и прекращение отношений [2].

«Добрачные отношения» – это возникновения эмоционального притяжения в паре, обнаружения сходства ценностей, ориентации. Прояснение ожиданий и притязаний относительно будущей совместной жизни.

Добрачные отношения являются самым сложным этапом супружеской жизни. В наше время молодые люди не воспринимают добрачные ухаживания как важнейший момент жизни, ведь он является решающим, предопределяющим дальнейшее благополучие семейного союза. Юношам и девушкам необходимо еще до брака обратить внимание на проявляющийся и преобладающий стиль взаимоотношений и общения, на взаимную способность членов будущей пары к преобладанию конфликтов, на складывающиеся отношения с родственниками другого, на уровень понимания друг друга (это важнейшее условие семейного счастья), на намечающееся главенство в семье (на сколько оно может быть приемлемо для обоих).

В исследовании психологических особенностей переживания расставания с партнёром приняли участие 100 испытуемых – 50 юношей и 50 девушек в возрасте от 18 до 24 лет. Для исследования использовалась: экспресс-диагностика склонности к воспроизводству неотреагированных переживаний, разработанная В. В. Бойко.

По результатам экспресс-диагностики неотреагированных переживаний был выявлен высокий уровень переживаний у девушек в возрасте 18–19 лет (29 %), среди юношей высокий уровень был выявлен в возрасте 20–21 лет (21 %). Испытуемые с высоким уровнем находятся либо на начальных этапах переживания расставания, либо на конечной стадии преодоления. При расставании с партнёром наступает период, когда девушки и юноши неосознанно преодолевают 6 стадий, для того, чтобы пережить прекращённые отношения.

На начальной стадии отрицания, проявляют избегания, страх, обвинение к самому себе и окружающим людям. На стадии выражения чувств, начинают переживать и проживать все возможные негативные чувства. Депрессия после расставания наступает тогда, когда психика вытесняет проживаемые чувства и появляется ощущение внутренней пустоты. Стадия нахождения объяснения произошедшему, поиск, чтобы разобраться в причинах расставания. На стадии признания поражения, происходит принятие произошедшего и осознание жить дальше. Стадия возврата к жизни, происходит повышение самооценки, находятся новые цели и смыслы жить дальше. Итоговые две стадии несут на себе отпечаток компенсации, то есть определённый след от расставания остаётся, но со временем начинаются новые знакомства и появляется готовность к принятию новых отношений.

В результате статистической обработки полученных результатов, согласно коэффициенту корреляции Спирмена (при $p \leq 0{,}05$) было доказано, что у юношей 18–19 лет выявлена умеренная связь при $0{,}30 \leq r \leq 0{,}49$; у юношей 20–21 лет была выявлена сильная, или тесная связь при коэффициенте корреляции $r \geq 0{,}70$. Таким образом, в старшем юношеском возрасте личность переживает расставание с большей интенсивностью, нежели в ранней молодости.

Неотреагированные переживания проявляются в непроизвольном воспроизводстве отрицательных впечатлений от минувшего. Надолго сохраняется впечатления о пережитом; в основном это память чувств негативного содержания, не дающая покоя. Те, у кого высокий уровень находится в плену своих переживаний, это неблагоприятно влия-

ет на исполнение профессиональных обязанностей, общение с окружающими, на отношение к действительности и ожидание будущего.

Расставание не всегда заканчивается полным прекращением отношений. Часто расставание для партнёров оказывается этапом к переходу взаимоотношений на новый качественный уровень.

Список использованных информационных источников

1. Бодалев А. А. Психология общения. Энциклопедический словарь / под общей редакцией А. А. Бодалева. – Москва : Изд-во «Когито Центр», 2011. – 2280 с.
2. Козлов Н. К. Психологос. Энциклопедия практической психологии / Н. К. Козлов. – Москва : Изд-во «Эксмо», 2014. – 752 с.
3. Бойко В. В. Энергия эмоций в общении: взгляд на себя и на других / В. В. Бойко. – Москва, 1996.

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ДО ПОЗАУРОЧНОЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ

О. М. Виштак, *викладач методики виховної роботи*
Вищий навчальний комунальний заклад «Білгород-Дністровське педагогічне училище», м. Білгород-Дністровський, Україна

У сучасних умовах модернізації вітчизняної освіти істотно розширились професійні функції вчителя як суб'єкта соціально-педагогічної діяльності, предметом якої є соціокультурне виховання учнів на засадах інноваційного оновлення та гуманістичної парадигми; створення умов для їх ефективної адаптації до навчально-виховного процесу; розвиток особистісно значущих цінностей для успішної соціалізації в умовах школи; запобігання асоціальним явищам і вчинкам, своєчасне подолання у вихованців кризових ситуацій; створення належних умов для формування соціально активної особистості шляхом активізації педагогічного потенціалу соціуму.

Підготовка майбутніх учителів до позаурочної виховної діяльності відбувається у педагогічних вищих навчальних закладах, відповідно до базових програм Міністерства освіти і науки України.

Аналіз літератури з проблеми професійно-педагогічної підготовки дозволив встановити взаємозв'язок виховної діяльності вчителя з процесом його підготовки та станом готовності до її здійснення. Він виявляється в наступності та взаємозумовленості функцій цих педагогічних систем (підготовка виступає засобом формування готовності

до діяльності, готовність є результатом і показником якості підготовки і реалізується та перевіряється у діяльності; діяльність виступає метою підготовки і водночас виконує функції її регулювання й корекції), а також у відповідності їх структурних компонентів.

Розроблена О. М. Отич модель виховної діяльності вчителя початкових класів презентує структуру виховної діяльності вчителя початкових класів, що складається з мотиваційно-ціннісного, орієнтаційно-аналітичного, конструктивно-організаційного, стимулююче-спонукального, контрольно-регулюючого компонентів, а також підструктуру професійно-методичного досвіду вчителя, що включає професіоналізм його особистості та його виховної діяльності. Поняття «готовність майбутнього вчителя до позаурочної виховної роботи» – це формування готовності студентів педагогічних ВНЗ до здійснення усіх видів виховної роботи поза навчальним часом, зокрема позакласної і позашкільної виховної діяльності.

Для дієвої підготовки студентів училища до першого виду педагогічної практики розроблено факультативний курс «Введення в педагогічну практику», який дозволяє ознайомитись з основними вимогами до проведення позаурочної виховної роботи у якості помічників класних керівників 1–9 класів.

В навчальному плані передбачено вивчення методики проведення ряду основних форм виховної роботи, що суттєво полегшує адаптацію студентів до майбутньої професійної діяльності через ефективну організацію позакласної виховної роботи, адже позакласна робота формує і розвиває особистість дитини.

Специфіка позакласної виховної роботи проявляється на рівні наступних завдань:

1. Формування у дитини позитивної Я-концепції, яка характеризується трьома факторами: а) впевненістю у доброзичливому ставленні до неї інших дітей; б) переконаністю в успішному оволодінні нею тим чи іншим видам діяльності; в) почуттям особистої значущості. Позитивна Я-концепція характеризує позитивне ставлення дитини до самої себе і об'єктивність її самооцінки.

2. Формування у дітей навичок співпраці, колективної взаємодії. Повністю позитивна Я-концепція формується тільки в колективній взаємодії.

3. Формування у дітей потреби у продуктивній діяльності через безпосереднє знайомство з різними видами діяльності.

4. Формування морального емоційного, вольового компонентів світогляду дітей.

5. Розвиток пізнавального інтересу.

Участь дітей в позаурочній виховній роботі повинна бути добровільною. Колективна творча діяльність – це сукупність завдань, методів, що забезпечують гуманістичну самоврядну спільність дітей і дорослих. Форми виховної роботи – це ці умови, в яких реалізується її зміст.

Форм позаурочної виховної роботи величезна кількість. Масові форми – це свята, тематичні ранки, лінійки, фестивалі, огляди, виставки, екскурсії, зустрічі, ігри-подорожі,конкурси, вікторини, квести, флешмоби. Групові форми – це об'єднання дітей за інтересами: гуртки, клуби (тимчасові об'єднання), години спілкування, тренінги та ін. Різноманітними є індивідуальні форми занять: конструювання, моделювання, ліплення, аплікація, вишивання, випалювання, випилювання, колекціонування, читання, малювання.

При виборі форм позакласної виховної роботи необхідно їхнє розумне сполучення.

Процес виховання школяра також передбачає розвиток таланту, розумових і фізичних здібностей учнів, формування в них високої пізнавальної культури, організації змістовного дозвілля. Тому слід виховувати відповідальне ставлення до навчання, сприяти вибору і залучати учнів до роботи в різноманітних науково-технічних товариствах, малих академіях наук, гуртках, секціях, клубах, студіях, об'єднаннях відповідно до їх інтересів, нахилів і можливостей, заохочування до вивчення іноземних мов у клубах, гуртках. Важливо також розширювати пізнавальний та культурний світогляд школярів шляхом проведення екскурсій, різноманітних вечорів, конкурсів, зустрічей, відвідання музеїв, кіно, театрів; допомагати дітям у громадській роботі, організовувати колективну творчу діяльність, спільний відпочинок дітей.

Список використаних інформаційних джерел

1. Отич О. М. Підготовка вчителя початкових класів до виховної роботи в школі (на матеріалі пісенного фольклору) : автореф. дис... кан. пед. наук : 13.00.04 / О. М. Отич. – Київ : Ін-т пед. і псих. проф. освіти АПН України, 1997. – 18 с.
2. Казанжи І. В. Підготовка студентів факультетів початкових класів до позаурочної виховної роботи [Електронний ресурс] / І. В. Казанжи. – Режим доступу: http://studentam.net.ua/content/view/7838/97/. – Назва з екрана.

3. Педагогічна практика в початковій школі : посібник / за ред. О. Б. Будник. – Івано-Франківськ : ПП Бойчук А. Б., 2016. – 308 с.
4. Програма «Основні орієнтири виховання учнів 1–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України». – Київ, 2007 р.

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕМЕНТІВ ЕКОНОМІКИ ЯК СУЧАСНІ ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ПІД ЧАС ОЗНАЙОМЛЕННЯ ДОШКІЛЬНИКІВ З ПРИРОДОЮ

А. Я. Вірстюк, *відділення «Дошкільна освіта», студентка 4 курсу;*
В. В. Аксьонова, *викладач другої категорії, викладач основ природознавства та методики ознайомлення дітей з природою – науковий керівник*
Вищий навчальний комунальний заклад «Білгород-Дністровське педагогічне училище», м. Білгород-Дністровський, Україна

Економічне виховання в сучасний період – актуальна проблема як для дітей, так і для дорослих. Для відбудови економіки держави, для грамотного вирішення великих і малих економічних завдань треба серйозно займатись економічним вихованням підростаючого покоління, і насамперед здійснити перелом у відношенні до трудової діяльності, ресурсів держави, до господарювання, до державної, комунальної і приватної власності. В Україні дуже малий досвід нових ринкових відносин і вже чимало накопичено «досягнень» шкідливої і ворожої народу економіки. Питання: «Чи потрібно і навіщо дошкільнику економічне виховання?» – набуває нині особливої актуальності і вимагає серйозної педагогічної корекції. І ось тут педагог повинен стати для дитини авторитетною людиною, яка допоможе правильно осмислити нові явища, факти, поняття [1, с. 189].

Для того, щоб дитина в школі добре розумілася в найскладніших економічних поняттях починаємо працювати в цьому напрямку з 5–6-річного віку в тісній співпраці з батьками. З цією метою на базі КДНЗ № 4 «Веселка» Білгород-Дністровського, Одеської області була впроваджена робота з економічного виховання як сучасна інноваційна технологія.

Під час діагностичної роботи по виявленню знань дітей про економічні поняття стало зрозуміло, що увесь процес формування економічного досвіду дошкільнят відбувається за двома напрямами.

По-перше, дитина засвоює досвід попередніх поколінь у вигляді

сталих економічних законів та понять (через телебачення, гру з друзями, батьками).

По-друге, елементарний економічний досвід дитини формується у різних видах діяльності і є результатом її власної економічно доцільної поведінки.

З метою впровадження роботи з економічного виховання були застосовані такі шляхи її реалізації:

1. Створили в групі старшого дошкільного віку «Смішарики» сприятливе та відповідно насичене розвивальне середовище.

2. Проводили цільові прогулянки до овочевого магазину, зоомагазину; екскурсії до рибалок, птахо ферми; тематичні заняття, наведемо приклад деяких занять:

«Лісова крамниця» метою якого було ознайомити дітей з елементарними економічними поняттями: реклама, товар, гроші, з діями, пов'язаними з цими поняттями. Закріпити знання про різні види лічби, суміжні числа та склад числа в межах десяти. Виховували особистісні якості дошкільнят, пов'язані з економічною діяльністю (працьовитість, бережливість).

Заняття «Збір урожаю овочів» метою було закріпити знання про природні ресурси, про овочі, про працю на городі (поділ праці). Розвивали пам'ять, мислення. Виховували працелюбність, почуття колективізму, бережне ставлення до природи.

Заняття «Як хліб на стіл прийшов» метою цього заняття було формувати уявлення про працю хліборобів. Були розкриті економічні завдання: послідовно розкрили всі етапи вирощування хліба.

3. Провідним методом в різних вікових групах є ігровий метод. Тому було проведено різні види ігор (дидактичні, настільно-друковані, сюжетно-рольові, рухливі, ігри-презентації, гра-стратегія). Наведемо деякі:

«Природні ресурси» під час цієї гри формували в дітей уявлення про природні ресурси: що означає слово «ресурси», що належить до природних ресурсів. Використовували предметні малюнки всіх видів природних ресурсів: джерела, риби, водорості, корисні копалини, рослини, тварини.

Серед різних видів ігор особливу значимість було приділено сюжетно-дидактичним іграм економічної спрямованості: «Садівники», «Фермери», «Флорісти».

4. Читали художню літературу, фольклор, авторські казки економічної тематики, проводили театралізацію за змістом цих творів. Відбувалось знайомство дітей з найпростішими економічними термінами: економіка, інфляція, бюджет, ціна, гроші, валюта, товар, вартість, банк, аванс, кредит, відсоток, дохід, збиток, власність, прибуток, бізнес, біржа, акція, дивіденди, банкрут, аукціон, реклама, підприємство, власник, вигода, бартер, конкуренція, норма, продукція, ферма, ярмарок; познайомити дітей з новими професіями, такими як менеджер, підприємець, бізнесмен, фінансист, рекламодавець, фермер, брокер, бухгалтер.

5. Моделювали реальні життєві ситуації економічної спрямованості, розв'язували творчі завдання

6. Наступним етапом було проведення розваги «Фермер чи садівник», оформлення виставки дітей та їх батьків з природного матеріалу метою якого було естетичний, креативний вигляд для продажу на аукціоні.

7. Весь час відбувалось інформування батьків щодо завдань і змісту економічного виховання дітей у дошкільному закладі та сім'ї у вигляді: буклетів, інформаційних стендів, пам'яток.

Отже, виходячи із вищесказаного можна з впевненістю сказати, що запропонована методична робота допомагає зробити економіку зрозумілою використовуючи природничий матеріал, а також через моделювання реальних миттєвих ситуацій: купівля, продаж, реклама тощо. Відповідно, дану практичну роботу можна впроваджувати в будь-яких дошкільних установах загальноосвітнього типу і використовувати в сім'ї.

Список використаних інформаційних джерел

1. Грама Н. «Економічне виховання особистості дитини дошкільника». Розвиток особистості дитини дошкільного віку в різних видах діяльності : моногр. / А. М. Богун, Н. Г. Грама, Н. І. Луцан та ін. – Одеса : Впр. Бакаєв В. В., 2013. – 236 с.
2. Курак Є. А. «Економічне виховання дошкільників. Орієнтовна програма перспективне планування, комплекти занять». – 18–24 с.
3. Сасова І. А. «Економічне виховання дітей в сім'ї» – 59 с.
4. Свердлова І. Формування економічної досвідченості дошкільників засобами гри / І. Свердлова // Дошкільне виховання 2013 р. – № 1. – 54–64 с.

ФОРМУВАННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ КУЛЬТУРИ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

В. А. Іноземцев, *директор, к. пед. н.;*
С. Е. Мороз, *викладач-методист, к. пед. н.*
Полтавський кооперативний коледж,
м. Полтава, Україна

Зі здобуттям незалежності Україна почала новий етап своєї історії. У державі почалося формування ринкової економіки, яка вимагає створення конкурентоспроможного виробництва на базі нової філософії господарювання, що, своєю чергою, диктує необхідність виховання нового покоління фахівців з високим рівнем економічної компетентності та підприємницької культури.

Дані обставини підвищують роль системи освіти, яка має продукувати індивідів, здатних забезпечити прискорене економічне зростання і культурний розвиток країни. Згідно «Концепції розвитку освіти України на період 2015–2025 років», освіта має перетворитися на інноваційне середовище, у якому студенти отримують навички і вміння самостійно оволодівати знанням протягом життя та застосовувати це знання у практичній діяльності [1].

Сьогодні перед освітянами стоїть завдання формування у випускників вищої школи готовності до самостійної роботи у бізнесі і відкриття власної справи, що відповідає національним інтересам країни.

Підготовка молодших спеціалістів, здатних швидко реагувати на сучасні потреби ринку праці в умовах ринкової економіки, можлива лише у тому випадку, коли поряд з загальними і професійними компетенціями у випускників будуть сформовані економічні компетенції та підприємницька культура.

Аналіз педагогічної та економічної літератури свідчить про те, що економічні компетенції та культура підприємництва розглядаються науковцями як важлива складова успішної діяльності у сфері бізнесу. Дослідники також звертають увагу на те, що однією із значущих проблем сучасного суспільства є нераціональне і неефективне використання людського капіталу країни для побудови ефективної економіки.

Окреслену проблему підтверджують і дані Державної служби статистики. Зокрема, кількість економічно неактивного населення віком 15–70 років у І півріччі 2017 р. становила 11,0 млн осіб, або більше третини всього населення цього віку. До вищезазначеної категорії осіб відносяться незайняті особи працездатного віку, які припинили ак-

тивні пошуки роботи, тому що втратили надію її знайти (зневірені), та ті, які не знали, де і як шукати роботу, та переконані у відсутності підходящої роботи [2].

З огляду на існуючі проблеми працевлаштування випускників та певні труднощі із забезпеченням молоді першим робочим місцем, варто погодитися із А. Загородньою, яка звертає увагу на важливість економічної складової під час професійної підготовки майбутніх фахівців. Як зазначає науковець, важливим є «…професійне становлення компетентного фахівця, який впливатиме на розвиток і перебіг різних економічних процесів, що зможуть визначити благоустрій суспільства загалом та кожної особистості зокрема» [3].

На наш погляд, сьогодні існує проблема невідповідності реального стану ринку праці очікуванням молоді щодо майбутніх місць працевлаштування. Більшість випускників вважають, що результати вищої освіти – і, відповідно, високі обсяги інвестицій в освіту будуть компенсовані високооплачуваною роботою після вручення дипломів. Однак, дефіцит вакансій на ринку праці в умовах кризи створює серйозні труднощі для працевлаштування молодих фахівців. Окрім того, існує певний розрив між навичками випускників і навичками, затребуваними на роботі.

Часткове вирішення даної проблеми ми пов’язуємо із формуванням у студентів економічної компетентності та підприємницької культури, що зможе допомогти випускникам після завершення навчання створювати свій власний бізнес. Для цього важливо зорієнтувати студентів щодо можливостей майбутньої самостійної підприємницької діяльності ще під час навчання.

Якщо виходити з пріоритету забезпечення зайнятості випускників шляхом самостійного створення ними робочих місць, то навчальними закладами повинні бути створені такі умови, які забезпечуватимуть вчорашнім студентам швидку та безболісну адаптацію у підприємницькому середовищі.

Ми погоджуємося із науковцями, які вважають, що з урахуванням відмінних рис підприємницької діяльності, культуру підприємництва можна трактувати як сукупність принципів здійснення підприємницької діяльності відповідно до національної (суспільної) нормативно-правової бази, звичаїв, традицій, норм поведінки при здійсненні цивілізованого бізнесу [4].

Відомо, що підприємницька культура визначає особливості поведінки господарюючих суб'єктів у соціально-економічних процесах, а саме підприємництво покликане виконувати наступні функції:

– реалізувати підприємницькі ініціативи;

– забезпечити самозайнятість;

– посилити самодостатність господарюючих суб'єктів при формуванні доходів;

– підвищити ефективність функціонування національної економіки в цілому;

– посилити толерантність між соціальними групами.

Виходячи з такого трактування підприємницької культури, можна виділити її складові:

– законність;

– реалізація зобов'язань;

– чесність при здійсненні комерційної діяльності;

– розробка «етичного кодексу» всередині фірми, що не суперечить суспільним нормам і традиціям, і дотримання його.

Економічна компетентність випускників, на думку науковців, досягається шляхом вироблення у студентів чіткої уяви про наукові закономірності розвитку економіки, особливості ринкових відносин; цілеспрямоване, систематичне формування у майбутніх фахівців економічних знань, високої організованості та творчої ініціативи; підготовки до високопрофесійної праці; вмілого, дбайливого ставлення до природи; вироблення звички практично використовувати економічні знання у реальному житті [2].

Формування підприємницької культури та економічної компетентності майбутніх фахівців є цілісним процесом навчання, який має починатися від поставлених цілей до отримання конкретних результатів. Для того, щоб адекватно відповісти на головні виклики сьогодення, освітянам необхідно не просто слідувати за потребами ринку праці, але й активно трансформувати, конструювати цей ринок, формуючи нові, більш перспективні, з точки зору побудови економіки, компетенції, знання і навички майбутніх фахівців.

Список використаних інформаційних джерел

1. Проект Концепції розвитку освіти до 2025 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: Режим доступу: http://osvita.ua/news/43501/. – Назва з екрана.

2. Ринок праці у І півріччі 2017 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/. – Назва з екрана.
3. Загородня А. А. Зміст професійної підготовки фахівців економічної галузі в Республіці Польщі / А. А. Загородня // Проблеми економіки. – 2015. – № 4. – С. 25–29.
4. Формування підприємницької культури [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://eir.pstu.edu/bitstream/handle/123456789/. – Назва з екрана.

ФОРМИРОВАНИЕ ЛОГИЧЕСКОГО МЫШЛЕНИЯ СТУДЕНТОВ - ОСНОВНАЯ ЗАДАЧА СОВРЕМЕННОЙ ВЫСШЕЙ ШКОЛЫ

Н. В. Кузнецова, *направление подготовки «Менеджмент», студентка гр. Ес-11;*
О. М. Мижевич, *к. филос. н., доцент кафедры социально-гуманитарных, общепрофессиональных и специальных дисциплин – научный руководитель*
Минский филиал учреждения образования «Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации», г. Минск, Республика Беларусь

Проблема формирования логической культуры мышления является традиционной для системы высшего образования. Тем не менее интерес к данной теме в настоящее время усиливается, так как такие качества личности как умение владеть исследовательскими навыками, развитое аналитическое и системное мышление, умение учиться самостоятельно, креативность становятся не просто важными, но необходимыми для успешной и эффективной деятельности высококвалифицированного специалиста.

На отсутствие логической культуры мышления у студентов жалуются все – родители, преподаватели, работодатели. Студенты (часто, к сожалению, магистранты и аспиранты) не умеют грамотно пользоваться учебниками, учебно-методическими пособиями и рекомендациями, не умеют лавировать в потоке информации в Интернете, извлекать ее для докладов и сообщений, отсутствует критичность мышления. Современные студенты не умеют выделять существенные признаки объектов, не владеют процедурой ограничения, определения понятий. Особенно тяжело студентам осуществлять логическую процедуру обобщения понятий, владение которой особенно необходимо в научно-исследовательской работе (например, при написании введения

и заключения к рефератам, курсовым и дипломным проектам). Не осознают логическую структуру готового определения и, соответственно, не умеют самостоятельно выстраивать определение, зачастую совершая в одном определении практически все возможные логические ошибки. Не знают правил построение вопросов, ответов и ведения диалога. Студенты не умеют правильно пользоваться понятиями, грамотно строить предложения, единицы умеют обобщать информацию, писать научные тексты и т. д.

Современный студент «почти физиологически не привык к запоминанию и систематизации информации в классическом, фундаментальном смысле» [2]. Универсальность логических знаний и умений делает в современной высшей школе весьма актуальным не только изучение логики, но и использование в образовательном процессе логических методов обучения.

До 2012 г. в учреждениях высшего образования Республики Беларусь преподавался целый ряд гуманитарных наук. Но, в 2011 г., в связи с принятием Кодекса об образовании и утверждением Концепции оптимизации содержания, структуры и объема социально-гуманитарных дисциплин произошло сильнейшие изменения в блоке социально-гуманитарных наук и логика превратилась в дисциплину по выбору.

В настоящее время логическое образование оказалась на задворках интеллектуального воспитания. Между тем логика, берущая свое начало еще с Античности, продолжает оказывать огромное влияние на все сферы общественной жизни, на весь процесс духовного производства. Логика создает нормы и предписания, предъявляемые к мыслительному процессу, определяет тип мышления и является одним из важнейших механизмов развития и функционирования культуры.

На западную культуру и, соответственно, на западный тип мышления, преобладающее влияние оказывают *традиционная аристотелевская логика* и *теория аргументации*.

Знание традиционной логики дает неоспоримое преимущество. Изучение именно этой логики развивает: ясность и четкость мышления; внимательность, аккуратность, обстоятельность, убедительность в суждениях. Логика – это дисциплина, которая не только вооружает студента определенными знаниями, но и обучает его тому, как можно и нужно учиться. Без логической культуры невозможна успешная научно-исследовательская, учебная, педагогическая, юридическая и другие формы деятельности.

Теория аргументации является наиболее активно развивающимся разделом современной логики. Известный российский философ и логик Григорий Львович Тульчинский имел ввиду именно теорию аргументации, когда писал: «Обычно роль логики в становлении и развитии цивилизации связывается с тем, что она, наряду с иудео-христианско-исламской идеей монотеизма, обусловила становление идеи рациональности и, тем самым, научно-технического прогресса. ...Менее очевиден, но не менее важен вклад логики в нравственную и даже политическую культуру. Например, в становление и развитие идей толерантности и ненасилия» [3, с. 189].

Каждый человек, считающий себя образованным человеком, должен отчетливо понимать и осознавать правила, предъявляемые к диалогу, должен овладеть культурой диалога. Человечество накопило достаточное количество некорректных приемов аргументации, с которыми следует ознакомиться хотя бы для того, чтобы не использовать. Прежде всего это аргументы насилием – экономическим, политическим, психологическим, физическим. Подобные аргументы – проявление необразованности, несостоятельности, невоспитанности человека. Современный мир достаточно убедительно показывает бесперспективность конфронтации и агрессии. Осознание этого факта требует обучения корректным формам аргументации во всех вариантах социального общения. Корректная аргументация требует мыслить конструктивно, вменяемо и ответственно. Она предполагает обращение к общепринятым и общепонятным ценностям и приемам рассуждения. Конечная цель корректной аргументации – взаимопонимание и взаимодействие.

Изучение правил корректной научной аргументации воспитывает в человеке терпимость и признание того факта, что помимо твоего мнения может и имеет право существовать иные взгляды и позиции.

Логику и теорию аргументации, лежащих в основе интеллектуальной культуры человека, следовало бы вернуть в качестве обязательной гуманитарной дисциплины в высшую школу. Это касается не только высших учебных заведений, которые готовят будущих преподавателей философии, юристов и программистов.

Логическую культуру можно развивать не только на занятиях по логике. Целесообразно использовать логические методы обучения на семинарских занятиях по другим дисциплинам.

Возвращение логики и теории аргументации в образовательный процесс не сможет полностью решить проблему формирования полно-

ценных академических компетенций – это комплексная проблема. Но очевидным является факт, что в решении данной проблемы логика и теория аргументации играют одну из основных основную ролей.

Список использованных информационных источников

1. Краснова Т. И. Культура академической учебы студентов: дефициты и запросы [Электронный ресурс] / Т. И. Краснова. – Режим доступа: http://dialog.bspu.by/wp-content/uploads/2013/... (дата доступа : 09-10-2015). – Название с экрана.
2. Смолина А. Н. Преподавание философии в современной «цивилизации досуга» (аксиологический дуализм) [Электронный ресурс] / А. Н. Смолина. – Режим доступа: http://dwww.yafalian.ru/konfer/034.pdf. (дата доступа : 31-01-2016). – Название с экрана.
3. Тульчинский Г. Л. Логика и ненасилие / Г. Л. Тульчинский // Современная логика: проблемы теории, истории и применения в науке : материалы VII Общероссийской научной конференции, СПбГУ, г. Санкт-Петербург 20–22 июня 2002 г. ; под ред. В. И. Кобзаря [и др.]. – Санкт-Петербург : изд-во СПбГУ, 2000. – С. 188–191.

СПЕЦИФИКА ДЕТСКО-РОДИТЕЛЬСКИХ ОТНОШЕНИЙ В СЕМЬЯХ, ВОСПИТЫВАЮЩИХ СТАРШИХ ДОШКОЛЬНИКОВ С РЕЧЕВЫМИ НАРУШЕНИЯМИ

М. А. Кузьменкова, *направление подготовки «Психология», магистрант;*
Т. Г. Шатюк, *зав. кафедры социальной и педагогической психологии, к. пед. н., доцент – научный руководитель*
Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

Нарушение речи, ограниченность речевого общения могут отрицательно влиять на формирование личности старших дошкольников, вызывать специфические особенности эмоционально-волевой сферы, способствовать развитию отрицательных качеств характера (застенчивости, нерешительности, замкнутости, негативизма, чувства неполноценности). Формирование положительного отношения к детям старшего дошкольного возраста с речевыми нарушениями будет способствовать формированию положительного образа ребенка, гармонизации внутрисемейных отношений.

Особенность семейных отношений, тип воспитания, выбранный родителями, имеют огромную значимость. От этих важнейших аспек-

тов воспитания напрямую зависит, каким вырастет ребенок, как он будет относиться к людям, как будет строить с ними взаимоотношения, будет ли он хорошим семьянином [1, с. 16].

У родителей детей с нарушением речи преобладаете нейтральное или положительное отношение к здоровью ребенка, которое сочетается с повышенной тревогой и одновременно с отказом от контроля его поведения [2, с. 122].

Изучение особенностей детско-родительских отношений в семьях, воспитывающих детей с речевыми нарушениями, а также разработка программ психолого-педагогической коррекции неадекватных отношений является одной из важнейших задач современной психологии и педагогики. Для исследования особенностей отношения родителей к детям старшего дошкольного возраста был применен-Тест-опросник родительского отношения (А. Я. Варга, В. В. Столин). В исследовании принимали участия 80 семей, воспитывающих детей старшего дошкольного возраста, из них 50 % составили семьи, воспитывающие детей с речевыми нарушениями (из них 20 семей являются полными, 20 – неполными), 50 % составили семьи с детьми без речевых нарушений (28 семей полных, 12 – неполных).

По результатам исследования можно сделать следующие выводы: родители детей с речевыми нарушениями испытывают трудности в эмоциональном принятии ребенка. Для них характерен низкий уровень принятия ребенка – его отвержение. Отсутствие любви к ребенку встречается не только в семьях с низким, но и с высоким социальным статусом. Отвержение ребенка может быть сопряжено в сознании родителей с идентификацией себя с дефектом ребенка. Отвержение ребенка наносит непоправимый ущерб развитию его личности, искажая ее. Отвержение формирует у ребенка ощущение покинутости, незащищенности, неуверенности в себе, ребенок не чувствует поддержки, у него нет опоры в семье.

При взаимодействии с ребенком родители очень часто испытывают негативные чувства, стыд за своего ребенка, усталость от общения с ним. Негативные чувства по отношению к ребенку наиболее выражены у отцов из семей детей с речевыми нарушениями. При взаимодействии иногда возникает взаимное недовольство;

Низкий уровень кооперации, проявляющийся в низком оценивании способностей ребенка, отсутствии поощрения самостоятельности и инициативы, что негативным образом сказывается на развитии личности ребенка, формировании его самооценки;

Родители детей с речевыми нарушениями либо испытывают затруднения в установке психологической дистанции между собой и ребенком, стараются всегда быть ближе к нему, удовлетворять его основные разумные потребности, оградить его от трудностей и неприятностей жизни. Родитель полностью растворяется в проблемах ребенка, постоянно ощущает тревогу. Такая родительская любовь искажает возможности личностного развития ребенка. Либо, напротив, устанавливают значительную психологическую дистанцию между собой и ребенком, мало о нем заботятся, взваливают вопросы воспитания ребенка, заботу о нем на других взрослых (чаще всего бабушек).

Таким образом результаты констатирующего этапа говорят о необходимости проведения дальнейшей работы психолога с семьями, воспитывающими детей с речевыми нарушениями, направленной на коррекцию родительского отношения к детям с речевыми нарушениями путем повышения уровня психологической культуры эмоциональной сферы детско-родительских отношений.

Цель коррекционно-развивающей программы: гармонизация родительского отношения к детям старшего дошкольного возраста с речевыми нарушениями, формирование навыков эффективного взаимодействия с ребенком, развитие способности принимать, понимать, поддерживать позитивный «Я-образ» ребенка с речевыми нарушениями.

Для выявления эффективности проведенной коррекционно-развивающей программы по гармонизации детско-родительских отношений в семьях, воспитывающих детей старшего дошкольного возраста с речевыми нарушениями, было повторно проведено диагностическое исследование Тест-опросник родительского отношения (А. Я. Варга, В. В. Столин).

Анализируя полученные результаты, можно сделать вывод, что коррекционно-развивающая работа с родителями дала положительный эффект. У родителей изменилось отношение к своим детям, они стали проявлять искренний интерес к тому, что интересует их ребенка, принимать ребенка таким, какой он есть, уважать и признавать его индивидуальность, высоко оценивать способности ребенка, поощрять самостоятельность и инициативу, стараться быть на равных с ребенком, одобрять его интересы, поддерживать планы, проводить с ним достаточно много времени. Намного реже стали чувствовать обеспокоенность, что их ребенок растет совсем не таким, как им хотелось бы, стали прощать ему большинство его проступков и недостатков.

Родители при взаимодействии с детьми стали намного чаще испытывать позитивные чувства, получать удовольствие от общения с ними, чувствовать такую же ответную позитивную реакцию с его стороны. У родителей появилась уверенность в своей способности справиться с большинством ситуаций и проблем в воспитании ребенка, умение научить его всему необходимому. Коррекционно-развивающая программа помогла обучить родителей воздействовать на эмоциональное состояние ребенка, развить способность настраивать на серьезные занятия, успокаивать в трудных ситуациях

Список использованных информационных источников

1. Бучилова И. А. Изучение особенностей представлений о семье у детей старшего дошкольного возраста с речевыми нарушениями / Бучилова И. А., Леханова О. Л., Поликарпова Н. С. // Научно-методический электронный журнал «Концепт». – 2014. – Т. 20. – С. 16–20.
2. Колягин В. А. Психология лиц с нарушением речи / В. А. Колягин, Т. С. Овчинникова. – Санкт-Петербург : КАРО, 2007. – 544 с.

ИССЛЕДОВАНИЕ СКЛОННОСТИ СТУДЕНТОВ К АДДИКТИВНОМУ ПОВЕДЕНИЮ В МЕЖЛИЧНОСТНЫХ ОТНОШЕНИЯХ

А. Н. Липская, *студентка группы ПС-43;*
Н. Г. Новак, *доцент кафедры социальной и педагогической психологии, к. психол. н. – научный руководитель*
Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

Аддиктивное поведение, проявляющее в межличностных отношениях, относится к нехимическим видам аддикции. Отличительной особенностью аддикции, в отличие от здоровых межличностных отношений, является чрезмерная фиксация на другом человеке [1].

С целью изучения межличностных аддикций в юношеском возрасте на базе Гомельского государственного университета им. Ф. Скорины было проведено исследование студенты физического факультета, студенты факультета психологии и педагогики и студенты экономического факультета. Всего в выборку исследования вошли 100 юношей и девушек. В качестве методов исследования были использованы «Методика диагностики поведения» (Г. В. Лозовая) и «Тест на межличностную зависимость» (Р. Гиршфильд).

Согласно автору «Методики диагностики поведения» Г. В. Лозовой, аддиктивное (зависимое) поведение представляет собой попытку бегства от реальности при помощи изменения своего психического состояния, обеспечивающего мнимую безопасность и эмоциональный комфорт. Зависимое поведение личности проявляется в ее устойчивом стремлении к изменению психофизического состояния. Внешне это может выглядеть как борьба с самим собой, а чаще – как утрата самоконтроля. Тест-опросник на межличностную зависимость (Interpersonal Dependency Inventory) был создан Р. Гиршфильдом в 1977 г. и адаптирован О. П. Макушиной. В отечественной психологии данная методика широко применяется для диагностики зависимости от другого человека в трех сферах: в любовных отношениях, в межличностных и в детско-родительских.

В результате анализа показателей студентов по шкале «Любовная зависимость» (методика Г. В. Лозовой) было выявлено, что большая половина студентов (54 %) имеют средний, а практически каждый третий студент (31 %) – высокий уровень склонности фиксации на партнере. Результаты исследования склонности к любовной аддикции показали, что меньше всего студентов с высоким уровнем зависимости по шкале «Любовная зависимость» на экономическом факультете (менее 20 %), а больше всего – на факультете психологии и педагогики (43,3 %). Наименее склонными к формированию любовной аддикции оказались студенты физического факультета, т. к. больше 20 % из них имеют низкий уровень по рассматриваемой шкале.

Тестовые шкалы методики «Тест-опросник на межличностную зависимость» Р. Гиршфильда позволяют выявить следующие показатели:

− «эмоциональная опора на других», т. е. чрезмерная потребность в опеке, защите, советах со стороны других, чрезмерная зависимость от внешней оценки, от чужого мнения;

− «неуверенность в себе», т. е. предпочтение позиции ведомого, неспособность самостоятельного принятия решения, уступчивость, неуверенность в собственном мнении;

− «стремление к автономии», т. е. самодостаточность, склонность к дистанцированию от других, избегание длительных межличностных связей, стремление к одиночеству.

Результаты исследования студентов по методике «Тест-опросник на межличностную зависимость» Р. Гиршфильда видетельствуют о

том, что по шкале «Зависимость» половина опрошенных имеют средний уровень (51 %), что может говорить нам о том, что у данных студентов при определенных условиях может сформироваться склонность к аддиктивным межличностным отношениям. Высокий уровень по шкале «Зависимость» выявлен у 41 %, что может говорить нам о том, что данные студенты склонны к межличностной аддикции. Низкий уровень по данной шкале характерен только для 8 % студентов. По шкале «Эмоциональная опора на других» большинство студентов имеют средний (53 %), высокий уровень по данной шкале имеют 32 %, опрошенных и низкий – 15 %. По шкале «Неуверенность в себе» большинство студентов имеют средний (51 %), а остальные 49 % – высокий уровень по данной шкале. По шкале «Стремление к автономии» большинство студентов имеют средний (48 %), высокий уровень по данной шкале имеют 12 %, опрошенных и низкий – 40 %.

Следовательно, практически половина студентов проявляют неуверенность в себе, а это значит, что они переживают сомнения в своей способности совладать с большинством тех личностных проблем, с которыми человек сталкивается в жизни, им характерно ожидание негативных оценок со стороны незнакомых людей, неуверенность в своих суждениях, предпочтение ведомой позиции в группе, склонность спрашивать совета при необходимости принятия самостоятельных решений, тенденция легко уступать в споре, быстро соглашаться с мнением, которое ожидается другими, неумение просить кого-нибудь о помощи.

Каждый третий студент нуждается в эмоциональной поддержке со стороны близких. Для таких студентов характерны ориентация на эмоциональную поддержку со стороны других людей, направленность на получение высокой оценки с их стороны, склонность многого от них ожидать, чувствительность к неодобрению и критике окружающих, чрезмерная потребность в близких людях, тревога по поводу их возможной утраты.

Лишь незначительная часть опрошенных проявляют склонность к автономии, чувствуют себя самодостаточными, и даже склонны к дистанцированию от других, избегают длительных межличностных связей, что также не всегда является психологической нормой.

Таким образом, большинство студентов имеют средний уровень выраженности склонности к любовной зависимости, высокий уровень выраженности склонности к формированию аддиктивных межлич-

ностных взаимоотношений (т. е. к зависимости от другого человека, партнера, в широком понимании этого слова, а также в детско-родительских отношениях) в сочетании с низкой уверенностью в себе и неготовностью принимать самостоятельные решения.

Список использованных информационных источников

1. Егоров А. Ю. Любовные аддикции / А. Ю. Егоров // Вестник психиатрии и психологии Чувашии. – 2015. – № 2. – С. 64–81.

ПРАКТИКО-ОРИЕНТИРОВАННАЯ ПОДГОТОВКА СПЕЦИАЛИСТОВ ЭКОНОМИЧЕСКОГО ПРОФИЛЯ КАК УСЛОВИЕ ПОВЫШЕНИЯ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ В МИРОВОМ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОМ ПРОСТРАНСТВЕ

О. С. Локотецкая, *направление подготовки «Маркетинг», студент группы Юп-11з;*
К. П. Бережнова, *направление подготовки «Маркетинг», студент группы Ц-31;*
Т. Н. Байбардина, *зав. кафедрой маркетинга, к. э. н., доцент – научный руководитель*
Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации, г. Гомель, Республика Беларусь

В современном мире миссия высшего образования заключается в подготовке специалистов высочайшего уровня, способных в наращивании объема, распространении, производстве нового и актуального знания, готовых к овладению техническими инновациями и практическому применению такого знания и к критической оценке своих действий.

Введение многоуровневой системы высшего образования в Республике Беларусь связано с новыми требованиями, предъявляемыми к подготовке специалиста в современную эпоху, вхождением Республики Беларусь в Болонский процесс. Сегодня конкурентоспособность специалиста должна определяться степенью его адаптации к сфере профессиональной деятельности, саморазвитию необходимых профессиональных качеств, самообразованию.

В этих условиях возрастает значение применения практико-ориентированных технологий, направленных на формирование личностной и профессиональной компетенции специалиста. Изменения в характере образования должны ориентировать на самостоятельность, конку-

рентоспособность, свободное развитие человека, творческую культуру, высокую мобильность, что требует качественно нового подхода к формированию будущего профессионала.

Так, например, в Инструктивно-методическом письме руководителям учреждений высшего образования «Об организации образовательного процесса в учреждениях высшего образования в 2014/2015 учебном году» прямо отмечено о необходимости усиления практической составляющей при подготовке специалиста с высшим образованием, который должен обладать гибкостью и критичностью мышления, готовностью работать в новых (инновационных) условиях, а также быть способным самосовершенствоваться, ориентироваться в новых технологиях, применять знания на практике, быстро включаться в профессиональную деятельность и успешно ее осуществлять.

Это означает, что качество подготовки и переподготовки современных специалистов должно соответствовать в первую очередь требованиям рынка труда. В принятых законодательно-нормативных документах, определяющих приоритеты развития высшего образования Республики Беларусь на период до 2020 года, которые отражены в Кодексе Республики Беларусь об образовании, Национальной стратегии устойчивого социально-экономического развития Республики Беларусь на период до 2030 года, Программе деятельности Правительства Республики Беларусь на 2016–2020 годы, Государственной программе «Образование и молодежная политика» на 2016–2020 годы, определены основные требования к организации образовательного процесса: повышение качества подготовки специалистов, эффективности практикоориентированной подготовки и углубление связей с организациями-заказчиками кадров; формирование необходимых профессиональных компетенций и навыков, определяющих инновационную направленность будущих специалистов, дающих возможность решать нестандартные профессиональные задачи и демонстрировать творческую инициативу; повышение конкурентоспособности высшего образования в мировом образовательном пространстве [1].

Как показывает практика, предложения учреждений высшего образования (УВО) становятся привлекательными для определенной группы потребителей в том случае, если учреждения образования ориентируют свою деятельность на требования рынка труда. Одним из основных противоречий в системе образования сегодня является, с одной стороны, потребность работодателей в квалифицированных, конкурентоспособных специалистах, свободно владеющих своей профес-

сией, способных быстро адаптироваться к изменениям производственного процесса, с другой стороны, недостаточная способность молодых специалистов активно участвовать в конкуренции рынка труда, поскольку их профессиональное становление занимает, как правило, еще несколько лет после окончания учреждения образования и требует дополнительных усилий как от них самих, так и часто дополнительных финансовых затрат от организаций и учреждений, в которых они работают, на переквалификацию [2].

Особое место в системе современного образования отводится формированию компетенций знаний, определяющих инновационный потенциал специалистов, который в полной мере будет соответствовать требованиям практики инновационной деятельности отечественных организаций. Однако, современная специфика высшего образования заключается в увеличивающемся разрыве между качеством образования и ростом требований к компетенциям специалистов. Профессорско-преподавательский состав, первоначально ориентировавший свою деятельность на удовлетворение требований основной группы потребителей – студентов и слушателей, постепенно приходит к осознанию необходимости ориентации на требования рынка труда. Сегодня каждому образовательному учреждению, ориентирующему свою деятельность на требования рынка труда, необходимо иметь информацию о мнениях работодателей относительно качества подготовки специалистов.

Как показывает практика, в настоящее время наблюдается тенденция увеличения спроса на специалистов экономического профиля, вместе с тем существует диспропорция по отраслям, нуждающимся в такого рода специалистах. Выявлены противоречия между ожидаемыми со стороны бизнес-структур результатами профессиональной подготовки студентов к профессиональной деятельности и степенью их удовлетворения уровнем квалификации выпускников. Такого рода проблема на сегодняшний день существует не только в Республике Беларусь, но и в странах постсоветского пространства. Решение данных задач, в свою очередь, будет способствовать повышению конкурентоспособности высшего образования Республики Беларусь в мировом образовательном пространстве.

Список использованных информационных источников

1. Национальная стратегия устойчивого социально-экономического развития Республики Беларусь на период до 2020 года [Электронный ресурс] : Экон. бюллетень НИЭИ М-ва экономики Респ. Бела-

русь. – 2015. – № 4. – Режим доступа: http://www.economy.gov.by/dadvfiles/001251_55175_NSUR.pdf (дата доступа : 17.10.2017). – Название с экрана.
2. Подготовка маркетологов в высшей школе в условиях инновационного развития Республики Беларусь : монография / Т. Н. Байбардина [и др.] ; под общ. ред. канд. экон. наук, доцента Т. Н. Байбардиной. – Гомель : учреждение образования «Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации», 2017. – 216 с.

ПРОБЛЕМА ОБДАРОВАНОСТІ В СУЧАСНІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ

В. М. Махсма, *спеціальність «Теорія музики», студентка ІІІ курсу;*
Л. В. Ажиппа, *викладач вищої категорії, викладач-методист, завідувач відділом «Загальноосвітні дисципліни» – науковий керівник*
Вищий навчальний заклад комунальної форми власності «Маріупольський коледж мистецтв», м. Маріуполь, Україна

Сьогодні існує більше 100 визначень обдарованості. Найбільш узагальнене стверджує, що обдарованість – це підвищений рівень розвитку однієї чи кількох здібностей людини, на основі котрих з'являється можливість досягти високих результатів в соціально значних видах діяльності. Зазвичай вимірюють обдарованість за рівнем інтелекту, креативністю, пізнавальними здібностями, тощо. Розрізнюють обдарованість постійну та вікову, що проявляється лише в дитячому віці. Обдарованість завжди унікальна, і треба приймати до уваги все різноманіття її проявів при праці з дітьми.

У сучасній психології можна знайти два головних визначення природи обдарованості: природжена и придбана. Ф. Гальтон вважав, що дітям можуть передатися від батьків як фізичні ознаки, так і інтелектуальні здібності.

З іншого боку людський досвід показує, що основоположним фактором є соціальні умови розвитку: можливість отримання освіти, інтелектуальні цінності в сім'ї, коло спілкування та інше. Обдарованість можна виховати, але все залежить від перших 5–6 років, тож починати потрібно з дня народження дитини. Крім соціальних умов, важливим є психологічні можливості саморозвитку, що лежать в основі особистості.

Класифікація обдарованості виділяє загальну та спеціальну обдарованість. Під загальною обдарованістю мається на увазі високий

загальний розумовий розвиток при інших рівних умовах. Під спеціальним – більш вузьку, специфічну, направлену на одну обдасть науки, техніки, тощо. Спеціальну обдарованість поділяють на інтелектуальну, творчу, фізичну, та організаторську.

Ознаки обдарованості – це особливості дитини, які виділяють її, у чомусь підіймають над загальним рівнем. ознаками обдарованості зазвичай називають: оригінальність ідей, гнучкість словарного та образного мислення, здібність знаходити ідеї у складних та обмежених ситуаціях.

Найчастіше, академічні успіхи талановитих дітей вищі, ніж у їхніх однолiток. Хоча можливий варіант, коли майбутній геній не проявляє інтересу в дитинстві до академічних знань або зосереджується лише на кількох напрямках. Зосереджені на вирішенні цікавої для них проблеми, творчо обдаровані діти ззовні можуть проявляти байдужість до всього іншого, навіть до спілкування з однолітками. Вони не приймають легких і готових відповідей, а воліють знайти їх самі. Інщими ознаками обдарованості є багата уява, фантазії, великий словниковий запас, старанність при заняттях улюбленою справою.

Проблема музичної обдарованості

Музична обдарованість (музикальність) – це комплекс здібностей, який дозволяє в майбутньому оволодіти музикою. Задатки музичної діяльності є у кожного, але вирішальна роль в їх розвитку належить соціальному фактору. До музичних здібностей належать: музичне сприйняття, музична діяльність, музична пам’ять і музична уява, музичний інтелект, музичне відчуття.

Музична обдарованість розуміється більшістю дослідників, як своєрідне сполучення спеціальних здібностей і емоційних сторін особистості, що проявляються в музичній діяльності.

Музичні здібності бувають спеціальні (виконавчі та композиторські) та загальні – необхідні для будь-якої музичної діяльності. Для вчителя музики більш необхідні загальні здібності учнів – ладове відчуття та можливість вільно оперувати музично-ритмічним відчуттям та відчуттям цілого (музичної форми).

Професія музиканта потребує неділимої єдності широкого комплексу як загальних, так і спеціальних здібностей.

Здібності не існують без діяльності, яка буде сприяти не тільки проявленню вже сформованого, але й може визвати до життя потенційні здібності. Потенційні здібності – це психологічні резерви осо-

бистості, що реалізуються чи не реалізуються в залежності від конкретних умов, і лежать в основі подальшого індивідуального розвитку людини. Компоненти музичних здібностей зв'язані з певною стороною музичної діяльності і не можуть існувати самі по собі.

Особливе місце в структурі особистості музиканта слід відвести мисленню як якості, що лежить в основі його професійної діяльності. Розумова діяльність музиканта проходить через внутрішні процеси – аналіз, синтез, абстракцію та узагальнення у вигляді системи свідомо регульованих інтелектуальних операцій. Роль педагога в цьому процесу – допомогти учню відчути і зрозуміти ті елементи твору, що максимально розкривають замисел композитора, його художній образ. Емоційна сторона мислення допомагає зрозуміти суть твору. Єдність емоційного та логіки утворює такий феномен як музичне мислення. За допомогою педагога, його слова та виконання музичних творів учні поступово вчаться розуміти і аналізувати музику.

Проблема музичної обдарованості розвивалася багатьма музикантами-педагогами. Рекомендується формувати естетичні погляди і уподобання особистості на основі цілісного пізнання розвитку навколишнього світу, адже свідомість музиканта, втілюючи образ композиції, направляється за допомогою асоціацій до найбільш природних образів.

Формування музичного сприйняття світу починається з самого народження і важливо не порушити слабкий музичний слух дитини неприродними звуками. Революційною вважається методика Б. Яворського. Для шкільного віку він робив акцент на цілісному відчутті світу, тому плідним буде залучення різноманітних асоціацій (музичних і не музичних). В пошуках аналогій звертався до театру, літератури, живопису, архітектурі, тощо. Асоціації умовно поділялися на 4 групи: зорові, літературно-мовні, рухові та музичні.

Дослідник прийшов до висновку, що процес формування сприйняття музики та, як наслідок, музичних здібностей й музичної творчості. проходить 5 етапів: 1. Накопичення вражень; 2. Спонтанне вираження творчості в зорових, сенсорно-моторних та мовних проявах; 3. Імпровізація; 4. Створення оригінальних композицій, що є відображенням художніх вражень; 5. Музична творчість.

Таким чином, формування музичних здібностей тісно пов'язано з розвитком творчої активності. Творчий процес пізнання набуває розвиваючого характеру, коли від простих проявів мистецтва здійсню-

ється перехід до більш складних, розвиваються якості, притаманні творчій особистості – ініціативність, самостійність, наполегливість та інші.

Список використаних інформаційних джерел

1. Арчажникова Л. Професія – вчитель музики / Л. Арчажникова. – Москва : Просвіта, 1984.
2. Асафьєв Б. Музична форма як процес / Б. Асафьєв. – Л. : Музика, 1971. – Т. 1. – Кн. 2 – 1971.
3. Божович Л. І. Проблеми розвитку мотиваційної сфери дитини / Л. І. Божович. – Москва : Педагогіка, 1972.
4. Грабовський А. І. Види дитячої обдарованості / Грабовський А. І. // Обдарована дитина. – 2004. – № 1.
5. Назайкинський Є. Про психологію музичного сприйняття / Є. Назайкинський. – Москва : 1972.
6. Пономаренко А. О. Теоретичні основи дослідження навчальної мотивації студентів / Пономаренко А. О., Ченобитов В. А. // Молодий учений. – 2013. – № 1.
7. Цуккерман В. А. Про вчення Яворського / В. А. Цуккерман // Музична академія. – 1994. – № 1.

ТВОРЧЕСКИЕ СПОСОБНОСТИ И МЕХАНИЗМЫ ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ ЗАЩИТЫ У СТУДЕНТОВ

Н. В. Мачуленко, *специальность «Информационные системы и технологии (в экономике)», группа 672301;*
Д. В. Ермолович, *доцент кафедры философии, к. филос. н., доцент – научный руководитель*
Белорусский государственный университет информатики и радиоэлектроники, г. Минск, Республика Беларусь;
Т. Г. Шатюк, *заведующий кафедрой социальной и педагогической психологии, к. пед. н., доцент – научный руководитель*
Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

Современный человек живет в быстро меняющемся мире. Это постоянно требует нестандартной комбинации имеющихся знаний, умений проявить свои способности в условиях ограничения времени и ресурсов, умений увидеть в обычном нечто необыкновенное и, наоборот, способности к ассоциативному символичному мышлению, чув-

ствительности к неопределенностям, противоречиям и необычным деталям.

Творчески продуктивная личность обладает креативностью, широтой интересов и увлечений, мечтательностью, чувствительностью, впечатлительностью, богатым внутренним миром, эстетической восприимчивостью, нонкомформизмом, смелостью, естественностью, непосредственностью, эмоциональностью [1, с. 239–241].

Сталкиваясь с жизненными трудностями, угрозами «потери лица», психика защищается посредством различных механизмов, которые выполняют как положительные функции, уберегая личность от негатива, снижая или частично решая его, помогая правильно распределить энергию в жизни, позволяя развиваться, так и тормозят развитие личности и закрепляют неэффективные способы поведения [2].

Все вышеизложенное актуализировало проведение эмпирического исследования взаимосвязи уровня творческих способностей и применяемыми механизмами психологической защиты.

Выборку исследования составили студенты 1-го курса БГУИРа и ГГУ имени Ф. Скорины в количестве 58 человек, из них 36 юношей, 22 девушки, средний возраст которых – 17,6 лет. Диагностическими методами были определены тест-опросник механизмов психологической защиты «Life style index» Р. Плутчика, Г. Келлермана, Х. Р. Конте, тест «Определение творческих способностей» Х. Зиверта.

В результате проведения тест-опросника механизмов психологической защиты «Life style index» были получены следующие данные. На одного респондента приходится в среднем 3,4 механизма защиты; у 10 % испытуемых проявляется 1 вид МПЗ, у 14 % – 2, у 29 % – 3, у 33 % – 4, у 10 % – 5, у 3 % – 6 видов МПЗ.

Таблица 1 – Применение механизмов психологической защиты

Механизмы психологической защиты	юноши	девушки
Отрицание	56 %	40 %
Подавление	17 %	10 %
Регрессия	17 %	**60 %**
Компенсация	50 %	60 %
Проекция	56 %	60 %
Замещение	33 %	40 %
Интеллектуализация	50 %	40 %
Реактивное образование	33 %	**50 %**

Согласно критерию φ* – углового преобразования Фишера имеются различия в применении регрессии и реактивного формирования у девушек и юношей; отрицание, компенсация, проекция, замещение, интеллектуализация проявляются вне зависимости от пола.

Согласно результатам теста «Определение творческих способностей» Х. Зиверта высокий уровень творческих способностей характерен 14 % испытуемых, средний – 67 %, низкий – 19 %. Выявлены половые различия на низком уровне проявления творческих способностей: он свойственен 80 % юношей, на высоком и среднем уровнях различий выявлено не было.

Таблица 2 – Корреляция применяемых механизмов психологической защиты и уровня творческих способностей юношей и девушек

Механизмы психологической защиты	Коэффициент корреляции	
	юноши	девушки
Отрицание	не обнаружено	не обнаружено
Подавление	–0,49	–0,51
Регрессия	не обнаружено	не обнаружено
Компенсация	не обнаружено	не обнаружено
Проекция	не обнаружено	не обнаружено
Замещение	0,38	не обнаружено
Интеллектуализация	0,38	0,42
Реактивное образование	0,48	не обнаружено

В результате применения метода ранговой корреляции Спирмена выявлены следующие связи:

– обратная связь между отсутствием механизма «подавление» и высокими творческими способностями, то есть чем больше выражено подавление, тем меньше проявляются творческие способности;

– прямая связь интеллектуализации и творческих способностей, то есть чем более выражена интеллектуализация, тем больше проявляются творческие способности, если проявляются творческие способности, то студенты чаще прибегают к интеллектуализации;

– чем более выражено замещение, тем менее проявляются творческие способности у юношей;

– у девушек отсутствует корреляционная связь между выраженностью замещения и творческих способностей;

– имеется положительная связь выраженности механизма «реактивное образование» и творческих способностей у юношей;

– у девушек не обнаружена связь между творческим мышлением и реактивным образованием.

Таким образом, гипотеза подтвердилась: психологические защиты у юношей и девушек с различными уровнями творческих способностей различны. Как у юношей, так и у девушек преобладают когнитивные защиты, однако реактивное формирование и регрессия больше свойственны девушкам. Выявлены положительные связи проявления интеллектуализации (у обоих полов), замещения и реактивного формирования (у юношей) и наличия у испытуемых творческих способностей и отрицательная связь между подавлением и проявлением творческих способностей (у обоих полов). Полученные результаты можно использовать при командообразовании и при оказании психологической помощи в консультативном процессе.

Список использованных информационных источников

1. Дружинин В. Н. Психология общих способностей / В. Н. Дружинин – Санкт-Петербург : Питер, 2007. – 368 с.
2. Кочюнас Р. Основы психологического консультирования / Р. Кочюнас – Москва : Академический проект, 1999. – 240 с.

ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ СЕРЕД СТУДЕНТІВ КЗОЗ «КУПЯНСЬКИЙ МЕДИЧНИЙ КОЛЕДЖ ІМ. МАРІЇ ШКАРЛЕТОВОЇ»

***А. В. Натарова**, студент групи Ф-32;*
***І. В. Прус,** викладач – керівник науково-дослідницької та гуртkової роботи*
КЗОЗ «Куп'янський медичний коледж ім. Марії Шкарлетової», м. Куп'янськ, Україна

Спрямування освітньої програми на задоволення сучасних запитів суспільства і світових вимог ринку праці, переорієнтацію навчальної діяльності студентів на активне самостійне опрацювання професійно орієнтованої інформації суттєво актуалізує потребу у формуванні англомовної лексичної компетенції. Знання термінологічної лексики та здатність її адекватного використання сприяють кращому розумінню професійної інформації усних і письмових текстів та доцільності застосування майбутніми фахівцями отриманої інформації у власному мовленні.

В нинішніх умовах глобалізаційних процесів одним з важливих векторів розвитку автономності студента у навчальній діяльності і його свідомого ставлення до оволодіння іноземною мовою та ефективного опрацювання лексичного матеріалу є формування у майбутнього фахівця сфери медицини оптимальних особистісних стратегій вивчення мови.

Лексична компетентність складається з лексичних та граматичних елементів. Лексичні елементи включають стійкі вирази та однослівні форми.

Стійкі вирази складаються з кількох слів, які вживаються як одне ціле: розмовні вирази/формули, у тому числі: непрямі експоненти мовленнєвих функцій: привітання, прислів'я, архаїзми; фразеологічні ідіоми, часто семантично непрозорі, застиглі метафори, підсилювальні звороти. Їх використання часто концептуально й стилістично обмежене; застиглі, стійкі вирази, які вивчаються і вживаються як одне нерозривне ціле і є неподільними одиницями, в яких слова або вирази, що вводяться, утворюють повнозначні речення; дієслівні вирази; вирази з прийменниками; стійкі розмовні вирази, що складаються зі слів, які зазвичай вживаються разом.

В коледжі було проведено науково-дослідну роботу на тему: «Формування англомовної лексичної компетенції серед студентів КЗОЗ Куп'янського медичного коледжу».

Формування лексичної компетенції базувалося на опрацюванні автентичних фахових текстів. Саме автентичні фахові тексти є джерелом термінологічної лексики на основі якісних (змістових і мовних) та кількісних критеріїв. Критеріями відбору медичних термінів є такі: професійної спрямованості, адекватності цілям навчання, частотності, практичної необхідності і тематичності. За для їх засвоєння студентам було додатково запропоновано встановити сучасну комп'ютерну програму, завдяки якій, необхідні терміни з'являлися на моніторі щохвилини, що надало можливості запам'ятовувати слова.

Аналіз проблеми формування англомовної комунікативної компетенції та, зокрема, лексичної компетенції, показав, що у процесі формування лексичної компетенції доцільно виділити три етапи:

1) етап семантизації лексичних одиниць та створення орієнтовної основи для наступного формування лексичних навичок;

2) етап автоматизації дій студентів з лексикою на рівні слова, словосполучення та понадфразовому рівні;

3) етап автоматизації дій студентів з лексичними одиницями на текстовому рівні.

Проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів проблеми формування англомовної лексичної компетенції серед студентів медичних спеціальностей на засадах навчальних стратегій, зазначені нами знання та навички, етапи формування лексичної компетентності та критерії відбору лексичних одиниць фахового спрямування слугуватимуть основою для розробки методики формування лексичної компетенції в професійно орієнтованому говорінні студентів медичних спеціальностей.

Список використаних інформаційних джерел

1. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / [наук. ред. укр. вид. С. Ю. Николаєва]. – Київ : Ленвіт, 2003. – 273 с.

СТАН ГОТОВНОСТІ КОМАНДИРІВ ВІЙСЬКОВИХ ПІДРОЗДІЛІВ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ ДО ПЕДАГОГІЧНОЇ ФАСИЛІТАЦІЇ

О. С. Предиткевич, *спеціальність 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти, аспірант кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки Хмельницький національний університет, м. Хмельницький, Україна*

Визначення основних методологічних «ключів» до розуміння феномена педагогічної фасилітації, виявлення її сутності та педагогічної значимості; розгляд психолого-педагогічного механізму розвитку здатності командирів військових підрозділів Збройних сил України до фасилітації та його принципів і закономірностей зумовили необхідність аналізу наявної практики педагогічного сприяння розвитку здатності керівного складу до фасилітативного спілкування. Методологічні та методичні засади діяльності командирів військових підрозділів спеціально не розроблялися в рамках певних наукових шкіл, що зумовлено сформованою практикою співвідносити діяльність офіцера з діяльністю особового складу на основі єдиних дидактичних і загальнопедагогічних підходів. Педагогічні закономірності і принципи визначають діяльність командира військового підрозділу в тій же мірі, в якій вони повинні впливати на діяльність особового складу.

Здатність командирів військових підрозділів до фасилітативної дії детермінована низкою їх особистісних якостей і властивостей, насамперед таких, як емпатійність, орієнтованість на співпрацю, конгруентність. Науковці вважають, що існують особистісні детермінанти, які суттєво впливають на формування фасилітативних якостей керівного складу, зокрема надмірна емотивність, демонстративність тощо. Крім того, не кожен командир військового підрозділу може здійснювати фасилітацію. Необхідно, щоб він мав здатність до створення фасилітативної взаємодії з особовим складом, був професійно підготовленим до такої діяльності. Успішність здійснення командирами військових підрозділів педагогічної фасилітації залежить від їх індивідуальних особистісних якостей як суб'єкта діяльності.

Підготовка кваліфікованого керівного складу і розробка оптимальних способів включення суб'єкта в професійну діяльність – постійна проблема системи вищої військової освіти. Аналіз наукової і науково-методичної літератури [1; 2], досвід практичної підготовки командирів військових підрозділів свідчить про нечисленні наукові дослідження з кожного напряму підготовки військових фахівців керівного складу Збройних сил України. Зазначимо, що рівень професіоналізму тісно пов'язується з педагогічними вміннями і засвоєними методами діяльності командира військового підрозділу, тобто з рівнем володіння технологією. Не заперечуючи важливості засвоєння педагогічної технології, можна стверджувати, що головна проблема підвищення кваліфікації командирів військових підрозділів – це проблема фасилітативного спілкування під час навчального процесу у вищих військових навчальних закладах Міністерства оборони України та військових навчальних підрозділах вищих навчальних закладів України, а також у подальшій професійній діяльності.

Метою статті є визначення сучасного стану готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації.

У зв'язку з динамічним розвитком інформаційного суспільства професійна діяльність командирів військових підрозділів не є визначеною на період несення служби в Збройних силах України, а навпаки, передбачає необхідність неперервної освіти, готовність до підвищення своєї професійної компетентності. Здатність адаптуватися до змінних умов і технологій є особливо актуальною для командирів військових підрозділів, оскільки в сучасних умовах за період підвищення кваліфікації у вищому військовому навчальному закладі відбу-

вається зміна декількох поколінь програмних і апаратних засобів, з'являються нові інформаційні технології, оновлюється зміст навчальних дисциплін. Тому, в процесі підвищення кваліфікації командирів військових підрозділів потрібно не тільки формувати предметні знання і вміння, а також сприяти розвитку особистих якостей [3].

У системі післядипломної освіти набуті вміння змінюються, що призводить до формування і становлення командира військового підрозділу. Становлення керівного складу, який не має достатнього досвіду несення служби, супроводжується перетворенням репродуктивного рівня практичної підготовки на продуктивний. Застосування у системі післядипломної освіти педагогічної фасилітації, сприяє розвитку пізнавальної активності командирів військових підрозділів, збільшенню їх мотивації, що призводить до просування на більш високий рівень професійної підготовленості [4, с. 71].

Отже, готовність командира військового підрозділу до педагогічної фасилітації розглядаємо як двосторонній процес, який, з одного боку, пов'язаний з напрацюванням необхідних якостей творчої особистості, а з іншого – з формуванням у неї досвіду творчої діяльності.

Одержані результати переконують у потребі вдосконалення системи післядипломної освіти з формування готовності командирів військових підрозділів до педагогічної фасилітації.

Список використаних інформаційних джерел

1. Казанжи М. Й. Психологічні особливості фасилятивності як властивості особистості : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.01 – «Загальна психологія» / Марія Йосипівна Казанжи. – Одеса, 2007. – 190 с.
2. Кондрашихіна О. О. Формування здатності до фасилітаційних впливів у майбутніх практичних психологів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. псих. наук : спец. 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» / О. О. Кондрашихіна. – Київ, 2004. – 20 с.
3. Методика виховної роботи у військових підрозділах : навч. посіб. / В. М. Петренко. – Суми : Видавництво СумДУ, 2008. – 318 с.
4. Галіцан О. А. Формування педагогічної фасилітації майбутніх учителів у процесі навчання у вищому навчальному закладі : дис. … канд. пед. наук : 13.00.04 / Ольга Анатоліївна Галіцан. – Одеса, 2010. – 190 с.

СОЗНАТЕЛЬНОСТЬ ОТЦОВСТВА В ЮНОШЕСКОМ ВОЗРАСТЕ И РАННЕЙ МОЛОДОСТИ

Я. А. Прохорова, *специальность «Психология», группа ПС-43;*
Т. Г. Шатюк, *заведующий кафедрой социальной и педагогической психологии, кандидат педагогических наук, доцент – научный руководитель*
Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

Проблема целенаправленного развития психологической готовности юношей к отцовству в научном плане до сих пор остается открытой. При этом большинство авторов подчеркивают, что отцовство является важным условием развития ребенка и личности самого отца: по данным исследований отец влияет на полоролевую идентификацию; интеллектуальное развитие (интерес к учению); усвоение моральных норм; эмоционально-личностную сферу ребенка; а также его характерологические. Отцовство в целом выступает как источник жизненного опыта, необходимого растущему ребенку как потенциальному родителю. Кроме того, переход к отцовству предполагает преодоление личностного кризиса мужчиной, связанного с проблемой осознания себя отцом, принятия своих чувств и их самоконтроля.

Роль мужчины в семье как отца значительно более тесно связана с культурным и социально-историческим контекстом общества, нежели роль женщины-матери. Традиционные роли отца и мужчины остаются неизменными на протяжении многих поколений. В настоящий момент нормативные представления об отцовстве (как и о мужественности) претерпевают серьезные изменения. Идеал отца, по мнению Р. В. Овчаровой, может быть очень противоречивым и включать в себя полярные качества [1].

Базами проведения исследования по опроснику «Сознательное родительство» явились учреждения высшего и среднего специального образования г. Гомеля.

Характеристика выборки исследования: были опрошены 200 человек, а именно 25 человек – 17 лет, 24 человека – 18 лет, 26 человек – 19 лет, 25 человек – 20 лет, 19 человек – 21 год, 21 человек – 22 года, 20 человек – 23 года, 22 человек – 24 года, 18 человек – 25 лет.

Результаты исследования по опроснику «Сознательное родительство» представлены в таблице 1.

Таблица 1 – Результаты исследования по опроснику «Сознательное родительство»

Возраст		Названия шкал						
		Родительские позиции	Родительские чувства	Родительская ответственность	Родительские установки и ожидания	Семейные ценности	Стиль семейного воспитания	Родительские отношения
юношеский	17 лет	22,75	22,75	22,75	13,75	21,5	23,25	24
	18 лет	20,92	21,92	23,07	16	21,15	22,30	23,76
	19 лет	20,64	21,21	21,5	14,42	20,35	22,28	23,28
	20 лет	19,2	21,8	23,8	11,8	19,6	21,4	23,8
	Среднее значение	**20,87**	**21,92**	**22,78**	**13,99**	**20,65**	**22,30**	**23,71**
ранняя молодость	21 год	24	24,5	20,25	14	21,5	23	24,25
	22 года	22,83	25,16	23,83	16	22,66	27,5	26,5
	23 года	22	23	24,25	15	22,75	24,5	25,75
	24 года	20,33	21,5	17,83	12,66	20,33	20,16	21
	25 лет	19	21,75	25	14,5	21	24,5	25,25
	Среднее значение	**21,63**	**23,18**	**21,33**	**14,43**	**21,64**	**23,93**	**24,55**

Полученные данные по опроснику «Сознательное родительство» были подвергнуты статистической обработке с помощью критерия φ* – углового преобразования Фишера. На основании полученных результатов можно утверждать, что сознательность родительства в юношеском возрасте и ранней молодости имеет различия: сознательность родительства в период ранней молодости выше, чем в юношеском возрасте.

Таким образом, в юношеском возрасте сознательность отцовства ниже, чем в период ранней молодости.

Список использованных информационных источников

1. Гурко Т. А. Феномен современного отцовства / Т. А. Гурко // Мужчина и женщина в современном мире. Меняющиеся роли и образы. – Москва : Институт этнологии и антропологии РАН, 1998. – 184 с.

РОЛЬ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ПРОЦЕСІ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Л. М. Сипко, *викладач вищої кваліфікаційної категорії*
Полтавський кооперативний коледж,
м. Полтава, Україна

Провідною метою навчання англійській мові в ВНЗ являється формування комунікативної компетенції, тобто уміння зрозуміти англомовного співрозмовника, отримати достатньо повну інформацію в процесі читання англійських текстів, а також висловити свою думку, як усно, так і письмово.

Випускники вишів повинні володіти комунікативною готовністю для вдалого працевлаштування. Не можна стати успішним спеціалістом без професійного знання англійської мови.

Особливість навчальної дисципліни «Іноземна мова» полягає в тому, що метою навчання є не скільки знання про сам предмет (мовленнєва компетенція), скільки формування певних навичок та вмінь різних видів мовленнєвої діяльності на основі знань про спосіб діяльності (комунікативна компетенція). Звідси робимо висновок, що під час навчання іноземної мови необхідно організовувати самостійну діяльність студентів в тому виді мовленнєвої діяльності, якому їх навчають. Якщо навчають читанню, то кожному студенту необхідно надати можливість читати, вправлятися в читанні. В процесі навчання усної мови кожному студенту слід надати можливість говорити, висловлювати свої думки на іноземній мові та слухати іншомовну вимову.

Найважливішими характеристиками розвиненої інформаційної технології в навчанні є:

1) системність – середовище повинне являти собою завершений, системно узгоджений комплекс програмно-методичних засобів для всього циклу дисциплін, необхідних для побудови затребуваних навчальних програм;

2) дидактична якість програмно-методичного забезпечення, яка виникає при максимальному використанні візуалізації навчального матеріалу засобами мультимедіа, організації інтерактивної взаємодії зі студентом за рахунок логічних засобів комп'ютерних програм і можливостей комунікації;

3) широка багатофункціональність, яка дозволяє використовувати розроблені дидактичні засоби в різних формах отримання освіти (ден-

ної, заочної, вечірньої, екстернат) і при різних конфігураціях технічних засобів, як розвинених, так і мінімальних;

4) висока адаптованість тих, хто навчається до різноманіття вимог і викладачів до змісту навчання – опора на уже видані і доступні підручники і навчальні посібники, створені в різних вишах, забезпечення можливостей для викладачів та студентів активно змінювати елемент середовища з урахуванням своїх специфічних вимог;

5) технологічна мобільність – можливість використання елементів середовища в різних технологіях дистанційного навчання, яке використовується в вишах.

Сучасні інформаційні технології при вивченні англійської та інших іноземних мов дозволяють забезпечити: проведення аудиторних занять і самостійної роботи з розвитку навичок усного мовлення; поповнення активного словникового запасу; навички двостороннього перекладу; перевірку орфографії; аналітичну обробку повідомлень; синтез документів; перевірку знань (тестування). Найвища ефективність застосування комп'ютерних інформаційних технологій у мовній підготовці досягається при їх комплексному, системному використанні.

Аналізуючи використання інформаційних технологій у навчанні іноземних мов, можна виділити такі позитивні моменти його впровадження:

1) мотивує навчання;

2) дає можливість викладачеві застосовувати індивідуальний підхід;

3) сприяє розвитку самостійності студентів, спонукає користуватися інформацією, що безпосередньо стосується їхнього особистого чи професійного життя;

4) підвищує поінформованість щодо інших мов та культур;

5) завдяки наявності різноманітних типів текстів підвищує мовні компетенції;

6) забезпечує сучасний матеріал, що відповідає інтересам і потребам студентів;

7) пропонує автентичний і актуальний матеріал.

За останні роки навчання із застосуванням інформаційних та комунікаційних технологій стало звичним для більшості вищих навчальних закладів усього світу.

Комп'ютеризоване навчання на заняттях англійської мови реалізується на таких принципах:

1) індивідуалізація (можливість персонально працювати з кожним студентом, враховуючи його здібності, рівень знань, умінь та навичок);

2) диференціація (можна обирати та пропонувати студентам необхідні варіанти навчальних завдань, певної складності й кількості та у такій послідовності, що відповідає їхнім пізнавальним можливостям, рівню знань та умінь);

3) інтенсифікація (наявні різні засоби презентації навчального матеріалу, його структурування з широким залученням інтерактивних видів і форм робіт).

Серед головних дидактичних функцій, що можуть бути реалізовані за допомогою комп'ютерних технологій , треба зазначити такі:

- пізнавальна: так, наприклад, використовуючи комп'ютерні технології та Інтернет, можна отримати будь-яку необхідну інформацію та, використовуючи навчальні програми, на яких відображені текст, звук, зображення, відео, сприяти пізнавальній активності студентів;
- розвиваюча: робота студентів із навчальною програмою крім активації лексики сприяє розвитку таких необхідних пізнавальних процесів, як сприйняття, логічне мислення, пам'ять, уява;
- тренувальна: за допомогою комп'ютерних програм студенти мають можливість самостійно у нетрадиційній формі тренуватись та перевірити свій рівень знань та умінь з певної теми.

Використання сучасних інформаційних технологій на занятті – надзвичайно актуальне і водночас проблематичне питання для викладача іноземної мови. Наразі використання інформаційних технологій – одна з умов успішного вивчення іноземної мови. Тому викладач іноземної мови повинен, окрім ґрунтовної фахової підготовки, володіти сучасною комунікативною методикою, використовувати інформаційні технології на усіх етапах навчання – це вимога часу.

Список використаних інформаційних джерел

1. Гальскова Н. Д. Сучасні технології навчання іноземної мови / Н. Д. Гальскова. – Москва : Арті-Глоса 2000. – 192 с.
2. Карамишева Т. В. Вивчення іноземних мов за допомогою комп'ютера / Т. В. Карамишева. – С.П. : Союз, 2001. – 158 с.
3. Кузьміна І. П. Використання сучасних інформаційних технологій на заняттях з іноземної мови / І. П. Кузьміна // Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка : збірник наукових праць. – № 3(24). – 2008. – С. 186–190.
4. Ситдикова І. Комп'ютер поспішає на допомогу / І. Ситдикова // Іноземні мови в навчальних закладах. – Київ, 2004. – № 1. – С. 116–119.

УСНА ІСТОРІЯ ЯК МЕТОД ОРГАНІЗАЦІЇ ПОЗААУДИТОРНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ КУРСУ «ІСТОРІЯ УКРАЇНИ»

О. В. Трауцька, *викладач вищої кваліфікаційної категорії*
Полтавський кооперативний коледж,
м. Полтава, Україна

В умовах жорсткого конкурентного ринку праці актуальною є проблема оволодіння молодою людиною професією, яка б мала попит на ринку праці та водночас відповідала її пізнавальним інтересам і здібностям. В ході навчання та на заняттях історії України особливу увагу слід звертати на формування професійних здібностей. Серед останніх важливе місце належить комунікативним. Роль і значення виховання лідерських якостей студентів для майбутньої професії важко переоцінити, оскільки чим вищу керівну посаду займатиме студент в майбутньому, тим більший обсяг організаторських функцій він повинен виконати.

Студенти з розвинутими комунікативними якостями мають значний запас стратегій спілкування, уміють взаємодіяти з представниками різних груп. Умілий керівник повинен володіти здібністю поєднувати кілька важливих вмінь, таких як лідерські здібності, такт, привабливість, вміння запалювати людей конкретною справою, ентузіазм, комунікабельність.

Одним із процесів, який допомагає студенту сформувати такі якості та сприяє самореалізації, є позааудиторна робота.

Саме в ній відпрацьовуються різноманітні стратегії поведінки як на побутовому так і на професійному рівнях. Специфіка ситуацій позааудиторної діяльності частково повторює ситуації типові для майбутньої діяльності, що дає можливість навчитися знаходити правильні рішення у міжособистісних відносинах. На сьогоднішній день вивчення історії України стало важливим питанням, якому приділяється все більше уваги. Кожний викладач хоче зробити процес вивчення історії цікавим та захоплюючим. Практичний досвід переконує нас в тому, що одним з важливих факторів при вивченні історії України та інших предметів є мотивація, нестаток якої в студентів в наш час представляє певну складність. Зовсім нещодавно єдиною мотивацією студентів до вивчення історії України було отримання позитивної оцінки в диплом. Формування мотивації – це не переклад викладачем в голови студентів вже готових мотивів та цілей навчання, це насамперед ство-

рення умов для проявлення внутрішніх бажань до навчання, усвідомлення їх самими студентами. Формуванню та розвитку творчості студентів сприяють різні форми та методи позаудиторної роботи. Одним із таких є метод «усної історії». «Усна історія» – це метод, за допомогою якого дослідник отримує нове знання через усне повідомлення людей, які були учасниками або свідками історичних подій. Серед основних причин використання цього методу є наступні:

– з часом все менше залишається безпосередніх свідків та учасників найбільш знакових подій XX ст. Це спонукає все частіше звертатися до їхніх нащадків, маючи справу з вторинними спогадами;

– драматичні події на сході України та досвід АТО змушують звернутися до цього методу в спілкуванні з людьми.

Усна історія є новим, сучасним напрямком у методології історичних досліджень, що з усіх методик дослідження віддає перевагу саме усному опитуванню, анкетуванню, польовим дослідженням, усній традиції в поясненні історичного минулого.

Даний підхід до вивчення історичного минулого передбачає перетворення усної інформації, повідомленої респондентом, у джерела, що мають залучатися до наукового обігу.

Під джерелами усної історії слід розуміти будь-яку інформацію, отриману і зафіксовану дослідником у процесі вербального спілкування з людьми, котрі надають її на його прохання. Подібна інформація надається людьми у вигляді спогадів про події, свідками яких вони стали, розповідей про історичне минуле, цитування усної народної творчості (переказів, легенд). Це дозволяє дослідникові здійснювати порівняльний аналіз інформації, отриманої в процесі спілкування зі свідками-очевидцями та учасниками подій з уже відомими фактами.

Збір усної історії передбачає прямий контакт з людьми – безпосередніми свідками подій, носіями інформації. У спілкуванні з ними гостріше відчувається сама проблема дослідження, приходить усвідомлення тих моральних цінностей і життєвих орієнтирів, що були притаманні представникам минулих поколінь. Розмова з респондентами, чиє зріле життя припало на період першої половини XX століття, хто став свідком жахливих трагедій: голодомору, розкуркулення, Другої світової війни, сповнені яскравих епізодів із життя, що стають надбанням історії. Завдання історика-збирача усної історії полягає в тому, щоб зуміти скористатися знаннями респондентів для побудови наукового дослідження.

Студенти мають поміж собою домовитися щодо характеру запитань, щоб респондент не відмовився від власної манери говорити. Не слід також перебивати співрозмовника посеред фрази, задаючи чергове запитання, чи намагатися підтримувати розмову, погоджуючись чи, навпаки, не погоджуючись із почутим. Особливу цінність мають конкретні приклади з особистого досвіду респондента, що здатні проілюструвати ту чи іншу історичну подію або явище.

Пережитий і переосмислений в ході усних розповідей досвід вказує на те, що світ насправді значно складніший і багатогранніший, а не спрощений, як зазвичай подається у підручниках. Використання методу «усної історії», як позааудиторної навчальної діяльності дозволяє викладачеві враховувати особливості творчих здібностей студентів. У результаті створюється та реалізується модель творчої особистості, яка не лише володіє навичками спілкування, розуміє історичний процес, а й виявляє свій творчий потенціал, що є основою успішного подальшого професійного становлення особистості.

Список використаних інформаційних джерел

1. Грінченко Г. Усна історія :Методичні рекомендації з організації дослідження. Для студентів і аспірантів / Г. Грінченко. – Харків, 2007.
2. Нагайко Т., Лукашевич О. Повернення до усної традиції у вивченні історичного минулого (в контексті побутового аспекту історії). Українське державотворення: від минувшини до сьогодення / Матеріали науково-практичної конференції, 11–12 травня 2004 р. – Коломия, 2004. – 60 с. – С. 51–55.
3. Нагайко Т. Ю. Методичні рекомендації з організації та проведення досліджень з питань вивчення історичного минулого сільських населених пунктів засобами усної історії (для студентів історичних факультетів) / Т. Ю. Нагайко, А. О. Іваненко. – Переяслав-Хмельницький, 2005. – 40 с.

ФОРМУВАННЯ ХУДОЖНЬО-ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ – ВАЖЛИВЕ ЗАВДАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ

О. А. Удич, *викладач хорового диригування*
Вищий навчальний комунальний заклад «Білгород-Дністровське педагогічне училище», м. Білгород-Дністровський, Україна

У сучасній системі освіти вчитель як носій загальнолюдських цінностей, як будівник творчої людини є ключовою фігурою. Викладач

вищої школи, насамперед, – вихователь молоді. Одним з головних завдань цієї діяльності є формування ціннісного ставлення до оточуючого, суспільства, людей, професії. Тобто ціннісне ставлення має пронизувати все професійне життя.

Ціннісним орієнтаціям останні роки приділяється багато уваги, але деякі аспекти цієї проблеми ще не отримали належного розгляду в науково-педагогічній літературі.

Проблема ціннісних орієнтацій в її загальному та конкретному значеннях має міждисциплінарний характер. Більшість авторів розуміють ціннісні орієнтації, як відношення, а саме: ціннісна система свідомих ставлень особистості до суспільства, групи, праці, самої себе (В. М'ясищев); соціальні (ціннісні) відношення, що формуються в процесі діяльності й спілкування, які потім трансформуються в соціальні установки, а після ряду перетворень – у ціннісні орієнтації (Н. Фролова) [3] та ін.

У культурології ціннісні орієнтації також трактують як систему, а точніше, як відносно стійку систему спрямованості інтересів, потреб особистості, що задає напрям, основну лінію життя. (Словник філософії культури).

Фурсенко Т. Ф. розглядає структуру ціннісних орієнтацій у галузі музичної культури як комплекс бінарних компонентів: музично-естетичні інтереси і потреби, акти сприйняття й оцінки музичних явищ, аксіологічні установки і творча діяльність у сфері музики, життя і культури.

Зазначається, що загальноприйнятою є класифікація компонентів системи ціннісних орієнтацій за типами й видами культури, а саме: матеріальні та духовні ціннісні орієнтації. В духовних виділяються соціально-політичні, правові, моральні, естетичні, екологічні, трудові. О. Петінова вважає доцільним виділити окремим компонентом мистецькі (або художні) ціннісні орієнтації [2].

Л. І. Паньків говорить про формування художніх орієнтацій молоді, а саме, що вони проявляються у вибірковому ставленні до того чи іншого різновиду, жанру мистецтва та ін. Художні орієнтації виявляються, на думку автора, в художніх потребах, ідеалах, інтересах, цінностях, художніх установках. У структурі художніх орієнтацій виділяє три підсистеми: когнітивну, емоційну, діяльнісну. Отже, художні орієнтації створюють змістовну сторону спрямованості особистості до вивчення різноманіття мистецтва і виражають внутрішню характеристику особистісного ставлення до художніх образів [1].

Виходячи з проблеми недостатнього розкриття основного поняття в науковій літературі, ми пропонуємо таке визначення цього терміну: художньо-ціннісні орієнтації – важливий та динамічний компонент структури особистості, який зумовлює мотиваційно-регулятивну систему її життєдіяльності, що реалізується у художній формі людського світовідношення.

Мистецтво, як специфічна форма пізнання та відображення навколишньої дійсності у художніх образах, є носієм художніх цінностей (Л. І. Паньків). Фольклору, тобто народному мистецтву, відводиться велике значення в духовній культурі кожного народу. Він трактується як мистецтво передачі художніх творів, яке матеріально не фіксується (І. Земцовський); складне утворення, в основі якого лежить синтез мистецтв (Л. Виноградова); особливий тип культури, який має свої принципи, цілісну функціональність та змістовну організацію (В. Бахтін та ін).

Чимало науковців вважають фольклор як одну з найголовніших цінностей будь-якого народу. Він має дуже потужний виховний потенціал. Історично склалося так, що впродовж тривалого часу на теренах нашої держави різні за походженням народи мешкали на спільній території, що сприяло взаємовпливу різних культур. Ми маємо виховувати у молоді повагу до чужої культури та збереження національних традицій. Щоб наблизити учнів до перлин народної творчості, кожен вчитель, а особливо вчитель музики, має залучити до роботи зразки музичного фольклорного мистецтва. Через народне мистецтво молодь відчуває інформацію, культурний код минулих поколінь, відображаються характерні особливості нації.

Один з ефективних шляхів формування художньо-ціннісних орієнтацій є народно-пісенне музикування.Це стає дуже важливим особливо для майбутнього вчителя музики, як вихователя музичної культури дітей та молоді, музиканта-просвітителя, транслятора культурних традицій.

Студенти є носіями етнічних особливостей свого народу. На наш погляд, прикладом формування художньо-ціннісних орієнтацій є робота фольклорного ансамблю «Рідні наспіви», який вже більше 30 років існує в ВНКЗ «Білгород-Дністровське педагогічне училище» Одеської області. Його особливістю є цілеспрямована робота над Бессарабським фольклором.

Під час роботи в ансамблі, студенти привозять музичний матеріал, обробляють його, «доносять» до слухача з усіма особливостями, які

вносили в неї виконавці, враховуючи місце та час дії, особливості інтонування, рух, приговорки, притопи, вигуки та ін.

Ретельно вивчати, аналізувати та відтворювати на сцені всі особливості народно-пісенного музикування – основне завдання діяльності фольклорних ансамблів. Вказану діяльність можна вважати педагогічно доцільною лише тоді, коли при цьому вчитель формує художньо-ціннісні орієнтації їх учасників.

Список використаних інформаційних джерел

1. Паньків Л. І. Проблема формування художніх орієнтацій молоді у координатах духовності [Електронний ресурс] / Л. І. Паньків // Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. Психолого-педагогічні науки. – 2015. – № 2. – С. 58–61. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzspp [2.12.2015]. – Назва з екрана.
2. Петінова О. Соціально-побутове в ціннісних орієнтаціях особистості / О. Петінова – Одеса : [б. в.], 2004. – 20 с.
3. Фролова Н. Трансформація ціннісних орієнтацій : автореф. дис… канд. психол. наук: спец. 19.00.01 – Київ : 1998. – 20 с.

ВНЕДРЕНИЕ РАБОТЫ ГОРОДСКИХ УЧРЕЖДЕНИЙ КУЛЬТУРЫ - КАК ИННОВАЦИОННЫЕ ФОРМЫ ОБРАЗОВАНИЯ

О. В. Шереметова, *старший преподаватель кафедры товароведения*
Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации, г. Гомель, Республика Беларусь

Развитие общества невозможно без достижений в области науки, культуры, образования, искусства, прогрессивных преобразований в различных сферах общественной жизни. Одним из высших приоритетов государства является образование и, следовательно, занимает важную позицию в будущем нашей страны. Система высшего образования в Республике Беларусь динамично изменяется под воздействием происходящих в образовательной сфере перемен. Соответственно, городские учреждения культуры не могут оставаться в стороне от инновационных технологий для привлечения молодежи, с целью формирования культурной городской среды в контексте компетентностного подхода.

Компетентностный подход – это совокупность общих принципов определения целей образования, отбора содержания образования, организации образовательного процесса и оценки образовательных результатов. К числу таких принципов относятся следующие положения:

✓ смысл образования заключается в развитии у обучаемых способности самостоятельно решать проблемы в различных сферах и видах деятельности на основе использования социального опыта, элементом которого является и собственный опыт обучающихся;

✓ содержание образования представляет собой дидактически адаптированный социальный опыт решения познавательных, мировоззренческих, нравственных, политических и иных проблем;

✓ организация образовательного процесса заключается в создании условий для формирования у обучаемых опыта самостоятельного решения познавательных, коммуникативных, организационных, нравственных и иных проблем, составляющих содержание образования.

С переходом образовательного процесса на компетентностную модель происходит активизация поиска путей и средств повышения эффективности образования, внедрение инновационных образовательных технологий.

Открытие учреждения «Дворец культуры и спорта Гомельского химического завода имени 50-летия СССР» состоялось 19 декабря 1974 г. Проект разрабатывался с 1967 года [1]. В июне 1986 года название изменилось на Дворец культуры и спорта Гомельского химического завода имени 50-летия СССР, Ордена «Знак почёта». В 2000 году, решением Гомельского областного исполнительного комитета, Дворец культуры Гомельского химического завода передан в городскую собственность и переименован в Государственное учреждение «Дворец культуры »Фестивальный».

Основными задачами государственного учреждения «Дворец культуры «Фестивальный» являются:

- сохранение, развитие и преумножение достижений национальной культуры;
- организация и развитие новых форм культурной деятельности и отдыха;
- развитие самодеятельного художественного творчества в различных его проявлениях;

- раскрытие и поддержка творческой индивидуальности и талантов гомельчан;
- содействие познавательной активности и организации свободного времени различных групп населения города;
- практическая поддержка социально-значимых творческих инициатив любительских объединений, клубов по интересам в сфере культуры и спорта;
- оказание платных услуг, организация отдыха и досуга граждан.

В учреждении работает 50 клубных формирований, в которых занимается более 900 человек.

Инновационной формой привлечения молодежи к культурной городской среде является проведение квестов. Квест (от англ. *quest*) – поиск, искомый предмет [2, с. 602], или приключенческая игра (от англ. *adventure game*) – один из основных жанров компьютерных игр, представляющий собой интерактивную историю с главным героем, управляемым игроком. Важнейшими элементами игры в жанре квеста являются собственно повествование и исследование мира, а ключевую роль в игровом процессе играют решение головоломок и задач, требующих от игрока умственных усилий. Игры, объединяющие в себе характерные признаки квестов, выделяют в отдельный жанр – ролевые игры. Ролевые игры, популярные у молодежи и востребованные в студенческой среде, представляют собой моделирование событий, происходящих в определённом мире в определённое время. Индивидуальные и коллективные действия игроков составляют сюжет игры.

Таким образом, квест можно рассматривать как разновидность «образовательной технологии» – это процессная система совместной деятельности учащихся и преподавателя по проектированию (планированию), организации, ориентированию и корректированию образовательного процесса с целью достижения конкретного результата при обеспечении комфортных условий [3, с. 156].

В результате участия в ролевых играх (квестах) молодые люди (студенты) приобретают и практически совершенствуют следующие компетенции.

1) *Академические компетенции специалиста*, включающие знания и умения по изученным дисциплинам и умение учиться.

2) *Социально-личностные компетенции специалиста*, включающие культурно-ценностные ориентации, знания идеологических, нравственных ценностей общества и государства и умения следовать им.

3) *Профессиональные компетенции специалиста*, включающие способности решать задачи, разрабатывать планы и обеспечивать их выполнение в сфере профессиональной деятельности.

Список использованных информационных источников

1. Дворец культуры «Фестивальный» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.dkf.by/ (дата доступа : 16.11.2017). – Название с экрана.
2. Мюллер В. К. Англо-русский словарь : 53000 слов / В. К. Мюллер. – 18-е изд., стереотип. – Москва : Рус. яз., 1981. – 888 с.
3. Шереметова О. В. Образовательные технологии в формировании компетенций безопасности жизнедеятельности будущих специалистов / О. В. Шереметова // Союз науки и практики: актуальные проблемы и перспективы развития товароведения : сборник научных статей международной научно-практической конференции, Гомель, 4 ноября 2016 г. – Гомель, учреждение образования «Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации», 2016. – С. 156–159.

ДОСЛІДЖЕННЯ ЯКОСТІ КЕФІРУ ЗА ОРГАНОЛЕПТИЧНИМИ ПОКАЗНИКАМИ

А. С. Божко, *студентка групи ТЕМС-61м;*
Н. В. Омельченко, *завідувач кафедри експертизи та митної справи, к. т. н., професор – науковий керівник*
Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава, Україна

Органолептичні властивості кефіру залежать від багатьох показників, зокрема від зовнішнього вигляду, консистенції, смаку, запаху і кольору. Кисломолочні продукти, що одержують за допомогою змішаного бродіння в резервуарах, мають порушений згусток сметаноподібної консистенції, що легко переміщується. Згусток пронизаний бульбашками газу, який утворився в результаті життєдіяльності закваски – газоутворюючих мікроорганізмів і дріжджів.

Мета дослідження – визначення якості кефіру за органолептичними показниками на відповідність вимогам ДСТУ 4417: 2005 «Кефір. Технічні умови «[1].

Об'єкт дослідження – кефір нежирний ТМ «Волошкове поле» (виробник – ПАТ «Юрія», Україна) в картонній упаковці Pure-Pak масою нетто 950 г. Метод досліджень – органолептичний.

У табл. 1 наведені результати дослідження якості кефіру нежирного ТМ «Волошкове поле» за органолептичними показниками (зовнішній вигляд, консистенція, смак, запах, колір).

Таблиця 1 – Результати дослідження якості кефіру нежирного ТМ «Волошкове поле»

Наименування показника	Характеристика за ДСТУ 4417:2005 «Кефір. Технічні умови» [1]	Характеристика досліджуваного зразка
1	2	3
Зовнішній вигляд та консистенція	Однорідна, в'язка, з порушеним або непорушеним згустком (залежно від технології виробництва).	Однорідна, в'язка, з газоутворенням

Продовж. табл. 1

1	2	3
Зовнішній вигляд та консистенція	Допускається: газоутворення, яке викликане нормальною життєдіяльністю мікрофлори кефірної закваски; незначне відділення сироватки	
Смак і запах	Чистий, кисломолочний. Смак, що пощипує, без сторонніх присмаків і запахів	Запах чистий, приємний, кисломолочний, без сторонніх запахів. Смак, що пощипує, без сторонніх присмаків
Колір	Молочно-білий, однорідний по всій масі	Молочно-білий, однорідний по всій масі

Досліджуваний зразок – це однорідна, в'язка рідина з газоутворенням; з чистим, приємним запахом і смаком, який пощипує; без сторонніх присмаків і запахів; молочно-білого, однорідного кольору.

Таким чином, за органолептичними показниками кефір нежирний ТМ «Волошкове поле» (виробник – ПАТ «ЮРІЯ», Україна) відповідає вимогам ДСТУ 4417: 2005 «Кефір. Технічні умови « [1].

Список використаних інформаційних джерел

1. ДСТУ 4417:2005 «Кефір. Технічні умови» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ukrapk.com/gosts/milk/dsty_44172005_kefir.html. – Назва з екрана. – Назва з екрана.

ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ЯК ОСНОВА ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ

Г. Ю. Величко, *спеціальність «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність», студентка гр. ОТ-121м;*
Л. В. Семерунь, *доцент кафедри підприємництва і торгівлі, к. е. н. – науковий керівник*
Одеський національний політехнічний університет, м. Одеса, Україна

В сучасних умовах ринкових відносин позитивні фінансові результати являють собою основу економічного розвитку підприємницьких структур. Для забезпечення прибуткової діяльності підприємству не-

обхідно застосовувати різноманітні економічні інструменти, які допоможуть забезпечити його розвиток, аналізувати результати підприємницької діяльності та виявляти певні проблеми, що стримують повноцінне функціонування. Саме тому в даний час склалися об'єктивні передумови для використання на підприємствах системи діагностики, яка дозволяє проводити дослідження всіх економічних процесів та служить базою для обґрунтування ефективних управлінських рішень.

Метою даного дослідження є огляд сучасних діагностичних інструментів ефективного управління фінансовими результатами, характеристика їх переваг та недоліків відповідно до умов функціонування вітчизняних підприємницьких структур.

Ефективне управління фінансовими результатами забезпечується системою моніторингу, що дозволяє вчасно виявляти дисбаланс у функціонуванні підприємства. Під системою моніторингу розуміють спеціально організоване, систематичне спостереження за економічним станом об'єктів, явищ, процесів з метою їх оцінки, фінансового контролю і прогнозу. Моніторинг управління діяльністю підприємства повинен забезпечувати відповідні управлінські структури необхідною інформацією для прийняття рішень щодо запобігання можливих дисбалансів. Набір методів моніторингу фінансової діяльності досить широкий. Використання цих методів засновано на наявності відповідної інформаційної бази, що сполучає в собі всі елементи моніторингу [1]. Перевагами використання системи моніторингу в підприємницькій діяльності є:

а) підвищення ступеня незалежності, об'єктивності і оперативності в оцінці економічних процесів формування і розподілу прибутку;

б) формування необхідної інформаційно-аналітичної бази для вирішення питань розвитку підприємства;

в) створення необхідної основи для подальшого вдосконалення інструментів стратегічного управління, зокрема, при прогнозуванні фінансових результатів підприємства.

Моніторинг поточної та перспективної діяльності має базуватися на системі показників. Незважаючи на прогресивність комплексних систем показників, існують труднощі їх застосування для оцінці ефективності діяльності та процесів формування прибутку підприємства, бо всі вони ґрунтуються тільки на фінансових критеріях, які відбивають діяльність підприємства в минулому і не можуть проілюструвати поточну роботу менеджерів, що зумовлює розрив між стратегічною й оперативною діяльністю. Важливо те, що розвиток негатив-

них тенденцій у діяльності підприємства може відбитися на фінансових показниках не відразу, а на тій стадії, коли вже неможливо поправити ситуацію незначними змінами, а необхідно вирішувати глобальну проблему виживання. Тому для успішного управління сучасним підприємством при проведенні моніторингу одних фінансових показників недостатньо, потрібен новий підхід з використанням системи збалансованих показників, що забезпечують механізми управління набором взаємопов'язаних показників.

Економічна наука вже розробила декілька варіантів збалансованої системи показників. Найґрунтовнішим серед них є модель Р. Каплана і Д. Нортона, яку відбиває стратегічно важливі аспекти діяльності підприємства: фінанси; відносини з клієнтами; організація внутрішніх бізнес-процесів; інновацій розвитку та підготовки кадрів [2].

Через те, що вищеназвані аспекти можна охарактеризувати за допомогою великої кількості показників, їх кількість доцільно обмежити до п'яти по кожному з напрямків. Головною умовою залучення показника до системи збалансованих показників є те, що він повинен відповідати таким вимогам, як: зв'язок із стратегією діяльності підприємства, доступність, взаємопов'язаність з іншими показниками системи, можливість кількісного визначення, зрозумілість, можливість визначення необхідних коректив в разі відхилення від запланованого значення тощо [3].

Перевагами застосування збалансованої системи показників є:

– проста структура для опису стратегічних задач та моніторингу діяльності;

– розробка методології та пошук коефіцієнтів ведуть до розуміння специфіки діяльності;

– побудова системи управління навколо нових наборів показників та нових способів їх виміру;

– взаємозв'язок оперативного та стратегічного менеджменту;

– створення схеми для формування зверху вниз стратегії за всіма ієрархічним рівням;

– реалізація стратегії має об'єктивний характер;

– нова концепція вдало інтегрується з системою контролінгу та методами управління, які спрямована підвищення вартості підприємства.

Таким чином, збалансована система показників як основа діагностики фінансових результатів підприємства являє собою інструмент, що забезпечує процес ефективного управління набором взаємопов'я-

заних показників у сукупності, допомагає оцінити результати підприємницької діяльності та ефективність реалізації поставленої стратегії. Проте існує проблема використання певного стандартизованого набору показників для українських підприємств, що ускладнює застосування збалансованої системи показників. Існуючі системи потребують певної корекції на основі теоретичного обґрунтування при її розробці для конкретного підприємства, дослідження особливостей формування і реалізації стратегії відповідно до умов функціонування вітчизняних підприємницьких структур.

Список використаних інформаційних джерел

1. Шелудько В. М. Фінансовий менеджмент : підручник / В. М. Шелудько. – Київ : Знання, 2006. – 439 с.
2. Економічна діагностика діяльності підприємства : методичний та практичний інструментарій / Л. В. Фролова, О. О. Никитенко, С. О. Ермак, Л. В. Івкова. – Донецьк, 2007.
3. Каплан Роберт С., Сбалансированная система показателей. От стратегии к действию / Каплан Роберт С., Нортон Дейвид П. – 2-е изд., испр. и доп. / пер. с англ. – Москва : ЗАО «Олимп-Бизнес», 2004. – 320 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВИРОБНИЦТВА МОЛОКА ПИТНОГО ДЛЯ ХАРЧУВАННЯ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ

Т. Р. Верлос, *студентка групи ТЕМС-61м;*
Н. В. Омельченко, *завідувач кафедри експертизи та митної справи, к. т. н., професор – науковий керівник*
Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава, Україна

Молоко – цінний продукт харчування, який є джерелом основних речовин, необхідних для нормального розвитку і здоров'я людини. Питне молоко відрізняється високими споживними властивостями з порівняно низькою енергетичною цінністю – 60 ккал на 100 г продукту. Молоко на 88 % складається з води, містить 3,20 % білка, 3,25 % жиру і 5,20 % вуглеводів [1]. До споживних властивостей, а особливо до безпеки і якості молока питного для харчування дітей, пред'являються підвищені вимоги. Для його виробництва використовують відібрану сировину, а виробляють таке молоко в спеціальних цехах і на спеціальних лініях.

Основним виробником молока питного для харчування дітей в Україні є спеціалізований завод з виробництва дитячого молочного харчування, розташований в екологічно чистому районі Київської області (біля Згуровського дендропарку) філія ПАТ «Яготинський маслозавод», – «Яготинське для дітей». На заводі встановлено сучасне обладнання із Швеції, Італії, Німеччини, Болгарії та інших країн. Під торговою маркою «Яготинське для дітей» випускається повний асортимент молочної продукції для малюків від 6 місяців. На даному підприємстві постійно перевіряють якість сировини. Молоко відбирають на спеціальних фермах в екологічних зонах, які відповідають суворим умовам виробництва молока для дитячого харчування і контролюються державою. При прийманні на заводі вся сировина проходить жорсткий багатоступінчастий контроль якості.

Технологічний процес виробництва молочної продукції для дітей у філії ПАТ «Яготинський маслозавод» – «Яготинське для дітей» виключає використання будь-яких консервантів, синтетичних барвників або інших шкідливих харчових добавок, а також цукру. Молоко питне для харчування дітей обов'язково збагачують жиророзчинними вітамінами A, D і E. Їх дозування, а також співвідношення в продукті, підібрані відповідно до рекомендацій фахівців з урахуванням потреб дитячого організму і віку. При ультрапастеризації прагнуть максимально зберегти корисні властивості молока. Її проводять за допомогою ультрависоких температур (125–138 °С) протягом 2–4 секунд. Потім швидко охолоджують. При такому режимі гине вся шкідлива мікрофлора, але при цьому зберігаються корисні речовини. Готовий продукт поміщають в асептичну упаковку Тетра Пак або скляну тару, що перешкоджає повторному зараженню продукту вже після фасування. У такій упаковці молоко залишається гарантовано свіжим і безпечним протягом декількох місяців. І ще одна особливість виробництва молока питного для харчування дітей на підприємстві – кожна партія готової продукції перед відправленням у роздрібну торговельну мережу неодноразово і ретельно перевіряється службами контролю якості заводу [2].

Таким чином, при виробництві молока питного для дітей, постійно регламентується якість вихідної сировини; використовується оптимальний для харчування дітей склад жиророзчинних вітамінів; ультрапастеризація максимально зберігає корисні властивості готового продукту.

Список використаних інформаційних джерел

1. Пейте, дети, молоко – будете здоровы! [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://meddoc.com.ua/pejte-deti-moloko (дата обращения : 26.03.2017). – Название с экрана.
2. Яготинське для дітей [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://yagotynkids.com.ua/ru/production/about (дата обращения : 26.03.2017). – Название с экрана.

ХАРАКТЕРНЫЕ ЧЕРТЫ РЫНКА СТЕКЛЯННОЙ ПОСУДЫ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

В. Г. Гончарова, *специальность «Товароведение и экспертиза товаров», студент группы Тп-1;*
К. И. Локтева, *доцент кафедры товароведения, к. т. н., доцент – научный руководитель*
Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации, г. Гомель, Республика Беларусь

Стекольная промышленность Республики Беларусь вырабатывает широкий ассортимент товаров, в том числе товаров народного потребления, без которых невозможен налаженный быт людей.

Изучение современного состояния рынка посуды из стекла в Республике Беларусь позволило установить ряд его характерных черт.

1) Рынок формируется в условиях снижения объемов производства выпускаемой продукции.

В 2016 г. в Республике Беларусь было произведено 78 035 тыс. банок для консервирования, пробок, крышек и аналогичных изделий из стекла, 83 075 тыс. бутылок из бесцветного стекла и прочих ёмкостей из стекла, 143 923 тыс. бутылок из цветного стекла, 3 438 тыс. сосудов для питья из свинцового хрусталя, а также 2 069 тыс. сосудов для питья, кроме изготовленных из свинцового хрусталя, ручной или механической обработки. При этом по большинству видов продукции, кроме бутылок стеклянных, объёмы производства значительно сократились [1].

Сказались: некоторое снижение покупательной способности населения, перенасыщенность рынка отдельными товарами этой группы и т. п. В ряде случаев производимая стеклянная тара не выдерживает конкуренции с пластмассовой.

2) В республике многое делается для расширения ассортимента стеклянных изделий.

На стеклозаводах страны осуществляется поэтапная модернизация, реализован ряд инновационных проектов. В результате предприятия расширили ассортимент посуды, стеклянной тары и других изделий, в том числе медицинского назначения. Так, например, на ПРУП «Борисовский хрустальный завод» освоен выпуск стеклотрубки, ампул шприцевого и вакуумного наполнения, медицинской тары. В ОАО «Гомельстекло» с участием австрийской компании организовано стеклотарное производство мелкого ассортимента, в том числе банок для продуктов детского питания.

3) Определенные проблемы существуют в торговле изучаемой группы товаров.

Установлено, что розничный товарооборот по продаже домашней утвари, ножевых изделий, фаянсовой посуды, изделий из стекла, фарфора и керамики в 2016 г. несколько снизился по сравнению с 2015 г.

При этом удельный вес товаров вышеназванной группы в общем товарообороте торговых организаций уменьшился в 2016 г. по сравнению с предшествующим годом с 0,8 до 0,7 %. Доля этих товаров в товарообороте непродовольственных товаров снизилась с 1,62 до 1,49 % [2].

Представляется, что снижение покупательной способности населения вызвало перераспределение доходов, направляемых на приобретение непродовольственных товаров, в сторону более приоритетных направлений расходования средств – продуктов питания, транспортных расходов, оплату услуг ЖКХ и др.

Обращает на себя тот факт, что удельный вес этих товаров в розничном товарообороте непродовольственных товаров организаций системы потребительской кооперации республики составляет около 6 % и их доля растет [3].

4) Активно развивается фирменная торговля стеклянной посудой, интернет-торговля.

5) Цены на стекло и изделия из него имеют устойчивую тенденцию к росту [2].

При этом в последнее время отмечается уменьшение темпов их роста. Также как и по другим товарным группам, в последнее время наибольшим спросом пользуются изделия недорогие.

6) Экспорт стекла и стеклянных изделий в последние годы имеет тенденцию к увеличению.

Так, в 2016 г. экспорт стекла и стеклянных изделий составил 213,2 млрд дол. США и, хотя и не достиг уровня 2011 г., но по срав-

нению с 2015 г. возрос на 21,1 %. При этом доля экспорта стекла и изделий из него в общем объеме экспорта увеличилась на 0,25 %.

Основным покупателем стекла и изделий из него среди стран СНГ является Россия. Экспорт стеклянных изделий в страны СНГ в 2016 г. по сравнению с 2015 г. увеличился на 9,7 %. Объем экспорта стеклянных изделий в страны вне СНГ в 2016 г. по сравнению с предшествующим годом возрос на 45,5 % [4].

7) В настоящее время на рынке стеклянной посуды существует высокая конкуренция.

На белорусском рынке, кроме посуды отечественного производства, представлено много изделий российского производства, а также зарубежных брендов, прежде всего: Luminarc, Pasabahce, Bormioli Rocco, Bohemia Glass и др.

По-прежнему актуальной является проблема конкурентоспособности отечественной продукции.

8) Импорт этих товаров не удалось существенно снизить.

Импорт стекла и изделий из него в 2016 г. составил 128,4 млрд дол. США и по сравнению с 2015 г. он даже возрос на 9,8 %.

Доля импорта стекла и изделий из них в общем объеме импорта страны имеет также тенденцию к увеличению: в 2016 г. по сравнению с 2015 г. она увеличилась на 0,08 % [4].

В страновой структуре импорта лидируют Россия, Украина, Франция.

При этом внешнеторговое сальдо положительное, что является позитивным моментом внешнеэкономической деятельности и связано, прежде всего, с проводимой в стране «политикой импортозамещения».

9) Покупательский спрос на стеклянную посуду за последние годы не претерпел каких-либо кардинальных изменений, ему присущи те же особенности, которые сформировались несколько лет назад.

Стеклянная посуда все чаще используется для сервировки стола, для принятия пищи и напитков, как в домашних условиях, так и в организациях общепита, взамен традиционных фарфорово-фаянсовых изделий.

Как и в предшествующие годы, спрос на посуду из обыкновенного стекла выше, чем на посуду из хрустального стекла. Отмечается возрастание интереса покупателей к посуде из жаростойкого стекла.

Рынок стеклянной посуды насыщен.

Вместе с тем, внутригрупповая структура ассортимента не в полной мере может удовлетворить покупательские предпочтения. Так,

ощущается недостаток оригинальных по дизайну стеклянных изделий; продукции сувенирного назначения, интерес к которой возрастает по мере увеличения туристического потока в Республику Беларусь в целом и при проведении крупных международных мероприятий (Славянский базар, Сожский хоровод и т. п.); интересных актуальных подарочных изделий к праздникам (Новый год, День влюбленных, 23 февраля, 8 Марта), рассчитанных на самую активную категорию покупателей – молодежь.

Список использованных информационных источников

1. Промышленность Республики Беларусь : стат. сборник. – Минск : Национальный статистический комитет, 2017. – 215 с.
2. Розничная и оптовая торговля Республики Беларусь : стат. сборник. – Минск : Национальный статистический комитет, 2017. – 224 с.
3. Итоги финансово-хозяйственной деятельности Белкоопсоюза. – Минск : БКС, 2016. – 85 с.
4. Внешняя торговля Республики Беларусь : стат. сборник. – Минск : Национальный статистический комитет, 2017. – 389 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ТУРИЗМІ

Є. В. Гусинец, *старший викладач, магістр педагогічних наук, здобувач;*
Ю. А. Григор'єв, *викладач*
Гомельський державний університет імені Франциска Скорини, м. Гомель, Республіка Білорусь

Підприємницька діяльність в сфері туризму носить досить складний і багатоаспектний характер. Зазначене властивість підприємництва обумовлено різноманіттям туризму, і це цілком зрозуміло, оскільки об'єктом туристичного обслуговування є людина з його суто індивідуальними потребами [1].

Ринок туристичних послуг в даний час є досить розвиненим. Він визначає функції і види діяльності суб'єктів підприємницької діяльності в туризмі. В першу чергу до суб'єктів підприємницької діяльності слід віднести туристських операторів, туристичних агентів, а також пов'язаних з ними підприємств туристської інфраструктури [2].

В сучасних умовах туризм є одним з найважливіших джерел надходження коштів до бюджетів усіх рівнів. Держава забезпечує можли-

вості для підприємництва в туризмі, в першу чергу, за рахунок створення туристських кластерів [3].

Місце туристичної галузі та туристичного підприємництва в сучасній економіці представлено на рисунку 1.

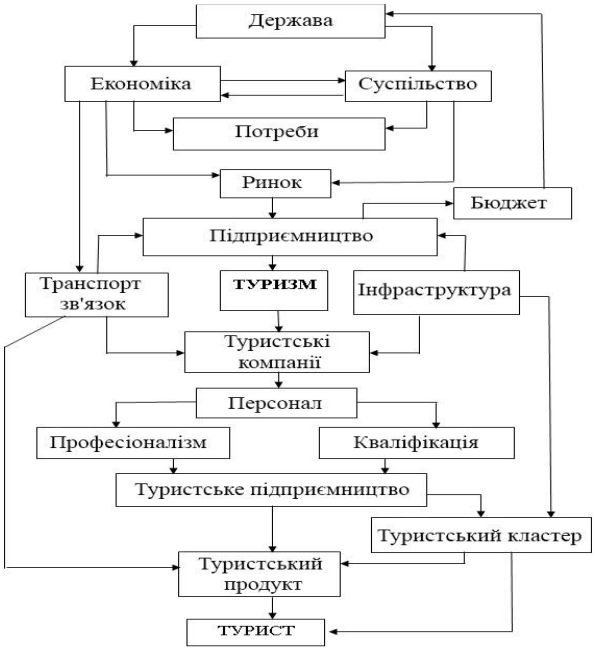

Рисунок 1 – Місце підприємництва туризму в економіці [4]

Для більш повного уявлення сутності підприємницької діяльності в туризмі необхідно розглянути види підприємництва в сфері туризму.

1. Туроперейтинг. Є основним видом туристського бізнесу. Вирішує основну задачу підприємства туризму – залучення підприємств в сферу туристського обслуговування, а також забезпечення комплексного обслуговування туристів. Туроперейтинг можна віднести до виробничої сфери підприємницької діяльності.

Туроператорська діяльність – являє собою підприємницьку діяльність, метою якої є отримання прибутку за рахунок задоволення потреб туристів у відпочинку. Характерною формою для туроперейтинга є колективна форма підприємництва.

2. Турагентська діяльність – вид підприємницької діяльності, метою якої є отримання прибутку через задоволення потреб клієнтів в організованому відпочинку, а також посередницькі послуги в сфері туризму і соціально-культурного сервісу.

Даний вид діяльності відноситься до комерційної сфері бізнесу. Туристські агентства в даному випадку виступають посередниками між продавцем і покупцем туристських послуг.

3. Готельна діяльність. Вид підприємницької діяльності, метою якої є отримання прибутку за рахунок задоволення потреб туристів в послугах розміщення. Як правило, готельна діяльність відноситься до виробничої сфери. В рамках готельного бізнесу діє велика кількість малих і середніх підприємств, а також великих корпорацій.

4. Підприємства харчування. Вид підприємницької діяльності, метою якого є отримання прибутку за рахунок задоволення потреб туристів в послугах харчування. Підприємства харчування відносяться до виробничої сфери підприємницької діяльності.

5. Транспортне обслуговування. Являє собою вид підприємницької діяльності, метою якого є отримання прибутку за рахунок задоволення потреб туристів в послугах переміщення. Транспортне обслуговування відноситься до виробничої сфери підприємницької діяльності.

6. Страхові компанії. Підприємницька діяльність, метою якої є отримання прибутку за рахунок задоволення потреб туристів в забезпеченні безпеки життя і майна. Страхування туристів відноситься до сфери фінансів.

7. Санаторно-курортні установи – метою підприємницької діяльності в даному випадку є отримання прибутку від реалізації оздоровчих послуг. Даний вид підприємницької діяльності відноситься до виробничої сфери бізнесу. Прикладами такого роду установ виступають санаторії, профілакторії, пансіонати і т. д. Для даного виду установ властива колективна форма ведення бізнесу.

8. Екскурсійне обслуговування. Метою є задоволення потреб туристів в екскурсійних послугах. В рамках екскурсійного обслуговування створюються і реалізуються екскурсійні послуги, отже, воно відноситься до виробничої сфери. Екскурсійні установи рідко створюються як відокремлений підприємство, найчастіше вони входять до складу туроператорів або турагентів.

9. Організація дозвілля туристів. Вид підприємницької діяльності, метою якого є задоволення потреб клієнтів туристських організацій в розвагах. Дозвілля виконує ряд важливих функцій, таких як вихован-

ня, навчання, підвищення культурного рівня та відпочинок. Дозвілля відноситься до виробничої сфери підприємницької діяльності. Для установ дозвілля характерна колективна форма ведення бізнесу.

Прикладом такого типу установ є цирки, зоопарки, кінотеатри тощо. В даний час туристське підприємництво набуло широкого поширення, чому в чималій мірі сприяв розвиток транспорту та інформаційних технологій. Дана обставина, в свою чергу, породило мобільність і комунікабельність сучасного суспільства. Важливо відзначити, що туризм став невід'ємною частиною духовних потреб людини як особистості.

Список використаних інформаційних джерел

1. Крутик А. Б. Підприємництво & туристика: наука і керівництво до дії : монографія / А. Б. Крутик. – Санкт-Петербург : Изд-во «Астерион», 2015. – С. 52.
2. Крутик А. Б. Постулати теорії підприємництва в туризмі / А. Б. Крутик. – Санкт-Петербург : Астерион. – 2015. – С. 3.
3. Мартишенко М. С. Застосування теорії кластерів в туризмі. Аналітичний огляд / М. С. Мартишенко // Економіка і підприємництво. – 2013, № 8 (37). – С. 647.
4. Гришин С. Ю. Зміст і структура підприємницького потенціалу в туризмі. Соціологічні аспекти і дестинації в підприємництві туризму / С. Ю. Гришин, А. Б. Крутик. – Санкт-Петербург : Астер, 2014. – С. 5.

АНАЛИЗ АССОРТИМЕНТА СЛИВОЧНОГО МАСЛА, ЭКСПОРТИРУЕМОГО ИЗ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ В УКРАИНУ

Т. А. Денисюк, *магистр специальности «Товароведение и экспертиза в таможенном деле»;*
А. С. Ткаченко, *к. т. н., доцент кафедры экспертизы и таможенного дела – научный руководитель*
Высшее учебное заведение Укоопсоюза «Полтавский университет экономики и торговли», г. Полтава, Украина

Украина и Республика Беларусь долгие годы поддерживают партнерские отношения, в том числе и во внешней торговле. Подтверждением тому являются данные приведенные Министерством иностранных дел Республики Беларусь. Так, среди стран СНГ с которыми Республика Беларусь поддерживает торговые отношения, после России,

второе место занимает Украина, третье – Казахстан. Экспортная продукция Беларуси разнообразна и насчитывает свыше 1 000 наименований. Среди крупнейших экспортируемых товаров – нефтепродукты, калийные и азотные удобрения, металлопрокат и металлокорд, тракторы, грузовые автомобили, автобусы, холодильники и морозильники, химические волокна и нити, капролактам, шины, древесина и изделия из нее, мебель, одежда, обувь, молочная и мясная продукция, сахар. Среди молочной продукции стоит отметить масло сливочное, которое широко представлено в торговых сетях Украины.

Масло сливочное – продукт переработки жирного коровьего молока (сливок), качественный продукт имеет высокую жирность не менее 72,5 %. В зависимости от исходного сырья, массовой доли жира и влаги сливочное масло подразделяют на следующие виды: сладко-сливочное; вологодское; кислосливочное масло; любительское; крестьянское; бутербродное; шоколадное; с различными вкусовыми наполнителями; с частичной заменой молочного жира растительным маслом.

Нами был проанализирован ассортимент масла сливочного, изготавливаемого в Республике Беларусь и экспортируемого в Украину. В результате анализа установлено, что самыми крупными предприятиями Республики Беларусь по изготовлению масла сливочного являются: холдинг «Могилевская молочная компания «Бабушкина крынка», Волковысский ОАО «Беллакт», ОАО «Савушкин продукт», ОАО «Милкавита», ОАО «Пружанский молочный комбинат», Калинковичский комбинат и другие.

Холдинг «Могилевская молочная компания «Бабушкина крынка» изготовляет масло сливочное нескольких торговых марок: «Бабушкина крынка» (сладко-сливочное несоленое жирностью 82 %); «Элитное» (сладко-сливочное несоленое жирностью 72,5 %), «Бабушкино масло» (сладко-сливочное несоленое жирностью 65 %, 67 %, 70 %, 75 %, 85 %), а также «Расінка» сладко-сливочное соленое жирностью 80 % и шоколадное масло жирностью 62 %. Волковысский ОАО «Беллакт» изготовляет масло сладкосливочное несоленое с содержанием жира 60 %; 64 %; 72,5 %; 82,5 %. ОАО «Савушкин продукт» изготовляет масло сливочное двух торговых марок: «Савушкин продукт» и «Брест-литовск». Продукция ТМ «Савушкин продукт» представлена маслом сладко-сливочным несоленым высшего сорта жирностью 60 %; 61,5 %; 82,5 %. Масло ТМ «Брест-литовск» изготавливают двух видов: сладко-сливочное несоленое высшего сорта жирностью 72,5 % и 82,5 %, а также кисломолочное соленое высшего сорта жирностью

82,5 %. Предприятие ОАО «Савушкин продукт» изготавливает масло торговой марки «Моя Славита» сладко-сливочное несоленое высшего сорта жирностью 72,5 % и 82,5 %. В ОАО «Пружанский молочный комбинат» представлен достаточно широкий ассортимент масла сливочного ТМ «Щедрая масленица», а именно: масло шоколадное с массовой долей жира 62,0 %; сладко-сливочное несоленое масло с массовой долей жира 82,5 %; а также крестьянское сладко-сливочное масло жирностью 72,5 %. Калинковичский комбинат изготавливает масло коровье крестьянское сладкосливочное жирностью 72,5 % а также шоколадное масло жирностью 62 %.

Большая часть описанных видов масла реализуется в Украине и пользуется высоким спросом у потребителей.

ЕФЕКТИВНЕ УПРАВЛІННЯ КАПІТАЛОМ ЯК ОСНОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУР

О. С. Дмитрашко, *спеціальність «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність», студентка гр. ОТ-121м;*
Л. В. Семерунь, *доцент кафедри підприємництва і торгівлі, к. е. н. – науковий керівник*
Одеський національний політехнічний університет, м. Одеса, Україна

Формування ринкової економіки в Україні призвело до появи різноманітних підприємницьких структур, що можна класифікувати за різними критеріями, найбільш поширеними з яких є форма власності, розмір, сфера діяльності. Підприємницькі структури реалізуються, тобто відтворюються як суб'єкти економічного життя через таку організаційно-економічну ланку, як підприємство.

В умовах формування підприємницьких структур, особливо великого значення набувають нові механізми господарювання, які ґрунтуються на принципах повної економічної самостійності. Для забезпечення нормального процесу фінансування підприємницьких структур незалежно від їх форм власності й організаційно-правового статусу виникає значна потреба у фінансовому капіталі [1, с. 68–70]. Саме тому на підприємстві необхідно впроваджувати ефективну систему управління капіталом, яка стала б запорукою досягнення і підтримання найважливіших фінансових пропорцій, зокрема структури капіталу, на рівні, необхідному для створення передумов ефективного функціонування в поточному та перспективному періодах.

Сьогодні більшість підприємців нехтують науковими підходами до управління капіталом, що є помилкою, оскільки від співвідношення між власним і позиковим капіталом залежить результат діяльності підприємства та його стан у майбутньому. Дотримуючи певних пропорцій капіталу, можна забезпечити необхідний рівень фінансової стійкості, рентабельності, а також максимізувати ринкову вартість бізнесу.

Фінансова стійкість є однією з головних умов успішної і стабільної підприємницької діяльності в ринкових умовах. Якщо підприємство фінансово стійке, платоспроможне, то воно має ряд переваг перед іншими підприємствами такого ж профілю. Чим вища стійкість підприємства, тим більш воно незалежне від несподіваної зміни ринкової кон'юнктури і, отже, тим менше ризик банкрутства.

Проблемам управління капіталом і забезпечення фінансової стійкості підприємницьких структур присвячено ряд праць учених-економістів: І. Романе, Т. Таффлера, У. Бівера, Є. Ф. Брегхема, В. В. Ковальова та українських – І. О. Бланка, О. Г. Білої, А. М. Поддєрьогіна, В. М. Опаріна, Є. В. Мниха.

Капітал – одна з фундаментальних економічних категорій, сутність якої наукова думка з'ясовує протягом багатьох століть. У найперших роботах економістів капітал розглядався як основне багатство, основне майно. За мірою розвитку економічної думки це первісне абстрактне та узагальнене поняття капіталу наповнювалось конкретним змістом, що відповідав панівній парадигмі економічного аналізу розвитку суспільства [2].

Сучасні визначення поняття «капітал», сформульовані вітчизняними та зарубіжними науковцями, відображають різні теоретичні концепції, зокрема необхідність включення до складу капіталу як головного інвестиційного ресурсу, (крім матеріальних та грошових засобів), або ж трактування капіталу як сукупності суспільних відносин, що містить не тільки матеріальні та грошові цінності, а й нематеріальні активи. Поширеним також є погляд на капітал як на сукупність засобів підприємства, утворену за рахунок певних пасивів.

Отже, капітал – це авансовані підприємцями у виробництво товарів засоби виробництва, грошові ресурси і засоби на оплату найманої праці, які в процесі своєї продуктивної взаємодії забезпечують зростання вартості та збагачення підприємців.

Розглядаючи економічну сутність капіталу підприємства, необхідно, у першу чергу, виділити такі його характеристики [3]:

– Капітал підприємства є основним фактором виробництва.

– Капітал характеризує фінансові ресурси підприємства, які приносять дохід.

– Капітал є головним джерелом формування добробуту його власників.

– Капітал підприємства є головним вимірювачем його ринкової вартості.

– Динаміка капіталу підприємства є найважливішим барометром ефективності його господарської діяльності.

Ефективне управління капіталом, на нашу думку, ґрунтується на управлінні структурою капіталу, яке в свою чергу розглядається як процес визначення співвідношення використання власного і позикового капіталу, при якому забезпечуються оптимальні пропорції між рівнем рентабельності власного капіталу та рівнем фінансової стійкості, тобто максимізується ринкова вартість підприємства.

Багато фахівців у галузі фінансового менеджменту стверджують, що немає єдиних рецептів ефективного співвідношення власного та позикового капіталу не лише для однотипних підприємств, але і для одного підприємства на різних стадіях його розвитку та за різної кон'юнктури товарного і фінансового ринків. А вагоме значення у визначенні співвідношення власних та позичених коштів на підприємстві потрібно надавати факторам, які впливають на підприємницький ризик.

Таким чином, ефективне управління капіталом – це процес розроблення та реалізації управлінських рішень, пов'язаних із використанням системи принципів і методів установлення оптимальних параметрів співвідношення власних, позикових та залучених ресурсів у структурі капіталу, яке дозволить здійснювати господарську діяльність підприємства, ефективно використовувати усі види його капіталу, підтримувати кредитну репутацію, забезпечувати зростання його ринкової вартості, залучати необхідні обсяги капіталу для досягнення цільової структури капіталу підприємства.

Ефективне управління капіталом підприємства забезпечує стабільну платоспроможність у тривалій перспективі, в основі якої є можливості постійної збалансованості активів і пасивів, доходів і витрат, позитивних і негативних грошових потоків. Стійкість підприємства слід оцінювати з урахуванням особливостей його діяльності і цілей, які необхідно реалізувати у запланованому періоді.

Розвиток підприємницьких структур і розширення можливостей вільного підприємництва потребує з боку держави не тільки правового забезпечення, а й економічної, матеріально-технічної, організаційної та фінансової підтримки.

Список використаних інформаційних джерел

1. Базилевич В. Економічна теорія. Політекономія : підручник / Віктор Дмитрович Базилевич (ред.). – 7-ме вид., стер. – Київ : Знання-Прес, 2008. – 719 с.
2. Бланк И. А. Финансовый менеджмент : учебник / И. А. Бланк. – Київ : «Ника-Центр», 2004. – 656 с.
3. Верхоглядова Н. І. Економіка підприємства : навч. посіб. / Н. І. Верхоглядова, Д. М. Ядранський, Н. А. Іваннікова – Київ : Видавничий дім Професіонал, 2008.

ПУТИ ПОВЫШЕНИЯ КАЧЕСТВА ТОРГОВОГО ОБСЛУЖИВАНИЯ ПОКУПАТЕЛЕЙ

М. В. Долинская, В. А. Малец, *специальность «Коммерческая деятельность», магистранты группы Кп-1;*
А. И. Капштык, *профессор кафедры коммерции и логистики, д. э. н., профессор – научный руководитель*
Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации, г. Гомель, Республика Беларусь

Для торгового обслуживания качественная сторона должна отражать все свойства и характеристики процесса такого обслуживания, воспринимаемые (ощущаемые и оцениваемые) потребителем, которые оказывают влияние на удовлетворенность покупателя после завершения этого процесса.

Следовательно, качество торгового обслуживания населения – это социально-экономическая категория, отражающая совокупность свойств процесса торгового обслуживания и их соответствие потребностям населения [1].

Необходимо учитывать, что качество торгового обслуживания может измеряться только при осуществлении торгового обслуживания населения (т. е. при совершении акта купли – продажи), а качественная сторона процесса торгового обслуживания предусматривает оценку меры полезности свойств этого процесса с позиции удовлетворения потребностей населения [1].

Следует учитывать то, что обеспечение высокого уровня торгового обслуживания покупателей в магазинах является важнейшей формой участия торгового предприятия в конкуренции на потребительском рынке.

Качество торгового обслуживания находится в полной зависимости от достигнутого уровня производства предметов потребления в стране и имеющихся ресурсов для его удовлетворения и выражается в количестве и качестве самих товаров, условиях их приобретения, затратах времени покупателей, качестве торговых услуг, культуре обслуживания [2].

Из всех элементов качества торгового обслуживания наиболее значимыми для покупателей являются цена реализуемых товаров, наличие их широкого ассортимента и вежливое, внимательное отношение персонала магазина к покупателю. При этом с увеличением дохода на одного члена семьи, как правило, требовательность к качеству торгового обслуживания повышается [3].

Анализ современных коммерческих аспектов торгового обслуживания покупателей в розничной сети районных потребительских обществ (райпо) Республики Беларусь позволил определить основные пути повышения качества торгового обслуживания в этих предприятиях.

Прежде всего необходимо расширить саму структуру розничной торговой сети потребительской кооперации, включающей как стационарные, так и передвижные торговые объекты (автомагазины).

В практической деятельности кооперативных торговых предприятий республики важное место занимает управление ассортиментом, товаров. Реальное решение данной задачи становится возможным на основе использования метода АВС-анализа. С его помощью можно анализировать такие параметры ассортимента как вклад товарных групп в результат работы торговой организации.

Следует и дальше увеличивать долю магазинов, применяющих прогрессивные методы продажи, в том числе самообслуживание, поскольку магазины, использующие этот метод имеют ряд преимуществ, связанных непосредственно с процессом приобретения товаров.

Для совершенствования качества торгового обслуживания покупателей в конкретных кооперативных розничных торговых объектах следует проводить регулярные анкетные опросы покупателей с целью прежде всего выявления недостатков в работе этих объектов.

Конечно, необходимо проводить мероприятия по совершенствованию материально-технической базы кооперативной торговли, в том числе за счет реконструкции торговых залов магазинов, установки в них современного оборудования; изыскивать возможности по увеличению торговых площадей магазинов, в том числе за счет различных складских помещений.

Для кооперативной торговли важно проводить комплекс различных мероприятий по активизации и стимулированию продаж, что позволит в значительной степени ускорить оборачиваемость товаров и, соответственно, высвободить денежные средства для закупки новых партий товаров.

В более крупных обслуживаемых потребкооперацией населенных пунктах реальное значение имеет экономически оправданное расширение розничной торговой сети через увеличение количества не только стационарных торговых объектов, но и объектов мелкой розницы, так как последние имеют свои преимущества, в частности, обладают большей гибкостью в плане размещения и территориального приближения к населению, требуют относительно небольшого объема капитальных вложений, коротких сроков строительства и монтажа.

Для более крупных кооперативных торговых предприятий эффективен также матричный подход в коммерческой работе по формированию ассортимента товаров.

Ассортиментная матрица – это полный перечень всех товарных позиций, утвержденных для продажи в конкретном магазине на определенный период времени с учетом выбранной ассортиментной политики организации, а также особенностей формата и расположения магазина.

Задача ассортиментной матрицы – создать такой товарный перечень, который будет в максимальной степени соответствовать структуре потока покупателей, удовлетворять потребности их целевых сегментов и приносить максимальный доход с каждого квадратного метра торговой площади.

Использование данных мероприятий и подходов позволит не только более полно удовлетворить спрос населения на товары, но и повысить качество торгового обслуживания покупателей, финансовую устойчивость и конкурентоспособность торговой организации в целом.

Список использованных информационных источников

1. Бондаренко О. Г. Формирование маркетинговых стратегий потребительской кооперации Республики Беларусь : монография / О. Г. Бондаренко ; под общ. ред. канд. экон. наук И. В. Колбаско; авт. предисл. канд. экон. наук, доцент А. А. Наумчик. – Гомель : учреждение образования «Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации», 2014. – 196 с.
2. Гуменников, А.П. Качество торгового обслуживания населения : текст лекций для студентов экономич. спец. и слушат. ОСП «Ин-т повыш. квалифи. и переподгот. кадров Белкоопсоюза» / А. П. Гуменников. – Гомель : БТЭУ, 2005.– 68 с.
3. Пигунова О. В. Стратегия коммерческой деятельности предприятий розничной торговли / О. В. Пигунова, О. Г. Аниськова. – Москва : Книготорговый центр «Маркетинг», 2002. – 117 с.

ПОРІВНЯЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ СПОЖИВНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ ЕЛЕКТРИЧНИХ ЛАМП ПОБУТОВОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

М. В. Єфіменко, *студент групи ТКТ-61м;*
Г. М. Кожушко, *завідувач кафедри товарознавства непродовольчих товарів, д. т. н., професор – науковий керівник;*
Ю. О. Басова, Л. М. Губа, *доценти кафедри товарознавства непродовольчих товарів, к. т. н., доценти – наукові керівники;*
Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава, Україна

Вимоги до основних споживних властивостей сучасних електричних ламп побутового призначення встановлені Регламентом Комісії (ЄС) № 244/2009 щодо вимог екодизайну для ненапрямлених ламп та Регламентом Комісії № 1194/2012 щодо вимог екодизайну для напрямлених ламп, світлодіодних ламп та пов’язаного обладнання. На основі цих Регламентів Комісії (ЄС) в Україні зараз розробляються відповідні технічні регламенти, якими передбачається надавати обов’язкову інформацію про лампи, що повинна бути видимою на упаковці та на веб-сайтах. Інформація повинна містити числові значення таких характеристик: світловий потік (лм), електрична потужність (Вт), номінальний строк служби (год), кількість циклів вмикань до виходу ламп із ладу (разів), колірну температуру світла (град. Кельвіна), час запалювання та час виходу ламп на режим 60 % номінальної

світлової віддачі (с), розміри ламп (мм), вміст ртуті в лампі (мг), можливість регулювання світлового потоку. На верб-сайтах також повинна мститися додаткова інформація: коефіцієнт потужності, коефіцієнт збереження світлової віддачі в кінці номінального стоку служби, загальний індекс кольоропередачі, збереження колірності в кінці номінального строку служби (для світлодіодних ламп).

Метою даної роботи є порівняння основних споживних властивостей сучасних ламп побутового призначення.

Дослідження проводили із застосоуванням стандартних методик вимірювання електричних, світлових та корінних параметрів електричних ламп [1, 2].

Порівнювались характеристики та аналізувались споживчі переваги трьох угрупувань ламп, які сьогодні найбільш широко застосовуються для побутового освітлення: ламп розжарювання, розрядні лампи низького тиску (лінійні і компактні люмінесцентні лампи) та світлодідні лампи. Комерційні зразки ламп різних торгівельних марок були закуплені через торгівельну мережу. Вимірювання проводились на атестованому обладнанні.

В роботі наведені результати власних дослідження початкових значень електричних, світлових та колірних параметрів ламп. Дані по строку служби, стабільності світлового потоку, кількості циклів вмикань до відказу ламп, стабільності колірних параметрів, кількості ртуті в лампах, взяті із публікацій [3, 4].

На основі результатів дослідження проведений порівняльний аналіз споживчих переваг та недоліків ламп.

1. Лампи розжарювання.

Переваги: високий індекс кольоропередачі (Ra = 100), миттєве запалювання і вихід на номінальний режим, високий коефіцієнт потужності, можливість використання регуляторів світлового потоку, низький коефіцієнт пульсації, відсутність шкідливих речовин, низька ціна;

Недоліки: низька світлова віддача (12-14 лм/Вт для газонаповнених ламп потужністю 40–100 Вт і 16–22 лм/Вт для галогенних ламп розжарювання), малий строк служби (1 000 год для газонаповнених ламп і 2 000–4 000 год для галогенних ламп розжарювання), висока температура поверхні колби (для ламп потужністю 100 Вт – 290 °С), залежність світлової віддачі і строку служби від напруги живлення (при підвищенні напруги живлення зростає світлова віддача, але різко зменшується строку служби), низька колірна температура світла (2 400 К

для газонаповнених ламп і 2 700–3 100 К для галогенних ламп розжарювання).

2. Лінійні люмінесцентні лампи з галофосфатними люмінофорами (18–36 Вт).

Переваги (в порівнянні з лампами розжарювання): висока світлова віддача (65–75 лм/Вт), великий строк служби (10 000–15 000 год), широкий діапазон колірних температур (2 700–6 500 К), низька температура колби.

Недоліки: наявність в лампі ртуті (в кількості 15 мг), великі в порівнянні з ЛР розміри, залежність світлового потоку від температури навколишнього середовища (оптимальна температура 20–25 °С. При зниженні та підвищенні температури світловий потік знижується приблизно 1,0 % на 1 °С), при роботі з електромагнітними пускорегулювальними апаратами мають високий коефіцієнт пульсації світлового потоку, тривалий в порівнянні з ЛР час запалювання та вихід на номінальний режим, низька стабільність світлового потоку (зниження після 40 % середнього строку служби становить більше 20 %), висока в порівнянні з ЛР ціна, необхідність спеціальної утилізації ламп.

3. Лінійні люмінесцентні лампи з вузько смуговими люмінофорами, що працюють з електронними пускорегулювальними ПРА.

Переваги: вища (в порівнянні з лампами з галофосфатними люмінофорами) світлова віддача (90–98 лм/Вт) та середній строк служби (16 000–20 000 год), широкий інтервал колірних температур (2 700–6 500 К) і вищий в порівнянні з лампами з галофосфатними люмінофорами індекс кольоропередачі (Ra = 80–89) та менша кількість ртуті в лампах (5 мг), більш висока стабільність світлового потоку (зниження світлового потоку після 40 % середнього строку служби не перевищує 10 %).

Недоліки: великі в порівнянні з лампами розжарювання розміри, наявність у лампах ртуті і в зв’язку з цим необхідність їх спеціальної утилізації, висока ціна, залежність світлової віддачі від температури навколишнього середовища, необхідність спеціальної утилізації.

4. Компактні люмінесцентні лампи.

Переваги: висока в порівнянні з лампами розжарювання світлова віддача (40–70 лм/Вт) і середній строк служби (8 000–15 000 год), невеликі в порівнянні з лінійними люмінесцентними лампами розміри, задовільна якість кольоропередачі (Ra = 80–85), менша в порівнянні з лінійними лампами кількість труті (3 мг).

Недоліки: висока ціна, порівняно низька стабільність світлового потоку (при 40 % середнього строку служби зниження світлового потоку становить більше 20 %), залежність світлового потоку від температури навколишнього середовища, обмежена кількість вмикань до виходу ламп з ладу (8–15 тис. разів), наявність ртуті і необхідність спеціальної утилізації, більш тривалий (в порівнянні з лампами розжарювання) час запалювання та виходу на номінальний режим, необхідність спеціальної утилізації.

5. Світлодіодні лампи.

Переваги: висока світлова віддача (90–100 лм/Вт) і середній строк служби (20 000–40 000 год), висока стабільність світлового потоку та колірності в процесі строку служби (зменшення світлового потоку при 40 % середнього строку служби не перевищує 10 %), задовільна якість кольоропередачі (Ra = 80–90), широкий інтервал колірних температур (2 200–6 500 К), можливість регулювання світлового потоку в широких межах без зниження світлової ефективності ламп, відсутність небезпечних речовин, миттєве вмикання і вихід на номінальний режим, лампи витримують в десятки і сотні разів більшу кількість вмикань в порівнянні з люмінесцентними лампами, невеликі розміри, що відповідають розмірам ламп розжарювання.

Недоліки: висока ціна, зниження світлової віддачі і строку служби при роботі ламп за підвищеної температури навколишнього середовища (більше 60–70 °С) і тому потребують ефективного тепловідведення, у зв'язку з проблемами тепловідведення (при таких же розмірах як у ламп розжарювання) одиночна потужність сучасних світлодіодних ламп не перевищує 15 Вт.

Висновки. 1. Світлодіодні лампи на сьогодні мають найбільше споживчих переваг в порівнянні з лампами розжарювання та розрядними лампами і є найбільш перспективними для побутового освітлення.

2. Заміна розрядних ламп, що вміщують ртуть, на СВД лампи в значній мірі вирішують екологічну проблему по обмеженню використання небезпечних речовин в лампах і необхідності зберігання та утилізації відходів ртутних ламп побутового призначення

Список використаних інформаційних джерел

1. Лампи электрические. Методы измерения электрических и световых параметров : ГОСТ 17616-82. – [Чинний від 1983-01-01]. – Москва : Издательство стандартов, 1982. – 46 с. – (Міждержавний стандарт).

2. Лампи электрические. Методы измерения спектральных и цветовых характеристик параметров : ГОСТ 23198-94. – [Чинний від 1996-01-01]. – Київ : Госстандарт Украины, 1997. – 89 с. – (Міждержавний стандарт).
4. Дослідження параметрів і характеристик компактних люмінесцентних ламп та світлодіодних ламп для прямої заміни ламп розжарювання [Текст] / Г. Кожушко, Ю. Басова, В. Сорокін, А. Рибалочка // Світлолюкс. – 2013. – № 1. – С. 30–36.
5. Порівняння динаміки світлових та колірних характеристик компактних люмінесцентних та світлодіодних ламп в процесі строку служби / Кожушко Г. М. Басова Ю. О. Губа Л. М. // Технологический аудит и резервы производства : міжнародний науковий журнал. – Харків : НВП ПП «Технологічний Центр», 2016. – 4 (1). – С. 60–63.

ДОСЛІДЖЕННЯ ГОРІЛКИ «ПРЕЗИДЕНТСЬКИЙ СТАНДАРТ»

І. О. Зузанська, *студентка групи ТЕМС-61м;*
А. С. Браїлко, *доцент кафедри експертизи та митної справи, к. т. н. – науковий керівник*
Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава, Україна

Ринок лікеро-горілчаних виробів характеризується гострою конкуренцією і високорентабельною діяльністю його виробників. Посилення конкуренції на ньому обумовлює поліпшення якості, а також використанням інновацій у сфері виробництва лікеро-горілчаних виробів. Горілки і настоянки ДП «Житомирського лікеро-горілчаного заводу» (далі, «ЖЛВЗ») славляться приємним смаком і ароматом, а також дивовижною м'якістю і легкістю. Спирт зерновий «Люкс», запашний мед, плоди та ягоди, цілющі трави, використовуються в оригінальних рецептах «ЖЛВЗ».

Метою публікації є встановлення відповідності органолептичних та фізико-хімічних показників горілки «Президентський стандарт» ДП «ЖЛВЗ» вимогам ДСТУ4256-2003 «Горілки і горілки особливі. Загальні технічні умови». При виконанні досліджень використані стандартні методи (органолептичні і фізико-хімічні, із застосуванням дегустаційних келихів, ареометра скляного для спирту, фотоелектроколориметра КФК-2, ваг лабораторних).

За розробленою нами програмою дослідження: встановлено значення органолептичних та фізико-хімічних показників горілки «Пре-

зидентський стандарт»; проведено зіставлення отриманих результатів з вимогами ДСТУ4256-2003. Встановлено фактичне значення органолептичних показників горілки «Президентський стандарт»: зовнішній вигляд – прозора рідина без сторонніх включень і осаду; колір – безбарвна рідина; смак і аромат – особливий смак властивий класичної горілки. Результати дослідження фізико-хімічних показників горілки наведені в табл. 1.

Таблиця 1 – Фізико-хімічні показники горілки

Найменування показника	Значення показника за ДСТУ4256-2003	Фактичне значення показазника горілки «Президентський стандарт»
Міцність, %	37,5–56,0	38,3
Лужність – об'єм соляної кислоти концентрації С(HCI) = 1 моль/дм^3, що була використана на титрування 100 см^3 горілки, см^3	0,5–3,5	1,1
Масова концентрація альдегідів у перерахунку на оцтовий альдегід у безводному спирті, мг/дм^3, не більше	4,0	2,80
Масова концентрація сивушного масла у перерахунку на суміш ізоамілового і ізобутилового спиртів (1:1) у безводному спирті, мг/дм^3, не більше	3,0	2,10
Об'ємна доля метилового спирту у перерахунку на безводний спирт, %, не більше	0,01	0,01

Таким чином, органолептичні показники (зовнішній вигляд, колір, смак і аромат) горілки «Президентський стандарт» відповідають вимогам пп. 4.1.2, табл. 1 ДСТУ4256-2003, фізико-хімічні показники відповідають вимогам пп. 4.1.4, табл. 2 ДСТУ4256-2003.

За фізико-хімічними показниками, вказаними у табл. 1 горілка «Президентський стандарт» відповідає вимогам, зазначеним у пп. 4.1.4, табл. 2 ДСТУ4256-2003 «Горілки і горілки особливі. Загальні технічні умови».

АНАЛІЗ МАРКОВАННЯ ДИТЯЧОГО ВЗУТТЯ, ЩО ІМПОРТУЄТЬСЯ В УКРАЇНУ

О. В. Калашник, *доцент кафедри підприємництва і права, к. т. н., доцент*
Полтавська державна аграрна академія, м. Полтава, Україна;
О. В. Кириченко, *асистент кафедри експертизи та митної справи Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава, Україна*

За даними ортопедів, 90 % дітей народжуються з абсолютно здоровими ніжками, але у віці 7–8 років майже третина з них уже має різні порушення опорно-рухового апарата. Численні дослідження показали, що причиною цього є те, що кожна друга дитина, починаючи із самого молодшого віку, носить неправильно підібране взуття [1]. Для дослідження було обрано дитяче взуття виробництва «Garvalín» (Іспанія), що було упаковане в коробку із склеєного картону, що відповідає п. 4.1 ДСТУ 4142-2002/ГОСТ 7296-2003 [2] (взуття повинно бути упакованим у споживчу та транспортну тару). На нижній бічній частині коробки нанесена паперова етикетка, яка містить реквізити маркування пари дитячого взуття (рис. 1).

Рисунок 1 – Маркування, що нанесено на упакованні пари дитячого взуття виробництва «Garvalín» (Іспанія)

Маркування, що нанесене на упакування гарно видиме, добре закріплене та легко доступне. Воно зрозуміле для споживача і не вводить його в оману. Відповідно до ДСТУ 4142-2002/ГОСТ 7296-2003 [2], на торцевій поверхні кожної коробки із взуттям повинна бути прикріплена етикетка з чітким, розбірливим маркуванням наступних позначень, аналіз яких поданий у таблиці 1.

Таблиця 1 – Аналіз реквізитів маркування, що зазначене на етикетці упакування дитячого взуття

Назва реквізиту маркування	Реквізити маркування	Відповідність вимогам НД
Товарний знак	*garvalin*	відповідає
Найменування підприємства-виробника та його поштової адреси	не зазначено	не відповідає
Артикул (індекс)	121329	відповідає
Фасон колодки	не зазначено	не відповідає
Номер моделі	не зазначено	не відповідає
Розмір	EUR 22	відповідає
Повнота	не зазначено	не відповідає
Колір	A-AZUL MARINO	відповідає
Нормативно-технічна документація	не зазначено	не відповідає
Дата випуску (місяць, рік)	не зазначено	не відповідає

Як показав аналіз табл. 1, маркування упакування дитячих черевиків виробництва «Garvalín» (Іспанія) не відповідає вимогам ДСТУ 4142-2002/ГОСТ 7296-2003 [2].

Разом з цим установлено, що на зовнішньому боці п'яткової частини черевиків дитячих нанесено логотип торгової марки «Garvalín». Устілка виготовлена із натуральної шкіри (верхній шар) та паперу (нижній шар), з лицьового та зворотного боку на неї нанесено логотип торгової марки «Garvalín». Підошва черевиків дитячих формована, суцільна, ходова поверхня якої має відбиток логотипу торгової марки «Garvalín» та розмірні характеристики взуття (рис. 2).

Рисунок 2 – Зовнішній вигляд підошви черевиків дитячих

Відповідно до Технічного регламенту маркування матеріалів, що використовуються для виготовлення основних складових взуття, яке надходить для продажу, інформація про складові взуття зазначається

на маркуванні з використанням піктограм або текстових позначень. Під час проведення огляду встановлено, що на внутрішніх та зовнішніх деталях дитячих черевиків виробництва «Garvalín» (Іспанія) не нанесені піктограми або текстові позначення матеріалів, що використовуються для виготовлення основних складових взуття. Таким чином, дитячі черевики виробництва «Garvalín» (Іспанія) не відповідають вимогам Технічного регламенту.

Список використаних інформаційних джерел

1. Лікування плоскостопості у дітей [Електронний ресурс]. – Режим доступу: URL http://zdorovi.info/dityacha-ploskostopist-6-rokiv-yak-likuvatisya/. – Назва з екрана.
2. Взуття. Маркування, пакування, транспортування і зберігання: ДСТУ 4142:2002/ ГОСТ 7296-2003. – [Чинний від 2003-01-01]. – Київ : Держспоживстандарт України, 2003. – 34 с. – (Національний стандарт України).

БІЗНЕС-ПЛАНУВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ: ПРИЗНАЧЕННЯ ТА ОСНОВНІ ЕТАПИ

Т. Р. Квишко, *спеціальність «Товарознавство і торговельне підприємництво», студентка групи ТКЛ-41;*
О. М. Ткачук, *професор кафедри економіки та міжнародних відносин, д. е. н., професор – науковий керівник*
Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету, м. Вінниця, Україна

В динамічних ринкових умовах у діяльності організацій, особливо стратегічно зорієнтованих, виникає потреба у здійсненні нових підприємницьких задумів, реалізації інноваційних та інших проектів, що, у свою чергу, потребує вміння розробляти бізнес-план. Необхідність розроблення бізнес-плану обумовлюється як зовнішніми, так і внутрішніми чинниками.

На сьогодні відома низка трактувань поняття бізнес-плану. Зокрема, представники наукової школи В. М. Попова вкладають у визначення сутності бізнес-плану такі складові, як: «викладення системи доказів, що переконають інвестора у вигідності проекту; визначення ступеня життєздатності і майбутньої стійкості підприємства; передбачення ризиків підприємницької діяльності; конкретизацію перспектив бізнесу у вигляді системи кількісних і якісних показників розвитку [2, с. 13]».

Розроблення бізнес-плану є досить трудомістким процесом у діяльності організації та, як правило, вимагає значних затрат часу та коштів. Організовуючи цей процес, слід врахувати, що він включатиме три основних етапи: 1-ий етап – підготовчий; 2-ий етап – етап безпосереднього розроблення проекту бізнес-плану; 3-ій етап – етап реалізації бізнес-плану, у рамках якого здійснюється презентація бізнес-плану та його впровадження у діяльність відповідної організації.

Призначення бізнес-плану полягають у наступному [3, с. 14]:

– бізнес-план дає можливість оцінити існуючу економічну ситуацію і власні інноваційні можливості, визначити перспективи ведення та розвитку бізнесу, встановити всі необхідні дії із досягнення вставлених цілей (цінним є не тільки кінцевий результат у вигляді документально оформленого бізнес-плану, але й сам процес його підготовки);

– у процесі змістовної підготовки бізнесплану аналізуються ринкові тенденції, складаються прогнозні звіти, порівнюються фактичні значення показників з запланованими, що у сукупності дає можливість виявити та усунути проблеми до того, як вони можуть виникнути в процесі реалізації підприємством інноваційного проекту (бізнес-план дає можливість запровадити заходи щодо мінімізації ризиків в разі небажаного розвитку подій);

– вивчення перспектив розвитку майбутнього ринку збуту дозволяє виробляти тільки ту продукцію, яка буде користуватися попитом;

– оцінка витрат, необхідних для випуску і реалізації продукції, виробленої з використанням інновацій, а також їх співставлення з цінами продажу дозволяє виявити потенційну прибутковість бізнес-ідеї;

– бізнес-план дозволяє залучити інвестиції або отримати кредит для реалізації інноваційного проекту (якщо не вистачає власних коштів);

– бізнес-план дозоляє визначити критерії та показники, за якими проводиться контроль за процесом реалізації проекту, тобто бізнес-план можна використовувати як інструмент контролю й управління внутрішньою діяльністю підприємства.

Ефективність бізнес-плану значною мірою визначається раціональністю побудови процесів з його розроблення та застосування відповідних процедур. Охарактеризуємо систему процедур, які повинні лежати в основі процесу бізнес-планування:

1. Організаційні процедури.
2. Процедури та технології планування.

3. Процедури зі збору й оброблення інформації.

4. Процедури з написання проекту бізнес-плану.

5. Процедура із вивчення інтересів сторін, зацікавлених у бізнес-проекті, та їх узгодження із інтересами організації.

При розробленні бізнес-плану організаціям слід зважати на те, що, хоча й офіційних вимог до оформлення бізнес-плану не встановлено, існують неформальні вимоги, які потрібно враховувати [1, с. 19–22]:

– бізнес-план складається від третьої особи;

– виклад документу має бути лаконічним, системним, послідовним, грамотним;

– текст рукопису, для покращення сприйняття, слід виділяти абзацами, які місять окрему думку, текстовий матеріал, при можливості, краще трансформувати у таблиці, рисунки;

– документ не слід перевантажувати зайвою і другорядною інформацією, цифрові дані, підтверджуючі документи, фотографії, громіздкі таблиці тощо слід поміщати в додатках;

– обсяг тексту має бути оптимальним: не більше 40–50 сторінок для великомасштабних проектів, 20–25 сторінок – в інших випадках.

Презентація бізнес-плану може здійснюватись у формі [4, с. 27]:

а) Письмової презентації – при розсиланні бізнес-плану потенційним інвесторам й партнерам. Останнім також надсилається супровідний лист. Якщо бізнес-проект не зацікавив інвестора, він повинен відіслати його організації назад й забезпечити дотримання умов конфіденційності;

б) Усної презентації, на яку запрошуються потенційні інвестори й інші зацікавлені сторони, і власник або менеджер організації інформує їх про основні положення бізнес-проекту. При цьому, для успішного проведення усної презентації слід забезпечити: професійний дизайн презентаційних матеріалів; високу якість роздаткових матеріалів; якісний і вражаючий виступ, який має надихнути інших стати бізнес-партнерами організації або задовольнити її потреби у фінансуванні.

Отже, бізнес-план являється активним робочим інструментом управління, відправним пунктом усієї планової та виконавчої діяльності підприємства. Бізнес-план дає змогу аналізувати, контролювати й оцінювати успішність діяльності в процесі реалізації підприємницького проекту, виявляти відхилення від плану та своєчасно коригувати напрямки розвитку бізнесу. Тому тут важливо раціонально підійти не лише до виконання процедур з написання проекту бізнес-плану, але й до організаційних процедур, процедур з планування, зі збору та об-

роблення інформації та із вивчення інтересів сторін, зацікавлених у бізнес-проекті, і їх узгодження. Системне використання наведених вимог і процедур з розроблення бізнес-плану у практичній діяльності організації сприятиме раціоналізації процесу бізнес-планування та забезпеченню результативності усього процесу.

Список використаних інформаційних джерел

1. Алексєєва М. М. Планування діяльності фірми : навч.-метод. посіб. / М. М. Алексєєва. – Київ : Фінанси і статистика, 2011. – 248 с.
2. Бізнес-план: технологія розробки та обґрунтування : навч. посіб. / С. Ф. Покропивний, С. М. Соболь, Г. О. Швиданенко, О. Г. Дерев'янко. – Київ : КНЕУ, 2002. – 379 с.
3. Черняк В. З. Бизнес-планирование : учебник / В. З. Черняк. – Москва : КНОРУС, 2005. – 536 с.
4. Ткачук О. М. Бізнес-культура [Текст] : навч. посіб. / О. М. Ткачук ; Вінниц. торг.-екон. ін-т Київ. нац. торг.-екон. ун-ту. – Вінниця : ВТЕІ КНТЕУ, 2013. – 204 с

ФРАНЧАЙЗИНГ ЯК ПЕРСПЕКТИВНА ФОРМА РОЗВИТКУ МАЛОГО БІЗНЕСУ

М. А. Кіпоренко, *спеціальність «Товарознавство та торговельне підприємництво», студент групи ТКЛ-41;*
О. М. Ткачук, *професор кафедри економіки та міжнародних відносин, д. е. н., професор – науковий керівник*
Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету, м. Вінниця, Україна

Кризовий стан економіки України знижує рівень інвестиційної привабливості країни. Такі складні умови сьогодення спричинюють закриття значної кількості як вітчизняних, так і іноземних підприємств через зниження їхньої платоспроможності та рентабельності. І якщо, великі підприємства ще лишаються на плаву, тримаючи у своїх руках певну частку ринку, то представники малого бізнесу не витримують конкуренції та виходять з ринку. Враховуючи такий стан речей, підприємства малого бізнесу зможуть розвиватися лише завдяки пошуку та імплементації дієвих та перевірених закордонною практикою форм ведення бізнесу. Однією із можливостей для суб'єктів малого підприємництва є використання такого виду господарської інтеграції між великими та малими компаніями як франчайзинг.

Застосування франчайзингу в підприємницькій діяльності дає значні можливості як для правовласника (особи, яка представляє право використання своїх засобів індивідуалізації і ноу-хау), так і для користувача (особи, якій ці права надаються).

Застосування франчайзингу в підприємництві – це своєрідний симбіоз малого і великого бізнесу [1, 4]. Таке поєднання, через ринковий механізм, великого і малого бізнесу – це союз, де, з одного боку, присутня енергія і зобов'язання окремого підприємця, а з іншого боку, є ресурси, комерційна сила і величезний досвід великої компанії. Сьогодні франчайзинг в Україні поширюється на такі галузі, як громадське харчування, торгівля і сферу послуг. Також спостерігається поширення франчайзингу й у інших галузях економіки, а саме: виробництво та складання комп'ютерів, продаж комплектуючих до комп'ютерів, програмне забезпечення бізнесу, готельний бізнес та багато чого іншого.

Найбільш відомими франчайзерами у світі є McDonald's, Xerox, Coca-Cola, Ford, Hilton, Zinger, Kentucky Fried Chicken, Perkits Yogurt, Great American Cookie, Holliday Inn, Kodak, Benetton, Pepsi Co, в Україні – ТМ «Піцца Челентано», Форнетті, Дім кави, Картопляна хата тощо.

Незважаючи на значення і широке застосування франчайзингу в Україні, такого слова в законодавстві країни не існує. Є поняття «комерційна концесія», яку можна вважати таким собі аналогом франчайзингу. Регуляція договору комерційної концесії, як і саме її поняття, ввійшли в життя в 2004 році разом з Цивільним та Господарським кодексами. Але здебільшого франчайзингові відносини в Україні регулюються різними нормативними документами та франчайзинговим договором [5].

Згідно статистичних даних Міжнародної асоціації франчайзингу [3], середня рентабельність інвестицій за перші 10 років роботи для звичайних незалежних підприємств складає біля 300 %. Для компаній, які працюють в межах франшизи – 600 %. Із всіх створюваних у світі незалежних компаній протягом трьох років в середньому біля 90 % закінчують своє існування, в той час як для франчайзингових компаній частка банкрутів в перші три роки складає менше 10 %. В цілому, за останні п'ять років у світі менше 8 % франчайзингових підприємств показали себе нежиттєздатними.

Як і будь-який інший спосіб ведення бізнесу франчайзинг має свої

переваги і недоліки. Існує ряд стандартних переваг франчайзингу, в порівнянні з відкриттям справи самостійно, «з нуля»:

– по-перше, це первісна оцінка місця розташування, передбачуваної ефективності бізнесу, тобто те, що найчастіше і є причиною краху більшості нових ідей. Для оцінки ефективності того чи іншого бізнесу потрібні дані, якими «новачок» ще не має і будує свої прогнози на припущеннях;

– по-друге, франчайзер має можливість реально оцінити життєздатність того чи іншого проекту, ґрунтуючись на даних аналогічних вже реалізованих проектів, тобто похибка розрахунків знижується в рази. Величезною перевагою для «новачка» буде готова ніша і можливість працювати під відомим ім'ям. Адже франшиза – це доступ до розробленим і випробуваних методів ведення бізнесу і можливість бути частиною рекламної та маркетингової стратегії високого рівня;

– по-третє, франчайзі набуває не тільки первісну допомогу при відкритті бізнесу, майже завжди франчайзери ведуть систематичну підтримку зі свого боку, надають відпрацьовані системи адаптації до нововведень і поліпшень;

– по-четверте, франчайзі, діючи під відомою торговою маркою, легше отримують доступ до пільгових позик, страхування, оренду, пріоритетним місцям в торгових центрах і т. п. Будь-які девелопери воліють працювати з великими впізнаваними брендами, а фінансові організації готові надавати спеціальні умови великим мережам [5].

Тобто ключовими перевагами для франчайзі, якими зазвичай і виступають малі підприємства, являються: використання на законній основі відомого бренду; постійна різностороння підтримка; економія засобів і часу на рекламі, навчанні персоналу, технології ведення бізнесу, розробці та реєстрації власного торгового знаку, пошуку партнерів; часто відкритий доступ до кредитних ресурсів; певна захищеність від конкурентів; високий імідж; зменшення ризиків; швидкий та ефективний початок бізнесу.

На думку науковця Мироненко Т. В. використання франчайзингу для малого підприємництва дозволить вирішити такі їхні основні проблеми малого бізнесу, як складність доступу до кредитних ресурсів, недостатність рівня знань та досвіду підприємницької діяльності у конкурентному середовищі, важкість пошуку надійних ділових партнерів, завоювання власної ніші на ринку та отримання достовірної інформації про стан та кон'юнктуру ринку, в якому працює компанія [2].

Отже, франчайзинг створює сприятливі умови для розвитку малого бізнесу в Україні. Це є сучасною та прогресивною організаційною формою ведення бізнесу, яка вважається досить ефективною визнана однією з найоптимальніших видів господарської кооперації на світовому рівні. Саме завдяки застосуванню франчайзингу в період економічної нестабільності в країні, суб'єкти малого підприємництва можуть забезпечити собі нормальне функціонування та існування на ринку.

Список використаних інформаційних джерел

1. Колесников В. Преимущества и недостатки франчайзинга / В. Колесников // Отдел маркетинга. – 2014. – № 10/11. – С. 16–20.
2. Мирончук Т. В. Переваги та недоліки франчайзингу для учасників франчайзингових відносин / Т. В. Мирончук // Науковий вісник Львівського юридичного інституту. Серія економічна: Збірник. – Львів : Львівський юридичний інститут МВС України, 2015. – Вип. 2. – С. 32–47.
3. Офіційний веб-сайт торгово-промислової палати США [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.uschamber.com. – Назва з екрана.
4. Ткачук О. М. Бізнес-культура : [навч. посіб.] / О. М. Ткачук. – Вінниця : ВТЕІ КНТЕУ, 2013. – 204 с.
5. Франчайзинг в Україні. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://franchising.ua/stattya/67/franchayzing-v-ukraini-do-2008-roku/. – Назва з екрана.

ДОСЛІДЖЕННЯ ЯКОСТІ ЙОГУРТУ

Ю. В. Міналюк, *студентка групи ТЕМС-61м;*
Н. В. Омельченко, *завідувач кафедри експертизи та митної справи, к. т. н., професор – науковий керівник*
Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава, Україна

Традиції споживання кисломолочних продуктів, а також «здорове харчування», що активно пропагується в даний час, забезпечують на ринку стійкий попит на такий продукт харчування, як йогурт. Йогурт – справжня знахідка XXI століття з позицій, як смаку, так і користі для здоров'я. Молочнокислі живі організми, що містяться в йогурті, регулюють і нормалізують роботу шлунково-кишкового тракту. Крім того, жоден кисломолочний продукт не має такої широкої рекламної

підтримки. Тому особливий інтерес представляє якість даного виду кисломолочної продукції [1].

Якість йогуртів в Україні нормується ДСТУ 4343: 2004 «Йогурт. Загальні технічні умови» [2]. Для визначення якості харчової продукції, особливо йогуртів, використовують органолептичний і лабораторний (вимірювальний) методи. За допомогою першого визначають консистенцію, запах, смак, колір і зовнішній вигляд, використовуючи такі органи чуття, як: зір, слух, нюх і дотик. У деяких випадках вводиться бальна оцінка для більш точного висновку про якість продукції. За допомогою вимірювального методу визначають хімічні, фізичні, фізіологічні і мікробіологічні показники якості харчових продуктів.

В лабораторії кафедри експертизи та митної справи була проведена оцінка якості йогурту за органолептичними показниками.

Об'єкт дослідження – йогурт 2,8 % жиру з фруктовим наповнювачем «Абрикос-персик» (виробник: ТОВ «Маслозавод «Заріг», Полтавська обл.). До складу досліджуваного йогурту за даними маркування входять: молоко коров'яче незбиране, молоко знежирене, фруктовий наповнювач «Абрикос-персик» (цукор білий кристалічний, абрикос, персик, пектин Е 440, концентрат морквяного соку, натуральні ароматизатори з абрикоса і персика, концентрат лимонного соку), чисті культури молочнокислих мікроорганізмів.

В результаті проведених досліджень були зроблені наступні висновки: зовнішній вигляд і консистенції досліджуваного зразка – однорідна і досить в'язка рідина з дрібними включеннями використаних фруктів, Смак і запах – чисті, кисломолочні, без сторонніх присмаків і запахів, смак помірно солодкий, а також з вираженим смаком і ароматом персика та абрикоса. Колір йогурту – кремово-жовтий, однорідний по всій масі, відповідає кольору використаних добавок.

Таким чином, за результатами проведених досліджень можна зробити висновки про те, що йогурт 2,8 % жиру з фруктовим наповнювачем «Абрикос-персик» повністю відповідає вимогам ДСТУ 4343: 2004 «Йогурт. Загальні технічні умови» [2] за органолептичними показниками. Це свідчить про те, що виробник ретельно ставиться до процесу підбору сировини і безпосередньому виробництву продукції, акцентуючи свою увагу на її якості.

Список використаних інформаційних джерел

1. Студенческая библиотека онлайн [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://studbooks.net/868126/marketing/trebovaniya_kachestvu_yogurta. – Название с экрана.

2. Йогурт. Загальні технічні умови. ДСТУ 4343-2004 [Чинний від 01-10-2005]. – Київ : Держспоживстандарт України, 11 с. – (Національний стандарт України).

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ОБ'ЄКТІВ ТОРГОВЕЛЬНОЇ НЕРУХОМОСТІ В М. ПОЛТАВА

А. П. Моцакова, *спеціальність «Товарознавство в комерційній діяльності»;*
І. В. Юрко, *доцент кафедри комерційної діяльності та підприємництва, к. е. н., доцент – науковий керівник*
Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава, Україна

Під впливом загальносвітових тенденцій в Україні високими темпами розвивається підприємницька діяльність, пов'язана зі здачею в оренду торговельних площ. Найбільш розповсюдженою формою оренди торгової нерухомості став девелопмент, будь-яка підприємницька діяльність, пов'язана із створенням, реконструкцією або зміною існуючої будівлі або земельної ділянки, що призводить до збільшення їх вартості. Головними українськими форматами об'єктів торгової нерухомості для здачі в оренду стали стріт-рітейли (нежитлові приміщення для організації роздрібної торгівлі на першому поверсі житлових будівель) та торгові центри (група архітектурно об'єднаних роздрібних підприємств, керованих єдиною компанією, забезпечених місцем для паркування і розташованих на спеціально спланованій ділянці).

В девелопменті торговий центр представляє собою капітальну будівлю, побудовану власником з метою отримання комерційного прибутку шляхом здачі в оренду торгових площ компаніям-орендарям (зокрема, торговим мережам). Така концепція бізнесу припускає наявність великого «якірного» орендаря (наприклад, великого продовольчого супермаркету), «суб'якорних» орендарів (великих магазинів з продажу непродовольчих товарів), торгової галереї з наданням торгових місць приватним підприємцям, відкритого майданчика для невеликих підприємств ресторанного бізнесу, безкоштовної парковки для автомобілів відвідувачів торгового центру. Організацію діяльності торгового центру здійснює спеціалізована управляюча компанія, до головної функції якої належить підбір орендарів торговельних площ.

На сьогодні комерційні центри відіграють важливу роль в сфері роздрібної торгівлі м. Полтава. Вони концентрують суб'єкти сфери

торгівлі за різними групами товарів, що збільшує потенціал залучення потенційних покупців.

Станом на 01.01.2017 року в м. Полтава функціонує 29 торгових центрів, як мають різний характер впливу на ринкове середовище:

- до первинних необхідно віднести 10 універсальних торгово-розважальних центрів, які концентрують суб'єктів ринку продовольчих та непродовольчих товарів і намагаються не створювати внутрішню конкуренцію (ТРЦ «Метрополітен», ТРЦ «Київ», ТРЦ «Екватор» та інші);
- до вторинних необхідно віднести 17 торговельних центри з широким асортиментом непродовольчої продукції, які не контролюють рівень конкуренції в центрі та розміщені в шаговій доступності для потенційних споживачів (ТД «Олімп», ТД «Шевченківський», ТД «Театральний», ТД «Злато місто» та інші);
- до третинних відносяться 2 торговельні центри, які є віддалені та направлені на обслуговування специфічних сфер діяльності (ТД «Дім періодика», торгово-офісний центр).

За період 2006–2016 років кількість комерційних центрів збільшилася вдвічі, а обсяг торгівельних площ майже в 2,5 рази. Хоча торговельні площі по м. Полтава в розрізі його районів розподілені нерівномірно. Київський та Шевченківський райони м. Полтава мають майже однакову кількість торговельних площ, хоча частка торгівельних площ на одного мешканця Київського району більша ніж Шевченківського та Подільського.

Опитування жителів і гостей міста показало, що явним лідером серед полтавських торгових об'єктів населення відмічає ринок «Полімпекс». В форматі «Торговельний центр» лідером є ТРЦ «Київ» – 33 згадки з 240 опитаних (13,8 %), який більш популярний за рахунок сільського населення. В той же час ТРЦ «Екватор» має 23 згадки (10,0 %) за рахунок більшої популярності серед міського населення. ТРЦ «Конкорд» однаково популярний як у внутрішньому, так і зовнішньому поясах.

Слід відмітити, що значно зменшилася популярність серед населення ЦУМу, який має лише 6 згадок (2,5 %). Незважаючи на розміщення в центральній частині міста і лідируючі позиції ще 20 років тому, Центральний універмаг втратив свою центрову позицію, поступившись молодим сучасним торговельним центрам. Значно менше свого потенціалу через «маркетингову не розкрученість» мають ТРЦ «Метрополітен» – 3 згадки та ТРЦ «Паровоз» – 1 згадка.

Список використаних інформаційних джерел

1. Юрко І. В. Торговельне підприємництво [текст] : навч. посіб. / І. В. Юрко. – Київ : Центр учбової л-ри, 2014. – 232 с.
2. Організація торгівлі. Довідник працівника продовольчого магазину : навч. посіб. / [І. В. Юрко, П. Ю. Балабан, О. О. Горячова та ін.] ; за заг. ред. І. В. Юрка. – Харків: Світ Книг, 2015. – 304 с.
3. Внутрішня торгівля України: проблеми і перспективи розвитку : монографія / І. М. Копич, О. О. Нестуля [та ін.] ; за ред. В. В. Апопія, П. Ю. Балабана / Львів : «Новий світ – 2000», 2014. – 565 с. Особистий внесок – Розділ «Інвестиційне забезпечення розвитку внутрішньої торгівлі, С. 390–413.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ ЛЛЯНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

М. В. Ндегуе Нголо, *студентка групи ТКТ-61м;*
Л. М. Губа, Ю. О. Басова, *доценти кафедри товарознавства непродовольчих товарів, к. т. н., доценти – наукові керівники*
Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава, Україна

Проблема підвищення конкурентоспроможності вітчизняної текстильної продукції сьогодні набуває особливого значення у зв'язку з можливим розширенням ринків збуту та постачання. На сучасному етапі розвитку текстильної промисловості України недостатня увага приділяється аналізу волокнистого складу виробів, які представлені вітчизняному споживачу. Так, значну частку на ринку текстильної продукції займають імпортовані товари, безпечність яких для споживача є досить суперечливим твердженням, тому що переважну їхню кількість становить синтетична продукція.

Останнім часом у більшості країн світу спостерігається тенденція повернення до виробництва натуральних волокон, особливо льону. Україна має вікові надбання щодо вирощування та переробки льону. Саме тому в цій галузі є значні перспективи для подальшого розвитку та забезпечення посилання використання надходження на вітчизняний ринок продукції з ненатуральних волокон. Завдяки унікальному комплексу властивостей льону (гігієнічність, висока міцність та здатність поглинати вологу, комфортність, природна бактерицидність тощо), на вироби з нього існує постійний попит [1].

Питанням вивчення та аналізу розвитку сучасного ринку лляної продукції присвячено низку праць видатних вчених. Це Ю. В. Мохер, Ю. Я. Лузан, В. М. Нелеп, В. Ф. Дідух, Б.Д. Семак, Л.А. Чурсіна та ін.

Проблемою лляної промисловості України є низька забезпеченість місцевою сировиною через скорочення посівних площ під льоном, зниження його урожайності та якості льонопродукції, неефективність каналів реалізації. Так, у 2013 році під льоном-довгунцем було зайнято 1,5 тис. га сільськогосподарських угідь, тоді як у 1990 році посівна площа цієї культури становила 172,5 тис. га [2, 3]. Однією з головних причин скорочення посівних площ льону-довгунця у всіх областях нашої держави є те, що із високоприбуткового льонарство стало низькорентабельним, а у більшості випадках збитковим. Високий рівень собівартості трести льону, низькі ціни її реалізації є причиною кризового стану льоносіючих підприємств. Підприємства галузі льонарства зазнали значних деструктивних змін, зокрема й через відсутність економічно обґрунтованої державної підтримки.

Однак галузь має значний потенціал, реалізація якого сприятиме підвищенню рівня конкурентоспроможності льонопродукції, відродженню галузі льонарства та її стабільному розвитку. Дійсно, Україна на нинішньому етапі розвитку національної економіки не повною мірою використовує свої потенційні можливості щодо виробництва льонопродукції. З кожним роком значно зменшуються обсяги виробництва льоноволокна, а це відповідно призводить до зниження обсягів виробництва лляних тканин на території держави, що відповідно свідчить про інтенсифікацію існуючих проблем у галузі [1, 4].

Першочерговим завданням легкої промисловості України є реструктуризація асортименту тканин і виробів з льону вітчизняного виробництва з урахуванням світового досвіду, вирішення якого потребує проведення комплексу науково-дослідних та конструкторських розробок [5]. Ключовими моментами розробки ефективних напрямків розвитку виробництва лляної продукції є зростання прибутку й рентабельності, чого можна досягти за рахунок зниження собівартості продукції. Найважливішим фактором зниження собівартості, за умови збереження відповідної якості, є використання у виробництві ресурсо і енергозберігаючих технологій, які не потребують капітальних витрат і впровадження яких дозволить підвищити ефективність діяльності льонопереробних підприємств, а також накопичити кошти для подальшого їхнього розвитку. Акумульовані таким чином кошти можуть бути спрямовані на модернізацію і реструктуризацію виробництва [1, 4].

Застосування ресурсозберігаючих й енергозберігаючих технологій відкриває нові можливості перед виробництвом, тому що наприклад, за збереження рентабельності є можливість значно зменшити ціни на тканини, що сприятливо позначиться на підвищенні конкурентоспроможності. Як приклад таких технологій можуть бути використані пігментні технології, технологія «холодного» біління та технології з використанням у виробництві нових композицій волокон [5].

Важливим аспектом розвитку ринку лляної продукції є розширення існуючого асортименту виробів. Досить перспективним є використання лляного волокна в поєднанні із хімічними і синтетичними волокнами для виробництва тканин, так як при цьому повною мірою використовуються важливі гігієнічні, естетичні та фізико-механічні властивості льону. У розробці нових зразків тканин слід використовувати двокомпонентну та трикомпонентну пряжу із суміші льону, віскози, лавсану та бавовни; льону, лавсану та вовни; льону, лавсану та віскози; льону, бавовни, віскози та льону, бавовни, лавсану.

Все вище зазначене свідчить про необхідність проведення поглиблених комплексних технологічних, маркетингових, матеріалознавчих, товарознавчих і екологічних досліджень з метою оптимізації асортименту, підвищення якості та екологічної безпечності досліджуваної групи товарів та вдосконалення управління їх ринком.

Список використаних інформаційних джерел

1. Шкарлет М. Перспективні напрями розвитку ринку лляної продукції в Україні / С. М. Шкарлет, А. М. Коробка // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. – № 1 (52). – 2012. – С. 20–23.
2. Сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/oper_new.html. – Назва з екрана.
3. Проблеми і перспективи розвитку галузі льонарства та коноплярства [Електронний ресурс] : Інформаційні матеріали до Міжнародної науково-практичної конференції, м. Глухів 10–12 лютого 2009 року. – Режим доступу: www.minagro.kiev.ua. – Назва з екрана.
4. Семак Б. Б. Обгрунтування доцільності використання лляних волокон для формування вітчизняного ринку екотекстилю / Б. Б. Семак // Економіка АПК. – 2011. – № 3. – С. 11–15.
5. Чурсіна Л. А. Сучасні напрямки реструктуризації асортименту льоновмісних виробів / Л. А. Чурсіна, Т. О. Кузьміна, Г. А. Тіхосова // Легка промисловість. – 2010. – № 1. – С. 46–48.

ВЛИЯНИЕ ИННОВАЦИОННЫХ ПРОЦЕССОВ НА ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКИХ СТРУКТУР

А. С. Темиргалиева, *докторант специальности 6D051700 «Инновационный менеджмент»;*
Б. Н. Исабеков, *д. э. н., профессор – научный руководитель*
Евразийский национальный университет имени Л. Н. Гумилева, г. Астана, Республика Казахстан

Одним из важнейших факторов, влияющих на деятельность предпринимательских структур в современных условиях, является внедрение инноваций. Инновационный процесс включает в себя следующие элементы, инициация; реализация инновации; выпуск (производство) инновации; продвижение инновации; маркетинг инновации; оценка экономической эффективности инновации. Соединение этих элементов в единую последовательную цепочку образует структуру инновационного процесса.

Инновационный процесс начинается с разработки инновационных идей специалистами НИИ, Вузов и предпринимателями. Особенностью предлагаемого подхода является то, что инновации могут создаваться как в рамках собственного бизнеса, так и предпринимателями в бизнесе. Далее следует получение патента и разработка опытного образца товара. Затем оценивается спрос и начинается производство. При этом малое (среднее) предприятие может самостоятельно осуществлять производство и сбыт инновационной продукции, а может взаимодействовать с крупным предприятием, передав изобретение ей. Соответственно крупное предприятие реализует инновации, созданные ее специалистами, а также приобретенные у малого бизнеса или других разработчиков инновации. Конечным этапом является получение прибыли.

Таким образом, инновационная деятельность представляет собой комплекс научных, технологических, организационных, финансовых и коммерческих мероприятий, направленных на коммерциализацию накопленных знаний, технологий и разработок. Возникновение и развертывание инноваций связано с законами прибыли и диверсификации потребностей, а также достижения фундаментальных наук. Стремление получить прибыль и обеспечить себе конкурентное преимущество в условиях острой конкурентной борьбы в значительной степени определяют производство нововведений.

Зачастую появление новой техники, технологий, наукоемкой продукции не влечет за собой появления спроса на них, поскольку рынок

еще не осознал возможностей этих новинок. В подобных случаях первые появления новых потребностей, то есть спроса должны стимулироваться технологическим проталкиванием новой продукции на рынок. Однако, по мере того, как рынок становится более разборчивым и требовательным, повышается степень обратного воздействия рынка, который, в свою очередь, определяет последующие направления разработки наукоемкой продукции.

Конкурентоспособность предпринимательских структур сегодня тесно связана с процессами, происходящими в мировой экономике. Нужно отметить, что мировая экономика в последние десятилетия приобрела качественно новые черты в связи с развитием глобализации и ее переходом на ресурсосберегающий тип развития, вследствие резкого роста цен на энергетические товары и сырье.

Современная экономика характеризуется значительным динамизмом, в том числе за счет создания новых бизнесов, связанных с инновациями, развитием новых продуктов и технологий. Формируется новое направление экономического развития – экономика знаний, основанная на взаимодействии науки, образования и наукоемких секторов экономики.

Стратегическим направлением повышения конкурентоспособности и устойчивости развития предпринимательских структур сегодня становится широкое использование нового типа ресурсов – интеллектуальных разработок. Не случайно в последние годы в число мировых лидеров выдвинулись компании, имеющие в своем балансе доминирующую часть нематериальных активов, а объем продаж наукоемкой продукции на мировом рынке превысил триллионы долларов. Однако достаточно остро стоит проблема повышения эффективности введения инновационных разработок в хозяйственный оборот. Свидетельством тому может служить высокий процент гибели идей на пути их коммерческой реализации из-за слабого развития инновационной инфраструктуры и соответственно высокого уровня риска инвестиций в инновационный процесс. Данная ситуация обусловлена прежде всего многоэтапностью и длительностью инновационного процесса, необходимостью скоординированного взаимодействия большого количества специалистов. При этом необходим профессиональный подход к управлению инновационным процессом.

В современных условиях можно выделить две основные тенденции: усиление процессов глобализации и приоритет инновационного типа развития экономики. В условиях глобализации социально-эконо-

мических процессов занятие эффективной предпринимательской деятельностью становится чрезвычайно сложным. От предпринимателя требуются не только практические навыки и знания экономики и юриспруденции, но и владение специальными методами, позволяющими системно подойти к анализу проблемной ситуации, уметь прогнозировать последствия тех или иных действий, находить предпринимательские инновационные решения. Предприниматель не случайно, а на основе анализа закономерностей развития конкретной предметной области, несет не только финансовую, моральную, этическую ответственность за рыночное вытягивание соответствующих идей. Таким образом, предпринимательская деятельность сегодня получает новое интеллектуальное и инновационное наполнение.

Технологии целенаправленного поиска инновационных решений становятся главным инструментом современного предпринимателя, действующего в условиях протекания глобализационных процессов. Они позволяют не только концептуально обосновывать новые предпринимательские идеи, но и значительно уменьшить величину предпринимательского риска, не допустить или своевременно предупредить негативные тенденции, которые могут возникнуть при реализации новшеств.

Создание и быстрое коммерческое освоение новых продуктов и технологий выступает сегодня ключевым условием конкурентного преимущества, устойчивого экономического роста предпринимательских структур. Уровень конкурентоспособности организации сегодня во все большей степени определяется не только качеством продукции, но и способностью предприятия предложить потребителям новые товары и услуги с уникальными свойствами. Лидерство в этом процессе обеспечивает значительные преимущества компаниям и делает освоение инноваций приоритетной стратегией их развития. В сложившихся условиях представители крупного бизнеса понимают, что новые идеи и изобретения постоянно генерируются также и за пределами их частных исследовательских центров и лабораторий. Сегодня своевременно не реализованные идеи и разработки быстро обесцениваются, потому что они либо устаревают, либо воспроизводятся конкурентами. В этой связи представляется важным для организаций осуществление своевременной и быстрой коммерциализации инноваций. Взаимодействие крупных корпораций с малыми фирмами в области исследований и разработок создает условия для оптимизации всего цикла разработок от идеи до рынка, то есть от начала исследо-

ваний до массового выпуска широкого набора модификаций нового продукта.

Финансовый и экономический потенциал первых и творческий потенциал вторых дополняют друг друга. Нужно отметить, что в современных условиях в Казахстане также стоит задача инновационного развития экономики, что требует ускорения процесса разработки и внедрения инноваций. При этом важным направлением развития нам видится, с одной стороны, развитие инноваций внутри предприятия путем реализации концепции предпринимательства, позволяющей вовлечь в исследовательский процесс интеллектуальный персонал предприятии.

С другой стороны, считаем целесообразным развивать в Казахстане венчурный бизнес как самостоятельное явление. При этом можно использовать базу создаваемой в стране инновационной инфраструктуры, в том числе технопарков, инновационных бизнес-инкубаторов, инновационных центров, где могут размещаться фирмы, специализирующиеся на новых перспективных исследованиях и разработках.

В дальнейшем передовые разработки могут получить коммерческое воплощение и выход на глобальные рынки через сотрудничество с корпорациями, что позволит повысить конкурентоспособность отечественных предприятий и осуществить переход экономики Казахстана на инновационный тип развития. Нужно отметить, что за рубежом венчурное предпринимательство играет важную роль в структуре региональных промышленных комплексов.

В Казахстане венчурный бизнес призван выступить инициатором и катализатором технологического обновления производственного производства, возрождения научно-технического потенциала промышленных центров. При этом развитие венчурного предпринимательства требует эффективной государственной поддержки на республиканском и региональном уровне.

Список использованных информационных источников

1. Исабеков Б. Н. Инновации и предпринимательство / Б. Н. Исабеков, Л. Мухамбетова. – Алматы : Эверо, 2014. – 220 с.
2. Пятецкий В. Е. Управление инновационными процессами: методологические основы и принципы инновационного менеджмента в управлении предприятиями : учебное пособие / В. Е. Пятецкий. – Москва : Изд. Дом МИСиС, 2012. –152 с.
3. Кику Т. Ю. Управление инновационными процессами : учебное пособие / Т. Ю. Кику. – Новосибирск : НГМА, 2005. – 94 с.

ОСОБЛИВОСТІ МАРКУВАННЯ М'ЯСНИХ КОНСЕРВІВ ЯК ВАЖЛИВОГО ЗАСОБУ ЇХ ІДЕНТИФІКАЦІЇ

В. В. Фелоненко, *студентка групи ТЕМС-61м;*
Н. В. Омельченко, *завідувач кафедри експертизи та митної справи, к. т. н., професор – науковий керівник*
Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава, Україна

Маркування м'ясних консервів має велике значення під час їх ідентифікації для визначення найменування, виду, сорту. Вона важлива для споживача, тому що інформує його про харчову, енергетичну цінність консервів, їх склад, умови і терміни зберігання.

Існує ряд вимог до маркування м'ясних консервів в Україні. Банки повинні бути марковані із зазначенням [1]:

– найменування продукту;
– сорту;
– найменування і місцезнаходження (юридична адреса, країна) підприємства-виробника, пакувальника, експортера і імпортера;
– товарного знака підприємства-виробника (за наявності);
– номінальної маси нетто;
– допустимого відхилення від маси нетто (%);
– складу продукту;
– наявності харчових добавок, ароматизаторів, біологічно активних добавок, джерел ГМО (при їх застосуванні);
– енергетичної цінності (калорійність) в кДж або ккал;
– харчової цінності;
– умов зберігання (температурного режиму, відносної вологості),
– нормативного документа;
– штрихового коду;
– інформації про сертифікацію;
– співвідношення основних компонентів (%);
– способу та рекомендацій щодо приготування або вживання (для консервів, які потребують додаткової обробки перед вживанням) – за необхідності.

На кришці літографованих банок незмивною фарбою наносять номер зміни і дату (число, місяць, рік) виготовлення. А якщо на етикетці не вказано назву підприємства-виробника, то вказують його номер. На денці і кришках нелітографованих банок м'ясних консервів, вироблених в Україні, обов'язково наносять знаки умовних позначень в наступному порядку [1]:

а) перший ряд: дата виготовлення продукції (число, місяць, рік). Число і місяць – двома цифрами кожне позначення (до дев'ятого включно попереду ставлять нуль), а рік – двома останніми цифрами року;

б) другий ряд: асортиментний номер, зміна, номер бригади (за наявності). Для консервів вищого сорту після асортиментного номера ставлять букву В;

в) третій ряд: індекс системи, у підпорядкуванні якої знаходиться підприємство-виробник (м'ясна промисловість – А; харчова промисловість – КП; Укоопспілка – ЦС; сільськогосподарське виробництво – МС), номер підприємства-виробника.

Таким чином, маркування м'ясних консервів складається з інформації, яку наносять на етикетки, а також на денця і кришки споживчої тари. Маркування повинно бути максимально повним і відповідати всім чинним вимогам

Список використаних інформаційних джерел

1. Продукти харчові. Маркування для споживачів. Загальні правила. ДСТУ 4518-2008 [Чинний від 01-11-2008]. – Київ : Держспоживстандарт України, 40 с. – (Національний стандарт України).

СТРАТЕГІЯ ВИЖИВАННЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ: МАГАЗИНИ «БІЛЯ БУДИНКУ»

В. О. Яценко, *напрям підготовки «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність», студентка групи ТМ-22;*
С. Е. Мороз, *викладач-методист, к. пед. н. – науковий керівник*
Полтавський кооперативний коледж, м. Полтава, Україна

Представники середнього і малого бізнесу, зайняті у торговельній сфері, обговорюючи проблеми створення сприятливих умов для ведення підприємницької діяльності, звертають увагу на непрості часи, які їм доводиться сьогодні переживати. По-перше, через економічну кризу у державі та підняття мінімальної заробітної плати, які посилили і без того непросте становище невеликих продовольчих магазинів. По-друге, магазини формату «біля будинку» поступово витісняються великими мережевими супермаркетами і гіпермаркетами – їх кількість у містах країни щорічно збільшується у геометричній прогресії і конкурувати малим підприємствам з ними стає все складніше.

Здавалося б, продовольчі магазини крокової доступності будуть затребувані споживачами завжди, однак доводиться констатувати, що

сьогодні магазини формату «біля будинку» все активніше витісняються мережевими супермаркетами і гіпермаркетами. Які ж конкурентні переваги є у невеликих торгових форматів, і як їм вижити у боротьбі з «акулами» продовольчими бізнесу? Як впливає формат магазину на стратегію його виживання?

В. Апопій під форматом роздрібного торговця розуміє різновид торговельного підприємства або одиниці, що характеризується сукупністю організаційних і технологічних ознак: місцем розташування, товарною спеціалізацією, розміром торговельної площі, характером процесу обслуговування, номенклатурою послуг, типовим набором торгово-технологічного устаткування, методами продажу товарів [1].

Аналіз літературних джерел свідчить, що науковці до найбільш важливих дескрипторів формату магазину також відносять метод продажу товарів у магазині, метод обслуговування покупців, рівень цін, площу торгового залу, асортимент товарів, соціальну спрямованість споживчого кошика торгового об'єкта.

Ми узагальнили види торговельних об'єктів відповідно до нормативного законодавства (рис. 1).

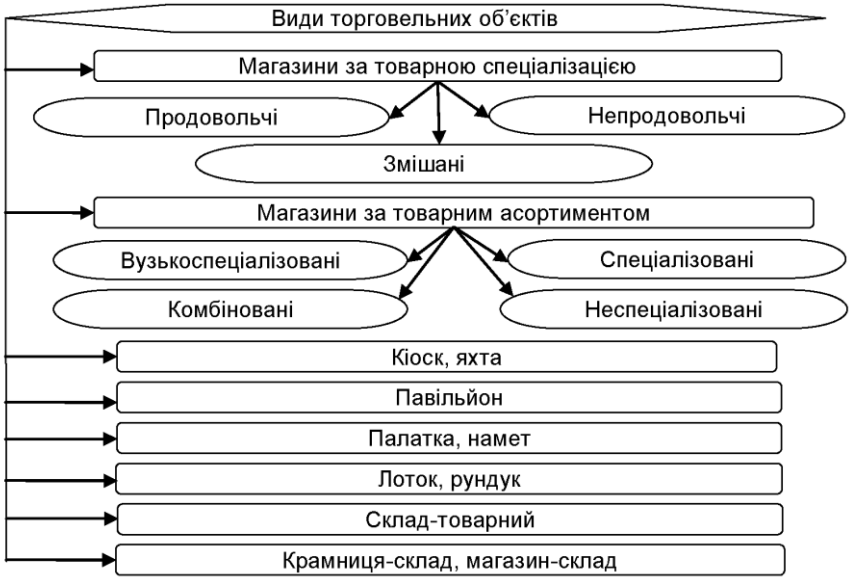

Рисунок 1 – Види торговельних об'єктів відповідно до нормативного законодавства [2]

З'ясовано, що до магазинів формату «біля будинку» практики часто відносять підприємства з невеликою торговою площею, подовженими годинами продажу. Основний метод продажу у таких магазинах – індивідуальне обслуговування покупців через прилавок. Як правило, ці магазини розташовані поблизу дому чи роботи, у так званій кроковій доступності (5 хв. пішки), що дає можливість покупцеві швидко і без особливих проблем закупити потрібні товари. Окрім того, більшість магазинів «біля будинку» характеризуються «сімейною» атмосферою обслуговування.

Як бачимо, магазини біля будинку – це абсолютно самостійний і життєздатний вид торгівлі, інтерес до якого останнім часом, особливо на тлі кризових явищ, з боку покупців поступово зростає. Споживачі завжди прагнутимуть здійснювати щоденні покупки у більш зручному місці – магазині «біля будинку», за винятком тих, для кого супермаркет, завдяки своєму розташуванню, і є тим самим магазином «біля будинку».

Відомо, що в умовах ринку важко домогтися стабільного успіху у бізнесі, якщо не планувати його ефективний розвиток, не досліджувати стан цільових ринків, діяльність конкурентів і власну конкурентоспроможність.

На думку фахівців, саме наявність конкурентів, змушує власників малоформатних продуктових магазинів ретельно аналізувати й ураховувати всі фактори, які можуть вплинути на розвиток торговельного бізнесу. У поточному році такими чинниками для більшості підприємців стали зростання валютного курсу та підвищення податкового навантаження з огляду на вимушене збільшення працівникам розміру заробітної плати.

Публічне обговорення проблем допомагає підприємцям, які здійснюють торговельну діяльність, будувати нові стратегії ведення бізнесу. Під час професійних дискусій узагальнюється досвід практичної діяльності, а отримані знання допомагають бізнесменам уникати помилок у майбутньому.

Для виживання на ринку у сучасних умовах експерти [3] рекомендують власникам магазинів «біля будинку» вжити наступних заходів:

– мати обмежений, чітко визначений асортимент, затребуваний мешканцями конкретного мікрорайону і навіть будинку;

– знайти і зайняти свою нішу, продаючи те, що потрібно у повсякденному житті людям мікрорайону, де розташований магазин;

– вивчити звички своїх покупців й забезпечити наявність товару, за яким мешканець розташованого поруч будинку не піде далеко, та який покупець докупить, якщо його не вистачило від основної покупки, наприклад, молоко, хліб, яйця тощо;

– застосувати правила мерчандайзингу та професійно використовувати площу магазину;

– оптимізувати у магазині всі бізнес-процеси;

– збільшувати ефективність та продуктивність праці.

Підсумовуючи зазначимо, що урахування цих рекомендацій сприятиме збільшенню доходів суб'єктів малого торговельного підприємництва та забезпечуватиме йому конкурентні переваги на ринку.

Список використаних інформаційних джерел

1. Апопій В. В. Організація торгівлі : підручник / В. В. Апопій, І. П. Міщук, В. М. Ребицький та ін. ; за ред. В. В. Апопія. – 2-ге вид., перероб. та доп. – Київ : Центр навч. л-ри. – 2008. – 632 с.
2. Оптова та роздрібна торгівля. Терміни та визначення понять : ДСТУ 4303:2004 [Чинний з 2004-06-08]. – Київ : Держспоживстандарт України 2005. – 34 с. (Національний стандарт України).
3. Торгівля. Магазин біля дому: п'ять правил успіху в 2017 році [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://msb.aval.ua/news /?id=26070. – Назва з екрана.

ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ АВТОРСЬКОГО ПРАВА В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

О. С. Воробей, І. В. Ружицька, *правознавство, студенти III курсу, група ПБ-15-4;*
О. М. Обривкіна, *к. ю. н., доцент кафедри цивільного права і процесу – науковий керівник*
Університет державної фіскальної служби України, м. Ірпінь, Україна

У наш час стрімко відбувається інформатизація суспільства, що відкриває перед користувачами глобальної інформаційної мережі безмежні горизонти. Даний процес характеризується, на жаль, не тільки позитивними явищами і процесами, але й має деякі негативні моменти, які призводять до порушення прав інших осіб. Однією із найважливіших правових проблем Інтернету є порушення права осіб на об'єкти інтелектуальної власності та авторські права. Користувачі мережі Інтернет інколи навіть не розуміють, що їхня поведінка є порушенням права авторів та їх правонаступників. Елементарний перегляд веб-сторінок, копіювання тексту чи його частини, збереження вмісту сторінки у себе на комп'ютері, вже в певній мірі посягає на права автора.

Найважливішими нормативними актами, які регулюють питання використання об'єктів інтелектуальної власності є Законом України «Про авторське право і суміжні права» та Цивільним кодекс України. Саме у цих документах зосереджується основний перелік прав та обов'язків, яких повинні дотримуватись користувачі, які використовують об'єкти інтелектуальної власності у глобальній мережі Інтернет. Відповідно до статті 443 Цивільного кодексу України, використання твору здійснюється лише за згодою автора, крім випадків правомірного використання твору без такої згоди, встановлених цим кодексом та іншими законами [2].

Під авторським правом розуміється, наявність в особи як матеріальних, так і не матеріальних прав. Поширеною є думка, що захистити свої авторські права в Інтернеті є майже неможливим. На жаль, у сучасному законодавстві, поки що відсутні нормативні акти, які б чітко регулювали діяльність в Інтернеті, але все ж таки деякі статі

дають певний поштовх для можливості розв'язання даної проблеми. Так, наприклад, у статті 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права» чітко визначено, які дії є порушенням авторського права та суміжних прав. Автор зафіксувавши порушення авторського права в Інтернеті, може звернутися до суду за захистом своїх прав і вимагати компенсації, за те що без його відома був використаний об'єкт інтелектуальної власності, а також за те що, у зв'язку із цим автором була втрачена вигода матеріального характеру [2].

Судовий розгляд дасть можливість не тільки задовольнити позов позивача, але й застерегти інших користувачів та направити їх на правомірне використання об'єктів інтелектуальної власності. Із загальних положень Цивільного кодексу України можливо виділити способи захисту авторського права, а саме: визнання права, припинення дій, які порушують право, компенсація матеріальної та моральної шкоди, повернення до того стану, що існував до порушення. Але все ж таки, контроль за дотриманням авторського права в Інтернеті, залишається на сьогодні однією із найактуальніших проблем. Захист авторських прав в Інтернет за допомогою сучасних комп'ютерних технологій, перш за все, залежить від того, наскільки грамотно використовуються їхні можливості [1].

Виходячи із цього, авторам потрібно бути обачнішими й заздалегідь піклуватись про свої права, використовуючи технічні засоби, які будуть унеможливлювати чи перешкоджати втручанню сторонніх осіб, а саме: 1) подавати лише частину твору, книги, інформації; 2) використовувати ключ або шифр для доступу для твору, так звані криптографічні конверти.

Питання захисту авторських прав в Інтернеті потребує комплексного підходу. Зважаючи на стрімкий розвиток інформаційних технологій за останні десятиріччя, зрозумілим є той факт, що цей розвиток супроводжується певними проблемами у правовому регулюванні використання цих інформаційних технологій. Також, на сучасному етапі розвитку суспільних відносин все очевиднішою стає необхідність у прийнятті спеціальної міжнародної конвенції по захисту авторського права в Інтернеті.

Враховуючи все вищезазначене, можна зробити висновок, що перед Україною постало важливе завдання, а саме удосконалення своїх норм та приведення їх до реалій сучасності, для більш ефективного захисту прав авторів та їх правонаступників у мережі Інтернет.

Список використаних інформаційних джерел

1. Бреус С. Б. Защитаавторских прав в Интернет : автореф. дис. канд. юр. н. :12.00.03 / Бреус Сергей Борисович. – Москва, 2009 – 22 с.
2. Цивільний кодекс України від 16 червня 2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15. – Назва з екрана.

ЩОДО ПИТАННЯ ВДОСКОНАЛЕННЯ «МИСТЕЦЬКОЇ ФОРМИ» ВИРАЖЕННЯ

А. М. Малиш, *спеціальність «Дизайн», студентка групи «Дизайн середовища»;*
О. І. Круглюк, *викладач правознавства, асистент кафедри декоративно-прикладного мистецтва Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича – науковий керівник Вижницький коледж прикладного мистецтва ім. В. Ю. Шкрібляка, м. Вижниця, Україна*

Сімейний кодекс України – перший законодавчий акт, у якому «дитина» як правова категорія має чітко визначену вікову межу – 18 років (6, с. 29). Життя кожного починається з дитинства. Якість дитинства визначає майбутнє дитини, певною мірою впливаючи на якість суспільства взагалі. Однією з ознак громадянського суспільства є наявність системи захисту слабших, насамперед дітей.

Право на свободу вираження не асоціюється з дитинством, застосування цієї гарантії рідко обговорюється в контексті прав дитини. Це єдина складова суспільства, позбавлена будь-якої можливості представляти свої інтереси. Діти часто не мають структур, які б довели їх думки до органів, відповідальних за прийняття рішень.

Особливе значення має право, закріплене в статті 13 (2, с. 2) Конвенції про права дитини, – право шукати, отримувати і передавати інформацію й ідеї будь-якого роду, незалежно від кордонів в усній, письмовій або друкованій формі, у формі творів мистецтва чи за допомогою інших засобів на вибір дитини. Це положення також знаходиться в текстах Міжнародного пакту про громадянські та політичні права. Воно застосовується як до повнолітніх, так і до дітей, але його потенціал у справі застосування по відношенню до дітей не вивчено. Щоб забезпечити дітям право на свободу вираження надається право обирати засіб вираження, а цей засіб не обов'язково має бути вербальним. Коли діти надто малі для того, щоб здійснити такий вибір, не слід опиратися на припущення, що така дитина не здатна користу-

ватися правом на свободу вираження. Саме в даному випадку варто виходити з того, що невербальний метод спілкування в даному разі може бути більш доречним (5, с. 176).

Як студентка мистецького закладу вважаю, що саме мистецтво може послугувати людству, а саме найбільш вразливій його категорії – дітям. Соціальна сутність мистецтва перш за все виявляється в його меті та предметі. Метою мистецтва є вдосконалення людини та суспільства, в якому ця людина існує. Поступово суспільство навчилося використовувати потужну діючу силу мистецтва в найрізноманітніших цілях, іноді далеких від його естетичної природи. Головним предметом мистецтва є людина. Великою прерогативою літератури й музики, театру й живопису виступає їхня здатність розкривати і досліджувати внутрішній світ людини. Мистецтво безпосередньо контактує з емоціями особистості – найбільш рухливою і пластичною сферою її психіки. Воно може сягати найпотаємніших куточків людської душі, хвилювати і робити людину щасливою й величною. За його допомогою людина здатна сприймати світ у всьому його багатстві й різноманітті. Мистецтво – це завжди розповідь про людину, для людини та в ім'я людини. Це – хранитель цілісності особистості, гарант цілісності культури та життєвого досвіду людства. Саме в цьому його всесвітньо-історичне призначення. Мистецтво виконує інформаційно-комунікативну функцію (мистецтво як повідомлення та спілкування). Аналіз саме цієї функції мистецтва лежить в основі сучасних естетичних теорій, що розробляються семіотикою та компаративістикою. Мистецтво розглядається як своєрідний канал зв'язку, як знакова система, що несе інформацію. При цьому інформаційні можливості художньої мови виявляються значно ширшими, бо мова мистецтва метафорична, емоційно сильніша, ніж розмовна. Мистецький образ є вираженням думки і його можна використовувати досліджуючи правову поведінку: інсценівка поведінки, слідчий експеримент.

Вважаю, що правники особливо винуваті в тому, що надмірно опираються на письмову та усну мову, схиляються до припущення, що неспроможність розуміти вербальні інструкції або труднощі з переданням інформації в усній формі робить дитину не здатною користуватися її правом на свободу вираження. Наприклад, у відповідності до міжнародного права діти-біженці з супровідниками мають довести добре обґрунтований страх переслідувань. Діти, які пережили травму, яка часто супроводжується залишенням домівки, не завжди можуть вербально висловити свої побоювання.

Право дітей на свободу вираження включає право мати можливість виразити такі побоювання в невербальній формі.

Використання мистецької форми як засобу пошуку та передання інформації забирає більше часу, але згідно Міжнародних договорів має право на існування.

Список використаних інформаційних джерел

1. Загальна декларація прав людини // Міжнародні договори України. – Київ, 1992.
2. Конвенція про права дитини. УПФ. – Київ, 1995.
3. Короткий путівник Європейською Конвенцією з прав людини. – Київ, 1999.
4. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права // Міжнародні договори України. – Київ, 1992.
5. Міжнародне право в галузі прав дитини / Джеральдіна ван Б'юрен. – Одеса, 2006.
6. Сімейний кодекс України. Науково-практичний коментар. – Київ, 2003.

ОСОБЛИВОСТІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ МИТНИХ ПРАВИЛ В УКРАЇНІ

А. О. Носик, *спеціальність «Право», студентка групи ПБі-14-1;*
О. О. Сластьоненко, *доцент кафедри фінансового права,*
к. ю. н., доцент, с. н. с. – науковий керівник
Університет державної фіскальної служби України,
м. Ірпінь, Україна

В умовах сучасного розвитку України, а також стану її економіки, найбільш гостро постає питання забезпечення митної безпеки, що є складовою національної безпеки держави. Забезпечення ефективної реалізації державної митної справи є надзвичайно важливим для країни, оскільки це є невід'ємною складовою покращення економічної ситуації в Україні. На сьогоднішній день державна митна політика в контексті боротьби з порушенням митних правил не виконує тих функцій, які на неї покладені. На таку ситуацію великий вплив має нестабільна економічна та політична ситуація в нашій державі.

Аналіз останніх досліджень, свідчить про те, що багато науковців займались вивченням окремих питань, що стосуються порушення мит-

них правил серед яких: І. Г. Галкін, Г. В. Грянка, О. Р. Джурик, Л. М. Дорофеєва, Л. М. Касьяненко, М. О. Кравець, С. В. Ківалов, А. В. Мазур, Ю. В. Оніщик, Д. В. Приймаченко, О. В. Сєрих, В. В. Сидоренко, О. О. Сластьоненко та інші. Однак, незважаючи на широке коло дослідників, питання відповідальності за порушення митних правил залишається відкритим для нових досліджень, оскільки є надзвичайно актуальним.

Митний кодекс України (МК України), який був прийнятий 13 березня 2012 року, містить положення, що регулюють порушення митних правил та відповідальність за них. Відповідно до ч. 1 ст. 158 МКУ порушення митних правил є адміністративним правопорушенням, яке являє собою протиправні, винні (умисні або з необережності) дії чи бездіяльність, що посягають на встановлений цим Кодексом та іншими актами законодавства України порядок переміщення товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, пред'явлення їх органам доходів і зборів для проведення митного контролю та митного оформлення, а також здійснення операцій з товарами, що перебувають під митним контролем або контроль за якими покладено на органи доходів і зборів цим Кодексом чи іншими законами України, і за які цим Кодексом передбачена адміністративна відповідальність [1]. Дане визначення містить у собі всі ознаки порушення митних правил, які в сукупності є підставою для притягнення особи до відповідальності.

Адміністративна відповідальність за порушення митних правил є особливою, тому що передбачена не в Кодексі України про адміністративні правопорушення (КУпАП), а в спеціальному кодифікованому нормативно – правовому акті – МК України. Проте, на думку, О. Р. Джурик дані положення необхідно висвітлити саме в окремому єдиному законодавчому акті, який регулює питання відповідальності за адміністративні правопорушення, тобто у КУпАП [2, с. 193]. Важко не погодитись з цією думкою, оскільки це позитивно вплине на правозастосовну діяльність органів доходів і зборів, а також судових органів. А якщо законодавець пішов шляхом закріплення відповідальності в МК України, то необхідно виділити митну відповідальність, як окремий вид юридичної відповідальності, у сфері порушення митних правил.

Грянка Г. В. наголошує на тому, що адміністративна відповідальність за порушення митних правил – це визначений митним законом

правовий обов'язок громадянина або конкретної посадової особи усвідомлювати свої винні, неправомірні діяння в сфері охорони митного правопорядку і за наявності достатніх для цього підстав понести кару у виді адміністративного стягнення, накладеного митним органом або судом [3, с. 107]. Тобто, об'єкт адміністративно-правового захисту у даному випадку є особливим, оскільки стосується суспільних відносин, у сфері здійснення державної митної справи.

Аналізуючи положення Глави 68 МК України, що передбачає види порушень митних правил, їх можна поділити на декілька груп:

1) порушення, що здійснюються на місці переміщення предметів через митний кордон України;

2) порушення, що здійснюють при митному оформленні;

3) порушення строків встановлених для доставлення необхідних документів та предметів на митницю;

4) порушення митних режимів;

5) порушення щодо сплати митних платежів.

На відміну від адміністративних стягнень, що передбачені в КУпАП, в МК України передбачено набагато вужчий перелік стягнень за порушення митних правил [4]. Відповідно до ч. 1 ст. 461 МК України до них належать: попередження, штраф та конфіскація [1]. Останнє може застосовуватись як основне, так і додаткове стягнення, інші ж види є тільки основними.

Потрібно звернути увагу, на позитивне введення в МК України, що передбачає наявність компромісу у справі про порушення митних правил, що передбачає укладенні мирової угоди між зазначеною особою та органом доходів і зборів, посадова особа якого здійснює провадження у справі (ст. 521 МК України) [1]. Така можливість реалізується якщо у діянні особи відсутній склад злочину. Годяк А. І. наголошує на тому, що хоч це положення є досить актуальним і має багато позитивних моментів, але для вдосконалення цього інститут необхідно зазначити вичерпний перелік підстав відмови органу доходів і зборів від укладення компромісу [5, с. 166].

Аналіз реального стану боротьби з порушенням митних правил кожного року публікується на офіційному сайті ДФС України. Це надає можливість розглянути офіційну статистику, що надається органами ДФС. Отож, станом на 25 вересня 2017 року митницями ДФС порушено понад 23 тис. справ про порушення митних правил на за-

гальну суму 1,2 млрд грн. Порівняно з відповідним періодом минулого року кількість порушених справ зросла майже на 39 %. Найчастіше митні правила порушували під час переміщення промислових товарів, сировини та матеріалів [6].

Отже, враховуючи вищесказане, можна зробити висновок, що відповідальність за порушення митних правил має багато особливостей: закріплення в МК України, а не в КУпАП; вужчий перелік стягнень, порівняно з тим, який закріплений в КУпАП; наявність інституту компромісу у справах про порушення митних правил тощо. Щодо питання компромісу, необхідно внести до ст. 521 МК України положення, які б надавали вичерпний перелік підстав для відмови органів ДФС від укладення компромісу. Вирішення наявних проблем сприятиме реалізації адміністративної відповідальності за порушення митних правил, що в свою чергу впливає на забезпечення митної безпеки держави.

Список використаних інформаційних джерел

1. Митний кодекс України [Електронний ресурс] : Закон України від 13.03.2012 № 4495-VI. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4495-17/page. – Назва з екрана.
2. Джурик О. Р. Особливості адміністративної відповідальності за правопорушення у сфері державної митної справи / О. Р. Джурик // Порівняльно-аналітичне право. – 2016. – № 5. – С. 192–196.
3. Грянка Г. В. Правові засади адміністративної відповідальності за порушення митних правил / Г. В. Грянка // Право і суспільство. – 2012. – № 6. – С. 102–108.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення [Електронний ресурс] : Закон України від 07.12.1984. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/80731-10. – Назва з екрана.
5. Годяк А. І. Деякі питання правового регулювання компромісу в справі про порушення митних правил / А. І. Годяк // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2016. – № 1. – С. 160–167.
6. Боротьба з контрабандою та порушенням митних правил станом на 25.09.2017 [Електронний ресурс] // Державна фіскальна служба України. – Режим доступу: http://sfs.gov.ua/data/files/213239.pdf. – Назва з екрана.

КОНСТИТУЦИОННЫЕ ПРЕДПОСЫЛКИ ИМПЛЕМЕНТАЦИЯ МЕЖДУНАРОДНЫХ СТАНДАРТОВ ПРАВ ЧЕЛОВЕКА В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН

Н. В. Сидорова, *доцент кафедры правового регулирования экономических отношений, к. ю. н., доцент;*
А. Е. Мейрамова, *направление подготовки «Юриспруденция», магистрант группы Ю-12п*
Высшее учебное заведение Казпотребсоюза «Карагандинский экономический университет», г. Караганда, Республика Казахстан

Существенное влияние на формирование и изменение внутригосударственных правовых норм оказывает международное право, обязывая Республику Казахстан приводить свое национальное законодательство в соответствие с международными договорами, участниками которых она является. Согласно Конституции Республика Казахстан уважает принципы и нормы международного права, проводя политику их имплементации в национальное правовое пространство. В Основном законе страны закреплены юридические предпосылки имплементации, которые включают следующие аспекты:

– во-первых, международные договоры и иные обязательства Республики включены в систему действующего права (п. 1 ст. 4 Конституции);

– во-вторых, ратифицированные международные договоры имеют приоритет перед ее законами (п. 3 ст. 4 Конституции);

– в-третьих, все международные договоры, участником которых является Республика Казахстан, публикуются. Официальное опубликование нормативных правовых актов, касающихся прав и свобод человека является обязательным условием их применения (п. 4 ст. 4 Конституции);

– международный договор, признанный не соответствующим Конституции не может быть ратифицирован (п. 1 ст. 73 Конституции).

В современный период Республика Казахстан ратифицировала основополагающие международные документы в области прав и свобод человека, большая часть которых имплементирована посредством проведения законодательных и институциональных реформ. Однако, не смотря на положительный опыт, наработанный в данной области, имеются конституционные пробелы в области закрепления международно-правовых основ прав и свобод человека.

В частности, исходя из признания Республикой Казахстан общепризнанных международных стандартов прав и свобод человека, приоритета ратифицированных международных договоров перед законами Республики Казахстан, и непосредственного применения отдельных международных договоров необходимо усовершенствовать конституционные гарантии прав и свобод человека и гражданина.

Основополагающие принципы правового статуса человека в Республике Казахстан отражены в ст. 12 Конституции, при этом согласно принципу «признания прав и свобод человека» в Основном законе страны делается ссылка только на права и свободы человека, гарантированные Конституцией. Полагаем, что такая формулировка конституционной нормы не в полной мере отражает отношение нашего государства к международным стандартам прав и свобод человека, которое характеризуется максимальным признанием всех прогрессивных идей в области прав и свобод человека, воплощенных в международных правовых нормах.

В этой связи нами предлагается рассмотреть возможность внесения изменений и дополнений в п. 1 ст. 12 Конституции, изложив его следующим образом: «В Республике Казахстан признаются и гарантируются права и свободы человека в соответствии с Конституцией и международными договорами и обязательствами Республики».

Одним из направлений имплементации международных стандартов прав и свобод человека в Республике Казахстан является признание нашим государством юрисдикции международных правозащитных организаций. Признание юрисдикции означает гарантированную государством возможность граждан Республики Казахстан обращаться в данные международные институты за защитой своих прав и свобод, в случае исчерпания всех внутригосударственных механизмов защиты.

Так в правозащитной практике Казахстана имеются прецеденты обращения наших граждан в комитет ООН по правам человека, в комитет ООН против пыток, комитет ООН по ликвидации дискриминации в отношении женщин и др. Например, в комитете ООН против пыток в настоящий момент на рассмотрении находится шесть жалоб в отношении Казахстана, ранее в комитет было направлено восемь индивидуальных жалоб о пытках, жестоком, унижающем достоинство обращении и наказании. По шести делам комитет признал нарушение Казахстаном международных обязательств по недопущению пыток.

Таким образом, признание нашей страной юрисдикции международных правозащитных институтов обуславливает внесение изменений и дополнений в ст. 13 Основного закона, которую целесообразно дополнить пунктом следующего содержания: «Каждый имеет право обратиться в международные органы и международные организации, участником которых является Республика Казахстан в целях защиты своих прав и свобод».

Имплементация международных стандартов прав и свобод человека предполагает, что имплементируемый международный договор введен в правовое пространство Республики Казахстан посредством его ратификации, одним из условий которой является не противоречие договора Конституции. Заключение о соответствии международного договора Конституции на стадии его ратификации выносит Конституционный Совет Республики Казахстан. Данная форма конституционного контроля является предварительной, то есть до официального признания юридической силы данного документа на территории Казахстана.

Что касается реализации конституционного контроля на этапе имплементации уже ратифицированного международного договора, то юридически она не нашла своего воплощения в Основном законе страны. Функции конституционного контроля вступившего в силу правового акта реализовываются в соответствии с пп. 10-1 п. 1 ст. 44 и ст. 78 Конституции Республики Казахстан. Согласно обозначенным нормам Президент Республики Казахстан и суды Республики могут обратиться в Конституционный Совет с вопросом о рассмотрении закона или иного правового акта на соответствие Конституции.

По мнению авторов, международные договоры относятся к особой категории правовых актов, что следует из содержания ст. 4 Конституции, согласно которой в систему действующего права Республики Казахстан включены «… иные нормативные правовые акты, международные договорные и иные обязательства Республики». Из содержания данной нормы видно, что «иные нормативные правовые акты» и «международные договорные и иные обязательства Республики» выделены как самостоятельные правовые элементы системы действующего права Республики Казахстан.

В этой связи полагаем, что последующий конституционный контроль следует распространить на ратифицированные международные договоры, и внести изменения и дополнения в пп.10-1 п.1 ст. 44 и ст. 78 Конституции, включив в число актов, конституционность которых будет рассматриваться Конституционном Совете ратифицированные международные договоры.

В заключении следует отметить, что в Республике Казахстан созданы конституционные предпосылки имплементации международных стандартов прав и свобод человека, однако в отдельные конституционно-правовые нормы целесообразно внести изменения и дополнения, направленные на создание более совершенного механизма имплементации признанных Республикой Казахстан международных норм и принципов.

МАРКЕТИНГОВЫЕ ИНСТРУМЕНТЫ В УПРАВЛЕНИЕ КАЧЕСТВОМ ТУРИСТСКИХ УСЛУГ

А. М. Бекенова, *специальность 6М090200 «Туризм»,*
магистрантт кафедры туризм;
К. П. Мусина, *доцент кафедры туризм, к. э. н.,*
и. о. доцента – научный руководитель
Евразийский национальный университет имени Л. Н. Гумилева,
г. Астана, Республика Казахстан

Маркетинг не что иное, как рекламные мероприятия, которые участвуют в продвижении продукта либо для широкой общественности или конкретной группы. Маркетинг отличается от продаж и рекламы в том, что один относится к акту продажи, в то время как другой относится к стратегии участия. Управление отношениями с клиентами облегчает маркетинговую функцию, повышая эффективность маркетинга путем изучения потенциальных целевых клиентов.

Маркетинговый инструмент – это определенное средство маркетингового воздействия на потребителей. Виды маркетинговых инструментов: распродажа, вручение подарков при покупке, реклама на телевидении, прямой маркетинг, реклама в Интернете, выставки продукции и услуг, брендинг[1].

Маркетинговые инструменты – это значимая методика, и ее ключевым элементом являются прямые продуктовые коммуникации и системы управления взаимоотношениями с клиентами (CRM – Customer Relationship Management). Существуют три типа CRM:

1) Операционный CRM, как правило, относится к продуктам и услугам, которые позволяют организации заботиться о своих клиентах. Он обеспечивает поддержку различных бизнес-процессов, которые может включать в себя продажи, маркетинг и обслуживание. Например: контактные центры, системы агрегации данных и веб-сайтах.

2) Совместные CRM-это общение с клиентами и охватывает прямое взаимодействие с клиентами, включая отзывы и отчеты о проблемах. Взаимодействие может происходить через Интернет страницы, электронная почта, автоматический голосовой ответ. Совместной работы CRM-системы значительно улучшает предлагает услуги.

3) Аналитический CRM адресует анализ данных клиентов для множества различных целей. В целом он используется для разработки и выполнения целевых маркетинговых кампаний, которые оптимизируют эффективность маркетинга. Аналитическая CRM учитывает решение о продуктах и услугах создание, ценообразование и разработка новых продуктов [2].

Так же для более качественной работы туристического предприятия, существуют различные комбинации из этих трех типов CRM.

В середине 1990-х годов CRM была изначально продана как гарантированный способ превратить данных клиентов для увеличения эффективности продаж и увеличению прибыли за счет нового взгляда на поведение потребителей и выявление скрытых закономерностей покупок, которые завалялись в базах данных заказчика. Вместо этого, CRM была одним из самых больших разочарований 1990-х годов. По некоторым другим оценкам интенсивности отказов CRM была равна 75 процентам. Но, спустя более чем десятилетие, все больше фирм в США и Европе стали пробовать CRM. В 2005 году исследование компании Гатнергрупп выявили, что 60 процентов среднего бизнеса намерена принять или расширить их использование CRM-системы в течение ближайших двух лет. CRM-системы началась в середине 1990-х, они уже прошли несколько перекрывающихся этапов. Изначально ориентирована на автоматизацию существующих процессов маркетинга, CRM и сделал крупный шаг вперед в клиенто-ориентированных бизнес-процессов управления ориентацией.

Первый этап начался, когда фирма внедрила клиенто-серверные системы для поддержки определенной группы сотрудников, например, отдела продаж, представители колл-центр, или отдел маркетинга. CRM-системы изначально означало применение автоматизации на существующей маркетинговой деятельности и процессов.

На втором этапе, организаций требовали более функциональной интеграции, чтобы создать целостное представление о связях своих клиентов.

Третий этап CRM была в большой степени под влиянием Интернета. Дистанционное обслуживание клиентов и Интернет-систем стала следующая большая вещь в CRM.

Следующий этап CRM будет когда системы предназначенные, чтобы клиенты имели прямой доступ ко всей информации. [3].

Также существуют несколько проблем с системами CRM – это большие инвестиции в создание и ведение базы данных клиентов, ко-

торая требует компьютерное оборудование, программное обеспечение базы данных, аналитические программы, каналы связи и квалифицированного персонала. Существует трудность получения информацию о клиентах, кроме того, не все клиенты хотят отношения с компанией, а некоторые могут возмутиться организация сбора информации о них и хранение ее в базе данных. Еще одна проблема-долго ждать возврата инвестиций. Три года ждать окупаемости инвестиций попрежнему распространена. Исследования, проведенные Хелмса в 2001 году показывает, что 45 % компаний не в состоянии даже вычислить ROI от их CRM инвестиций и исследований Кэп Джемини Эрнст энд Янг (CGEY) обнаружили, что две трети компаний не смогла предоставить какую-либо оценку их окупаемости инвестиций в CRM [4].

Но не смотря на данные проблемы, существует множество успешных примеров работы с CRM, например «Four Seasons Hotels», как итог, на протяжении почти 50 лет, делает отличную работу по выявлению, дифференциации, взаимодействуют для своих клиентов. В результате, они построили прочные отношения с клиентами и, следовательно, создали доверие среди своих заинтересованных сторон, которые держали их на вершине отрасли [5].

Для клиентов, которым необходима помощь в процессе CRM, нужно поддерживать связь на личной основе. Нельзя полагаться только на электронную почту, бюллетень, как средство вовлечения клиентами. Личное и профессиональное внимание, более перспективно, так как они платят за то туруслугу. Работник должен пользоваться и своевременно отвечать на запросы клиентов, с помощью социальных сетей, таких как WhatsApp, почта или др. приложения. Так же нужно быть лицом бренда, и можно будет наблюдать истинный успех в процессах CRM.

Список использованных информационных источников

1. Беляев В. И. Маркетинг: основы теории и практики : учебник / В. И. Беляев. – Москва : КНОРУС, 2005.
2. Гурэу, Кэлин, Ашок Ranchhod, и Рэй Хакни. «Клиент-ориентированный стратегического планирования: интеграция CRM в онлайн бизнес-систем».
3. Котов, Картье. «Управление взаимоотношениями с клиентами: стратегические уроки и направления будущей деятельности». Управление бизнес-процессами журнал 9, нет. 5 (2003): 566-571.
4. http://www.1to1.com/inside1to1/19763.html
5. https://wearedevelopment.net/2012/03/14/crm-in-the-tourism-industry-the-case-of-four-seasons-hotels/

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИСТИЧНОЇ ГАЛУЗІ В ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ

О. М. Єфанова, *спеціальність «Туризм», студент групи 14134-1;*
Г. А. Омельяненко, *доцент кафедри теорії та методики фізичного виховання і спорту, к. п. н., доцент – науковий керівник*
Державний вищий навчальний заклад «Запорізький національний університет», м. Запоріжжя, Україна

Україна має різноманітні природно-кліматичні, культурно-історичні, етнографічні ресурси, які в свою чергу створюють передумови для всебічного розвитку туризму по всій території країни. Майже всі регіони України є туристично-привабливими для відвідувачів. Гори, ліси, моря та річки, багаті на історичні пам'ятки міста, самобутні села, несподівані архітектурні споруди та захопливі музеї разом є потужною силою, що може зрушити з місця туристичну індустрію. З кожним роком збільшується кількість регіональних, всеукраїнських та міжнародних виставок, ярмарок, форумів, фестивалів та конкурсів з ознайомлення, вивчення, популяризації туристичного продукту. У таких заходах часто беруть участь запрошені гості: політики, вчені, бізнесмени, спортсмени, працівники мас-медіа та ІТ – сфера. Таким чином можна більш глибоко пізнати окремі аспекти правової сфери туризму, дізнатися про нові напрями в рекламі, ноу-хау, що доцільно застосовувати при здійсненні туристичної діяльності, тонкощі створення стартапів та бізнес-проектів тощо [1].

Запорізька область володіє великим туристичним потенціалом, здатним поставити її поруч зі Львовом, Одесою, Закарпаттям, Києвом. На жаль, існує ряд факторів, які на даний момент унеможливлюють перехід на більш високий та якісний рівень надання туристичних послуг. В першу чергу це недостатнє або часткове фінансування. Для того, щоб вивести туристичний продукт на ринок потенційних покупців, необхідно вкладати кошти не лише в продукт, а й в «простір» навколо нього. В Запорізькій області, а саме в місті Запоріжжя, існують об'єкти, які є «візитною карткою» всього регіону. Острів Хортиця – колиска українського козацтва. Зокрема, тут знаходяться важливі пам'ятники історії та архітектури, такі як Запорізька Січ і стародавні кам'яні баби. Цей ресурс області можна вигідно рекламувати та продавати не лише українцям, а й іноземним туристам. Проблема полягає в наступному, на острів можна дістатися лише власним автомо-

білем, тобто немає міського транспорту. Також потрібні кваліфіковані спеціалісти, гіди, екскурсоводи зі знанням англійської мови. Люди, що приїздять з-за кордону, хочуть відчути гостинність і комфорт від перебування, інформаційну доступність, зрозумілість і чіткість при пошуку матеріалу про будь-який об'єкт. Але в Запорізькій області дуже мало інформаційних дощок, вивісок, продубльованих англійською мовою назв вулиць, міст. Неефективно використовуються сучасні інформаційні технології, потрібно створювати більше сайтів з відомостями про туристичні продукти та допоміжну інфраструктуру для зручності гостей області. Запоріжжя відоме своєю промисловою діяльністю. Для залучення потоку туристів необхідно створити імідж туристично-привабливого міста. Загальновідомо, що людей хочуть бачити гарну картинку та цікавий опис місця, куди вони збираються [2].

До допоміжної інфраструктури відносяться засоби розміщення та харчування, заклади медичної допомоги, розважальні комплекси, бази відпочинку, санаторії, вокзали, аеропорти. Всі вони повинні відповідати загальноприйнятим стандартам якості. В Запоріжжі функціонують лише чотири готелі достатньо високого рівня, тому потрібно збільшувати їх кількість. Закладів харчування досить багато і кожен турист зможе знайти те, що йому до смаку.

Трикутник «влада – бізнес – громадськість» є фундаментальним положенням при розвитку туристичної галузі. Для того, щоб індустрія розвивалась, потрібна взаємодія всіх трьох компонентів. Влада повинна забезпечити правове регулювання, контроль якості надання послуг, а також разом з підприємствами бізнесу надавати кошти для розвитку рекреації та туризму в області. Головним інструментом є громадськість або люди. Мешканцям Запорізької області необхідно брати активну участь у просуванні туризму. Участь у житті міста, різноманітних конкурсах, міжнародних грантах, прославлення регіону по всій Україні та закордоном, взаємодія з міською владою та взаємодопомога – все це повинно стати нагальним [3].

Отже, можна стверджувати, що перспективи для розвитку туризму в Запорізькій області є. Для формування сталого в'їзного туристичного потоку до регіону необхідно підвищення спроможності до виробництва, просування, реалізацію туристичних продуктів, організація цікавих подій для туристів, гостей та мешканців, розвиток партнерських стосунків між бізнесом, громадою і владою, а також плідна робота та час.

Список використаних інформаційних джерел

1. Борозняк В. С. Перспективи розвитку українського туризму / В. С. Борозняк // Бізнес. – 2005. – № 15. – С. 15–16.
2. Любіцева О. О. Ринок туристичних послуг (геопросторові аспекти) / О. О. Любіцева. – [2-е вид.]. – Київ : Альтерпрес, 2005. – 436 с.
3. Новіков В. С. Іновації в туризмі / В. С. Новіков. – Москва : Академія, 2007. – 208 с.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СПОРТИВНОГО ТУРИЗМУ В ЗАПОРІЗЬКІЙ ОБЛАСТІ

А. О. Зінкевич, *спеціальність «Туризм», студентка групи 14134-1;*
Г. А. Омельяненко, *доцент кафедри теорії та методики фізичної культури і спорту, к. пед. н – науковий керівник*
Державний вищий навчальний заклад «Запорізький національний університет», м. Запоріжжя, Україна

Спортивний туризм – специфічний та унікальний вид спорту, який вирішує багато соціальних та економічних проблем у суспільному житті. Основою спортивного туризму є походи Нині спортивний туризм – офіційно визнаний вид спорту, чітко регламентований нормативними документами. За участь у змаганнях присвоюються спортивні розряди та звання «Майстер спорту України».

Перш за все, це унікальний засіб спілкування між людьми, який ґрунтується на безпосередньому знайомстві з життям, історією, культурою та звичаями тих регіонів, де проходять маршрути походів. Також це джерело кваліфікованих кадрів, інтелектуального продукту у сфері розробки теорії та практики туризму, створення нових маршрутів, сучасного спорядження тощо.

На сьогодні у Запоріжжі зареєстровані 11 туристичних клубів, які спеціалізуються на спортивних походах. Більшість з них орієнтована на походи у Карпати, Крим, на Кавказ та Алтай. Туристичний клуб «Горизонт» організовує достатню кількість походів саме по Запорізькій області. Так, за жовтень було здійснено 3 походи, 2 з яких І категорії складності. Ці походи орієнтовані на студентів та школярів [3].

У Запорізькій області можна прокласти маршрути від найпростіших до ІІ категорії складності. Тут зустрічаються ділянки з перепадом висот, скельним рельєфом, складним орієнтуванням, водними перешкодами. Запорізька область є надзвичайно багатою на різні геологічні об’єкти. Серед яких слід зазначити «Кам’яни Могили», пам’ятку

Токмак-Могила (або Синя Гора), Мігматитові скелі у селі Карла Маркса, пасмо скель вздовж лівого берега р. Берестова у тому ж селі, Кварцитову скелю та урочище Лиса Гора.

Розглядаючи розвиток спортивного туризму та туризму взагалі, необхідно враховувати, що Запорізька область є розвинутим промисловим регіоном з потужними мінеральними ресурсами. Це зумовило появу в ньому великої кількості кар'єрів. Проте, сьогодні більшість кар'єрів Запорізького краю вже недіючі, часто перетворені на штучні водойми. В цілому в Запорізькій області налічується більше ніж 50 кар'єрів у різному стані, які являють собою в основному доступні для дослідження цікаві геологічні об'єкти. До них входять, Запорізький Правобережний, Мокрянський, Наталівський, Коларівський, Одарівський гранітні кар'єри, Єлесіївський пегматитовий кар'єр та Пологівський кар'єр з видобутку каолінів [1].

Низький рівень розвитку спортивного туризму, як і культурно-пізнавального туризму в цілому, є також наслідком відсутності нормативно-правового забезпечення питань використання культурної спадщини в туризмі, невідповідним станом об'єктів пам'яток та прилеглих територій до туристичних відвідувань та відсутністю мотивованості населення.

Таку ситуацію також можна пояснити загальним зниженням інтересу до спортивного туризму. У позашкільній освіті, що покликана розширити уяву школярів про цей предмет, спортивний туризм на сьогодні не є популярним напрямом. Активний розвиток спортивного туризму спостерігався у кінці XX – початку XI ст., проводились щорічні обласні зльоти та змагання, розроблялись маршрути туристичних походів [2].

Отже, спортивний туризм є не від'ємною складовою загальнодержавної системи фізичної культури і спорту і спрямований на зміцнення здоров'я, розвиток фізичних, морально-вольових та інтелектуальних здібностей людини шляхом її залучення до участі у спортивних походах різної складності та змаганнях з техніки спортивного туризму.

Основними напрямами заходів щодо розвитку спортивного туризму на базі об'єктів геологічної спадщини на території Запорізької області повинні стати наступні:

– складання, супровід перманентний аналіз бази даних геологічних пам'яток області з урахуванням їх адміністративно-географічної

прив'язки, шляху під'їзду, типу пам'ятки, цікавої краєзнавчої інформації пов'язаної з об'єктом та його фотографій;

– з фінансової точки зору необхідна підтримка органів місцевого самоврядування;

– для ефективного розвитку спортивного туризму актуальним є складання збірки маршрутів пішохідних та велосипедних походів різного ступеня складності, що включатимуть відвідування геологічних пам'яток.

– пропаганда спортивних туристичних ресурсів;

– розробка та апробація більшої кількості туристко-спортивних маршрутів.

Якщо реалізувати всі вищезазначені заходи, то Запорізька область може стати осередком спортивного туризму.

Список використаних інформаційних джерел

1. Запорізький обласний центр туризму і краєзнавства – сторінки історії (1948–2008). – Запоріжжя : «Кераміст», 2008. – С. 56–57.
2. Скипенко А. Г. Геологические походы по Запорожской области / А. Г. Скипенко. – Запорожье, 1992. – Вип. 1. – 26 с.; 1995. – Вип. 2. – 26 с.
3. Федерація спортивного туризму України [Електорний ресурс] : офіційний сайт. – Режим доступу: http://www.fstu.org.ua/. – Назва з екрана.

КАРТОГРАФІЧНА ВІЗУАЛІЗАЦІЯ ТУРИСТИЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Ю. П. Ковбасюк, *спеціальність «Менеджмент туристичного бізнесу», студентка групи МТБ-41;*
В. В. Гринь, *асистент – науковий керівник*
Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету,
м. Вінниця, Україна

Туристичні географічні інформаційні системи (ГІС) надають принципово нові можливості відображення просторової туристичної інформації при збереженні і збагаченні старих картографічних прийомів, порівняно з можливостями традиційної туристської картографії. Звичайні паперові туристичні атласи, карти, схеми і плани обмежені двома вимірами, у межах яких проблематично вкладається різноманіття три- і чотиримірних просторово-часових об'єктів і явищ.

Обмеження поліграфічних можливостей або вмінь у картографа відображуються на зовнішньому вигляді карт: однакова товщина і колір ліній, бідна колірна гамма, нерівномірність забарвлення або штрихування тощо. Машинно-генеровані туристичні карти створюються за допомогою спеціально розроблених пристроїв, включаючи широкоформатні монітори, принтери, пристрої відеоанімації. Сполучаються растрові і векторні зображення, накладаються в різних комбінаціях тематичні туристичні шари, визначаються різні шкали градацій кольору, текстури і тону заливки контурів, підключаються бібліотеки динамічно масштабованих умовних знаків і шрифтів, будуються тривимірні моделі, можливий показ часових або просторових серій карт (анімація) [1, с. 126].

Розроблюються і все ширше впроваджуються в повсякденну практику системи автоматизованого картографування (Mapinfo, AtlasGIS та інші), надаючи можливість усе більшій кількості користувачів-туристів самостійно складати і випускати картографічну продукцію. Однак процес виведення і представлення інформації, що міститься в базах даних туристичної ГІС, включає в себе не тільки простий підбор тематичних шарів, умовних знаків і масштабів, а й процес перетворення інформації, закодованої в туристичній ГІС, у форму, зрозумілу користувачу.

Неможливість безпосереднього сприйняття людиною цифрових моделей, що представляють просторові туристичні об’єкти та їх атрибути в туристичній ГІС, обумовлює потребу візуалізації даних. Подання інформації в зрозумілій і зручній для користувача формі є однією з основних функцій туристичної ГІС.

Картографічна візуалізація в туристичній ГІС, комп’ютерній графіці і картографії – проектування та генерація зображень, серед інших гео- і картографічних зображень та іншої графіки на пристроях відображення (переважно на екрані дисплея) на основі вихідних цифрових даних, правил і алгоритмів їхнього перетворення.

Вихідна інформація в туристичній ГІС може мати різний вигляд: бути зображенням на моніторі; виводитись на магнітно-оптичні носії; публікуватись у мережі Internet; передаватися в інші інформаційні системи як відеофільм; роздруковуватись на принтері, тощо. Для здійснення можливості процесу візуалізації необхідні: база даних, котра містить інформацію; апаратні засоби для відображення інформації (монітор, принтер); візуальна система людини; обробка сприйнятого образу в мозку людини.

Основою візуального подання даних за допомогою туристичного картографування служить цифрове графічне середовище, основу якого становлять векторні і растрові картографічні моделі. Зображення зазвичай володіє більшою інформативністю, меншим ступенем абстрактності, тобто є гнучкішим каналом, на відміну від тексту або цифри. Саме тому процедури відображення геоінформаційних даних передбачає найкраще представлення інформації для візуального спостереження й аналізу. За допомогою картографічного режиму представлення даних простіше аналізувати будь-яку інформацію, крім того, з'являється можливість змінювати масштаб, проекцію, колір та інші характеристики зображення [3, с. 39].

Зазвичай, туристичні ГІС у своєму арсеналі мають широкий набір засобів для генерації традиційних вихідних даних: табличних, текстових та картографічних матеріалів. На екран монітора можна вивести декілька вікон з різними тематичними туристичними картами для їхнього спільного візуального аналізу; електронні туристичні карти легко масштабуються з можливістю автоматизованої генералізації; спеціальні засоби редагування дозволяють швидко змінювати підписи, умовні позначення і загальне компонування картографічного зображення. За наявності картографічної бази даних турист отримує змогу виконувати швидкі інтерактивні запити про властивості того чи іншого туристичного об'єкта, складати запити з використанням картографічних і логічних функцій, робити вибірки [2, с. 89].

Унаслідок простоти картографічної побудови й аналізу туристичних карт за наявності готових картографічних баз даних картографічний аналіз і подання даних постійно розширює сферу свого застосування. Для обслуговування широкого кола туристів геоінформацією створений клас програмних продуктів туристичних ГІС, призначених для надання геоінформації туристу з мінімальним набором функцій уведення і редагування даних, – в'ювери. Також існує велика кількість геоінформаційних програмних продуктів, призначених для обробки і надання інформації в стандартах конкретної прикладної галузі туристичного обслуговування (історико-архітектурні плани, архітектурні і кадастрові плани, топографічне і туристичне картографування) з відповідними шаблонами і наборами умовних знаків. У таких програмних продуктах велике значення надається також можливостям отримання твердих копій картографічних зображень з урахуванням нормативних вимог до їхньої точності і зовнішнього вигляду. Оскільки ту-

ристичні ГІС орієнтовані переважно на обробку просторово-розподілених даних, вони подають опрацьовану інформацію у вигляді різноманітних туристичних карт, картодіаграм, тривимірних і анімізованих зображень.

Список використаних інформаційних джерел

1. Берлянт А. М. Картография : учебник для вузов / А. М. Берлянт. – Москва : Аспект-Пресс, 2011. – 336 с.
2. Божок А. П. Картографія : підручник / А. П. Божок, А. М. Молочко, В. І. Остроух ; за ред. А. П. Божок. – Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. – 271 с.
3. Світличний О. О., Основи геоінформатики : навч. посіб. / О. О. Світличний, С. В. Плотницький. – Суми : ВТД «Університетська книга», 2006.

ПРИОРИТЕТЫ ФОРМИРОВАНИЯ ИМИДЖЕВОГО ПОТЕНЦИАЛА ТУРИЗМА ГОМЕЛЬСКОГО РЕГИОНА РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

О. С. Солодунова, *направление подготовки «Маркетинг», студент группы Юп-11з;*
К. П. Бережнова, *направление подготовки «Маркетинг», студент группы Ц-31;*
Т. Н. Байбардина*, зав. кафедрой маркетинга, к. э. н., доцент – научный руководитель*
Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации, г. Гомель, Республика Беларусь

Значение туризма многогранно и включает экономические, социальные, исторические и культурные составляющие. Туризм оказывает стимулирующее действие на развитие экономики страны, укрепляет и расширяет источники инвестирования, влияет на сохранение и развитие культурного потенциала населения территории, выступает в качестве эффективного средства создания условий для межнационального и межкультурного диалога [1].

В настоящий время перед экономикой Республики Беларусь актуально стоят вопросы привлечения иностранных инвестиций. Поэтому приобретают значимость проблемы формирования имиджа Беларуси и отдельных ее регионов.

Гомельский регион, представляет собой один из наиболее динамично развивающихся регионов Республики Беларусь, который занимает

лидирующие позиции по объему инвестиций в основной капитал. В Гомельской области проживает 1 424 тысячи человек (более 15 % общей численности населения республики) [2].

Индустрия туризма Гомельской области включает в себя более 2 000 организаций: 78 гостиниц, 40 санаторно-курортных и оздоровительных организаций, 228 агроусадеб и агротуристических комплексов, более 1 500 объектов общественного питания, 204 – придорожного сервиса, 34 – досуга, 15 домов охотников, Национальный парк «Припятский», 55 заказников и др. [2].

Туристические и экскурсионные услуги оказывают 114 организаций различной формы собственности и ведомственной подчиненности. Туристическими организациями области предлагаются поездки по 124 основным туристическим маршрутам с посещением различных объектов (однодневных и многодневных, комбинированных, автобусных, пешеходных, водных, велосипедных, конных и др.) и 42 промаркированным и обустроенным экологическим тропам [2].

Особое место в формировании туристического потенциала Гомельского региона Республики Беларусь принадлежит агроэкотуризму, который позволяет не только укрепить экономический потенциал страны, ее регионов за счет привлечения валютных финансовых средств, но и создает благоприятный, индивидуально – выраженный образ страны в глазах мирового сообщества. Развитию агроэкотуризма будет способствовать создание бренда «Белорусская деревня», проведение традиционных праздников и обрядов («Купалле», «Калядкі», «Гуканне вясны»).

Значительным имиджевым потенциалом, а также научно-познавательной ценностью сегодня обладает ряд туристических маршрутов Гомельской области, которые пользуются популярностью у туристов. Разработаны более 100 основных туристических маршрутов. Наиболее значимый из них – «Золотое кольцо Гомельщины», объединяющий главные достопримечательности области: Гомель (Дворцово-парковый ансамбль, областной музей военной славы); Ветка (Ветковский музей народного творчества); Лоев (музей «Битва за Днепр»); Мозырь (горнолыжный комплекс); Речица (костел Пресвятой Троицы и Свято-Успенский православный собор); Туров (Борисоглебское кладбище с растущими крестами, собор и церковь Всех Святых); Чечерск (Ратуша и Преображенская церковь); деревня Юровичи Калинковичского района (место древнейшей стоянки человека и коллегиум иезуитов);

деревня Красный Берег Жлобинского района (дворцово-парковый ансамбль и мемориал детям-жертвам войны).

Статус и категории историко-культурных ценностей приданы 873 объектам наследия области, из них 866 материальных недвижимых историко-культурных ценностей (377 археологических памятников, 167 архитектурных памятников, 313 памятников истории, 8 памятников искусства и один объект градостроительной застройки – исторический центр г. Мозырь).

Постепенно повышает популярность в Гомельской области событийный туризм, который в настоящее время является также привлекательным для отечественных и иностранных туристов. На территории области проводятся многочисленные фестивали и конкурсы, в которых принимают участие сотни людей из Беларуси и разных стран мира. Раз в два года в Гомеле проводится международный фестиваль хореографического искусства «Сожскі карагод». В фестивале активное участие принимают творческие коллективы Беларуси, России, Украины, Молдовы, Литвы, Латвии, Эстонии, Сербии, Болгарии, Франции и др. Также на фестиваль приезжают многочисленные гости из городов-побратимов. Ежегодно число участников превышает 1 500 человек.

Культурными «брендами» Гомельщины стали: международные фестивали «Славянские театральные встречи», «Ренессанс гитары», «Арт-сессия», «Сожскі карагод», Международный фестиваль этнокультурных традиций «Зов Полесья», Международный детский конкурс «Музыка надежды», республиканский фестиваль фольклорного искусства «Берагіня», фестиваль юмора в Автюках Калинковичского района и другие.

Кроме того, следует выделить такие перспективные туристические дестинации Гомельской области, как речной, оздоровительный, религиозный туризм, образовательный и др. В частности, особую актуальность приобретают такие формы обслуживания как: организация «сельских туров» с проживанием и питанием в деревенском (фермерском) доме, знакомство с традиционным сельским бытом и ремеслом; предоставление информации о местонахождении, времени работы, номерах телефонов (факсов) объектов придорожного сервиса на соответствующих сайтах в интернете и других СМИ; рекламно-информационное насыщение территорий зон отдыха с указанием мест отдыха и купания, медицинского обслуживания; создание вблизи главного объекта туристической привлекательности дополнительных объектов

посещения, а именно: музейных экспозиций, мастерских народных промыслов с организацией продажи сувениров, культурных акций и зрелищных мероприятий; услуги по сдаче в наем домов и комнат в сельской местности в экологически чистых природных районах; развитие системы комплексного обслуживания, включая разные виды бытовых услуг для туристов; реконструкция транспортной сети с учетом прохождения крупногабаритных туристических автобусов, развитие сети автостоянок; подготовка специалистов по туризму и гостеприимству и др.

Реализация данных мероприятий, в свою очередь, позволит расширить возможности массового привлечения туристов в страну, будет способствовать формированию имиджевого потенциала туризма Гомельского региона Республики Беларусь.

Список использованных информационных источников

1. Козлова Н. А. Образовательный туризм в России как драйвер развития внутреннего туризма / Н. А. Козлова // Вестник Национальной академии туризма. – 2017. – № 1 (41). – С. 13–15.
2. Байбардина Т. Н. Перспективы развития туристического потенциала Гомельской области / Байбардина Т. Н., Лацкевич Н. В., Мищенко Л. В. // Научно-практический журнал: Потребительская кооперация. – 2016. – № 1(52). – С. 25–31.

ПРОБЛЕМЫ ТУРИСТИЧЕСКИХ УСЛУГ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Е. А. Томашевич, *направление подготовки «Бухгалтерский учет, анализ и аудит, студентка группы Бс-21;*
Н. Н. Затолгутская, *доцент кафедры Бухгалтерского учета, к. э. н., доцент – научный руководитель*
Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации, г. Гомель, Республика Беларусь

В последнее время туризм превратился в мощное социально-экономическое и политическое явление, которое в значительной мере влияет на мировую структуру и политику ряда государств и их регионов.

Вклад туристических услуг в глобальный валовый внутренний продукт составляет около 10 %. В этой сфере работает примерно 8,5 % трудоспособного населения планеты, а доля туризма в экспортных

поступлениях достигла 7 % от общего мирового экспорта и 30 % от экспорта услуг [1].

Прогноз по перспективам Всемирной туристской организации оптимистичен и отрасль дальше будет развиваться быстрыми темпами: по прогнозам на период до 2018 г. вклад туризма в ежегодный рост глобального валового внутреннего продукта составит не менее 4 %.

Согласно прогнозу на 2030 год, число прибывших международных туристов по всему миру увеличится в среднем на 3,3 % в год, за период с 2010 по 2030 год. Ожидается, что абсолютное количество туристов увеличится примерно на 43 миллиона в год, по сравнению со средним увеличением на 28 миллионов в год в течение периода с 1995 по 2010 год [2].

Практически во всех странах Республика Беларусь принимает активное участие в финансировании и создании туристской инфраструктуры. Можно выделить следующие направления помощи государства туристкой индустрии:

– выделение государственных субсидий для реализации отдельных туристских проектов. Система субсидий применяется в таких странах, как Турция, Швейцария, Австрия, Франция, Россия, Израиль. Здесь следует особо отметить Министерство экономики Греции, где ежегодно определяется общая сумма помощи инвесторам и приоритеты инвестирования в туризме, такие как строительство, модернизация высококлассных средств размещения и туристских комплексов;

– предоставление туристическим компаниям кредитов по льготным процентам. Такая система действует в Австрии, где они составляют половину всех инвестиций в туризме и выдаются по ставке 5 % на 20 лет;

– государственное поручительство в отношении займов и субсидий, выделенных коммерческими банками на развитие туризма;

– предоставление налоговых льгот [3].

В 2014 году в Республике Беларусь насчитывалось 2 037 субъектов агроэкотуризма (в 2010 году – 1 247 субъектов). Количество агроэкотуристов с 2010 по 2014 год увеличилось в 2,3 раза и составило более 300 тыс. человек. Количество субъектов туристической деятельности по сравнению с 2010 годом увеличилось на 302 субъекта и составило в 2014 году 1 254 субъекта [4].

Привлечение и эффективное использование иностранных инвестиций для внедрения в производство передовых технологий остается

одним из приоритетов государственной инвестиционной политики Республики Беларусь в долгосрочной перспективе. В 2013 году в Республике Беларусь введена система возврата налога на добавленную стоимость Tax-Free, которая способствует увеличению числа туристов, притоку иностранной валюты [5].

Однако, в сфере туризма Республики Беларусь существует ряд следующих нерешенных проблем для привлечения и эффективного использования иностранных инвестиций:

– в стране не внедрен вспомогательный счет туризма, который позволил бы оценить реальный вклад туризма в экономику страны;

– отсутствие соответствующей методики, специалистов и необходимого финансирования в туристический бизнес;

– недостаточно эффективное продвижение туристического продукта страны на внешнем и внутреннем рынках;

– слабое развитие функционирования туристических информационных центров как внутри страны, так и за рубежом;

– наличие устаревшей материальной базы, слабое развитие инфраструктуры вблизи объектов историко-культурного наследия, национальных парков, автомобильных дорог, водных систем.

Для решения этих проблем важно привлечение иностранных инвесторов в Республику Беларусь путем создания организации по привлечению иностранных инвестиций в страну, в целях привлечения зарубежного капитала и формирования позитивного имиджа страны на международном уровне.

Туризм превращается в технологическую индустрию, требующую экономии и стратегических решений в управлении, таких как:

– основание компаний со 100-процентным иностранным капиталом (на 1 января 2009 г. в Республике Беларусь уже действуют 27 таких туристических организаций);

– создание совместного предприятия (с 2000 г. по 2008 г. число таких предприятий увеличилось с 15 до 25);

– покупка акций существующего предприятия;

– открытие представительств по изучению туристического рынка (например, как Kuoni в России);

– работа с белорусскими компаниями на основе франчайзинга;

– участие в создании инфраструктуры туризма (размещение предприятий общественного питания, спортивно-туристических баз, транспорта и т. д.).

Таким образом, иностранные инвестиции помогут нашей стране модернизировать туристическую отрасль. Потенциал для популяризации въездного туризма, бесспорно, есть, но нерешенные проблемы заметно тормозят процесс развития этого сектора экономики в нашей стране.

Список использованных информационных источников

1. World Tourism Organization / Tourism Market Trends UNWTO [Электронный ресурс]. URL: http://www2.unwto.org/ru/home.
2. World Tourism Organization /Tourism Market Trends UNWTO «UNWTO Tourism Highlights, 2017 Edition» [Электронный ресурс]. URL: http://www.e-unwto.org/doi/book/10.18111/9789284419029.
3. Дурович А. П. Реклама в туризме : учебное пособие / А. П. Дурович. – Минск : Новое знание, 2008. – 254 с.
4. Государственная программа «Беларусь гостеприимная» на 2016–2020 годы [Электронный ресурс] : Национальный правовой Интернет-портал Республики Беларусь. – Режим доступа: http://www.pravo.by/main.aspx. – Название с экрана.
5. О некоторых вопросах организации работы по возврату НДС в случае вывоза товаров за пределы таможенной территории Таможенного союза [Электронный ресурс] : утв. Постановлением Совета Министров РБ 8 января 2013 г. № 13 (в ред. от 17.01.2014 № 44). – Режим доступа: http://naviny.org/2013/01/08/by8558.htm. – Название с экрана.

ФИЗИЧЕСКАЯ КУЛЬТУРА И СПОРТИВНЫЙ СТИЛЬ ЖИЗНИ ОРГАНИЧЕСКАЯ ЧАСТЬ КУЛЬТУРЫ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ XXI ВЕКА

Н. В. Азарова, *преподаватель физического воспитания, категория высшая, мастер спорта по спортивной гимнастике;*
М. М. Вакуленко, *преподаватель физического воспитания, вторая категорія;*
Т. П. Циферова, *преподаватель физического воспитания, категория высшая*
Харьковский государственный автомобильно-дорожный коледж, г. Харьков, Украина

Физическая культура в XXI веке – это мощный социальнний феномен, способный формировать и преобразовывать как социальную реальность, так и личность. Не случайно в последние годы все чаще говорится о физической культуре как об устойчивом качестве личности.

Крепкое здоровье и физическая подготовленность молодежи – важнейшие критерии физического потенциала личности и общества в целом. Формирование физической культуры личности как общественной и индивидуальной ценности может стать реальной возможностью для выявления и мобилизации резервов и развития различних видов физической культуры – неспециального физкультурного образования, спорта, физической рекреации, двигательной реабилитации и адаптивной физической культуры, началом формирования новых тенденций в дальнейшем развитии общественного мнения и личностных мотивов и потребностей к освоению ценностей физической культуры каждым молодым человеком.

Наметившаяся сегодня стратегия развития физической культуры студентов, выражаемая в тенденции отхода от унитарной концепции, либерализации и последовательной гуманизации педагогического процесса, является гарантом формирования специалиста новой формации.

В новом тысячелетии приоритетными в исследованиях стали идеи П. Ф. Лесгафта об образовательной направленности физического воспитания, о единстве духовного и физического развития человека. Они определили главную целевую направленность вузовской педагогической системы формирования физической культуры студенческой молодежи в условиях гуманизации вузовского образования.

Целью физического образования студентов является удовлетворение объективной потребности в освоении системы специальных знаний, приобретении профессионально значимых умений и навыков. А в сферу студенческой физической культуры входит проведение мероприятий по формированию потребностей студентов в здоровом образе жизни и самосовершенствовании.

Для студента состояние здоровья – показатель его общекультурного уровня развития, удовлетворения его физического и духовного интересов в учебе, быте, отдыхе, представлений своей будущности.

В современном обществе, в основе социально-экономической структуры которого лежит бизнес, физическая культура студентов обретает статус субкультуры. Его суть раскрывается в выполнении биологической, информационной, эстетической, коммуникативной, гедонистической, компенсаторной и ряда других присущих только физической культуре, функций. Наряду с этим она стала выполнять неспецифические функции социального института, помогающего будущему специалисту хорошо ориентироваться в условиях рыночной конъюнктуры. Средства физической культуры с этой целью используются для воспитания у студентов управленческой готовности, стремления к лидерству, успеху, воспитания предприимчивости, оригинальности мышления, настойчивости, честолюбия, интуиции, способности идти на риск.

В последние годы введено понятие «физкультурное воспитание», которое предполагает два направления:

1 – формирование знаний, умений, навыков;

2 – построение соответствующих программ для учебных заведений. «Физкультурное воспитание и его составная часть – физическое воспитание – это всегда педагогический процесс целенаправленного, регулируемого изменения физических и духовных кондиций человека, основная задача которого – сознательно и целенаправленно познавать и непротиворечиво реализовывать в физкультурной практике уже созданные природой предпосылки гармоничного совершенствования физического потенциала человека.

Привлекательным и весьма популярным видом физической культуры среди студенчества является спорт. Он является логическим завершением неспециального физкультурного образования, так как оно создает только начальную базу для всестороннего формирования физических качеств и двигательных навыков, формирует предпосылки для их безграничного развития.

Студенческий спорт представляет собою обобщенную категорию деятельности студентов в форме соревнования и подготовки к нему с целью достижения предельных результатов в избранной спортивной специализации. Это требует от студента проявления максимальных психологических кондиций, мобилизации его резервных возможностей.

Занятия спортом выступают формой самовыражения и самоутверждения студента, определяя его образ жизни, общекультурные и социально значимые приоритеты. На передний план в спорте выдвигается стремление к успеху, поощряется стремление личности к реализации таких возможностей в рамках определенного спортивного сценария. Результатом спортивной деятельности студентов является формирование социально значимых качеств: социальной активности, самостоятельности, уверенности в своих силах и также честолюбия.

В спортивной деятельности студентов широко раскрываются психофизические особенности индивида, выявляются предельные и околопредельные уровни работоспособности организма занимающихся. В спортивной деятельности молодежь находит один из способов самоутверждения, возможность победы над временем, соперником, а главное – над самим собой. Поэтому основополагающие принципы организационно-методической концепции спортивной тренировки студенческой молодежи должны стать теоретико-методической основой новых средств, методов и форм организации занятий в различных видах физической культуры.

В теории спорта существуют понятия «большой спорт», «спорт высших достижений», «учебный», «массовый», «резервный», «рекордный», «студенческий», «рекреационный».

Спортивная деятельность студенчества позволяет расширить круг их общения, дает возможность эстетического и эмоционального восприятия, сопереживания, совершенствования методик физического воспитания, расширяет прогрессивное направление развития теории и методики физкультурного воспитания современной молодежи.

Процесс содержания предмета «Физическая культура» в структуре высшего образования не физкультурных вузов связан с совершенствованием методики обоснованных прогрессивных концепций, педагогических технологий, где основными аргументами должны стать ценностные ориентации и осознанная потребность повышения уровня здоровья и физического совершенствования студенческой молодежи.

Рассмотренные виды физической культуры полностью охватывают всех студентов в разнообразной физкультурной деятельности с учетом

их потребности, мотивов, целей, связанных с повышением уровня физической культуры будущих молодых специалистов.

Ряд социологических исследований, проведенных в вузах показал, что приоритет слудует отдавать ценностям эмоционального, интеллектуального и интенционального характера. Объяснить это можно в первую очередь теми изменениями, которые происходят в общественном сознании и в переориентации вузовского образования с приоритетом гуманизирующих аспектов воспитания, в том числе и физкультурного. В этом направлении наиболее перспективной является концепция физкультурного воспитания как процесса формирования культуры молодежи.

Список использованных информационных источников

1. Булич Э. Г. Здоровье человека / Э. Г. Булич, И. В. Муравов. – Киев : Олимпийская литература, 2003.
2. Воробйов М. І. Практика в системі фізкультурної освіти / М. І. Воробйов, Т. Ю. Круцевич. – Київ : Олімпійська література, 2006.
4. Гостев Г. Р. Физическая культура в субъектах Российской Федерации : монография / Г. Р. Гостев, А. В. Лотоненко, П. П. Струк. – Москва : Теория и практика физической культуры, 2004. – 360 с.
5. Евсеев Ю. И. Физическая культура / Ю. И. Евсеев. – 3-е изд. – Ростов н/Д, 2005.
6. Никитюк Б. А. От педагогической антропологии К. Д. Ушинского и П. Ф. Лесгафта – к современной интегративной антропологии / Б. А. Никитюк // Физическая культура: воспитание, образование, тренировка. – Москва, 1996.
7. Платонов В. Н. Фізична підготовка спортсмена / В. Н. Платонов, М. М. Булатова – Київ : Олімпійська література, 1995.

ОСОБЕННОСТИ СОВЛАДАНИЯ СО СТРЕССОВОЙ СИТУАЦИЕЙ У СПОРТСМЕНОВ

Я. В. Будник, *факультет психологии и педагогики, магистрант;*
И. В. Сильченко, *заведующий кафедрой психологии, кандидат психологических наук, доцент – научный руководитель*
Гомельский государственный университет
имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

Для преодоления напряженных ситуаций, возникающих на пути спортивных достижений, необходимо задействовать весь потенциал

личности спортсмена, актуализировать способности и умения, которые не используются в обычных условиях. Процессы преодоления человеком тяжелых жизненных ситуаций определяются в психологической науке как «совладающее» поведение или копинг [1], основная функция которого – приспособление к требованиям ситуации. Множество способов преодоления и компенсации последствий стресса разделяются по содержательной направленности на две группы: проблемно-ориентированные (рациональный анализ проблемы и разработка плана разрешения трудной ситуации) и эмоционально-ориентированные (экспрессивное реагирование на ситуацию, которое может принимать различные формы: искажение масштаба трудностей, изменение отношения к происходящему, поиск позитивных моментов в неприятных событиях) [2].

Ситуации, предъявляющие к людям требования, которые превышают их обычный адаптивный потенциал, описываются в разных терминах: жизненные трудности, критические ситуации, негативные жизненные события, стрессовые жизненные события, травматические события, нежелательные события, жизненные кризисы, бедствия, катастрофы [3]. Каждая из этих ситуаций таит в себе либо вызов, либо угрозу жизнедеятельности спортсмена как и любого человека, а то и вызывает невосполнимые потери.

Таким образом, известно, что в стрессовой ситуации нужно принимать неординарные решения, прилагать необычные усилия, чтобы совладать с угрозой или вызовом, потерей или ущербом. Совладание с кризисами – постоянно изменяющиеся когнитивные и поведенческие усилия индивида с целью управления специфическими внешними и (или) внутренними требованиями, которые оцениваются им как подвергающие его испытанию или превышающие его ресурсы. Это означает следующее: требования ситуации необычны; они подвергают индивида испытанию; требования ситуации превышают ресурсы индивида; им предпринимаются когнитивные и поведенческие усилия, чтобы справиться с требованиями ситуации.

Для оценки общего индекса конструктивности стратегий преодолевающего поведения спортсменов была использована методика «Стратегии преодоления стрессовых ситуаций» (SACS – автор С. Хобфолл). Которая предназначена для выявления предпочитаемых стратегий преодоления затруднительных (стрессогенных) ситуаций. В исследовании приняли участие 50 человек в возрасте от 17 до 23 лет,

все лица мужского пола. С. Хобфолл рассматривает преодолевающее поведение как совокупность когнитивно-поведенческих действий, зависящих от ситуационного контекста [4].

Анализируя полученные данные можно отметить, что у половины изученных спортсменов (50 %) высокий индекс конструктивности (ИК) стратегий совладающего поведения. У 40 % испытуемых средняя конструктивность стратегий совладающего поведения, а 10 % – низкая. Представим эти данные в виде диаграммы (рисунок 1).

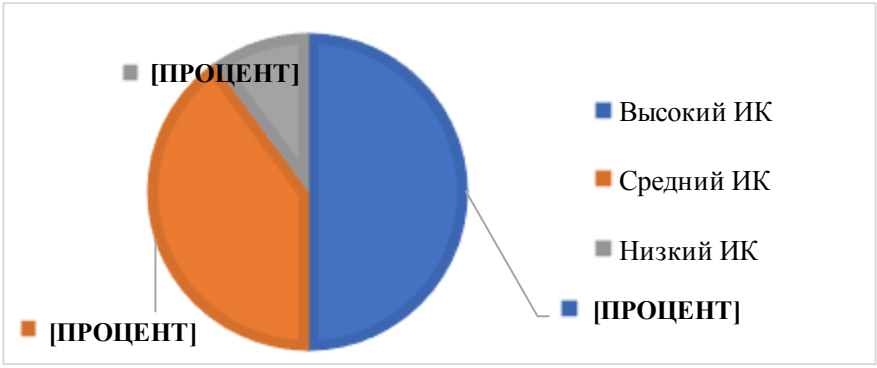

Рисунок 1 – Распределение результатов по методике «Стратегии преодоления стрессовых ситуаций»

Высокие показатели по индексу конструктивности говорят о «здоровом» и активном преодолением критических ситуаций, а в совокупности с положительным использованием социальных ресурсов повышает стрессоустойчивость человека.

В целом, конструктивность стратегий преодоления стрессовых ситуаций обусловлена особенностями личности спортсмена и факторами, влияющими из вне, т. е. ситуационными факторами. Особенности личности спортсмена могут способствовать развитию ресурсов, но при этом могут и препятствовать этому. О конструктивности той или иной стратегии можно судить исходя из того, насколько выбранная стратегия способствует возможности адаптации и удержании продуктивности спортивной деятельности на необходимом уровне.

Большинство исследуемых спортсменов используют конструктивные стратегии, которые в результате приводят к решению стрессовой ситуации. Чаще всего они используют стратегии, связанные с окру-

жающим миром, они ищут поддержку, вступают во взаимодействие. Они часто проявляют протест и возмущение относительно стрессовой ситуации, при этом уверены в существовании выхода в любой, в том числе кризисной, ситуации. Постоянно анализируют ситуации, которые вызвали негативные последствия, ищут пути решения, повышения самооценки и самоконтроля, более глубокое осознание собственной ценности как личности, наличие веры в собственные ресурсы в преодолении трудных ситуаций.

Список использованных информационных источников

1. Водопьянова Н. Е. Стратегии и модели преодолевающего поведения / Н. Е. Водопьянова, Е. С. Старченкова // Практикум по психологии менеджмента и профессиональной деятельности / под ред. Г. С. Никифорова [и др.]. – Санкт-Петербург, 2001. – С. 311–321.
2. Либина А. В. Совладающий интеллект: человек в сложной жизненной ситуации / А. В. Либина. – Москва : Эксмо, 2008. – 400 с.
3. McCrae R. R. Situation determinants of coping responses: loss, threat and challenge / R. R. McCrae // J. of Personality a. Social Psychology. – 1984. – Vol. 46, № 4. – P. 919–928.
4. Фетискин Н. П. Социально-психологическая диагностика развития личности и малых групп / Н. П. Фетискин, В. В. Козлов, Г. М. Мануйлов. – Москва, Изд-во Института Психотерапии. – 2002. – 490 с.

ЭВОЛЮЦИЯ БИАТЛОННОЙ ВИНТОВКИ

А. С. Верхин, *специальность «Физическая культура», студент группы ФК-32;*
С. А. Иванов, *ст. преподаватель кафедры теории и методики физической культуры – научный руководитель*
Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

Биатлон не отнесёшь к старожилам зимних Олимпийских игр. Впервые он был представлен на Олимпиаде 1960 года в Скво-Вэлли, а дебютный чемпионат мира был проведён двумя годами ранее. Первоначально оружие не было строго регламентировано: правилами было разрешено использование магазинных винтовок калибра 5,6, 6,5 и 7,62 мм. Как видим, патроны довольно мощные, но дело в том, что стрельба велась с гораздо более дальнего расстояния: 150–200 метров вместо нынешних 50 [1].

Одним из первых вопросов, на который нужно было ответить биатлонистам, стал выбор калибра. В итоге на суд было представлено два варианта. Первый: винтовки калибра 6,5 и 7,62 мм, обладавшие большей кучностью, точностью и меньшей зависимостью от погодных условий, что в то время было особенно важно, учитывая высокую стоимость промаха. Второй: их малокалиберные собратья 5,6 мм, более лёгкие, не так сильно мешающие спортсмену передвигаться по трассе. В СССР выбор сделан был в пользу точности и калибра 7,62 мм. И уже через год после Олимпиады-1960 началось производство отечественных специализированных биатлонных винтовок «Биатлон-59», которые создавались на основе винтовки Мосина. Конструктором выступил А. С. Шестряков. Вес такой винтовки составлял порядка 4 кг, длина – 1,23 м, дальность полёта пули – 3 км, ёмкость магазина – 5 патронов [1].

70-е годы. Практически до конца 70-х спортсмены большинства стран полагались на различные модификации «Би-59». Но годы шли, проводились новые эксперименты. Речь о том, что конструкторы пытались создать более лёгкое оружие, которое в то же время позволяло бы вести точную стрельбу. Инициатива в этом вопросе исходила от немецкой фирмы Аншютц (Anschütz), главного конкурента «Ижмаша», предложившей окончательно перейти на малый калибр. Это должно было сделать биатлон более зрелищным и экономичным за счёт сокращения размеров стрельбища, а также позволить привлечь к занятиям этим видом детей и женщин. Доводы оказались убедительными, и в 1977 году конгресс Международной федерации пятиборья и биатлона (тогда эти два вида спорта были едины) принял новые правила, по которым стандартным оружием стала малокалиберная винтовка под патрон 5,6 мм, а её эталоном – Anschutz-54 [2].

80-е годы. Ижевские конструкторы довольно быстро отреагировали на новинку конкурента и спустя год представили винтовку БИ-6 под патрон кольцевого воспламенения. Долгое время правила биатлона допускали использование оружия только с продольно скользящим поворотным затвором, но вследствие гонки вооружений запрет на винтовки с быстрой перезарядкой в итоге сняли, что значительно увеличило скорость стрельбы.

Сразу после снятие ограничений на быструю перезарядку Ижевск представил на суд свою новую модель БИ-7, которая в мгновение ока стала самой популярной. Заполучить эту винтовку стремились не только отечественные, но и многие зарубежные спортсмены, в том

числе и представители сборной Германии, тем более что Anschutz модернизировала механизм перезарядки на своих моделях только во второй половине 80-х годов. В дальнейшем с российской БИ-7-2 на крупнейших стартах выступали звёзды немецкой сборной: Франк Люк, Александр Вольф и Кати Вильхельм. Технические характеристики БИ-7-2: калибр – 5,6 мм, вес – 4,5 кг, общая длина без крюка – 1050 мм, длина ствола 500 мм, ёмкость магазина – 5 патронов [1, 2].

90-е – 2000-е годы. На основе БИ-7-2, ставшей абсолютным хитом в 80-х, были созданы следующие модели – БИ-7-3 и БИ-7-4, которые использовались спортсменами в 90-х. А после небольшой модернизации данные винтовки дожили и до Олимпийских игр в Ванкувере.

Тем не менее в 90-х российские винтовки отошли на второй план. «Аншютц» оказался практически полным монополистом по части биатлонного оружия. Главная причина – перестроечные и постперестроечные коллизии не обошли стороной ижевский завод. Многое в то время было утеряно, включая качество отечественных стволов. Из-за этого, а также постоянно возникавших проблем с сервисным обслуживанием практически все, включая российских биатлонистов, перешли на винтовки «Аншютц». Главной фишкой «Аншютц» была быстрая перезарядка. Взведение осуществлялось указательным пальцем за специальную рукоятку, а обратно затвор возвращался путём давления большим пальцем на его заднюю часть [2].

У винтовок «Аншютц» довольно интересная процедура сборки винтовки: стволы, ствольные коробки и спусковые механизмы отправляются в город Рордорф, где находится предприятие Петера Фортнера, оружейника, запатентовавшего изобретённую им в 1984 году винтовку. В Рордорфе детали тщательно подгоняются к затворам, а затем в собранном состоянии возвращаются обратно в Ульм на «Аншютц». Далее ствол, ствольную коробку с затвором и спусковой механизм монтируют в ложе, и производится установка диоптрического прицела и кольцевой мушки. Стволы производит уже сама фирма «Аншютц». При их использование берётся высококачественная сталь, проводятся всевозможные тесты на морозоустойчивость, коррозиестойкость. Сейчас даже в российских винтовках используются стволы немецкого производителя [2].

Приведем примеры технических характеристик самых современных винтовок двух конкурирующих производителей. Технические характеристики БИ-7-4: калибр – 22 Long Rifle (5,6×15 мм R – малокалиберный унитарный патрон кольцевого воспламенения 22-го калибра

(5,6 мм), вес – 4,5 кг, Габариты: 1 050×90×290 мм, длина ствола: 500 мм, цена винтовки — 80–120 тыс. руб. (элитное исполнение) [1].

Технические характеристики Аншютц 1827Ф: калибр – 5,6 мм, вес – 3,7 кг, длина оружия: 1 040 м, длина ствола: 550 мм, число нарезов: 8, шаг нарезов: 355 мм, цена винтовки – 250–310 тыс. руб. [2].

Мы уверены, что биатлонная винтовка будет постоянно совершенствоваться. Вероятно, производители будут стремиться уменьшать вес оружия, работать на совершенствованием спускового и затворного механизма (сейчас не редки случаи, когда случаются неполадки на соревнованиях именно этой части винтовки). Естественно будут стремиться к изобретению новых сплавов для ствола, чтобы максимально не зависеть от колебаний температур и при этом сохранялась кучность стрельбы.

Список использованных информационных источников

1. История развития биатлонной винтовки [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://www.championat.com/other/article-217138-istorija-razvitija-biatlonnoj-vintovki.html (дата обращения : 16.11.2017). – Название с экрана.
2. Петер Фортнер, Аншутц-Фортнер, или четверть века великой биатлонной революции / П. Фортнер. Часть I. – 135 с.

АНАЛИЗ ФИЗИЧЕСКОГО СОСТОЯНИЯ СТУДЕНТОВ ПЕРВОГО КУРСА УО «ГОМЕЛЬСКИЙ ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ТЕХНИЧЕСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ ИМЕНИ П. О. СУХОГО» г. ГОМЕЛЯ

В. А. Дробышевская, *преподаватель кафедры «Физическое воспитание и спорт», магистрант заочной формы обучения Гомельский государственный технический университет имени П. О. Сухого, г. Гомель, Республика Беларусь*
А. Е. Бондаренко, *доцент кафедры «Теории и методики физической культуры», к. п. н., доцент – научный руководитель Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь*

В условиях современного мира с появлением устройств,которые облегчают трудовую деятельность (компьютер, техническое оборудование) резко сократилась двигательная активность людей, которая приводит к снижению функциональных возможностей человека, в конечном итоге.

Термин «гиподинамия» в переводе с латинского языка означает «малоподвижность». Под этим подразумевают ограничение двигательной активности, которое возникает в результате малоподвижного образа жизни [3].

Причины гиподинамии обусловлены неправильным образом жизни человека. К ним относятся следующие пункты [1]: лишний вес вплоть до ожирения; большое количество времени находиться у компьютера, телевизора, за книгами; отсутствие прогулок на свежем воздухе; полное игнорирование любых физических нагрузок, начиная с небольших поручений по дому, заканчивая спортом; длительное положение сидя;нехватка времени для занятия спортом; излишнее пользование автотранспортом (автобус, троллейбус, трамвай, метро).

В данной работе мы рассмотрим состояние здоровья повтупающих студентов по данным из медпункта УО «Гомельский государственный университет имени П. О. Сухого» г. Гомеля.

По данным медпункта первый курс на 2015–2016 учебный год составил 466 человек. Из низ 158 студентов, а именно 34 %, имеющих отклонение в состоянии здоровья (имеющих заболевание). Два диагноза и более имеет 72 студента из этих общего количетва студентов – это 15 %. Заболевания, которые встречаются у студентов, связанные с нарушениями сердечно – сосудистой системой, дыхательной системой, органами зрения, опорно – двигательным аппаратом, желудочно-кишечным трактом, эндокринной ситемой и т. д.

На 2015–2016 учебный год на третьем месте по распространенности заболеваний среди студентов первого курса являются заболевания органов зрения, что составляет 16 % из числа студентов, имеющих отклонения в состоянии здоровья.

На втором месте – заболевания с органами сердечно-сосудистой системы – 23 % и на первом месте – заболевания опорно-двигательного аппарата – 41 человек из 158, что составляет 26 %.

Такая статистика показавает, что в настоящее время (время современных технологий), студенты проводят большое количество за компьютерами, не выполняя упражнения для глаз, что приводит к проблемам с органами зрения, а ткже низкая двигательная активность влечет проблемы с сердечно-сосудистой системой и с опроно-двигательным аппаратом.

На 2016–2017 учебный год насчитывается 212 студентов первокурстников, имеющих отклонения в состоянии здоровья, что состав-

ляет 43 % из общего числа первокурстников, 116 человек из общего количества 498 первокурстников имеют 2 и более диагноза – 23 %, что больше на 8 %.

Как и в прошлом учебном году на третьем месте по численности являются заболевания органов зрения – 19 человек из 212 (9 %), что меньше на 7 %. 27 % студентов имеют проблемы с опорно-двигательным аппаратом – второе место и увеличивается процент студентов, имеющих отклонения со стороны сердечно-сосудистой системы на 9 % и равен 32 %.

И по последним данным 2017–2018 учебного года также наблюдается увеличение количества студентов с отклонениями в состоянии здоровья по сравнению с 2016–2017 учебным годом на 12 %, что составляет 55 %. Помимо этого показателя, также наюлюдается увеличение студентов, имеющих 2 и более заболеваний и составляет 34 % из общего количества студентов, что на 11 % больше по сравнению с предыдущем учебным годом. Наблюдается увеличение количества студентов с заболеваниями органов зрения на 10 % и равен 19 % (50 студентов из 260) – третье место. Второе место по численности занимают заболевания сердечно – сосудистой системы 23 %. И снова в этом учебном году на первом месте – заболевания опорно-двигательного аппарата – 26 % (67 человек из 260), где данные представлены на диаграмме 1 и диаграмме 2.

Диаграмма 1 – Количество студентов с заболеваниями

Диаграмма 2 – Процентное соотношение заболеваний по локализации

В двадцать первом веке отмечено резкое повышение развития заболеваний опорно-двигательного аппарата и сердечно-сосудистой системы. Основная причина этого: резкое снижение двигательной активности человека, которому способствует технологический прогресс, неправильное сидение перед компьютером и гаджетами.

Основным из действий профилактики гиподинамии в данном случае является повышение мотивации молодежи на здоровый образ жизни, повышение знания о пользе физических упражнений [2]. Для профилактики гиподинамии физическая культура является первостепенной задачей, направленная на сохранение и укрепление здоровья. Регулярные физические упражнения могут значительно улучшить состояние организма в целом и нейтрализовать воздействие малоподвижного образа жизни и гиподинамии.

Список использованных информационных источников

1. Вайнер Э. Н., Валеология: учебник для вузов / Э. Н. Вайнер. – Москва : Флинта : Наука. – 2011. – С. 510.
2. Голубева Г. Н. Внешние и внутренние факторы риска здоровья студентов / Г. Н. Голубева, А. И. Голубев // Фундаментальные исследования. – 2013. – № 8–4. – С. 909–912.
3. Сливкина Н. В. Сравнительный анализ методик донозологической диагностики в оценке адаптационных возможностей организма подростков и молодежи призывного и допризывного возрастов / Н. В. Сливкина // Современные проблемы науки и образования. – 2010. – № 3. – С. 28–32.

ЗАСОБИ ФІТНЕСУ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ОРГАНІЗМ СТУДЕНТОК ПІД ЧАС ЗАНЯТЬ З ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

І. І. Калинчук, *викладач фізичної культури*
Вижницький коледж прикладного мистецтва ім. В. Ю. Шкрібляка,
м. Вижниця, Україна

На сучасному етапі життя суспільства, особливо актуальними є дослідження пов'язані зі здоровим і правильним способом життя. Тому найбільш важливим є вивчення різноманітних методик, напрямків і систем тренувань та їх вплив на організм людини, а так само способів підвищення інтересу до занять фітнесом. Для багатьох студентів обсяг рухової активності обмежується лише обов'язковими заняттями з фізичної культури в рамках навчальної програми, тому необхідний пошук нових більш ефективних форм, засобів і методів оздоровчої фізичної культури і підвищення мотивації молоді до активного розширення рухового режиму. Врахування інтересів і можливість вільного вибору різних видів спорту або систем фізичних вправ значно посилює різнобічний психофізіологічний ефект занять. Уже багато років серед студенток особливим попитом користуються заняття оздоровчим фітнесом, які можуть бути значно ефективніше уроків фізичного виховання.

Сучасний оздоровчий фітнес включає в себе велику кількість різноманітних тренувальних програм та засобів. Найбільш часто, завдяки своїй доступності та популярності, на заняттях застосовуються базові (класична аеробіка, степ-аеробіка) і танцювальні (фанк, хіп-хоп, латин-джаз та ін.) форми. Аналіз літературних джерел свідчить про те, що регулярні заняття фітнесом, степ-аеробікою та фанк і хіп-хоп аеробікою сприяють зниженню частоти серцевих скорочень, збільшенню периферичного опору судин, підвищенню тонусу парасимпатичного відділу і зниженню збудливості симпатичного відділу вегетативної нервової системи. Заняття оздоровчим фітнесом викликають зниження хвилинного об'єму крові, серцевого індексу, індексу Кердо, збільшення периферичного опору судин і діастолічного артеріального тиску. Результати досліджень показали, що тренувальні навантаження при заняттях оздоровчим фітнесом позитивно впливають на здоров'я і відповідають функціональним можливостям організму дівчат 15–18 років.

Отримані дані про характер і спрямованість змін показників регуляції організму в спокої і при м'язовій роботі, про динаміку морфо-

функціональних показників при заняттях розглянутими видами фітнесу, аеробіки дозволяють врахувати їх особливості при складанні тренувальних програм для вирішення конкретних задач. Розроблена модель процесу фізичної підготовки студенток з переважним використанням засобів фітнесу включає в себе наступні складові: систему шкал оцінки рівня розвитку фізичних якостей; технологію визначення індивідуального профілю рівня розвитку фізичних якостей і його врахування при корекції завдань фізичної підготовки; методики диференціювання навантаження засобів фітнесу на основі врахування індивідуального профілю рівня розвитку фізичних якостей.

Список використаних інформаційних джерел

1. Кокарев Б. В. Основи побудови та проведення занять з оздоровчої аеробіки та фітнесу : навч.-метод. посіб. / Б. В. Кокарев, О. Є. Черненко, О. А. Гордейченко. – Запоріжжя : ЗНУ, 2006. – 70 с.
2. Садовская Ю. Я. Структура специальной физической подготовленности студенток, занимающихся аэробикой / Ю. Я. Садовская, Т. Н. Голубова // Слобожанський науково-спортивний вісник. – Вип. 8. – Харків : ХДАФК, 2005. – С. 62–65.

ОЗДОРОВИТЕЛЬНОЕ ВЛИЯНИЕ ФИЗИЧЕСКИХ УПРАЖНЕНИЙ НА ОРГАНИЗМ ПРИ ЗАБОЛЕВАНИЯХ ПОЗВОНОЧНИКА

Д. К. Кушнерова, *направление подготовки «Физическая культура и спорт», студентка группы Л-206;*
О. П. Азимок, *ст. преподаватель кафедры физического воспитания и спорта – научный руководитель*
Гомельский государственный медицинский университет, г. Гомель, Республика Беларусь

Неприятные ощущения тяжести в области спины – остро распространенная болезнь 21 века, поражающая подростков, студентов и в первую очередь трудоспособный контингент. Данный вид заболевания имеет регулярное омоложение, так как более молодое поколение сталкивается с частыми болями в пояснице, после длительного пребывания тела в статичном положении, либо после неправильных физических нагрузок на позвоночник. Если у некоторых людей такие боли могут казаться незначительными и не регулярными, то у других они изнурительные, постоянные [1].

Заболевания позвоночника – полифакториальные дегеративные заболевания позвоночно-двигательного сегмента, поражающие первично межпозвоночные диски, вторично другие отделы позвоночника, опорно-двигательный аппарат и нервную систему [2].

Медицинские исследования показывают, что около 80 % работоспособных людей регулярно сталкиваются с данной проблемой. Ни в коем случае нельзя относиться к таким болям легкомысленно, но и не стоит пренебрегать лечебной гимнастикой. В большинстве случаев физическая нагрузка не является противопоказанной, а наоборот должна способствовать быстрому восстановлению и поддержанию общего физического состояния человека. Для этого стоит тщательно подобрать подходящие физические упражнения, в зависимости от очага источника боли [3].

Целью данной работы является изучение оздоровительного влияния физических упражнений на организм при заболеваниях позвоночника, подбор комплекса упражнений для укрепления мышц спины.

Состоянию позвоночника уделяется большое внимание потому, что позвоночник может доставлять много неприятностей, особенно в среднем и старшем возрасте. Заболевания позвоночника относятся к болезням цивилизации, так как сидячий образ жизни ослабляет опорный аппарат, состоящий из мышечной системы и связок. Отсюда и боли в спине, в области позвоночника, головная боль, сердечно-сосудистые заболевания, повышение или понижение артериального давления, язвенная болезнь желудка, расстройства нервной системы и др.

Выполняя определенные упражнения для позвоночника и рационально питаясь, можно предотвратить процесс его старения. У людей, не тренирующих позвоночник, сплющиваются хрящевые межпозвоночные диски – позвоночник укорачивается, особенно к вечеру. Во время тренировок высота межпозвоночного хряща быстро восстанавливается, причем независимо от возраста человека.

Следует заметить, что занятия лечебной гимнастикой, плавание, активный образ жизни способствуют оздоровлению позвоночника, улучшают кровоснабжение тканей, укрепляют мышцы и связки, снимают напряжение, уменьшают нагрузку на межпозвоночные диски и тем самым предупреждают развитие заболеваний [4].

Если рассматривать количественный состав студентов, имеющих заболевания позвоночника, то на примере Гомельского государственного медицинского университета можно увидеть, что общее количест-

во студентов с данными заболеваниями на 2015–2016 учебный год насчитывается 200 человек. Это составляет 9,2 % от общего количества студентов, занимающихся физической культурой в вузе.

Причины возникновения заболеваний позвоночника могут стать такие, как переохлаждения, нерегулярные физические нагрузки, резкий набор веса, неправильное питание, стрессы, искривление позвоночника, осложнения после перенесённых заболеваний [4]. Для профилактики болей в спине предлагается комплекс упражнений, который может выполняться студентами в домашней обстановке, без всякого специального оборудования (упражнения выполняются на гимнастическом коврике).

Все упражнения должны быть направлены на растягивание и укрепление мышц спины, а исходные положения обеспечивать разгрузку позвоночника. Рассмотрим примерный комплекс:

1. Упражнение «Кошка и верблюд». Прогибание и выгибание спины из и.п. упор стоя на коленях;
2. Подъём и опускание таза (смещение по вертикали) из и.п. лежа на спине;
3. Подтягивание согнутых ног к груди из и.п. лежа на спине;
4. Поочерёдные повороты туловища из и.п. лежа на спине;
5. Поочерёдное вытягивание разноименных рук и ног параллельно пола из и.п. упор стоя на коленях.

При появлении болевых ощущений в спине во время выполнения данного комплекса рекомендуется немедленно сократить амплитуду движений и снизить интенсивность упражнений. Многократное повторение этих упражнений, как правило, дает хороший эффект растяжения со снижением болевых ощущений. Для того, чтобы лечебная гимнастика приносила наибольшую пользу, рекомендуется выполнять упражнения медленно, не торопясь, следить за правильным дыханием, не искажать самостоятельно упражнения и выполнять их ежедневно. Заниматься такой гимнастикой можно в любое время дня, одежда должна быть лёгкой, не сковывающей движения.

Таким образом, использование средств лечебной физической культуры для профилактики болей в поясничном отделе на учебных занятиях и в домашних условиях позволит снизить нагрузку на этот отдел. Укрепление мышечного корсета происходит за счет выполнения упражнений для мышц живота и спины. От проделываемых упражнения человек получает эстетическое наслаждение и улучшает свои физические способности.

Следует заметить, что для людей с болями в спине, находящихся в малоподвижном состоянии, не стоит себя ограничивать в физической нагрузке, а наоборот нужно проконсультироваться со специалистами, и выбрать правильные лечебные упражнения для улучшения состояния здоровья, поддержанию мышечного корсета, которые снижают нагрузку на диски позвоночника.

Список использованных информационных источников

1. Епифанов В. А. Лечебная физическая культура : учебное пособие / В. А. Епифанов, Москва : ГЭОТАР – Медиа, 2006. – С. 79–85.
2. Осна А. И. Ортопедические проявления остеохондроза позвоночника и их лечение / А. И. Осна // Труды III Всесоюзного съезда травматологов-ортопедов. – Москва : ЦИТО, 1976. – С. 228–229.
3. Епифанов В. А. Остеохондроз позвоночника / В. А. Епифанов, А. В. Епифанов, И. С. Ролик. – Москва : ЗАО «Академический печатный дом», 2000. – С. 123–126.
4. Новик Г. В. Теоретические аспекты физической культуры в высшем учебном заведении: методические рекомендации по физическому воспитанию для студентов : в 4 ч. Ч. 4 / Г. В. Новик, Н. В. Карташева, Т. Ф. Геркусова ; УО ГомГМУ. – Гомель, 2007. – С. 20–25.

ОЦЕНКА УРОВНЯ ТРЕВОЖНОСТИ И ПСИХИЧЕСКОГО СОСТОЯНИЯ СТУДЕНТОК С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ ШКАЛЫ САМООЦЕНКИ ТРЕВОГИ ЦУНГА

Д. К. Кушнерова, *направление подготовки «Физическая культура и спорт», студентка группы Л-206;*
Г. В. Новик, *заведующая кафедрой физического воспитания и спорта, к. пед. н., доцент – научный руководитель*
Гомельский государственный медицинский университет,
г. Гомель, Республика Беларусь

Известно, что психические состояния в значительной степени определяют протекание психических процессов, физическое и психическое здоровье студентов, являются одним из существенных оснований поведения субъекта, деятельности и различных форм взаимодействия с окружающими, влияют на успешность учебной деятельности [1].

Для оценки уровня тревожных расстройств Вильямом Зангом была разработана система самооценки тревоги. Шкала Цунга является цен-

ным инструментом для измерения тревоги и обладает всеми преимуществами шкал самооценки: информация поступает непосредственно от респондента, заполнение шкалы требует мало времени, а сама процедура оценки очень проста. Шкала состоит из 20 пунктов по которым оценивают различные симптомы [2].

Изучение психического состояния в спортивной деятельности имеет прямое отношение к изучению индивидуальных особенностей личности занимающихся, а именно: повышенный уровень тревожности, чувство страха, чувство паники, головокружение, головные боли и чувство утомления.

Целью данной работы является определение уровеня тревожности и психического состояния у студенток Учреждения образования «Гомельский государственный медицинский университет» (ГомГМУ), занимающихся в группах основного, специального медицинского отделений и группах лечебной физической культуры.

Шкала самооценки тревоги Цунга заполнялась студентками около 3 мин после краткого инструктирования. Балл определялся в соответствии с 4 градациями степени выраженности симптома по каждому пункту: очень редко, редко, часто, большую часть времени или постоянно.

Оценка уровня тревожности и психического состояния студентов проводилась в ноябре 2015 года в ГомГМУ, на базе кафедры физического воспитания и спорта. В исследовании приняло участие 105 студенток 1 курса ГомГМУ, занимающихся в группах основного отделения (35 человек), специального медицинского отделения (35 человек), группах лечебной физической культуры (35 человек).

Исследование показало, что психические состояния, такие как чувство усталости (2,3 балла) наиболее выражены у студенток специального медицинского отделения и группах лечебной физической культуры, чувство страха (1,63 балла) наиболее выражены у студентов групп лечебной физической культуры, головная боль (2,6 балла) и головокружение (1,9 балла) – у студентов групп специального медицинского отделения. Результаты представлены в таблице 1.

Таким образом, уровень тревожности у студенток, занимающихся в группах основного отделения, составляет 37,6 балла, специального медицинского отделения – 37,4 балла, группах лечебной физической культуры – 37,2 балла. В среднем у всех девушек наблюдается низкий уровень тревожности.

Таблица 1 – Результаты показателей психических состояний по шкале Цунга у студенток ГомГМУ

Психические состояния	Учебные отделения		
	Основное (баллы)	Специальное медицинское (баллы)	Лечебной физической культуры (баллы)
Головная боль	2,23	2,6	2,14
Чувство паники	2,1	2,2	2,03
Чувство усталости	2,17	2,3	2,3
Головокружение	1,83	1,9	1,66
Чувство страха	1,57	1,5	1,63

В группах основного отделения у 8 девушек средний уровень тревожности (22,8 %), в группах специального медицинского отделения – у 15 студенток (42,9 %), в группах лечебной физической культуры – у 11 студенток (31,4 %) и у 1 девушки наблюдается высокий уровень тревожности (2,9%).

Таким образом, результаты проведённого исследования показывают, что уровень тревожности и показатели психических состояний у девушек различных учебных отделений отличаются и зависят от индивидуальных особенностей личности человека. Становление важных качеств в физкультурной деятельности у девушек зависит от переживаемых психических состояний в учебном процессе, их структурной организации, этапов учебного процесса и уровня заболеваний. Преподаватель может своевременно заметить особенности в поведении студенток, выявить отклонения, мешающие им активно заниматься физической культурой и спортом. В связи с этим, преподаватель должен принять комплекс мер по снижению уровня тревожности у девушек: обеспечить положительную (поддерживающую) атмосферу во время и после занятий, сконцентрировать внимание на эмоциональном состоянии, обеспечить реальную оценку действий каждой студентки, подобрать соответствующую нагрузку.

Список использованных информационных источников

1. Зимняя И. А. Педагогическая психология : учеб. пособие / И. А. Зимняя. – Ростов н/Д : Феникс, 1997. – С. 25–27.
2. Национальный Интернет-портал Российской Федерации [Электронный ресурс] : Свободная общедоступная мультиязычная универсальная Интернет-энциклопедия. – Режим доступа: https://ru.wikipedia.org (дата доступа : 5.02.2015). – Название с экрана.

3. Синельникова Э. М. Основы неврологического контроля в спорте / Э. М. Синельникова. – Москва : Физкультура и спорт, 1984. – С. 16–20.

ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ СТУДЕНТІВ ЗАСОБАМИ І МЕТОДАМИ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

М. Г. Лисенко, *напрям підготовки «Фінанси та кредит», студентка групи ФК01-15;*
Н. Г. Чекмарьова, *кандидат наук з фізичної культури та спорту, доцент – науковий керівник*
Національна металургійна академія України, м. Дніпро, Україна

Протягом останнього десятиріччя в Україні склалася тривожна ситуація: різко погіршилися здоров'я та фізична підготовленість студентської молоді. Основними причинами цього є знецінення соціального престижу здоров'я, фізичної культури та спорту, недооцінка в закладах вищої освіти (ЗВО) соціальної, оздоровчої та виховної ролі фізичної культури і спорту [3]. Актуальність теми полягає в тому, що, фізичне виховання – це засіб, завдяки якому можливо формувати моральні якості студентів в рамках занять фізичною культурою у ЗВО, що не витрачає багато часу студентів, як представників соціальної групи з активним образом життя. В нашій роботі ми розглянемо проблему формування моральної поведінки студентів засобами і методами фізичної культури та розглянемо психолого-педагогічні аспекти, які у свою чергу є важливими завданнями сучасної вищої освіти.

Для підвищеної ефективності фізичного виховання студентів, необхідно спиратися на систему науково-педагогічних досліджень. У сучасних умовах відродження національної духовності вимагає від кожного викладача фізичної виховання, тренера глибокого знання основ теорії і методики фізичного виховання, розуміння специфіки діяльності колективу в галузі фізичної культури чи спортивного клубу. Для виховання моральних якостей юнаків і дівчат необхідно враховувати закономірності їх розвитку, використовуючи психолого-педагогічне обґрунтування всієї різноманітності методів виховної роботи, спрямованих на формування моральної поведінки [1]. Сенс всебічного розвитку особистості полягає в тому, щоб духовне багатство людини базувалося на здоровій і гармонійно розвиненій природній основі. Розкриваючи завдання виховного процесу молоді, на перше місце ста-

виться виховання здорової зміни поколінь, підготовку до фізичної праці та готовність до захисту Вітчизни.

Найголовніші психолого-педагогічні аспекти:

– педагог через призму особистих інтересів студентів має переконувати їх у важливості занять фізичною культурою, опрацьовувати і творче визначати основні завдання фізичного виховання;

– складання студентами диференційованих індивідуальних завдань з фізичної культури, які розрізняються за ступенем складності від репродуктивних до творчих;

– свої можливості студент оцінює через призму індивідуального досвіду, з позиції особистих потреб та інтересів, мотивуючи певним чином необхідність свого перетворення, трансформації;

– етнопедагогічний метод – метод, що схвалює розум і силу, хоробрість і мужність, совість і чесність, чемність і працелюбність тощо [2].

Систему української освіти треба будувати з орієнтацією на особистість людини, на врахування її індивідуальних особливостей. Оскільки кожен зі студентів має свої природні властивості, то для ефективного виховання ЗВО мусять дослідити індивідуальні нахили й здібності окремих студентів і, даючи їм загальний розвиток, у той же час допомогти їм розвинути саме ці здібності [2].

Метою фізичного виховання в українській етнопедагогіці є сприяння фізичному і духовному розвитку особистості, зміцненню здоров'я, сукупності моральних, психічних, фізичних та соціальних складових життєдіяльності людини.

Виховання зростаючого покоління шляхом залучення до знань із фізичної культури і спорту сприяє:

– поширенню морального впливу на всі ділянки масової фізкультурно-оздоровчої і спортивної роботи;

– забезпеченню сукупності економічних, соціально-політичних і духовних умов фізкультурної та розумової діяльності, які впливають на свідомість і почуття людини, що займається фізичною культурою та спортом;

– формуванню моральної поведінки особистості;

– цілеспрямованому використанню різних форм, засобів, методів фізичної культури, як основи формування морального світогляду, високих моральних якостей;

– становленню методичного інструментарію впливу на культуру моральної поведінки студентів [1, 2].

Знання фізичної культури слід передавати так, щоб цілеспрямовано формувати здорові інтереси молоді, наполегливо боротися зі шкідливими звичками, послідовно прищеплювати молодим людям потребу фізичного та морального вдосконалення.

Використання висвітлених в роботі психолого-педагогічних аспектів у процесі виховання студентів полегшить та забезпечить завдання фізичного виховання з розвитку фізично міцного і гармонійного покоління. Масові заняття фізичною культурою і спортом сприяють підвищенню ефективності навчання молоді, а завдяки емоційній насиченості кожного заходу виховується моральна поведінка у суспільному житті.

Список використаних інформаційних джерел

1. Ващенко Г. Твори. Том 4. Праці з педагогіки та психології / Г. Ващенко. – Київ : «Школяр» – «Фада» ЛТД, 2000. – С. 416.
2. Ольховнікова А. В. Формування моральної поведінки студентів засобами і методами фізичної культури [Електронний ресурс] : стаття / А. В. Ольховнікова. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/8_NND_2010/Sport/58636.doc.htm. – Назва з екрана.
3. Алексеев А. В. Себя преодолеть / А. В. Алексеев. – 3-е изд. – Москва : Физкультура и спорт, 1985. – С. 192.

ОСНОВЫ ПРАВИЛЬНОГО ПИТАНИЯ – ЗАЛОГ ЗДОРОВЬЯ СТУДЕНЧЕСКОЙ МОЛОДЕЖИ

С. И. Лопухов, *студент группы пс-33;*
Д. А. Хихлуха, *преподаватель кафедры физического воспитания и спорта – научный руководитель*
Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

Физическое здоровье – одна из основных жизненных ценностей, важнейший эмоциональный, социальный, экономический фактор, значение которого на современном этапе не уменьшается, а увеличивается. Человек остается главной производительной силой, степень его интеллектуальной, психической, социальной и физической готовности определяет успех материального производства. В условиях научно-технической революции здоровый образ жизни и один из его компонентов – физическая культура как форма реализации социальной ценности здоровья – помогает поддерживать физическую и умственную

работоспособность, противостоять гиподинамии, повышает устойчивость организма человека к стрессам, неблагоприятным воздействия внешней среды [1].

Одними из главных составляющих здоровья студенческой молодежи его охраны и укрепления являются знания в области правильного питания.

Проблема культуры питания в студенческой среде сейчас очень актуальна. Особую важность она приобретает из-за возрастных особенностей организма молодых людей, у которых еще не завершено формирование ряда физиологических систем. Поэтому они чувствительны к нарушению сбалансированности пищевого рациона.

Каждый студент может и должен знать её основные принципы:

– достижение энергетического баланса;

– соблюдение правильного соотношения между основными пищевыми веществами (белками, жирами, углеводами), между растительными и животными белками и жирами, простыми и сложными углеводами;

– сбалансированность минеральных веществ и витаминов;

– ритмичность приема пищи.

Питательная ценность и роль пищевых веществ в жизнедеятельности организма различна.

Витамины являются регуляторами и активаторами обмена веществ и разносторонне влияют на всю жизнедеятельность организма. Для сохранения витаминного баланса следует употреблять больше овощей, фруктов и ягод в сыром виде и обогащать витаминами готовые блюда, добавляя к ним сырые соки и зелень. При повышенных умственных и физических нагрузках потребность организма в витаминах значительно возрастает, особенно зимой и ранней весной.

Минеральные вещества имеют важное значение для нормального развития. Разнообразное питание, включающее достаточное количество молочных продуктов, фруктов и овощей, вполне удовлетворяет потребность организма в минеральных солях. Ценность минеральных веществ заключается в том, что в составе цельных растительных продуктов или их соков, эти вещества находятся в естественной взаимосвязи с биологическими структурами – именно эти комплексы лучше всего усваиваются организмом.

Полноценное, сбалансированное и рациональное питание является источником необходимых энергетических ресурсов, пластических

компонентов, биологически активных веществ, которые обуславливают эффективность обменных процессов в организме. Нарушение принципов рациональности и сбалансированности питания, употребление продуктов быстрого приготовления, содержащих ароматизаторы, красители, модифицированные компоненты, приводит к функциональным и патологическим изменениям в организме, вызывая при этом заболевание органов пищеварения, сердечно-сосудистой системы, нарушение обмена веществ и другие болезни.

Студентам не всегда удается соблюдать правильный режим приема пищи. Чаще всего они питаются нерегулярно, перекусывая на ходу, всухомятку, 1–2 раза в день. В рационе питания студентов преобладают углеводы, т. к. за счет них легче восполнить энергетические затраты.

Низкая культура питания студентов характеризуется следующими чертами:

– пренебрежительное отношение к режиму питания;

– некомпетентность в вопросах питания: его значение, возрастные особенности, энергетическая ценность и т. д.;

– избыточное потребление лакомств и напитков, содержащих сахар;

– потребление напитков, которые разрушительно действуют на нервную систему (кофе, алкоголь);

– неумеренное и некомпетентное ограничения питания в угоду молодежной моде.

Назовем продукты, которые должны составлять основу питания студентов: крупы, овощи, фрукты, ягоды, нежирные сорта мяса (например, курица), бюджетные, но богатые полиненасыщенными жирными кислотами сорта рыбы (сельдь, скумбрия), молоко, кефир, творог, растительное масло и другие. Из них за короткое время можно приготовить простые и полезные для здоровья блюда.

Огорчает, что многие студенты часто пьют пиво, слабоалкогольные и энергетические напитки, часто употребляют жареную, жирную и острую пищу, питаются фаст-фудом.

Еда не должна забирать у нас силы для переваривания и усвоения вредных продуктов, а, наоборот, давать нам энергию для самореализации, для насыщенной и красочной жизни. На это способна простая, «живая» пища, употребленная в правильное время и в необходимых организму количествах [2].

Для ума необходимы железо и витамины группы В. Первое содер-

жится в красном мясе, зерновых культурах, яблоках. Вторые попадают в организм с молочными продуктами, яйцами, рыбой.

Отказываться от полноценной еды, но пить витаминный комплекс – не выход, так как последнее всего лишь биологически активная добавка. Совместное их употребление принесет куда больше энергии.

Завтрак должен быть обязательно. Только это не кофе с бутербродом. Кофе вовсе не стоит злоупотреблять во время сессии. Отличным энергетическим завтраком будут мюсли с молоком или йогуртом, каши, омлет.

Фрукты должны стать лучшими друзьями студента перед экзаменами. Апельсины, мандарины, ананасы способствуют лучшему восприятию новой информации.

Шоколад действительно заряжает энергией, но по сравнению с фруктами эффект от него кратковременный. Затем наступает ухудшение и требуется новая доза. Ученые рекомендуют заменять шоколад на аптечный гематоген.

Подготовиться к экзаменам и сохранить здоровье – задача довольно сложная, но посильная. Главное – научиться расставлять приоритеты даже тогда, когда вы испытываете сильный стресс. Правильное питание и физические нагрузки помогут сохранить здоровье во время экзаменов. Здоровая диета всегда лучше, чем кофе и энергетики. В совокупности с физическими нагрузками она поможет избавиться от стресса и успешно сдать сессию [3].

Охрана здоровья студенческой молодежи – одна из важнейших социальных задач общества. Студенты высших учебных заведений – социально-экономическое, интеллектуальное будущее, творческий потенциал страны.

Список использованных информационных источников

1. Назарова Е. Н. Основы здорового образа жизни : учебник для студентов высших учебных заведений / Е. Н. Назарова, Ю. Д. Жилов. – Москва : Академия, 2013. – 370 с.
2. Новицкая В. Обоснование культуры правильного питания современного студента / В. Новицкая, М. Угляница // Здаровы лад жыцця. – 2014. – № 5. С. 11–14.
3. Гребенчук М. Как подготовиться к сессии без вреда для здоровья / М. Гребенчук, Е. Кострыкина, А. Катенкова // Здаровы лад жыцця. – 2016. – № 1. – С. 12–13.

ФІЗИЧНА КУЛЬТУРА ЯК ОДИН ІЗ ОСНОВНИХ МЕТОДІВ ЛІКУВАННЯ ТА ПРОФІЛАКТИКИ ЗАХВОРЮВАНЬ ХРЕБТА У СТУДЕНТІВ

А. О. Ляшенко, *студентка групи М-42;*
Н. О. Семикіна, В. І. Снитка, *викладачі – керівники науково-дослідницької та гурткової роботи*
КЗОЗ «Куп'янський медичний коледж ім. Марії Шкарлетової»,
м. Куп'янськ, Україна

Порушення постави та сколіотична хвороба – одні з найбільш поширених і складних захворювань опорно-рухового апарату, що виникають у дитячому віці, схильні до прогресування, викликають значні функціональні порушення внутрішніх органів, зменшуючи тривалість життя.

Найпоширеніша причина виникнення сколіозу – тривале та неправильне багатогодинне сидіння за письмовим або комп'ютерним столом, або якщо дитина чи підліток постійно носить важкий портфель в одній руці.

Причини появи викривлення хребта можуть бути як уродженими, так і набутими. До природжених причин викривлення хребта відносять порушення нормального внутрішньоутробного розвитку. Придбані причини викривлення хребта наступні: яке-небудь захворювання (рахіт, поліомієліт, туберкульоз, плеврит, радикуліт), а так само травми (переломи хребта). Неправильне положення тіла внаслідок фізіологічних особливостей людини (плоскостопість, різна довжина ніг або відсутність однієї з них). Сприяючими моментами для розвитку викривлення хребта є неправильне харчування, слабкий фізичний розвиток.

Щоб цього не було, треба ретельно стежити за тим, як сидять діти за партою чи столом під час уроків, регулярно робити зарядку і займатися спортом.

Види сколіозу виділяють залежно від віку появи деформацій. Це інфантильний (діагностується до 3-х років), ювенільний (діагностується від 3-х до 10-ти років), юнацький (діагностується від 10 до 15-ти років) і сколіоз у дорослих (діагностується у зрілому віці, після припинення росту). Найчастіше сколіоз діагностують у підлітків. У дорослих основною причиною появи сколіозу є дегенеративно-дистрофічні зміни у хребті.

Більшість випадків юнацького ідіоматичного сколіозу спочатку ви-

являються та лікуються в дитинстві або пубертатному періоді протягом статевого дозрівання, коли викривлення стає помітнішим.

Одне з важливих завдань фізичної культури та – призупинення прогресування хвороби і корекція викривлень хребта. Фізична культура, будучи складовим елементом культури особистості, потужною передумовою здорового способу життя значно впливає не тільки на підвищення фізичної підготовленості, але й на поліпшення здоров'я.

Студентів із порушенням постави іноді невиправдано звільняють від занять фізкультурою, у той час як вони ще більшою мірою потребують систематичних занять фізичними вправами. У програмі адаптивного фізичного виховання, складеної для цього контингенту студентів, переважають вправи, які вдосконалюють опорно-руховий апарат, а також загальнорозвивальні та направлено коригувальні фізичні вправи.

Практика показала, що перш за все для формування гарної постави та лікування сколіозів корисні заняття плаванням, під час яких забезпечується природне розвантаження хребта. Програма фізичного виховання для студентів, що мають захворювання опорно-рухового апарату, повинна бути складена на базі способу «брас на грудях з подовженою паузою ковзання», під час якого хребет максимально витягується, а м'язи тулуба статично напружені. Позитивний досвід роботи свідчить, що при цьому стилі плавання мінімальні можливості збільшення рухливості хребта та обертальних рухів корпусу і тазу, вкрай небажані при сколіозі.

Нами було проведено науково-дослідну роботу на тему: «Порушення постави у студентів м. Куп'янська». Згідно статистичних даних серед захворювань, виявлених у студентів, третє місце (після хвороб серцево-судинної системи, шлунково-кишкового тракту) займають порушення опорно-рухового апарату. Якщо 10–15 років тому ці захворювання були «привілеєм» старості, то тепер вони все частіше зустрічаються в юнацькому і навіть дитячому віці. Так, захворювання хребта та порушення постави різних ступенів зафіксовано у 33 % студентів навчальних закладів м. Куп'янська та 19 % серед студентів КЗОЗ «Куп'янський медичний коледж ім. Марії Шкарлетової».

Викладачами фізичної культури та викладачем коледжу лікарем реабілітологом Семикіною Н.О. були розроблені рекомендації та комплекси фізичних вправ направлені на профілактику та корекцію порушень постави у студентів коледжу.

Студенти коледжу постійно проводять лекції серед школярів міста на теми: «Запобігання сколіозу, виправлення деформації на ранніх стадіях», «Лікувальна фізична культура – це найважливіший засіб у комплексному лікуванні сколіозів».

Ми вважаємо, що збереження і зміцнення здоров'я студентської молоді – одне з пріоритетних завдань. Його вирішення вимагає розробки і впровадження формувальних технологій, спрямованих на реалізацію ефективних способів профілактики захворювань і реабілітацію студентів засобами фізичного виховання.

Список використаних інформаційних джерел

1. Кашуба В. А. Біомеханіка осанки / В. А. Кашуба. – Київ : Олімпійська література, 2003. – 279 с.
2. Консервативне лікування сколіоза / В. Я. Фищенко, В. А. Уляшенко, Н. Н. Вовк та ін. – Київ : УНІТІ – Атлант, 1994. – 187 с.
3. Корнилов Н. В. Ортопедія / Н. В. Корнилов, Е. Г. Грязнухин, В. И. Осташко. – Санкт-Петербург : Гиппократ, 2001. – 296 с.
4. Медична реабілітація / за ред. В. А. Епифанова. – Москва : МЕДпресс-інформ, 2005. – С. 161–236.
5. Медична реабілітація в педіатрії / за ред. М. В. Лободи, А. В. Зубаренко, К. Д. Бабова. – Київ : «Купріянова О.О.», 2004. – 381 с.
6. Довідник з дитячої лікувальної фізкультури / за ред. М. И. Фонарьова. – Л. : Медицина, 1983. – 360 с.
7. Стерхов Р. В. Патогенетичний підхід до корекції порушення статики хребта у дітей в кінезотерапії / Р. В. Стерхов, Г. В. Стерхова, Т. А. Бурая // ЛФК и масаж. – 2005. – № 1. – С. 45–48.

РАЗВИТИЕ ВОЛЕВЫХ КАЧЕСТВ В СПОРТЕ

А. В. Манкевич, *студентка группы ПС-32;*
В. Н. Дворак, *к. пед. н., доцент – научный руководитель*
Гомельский государственный университет
имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

Воля – высший уровень психической саморегуляции поведения и спортивной деятельности. Она является разновидностью произвольной саморегуляции и потому оставляет за собой ее основные признаки: сознательность, целенаправленность, планируемость, предвидимость. В то же время, будучи особым видом психической саморегуляции, Воля имеет свою специфику – она осуществляется в затруд-

ненных условиях, когда спортсмену не хватает знаний для решения двигательной задачи, соответствующих навыков и умений, мешают неблагоприятные переживания, т. е. ему противодействуют не только внутренние, но и внешние сопротивления.

Воля тесно связана с другими психическими процессами. К чему бы человек ни стремился, на что бы ни была направлена его воля, он может достигнуть поставленной цели, только совершая определенное движение. Вместе с тем волевой акт может выразиться и в удержании от выполнения тех или иных движений. Воля – своеобразный пусковой и тормозной механизм, и волевое регулирование поведения человека – это сознательное направление умственных и физических усилий на достижение цели и сдерживание их [1, с. 142].

Таким образом, воля обнаруживает одну из важнейших функций – функцию контроля, регулирования поведения. Волевая сфера постоянно стимулирует активность человека [1, с. 153].

В процессе воспитания волевых качеств у спортсменов решающими факторами являются нацеленность на высшие достижения, постоянное повышение тренировочных требований, ориентация на преодоление растущих трудностей.

В. Кеплер и В. Платонов считают, что практической основой методики волевой подготовки являются [2, с. 194]:

а) регулярная и обязательная реализация тренировочной программы и соревновательных установок. Это требование связано с воспитанием у спортсмена привычек к систематическим усилиям и настойчивости во время их преодоления, умение довершать дело до конца, достигать поставленной цели. Успех этого дела возможен лишь тогда, когда спортсмен четко осознал задачи спортивной подготовки, понимает, что достижение спортивных результатов невозможно без преодоления возрастающих трудностей, верит в тренера и в выбранную им методику подготовки.

б) систематическое введение дополнительных трудностей. При этом используются различные средства ввода дополнительных задач, проведения тренировочных занятий в осложненных условиях, увеличение степени риска введения возбуждающих сенсорно эмоциональных факторов, осложнения соревновательных воздействий и другое.

в) использования самих соревнований и соревновательного метода при организации тренировочных занятий.

Повышению эффективности использования соревновательного метода; способствуют следующие методические приемы:

– соревнования с установкой на количество выполнения задания;
– соревнования с установкой на качество выполнения задания;
– соревнования в осложненных или не привычных условиях их прохождения.

Последовательное усиление саморегуляции на основе самопознания, осознание сути своей спортивной деятельности.

В результате анализа специальной литературы было выявлено, что, проблема воли занимает одно из центральных мест в деятельности человека, а волевая подготовка – одна из существенных обязательных сторон обучения и воспитания.

Волевые качества формируются благодаря прохождению различного рода препятствий. Эти препятствия могут быть как объективными, то есть связанными непосредственно со специфическими особенностями спортивной деятельности, так субъективными, которые связаны именно с особенностями конкретной личности. Очень важна в данном случае волевая подготовка спортсмена, осуществляемая тренером, но еще важнее для спортсмена самовоспитание. Так как если спортсмен не проявит желания воспитывать себя, то сделать это не получится даже у тренера.

Список использованных информационных источников

1. Мельников В. М. Введение в экспериментальную психологию / В. М. Мельников, Л. Т. Ямпольский. – Москва : Просвещение, 1985. – 320 с.
2. Платонов К. К. Краткие словарь системы психологических понятий / К. К. Платонов. – Москва : Высш. Шк., 1984. – 346 с.

МОТИВАЦИЯ И МОТИВЫ СПОРТСМЕНОВ

Д. И. Мацкевич, *кафедра психологии, факультет психологии и педагогики, студент группы ПС-32;*
В. Н. Дворак, *к. пед. н., доцент – научный руководитель*
Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

Термин мотивация в психологии спорта употребляется в широком и узком смысле.

Мотивация – это совокупность факторов, определяющих поведение. Это понятие описывает отношение, существующее между действием и причинами, которые его объясняют или оправдывают [1].

На сегодняшний день остро стоит проблема психологической мотивации спортсменов. Далеко не в каждой спортивной команде есть спортивный психолог, хотя он играет не маловажную роль в достижениях спортсменов. От здоровой оценки спортсменов своих сил зависит многое. У каждого спортсмена и тренера есть мотив.

Мотивы – это мощные, регулирующие деятельность психические силы или факторы. Регулирующая сила мотивов проявляется в их активирующем влиянии, поддерживающем и стимулирующем интеллектуальные, моральные, волевые и физические усилия человека, связанные с достижением цели [1].

Для описания мотивов спортивной деятельности Дж. Кретти предлагает три параметра для классификации мотивов:

– Мотивы осознаваемые и неосознаваемые.

– Мотивы, источником которых является физиологические, психологические, социальные потребности.

– Группа мотивов, формирующаяся под воздействием прошлого опыта, недавнего прошлого опыта, непосредственным опытом деятельности и общения с другими людьми [2].

Е. П. Ильин отмечает, что на начальном этапе причинами прихода в спорт (независимо от вида деятельности, т. е. спорта) могут быть:

1. Стремление к самосовершенствованию;
2. Стремление к самовыражению и самоутверждению;
3. Социальные установки;
4. Удовлетворение духовных и материальных потребностей.

Каждая из перечисленных причин имеет для конкретного спортсмена большую или меньшую действенность в связи с его ценностными ориентациями. [3]

Побудителем действия является внутреннее осознание побуждения. Каждый спортсмен стремится быть сильным, здоровым и достигать высоких результатов в своем виде спорта. Для этого нужна хорошая мотивация.

Тренер, занимающийся с подростком, обладающим высоким уровнем потребности в достижении, должен вести себя иначе, чем с ребенком, у которого низкая потребность в достижении успеха. В последнем случае ребенка необходимо перевоспитывать, поощрять за успех, поддерживать эмоционально и показать ему, что высокого результата можно добиться собственными усилиями без помощи посторонних.

Список использованных информационных источников

1. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы / Е. П. Ильин. – Москва, 2004. – 512 с.
2. Волков И. П. Спортивная психология в трудах зарубежных специалистов / И. П. Волков. – Москва : Советский спорт, 2005 – 325 с.
3. Ильин Е. П. Психология спорта / Е. П. Ильин. – Санкт-Петербург : Питер, 2009 – 352 с.

СТРУКТУРА І ЗМІСТ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ОСОБИСТОСТІ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

А. А. Місюра, *ст. викладач, магістр педагогічних наук, аспірант;*
Є. П. Врублевский, *д. пед. н., професор – науковий керівник*
Гомельський державний університет імені Франциска Скорини,
м. Гомель, Республіка Білорусь

Проблема формування фізичної культури особистості дитини в теорії фізичної культури займає вагоме місце, що є результатом її творчої, внутрішньої, духовної діяльності по перетворенню зовнішніх образів і цінностей в неповторний світ людини [1].

Можна погодитися з розгляд фізичної культури особистості на базі пріоритету її духовної сторони. Зокрема, цю культуру розглядають як триєдність її компонентів (аксіологічного, освітнього, споживчого) формування, реалізації, ведення та вдосконалення фізично культурного стилю життя [2]; як «активний вплив не тільки на фізичні здібності людини, але перш за все, на його почуття і свідомість, психіку, що забезпечує формування у нього стійких соціально-психологічних мотивацій, діяльної активності» [3].

В. К. Бальсевіч і Л. І. Лубишева фізичну культуру особистості визначають як активний вплив не тільки на фізичні здібності людини, але, перш за все, на його почуття і свідомість, психіку та інтелект, що забезпечує формування стійких соціально-психологічних проявів: позитивної мотивації, ціннісних орієнтацій, інтересів і потреб у сфері фізичної активності і здоровий спосіб життя [2, 4].

Серед критеріїв, що визначають світоглядну складову поняття «особиста фізична культура», виділяють *когнітивний*, *мотиваційно-ціннісний* та *діяльнісний компоненти (малюнок 1)*.

Когнітивний компонент в соціально-психологічній структурі особистісної фізичної культури характеризується в першу чергу персо-

нальним рівнем світорозуміння, який залежить від вікового етапу розвитку особистості, спрямованості, інтенсивності та успішності попереднього педагогічного впливу. У науковому вивченні в компонентний склад базової особистісної фізичної культури входять норми, способи підвищення і збереження рівня фізичної і розумової працездатності, стану здоров'я власного та найближчого оточення [5, 6].

Мотиваційно-ціннісний компонент в складі базової особистісної фізичної культури пов'язаний з особистісним світобаченням і ставленням до свого близького оточення, суспільству в цілому, духовно-моральної зрілістю особистості з урахуванням вікових особливостей її розвитку. Все це і утворює аксиологическую основу базової особистісної фізичної культури [2, 4].

Діяльнісний компонент в структурі базової особистісної фізичної культури визначає рівень гнучкого, відповідального, творчого міропреобразованія і перетворення себе, який проявляється в компонентної діяльності в галузі фізичної культури. Даний компонент включає персонально-ціннісне ставлення до себе і своїм рівнем професійно прикладної фізичної підготовленості, розуміння особистістю перспектив і завдань власного розвитку, а також прагнення до реалізації своїх фізичних, психологічних, творчих здібностей.

Невід'ємними складовими діяльнісного компонента базової особистісної фізичної культури виступають системне володіння знаннями і вміннями, розвинена здатність проектувати і планувати свою діяльність в сфері творчого вирішення завдань вивчення, охорони та поліпшення свого здоров'я, власної фізичної працездатності в процесі життєдіяльності.

А. П. Матвєєв (1998) розглядає в структурі базової фізичної культури особистості три складові: *базовий, поведінковий* і *соціально-ціннісний (рисунок 1).*

Базисний компонент фізичної культури особистості спрямований на оптимізацію рухового режиму, розвиток основних фізичних якостей, формування школи рухів, виховання звички до регулярних занять фізичними вправами.

Поведінковий компонент дозволяє формувати вміння самостійно займатися фізичною культурою, використовувати її у всіх сферах.

Соціально-ціннісний компонент аналізує особистість через призму прагнення її до досягнення гармонійного фізичного розвитку, фізичної підготовленості відповідно до вимог навчання, праці та відпочинку і

тому розглядає базову фізичну культуру особистості як певну систему ціннісних ставлень до фізичної культури.

Рисунок 1 – Основні компоненти фізичної культури особистості

Список використаних інформаційних джерел

1. Малишевський О. Ф. Устаткування: пошук нових смислів / А. Ф. Малишевський // Фізична культура в школі. – 1996. – № 1. – С. 7–10.
2. Бальсевіч В. К. Теорія і практика фізичної культури / В. К. Бальсевіч. – Москва : Фізкультура і спорт, 2000. – 275 с.
3. Пономарчук В. А. Фізична культура і становлення особистості / В. А. Пономарчук. – Москва : Педагогіка, 1991. – 123 с.
4. Лубишева Л. І. Соціологія фізичної культури і спорту / Л. І. Лубищева. – Москва : Академія, 2000. – 240 с.
5. Іванова Є. В. Психологічні особливості когнітивної диференційованості і особистісних структур дітей старшого дошкільного віку з випереджальним розвитком / Є. В. Іванова // дис. ... канд. психол. наук. – Москва, 2004. – 156 с.
6. Холодна М. А. Психологічний статус когнітивних стилів: переваги або «інші» здібності? / М. А. Холодна // Психологічний журнал. – 1996. – № 1. – С. 61–69.
7. Матвєєв А. П. Фізична культура особистості як проблема педагогіки / А. П. Матвєєв // Фізична культура: виховання, освіту, тренування. – 1998. – № 2. – С. 10–13.

ФІЗКУЛЬТХВИЛИНКА ЯК ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ ФІЗКУЛЬТУРНО-ОЗДОРОВЧИХ ЗАНЯТЬ ЗІ ШКОЛЯРАМИ

А. А., Місюра, *ст. викладач, магістр педагогічних наук, аспірант;*
Є. П. Врублевский, *д. пед. н., професор – науковий керівник*
Гомельський державний університет імені Франциска Скорини,
м. Гомель, Республіка Білорусь

Важливим показником благополуччя суспільства і держави в цілому є стан здоров'я школярів, яке показує не тільки реальну ситуацію, а й дає можливість прогнозувати майбутнє.

Сучасні діти відчувають велике навантаження, навчаючись в школі. Вони мало рухаються і їм складно всидіти на одному місці. Крім того, зоровий апарат теж відчуває велике напруження під час занять. Все це безсумнівно позначається на стані здоров'я дітей.

Щоб школа могла сприяти поліпшенню стану здоров'я школярів необхідне включення невеликої рухового навантаження і рухових пауз під час занять [1].

Однією з ефективних форм організації фізкультурно-оздоровчих занять зі школярами є физкультминутка. Физкультминутка – це найбільш індивідуалізована форма короткочасної фізкультурної паузи, використовуваної головним чином для локального впливу на стомлену групу м'язів. Вона являє собою невеликий комплекс фізичних вправ. Це поняття трактують як короткий відпочинок зі спортивними вправами [2].

Завдання хвилинок здоров'я – зняття втоми, набуття спокою, зміцнення хребта, стоп, кистей, профілактика короткозорості, формування гарної постави, зняття застійних явищ, що викликаються довгим сидінням за партою, підвищення розумової працездатності і т. д. [3].

Існують різні види фізкультхвилинок.

1. Вправи для зняття загального або локального стомлення. Для того, щоб зняти зайву статичну електрику, на фізкультурних хвилинах проводяться динамічні вправи на розслаблення різних груп м'язів (шиї, плечового пояса, кінцівок, корпусу).

2. Вправи для кистей рук. При роботі з учнями молодших класів особливу увагу слід приділяти вправам для розвитку тонко – координованих рухів кистей рук.

3. Гімнастика для очей. Гімнастика для очей корисна всім (а дітям особливо) з метою профілактики порушень зору. Фахівцями з охорони зору розроблені різні вправи. Ці вправи для очей передбачають рух

очного яблука в усіх напрямках. Використання різного роду фігур і ліній, за якими діти «бігають» очима

4. Гімнастика для поліпшення слуху.

Робота над поліпшенням зору позитивно позначається і на слуху. І, в свою чергу, робота над поліпшенням слуху робить благотворний вплив на органи зору.

5. Вправи для профілактики плоскостопості. У молодшому шкільному віці плоскі і сплощені стопи зустрічаються в середньому у 30 % хлопчиків і 20 % дівчаток, при цьому сплощення лівих стоп спостерігається частіше, ніж правих. Дорослих завжди повинні насторожувати скарги дитини на болі в ногах при відносно невеликих навантаженнях, при ходьбі або стоянні.

6. Вправи, коригувальні поставу. Профілактика порушень постави здійснюється в двох напрямках – це створення оптимальних гігієнічних умов і в той же час проведення виховної роботи.

7. Дихальна гімнастика. Дихальні вправи допомагають підвищити збудливість кори великих півкуль мозку, активізувати дітей на уроці. Всі вправи проводяться в добре провітреному приміщенні або при відкритій кватирці, вікні, фрамузі [4].

Тривалість фізкультурних хвилинок зазвичай становить 1–5 хв. Кожна физкультминутка включає комплекс з трьох-чотирьох правильно підібраних вправ, повторюваних 4–6 разів. За такий короткий час вдається зняти загальне чи локальне стомлення, значно поліпшити самопочуття дітей.

Існує ряд вимог при складанні комплексу фізкультхвилинок:

1. Вправи повинні охоплювати великі групи м’язів і знімати статичну електрику, що викликається тривалим сидінням за партою. Це можуть бути підтягування, нахили, повороти, присідання, підскоки, біг на місці. Рухи кистями: стискання, разжимание, обертання.

2. Вправи повинні бути прості, цікаві, доступні дітям, по можливості пов’язані з утриманням занять, носити ігровий характер.

3. Комплекс повинен складатися з одного двох вправ, повторюваних 4–6 разів. Заміна комплексу проводиться не рідше 1 разу на два тижні.

4. Зміст вправ повинно залежати від характеру і умов проведення уроку. Так, після письмових завдань, включають руху рук, стискання і разжимание пальців і т. д.

5. Вчасно контрольних і деяких практичних уроках (праця, фізкультура, ритміка і ін.) Фізкультхвилинки не проводять.

При проведенні фізкультхвилинок необхідно враховувати наступні моменти:

1. Кількість фізкультурних хвилинок має відповідати динаміці працездатності дітей, враховувати вікові особливості кожного року життя.

2. Комплекси підбираються залежно від виду уроку, його змісту. Вправи повинні бути різноманітні, так як одноманітність знижує інтерес до них, а, отже, їх результативність.

3. Фізкультхвилинка повинні проводитися на початковому етапі втоми, виконання вправ при сильному стомленні не дає бажаного результату. Важливо забезпечити позитивний емоційний настрій.

4. Перевагу потрібно віддавати вправ для стомлених груп м'язів. Для кожного класу необхідно виробити 2–3 умовних вербально-поведінкових знака («якоря» в термінології нейролінгвістичного програмування), що дозволяють швидше і ефективніше перемикати школярів на інший режим діяльності [5].

Таким чином, організація і проведення фізкультурно-оздоровчих заходів у режимі дня дозволяють значно підвищити рухову активність школярів, вирішити ряд завдань освітнього та виховного характеру, зміцнити здоров'я, створити позитивні, радісні емоції, які сприяють підвищенню працездатності, успішному засвоєнню знань в процесі навчання загальноосвітніх предметів .

Список використаних інформаційних джерел

1. Мальцева А. В. Фізкультхвилинка як компонент здоров'язбереження на уроці англійської мови / А. В. Мальцева, Е. А. Соболева // Наука сьогодні: проблеми і шляхи вирішення : матеріали міжнародної науково-практичної конференції : в 2 ч. – Вологда, 2016. – С. 46–47.
2. Пахомова Л. Е. Вплив фізкультхвилинок на розумову працездатність учнів спеціальної медичної групи / Л. Е. Пахомова, А. С. Фесенко // Сучасні тенденції розвитку науки і технологій. – 2016. – № 8 – 1. – С. 120–122.
3. Шуварікова А. А. Фізкультхвилинки – один із засобів здоров'язберігаючих технологій в освітньому процесі / А. А. Шуварікова // Проблеми розвитку фізичної культури і спорту в новому тисячолітті. – Омськ, 2014. – Т. 1. – № 1. – С. 138–140.
4. Фізкультхвилинки : навч. посіб. / уклад. С. А. Лёвіна, С. І. Тукачёва. – Волгоград : Учитель, 2006. – 76 с.

5. Чаплинська Ю. Г. Физкультминутка на уроках англійської мови в світлі нових рішень про підвищення фізичної активності школярів / Ю. Г. Чаплінская // Сучасна педагогіка. – 2013. – № 10 (11). – С. 2.
6. Чаплинська Ю. Г. Физкультминутка на уроках англійської мови в світлі нових рішень про підвищення фізичної активності школярів / Ю. Г. Чаплінская // Сучасна педагогіка. – 2013. – № 10 (11). – С. 2.

ФІЗИЧНІ ВПРАВИ ЯК НЕВІД'ЄМНА ЧАСТИНА СТУДЕНТСЬКОГО ЖИТТЯ

О. М. Оверчук, *викладач*
Ківерцівський медичний коледж,
м. Ківерці, Україна

Навчальний день студентів насичений значними розумовими та емоційними навантаженнями. У сукупності з вимушеною робочою паузою, при якій значний час в напруженому стані знаходяться м'язи, що утримують тулуб у певному положенні, часті порушення раціонального режиму праці та відпочинку, неадекватні фізичні навантаження можуть призводити до небажаних явищ, служити причиною стомлення, яке, в свою чергу, може накопичуватися і переходити у перевтому. Для того, один вид діяльності повинен змінюватися іншим, або необхідний відпочинок. Найбільш ефективний активний відпочинок у вигляді помірної фізичної праці або занять фізичними вправами, вказуючи на те, що спеціально організована рухова діяльність – фізичні вправи, – є кращим і найбільш доступним засобом профілактики наслідків гіпокінезії. Вивчення способу життя студентів медичних вузів привело до висновку, що більшість студентів не дотримуються рухового режиму, не надають належного значення систематичним заняттям фізичною культурою і спортом. Разом з тим вже зовнішні ознаки – погана координація рухів, порушення постави, блідість шкірних покривів у студентів, поширеність серед них деяких захворювань, хронічних тонзилітів, серцево-судинних захворювань, близорукості – вказують на необхідність пошуку раціонального режиму занять.

Фізичне виховання як педагогічний процес, спрямований на фізичне і духовне вдосконалення людини, оволодіння нею систематизованими знаннями, фізичними вправами та способами їх самостійного використання протягом всього життя. Основними засобами фізичного виховання є фізичні вправи. Фізичними вправами називаються лише ті рухові дії, які спрямовані на вирішення завдань фізичного виховання і

підпорядковані його закономірностям. Найбільш питома вага у вирішенні завдань навчання і виховання припадає на фізичні вправи. Це зумовлено певними причинами, а саме:

– фізичні вправи як системи рухів виражають думки і емоції людини, її ставлення до навколишнього середовища;

– фізичні вправи – це один із способів передачі суспільно-історичного досвіду в галузі фізичного виховання;

– фізичні вправи впливають не лише на морфо-функціональний стан організму, але й на особистість, яка їх виконує;

– фізичні вправи можуть задовільнити природну потребу людини в рухах.

Позитивний вплив на людину фізичні вправи мають тільки за умови правильного харчування, відпочинку та дотримання санітарних норм місць занять (освітлення, вентиляція та ін.); – метеорологічні фактори (температура повітря, вологість, атмосферний тиск, сила вітру) також впливають на організм людини; – суттєвий вплив на ефект від виконання фізичних вправ мають матеріальні умови їх виконання (спортивні споруди, інвентар, одяг, взуття та ін.). У практиці фізичного виховання використовується велика кількість різноманітних фізичних вправ, які відрізняються між собою за формою і змістом. Зміст фізичної вправи утворюють всі ті рухи і операції, які входять до тої чи іншої вправи; ті процеси, які відбуваються в організмі під час виконання вправи. Ці процеси складні і багатогранні. Вони можуть розглядатись у багатьох аспектах: психологічному, фізіологічному, біомеханічному, біохімічному та ін. У психологічному аспекті фізичні вправи розглядаються як довільні рухи, які виконуються свідомо і спрямовані на досягнення конкретного результату (ефекту) відповідно до конкретних завдань фізичного виховання. Виконання фізичних вправ тісно пов’язане з активною розумовою діяльністю, визначенням способу дії, оцінкою умов дії і керуванням рухами, руховим керуванням, вольовими зусиллями, емоціями та іншими психологічними процесами. У фізіологічному відношенні фізичні вправи характеризуються переходом організму на підвищений рівень функціональної активності, порівняно зі станом спокою.

Фізи́чні впра́ви – елементарні рухи, складені з них рухові дії та їх комплекси, систематизовані у цілях фізичного розвитку. Фізичні вправи – рухові дії, що виконуються у спеціально визначених умовах, які вимагають прояву та вдосконалення рухових якостей.

У практиці фізичного виховання фізичні вправи склалися (на основі рухів і дій, запозичених з трудової, побутової, військової діяльності людини – біг, ходьба, стрибки, метання, підняття важких предметів, плавання та інше) та організаційно-методично оформилися у вигляді гімнастики, легкої та важкої атлетик, рухливих та спортивних ігор, спортивного туризму, тощо.

Фізичні вправи – це природні і спеціально підібрані рухи, що застосовуються в ЛФК та фізичному вихованні. Їх відмінність від звичайних рухів полягає в тому, що вони мають цільову спрямованість і спеціально організовані для зміцнення здоров'я, відновлення порушених функцій.

Фізичні вправи є одним з основних умов здоров'я людини, його сили і витривалості. Фізичні вправи зміцнюють кістки, м'язи і зв'язки, вони в свою чергу стають міцнішими і стійкими до навантажень. У віці від 18 до 40 років людині також необхідний активний руховий режим. Найбільш корисними в цьому віці є заняття бігом, плаванням, веслуванням, альпінізмом, туризмом. Необхідність фізичних вправ, їх корисність всім давно відомий факт, але, за словами академіка Н. М. Амосов, «поки людина здорова, він вправи робити не хоче». Але все-таки варто задуматися про свій спосіб життя раніше, ніж будуть виявлені симптоми будь-яких захворювань, адже фізичні вправи – запорука здоров'я людини!

Фізичні вправи в даний час є одним з найдоступніших і основних засобів профілактики, а також лікування багатьох захворювань. Існують спеціальні розроблені методики вправ, що застосовуються при хворобах нервової системи, порушення обміну речовин, хвороб органів дихання і травлення. Особливо фізичні вправи корисні при серцево-судинних захворюваннях. Важливе значення мають фізичні вправи, дія яких спрямовані на певні системи органів.

Сучасні студенти все більше свого часу витрачають на телефони, планшети, ноутбуки, тим самим роблячи себе малорухливими, тому вагома їх частина перебуває на заняттях фізичної культури у спеціальній медичній групі, і тому для них відвідування занять з фізичної культури має стати обов'язковим. Без фізичних вправ неможливий повноцінний розвиток і функціонування людського організму. Заняття спортом допомагає позбутися від болю і втоми в м'язах після робочого дня, отримати заряд позитиву і підвищити тонус м'язів на початку дня. Постійне і систематичне виконання простих фізичних вправ вранці дозволить назавжди забути про болі в суглобах і втоми протягом дня.

Медичною наукою встановлено, що систематичні заняття фізичними вправами є могутнім засобом попередження багатьох захворювань, підтримки нормального рівня діяльності і працездатності молодого організму.

Список використаних інформаційних джерел

1. Бобришев Т. М. Фізичні вправи запорука здоров'я людини [Електронний ресурс] / Т. М. Бобришев. – Режим доступу: http://unthatua.ru/zdorov-ja/19317-fizichni-vpravi-zaporuka-zdorov-ja-ljudini.html. – Назва з екрана.
2. Єгупов М. В. Фізичні вправи як спосіб підвищення працездатності [Електронний ресурс] / М. В. Єгупов. – Режим доступу: http://www.sportpedagogy.org.ua/html/journal/2009-09/09ymvihe.pdf. – Назва з екрана.
3. Кравченко Ж. Д. Здоровий спосіб життя студентської молоді [Електронний ресурс] / Ж. Д. Кравченко. – Режим доступу: http://www.khadi.kharkov.ua/de/home/gazeta-avtodorozhnik/statti-12-2012/statti-12-2012-6/zdorovii-sposib-zhittja-studentskoji-molodi.html. – Назва з екрана.

ФИЗИЧЕСКОЕ СОСТОЯНИЕ ДЕТЕЙ СРЕДНЕГО ШКОЛЬНОГО ВОЗРАСТА, ПРОЖИВАЮЩИХ В РАЗЛИЧНЫХ УСЛОВИЯХ РАДИАЦИОННОГО ЗАГРЯЗНЕНИЯ

С. С. Пищук, *магістрант;*
С. В. Мельников, *преподаватель кафедры теории и методики физической культуры*
Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

Подростковый возраст представляет собой период продолжающегося двигательного совершенствования моторных способностей и больших возможностей в развитии двигательных качеств, вследствие чего основными задачами физического воспитания детей в подростковом возрасте являются:

– содействие укреплению здоровья и нормальному физическому развитию;

– способствование развитию основных двигательных качеств;

– закрепление навыка правильной осанки при передвижениях и в статических позах;

– формирование рациональных и сложных жизненно-прикладных, а также спортивных видов движений;

– ознакомление с основами самоконтроля и дозирования нагрузки во время занятий физическими упражнениями [1].

Физическая подготовленность школьников во многом зависит от двигательной активности, под которой понимается естественная и специально организованная двигательная деятельность человека, обеспечивающая его успешное физическое и психическое развитие.

Вместе с тем, динамическое отслеживание изменений показателей физической подготовленности и функционального состояния детей позволят специалистам дать оценку реакции детского организма на изменение гигиенических, социальных условий, особенностей образа жизни и многих других [2].

Цель исследования состояла в изучении уровня физической подготовленности и функционального состояния учащихся среднего школьного возраста, проживающих в различных условиях радиационного загрязнения.

Было проведено врачебно-педагогическое наблюдение за учащимися в возрасте 10–12 лет, обучающихся в ГУО «Малейковская средняя школа» (д. Малейки Брагинского района) и ГУО «Средняя школа № 44 г. Гомеля имени Н.А. Лебедева».

Уровень физической подготовленности оценивался при помощи стандартных тестов, рекомендованных учебной программой по предмету «Физическая культура и здоровье». Показатели функционального состояния определялись при помощи подсчета частоты сердечных сокращений в покое, измерения артериального давления, а также измерения жизненной емкости легких и проведения проб с задержкой дыхания (Штанге и Генчи).

На основании проведенных педагогических тестов представилось возможным провести сравнительный анализ уровня физической подготовленности и функционального состояния детей, проживающих на территории с плотностью загрязнения почв цезием-137 от 5 до 15 Ки/км^2 (д. Малейки) и в зоне проживания с периодическим радиационным контролем до 5 Ки/км^2 (г. Гомель).

Среди учащихся 5 классов достоверные различия среди мальчиков были выявлены в тестах подтягивание на перекладине (город – 3,0±0,51 раз; село – 5,0±0,63 раз), прыжок в длину с места (город – 152,4±6,48 см; село – 168,0±6,59 см), а также бег на 30 метров (город –

6,1±0,17 с; село – 5,7±0,13 с). В остальных контрольных тестах достоверных различий выявлено не было (p>0,05).

Достоверно более высокие результаты контрольных тестов среди девочек сельской школы в сравнении с учащимися городской школы, отмечались в тестах наклон вперед из положения сидя (город – 6,5±1,05см; село – 9,0±1,09 см), прыжок в длину с места (город – 148,1±6,38 см; село – 155,3±6,41см) и бег 30 м (город – 6,3±0,17 с; село – 5,9±0,14 с).

Среди мальчиков 6 классов достоверные различия (p<0,05) зафиксированы в тестах наклон вперед из положения сидя (город – 4,3±1,01 см; село 7,7±1,10 см), подтягивание на перекладине (город – 2,5±0,49 раз; село – 5,5±0,64 раз), прыжок в длину с места (город – 161,5±6,55 см; село – 179,2±6,61 см).

В свою очередь у девочек, обучающихся в сельской школе, уровень физической подготовленности был достоверно выше, чем у сверстниц, обучающихся в городе по ряду тестов: наклон вперед из положения сидя (город – 8,6±1,08 см; село – 12,3±1,14 см), прыжок в дину с места (город – 134,8±6,33 см; село – 160,1±6,44 см) и бег 30 м (город – 6,0±0,13 с; село – 5,5±0,1 с).

Наиболее низкие результаты, как среди мальчиков, так и среди девочек, были показаны в контрольном тесте бег 1 000 м на время, отражающем уровень общей выносливости. Данный результат совпадет с мнениями ряда авторов, отмечающих, что у детей, проживающих на территории радиационного загрязнения, снижается выносливость к нагрузкам.

Так же нами было установлено, что у учащихся, имеющих низкий и средний уровень физической подготовленности, присутствовали более выраженные нарушения со стороны деятельности сердечно-сосудистой и дыхательной систем. Данный факт отражался в повышении у таких детей частоты сердечных сокращений в покое и величин артериального давления, а также снижении показателей жизненной емкости легких и более низкими результатами в тестах на задержку дыхания (проба Штанге и Генчи). Вместе с тем, у детей, с высоким уровнем развития физических качеств на более высоком уровне были и показатели функционального состояния, отражающие деятельность исследуемых нами систем организма.

Результаты проведенного исследования позволяют сделать вывод о необходимости использования в урочное и внеурочное время широ-

кого спектра различных средств физического воспитания, позволяющих решать не только воспитательные и образовательные, но также и оздоровительные задачи. Подбор физических упражнений должен быть индивидуальным и адекватным состоянию здоровья обучающихся, соответствовать их физическому развитию, функциональным возможностям и уровню физической подготовленности. В процессе обучения детей необходим обязательный и регулярный врачебно-педагогический контроль, позволяющий отслеживать изменения в состоянии здоровья, уровне физического развития и физической подготовленности. Данное положение будет способствовать не только повышению уровня физической подготовленности, но также и повышению резистентности организма подростков к воздействию неблагоприятных факторов, в том числе и радиационных, а также укреплению состояния здоровья.

Список использованных информационных источников

1. Ланда Б. Х. Методика комплексной оценки физического развития и физической подготовленности : учебное пособие / Б. Х. Ланда. – 2-е изд. – Москва : Советский спорт, 2005. – 192 с.
2. Капилевич Л. В. Научные исследования в физической культуре : учебное пособие / Л. В. Капилевич. – Томск : Томский государственный университет, 2013. – 184 с.

СРАВНИТЕЛЬНЫЙ АНАЛИЗ ФУНКЦИОНАЛЬНОГО СОСТОЯНИЯ КАРДИОРЕСПИРАТОРНОЙ СИСТЕМЫ И УРОВНЯ ФИЗИЧЕСКОЙ РАБОТОСПОСОБНОСТИ СТУДЕНТОВ ГомГМУ С ПОМОЩЬЮ ТЕСТА СЕРКИНА

Ю. С. Смычник, *студент группы Л-402;*
В. П. Грабовец, *студент группы Л-406;*
З. Г. Минковская, *преподаватель – научный руководитель*
Гомельский государственный медицинский университет,
г. Гомель, Республика Беларусь

Физическая работоспособность – это один из показателей, характеризующих те изменения в организме, которые происходят под влиянием занятий физическими упражнениями. Работоспособность человека определяется тем, какое количество кислорода поступило из наружного воздуха в кровь легочных капилляров и доставлено в ткани и клетки организма. Эти процессы осуществляются сердечно-сосудистой и дыхательной системами.

Целью тестирования на занятиях физической культуры и спорта является определение функционального состояния систем организма и уровня физической работоспособности. При всем многообразии функциональных проб и тестов, которые в настоящее время используются в спортивной медицине, чаще всего применяют пробы с изменением условий внешней среды. С их помощью можно выявить скрытые формы сердечно-сосудистой недостаточности, не выявляемые при обычных исследованиях.

Проба Серкина определяет устойчивость организма к недостатку кислорода. Чем продолжительнее время задержки дыхания, тем выше способность сердечно-сосудистой и дыхательной системами обеспечивать удаление образующегося углекислого газа. Результаты пробы говорят о кислородном обеспечении организма и общем уровне работоспособности человека [1].

Целью данной работы является анализ функционального состояния кардиореспираторной системы и уровня физической работоспособности студентов ГомГМУ с помощью теста Серкина.

Проведение пробы Серкина и анализ полученных результатов позволяет по состоянию кардиореспираторной системы определить к какой из трех категорий относится студентки: «здоровый тренированный», «здоровый нетренированный», «со скрытой недостаточностью кровообращения».

Проба включает 3 задержки дыхания (ЗД) в разных вариантах:

1. После глубокого вдоха в положении сидя;
2. Сразу после выполнения 20 приседаний в течение 30 с;
3. После 1 минуты отдыха после приседаний.

Обработка результатов пробы Серкина проводилась по таблице 1.

Таблица 1 – Обработка результатов пробы Серкина

Оценка	1-я задержка дыхания (с)	2-я задержка дыхания (с)	3-я задержка дыхания (с)
Тренированные	65 и более	35 и более	55 и более
Нетренированные	45–64	20–34	35–54
Со скрытой недостаточностью кровообращения	20-44	19 и менее	30 и менее

Оценка задержки дыхания в покое, после физической нагрузки и в восстановительном периоде дает более полную картину о состоянии тренированности организма.

Исследование проводилось в феврале 2017 года в ГомГМУ, на базе кафедры физического воспитания и спорта. В данном исследовании принимали участие девушки групп спортивной специализации по баскетболу и аэробике. Результаты пробы Серкина представлены в диаграммах 1 и 2.

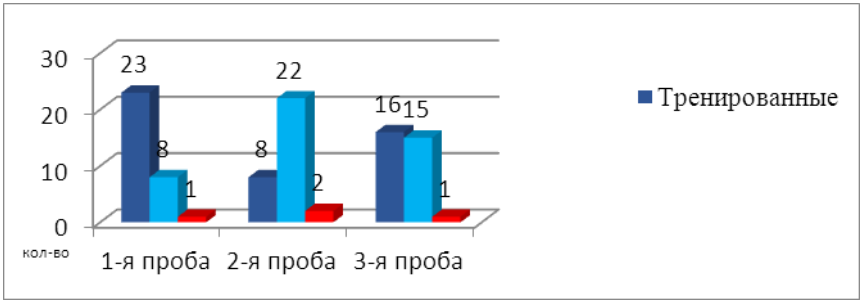

Диаграмма 1 – Показатели пробы Серкина у студенток группы спортивной специализации по аэробике

По 1-й пробе показатель «тренированные» получили 23 студентки, показатель «нетренированные» получили 8 студенток, показатель «со скрытой недостаточностью кровообращения» получила 1 студентка. По 2-й пробе показатель «тренированные» получили 8 студенток, показатель «нетренированные» получили 22 студентки, показатель «со скрытой недостаточностью кровообращения» получили 2 студентки. По 3-й пробе показатель «тренированные» получили 16 студенток, показатель «нетренированные» получили 15 студенток, «со скрытой недостаточностью кровообращения» получила 1 студентка (диаграмма 1).

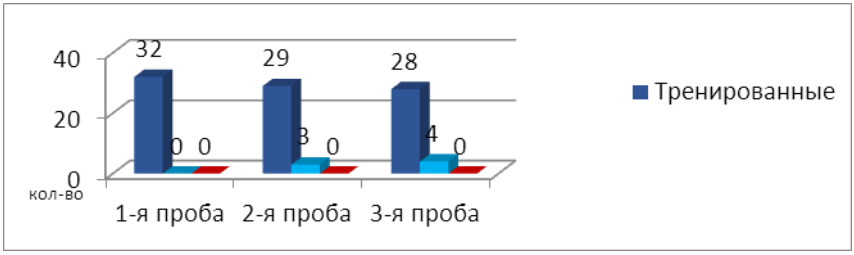

Диаграмма 2 – Показатели пробы Серкина у студенток группы спортивной специализации по баскетболу

По 1-й пробе показатель «тренированные» получили все 32 студентки. По 2-й пробе показатель «тренированные» получили 29 студенток, показатель «нетренированные» получили 3 студентки. По 3-й пробе показатель «тренированные» получили 28 студенток, показатель «нетренированные» получили 4 студентки (диаграмма 2).

По результатам проведенного исследования можно сделать вывод, что по сравнению с девушками из группы спортивной специализации по аэробике, более 90 % девушек занимающихся в группах спортивной специализации по баскетболу, имеют более высокий уровень тренированности СС и дыхательной систем.

Для тренировки кардиореспираторной системы в занятия по физической культуре необходимо включать упражнения аэробного характера (длительный бег, спортивную ходьбу и т. д.)

Список использованных информационных источников

1. Морман Д. Физиология сердечно-сосудистой системы / Д. Морман, Л. Хеллер. – Питер, 2000. – С. 15–20.

ФИЗИЧЕСКАЯ РЕАБИЛИТАЦИЯ ЛИЦ СРЕДНЕГО ВОЗРАСТА ПРИ ОСТЕОХОНДРОЗЕ ШЕЙНОГО ОТДЕЛА ПОЗВОНОЧНИКА

Н. И. Субочева, *направление подготовки «Физическая культупа и спорт», студент;*
О. А. Ковалёва, *доцент кафедры ТМФК, к. пед. н., доцент – научный руководитель*
Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

Остеохондроз представляет собой заболевание, характеризующееся хроническим дистрофическим процессом, протекающим в костно-хрящевых образованиях позвоночника.

Физическая реабилитация при остеохондрозах всегда должно носить комплексный характер. Так, наряду с использованием лекарственной терапии, предусматривающей использование средств, уменьшающих боль и мышечное напряжение, широко применяются средства и методы физической реабилитации: различные виды вытяжения и специальные упражнения лечебной гимнастики, физиотерапия, тепловые ванны, иммобилизация шеи ватно-марлевым воротником Шанца, различные виды массажа и другие. В свою очередь, особенности физической реабилитации лиц, страдающих остеохондрозом, заклю-

чаются в укреплении мышц спины, снижении нагрузки на межпозвоночные диски, улучшении кровообращения, общем восстановлении функции позвоночника.

Цель нашего исследования состояла в повышении эффективности физической реабилитации женщин среднего возраста при шейном остеохондрозе позвоночника средствами лечебной физической культуры.

Для достижения поставленной цели предстояло решить следующие задачи: анализ научно-методической литературы с целью изучения современных методов физической реабилитации при остеохондрозе шейного отдела позвоночника; исследование физического и функционального состояния женщин среднего возраста; оценка эффективности разработанного комплекса упражнений при шейном остеохондрозе позвоночника путем сравнения показателей до и после проведенного лечения.

Исследование проводилось в течение марта – мая 2017 года в УЗ «Могилевская областная больница». В качестве испытуемых были отобраны пациентки (женщины в возрасте 36–55 лет, имеющие в анамнезе заболевание остеохондроз шейного отдела позвоночника). Курс лечения в среднем длился 14 дней, с последующим посещением занятий в зале лечебной физической культуры после выписки из стационара. Для проведения педагогического эксперимента нами были сформированы две группы занимающихся: контрольная (n = 10) – женщины, занимающиеся по традиционной схеме занятий ЛФК при шейном остеохондрозе и экспериментальная (n=10), в которую входили женщины, занимающиеся по экспериментальной методике занятий.

На начальном этапе исследования было проведено предварительное тестирование функционального и физического состояния пациенток, включающее измерение показателей деятельности кардиореспираторной системы (ЧСС, артериальное давление, частота дыхания), исследование подвижности межпозвонковых суставов в шейном отделе позвоночника (тест Шепельмана), исследование силы и выносливости мышц шеи (компрессионный тест), исследование координационных способностей (проба Ромберга).

На основном этапе исследования проводился педагогический эксперимент с участием пациенток контрольной и экспериментальной групп.

Контрольная группа занималась по типовой индивидуальной программе реабилитации больных с остеохондрозом шейного отдела поз-

воночника. Данная программа предусматривала свободный двигательный режим, диетотерапию, медикаментозную терапию, физиотерапию, массаж грудной клетки, а также занятия ЛФК.

Экспериментальная группа проходила курс физической реабилитации по аналогичной программе, но с обязательным выполнением экспериментально разработанного комплекса физических упражнений и массажа. Особенности использования данного комплекса заключались в следующем. Активно использовался принцип кифозирования, который предусматривает перенос нагрузки с заднего отдела позвоночника на передний. Постепенно нарастала амплитуда движений. С целью уменьшения болевых ощущений, специальные упражнения чередовались с упражнениями на расслабление и дыхательными упражнениями. Обязательным условием экспериментальной программы являлось самостоятельное выполнение специальных упражнений для шейного отдела позвоночника до 3 раз в день длительностью до 15 минут. Заканчивать выполнение специальных упражнений испытуемым рекомендовалось самомассажем.

По окончании педагогического эксперимента перед выпиской больных из стационара проводилось заключительное исследование функционального и физического состояния больных, результаты которого обрабатывались методами математической статистики.

Результаты исследования. Анализируя полученные данные можно констатировать, что занятия по экспериментальной методике привели к достоверному улучшению ряда исследуемых показателей в экспериментальной группе, в сравнении с контрольной.

В ходе проведенного педагогического эксперимента нами было выявлено положительное влияние экспериментального комплекса специальных физических упражнений на функциональное состояние сердечно-сосудистой системы и дыхательной систем, подвижность межпозвонковых суставов, а так же силу и выносливость мышц шеи. Немаловажным моментом является и снижение болевых ощущений в шейном отделе позвоночника, что достигается путем применения упражнений на расслабление, снимающих напряжение с мышц, а также выполнение дыхательных упражнений в паузах отдыха.

Список использованных информационных источников

1. Акимов Г. А. Клинические синдромы шейного остеохондроза и его лечение : военно-мед. журнал / Г. А. Акимов, Н. А. Филимонов, М. Л. Кранов. – Москва : Медицина,1987. – С. 13–16.

2. Антонов И. П. Диагностика и прогнозирование нервных болезней в таблицах и перечнях : справочник / И. П. Антонов, Я. А. Лупьян. – Минск : Беларусь, 1986. – 40 с.
3. Бальсевич В. К. Физическая активность человека / В. К. Бальсевич, В. А. Запорожанов. – Киев : Здоров'я, 1987. – С. 93–109.
4. Белова А. Н. Реабилитационное обследование больных с двигательными нарушениями / А. Н. Белова // В кн.: Руководство по реабилитации больных с двигательными нарушениями // под ред. А. Н. Беловой и О. Н. Шепетовой. – Москва : Антидор, 1999. – Т. 1. – С. 491–570.
5. Белая Н. А. Руководство по массажу / Н. А. Белая. – Москва : Медицина, 1983. – 57 с.
6. Белая А. Н. Лечебная физкультура и массаж : учебно-метод. пособие для медиц. раб. / А. Н. Белая. – Москва : Советский спорт, 2001. – 117 с.
7. Бирюков А. А. Массаж – спутник здоровья / А. А. Бирюков. – Москва : Медицина, 1992. – 105 с.
8. Бобырь А. И. Тракционно-импульсный метод воздействия на позвоночник : метод. рекомендации / А. И. Бобырь. – Москва : РГМУ, 1995. – 67 с.
9. Бобырь А. И. Долголетие и здоровье / А. И. Бобырь. – Санкт-Петербург : РГМУ, 1999. – 54 с.
10. Позвоночник / П. С. Брегг ; сост. И. В. Степанчикова. – Санкт-Петербург : А.В.К. – Тимошка, 2002. – 160 с.

ЭКСПЕРИМЕНТАЛЬНАЯ ПРОГРАММА ПОВЫШЕНИЯ УРОВНЯ СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКОЙ АДАПТАЦИИ У СПОРТСМЕНОВ 18–19 ЛЕТ

Ю. С. Ходосок, *направление подготовки «Физическая культура и спорт», студент группы ПС-42;*
В. Н. Дворак, *доцент кафедры психологии – научный руководитель*
Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

Проблема развития социально-психологической адаптации у спортсменов 18–19 лет определяется тем, что именно в этот возрастной период футболисты переходят во взрослый спорт. Переход во взрослый спорт является самым трудным для спортсменов. Актуальность

проблемы низкой социально-психологической адаптации дает повод для разработки экспериментальной программы.

Цель программы: развитие социально-психологической адаптации у спортсменов 18–19 лет.

Задачи программы: снижение уровня дезадаптивного поведения, нормализация межличностных отношений, снижение личностной тревожности, коррекция уровня самооценки;

Программа занятий

Первый день:

1. Знакомство, вступительная речь. Каждый из участников представляется и дает краткий рассказ о себе (10 минут).

2. Первый шаг: знакомство, выяснение ожиданий учащихся, определение основных целей занятий.

Упражнение «Знакомство» (10 минут).

Цель: самопрезентация, знакомство, тренировка внимания.

Процедура: упражнение выполняется по кругу. Первый участник называет своё имя и добавляет к нему определение. Это определение должно соответствовать человеку. Следующий представляет двух предыдущих членов группы и называет себя и т. д. Когда круг замкнётся, первый участник называет присутствующих.

Упражнение «Контакт взглядом» (10 минут).

Цель: совершенствовать коммуникативные умения, навыки невербального общения.

Процедура: один из участников выходит за дверь. Оставшиеся выбирают трёх участников, которые хотят вступить в контакт с вышедшим. Затем вышедший возвращается и должен по взглядам определить тех, кто хочет вступить с ним в контакт. Оставшиеся участники инструктируются, что взгляды троих, желающих вступить в контакт, должны отличаться от взглядов. Так повторяется со всеми участниками группы.

Упражнение «Ты мне нравишься за то, что…» (5 минут).

Цель: получить обратную связь.

Процедура: все участники в произвольном порядке говорят о том, что им нравится друг в друге. При этом могут называться как особенности внешности, так и черты характера.

Все участники по кругу отвечают на следующие вопросы: что было неожиданным для тебя на этом занятии? Что тебе понравилось?

Второй день:

1. Приветствие. Участники рассказывают о настроении и готовности к тренингу (5–7 мин).

2. Второй шаг: самопознание, тренировка способности к самораскрытию.

Упражнение в парах «2 минуты».

Процедура: 2 минуты молча смотреть друг на друга, 2 минуты говорить «я вижу …» – перечислять, все что видит, 2 минуты говорить «я думаю, что в возрасте 5–6 лет ты был …», рассказать партнеру, что совпало с его представлением и что не совпало.

Упражнение «Сила речи» (30 минут).

Цель: помочь осознать свои силы, взять ответственность на себя, изменить манеру общения.

Процедура: участникам предлагается дополнить тремя вариантами фразы: «Я должен…», «Я не могу…», «Мне нужно…», «Я боюсь…». После написания каждый из участников зачитывает свои фразы. Затем ведущий предлагает изменить первую часть фраз: «Я должен» на «Я решил»; «Я не могу» на «Я не хочу»; «Мне нужно» на «Я хочу»; «Я боюсь» на «Мне хотелось бы». Участники зачитывают фразы.

Третий день:

1. Приветствие (5 мин).

2. Третий шаг: расширение знания участников о чувствах и эмоциях, развитие умения отреагировать их.

Упражнение «На что похоже моё настроение» (5 минут).

Цель: помочь участникам осознать своё эмоциональное состояние «здесь и сейчас» и выразить его в образной, символической форме.

Процедура: ведущий просит участников прислушаться к своим ощущениям и сказать по кругу, на что похоже их настроение.

Упражнение «Быстрые превращения» (5 минут).

Цель: введение в темпоритм тренинга.

Процедура: «Начните ходить по комнате. Сейчас мы будем превращаться в различных людей, испытывающих разные чувства. Представьте, что вы сейчас актёр, стоящий на сцене после удачного выступления. Зал вам рукоплещет, слышны крики «Браво!». Превратитесь в этого актёра. Что вы чувствуете? А теперь представьте, что вы разбили вазу в гостях. Что вы чувствуете сейчас?»

Упражнение «Цветок чувств» (10 минут).

Цель: позитивная окраска эмоционального состояния участников.

Процедура: участникам предлагается на лепестках написать все чувства, которые они испытывали на занятии. Затем каждый называет свои чувства и кладёт лепесток в круг.

Четвертый день:

1. Приветствие (5 минут).

2. Четвертый шаг: совершенствовать коммуникативные умения, обобщить знания о себе.

Упражнение «Восковая палочка» (15 минут).

Цель: помочь сближению группы и установлению в ней тёплые, доверительные отношения.

Процедура: образуется круг лицом в центр, а в центре становятся два человека, расслабляются, закрывают глаза и начинают падать назад, а потом вбок. Стоящие кругом ловят и передают падающих по кругу. После упражнения участники дают обратную связь.

Упражнение «Угадай, каким меня видят» (25 минут).

Цель: развить стремление к самопознанию.

Процедура: выбирается водящий, который должен выйти за дверь. Когда водящий вышел, каждый в группе даёт не меньше одного определения о нем. Водящий возвращается и теперь он должен угадать, что о нём сказали другие. Затем группа зачитывает свои определения.

Пятый день:

1. Приветствие (5 минут)

2. Пятый шаг: способствовать успешному взаимодействию воспитанников в различных социальных ситуациях.

Упражнение «Моя карточка» (35 мин.)

Цель: углубление процесса самосознания, способствовать самораскрытию, сближению группы.

Процедура: участники на карточках (анонимно) пишут ответы на вопросы «Кто Я?» и «Какой Я?», а также главные лозунги своей жизни. Потом каждый зачитывает лозунги. Карточки сдаются ведущему, затем он читает карточки, все пробуют угадать, чья это карточка.

Упражнение «Лошадка» (15 мин.)

Цель: формирование позитивных эмоций, отношений между участниками.

Каждый на отдельном листочке обводит контур своей ладони, подписывает свой листок и оставляет на своем месте. Затем все пишут на этих листочках прощальные пожелания друг другу. После этого участникам дается некоторое время для прочтения написанного.

Список использованных информационных источников

1. Бадьина Н. П. Развитие адаптивных качеств личности обучающихся / ИПКиПРО Курганской области. – Курган, 2006. – 42 с.
2. Диагностика и коррекция социальной дезадаптации подростков. – Москва : Редакционно-издательский центр Консорциума «Социальное здоровье России», 1999.

ЛИЧНОСТЬ СПОРТСМЕНА КАК СУБЪЕКТА СПОРТИВНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

Ю. С. Ходосок, *направление подготовки «Физическая культура и спорт», студент группы ПС-42;*
В. Н. Дворак, *доцент кафедры психологии – научный руководитель*
Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

Личность − понятие многогранное и глобальное. Личность определяют как человека в совокупности его социальных, приобретенных качеств. В понятие «личность» обычно включают свойства, которые являются более или менее устойчивыми и свидетельствуют об индивидуальности человека, определяя его значимые для людей поступки.

Личность – это человек, взятый в системе таких его психологических характеристик, которые социально обусловлены, проявляются в общественных по природе связях и отношениях, являются устойчивыми, определяют нравственные поступки человека, имеющие существенное значение для него самого и окружающих.

Структуру личности составляют: способности, темперамент, характер, волевые качества, эмоции, мотивация, социальные установки.

Способности – индивидуальные устойчивые свойства человека, определяющие его успехи в различных видах деятельности.

Темперамент – качества, от которых зависят реакции человека на других людей и социальные обстоятельства.

Характер – качества, определяющие поступки человека в отношении других людей.

Волевые качества – специальные личностные свойства, влияющие на стремление человека к достижению поставленных целей.

Эмоции и мотивация – переживания и побуждения к деятельности.

Социальные установки – убеждения и отношения людей.

Психология личности соотносится с учением о способностях, типах темперамента и их свойствах, типологии характеров и их форми-

ровании, теории воли и волевой регуляции поведения и развития воли у человека, психологической теории эмоций и роли эмоций в жизни человека, психологической теории мотивации и мотивах деятельности. Как любая частная ветвь науки опирается в своих изысканиях и решениях на фундаментальные положения общих основ научной мысли, теории и практики, так и в решении психологических задач, касающихся личности спортсмена, невозможно обойтись без знания психологических основ личности человека в целом.

Личность – продукт социально-исторического развития и собственной деятельности человека. Она обладает сознанием и системой социальных качеств, выполняет определенные функции в обществе. В спорте большое значение имеет индивидуальность. Достижение успеха возможно лишь при правильном учете индивидуальных особенностей личности спортсмена и при формировании на этой основе специфического технико-тактического стиля его деятельности. Лишь зная индивидуальные особенности личности спортсмена, можно наиболее полно развить и эффективно использовать его возможности. Личность характеризуется определенной системностью, единством и устойчивостью своих качеств.

Анализируя общую систему личности, можно разделить все ее особенности и черты на четыре группы, образующие основные стороны личности: социально-обусловленные особенности, биологически обусловленные особенности, опыт, индивидуальные особенности различных психических процессов.

Позиция, статус и социальные функции, ценностные ориентации, динамика отношений, мотивация поведения, – все это качества личности, характеризующие ее мировоззрение, общественное поведение, социальную направленность и основные тенденции развития. Такая совокупность свойств личности (отношение к обществу, коллективу, другим людям, деятельности, самой себе) реализуется в поведении, образует характер.

В характере человека выражаются такие его наиболее устойчивые свойства, которые в значительной степени обусловливают поведение, отношения с другими людьми и с внешним миром. Характер воплощает в себе общечеловеческие свойства и индивидуальные особенности. В структуре характера человека можно выделить: направленность, особенности взаимодействия с окружающим миром, уровень активности и устойчивости при выполнении различных видов дея-

тельности, эмоционально-волевую динамику, уровень интеграции различных свойств личности.

Характер человека приобретает свою социальную направленность в соответствии с разноуровневыми целями его основных видов деятельности.

Социальная направленность личности находит свое выражение в отношении к другим людям, к своим видам деятельности, к самому себе , к природе, вещам, различным явлениям. Личность обладает определенной целостностью, которая обеспечивается интегрирующей функцией эмоций, мотивов и воли. Эмоции и мотивы побуждают спортсмена к проявлению определенных черт характера, а воля осуществляет реализацию деятельности с помощью этих черт характера.

В стрессовых ситуациях проявляется установка спортсмена на достижение успеха или избежание неудачи. Люди, у которых преобладает установка на достижение успеха, часто рискуют в острых ситуациях спортивного поединка. Спортсмены, у которых преобладает установка на избежание неудачи, более осмотрительны, ставят перед собой посильные цели, реже рискуют.

Спорт формирует человека как личность в не меньшей степени, чем учебная и трудовая деятельность.

Спортсмены обладают большей выраженностью тех свойств личности, которые связаны со стремлением достичь преимущества в спортивной борьбе, противостоять напряженности этой борьбы. В то же время качества, не способствующие этому, выражены у спортсменов в меньшей степени, чем у неспортсменов.

В отношении большей общительности необходимо сделать поправку. Различий в степени общительности между спортсменами (а было обследовано несколько сотен спортсменов, занимающихся разными видами спорта) и неспортсменами не было. Зато было выявлено, что спортсмены, живущие на сборах, повышали свою общительность по сравнению с тем уровнем, какой был у них, когда они жили дома.

Было выявлено, что спортсмены более экстравертированы и эмоционально устойчивы, чем неспортсмены. С ростом спортивного мастерства увеличивается уверенность в себе, независимость взглядов и поведения, недоверчивость, сдержанность, конкурентность, волевой контроль, защита своего «я», высокое самоуважение. В этих же исследованиях было выявлено, что отмеченные свойства личности у спортсменов более высокого класса выражены больше, чем у спортсменов низкого уровня.

В чем, однако, можно не сомневаться, так это в том, что спорт с его борьбой, с жаждой победы может сформировать при плохо поставленной воспитательной работе эгоцентрическую личность.

Кроме того, концентрация усилий спортсмена в одном направлении в ряде случаев может приводить к одностороннему развитию личности. Например, большие тренировочные нагрузки влекут недостаток свободного времени и в свою очередь тормозят духовное развитие спортсмена.

Наличие общих для спортсменов черт личности не означает, что все спортсмены похожи друг на друга. Имеется много данных, показывающих различия в личностных особенностях представителей различных видов спорта.

Список использованных информационных источников

1. Гогунов Е. Н. Психология физического воспитания и спорта : учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб, заведений / Е. Н. Гогунов, Б. И. Мартьянов. – Москва : Издательский центр «Академия», 2000. – 288 с.
2. Ильин Е. П. Психология спорта / Е. П. Ильин. – Санкт-Петербург : Питер, 2010 – 188 с.

СОЦИАЛЬНО-ПСИХОЛОГИЧЕСКАЯ АДАПТАЦИЯ СПОРТСМЕНОВ

Ю. С. Ходосок, *направление подготовки «Физическая культура и спорт», студент группы ПС-42;*
В. Н. Дворак, *доцент кафедры психологии – научный руководитель Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь*

В настоящее время проблема адаптации является одной из кардинальных проблем психологии. Повышение интереса к проблеме социальной адаптации и все более активное изучение этой темы в русле социальной психологии обусловлено интенсивными изменениями, происходящими в современном обществе. Неустойчивость и, часто, непредсказуемость социальных процессов предъявляет повышенные требования к личности, которой необходимо, с одной стороны, соответствовать социальным требованиям, с другой – сохранять внутреннюю стабильность и равновесие. В современных условиях человек вынужден обновлять своё видение мира, взгляды, представления о действительности через всё более короткие интервалы времени. В то же

время, всё более отчётливой становится тенденция к признанию ценности человеческой индивидуальности и возможности самореализации человека в условиях продуктивного взаимодействия с социальной средой.

В последнее время вопросам приспособления человека к социальным условиям уделяется значительное внимание, анализ литературы свидетельствует, всё же, о недостаточной изученности проблемы адаптации. Так, до сих пор нет четкого и однозначного определения понятия «социальной адаптации», которое бы учитывало всю сложность и противоречивость этого явления. Чаще всего специфика «социальной адаптации» связывается лишь с социальным характером факторов, воздействующих на человека. Однако специфика взаимодействия личности и социальной среды накладывает существенный отпечаток на сам ход адаптивного процесса. Эти особенности вносят немаловажные коррективы в понимание адаптивных свойств личности, изменяя их структуру и критерии, на основе которых выделяются такие свойства. Многоплановый, комплексный, характер проблемы социальной адаптации и огромное количество несистематизированного материала ставит нас перед необходимостью рассмотрения некоторых методологических принципов и подходов к её изучению.

Внимание исследователей концентрировалось лишь на двух противоположных уровнях адаптированности: максимальной адаптированности и дезадаптированности. Недостаточность такого подхода неоднократно отмечалась в работах отечественных исследователей. Шагом к углублению понимания данной проблемы был поиск промежуточных вариантов степени адаптированности и выделение форм адаптации на основе разграничения внешнего и внутреннего критерия.

Большое влияние на совершенствование теории и методики подготовки спортсменов оказывает бурно развивающаяся в последние годы теория адаптации – совокупность достоверных знаний о приспособлении организма человека к условиям окружающей среды. Конечно, проявления адаптации в спорте исключительно многообразны. В тренировке приходится сталкиваться с адаптацией к физическим нагрузкам самой различной направленности, интенсивности и продолжительности, использованием широчайшего арсенала упражнений, направленных на развитие физических качеств, совершенствование технико-тактического мастерства, психических функций. Адаптация в спорте характеризуется этапами становления квалификации специалиста, начиная с периода знакомства с особенностями спортивной

деятельности и занятий в организациях детского и юношеского спорта. Адаптация в спорте – это процесс приспособления личности к целям, ценностям, правилам и нормам, а также условиям спортивной деятельности в результате взаимодействия с окружающей средой.

Значимой особенностью адаптации в спорте следует считать факт широкого диапазона периода высокого профессионализма – возрастная категория от 15 до 35 лет. Хотя в некоторых видах спорта возраст спортсмена 17 лет является критическим для высокого результата. Он считается «ветераном». Процесс адаптации связан со стремлением субъекта деятельности к равновесию внутреннего и внешнего мира через механизмы аккомодации и ассимиляции. Поэтому еще одна особенность адаптации связана с направленностью на решение проблем приспособления к условиям тренировочной и соревновательной деятельности. Это основа профессионализма спортсмена и специалиста по физической культуре и спорту. При этом существует ряд специфических процессов, которые определяют эффективность адаптации. К ним относятся физкультурно-спортивная ориентация, тренировочная, соревновательная и педагогическая деятельность.

Адаптированность в спорте – это уровень фактического приспособления спортсмена к особенностям деятельности, его профессиональный статус и спортивное самоощущение: удовлетворенность собой и собственной жизнедеятельностью. В психологии способность к адаптации оценивается по трем группам признаков: врожденные инстинкты – определяют целостный процесс адаптации к любым проявлениям практической жизни (темперамент обеспечивает функциональный уровень адаптивности; задатки и способности обеспечивают фон адаптации и ее развитие); функциональные проявления – определяют направленность и предметность адаптационного процесса (волевые качества обеспечивают уровень адаптационных возможностей; психофизиологическое состояние обеспечивает способность к реализации процесса адаптации); приобретенные качества: социализированность – отражает степень адаптационных возможностей; индивидуализированность – определяет неповторимость (особенность) процесса адаптации и его результата.

Спортивная дезадаптация – это неспособность спортсмена адаптироваться к условиям спортивной или профессиональной деятельности. Особенно ярко может проявляться в период завершения активной спортивной жизнедеятельности. Дезадаптация представляет собой до-

вольно устойчивый процесс десоциализации или временную неспособность человека к проявлению приспособительных возможностей.

В целях организации управления процессами адаптации в спорте можно условно выделить два вида адаптации: внутреннюю и внешнюю. При возникновении определенного психического состояния (внутренняя адаптация) спортсмену следует осуществлять организационные действия, которые позволили бы ему приспособить все компоненты под новые условия (внешняя адаптация). Эти действия связаны с оценкой внешних и внутренних условий деятельности, выбором рабочих операций и принятием решения о начале практической работы. Необходимость осуществления корректировки основных действий требует повторного регулирования адаптационного процесса. Если корректировочные действия адекватны ситуации и удовлетворяют самого субъекта деятельности, то регулирование будет позитивным. Если же процесс внешней адаптации не соответствует условиям деятельности по каким-либо параметрам, а субъект осознает собственную несостоятельность, то негативное регулирование на сложившуюся ситуацию станет причиной роста дезадаптации.

Список использованных информационных источников

1. Березин Ф. Б. Психическая и психофизиологическая адаптация человека / Ф. Б. Березин, 1998. – 304 с.
2 Жмыриков А. Н. Диагностика социально-психологической адаптированности личности в новых условиях деятельности и общения / А. Н. Жмыриков : автореф. канд. дисс. – Москва, 1989. – 256 с.
3 Началджян А. А. Социально-психологическая адаптация личности / А. А. Началджян. – Ереван, 1988. – 352 с.

ПЛАНИРОВАНИЕ И КОНТРОЛЬ В ФИЗИЧЕСКОМ ВОСПИТАНИИ

А. Христолюбова, *направление подготовки «Физическая культура и спорт», студент группы ФиС-32;*
С. М. Расулов, *ст. преподаватель кафедры ФКиС, магистр педагогических наук по специальности физическая культура и спорт, научный руководитель*
Аркалыкский государственный педагогический институт имени Ы. Алтынсарина, г. Аркалык, Республика Казахстан

В деятельности по физическому воспитанию, как, впрочем, и в любой иной планомерной деятельности, можно условно выделить три части:

1) планирование 2) реализацию запланированного 3) контроль.

Условность такого разграничения: вполне очевидна, поскольку в действительности все эти операции не только взаимосвязаны, но и как бы переходят друг в друга. Однако не сводятся друг к другу и осуществляются в определенной последовательности. В единстве они представляют собой неотъемлемые слагаемые рациональной организации, целесообразного построения процесса физического воспитания и управление его результативностью. Знание объективных закономерностей физического воспитания, отражающих их принципов и научно-методических положений, – важнейшая предпосылка и направляющая основа педагогического планирования и контроля в этой сфере. В свою очередь, планирование и контроль, если они опираются на знание закономерностей физического воспитания, являются действенными инструментами его целесообразного системно-упорядоченного построения. При этом функции педагогического планирования заключаются в предвидении ожидаемого результата и логически формализованном проектировании того, как будет (должен) развертываться процесс физического воспитания на пути к этому результату в данных конкретных условиях на базе общих закономерностей; а функции контроля состоят в объективной оценке индивидуальных и других предпосылок достижения цели, проверке реально складывающегося содержания, форм построения и результатов физического воспитания, в сличении запланированных и фактически наблюдаемых его параметров, выявлении степени соответствия между ними и внесения при необходимости корректировок как в сам процесс физического воспитания, так и в параметры плана [1].

Рассматривая в этой связи взаимообусловленность планирования, реализации плана и контроля, важно ясно представлять, что, как бы тщательно не разрабатывался план, практически складывающийся процесс физического воспитания далеко не всегда и не во всем совпадает с его запланированными контурами.

Главные причины этого в том, что, во-первых, закономерности физического воспитания имеют не однозначно предопределяющий, а вероятностный (стохастический) характер (иначе говоря, они не проявляются механически, а допускают в зависимости от конкретных условий различные вариации одних и тех же тенденций); во-вторых, наши знания об этих закономерностях никогда не являются исчерпывающими; в-третьих, реальные жизненные ситуации, влияющие на ход физического воспитания, весьма вариативны, динамичны [2].

Отсюда вытекают требования к гибкости планирования, постоянной взаимосвязи планирования и контроля, регулярной коррекции плана и самого процесса его реализации с учетом конкретных контрольных данных. Кратко это можно обозначить как принцип перманентного планирования и контроля.

В системе физического воспитания в целом есть, как известно, ряд уровней планирования и контроля, которые представлены планирующей и контролирующей деятельностью официальных органов руководства физическим воспитанием в обществе (госкомитетов по физической культуре и спорту, отделов министерств и ведомств, центральных советов физкультурно-спортивных обществ и т. д.), общим планированием и контролем работы по физическому воспитанию в отдельных учреждениях, организациях, коллективах, конкретно-педагогическим планированием и контролем как функцией специалистов, непосредственно ведущих физическое воспитание: учителей, преподавателей, методистов, тренеров и других аналогичных по своим функциям лиц [3].

На верхних уровнях планирование и контроль имеют директивно-управленческий и общерегламентирующий характер; они рассчитаны на общие линии организации системы физического воспитания, управление ее функционированием и развитием физкультурного движения в обществе [4].

Здесь официально определяются единые целевые установки, учреждаются и вводятся в действие общие программно-нормативные и другие регламентирующие положения, являющиеся исходными для планирования и контроля на всех низлежащих уровнях, – такие как Президентские тесты, Единая спортивная классификация, официальные программы по физическому воспитанию для учебных заведений и других учреждений и организаций, общие контрольные показатели эффективности работы в области физического воспитания, физической культуры и спорта и т. д. Ими руководствуются в качестве отправных положений и при планировании и контроле конкретного процесса физического воспитания на педагогическом уровне.

Список использованных информационных источников

1. Баландин В. И. Прогнозирование в спорте / В. И. Баландин и др. – Москва : ФиС, 1986.
2. Благуш П. К. К теории тестирования двигательных способностей / П. К. Благуш. – Москва : ФиС, 1982.

3. Годик М. А. Контроль тренировочных и соревновательных нагрузок / М. А. Годик. – Москва : ФиС, 1980.
4. Иванов В. В. Комплексный контроль в подготовке спортсменов / В. В. Иванов. – Москва : ФиС, 1987.

КОРРЕКЦИЯ НАРУШЕНИЙ ОСАНКИ У СОВРЕМЕННЫХ ШКОЛЬНИКОВ СРЕДСТВАМИ ФИЗИЧЕСКОЙ РЕАБИЛИТАЦИИ

В. В. Шульга, *магистрант группы ФКмаг-3;*
О. А. Ковалева, *доцент кафедры теории и методики физического воспитания, к. пед. н. – научный руководитель*
Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

Нарушения осанки и заболевания позвоночника у детей в настоящее время занимают одно из центральных мест среди «школьных патологий», к которым также относят болезни органов пищеварения и снижение остроты зрения. Возникновение ряда ортопедических дефектов у школьников специалисты связывают в последнее время с возросшей академической нагрузкой в учебных учреждениях, усугубляемой при этом недостаточной двигательной активностью и малоподвижным образом жизни.

Ликвидация стабильных патологических изменений в опорно-двигательном аппарате осуществляется при помощи сложного комплекса консервативных средств, поэтому предупреждение нарушений и проведение лечения уже на начальном этапе формирования играют особенно важную роль. Основное место на данном этапе занимает группа мероприятий, имеющих профилактическое значение.

Для лечения заболеваний позвоночника применяют сложный комплекс терапевтических воздействий, в то время как устранение нарушений осанки можно достичь при помощи довольно простых методов, использование которых необходимо для предотвращения развития более стойких нарушений и может использоваться для общего укрепления здоровья организма. Исходя из этого, обязательным является использование принципа раннего начала реабилитационных мероприятий, а также индивидуальный подход к лицам, имеющим деформации позвоночного столба.

По результатам ряда исследований специалистами была определена взаимосвязь между спецификой ортопедического нарушения и

уровнем заболеваемости детей. Так, например, при вялой осанке дети болеют в четыре раза чаще, чем при правильном развитии позвоночника. В связи с этим рекомендуется не только следить за режимом сна и отдыха, а также следить за питанием и правильно подбирать предметы обихода и одежду. Средствами физической культуры можно корректировать осанку, закаливанием способствовать повышению иммунитета, а также оказывать непосредственное влияние на становление личности ребенка.

На территории Республики Беларусь регулярно проводятся медико-социологические обследования школьников, в ходе которых отмечается, что режим дня детей имеет явные нарушения, среди которых во главе находится малоподвижный образ жизни. Так, было выявлено большое число детей, которые по ряду причин практически не занимались физическими нагрузками. Отмечалось, что у школьников с недостаточной двигательной активностью присутствовала повышенная утомляемость, головокружение, общая слабость и недомогание, а также то, что развитие позвоночного столба у таких детей проходило с рядом нарушений.

По результатам других обследований, проводимых среди школьников в возрасте 7–8 и 12–13 лет, проживающих на территориях, подверженных последствиям аварии на Чернобыльской атомной электростанции, были выявлены нарушения опорно-двигательного аппарата (снижение плотности и минерального насыщения костной ткани), которые медики связывают с неблагоприятной экологической обстановкой в регионах, загрязненных радионуклидами.

В целях оздоровления школьников, а также предупреждения и коррекции уже имеющихся деформаций позвоночника специалистами был предложен ряд мероприятий, способствующих правильному развитию, тренировке и закаливанию организма детей. Дозированная физическая нагрузка при этом является основополагающим средством профилактики заболеваний, а также повышения иммунитета у детей, особенно проживающих на экологически-неблагоприятных территориях.

Вместе с тем только комплексный подход, предусматривающий использование общеразвивающих, специальных и корригирующих упражнений, даст достаточно стойкий эффект при нарушениях осанки. Комплекс лечебных мероприятий должен быть направлен на формирование полноценного мышечного корсета, а также формирование правильных функциональных привычек. Основная роль в дан-

ном вопросе отводится лечебной физической культуре в связи с широким масштабом действия физических упражнений.

К основным задачам лечебной гимнастики относятся укрепление мышц позвоночника (стабилизирующее действие), корригирующее влияние на имеющиеся нарушения позвоночника, повышение функциональных возможностей грудной клетки, закрепление стереотипа правильной осанки, а также общеукрепляющее воздействие на организм, направленное на улучшение работы всех органов и систем.

Наряду с лечебной физической культурой в процессе реабилитации широко используется массаж, мануальная терапия, гидротерапия, физиотерапия. Из методов физиотерапии при нарушениях позвоночного столба используется электростимуляция мышц спины, индуктотермия и электрофорез. При тяжелых нарушениях ребенку назначают ношение специального корсета, который поддерживает мышцы спины.

Немаловажными в ходе проведения реабилитационных мероприятий являются и вопросы врачебного и педагогического контроля, где отмечаются не только изменения в опорно-двигательном аппарате, а также деятельности сердечно-сосудистой и дыхательной систем организма, но и уровень физического развития и физической подготовленности ребенка.

В настоящее время специалистами определен достаточно широкий спектр средств, применяемых для коррекции нарушений осанки, где ведущее место по праву занимает лечебная физическая культура с огромным арсеналом корригирующих упражнений. Тем не менее, только индивидуальный подход наряду с комплексным применением рассмотренных средств будет способствовать активной коррекции имеющихся деформаций опорно-двигательного аппарата, а также общему укреплению и оздоровлению организма.

Список использованных информационных источников

1. Белова А. Н. Реабилитационное обследование больных с двигательными нарушениями / А. Н. Белова // В кн.: Руководство по реабилитации больных с двигательными нарушениями ; под ред. А. Н. Беловой и О. Н. Шепетовой. – Москва : Антидор, 1999. – том 1. – С. 491–570.
2. Готовцев П. И. Лечебная физическая культура и массаж / П. И. Готовцев. – Москва : Медицина, 1978. – 89 с.
3. Иваницкий М. Ф. Анатомия человека / М. Ф. Иваницкий. – Москва : Медицина, 1975. – 32 с.

ВЛИЯНИЕ АЭРОБНЫХ НАГРУЗОК НА РОСТ КЛЕТОК МОЗГА

С. Шумейко, В. Ермоленко, *направление подготовки «Программное обеспечение информационных технологий», студенты группы ПО-11;*
О. Н. Ковалёва, *преподаватель кафедры физического воспитания и спорта – научный руководитель*
Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

В течении длительного времени была известна связь между аэробными нагрузками и многими показателями здоровья, и в отличие от когнитивных упражнений которые не показывают передачу положительных эффектов от тренировок в решение задач не связанных напрямую с тренируемыми, многие виды физических нагрузок передают такой эффект на другие сферы жизни. До недавнего времени считалось что положительный эффект от физических тренировок передаётся в основном на другие виды физических занятий. Однако последние исследования подтвердили, что аэробные нагрузки улучшают функционирование гиппокампа и таким образом заметно улучшают память человека.

Первые предположения о влиянии аэробных нагрузок на мозг были выдвинуты более десяти лет назад в результате опытов на мышах. Мыши, которые регулярно бегали на колесе, вырабатывали белок под названием катепсин В, который при попадании в мозг вызывает рост молекул, отвечающих за создание новых нейронов. За последние три года появилось множество научных публикаций, просуммировавших первые результаты подобных опытов на людях, а также сравнивших результаты аэробных и силовых нагрузок на когнитивные функции человека.

1) Внимание. Силовые нагрузки не показали заметного отклонения от контрольной группы, однако аэробные нагрузки заметно улучшили внимание участников эксперимента https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5404838/figure/pone.0176092.g001/

2) Исполнительные функции мозга. И силовые и аэробные нагрузки показали слабое улучшение по сравнению с контрольной группой.

https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5404838/figure/pone.0176092.g002/

В тестах на внимание, ещё более сильный эффект аэробных тренировок был обнаружен в частях теста, возлагающих сильные нагрузки

на временную память. Гипотеза предполагает что улучшение основано на положительной корреляции между аэробными нагрузками и биохимикате, который известен за рост нейронных клеток в гиппокампе.

Эффект аэробных нагрузок показал значительные результаты при борьбе с депрессией и тревожными расстройствами. Нейрогенезисная гипотеза депрессии, вышедшая из исследований моделей стресса грызунов и объяснил бы позитивные эффекты аэробных нагрузок на работу мозга вследствии выработки биохимикатов, вызывающих рост нейронных клеток в различных отделах мозга, так как время до начала терапевтического эффекта равно времени, требуемому для созревания новообразованных нейронов (примерно 5 недель), поддерживая гипотезу о том, что уменьшение депрессивных симптомов частично зависит от включения новых гранулярных клеток зубчатых извилин в существующую нейронную схему мозга. Несколько эпидемиологических исследований показали что люди, активно занимавшиеся спортом, связанным с аэробными нагрузками показывали более слабые симптомы депрессии и с меньшей вероятностью страдали от развития большого депрессивного расстройства. Более того, физическая активность сильно уменьшала симптомы у взрослых людей, которые не были диагностированы с каким-либо видом депрессии, кроме того более активные аэробные нагрузки уменьшали симптомы большого депрессивного расстройства сильнее чем низкоинтенсивные тренировки и упражнения на растягивание. Было продемонстрировано, что антидепрессивный эффект от активных нагрузок оставался вплоть до 21 месяца после их завершения.

Все эти исследования подчёркивают полезность умеренных и особенно интенсивных аэробных нагрузок для мыслительных функций, которые подвергаются особенно сильной нагрузке во время академических занятий студентов и профессоров, в особенности временной памяти, которая является главным ограничителем в выполнении большинства умственных заданий.

Список использованных информационных источников

1. https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5404838/
2. https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4461979/
3. Kritz-Silverstein D., Barrett-Connor E., Corbeau C. Cross-sectional and prospective study of exercise and depressed mood in the elderly: the Rancho Bernardo study. Am. J. Epidemiol. 2001;153(6):596–603.

РОЛЬ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

М. О. Божок, *спеціальність «Державні фінанси», студентка групи ДФ-32;*
І. В. Ткачук, *асистент кафедри іноземної філології та перекладу, асистент – науковий керівник*
Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету, м. Вінниця, Україна

Англійська мова – це мова світового спілкування. Мова, яка об'єднує мільйони людей по всьому світу. Значення англійської мови в сучасному світі важко переоцінити. Адже не можна не зважати на вибір більше 1 мільярда людей, які її використовують. І якщо для половини з них вона є рідною, то близько 600 мільйонів вибрали її саме як іноземну.

Вивчення іноземної мови в сучасному світі – це одна з найважливіших складових сучасної, успішної людини. Знаючи хоча б одну іноземну мову розширюється світогляд, можливо пізнати культуру та звичаї іншого народу.

Серед іноземних мов англійська стоїть на першому місці і вже давно вийшла на міжнародний рівень. Сьогодні всюди використовується англійська мова – навчання, бізнес, подорожі, наука, інтернет, фільми тощо. Англійська об'єднує безліч людей і допомагає отримувати знання із великої кількості джерел інформації [1].

Знання англійської мови це додаткові знання, а також фахівця, який володіє іноземною мовою, роботодавці охоче беруть на роботу. Але це не саме головне. Основна характеристика англійської мови – це можливість зануритися в світ загадкового і незбагненного, це можливість спілкування з людьми і з іншим пластом світогляду і ментальності.

Будь-яка освічена людина просто зобов'язана володіти англійською мовою, тому що саме вона є ключем до подальшої самоосвіти та самовдосконалення [3].

Знання англійської мови в сучасному світі є своєрідним вікном у світ. Володіючи цією мовою міжнародного спілкування, ви зможете досягти поставлених цілей за допомогою нових можливостей.

На сьогодні існує величезна кількість способів вивчити іноземні мови. Це індивідуальний підхід і унікальні розробки уроків іноземної мови. Зазвичай людям важко самим опанувати іншу мову, складно зорієнтуватись з чого почати та чим закінчити вчити. А на даний час можна знайти велику кількість джерел для пошуку методик опанування іноземної мови. Стандартними методами вивчення мови на даний час є відвідування курсів, спеціалізованих навчальних закладів, і також сильно розповсюджені заняття з репетитором.

Але саме головне у вищесказаному, це мати бажання, для того щоб вивчити іноземну мову, поринути в інший світ, а можливість, способи і час можна знайти для цього, якщо сильно цього хотіти.

Завдяки вивченню іноземної мови – покращується пам'ять, увага і вміння зосередитися на своїй думці [1].

Характеристика англійської мови як міжнародної:

1) Англійська мова – всесвітня мова. На сьогоднішній день англійська мова є найпоширенішою у світі. Більшість знавців англійської мови – це люди, ля яких вона є рідною, а менша частина – це люди, для яких вона є другою іноземною мовою.

2) Англійська – мова торгівлі і бізнесу. В багатьох країнах англійська займає дуже важливе місце як мова дипломатії, торгівлі та бізнесу. 90 % світових угод укладається на англійській мові. Світові фінансові фонди і біржі працюють на англійській мові.

3) Англійська – мова освіти. Англійська – найпопулярніша іноземна мова в школах. Найпрестижніші вузи світу – англомовні. В країнах, де англійська – друга державна мова, студенти воліють вчитися англійською. Знання англійської дає можливість отримати хорошу освіту і побудувати успішну кар'єру.

4) Англійська – мова подорожей. В любій країні англомовну людину зрозуміють, це, наприклад, готелі, в ресторані, на автобусній зупинці можна порозумітися з місцевими жителями.

5) Англійська – мова науки і техніки. Сьогодні всі інструкції і програми для нових гаджетів пишуться англійською. Наукові доповіді, статті, звіти публікуються англійською. 90 % Інтернет-ресурсів – англомовні. Переважна більшість інформації у всіх сферах – наука, спорт, новини, розваги – виходить у світ англійською мовою.

6) Англійська – мова молоді. Англійська стала мовою молодіжної культури. Американські актори, актриси, музиканти були і залишаються кумирами не одного покоління людей. Голлівуд і сьогодні – безперечний лідер кіноіндустрії. Культові американські бойовики і

блокбастери дивляться англійською мовою в усьому світі. З Америки прийшли джаз, блюз, рок-н-рол і ще безліч стилів музики, які популярні досі.

7) Англійська – універсальна мова. Можна сказати, що англійська мова гарна, мелодійна і легка у вивченні. Англійська містить один з найбагатших словникових запасів у світі [2].

Володіючи мовою: можна знайти бізнес-партнерів, інвесторів, замовників на міжнародних виставках та самостійно брати участь у міжнародних конференціях, семінарах, і тренінгах, користуватися англомовними сайтами та впроваджувати переговори з іноземними інвесторами, а також їздити у закордонні відрядження.

Англійська мова стане у пригоді для сучасної молоді у повсякденному житті і дасть змогу: отримати освіту міжнародного рівня, переїхати за кордон, дивитись кінофільми оригінальною мовою та глибше розуміти сюжет, сприймати оригінальний гумор, робити покупки в міжнародних інтернет-магазинах, читати інструкції до нових пристроїв в оригіналі [3].

Отже, англійська мова – це мова світового спілкування. Мова, яка об'єднує мільйони людей по всьому світі. Її вивчення – це одна із найважливіших складових сучасної, успішної людини. Англійська мова – це всесвітня мова, мова торгівлі і бізнесу, мова освіти, мова подорожей, мова науки і техніки, мова молоді, а також це універсальна мова. Щоб подорожувати і вільно спілкуватись з людьми різних національностей, щоб стати студентом закордонного університету, щоб мати престижну роботу з просуванням по кар'єрних сходах – потрібно вивчати англійську мову.

Список використаних інформаційних джерел

1. Бахмат Л. В. Методична роль гри у підготовці студентів-філологів у процесі вивчення курсу «Практика усного та писемного мовлення першої іноземної мови (англійської)» / Л. В. Бахмат, О. О. Бабакіна // Молодь і ринок. – 2015. – № 5. – С. 99–102.
2. Як англійська мова стала міжнародною. Історичні передумови [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://tut-cikavo.com/frazi/514-yak-anglijska-mova-stala-mizhnarodnoyu-istoriya-i-nash-chas. – Назва з екрана.
3. 29 причин вивчити англійську мову [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ihlviv.com/29-prychyn-vyvchyty-anglijsku-movu/. – Назва з екрана.

СИНХРОННИЙ ПЕРЕКЛАД В НАШОМУ СТОЛІТТІ

***Н. В. Варважицька**, спеціальність «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності», студентка групи МЗД-31д;*
***І. В. Ткачук,** асистент кафедри іноземної філології та перекладу – науковий керівник*
Вінницький торгово-економічний інститут Київського національного торгово-економічного університету, м. Вінниця, Україна

Синхронний переклад відрізняється від інших видів перекладацької діяльності своєю структурою, швидкістю виконання перекладацьких дій і характером лінгвістичних трансформацій у межах лексико-граматичної організації висловлювань мовця.

Головна особливість структури діяльності синхронного перекладача полягає в регулярному суміщенні в часі процесів, що в інших випадках перекладацької діяльності може бути лише окремим випадком. Цими процесами є слухання мовлення на одній мові, вирішування перекладацьких завдань і говоріння на іншій мові. В умовах синхронного перекладу зазначені процеси набувають форми орієнтування у вихідному тексті, пошуку або вибору перекладацьких рішень із низки наявних, а також їх реалізації.

При високому професійному рівні володіння синхронним перекладом процеси орієнтування в вихідному тексті, вибору перекладацьких рішень і їх реалізації координуються таким чином, що їх паралельне протікання набуває статусу регулярного явища.

Для початку відмітимо, що синхронний переклад аудіовізуальної продукції донедавна знаходився на периферії перекладознавства. Однією з найперших наукових праць, яка привернула увагу науковців до цієї галузі, була книга К. Райс «Можливості та обмеження перекладознавчої критики» (1971 р.). Незважаючи на короткий проміжок існування, сегмент аудіо-відео перекладу зараз розвивається швидкими темпами, тому заява про те, що лакуна медіа перекладу залишається незаповненою, втратила свою актуальність.

У вітчизняному перекладознавстві ця прогалина все ще існує, хоча галузь медіа перекладу також розвивається досить динамічно. Загальні методичні, технічні та окремі лінгвістичні проблеми кіноперекладу розглядають таки науковці, як А. Безверхня, В. Горшкова, Я. Кривонос, А. Кулікова, О. Мазур, Р. Сегол, Н. Скоромислова, М. Снєткова. Переклад медіатекстів досліджують М. Вербицька та І. Ігнатьєва [1; 2].

Відмітимо, що розробка теоретичної бази у вітчизняному перекладознавстві допомогла б перекладачам підвищувати якість роботи та адекватність перекладу. Тому актуальним завданням на сучасному етапі є освоєння зарубіжного досвіду та самостійне розроблення зазначеної проблематики із урахуванням українських реалій.

Переклад «наживо» (синхронно) найчастіше використовується у таких заходах: прес-конференції, саміти, політичні звернення, токшоу, інтерв'ю та в програмах, що висвітлюють надзвичайні події (офіційні візити поважних осіб, похорони, судові процеси, церемонії нагородження (Оскар, MTV і т. п.)).

Доцільно також зауважити, що навіть церемонії нагородження найчастіше показують у звукозапису. Синхронний перекладач регулярно з'являється хіба у телешоу з участю іноземців, які йдуть у прямому ефірі, наприклад, у шоу «Танцюють всі» на СТБ. Іноді роль синхронного перекладача виконують коментатори спортивних програм для перекладу післяматчевих бліц інтерв'ю з учасниками змагань. На нашу думку, ця швидше відсутність, ніж присутність синхронних перекладачів у телевізійному ефірі прямо пов'язана зі складнощами професії та відсутністю належної підготовки до такого виду перекладу.

Дослідимо далі такі ключові фактори, які ускладнюють синхронний переклад.

1) Перекладач залежить від роботи обладнання, при чому не тільки перекладацького, а й того, що призначене для зйомок і трансляції у прямому ефірі. Умови його роботи можуть бути далекими від ідеальних: тісне приміщення, погана вентиляція, освітлення і/або звукоізоляція.

2) Персонал на телебаченні часто не має досвіду роботи з перекладачами, тому доводиться самому перевіряти зручність та функціональність робочого місця [4, с. 125].

3) До дикції перекладача висувають дуже високі вимоги. Красномовство медіа перекладача – найвизначальніша риса його конкурентоспроможності.

4) Часто в аудіовізуальному перекладі більше уваги звертають на його презентацію, а не на смислову адекватність.

5) Негативним психологічним фактором є те, що переклад слухає та оцінює величезна глядацька аудиторія. Крім того, відбувається накладання двох прагматичних площин: виконувати завдання перекладача для присутніх у студії та роль диктора для телеаудиторії.

6) Передачі часто записують для повторної трансляції, розміщення в інтернеті, запису на диск, тобто спонтанний переклад підлягає неодноразовому прослуховуванню ще ширшою аудиторією протягом необмеженого періоду часу, що накладає на перекладача більшу відповідальність.

7) Бажано, щоб перекладач завершив переклад не пізніше, ніж промовець свою останню репліку, а іноді навіть раніше занього.

8) Порівняно із синхронним перекладом конференцій, перекладачеві на телебаченні доводиться перекладати «важких» промовців, яких рідко можна зустріти у конференц-залі: випадкові перехожі, неосвічені респонденти, люди у розпачі і т. п. [3, с. 29].

Незважаючи на усі труднощі, редактори вимагають від перекладачів у першу чергу гарної презентації, що включає приємний голос, високий темп мовлення, відсутність пауз та слів-паразитів, гарну дикцію у поєднанні з відповідністю між словами та картинкою. Багато перекладачів зауважують, що робота на телебаченні часто є невдячною, тому що їх презентацію порівнюють не з роботою інших перекладачів, а з роботою коментаторів, які вивчають або читають підготовлений текст [4, с. 127].

Таким чином, синхронний перекладач в нашому столітті має володіти вражаючим переліком якостей: розбиратися в будь-якій темі та розуміти промовця із будь-яким акцентом, соціолектом, ідіолектом, мати психомоторику перекладача конференцій, культурну обізнаність комунального перекладача, аналітичні здібності та володіння інформацією журналіста, красномовство бувалого коментатора. При цьому, ці навички перекладач набуває не протягом навчання у вузі, а в процесі самоосвіти та з досвідом роботи. Виділені труднощі синхронного перекладу допоможуть у підготовці фахівців з перекладу у майбутньому.

Список використаних інформаційних джерел

1. Вербицкая М. В. Перевод медиатекстов и проблема формирования фоновых знаний переводчика (на материалах журнала «The Economist») / М. В. Вербицкая, И. Г. Игнатьева // Вестник Московского ун-та. Серия 19 : Лингвистика и межкультурная коммуникация. – 2009. – № 4. – С. 46–55.
2. Игнатьева И. Г. Перевод медиатекстов: особенности вербальних репрезентацій событийной компоненты фоновых знаний / И. Г. Игнатьева // Вестник Московского ун-та. Серия19 : Лингвистика и межкультурная коммуникация. – 2009. – № 4. – С. 149–156.

3. Anderman G. Audiovisual Translation : Language Transferon Screen / G. Anderman, J. Diaz-Cintas. – Palgrave Macmillan, 2009. – 272 p.
4. Mack G. Conference Interpreting on the Air : Live Simultaneous Interpreting on ItalianTelevision / G. Mack // (Multi) Media Translation : Concepts, Practices, and Research. Ed. Y. Gambier, H. Gottlieb. – Amsterdam : John Benjamins Publishing Co., 2001. – P. 125–132.

ВМІННЯ ПЕРЕКОНАТИ – ЗАПОРУКА ЯКІСНОГО МОВЛЕННЄВОГО ВПЛИВУ МЕДИЧНОГО ПРАЦІВНИКА НА ПАЦІЄНТА

О. М. Воляник-Круглік, *викладач*
Ківерцівський медичний коледж,
м. Ківерці, Україна

Потреба людей у спілкуванні – одна із базових, вона визначає їх сумісну діяльність і викликається об'єктивною необхідністю комунікації. Варто згадати вислів Цицерона, що «найбільше з достоїнств оратора – не тільки сказати те, що потрібно, але і не сказати того, що не потрібно».

Лікування для медичного працівника завжди залишатиметься мистецтвом. І як мистецтво, вимагатиме від нього розвиненої уваги, інтуїції, гармонії розуму і серця. Ці якості допомагають обрати оптимальний шлях лікування, його стратегію і тактику. Слово лікаря є свідченням його милосердя, чуйності, загальної культури, освідченості. Мистецтво слова протистоїть втраті здатності до співпереживання сприйняття болю чужого як свого.

Значення мистецтва слова в медицині розуміли ще в середні віки, коли гуманітарна освіта була для лікаря своєрідним допуском до практичної роботи. Він повинен у своїй роботі керуватися принципом: лікувати людину, а не хворобу. Слово лікаря, як і письменника, покликане повернути тому, хто потребує, втрачену гармонію з оточуючим світом. Мистецтво слова має унікальні цілющі, пізнавальні, виховні можливості. Слово здатне викликати і прямі образи, й асоціації, що відновлюють у пам'яті давно пережите.

Перш за все, спілкування – це самостійна і особистісна, індивідуальна форма активності особистості з метою встановлення стосунків з іншими учасниками комунікативного акту, отримання інформації і досягнення певного взаєморозуміння та вирішення будь-яких проблем.

Форми спілкування визначаються соціальними функціями його учасників, їх соціальним становищем у середовищі суспільних відношень. Вони регулюються обміном інформацією, комунікативними потребами, правилами суспільного життя, моральними і правовими нормами, соціальними інститутами та службами. Вони також обумовлюються рівнем свідомості особистості, психічним типом, характером розвитку індивіда та культурним рівнем спілкування, засвоєним особистістю.

Особливо важливою ланкою красномовства є комунікативний контакт медичного працівника та пацієнта. Силу переконання у цьому комунікативному середовищі важко переоцінити.

Красномовна людина – та, яка може переконати. Нерідко риторику називають мистецтвом переконувати. Арістотель визначав риторику як «здатність знаходити можливі способи переконання щодо кожного предмету», а Платон називав її мистецтвом управляти розумом. Переконаність може виникнути і під впливом навіювання – емоційного впливу (прямого звернення до відчуттів). Але така переконаність не буде міцною. Нерідкі випадки, поради медичних працівників нехтуються вже наступної хвилини, коли пацієнт покине лікарню. Міцна переконаність в необхідності якихось дій, у важливості пропозицій виникає, коли думка обґрунтовується. Обґрунтування не можна зводити лише до логічного доказу. Свого часу О. Герцен звернув увагу на те, що недостатньо довести істину як математичну теорему, щоб це прийняли. «У формуванні переконання і думок беруть участь не тільки логічні, але і психологічні чинники (емоції, воля), причому останні можуть мати переважаюче значення».

Англійський філософ XIII століття Р. Бекон відзначав, що існує чотири найбільших перешкоди до розуміння і осягнення істини, а саме: приклад нікчемного і негідного авторитету, постійність звички, думка нетямущого натовпу і прикриття власного неуцтва показною мудрістю. Іншими словами, осягнути істину заважають наше нерозуміння питання і небажання зізнатися в цьому, забобони, упередження, звичка підкорятися авторитетам і думці більшості. Успіх переконливої дії залежить і від того, як настроєна аудиторія (або партнер): від сформованого раніше ставлення до даного питання, готовності розібратися в доказах, ставлення до самого виступаючого. «Як мало можна узяти логікою, коли людина не хоче переконатися», – писав О. Герцен. І, звичайно ж, результат переконання залежить від професіоналізму і переконаності того, хто переконує, його авторитету в

даній аудиторії. Отже, щоб бути переконливим, необхідно добре знати погляди, установки, точку зору щодо даного питання тих людей, яких належить переконувати, і відповідно до цього будувати обґрунтування своїх ідей, заздалегідь викликавши у слухача бажання їх сприйняти. Ідею або тезу потрібно сформулювати не тільки гранично ясно і чітко, але й так, щоб слухачі були зацікавлені, зрозуміли особистісну значущість судження. У іншому випадку твердження сприймається як непереконливе і не виникає бажання заглиблюватися в його обґрунтування.

Думку, що зрозуміла аудиторії і викликає у неї певні емоції, легше обґрунтувати. Одні аргументи мають більший вплив на розум людини, інші – на її почуття. Звичайно, раціональне й емоційне у людей взаємопов'язане, тому ділення на «логічні» і «психологічні» аргументи є досить умовним. Крім того, один і той же аргумент може діяти і як логічний, і як психологічний.

Про магічну силу психологічних доказів, що «влучили в ціль», відомо з незапам'ятних часів. «Немає нічого важливішого в мовленні, ніж схилити слухачів на сторону оратора, і для цього слухач повинен бути так приголомшений, щоб ним більше керували сильне душевне хвилювання, екстаз, ніж сила розумного міркування. Адже люди судять набагато частіше під впливом ненависті, любові, страждання, роздратування, смутку, радості, страху, помилки, взагалі під впливом душевних порухів, ніж відповідно до істини, правових норм», – писав Цицерон ще у I ст. н. е. З тих пір люди мало змінилися. Правда, в діловому світі не прийнято піддаватися емоціям, але і всі ми – люди. І знайти ті доводи, що можуть вплинути на емоції, необхідно.

Отже, людські потреби дуже різні. Це і бажання позбавитися від життєвих невдач, проблем зі здоров'ям і прагнення досягти успіху, розуміння, схвалення і визнання, численні пізнавальні й естетичні потреби.Слово, будучи цінним вербальним елементом красномовства, може своєю силою, впевненістю, актуальністю, експресивністю змінювати хід життєвих подій, – тому так важливо, щоб у комунікативній взаємодії акцентувалась увага на психологічних вимогах до аргументів, важелів переконань, що мають бути:

- емоційно значущі;
- зрозумілі;
- авторитетні для слухача;
- близькі слухачеві;
- прийнятні;
- наочні.

Список використаних інформаційних джерел

1. Оволодіння риторикою / Адельсон // Риторика : зб. статей. Вип. 5. – Красноярськ : ГУЦМіЗ, 2003. – С. 7–25.
2. Діловий етикет / Яковлєв // Риторика : зб. статей. – Вип. 7. – Москва : ПРІОР, 2003. – С. 42–76.
3. Методологічні основи ораторського мистецтва / Климова // Риторика : зб. статей. – Вип. 1. – Москва : МДІМВ, 2002. – С. 8–34.
4. Уміння сконцентруватися перед виступом / Анненков // Риторика : зб. статей. – Вип. 2. – Москва : ФАИР-ПРЕСС, 2004. – С. 2–14.

ЗНАЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Н. О. Гаращук, *спеціальність «облік і аудит у підприємництві» студентка групи ОАП-31 д;*
І. В. Ткачук, *асистент кафедри іноземної філології та перекладу, асистент – науковий керівник*
Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету,
м. Вінниця, Україна

На сьогоднішній день процес глобального зближення та взаємодії важко уявити без наявності комунікативних засобів, які сприятимуть такій взаємодії, зокрема без lingua franca – мови посередника, яка слугує засобом спілкування і взаєморозуміння між суб'єктами глобалізаційних стосунків. Сучасна англійська мова засвідчена у цілому ряді національних та регіональних варіантів, які інколи паралельно функціонують із мовами місцевого населення. При цьому, норми носіїв англійської мови поступово втрачають свою роль стандарту для користувачів за межами англомовних країн, що є важливим в наш час.

Фундаментальні дослідження щодо з'ясування ролі англійської мови в умовах глобалізації здійснювали як іноземні, так і вітчизняні вчені. А саме, Голик С., Колюшева О. С., Хоменко А. та інші.

Метою даного дослідження є визначення значення англійської мови в умовах глобалізації для користувачів за межами англомовних країн.

Глобальна англійська – це культурна і політична реальність XXI століття. За визначенням ряду дослідників, для досягнення статусу глобальної, мова повинна відповідати таким критеріям, як широка географія застосування, значна кількість її носіїв як рідної мови, статус державної, офіційної чи регіональної, використання як засобу спілку-

вання в таких сферах діяльності, як державне управління, судочинство, засоби масової інформації, освіта та домінуюча роль в іншомовній підготовці великої кількості країн [1, с. 127].

Ми погоджуємося з думкою Т. Козак, що у світі назріла об'єктивна та закономірна необхідність запровадження мови інтернаціонального спілкування народів. У середовищі політиків та лінгвістів триває полеміка стосовно питання яка, власне, мова може виконувати цю функцію, але більшість схиляється до розуміння того факту, що найбільші перспективи у цьому питанні належать саме англійській [2, с. 146]. У наші дні мова продовжує поширюватися світом, фрагментуючись у багато місцевих діалектів, які отримали назву Englishes – англійські мови.

Традиційно англійську мову диференціюють у такий спосіб:

– англійська як рідна (English as a native/ the first language), якою спілкуються її носії (Native/first language speakers) у Великобританії, Північній Америці, Австралії та Новій Зеландії;

– англійська як офіційна мова (English as the second language) або креольська англійська (Creole English), якою спілкуються всі ті, для кого англійська мова не є рідною, а другою (Second language speakers), і використовується як офіційний засіб внутрішньодержавного та міжособистісного спілкування. Це офіційні мови Індії, країн Східної та Західної Африки (Гана, Ямайка, Ліберія) та Азії (Сінгапур, Філіпіни) тощо;

– англійська як іноземна (English as a foreign language), яка використовується як засіб спілкування для всіх, хто вивчає англійську мову як іноземну [3, с. 208].

Lingua franca відрізняється від, власне, англійської мови, оскільки проходить власний шлях розвитку, відмінний від британського чи американського варіантів англійської мови. Користувачі lingua franca є найбільшою мовною групою в світі і значно переважають за кількістю тих, хто використовує англійську як другу мову (іммігранти). Англійська є рідною лише для кожного четвертого мовця, таким чином, комунікація відбувається переважно між не носіями [1, с. 129].

Англійська мова здобула статус глобальної через такі чинники, як:

– активна колонізацію територій, які згодом стають незалежними, але обирають її як державну мову (США, Канада, Австралія);

– традиційне вивчення цієї мови місцевими елітами для розширення можливостей у колишніх колоніях Великобританії на різних континентах (Індія, Гонконг, Філіппіни);

– використання цієї мови офіційними міжнародними організаціями.

Однак, головним чинником є стрімке поширення мови через мережу Інтернет. Цьому сприяла провідна роль США і подальший імпорт інформаційних технологій. Тобто, Інтернет прийшов із Сполучених Штатів. Дещо пізніше він дістався й інших країн світу. Тому ймовірне припущення, що поступово англійська почне витісняти інші мови. На підтвердження цього, а також провідних позицій англійської мови в Інтернеті в порівнянні з іншими мовами розглянемо рисунок 1:

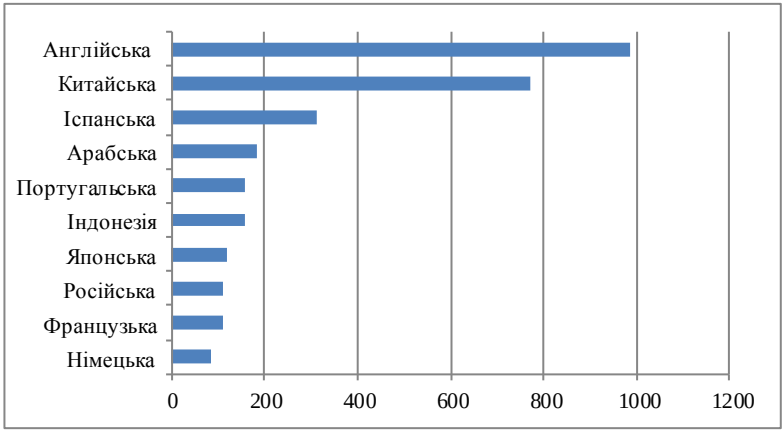

Рисунок 1 – Використання мов Інтернету за 2017 р., млн осіб

Розроблено на основі джерела: [4]

Дослідження показують, що 80 % інформації зберігається у всесвітній мережі саме англійською мовою, об’єм її подвоюється через кожних 18 місяців. Необхідність інформаційного доступу і конкуренція в сфері технологій зміцнюють провідну позицію англійської мови в Інтернеті [3, с. 213].

Таким чином, англійська мова на хвилі глобалізації підкорила сучасний світ і стала основним засобом міжкультурної комунікації. Незважаючи на те, що в Інтернеті з’являються інші мови, англійська надовго збереже свої позиції мови міжнаціонального спілкування і у всесвітній мережі. Все викладене вище свідчить, що позиції англійської мови як lingua franca ще довго залишатимуться непохитними.

Список використаних інформаційних джерел

1. Голик С. Англійська мова як lingua franca у сучасному світі: глобалізаційні виклики / С. Голик // Актуальні питання гуманітарних наук. – 2015. – Вип. 14. – С. 125–131.
2. Колюшева О. С. Роль англійської мови в діяльності вченого-адміністративіста / О. С. Колюшева // Право і суспільство. – 2016. – № 4(2). – С. 144–149.
3. Хоменко А. Роль англійської мови в умовах глобалізації [Електронний ресурс] / А. Хоменко // Гуманізація навчально-виховного процесу. – 2013. – Випуск LXI. – С. 203–217. – Режим доступу: http://knutd.edu.ua/publications/pdf/Ukrainian_editions/paper_khomenko3.pdf. – Назва з екрана.
4. [Електронний ресурс] – http://www.internetworldstats.com/stats7.htm.

ЗАЦІКАВЛЕННІСТЬ У ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ, ЯК РЕЗУЛЬТАТ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН УКРАЇНИ

К. Ю. Гусак, *спеціальність «Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності», студентка групи МЗД-31д;*
І. В. Ткачук, *асистент кафедри іноземної філології та перекладу – науковий керівник*
Вінницький торгово-економічний інститут Київського національного торгово-економічного університету,
м. Вінниця, Україна

В останні роки статус іноземної мови значно змінився в українському суспільстві. Стрімке входження України у світове співтовариство, економічна і соціокультурна ситуація в країні забезпечили величезний попит на знання іноземних мов, створили потужну мотиваційну базу для їх вивчення. Володіння навичками іншомовної компетенції розглядається як необхідна особистісна і професійна якість будь-якого фахівця, засіб соціалізації, засіб, що об’єднує держави і народи. Саме тому сьогодні необхідно приділяти серйозну увагу ефективності та якості процесу навчання іноземним мовам.

Знання іноземних мов – це ключ до успіху в сучасному світі, де спілкування іноземними мовами та обробка величезних обсягів інформації набуває все більшого значення. Стара приказка говорить: «Скільки мов ти знаєш, стільки раз ти людина». Тобто, чим більше мов на сьогодні ти знаєш, тим краще. Адже, кожна мова – це ключ,

який відкриває двері до чогось свого, до чогось нового. Так, наприклад, англійська мова – це офіційна мова міжнародного бізнесу та торгівлі, Інтернету і техніки, науки і мистецтв. 80 % ділового мовного простору займає саме вона. Англійська мова використовується при заповненні анкет, складання резюме, у діловому та приватному листуванні. Володіння англійською мовою – вже не дивовижна навичка, а необхідність.

В сучасному глобальному суспільстві англійська мова відіграє дуже важливу роль. По-перше, вона на даний час є основною мовою міжнародного спілкування, яка широко використовується в системі управління, господарстві, політиці, сфері освіти, науки, спорті, культури глобального суспільства, в багатьох установах і товариствах, особливо міжнародних. Свій міжнародний статус англійська мова заслужила по праву. Для того, щоб перетворитися на міжнародну мову їй довелося пройти тривалий шлях розвитку [1].

Знання іноземної мови суттєво підвищують можливість отримати перспективну й високооплачувану роботу не тільки на території своєї країни, а й за кордоном. Більш комфортними стануть і міжнародні подорожі, коли без будь-яких проблем можна буде порозумітися з іноземцем.

З розвитком економічних, політичних, культурних взаємовідносин між Україною та іншими країнами Європи виникають сприятливі умови для обміну студентів, організації спільних наукових досліджень у різних галузях, поглиблення міжнародного співробітництва, розширення участі навчальних закладів, учених, педагогів і студентів у проектах міжнародних організацій. За таких умов усе більше уваги приділяється вивченню іноземних мов, причому це стосується усіх сфер життя, де іноземні мови є ключем для розвитку міжнародних відносин, проведення наукових конференцій, культурного обміну між представниками різних країн та обміну інформацією [2].

Враховуючи економічний розвиток нашої країни, сотні спільних підприємств недавно з’явилися в кожному місті й містечку України. Крім того, багато іноземних делегацій прибувають до нашої країни. Наші бізнесмени, туристи, експерти часто емігрують за кордон. Як я вже зазначив, англійська – це мова міжнародного спілкування. Ось, чому дуже важливо вивчати англійську мову.

Україна займає певне місце у системі сучасних міжнародних відносин, вона виступає рівноправним учасником міжнародного спілку-

вання, активно сприяє зміцненню загального миру та міжнародної безпеки, безпосередньо бере участь у загальноєвропейському процесі та європейських структурах.

Яку ж роль в житті України зараз відіграє англійська мова? В цілому, політичне, економічне, наукове, спортивне життя, нашої держави «протікає» англійською мовою. Всілякі саміти і зустрічі глав держав, підписання указів, дебати – все це проводиться англійською мовою. Міжнародна торгівля, робота банківської системи, діяльність транспортної системи здійснюється англійською мовою. Міжнародні конференції, вивчення світового досвіду та обмін інформацією відбувається лише з використанням англійської мови. Значення англійської мови в сучасному світі настільки велике, що її знання не є розкішшю.

«Мови містяться в серці європейського проекту: вони відображають різні культури і водночас є ключем до розуміння цих культур», – зазначено в одній із доповідей Європейської комісії. Не потребує доведення думка, що громадяни, які володіють іноземними мовами, можуть скористатися всіма перевагами від вільного пересування Європейським Союзом і здатні легше звикнути до життя в іншій країні. Мовна компетентність є однією з найголовніших умов успішного працевлаштування та побудови кар'єри.

Стрімкий розвиток подій в Україні, підписання Угоди про Асоціацію з ЄС робить мовне питання щодо англійської мови, ще більш актуальним на даний момент. Оскільки комунікація з євроструктурами буде здійснюватися на середньому та вищому рівні державних службовців, високопрофесійне знання англійської їм дуже знадобиться.

Президент України Петро Порошенко вважає, що англійська мова – має бути головною іноземною мовою в Україні. Він пропонує надати особливий статус англійській мові, а не російській. Про це він заявив під час виступу в університеті імені Івана Франка у Львові. «Вимога до міністра має бути твердою – обов'язкове знання англійської мови. У перспективі такою ж має бути вимога до кожного державного чиновника, до кожного університетського ректора та декана», – наголосив президент [3].

Отже, володіння англійською стало одним із пріоритетів для багатьох українців. Ми вважаємо, що англійська мова варта вивчення. Є прислів'я: «Нова мова – новий світ». На нашу думку, кожна людина, яка їде за кордон, повинна бути здатна знайти свій власний шлях в англомовному суспільстві без перекладачів. Загалом, виходить так, що знайти причину, для того, щоб вивчити англійську мову може кожен –

головне визначитися для чого це потрібно. В додаток до всього вищесказаного, англійська мова гарна, мелодійна і легка у вивченні. Англійська володіє одним з найбагатших словникових запасів у світі, але при цьому в ній нескладна граматика. Міжнародна мова має бути простою і всім зрозумілою. Можливо, нам дуже пощастило, що саме така нескладна мова об'єднала світ.

Список використаних інформаційних джерел

1. Мова людства / Англійська [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikibooks.org. – Назва з екрана.
2. Зовнішня політика сучасної України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pidruchniki.com/17910211/politologiya/zovnishnya_politika_suchasnoyi_ukrayini_ukrayina_svitoviy_spilnoti. – Назва з екрана.
3. Порошенко пропонує надати англійській мові особливий статус [Електронний ресурс]. – Режим дооступу: https://tsn.ua/politika/poroshenko-proponuye-nadati-angliyskiy-movi-osoblivogo-statusu-372040.html. – Назва з екрана.

THEORIES OF CONCEPTUAL STRUCTURE

A. S. Huseynova, *Phd student*
Baku Slavic University, Baku, Azerbaijan;
F. F. Jahangirov, *professor, Scientific leader*
Azerbaijan University of Languages,
Baku, Azerbaijan

One of the basic concepts of cognitive linguistics is the notion of concept. The concept is the basis of categories and classes, designated and created by society, which unites the imagination and knowledge of the world into a single system. Modern linguistic studies devoted to concepts play a decisive role in studying the context of culture, communication and the perception of words.

Thoughts consist of more key words-concepts, which are called partial lexical concepts and usually contain more basic concepts. There are different approaches to the structure of lexical concepts in cognitive linguistics [9, c. 133].

a) The classical theory.

In any case, all theories about the structure of concepts are the concepts of development and effects of the classical theory.

According to the classical theory, there is a certain structure in which the lexical concept can be expressed in necessary and necessary conditions, which consist of simpler concepts.

For example, the term «bachelor» was traditionally referred to as «unmarried» and «masculine». In this example, the nominal value of a word is considered to be unmarried. According to the classical theory, lexical concepts have such a definite structure. It also includes interesting philosophical concepts, such as truth, kindness, freedom, justice.

What does the classical and definite structure that we considered before we move on to other theories of the conceptual framework? The key to attracting attention is the definition of categorization and the reference to the joint processing of the conceptual acquisition. In either case, the main work is done using the same components. The concept is a combination of new complex concepts and is understood as the process of creating certain founders.

Categorization is understood as a psychological process and is a combination of a complete concept that determines whether the founder of the goal is right. As we observe, a certain number indicates how a certain founder is compatible with the target language. Only these thoughts are enough to show why classical theory is highly valued. However, the classical theory further strengthens its influence on the philosophical method of returning to the ancient era and contributing to modern thinking. This method of conceptual analysis. Paradigmatic conceptual analyzes suggest methods that are tested on potential examples to reveal the essence of concepts. Conceptual analysis takes many different actions, which many understand as a substance of philosophy. Paradigmatic conceptual analysis will give impetus to the support of classical theory if it is successful, and vice versa, if it is not found, this philosophy is questioned how to conduct philosophical studies.

Classical theory has undergone a lot of pressure not only in philosophy, but also in psychology and other fields over the past 30 years. The main problem for psychologists was that the classical theory hardly explains the empirical data. The focus of this study is that some categories are more typical. And typical prices coincide with a wide range of psychological data [3, p. 56]. For example, the category of apples is more typical for fruit than plums. And according to its general features, its fruits are considered more relevant. There are many other similar results. More specific concepts are more effectively classified. For example, apples come to mind from the

fruit category faster than plums. The problem is not that the classical theory does not contradict these results, but can not explain them. The classical theory of philosophy has been criticized by many, but, most importantly, the failure of attempts to define concepts. In short, there were only two successful analyzes to determine the concept, and they are not without doubt [5, c. 261]. A great literature on the analysis of information was an indication of the status of beings. For the first time in 1963, Edmund Gettier protested against the traditional influence of knowledge and the idea that the traditional definition of philosophers was void or incomplete [2, p. 83]. However, no one could determine the correct approach. Despite numerous efforts to address this problem, dozens of documents were insufficient to have a satisfactory and complete definition. The main problem for many philosophers is the lack of concepts of the structure of meaning.

b) The theory of prototypes.

What other types of structures can be? Nonclassical alternative theory of prototypes arose in the 1970s. According to this theory, the lexical concept of «C» does not matter, and there is a possibility that something underlying C, which provides quite a lot of encoded properties. the theory of prototypes of philosophical roots Wittgenstein (1953/1958) finds a place in the records, it was noted that the term of covered bonds compared with that there are things; This idea was supported by Eleanor Roche [12, c. 591]. The basic standard strategy is that the theory of the prototype is understood in the same way as the process of comparing the classification. Here, the similarity is calculated by the similarity of the function of co-founders of two concepts. According to this model, the fact that apples are more typical for fruits than plums is due to the fact that these two fruits are more fertile. For this reason, when it comes to apples and plums, the fruits of apples are faster.

The prototype theory copes with the calculation of various psychological phenomena and explains why some of the values are difficult to understand. However, the theory of prototypes has its own problems and limitations. First, its rule is available for judgments that are easier and often not reflected.

However, when it comes to the most often reflected judgments, they go beyond comparisons with people [8, c.144]. Another critical idea is that the prototype structure of concepts includes the definitions of some additions. Some of these concepts are exactly the prototype of the whole concept,

some of which must go beyond the prototype of those who create it. (For example, fish is an animal, an animal is only for words, and there are no broader ideas of characteristics.) Sometimes, however, one of the carefully constructed complexes should be. (For example, the chairs that we bought on Friday) [6, c. 78]. The common solution to these problems is that prototypes are part of the concept, and there is also a conceptual framework in the concept that relates information to more obvious judgments.Of course, the question arises as to what structure conceptual structures exist.There is a general assumption , that the end tual structures have the classical structure [11, c. 35].

c) theory of theory.

One of the most relevant proposals is that the concept is better understood in terms of concept theory theory. According to this point of view, concepts are similar to each other in terms of terminology relations in scientific theory, and classification is a process that requires a strong scientific theorem [1, c. 302]. In general, the members of the scientific theory are interrelated, and the content of the terms of the theory is determined by its unique role in theory. Theoretical theory is particularly useful for explaining the judgments of classification that face difficulties in the theory of the prototype.

For example, theorists of the theory argued that even children have a biological theory that will help assess the situation and recognize when the dog looks like a raccoon. This theory conveys this information as the primary form of human biology: look like a dog, does not mean to be a dog. More importantly, dogs have peculiar hidden features. The advantage of theory theory is to help explain important aspects of conceptual development. Conceptual changes in the context follow the same as the theory of changes in science.

The problem with the theory of theory is that different people acquire the same concept in different ways (or even the idea that the same person does not have a single concept over time). [4, c.487]. The reason is that the theory of theory is a single whole. The content of the concept is determined by its role in the theory, and not just by several components. They differ from the fact that beliefs in people’s minds are different. Another problem in the theory of theories is the analogy with the change in theory in science. The analogy suggests that children undergo radical conceptual reconstruction in the development process, but the main case studies of empirical fantasies have led to controversy; because they proved that the

relevant concepts were associated with a system of basic knowledge that was rich, not radically changed. There are, however, specific examples that view radical conceptual reconstruction as true. For example, children develop a theory of matter that allows them to distinguish between weight and air weight from nothing.

Список использованных информационных источников

1. Carey Susan 1985-Conseptual Change in Childhood, Cambridge MIT Press, 2009, стр. 316.
2. The Origin of Consepts, Oxford : Oxford University Press, Qopnik A. and Meltzoff A. (1997) Words, Thoughts and Theories, Cambridge MIT Press. стр. 608.
3. Dansi J. (1985) Introduction to Contemporary Epistemology, Oxford : Blackwell. стр. 272.
4. Edward Smit, Douglas Medin, Categories and Concepts, Cambridge, MA: Harvard University Press, 1981. стр. 203.
5. Fodor J. (1981) The Present Status of the Innateness Controversy. In his Representations: Philosophical Essays on the Foundations of Cognitive Science, Cambridge, MIT Press. стр. 487–491.
6. Fodor J, Lepore E. (1996) The red herring and the pet fish: Why Consepts still can't be prototypes, Cognition, 58, 253–270.
7. Fodor J, Lepore E. (1992) Holism: Ashopper's Guide, Oxford : Blackwell. стр. 292.
8. Gelman S. (2003) The essential child: Origins of Essentialism in everyday thought, Oxford, Oxford University press. стр. 390.
9. Keil F., (1989) Consepts, Kinds and Cognitive development, Cambridge, MA: MIT Press, стр. 344.
10. Marqolis E., Laurens S. (1999) Consepts core readings, Cambridge, MA: MIT Press, pp. 3–81. стр. 664.
11. Murphy G. (2002) The big book of consepts. Cambridge MIT Press. стр. 568.
12. Osheron D., Smith E. (1981), On the adequacy of prototype theory as a theory of concepts, Cognition 9, 35–58.
13. Rosch E., Mervis C. (1975), Family Resemblances: Cognitive Psychology, page 573–605.

РОЛЬ ІНОЗЕМНИХ КОМУНІКАЦІЙ В ПІДГОТОВЦІ МЕНЕДЖЕРІВ У ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННІЙ СФЕРІ

В. В. Лебабін, *спеціальність «Готельно-ресторанна справа», студент групи ГРС-31д;*
І. В. Ткачук, *асистент кафедри іноземної філології та перекладу, асистент – науковий керівник*
Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету, м. Вінниця, Україна

Сектором туріндустрії, який повинен враховувати особливості роботи з іноземними туристами, є сектор харчування. Види послуг, що ним надаються, становлять приблизно 25–30 % від загальної вартості. Організація харчування іноземних туристів здійснюється здебільшого ресторанами та барами класів «люкс», «вищий» та «перший», які можуть функціонувати як у складі готельного підприємства, так і самостійно. Туристичні фірми укладають відповідні угоди з підприємствами ресторанного господарства і заздалегідь подають місячні або декадні графіки перебування іноземних туристів із зазначенням класу обслуговування та національності туристів, а не пізніше ніж за добу – замовлення на обслуговування кожної групи туристів [1].

Як показує практика, зі збільшенням кількості туристів зростають і їхні потреби, змінюються також і вимоги до постачальників туристичних послуг. Нині завданням фахівців є не лише забезпечувати комфортний відпочинок своїх клієнтів, а й, володіючи належними особистісними і професійними якостями, успішно вирішувати різноманітні професійні завдання і потреби користувачів готельних та ресторанних послуг. Усе це вимагає не лише підвищення рівня викладання та пошуку нових підходів до підготовки фахівців сфери туризму, але і перегляду змісту професійної підготовки фахівців туристичного профілю і його якості, зокрема у контексті їх іншомовної підготовки.

У Європейських країнах, де туризм висунутий на перше місце як прибутковий бізнес, не виникає питання про те, що необхідно готувати спеціальні кадри зі знанням іноземної мови. Дані компоненти (знання не однієї іноземної мови, а можливо, декількох) є невід'ємною необхідністю при підготовці кваліфікованого менеджера туризму.

Професійні знання іноземної мови, а саме англійської, для фахівця, працюючого в сфері туризму, є визначальною ознакою його професійної компетентності.

Мова йде не про англійську мову взагалі (Social English), яку можна вивчити на курсах, а про підготовку англійської мови професіонально-орієнтованого спілкування висококваліфікованих фахівців, працюючих у сфері туризму, а саме в готельно-ресторанних комплексах. В англійській мові (English for special purposes) є своя термінологія і специфіка (як мова фізиків, юристів, економістів і т. д.), які не вивчаються на курсах [3].

Необхідність формування іншомовних комунікативних умінь у майбутніх фахівців сфери туризму та готельно-ресторанного бізнесу полягає у тому, що одним із головних завдань їхньої професійної діяльності є вирішення питань комунікативного плану не лише рідною мовою, але й іноземною. Для майбутнього спеціаліста необхідною умовою успішної професійної діяльності є усвідомлення важливості особливостей процесу комунікації, володіння прийомами вербальної та невербальної комунікації, комунікативними стратегіями і комунікативною компетенцією, яка містить у собі здатність використовувати іноземну мову для досягнення професійно спрямованих цілей [4].

Необхідно узагальнювати досвід коммуникативного підходу при навчанні іноземним мовам, який вимагає багаторівневої підготовки:

- учбова програма професійної підготовки менеджерів у сфері готельно-ресторанного бізнесу повинна включати розділи професійно-комунікативної спрямованості;
- процес навчання повинен будуватися з урахуванням реальних потреб сучасного спілкування в туризмі;
- організація учбового процесу повинна бути побудована на сучасних методах навчання іноземній мові, що відповідають умовам формування професійної компетентності;
- форми навчання повинні спиратися на мотиваційні, інтелектуальні та емоційні особливості студентів, що забезпечують активізацію пізнавальної і коммуникативної діяльності [2].

Тому, отримання навиків професійно-орієнтованого спілкування, забезпечує комунікативну компетентність працівників, залучених до різних сфер ринку туристських послуг. Не можна не погодитися з тим, що можливість кар'єрного зростання в даній області прямо пов'язана зі знанням іноземної мови. При цьому, якщо рівень мовної компетентності, наприклад, обслуговуючого персоналу готелю чи ресторану може зводитися до знання деяких спеціальних термінів або кліше, то рівень мовної підготовки фахівців, що займаються туроператорською або турагентською діяльністю, повинен відповідати всім вимогам про-

фесійної мовної підготовки. Також не можна не погодитися і з тим, що висококваліфікований фахівець з професійним знанням іноземної мови завжди буде мати дуже високий попит на ринку праці.

Список використаних інформаційних джерел

1. Архипов В. В. Особенности культуры и традиций питания народов мира : курс лекций [Текст] / В. В. Архипов, Е. И. Иванникова. – Киев : Аттика, 2005. – 216 с.
2. Кобзар Н. В. Роль міжкультурної комунікації в підготовці менеджерів туризму / Н. В. Кобзар // Вісник ЛНУ ім. Т. Шевченка. – 2011. – № 14(225). – С. 48–53.
3. Кобзар Н. В. Готовність майбутніх менеджерів туризму до міжкультурної комунікації та її компоненти [Електронний ресурс] / Н. В. Кобзар. – Режим доступу: http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN13/11knvtyk.pdf. – Назва з екрана.
4. Формування професійної компетентності фахівця сфери послуг і туризму : навч.-метод. посіб. / В. Т. Лозовецька, Л. Б. Лук'янова, Л. В. Козак та ін. ; за заг. ред. Лозовецької В. Т. – Київ, 2010. – 382 с.

КОНЦЕПТ ЯК БАЗОВЕ ПОНЯТТЯ КОГНІТИВНОЇ ЛІНГВІСТИКИ

О. Г. Фільчакова, *викладач вищої категорії*
Харківський державний автомобільно-дорожній коледж,
м. Харків, Україна

Кожен новий напрям у мовознавстві пов'язаний з новим методом дослідження мови. Когнітивна наука вивчає процеси, які пов'язані з отриманням та опрацюванням, збереженням та використанням, організацією та накопиченням структур знання, а також з формуванням цих структур в розумі людини [9]. Когнітивна лінгвістика займається вивченням того, як зберігаються наші знання про світ, як вони структуровані у мові в процесі комунікації. З погляду когнітивної лінгвістики, використання мови розглядається не лише як відображення внутрішнього світу людини, але і те, як мова дозволяє пізнавати зовнішній світ за допомогою свідомості людини. З цими процесами тісно пов'язані «посередники між словами та екстралінгвістичною дійсністю» – концепти [12].

За В. А. Масловою, концепт – це ментальне національно-специфічне утворення, планом змісту якого є вся сукупність знань про даний

об'єкт, а планом вираження – сукупність мовних засобів (лексичних, фразеологічних та ін.). Концепт оточує емоційний, експресивний та оціночний ореол. Це «згусток уявлень та понять, знань, асоціацій та переживань, що супроводжує слово і поняття» [12].

С. А. Аскольдов визначає концепт як розумове утворення, що замінює нам в процесі мислення неозначену кількість предметів одного і того ж роду [2]. Це оперативна змістовна одиниця пам'яті, ментального лексикону, концептуальної системи і мови розуму, всієї картини світу, що відображена у психіці людини [8].

Для А. В. Кравченко концепт – це узагальнений образ слова: «концепт охоплює весь зміст слова – і денотативне, і конотативне, що відображає уявлення носіїв певної культури про характер явища, яке стоїть за словом» [7].

Селіванова О.О. наголошує, що концепт – це одиниця мислення, головним призначенням якої є забезпечення процесу мислення [15].

Концепт – це цілісне утворення, здатне поповнюватися, змінюватися і віддзеркалювати людський досвід; він має логічно організовану динамічну структуру, що складається з вихідного – базисного – елемента і зв'язаних з ним через прототипічне значення похідних елементів [1].

Розглядають також гіперконцепт – як ментальну структуру, що відображає взаємозв'язок концептів, що вербалізовані в системі тексту, яка фокусує його узагальнений зміст, що є результатом інтерпретаційної діяльності адресата [5].

Основною лінгвістичною характеристикою концепту є закріпленість за певним способом мовної реалізації [3; 13; 17].

Концепт багатогранний, в ньому виділяють як раціональне, так і емоційне, як абстрактне, так і конкретне, як універсальне, так і етнічне, як загальнонаціональне, так і індивідуально-особистісне.

Не кожне слово являється концептом. Концептом стають лише ті явлення дійсності, що актуальні та цінні для певної культури, мають велику кількість мовних одиниць для фіксації, виступають темою прислів'їв та приказок, поетичних та прозаїчних текстів. Вони є носіями культурної пам'яті народу [12].

Але найефективнішим способом вивчення змісту концепту є слово, що «являється засобом доступу до концептуального знання» [15].

Термін «концепт» вживається у понятійному апараті когнітивістики, семантики, лінгвокультурології. Утвердження даного терміна ха-

рактеризується розмитістю граней та змішанням із близькими йому термінами. Наприклад, часто спостерігається змішання понять «когнітивний концепт» і «лінгвокультурний концепт» [6].

Дослідники розглядають поняття «концепт» в рамках трьох підходів: лінгвокультурологічний, семантико-логічний та психолінгвістичний. Представники лінгвокультурологічного напрямку (В. І. Карасик, Г. Г. Слишкін, Ю. С. Степанов) стверджують, що лінгвокультурологічним концептом є умовна ментальна одиниця, що спрямована на комплексне вивчення мови, свідомості та культури. Центром концепту завжди є цінність, так як концепт слугує вивченню культури, а в основі культури лежить саме ціннісний принцип. Вся культура розуміється як сукупність концептів та відношень між ними. Звідси, концепт – це головний осередок культури в ментальному світі людини.

Концепт знаходиться у свідомості. Саме у свідомості здійснюється взаємозв'язок мови і культури, тому будь-яке лінгвокультурологічне дослідження є одночасно і когнітивним дослідженням [12].

Лінгвокультурний концепт існує в індивідуальній та в колективній свідомості. Крім ціннісної акцентуації лінгвокультурний концепт визначається як фактуальний та образний. Фактуальний – це той, що існує у вербальній формі, тобто реалізується у мовленні; образний – невербальний, його можна тільки описати.

Лінгвокультурні концепти можуть класифікуватися на різні концептосфери (наприклад, емоційна, освітня). Також виділяють концепти, які функціонують у певному виді дискурсу (педагогічний, політичний, медичний та ін.) [6].

Вчені, що працюють в рамках семантико-логічного напрямку, досліджують, як в семантиці природніх мов представлені різні концепти, які відношення існують між цими концептами (Н. Д. Арутюнова та її школа, А. Вежбицька, А. Д. Шмельов, Т. В. Булигіна, С. Г. Воркачов). Семантику мовного знаку уявляють єдиним засобом формування змісту концепту.

Психолінгвістична позиція визначає концепт як ментальне утворення, що координується в свідомості індивідуальним чуттєвим образом, і є базовою одиницею універсального предметного коду людини (Н. І. Жинкін, З. Д. Попова, И. А. Стернін, Д. С. Ліхачов, Є. С. Кубрякова). Прибічники такого підходу вважають, що концепт не безпосередньо виникає зі значення слова, а є результатом зіткнення значення слова з особистим та народним досвідом людини, тобто концепт – це посередник між словами та дійсністю [12]. Сукупність концептів

формує концептосферу як деякий цілісний та структурований простір. Упорядкована сукупність концептів нації, інформаційна база когнітивної свідомості народу та окремої особистості складають концептосферу народу. Частина концептосфери, що об'єктивується мовними знаками, може називатися семантичним простором мови [4]. Деякі вчені використовують термін «концептуальна система» [14].

В структурі концептосфери є ядро, приядерна зона, периферія. Ядро і приядерна зона здебільшого репрезентують універсальні та загальнонаціональні знання, а периферія – індивідуальні [12].

Більшість концептів згорнуті у фрейм. Фрейм – це узагальнена модель організації культурного знання навколо певного концепту. Це структури знання про світ, які асоціюються з певною мовною одиницею.

Опис процесу, дії, з його найважливішими етапами – це сценарій. Він виробляється у результаті інтерпретації тексту.

У семантиці концепту як «багатовимірного ідеалізованого формоутворення» [11] виокремлюються перш за все понятійний, образний та ціннісний компоненти [6], визначальним з яких являється, на думку більшості дослідників, перший з них [11]. Другим по значущості для концептів-духовних цінностей представляється образний компонент, який опредмечує у мовній свідомості когнітивні метафори, через які осягаються абстрактні сутності. Ціннісний компонент не специфічний для метафізичних концептів, «він притаманний будь-якому ментальному утворенню, що відправляє до духовного життя людини, як значення притаманне будь-якому феномену культури, з втратою якого вони, зберігаючи фізичне існування, втрачають свій культурний статус» [16].

Регулярність використання у мові наглядного моделювання абстрактних категорій за допомогою чуттєвих образів дозволяє навіть говорити про концепт як про цілісну сукупність образів. Набір речових конотацій такого роду, існуючи у суспільній свідомості, відображає, на думку дослідників, етнокультурну специфіку соціуму – його менталітет [16].

Будучи «квантом структурованого знання» [14], концепт є мисленнєвою (ментальною) культурною одиницею людської свідомості і в лінгвокультурології розуміється як складне явище.Такі елементарні уявлення як «цінність», слугують когнітивною базою категоризації складніших уявлень.

Згідно з Ю. Д. Апресяном, погляд на світ, як спосіб концептуалізації, «наївний» тому, що він відрізняється від наукової картини світу, але це не примітивне уявлення [1].

Набуваючи досвіду, людина трансформує його у певні концепти, які логічно зв'язуючись між собою, формують концептуальну систему [10].

У результаті взаємодії людини зі світом складаються її уявлення про світ, формується деяка модель світу, яка у філософсько-лінгвістичній літературі іменується картиною світу. Картина світу – одне з фундаментальних понять, що описують людське буття.

Картина світу «фіксує в собі певний образ світу, який ніколи не являється дзеркальним відображенням світу» [16], вона – це певне бачення та конструювання світу у відповідності з логікою світорозуміння.

У концептуальній картині світу взаємодіють загальнолюдське, національне та особистісне.

Національно-культурний простір – це інформаційно-емоційне поле, віртуальний і в той же час реальний простір, в якому людина існує та функціонує і яке стає усвідомлюваним при зіткненні з явищами іншої культури.

Константи культури – це такі концепти, які з'являються в глибокій давнині і простежуються через погляди мислителів, письменників, і рядових носіїв мови аж до нашого часу.

Ціннісна картина світу – та частина концептуального світу людини, яка відображає самосвідомість людини, що історично видозмінюється в процесах особистісної або групової рефлексії над ціннісно значущими умовами природнього, соціального та духовного буття людини[6].

Концептуальна картина світу значно багатіша, ніж мовна картина світу: «Картина світу – те, яким собі малює світ людина у своїй уяві, – феномен складніший, ніж мовна картина світу, тобто та частина концептуального світу людини, яка має «прив'язування» до мови та переламана через мовні форми» [10].

Список використаних інформаційних джерел

1. Апресян В. Ю. Метафора в семантическом представлении эмоций / В. Ю. Апресян, Ю. Д. Апресян // Вопросы языкознания, 1993. – № 3. – С. 34–36.

2. Аскольдов С. А. Концепт и слово. Русская словесность: Антология / С. А. Аскольдов ; под ред. В. Н. Нерознака. – Москва, 1997. – С. 267–280.
3. Бабушкин А. П. Типы концептов в лексико-фразеологической семантике языка / А. П. Бабушкин. – Воронеж, 1996.
4. Балабан О. О. Когнітивна лінгвістика сьогодення / О. О. Балабан // Вісник ЛНУ імені Тараса Шевченка. – Львів, 2010. – № 18 (205). – С. 9–11.
5. Болдырев Н. Н. Концептуальные структуры и языковые значения. Филология и культура / Н. Н. Болдырев. – Москва, 2001.
6. Карасик В. И. Лингвокультурный концепт как единица исследования / В. И. Карасик, Г. Г. Слышкин // Методологические проблемы когнитивной лингвистики : сб. науч. тр. ; под ред. И. А. Стернина. – Воронеж, 2001. – С. 75–80.
7. Кравченко А. В. Язык и восприятие. Когнитивные аспекты языковой категоризации / А. В. Кравченко. – Иркутск, 1996. – С. 34–41.
8. Краткий словарь когнитивных терминов / Кубрякова Е. С., Демъянков В. З., Панкрац Ю. Г., Лузина Л. Г. ; под общей ред. Е. С. Кубряковой. – Москва, 1996.
9. Кубрякова Е. С. Семантика в когнитивной лингвистике. (О концепте контейнера и формах его объективации в языке) / Е. С. Кубрякова // Известия РАН. Серия литературы и языка, 1999. – № 5–6. – С. 3–6.
10. Лихачев Д. С. Концептосфера русского языка / Д. С. Лихачев // Известия РАН, 1993. – Е. 52. – № 1. – С. 5–15.
11. Ляпин С. Х. Концептология: к становленню похода. / С. Х. Ляпин // Концепты. Научные труды Центрконцепта. Вып. 1. – Архангельск, 1997. – С. 11–35.
12. Маслова В. А. Когнитивная лингвистика : учеб. пособие / В. А. Маслова. – Минск, 2004. – 256 с.
13. Нерознак В. П. От концепта к слову: к проблеме филологического концептуализма / В. П. Нерознак // Вопросы филологиии и методики преподавания иностранных языков. – Омск, 1998. – С. 80–85.
14. Попова З. Д. Из истории когнитивного анализа в лингвистике / З. Д. Попова // Методологические проблемы современной лингвистики. – Воронеж, 2001. – 256 с.
15. Селиванова Е. А. Когнитивная ономасиология : монография / Е. А. Селиванова. – Киев, 2000. – 248 с.

16. Роль людського чинника в мові : мова і картина миру / Серебренников Б. А., Кубрякова Е. З., Постовалова В. І. та ін. – Москва, 1988. – 242 с.
17. Слышкин Г. Г. От текста к символу: лингвокультурные концепты прецедентных текстов в сознании и дискурсе / Г. Г. Слышкин. – Москва, 2000.

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНИХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Т. В. Хардіна, *спеціальність «облік і аудит», студентка групи ОАП-31 д;*
І. В. Ткачук, *асистент кафедри іноземної філології та перекладу, асистент – науковий керівник*
Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету, м. Вінниця, Україна

В умовах інтеграції України у Європейську спільноту, стрімкому розвитку суспільства, систематичних змінах в соціальному, економічному та культурному житті цілком доцільно постає питання змін у системі підготовки фахівців різних галузей, у тому числі перекладачів. Провідні компанії та роботодавці потребують висококваліфікованих спеціалістів різних профілів, у тому числі перекладачів, з високими знаннями іноземних мов, які мають допомагати висловити думку працівникам із низьким рівнем володіння іноземними мовами, спілкуватися з іноземними партнерами, вести дискусії на різні загальні та професійні теми, брати участь у конференціях, презентаціях тощо.

У зв'язку з цим перед сучасними вузами ставиться завдання дати перекладачам мовну підготовку, що відповідає вимогам сучасного економічно розвиненого суспільства та розвинути професійно-спрямовані комунікативні навички майбутніх фахівців, які дозволять їм успішно вести міжнародний бізнес, вільно спілкуючись іноземною мовою та надавати послуги в якості викладача на високому рівні.

Зважаючи на інтенсивний розвиток індустрії перекладу, проблема модернізації професійної підготовки майбутніх перекладачів стала предметом наукових пошуків сучасних дослідників. Інтерес науковців, котрі зробили суттєвий внесок в оновлення системи професійної підготовки майбутніх перекладачів, охоплює питання щодо вдосконалення змісту, форм і методів іншомовної мовленнєвої підготовки, зокрема варто виділити: Р. О. Гришкова, Н. А. Ігнатенко, В. О. Калініна, М. М. Лєвшина, Т. О. Плеханова, В. А. Лівенцова.

Метою даного дослідження є визначення особливостей підготовки перекладачів в сучасних умовах.

Іноземна мова по різному знаходить своє застосування у пілкуванні фахівців різних професій. В навчанні можна моделювати процес їх реальної комунікації, звузивши широкий діапазон мови до конкретних потреб студентів різних спеціальностей і, тим самим, полегшити процес оволодіння іноземною мовою для професійних цілей [1].

Професія перекладача досить багатогранна, вона вимагає широкої ерудиції та високої освіченості з більш глибокими знаннями в певній галузі (в якій спеціалізується та працює перекладач), гарно розвинутих комунікативних навичок міжнаціонального спілкування, вільного володіння на високому рівні як іноземною, так і рідною мовами. Майбутні перекладачі повинні враховувати власні психологічні особливості для правильної орієнтації у своїй спеціалізації, оскільки різниця між роботою письмового й усного перекладачів – величезна.

У сучасних соціально-економічних умовах розвитку українського суспільства і сфери перекладацьких послуг професійна підготовка майбутніх перекладачів не може обмежуватися тільки їхнім навчанням вільному володінню іноземними мовами та основам усного і писемного перекладу. Тому останнім часом модернізація професійної підготовки майбутніх перекладачів, що буде важливою історичною віхою, здебільшого пов’язується з актуалізацією проблеми набуття майбутніми перекладачами певної соціальної та професійно важливої якості особистості – конкурентоспроможності, що значною мірою визначає успіх їхнього самостійного працевлаштування та кар’єрного зростання [2, с. 233].

Визначають шляхи оптимізації підготовки перекладачів в Україні та основні аспекти їх професійної підготовки: формування перекладацької культури та професійно важливих якостей спеціаліста-перекладача; реалізації принципу комунікативності в навчанні галузевого перекладу; використання корпусів як інформаційних ресурсів у процесі професійної підготовки майбутніх перекладачів; формування інформаційно-технологічних компетентностей майбутніх перекладачів у процесі фахової підготовки, зокрема, засобами інформаційно-комунікаційних технологій; формування готовності до професійної творчої діяльності майбутніх перекладачів та ін. [3].

Проблема аналізу, систематизації та виявлення інноваційних шляхів упровадження позитивних елементів досвіду підготовки перекла-

дачів у світовому історичному контексті є доволі важливою та малодослідженою на сучасному етапі. Незважаючи на низку наукових досліджень у зазначеному напрямі, питання професійної підготовки перекладачів засобами інтерактивних технологій ще не було висвітлено у повній мірі.

Таким чином, на нашу думку, навчальні програми повинні включати основні компетенції, які формують комунікативну фахову підготовку особистості та її соціальну культуру: мовленнєву, мовну, соціокультурну і загально-навчальну компетенцію. Опанування майбутніми перекладачами мовленнєвих умінь на рівні, достатньому для здійснення іншомовного спілкування в чотирьох видах мовленнєвої діяльності: аудіюванні, говорінні, читанні та письмі – забезпечується такими дисциплінами як практика іноземної мови, теорія і практика перекладу, перекладознавство, та ін.

Список використаних інформаційних джерел

1. Петрушенко О. О. Комунікативні аспекти вивчення перекладачами іноземної мови у вищих навчальних закладах [Електронний ресурс] / О. О. Петрушенко, Т. Д. Веленчук. – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua. – Назва з екрана.
2. Сунцова Е. Н. Выбор методов обучения студентов языкового вуза иностранному языку / Е. Н. Сунцова // Молодой ученый. – 2016. – № 1. – С. 232–234.
3. Фещук А. М. Необхідність вивчення іноземних мов студентами мовних спеціальностей у ВНЗ Електронний ресурс] / А. М. Фещук. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com. – Назва з екрана.

ВПЛИВ РІЗНИХ ВИДІВ ЗНОСУ НА ВАРТІСТЬ МАШИН ТА ОБЛАДНАННЯ

***А. П. Антонюк**, спеціальність «Оціночна діяльність», студент групи ЗОД;*
***Н. В. Українець,** викладач фінансових дисциплін – науковий керівник Вінницький технічний коледж, м. Вінниця, Україна*

В процесі оцінки машин та обладнання, знос означає втрату їх вартості під час їх експлуатації чи тривалого зберігання, впливу науково-технічного прогресу та зовнішнього економічного середовища. Зменшення вартості відбувається внаслідок **матеріального зносу**, під яким слід розуміти втрату об'єктом корисних властивостей у результаті природних процесів, зносу конструктивних елементів під час експлуатації, а також під впливом зовнішніх негативних факторів (аварій, перевантажень, стихійних лих та ін.). Якщо вартість понизилася внаслідок втрати об'єктом конкурентоспроможності, падіння ринкового попиту порівняно з аналогічними об'єктами, то це свідчить про його **техніко-економічне старіння** (знос). Закордонні фахівці в галузі оцінки майна виділяють техніко-економічне старіння та пов'язане з ним знецінення на три види: технологічне, функціональне та економічне (зовнішнє).

Технологічне старіння прийнято вважати наслідком науково-технічного прогресу в сфері створення нових конструкцій, технологій і матеріалів, що проявляється у знеціненні пов'язаної з ними техніки порівняно з новими аналогами, які купуються за меншою ціною та потребують менших експлуатаційних витрат (обслуговування та ремонт).

Функціональне старіння – це знецінення об'єкта в результаті невідповідності його параметрів і характеристик оптимальному техніко-економічному рівню, що забезпечує достатню для сучасного виробництва потужність, точність, надійність, енергоємність, екологічність та інші споживчі властивості.

Економічне старіння – це знецінення об'єкта зумовлене впливом зовнішніх факторів (зміна ринкової рівноваги попиту та пропозиції, запровадженням законодавчих обмежень на використання певного

виду устаткування через невідповідність екологічним чи ергономічним критеріям, погіршення якості сировини

Фізичний знос і техніко-економічне старіння в кожному конкретному випадку проявляються у системі, тому при оцінці враховується сукупний знос як сума втрат його вартості під впливом усіх видів старіння.

Машини та обладнання створюють техніко-технологічну основу будь-якого підприємства, зумовлюючи значну частину його індустріального потенціалу.

Як об'єкт оцінки машини та обладнання являють собою рухоме майно (власність). На відміну від об'єктів нерухомості (будинків і споруд), вони непов'язані жорстко з землею і можуть бути переміщені (відкріпленні від нерухомості) без нанесення непоправної фізичної шкоди як самим собі, так і нерухомості.

Специфічною рисою машин та обладнання є їх різноманітність по функціональному призначенню, типам, маркам, моделям, технічними характеристикам та конструкторським рішенням. Тому приступаючи до оцінки, слід визначитися з первинним об'єктом оцінки

Пошук та ідентифікація інвентарних об'єктів проводиться за їх номерами, які є обов'язковими при постановці на баланс підприємства. До того ж на кожен інвентарний об'єкт машин та обладнання в бухгалтерії оформляється інвентарна картка, де відображені дані первинних документів. Наприклад, інформація акту прийняття чи передачі засобів праці, їх технічних паспортів, відомості про основні характеристики об'єкту, про його початкову, відновну та залишкову вартість, час виготовлення та введення в експлуатацію й інше, що необхідно для його оцінки. Крім того, визначається в якому структурному підрозділі підприємства знаходиться об'єкт та у якої матеріально відповідальної особи він стоїть на обліку.

Цілі оцінки чи причини, що зумовлюють необхідність проведення експертизи, як правило, регламентуються національним законодавством. У цілому вони виникають у сфері правовідносин між фізичними, юридичними особами та державою, пов'язаних з володінням, розповсюдженням і використанням технічних засобів.

Методичні особливості оцінки машин та обладнання. Вірогідність (достовірність) оцінки технічного потенціалу підприємства залежить від правильного вибору методів оцінки, які ґрунтуються на трьох підходах: витратному, порівняльному та дохідному.

ВИТРАТНИЙ ПІДХІД базується на принципі заміщення і при оцінці машин та обладнання передбачає розрахунок витрат на відтворення або заміщення точної копії об'єкта оцінки чи його аналога, за вирахуванням утрат від усіх видів зносу, старіння та знецінення.

Сутність витратного підходу полягає у тому, що в якості міри ринкової вартості приймаються повні витрати на відтворення (заміщення) обладнання, тобто витрати на його виготовлення і реалізацію (відпускна ціна підприємства-виробника), транспортування, встановлення, підключення та інші підготовчі роботи необхідні для початку виробничого функціонування знарядь праці.

Отримана на основі витратного підходу вартість може значно відрізнятися від її ринкового еквівалента, тому що між витратами і корисністю немає прямого зв'язку. Не зважаючи на це, даний підхід часто являється єдино можливим при оцінці машин та обладнання спеціального призначення, унікальних об'єктів, виготовлених за індивідуальним замовленням, які не мають аналогів на ринку. Використання цього підходу також виправдано у випадку обчислення податків на майно, страхуванні транспортних та інших технічних засобів, судового розподілу майна.

ПОРІВНЯЛЬНИЙ ПІДХІД ґрунтується на визначенні ринкової вартості машин та обладнання масового і серійного виробництва шляхом аналізу та порівняння цін недавніх продаж ідентичних чи аналогічних об'єктів. При виборі об'єктів порівняння, визначення відповідності їхніх основних характеристик об'єкту оцінки .

ДОХІДНИЙ ПІДХІД полягає у визначенні поточної вартості об'єкта майна як сукупності майбутніх доходів від його використання і реалізується в методах дисконтованих доходів, прямої капіталізації доходів та рівновеликого аналога.

Таким чином, можна зробити висновок, що в оцінці вартості машин та обладнання велику вагу мають фізичний, моральний знос та техніко-економічне старіння, які оцінювач в обов'язковому порядку повинен враховувати в процесі визначення вартості машин та обладнання.

Список використаних інформаційних джерел

1. Потенціал підприємства: формування та оцінка : навч. посіб. / Добикіна О. К., Рижиков В. С., Касьянюк С. В., Кокотко М. Є., Костенко Т. Д., Герасимов А. А. – Київ : Центр учбової л-ри, 2007. – 208 с.

2. Краснокутська Н. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка : навч. посіб. / Н. С. Краснокутська. – Київ : Центр навч. л-ри, 2005. – 352 с.
3. Лебедь Н. Оценка имущества и имущественных прав в Украине : монография / Н. Лебедь. – Киев, 2002.
4. Національний стандарт № 2 «Оцінка нерухомого майна» затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 28.10.2004 року № 1442.
5. Пособие по оценке бизнеса в Украине / под общей ред. Маркус Я. И. – Киев, 2003.
6. Федонін О. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка : навч. посіб. / О. С. Федонін, І. М. Рєпіна, О. І. Олексик. – 2-ге вид., без змін. – Київ : КНЕУ, 2006. – 316 с.

ПРОБЛЕМНЫЕ АСПЕКТЫ ОРГАНИЗАЦИИ ФИНАНСОВ ЖИЛИЩНО-КОММУНАЛЬНОГО ХОЗЯЙСТВА РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

О. А. Балацун, И. Ю. Мисевич, *направление подготовки «Финансы и кредит», студенты группы ФК- 41;*
Т. И. Иванова*, ст. преподаватель кафедры финансов и кредита – научный руководитель*
Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

Жилищно-коммунальное хозяйство (ЖКХ) представляет собой отрасль сферы услуг и важнейшую часть территориальной инфраструктуры, определяющую условия жизнедеятельности человека, прежде всего, комфортности жилища, его инженерное благоустройство, качество и надежность услуг транспорта, связи, бытовых и других услуг, от которых зависит состояние здоровья, качество жизни и социальный климат в населенных пунктах.

Так как ЖКХ относится к сфере услуг, рассмотрим соотношение и динамику удельных весов сферы производства и сферы услуг в ВВП Республики Беларусь (рисунок 1).

В структуре произведенного ВВП отмечается тенденция увеличения доли сферы услуг, которая в 2016 году составила 48,3 % против 47,7 % в 2015 году [1]. Однако по данному показателю Республика Беларусь значительно отстает от уровня развитых стран, на долю которых приходится около 70–80 % услуг в ВВП.

Доля предоставления коммунальных, социальных и персональных услуг в ВВП в динамике представлена на рисунке 1.

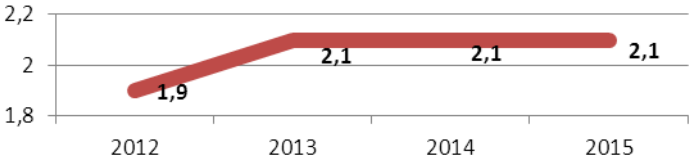

Рисунок 1 – Доля предоставления коммунальных, социальных и персональных услуг в ВВП в динамике, %

Как видно из рисунка 1, доля предоставления коммунальных, социальных и персональных услуг в ВВП увеличилась в 2015 году на 0,2 п. п. по сравнению с 2012 годом и с 2013 года имеет стабильный характер. По сравнению с другими отраслями данная отрасль занимает незначительный удельный вес предоставления услуг в ВВП.

Так как Беларусь страна с социально-ориентированной экономикой, важно рассмотреть динамику расходов консолидированного бюджета на жилищно-коммунальные услуги, представленную на рисунке 2.

При неполной окупаемости затрат предприятий ЖКХ на государственный бюджет ложится нагрузка по их поддержке. По данным рисунка 2 видно, что расходы бюджета на жилищно-коммунальные услуги и жилищное строительство в 2016 году составляют 5,6 % от общей суммы расходов консолидированного бюджета [2].

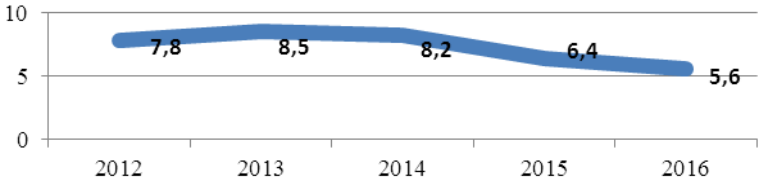

Рисунок 2 – Динамика расходов консолидированного бюджета на жилищно-коммунальные услуги и жилищное строительство за 2012–2016 гг, %

По данным рисунка 2 также видно, что расходы консолидированного бюджета на жилищно-коммунальные услуги (ЖКУ) имеют тенденцию к снижению и в 2016 году составили 5,6 %, что на 2,9 п. п.

ниже, чем в 2013 году. Данная тенденция связана, в первую очередь, с уменьшением субсидирования данной отрасли государством и постепенным переходом на полное возмещение тарифов на жилищно-коммунальные услуги населением.

К числу особенностей ЖКХ как отрасли национальной экономики, которые влияют на структуру финансов, на наш взгляд, можно отнести:

– особую социальную значимость отрасли, что усиливает необходимость государственного регулирования и контроля со стороны потребителей и предопределяет специфику ее финансирования;

– отрасль представлена в основном естественными монополиями;

– особая значимость экологического и санитарно-эпидемиологического контроля;

– необходимость гарантированного обеспечения минимума услуг независимо от платежеспособности населения;

– многообразие потребителей (граждане, их ассоциации, предприятия, бюджетные организации), что оказывает влияние на общие финансовые результаты работы предприятий коммунального хозяйства, так как тарифы по оплате услуг дифференцированы для организаций и населения;

– на многих коммунальных предприятиях процесс производства совпадает с процессом реализации;

– особенности функционирования финансов в жилищном хозяйстве проявляются и в источниках формирования основных и оборотных средств. Основные средства жилищных организаций представляют собой не средства производства, а объекты потребления, что наряду с отсутствием готовой продукции обусловливает специфику их амортизации и воспроизводства.

Как и любые другие услуги, ЖКУ требуют финансирования. С конца 2015 года белорусы погашали всего 25 % от общей стоимости коммунальных услуг, 75 % дотировало государство. С тех пор в законодательстве изменилось многое. В стране взят курс на самообслуживание. Рост тарифов – не только возможность снижения государственных затрат на ЖКУ, но и одно из условий выдачи кредита от Международного валютного фонда.

Переход планируется осуществлять поэтапно, ежегодно повышая процентную долю погашения услуг населением на 25–30 %. Так, уже

к концу 2017 года белорусы будут оплачивать 77 % затрат на услуги ЖКХ, в 2020-м цифра достигнет 100 % [3].

В формировании стратегии развития системы ЖКХ ключевое место занимает решение проблем расширенного воспроизводства жилья, рост доходов и сбережений граждан, направляемых на восстановление стоимости и замену ветхого жилья из-за его физического и морального износа. Только по мере роста долгосрочных сбережений граждан возможно поэтапное увеличение цен на услуги ЖКХ и «перекладывание» расходов по оплате их рыночной стоимости на собственников жилья.

Также можно выделить и другие финансовые проблемы в отрасли ЖКХ:

– частое повышение тарифов на услуги ЖКХ (в январе 2017 года произошло повышение тарифа на 5$, вместе с тем в сентябре 2017 года Правительство повысило тарифы еще на 8 %);

– существование перекрестного субсидирования;

– долги по оплате жилищно-коммунальных услуг мешают стабильной работе предприятий ЖКХ (просроченная задолженность юридических лиц за коммунальные услуги в 4,5 раза выше, чем по населению);

– одни из важнейших услуг для населения – отопление и подогрев воды – являются самыми дорогостоящими (около 30 % от суммы к оплате услуг ЖКХ зимой);

– существуют проблемы с качеством воды и возникает необходимость в строительстве дополнительных станций обезжелезивания;

– недостаток объема финансирования на развитие и обновление объектов коммунального хозяйства, что ведет к физическому и моральному устареванию данных объектов;

– низкая техническая и экономическая эффективность систем теплоснабжения и большие потери энергоресурсов при транспортировке и использовании тепловой энергии;

Основными направлениями совершенствования системы ЖКХ должны стать развитие конкурентной среды, в первую очередь, в обслуживании жилья и благоустройстве населенных пунктов, повышение эффективности управления системой ЖКХ и качества предоставляемых услуг, внедрение на всей территории Республики Беларусь единой информационной системы расчетов за потребление населением жилищно-коммунальных услуг.

Список использованных информационных источников

1. Беларусь в цифрах. Статистический справочник. Национальный статистический комитет Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://istmat.info/files/uploads/52872/belarus_v_cifr. (дата доступа : 10.11.2017). – Название с экрана.
2. Аналитическая информация о состоянии государственных финансов Республики Беларусь за январь – декабрь 2016 г. [Электронный ресурс] // Министерство финансов Респ. Бел. – Минск, 2016. – Режим доступа: http://www.minfin.gov.by/upload/bp/doklad/2016/ (дата доступа : 10.11.2017). – Название с экрана.
3. Белорусы будут оплачивать 100 % реальной цены ЖКУ к концу 2018 года [Электронный ресурс] // БЕЛТА – Новости Беларуси – Минск, 2016. – Режим доступа: http://www.belta.by/economics/view/belorusy-budut-oplachivat-100-realnoj-tseny-zhku-k-kontsu-2018-goda-180956-2016 (дата доступа : 10.11.2017). – Название с экрана.

ПРОБЛЕМЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ФРАНЧАЙЗИНГА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Ю. А. Бондарева, *направление подготовки «Бухгалтерский учет, анализ и аудит»*, *студентка группы Б-31;*
Е. М. Чернюк, *ст. преподаватель кафедры банковского дела, анализа и аудита – научный руководитель*
Белорусский торгово-экономический университет потребительской кооперации, г. Гомель, Республика Беларусь

В современных условиях развития экономики имеют место проблемы устойчивости предпринимательской деятельности, образования и ведения бизнеса. Одним из путей решения проблемы является использование франчайзинга.

В соответствии со статьей 910 «Договор комплексной предпринимательской лицензии (франчайзинга)» Гражданского кодекса Республики Беларусь, по договору комплексной предпринимательской лицензии (франчайзинга) одна сторона (правообладатель) обязуется предоставить другой стороне (пользователю) за вознаграждение на определенный в договоре франчайзинга срок либо без указания срока комплекс исключительных прав (лицензионный комплекс), включающий право использования фирменного наименования правообладателя и нераскрытой информации, в том числе секретов производства (ноу-хау), а также других объектов интеллектуальной собственности (то-

варного знака, знака обслуживания и т. п.), предусмотренных договором франчайзинга, для использования в предпринимательской деятельности пользователя [1].

В настоящее время в Республике Беларусь активно развивается малый бизнес посредством формирования различных сетевых структур. В свое время, франчайзинг является сетевой структурой работы организаций. Он позволяет минимизировать отрицательное влияние ряда факторов, сдерживающих развитие малого бизнеса в национальной экономике. К ним относятся:

1. Отсутствие у большей части населения страны достаточного для развития бизнеса объема накопленных денежных средств, недоступность внешних источников финансирования.

2. Отсутствие у большинства граждан четкой концепции понимания бизнеса и, как следствие, страх перед потенциальной возможностью потерять вложенные средства, нежелание рисковать.

3. Недостаточно развитая система информационной поддержки предпринимателей, отсутствие доступных широким слоям общества образовательных программ о малом бизнесе.

Термин «франчайзинг» впервые был применен в 1998 году в Гражданском кодексе Республики Беларусь, однако па практике правовая основа для развития франчайзинга в Беларуси было создана только в 2004 году. Первый договор франчайзинга был зарегистрирован в 2006 году, а первым франчайзером стало ООО»НТС» – крупнейший белорусский ритейлер, развивающий сеть универсамов «Родная сторона». В 2011 г., в Беларуси появилась Ассоциация франчайзеров «Белфранчайзинг», которая ставит своей целью популяризацию и распространение отношений франчайзинга, формирование стандартов франчайзинга и контроль их соблюдения, защита прав и интересов игроков субъектов франчайзинговых отношений в Беларуси.

Основными задачами Ассоциации являются:

1. Развивать рынок франчайзинга, расширять и совершенствовать сферы его применения.

2. Укреплять деловую репутацию и имидж членов Ассоциации.

3. Развивать профессиональный и творческий потенциал специалистов всех уровней, работающих в области бизнеса с применением методов франчайзинга.

4. Развивать программы профессиональной подготовки специалистов.

На территории Беларуси распространены иностранные франшизы, такие как сеть ресторанов «Иль Патио», «Фрайдис», сеть пироговых «Штолле», гостиница Crownplaza. Примером белорусских франчайзинговых сетей могут быть сеть универсамов «Родная сторона», сеть магазинов «Мілавіца», магазины «Оранжевый верблюд» и Serge. McDonald`s в Беларуси не является франшизой, так как напрямую принадлежит McDonald's Corporation [2].

Особенностью франчайзинга в Беларуси является то, что большинство франшиз реализуется в области розничной торговли, а не в общественном питании, как в других странах.

Франчайзинг в Республике Беларусь находится на невысоком уровне развития. Причинами низкого уровня развития франчайзинга в Беларуси являются:

1. Регулирование франчайзинга множеством нормативных правовых актов и отсутствие отдельного закона о франчайзинге.
2. Значительные финансовые и временные расходы на оформление франчайзиновых отношений, связанные с необходимостью регистрации договора в Национальном центре интеллектуальной собственности Республики Беларусь и уплаты государственной пошлины.
3. Недоступность кредитных ресурсов для франчайзинга.

По нашему мнению, для дальнейшего продвижения данной сферы необходимо осуществить следующие мероприятия:

1. Совершенствование нормативно-правовой базы в этом направлении: издание Закона Республики Беларусь «О франчайзинге» для детального регулирования правоотношений франчайзинга.
2. Государственная поддержка: требуется создание специальных организаций, которые оказывали бы поддержку начинающим предпринимателям, помогали с выбором франшизы и франчайзера, помогали найти правильную стратегию развития, а также информировали население о возможностях и особенностях данного вида деятельности.
4. Кредитная поддержка начинающих предпринимателей (в рамках специальной государственной программы и льготных кредитов).
5. Дополнительное образование заинтересованных лиц (проведение семинаров, тренингов, выставок с участием зарубежных компаний, издание специализированных пособий, введение курса лекций данной тематики в университетах).

На основании проведенного анализа, можно сделать вывод, что франчайзинг как форма предпринимательской деятельности в Респуб-

лике Беларусь находится на стадии развития и имеет значительные перспективы для использования различными предпринимательскими структурами.

Список использованных информационных источников

1. Гражданский кодекс Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://kodeksy-by.com/grazhdanskij_kodeks_rb/910.htm (дата доступа : 08.11.2017). – Название с экрана.
2. Ассоциация франчайзеров и франчайзи «Белфранчайзинг» [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://belfranchising.by/katalog-franshiz/ (дата доступа : 08.11.2017). – Название с экрана.

ДЕНЕЖНО-КРЕДИТНАЯ ПОЛИТИКА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ. ПЕРСПЕКТИВЫ ИНФЛЯЦИОННОГО ТАРГЕТИРОВАНИЯ

К. А. Будкевич, *направление подготовки «Финансы и кредит», студентка группы 15Ф-2;*
Ю. И. Лопух, *ассистент кафедры «Банковское дело», ассистент – научный руководитель*
Полесский государственный университет, г. Пинск, Республика Беларусь

Денежно-кредитная политика – важный элемент государственной экономической политики, который должен содействовать устойчивому развитию страны, поэтому ей уделяется большое внимание в Республике Беларусь. В последние несколько лет монетарная политика направлена на поддержание ценовой стабильности через ограничение инфляционных процессов. Уровень инфляции составил в 2012 г. – 21,8 %, в 2013 г. – 16,5 %, в 2014 г. – 16,2 %, в 2015 г. – 12 %, в 2016 г. – 10,6 %.

Монетрная политика в 2014 году определялась влиянием внешних факторов на развитие экономики. Так, снижение темпов экономического роста в странах-партнёрах оказало негативное влияние на состояние белорусской экономики. Поскольку в ноябре 2014 г. наблюдался чистый спрос на иностранную валюту, то Национальный банк совместно с Правительством принял меры реагирования. Коррекция обменного курса белорусского рубля в конце 2014–начале 2015 гг. явилась одним из инструментов в совокупности мер, которые носили временный характер. Были повышены процентные ставки в экономике,

усилено регулирование валютного рынка [1, с. 6] Таким образом, в 2014 году монетарная политика была направлена на поддержание ценовой стабильности в экономике как основы для экономического роста и сбалансированного развития экономики страны.

2015 год стал годом перехода к новым подходам реализации ДКП, в основу которой были положены преимущественно рыночные принципы [2, с. 3]. Национальный банк перешёл к режиму монетарного таргетирования, в основе которого для достижения цели по инфляции выступает контроль за денежным предложением. Промежуточным ориентиром выступает количественный прирост широкой денежной массы как показатель, имеющий устойчивую взаимосвязь с динамикой цен. В качестве операционного ориентира определен уровень рублевой денежной базы. По итогам 2015 года прирост промежуточного ориентира монетарной политики – средней широкой денежной массы – составил почти 41 % [3].

В 2016 году Национальный банк сохранил подходы к проведению денежно-кредитной политики. Главной целью было сдерживание инфляции при одновременном сбалансированном управлении внешним долгом и наращивании золотовалютных резервов. Была достигнута цель по инфляции: её фактическое значение составило 10,6 % при прогнозе в 12 %. Достижение этой цели было обеспечено за счёт контроля за денежным предложением со стороны НБ наряду с работой Правительства по снижению себестоимости продукции.

Основной целью монетарной политики в 2017 г. является снижение инфляции до 9 %. К 2020 году планируется достичь уровня инфляции 5 %. Цель может быть достигнута при переходе к режиму инфляционного таргетирования. Режим инфляционного таргетирования предполагает проведение денежно-кредитной политики, ориентированной на достижение целевого уровня инфляции. При таком режиме центральный банк устанавливает определенную цель по инфляции и реализует монетарную политику таким образом, чтобы выполнить эту цель. Основным рычагом воздействия здесь выступает процентная ставка. Можно выделить следующие элементы, применяемые к инфляционному таргетированию:

- информация о целях и действиях ЦБ является открытой, в результате чего экономические субъекты могут верно формировать свои ожидания, что способствует и достижению цели;
- прозрачность проводимых операций;

- использование различной информации и прогнозов, необходимой для проведения эффективной ДКП.

Для возможности перехода к режиму инфляционного таргетирования в Беларуси сделано следующее:

- на законодательном уровне закреплена ценовая стабильность в качестве главной цели монетарной политики;
- повышение доверия к белорусскому рублю путём снижения процентных ставок по вкладам в иностранной валюте и повышение ставок по рублёвым вкладам. С 16 сентября 2015 г. Национальный банк сократил использование иностранной валюты в расчетах юридических лиц и населения. Также с 1 января 2016 года минимальный уставный капитал для банков устанавливается в белорусских рублях. С 1 марта 2015 г. прекращено использование иностранной валюты в расчетах между юридическими и физическими лицами на территории Республики Беларусь при осуществлении страховой и туристической деятельности, реализации топлива.

При осуществлении режима ИТ Национальный банк должен иметь техническую возможность прогнозировать или моделировать экономику с помощью различных прогнозов, моделей, уравнений и др. Одни из них НБ должен применять для прогнозирования на краткосрочный период, а другие – на перспективу. Ещё одним важным моментом внедрения инфляционного таргетирования является то, что инфляция должна быть вызвана монетарными факторами.

Для того, чтобы режим таргетирования смог заработать в Беларуси необходимо:

1. перейти на гибкий обменный курс, чтобы не возникало конфликта между целями монетарной политики;
2. следует отказаться от административного регулирования цен на многие товары и услуги;
3. необходимо максимально сократить кредитование в рамках государственных программ. Высокий спрос на кредиты со стороны предприятий обусловлен недостаточностью ресурсов вследствие роста складских запасов;
4. перед переходом к таргетированию снизить инфляцию до 10 % [5, с. 118].

Мировой опыт свидетельствует, что инфляционное таргетирование помогает добиться определённых успехов в управлении инфляцией, создать условия для экономического роста и оперативно реагировать на инфляционные факторы.

Список использованных информационных источников

1. Калечиц С. В. Итоги выполнения Основных направлений денежно-кредитной политики Республики Беларусь за 2014 г. и задачи банковской системы по их реализации в 2015 г. / С. В. Калечиц // Банкаўскі веснік. – 2015. – № 2. – С. 3–10.
2. Калечиц С. В. Итоги выполнения Основных направлений денежно-кредитной политики Республики Беларусь за 2015 г. и задачи банковской системы по их реализации в 2016 г. / С. В. Калечиц // Банкаўскі веснік. – 2016. – № 2. – С. 3–10.
3. Национальный интернет-портал Республики Беларусь [Электронный ресурс] / Национальый банк Республики Беларусь. – Режим доступа: http://www.nbrb.by. (дата доступа : 15.11.2017). – Название с экрана.
4. Экономическая мозаика. Выпуск 2 : материалы по результатам научно-исследовательской работы студентов под руководством преподавателей кафедры экономической теории УО «Белорусский государственный экономический университет», г. Минск 2016. – 268 с.

ОКРЕМІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНКИ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ПІДПРИЄМСТВА У ВІТЧИЗНЯНІЙ І ЗАРУБІЖНІЙ ПРАКТИЦІ

Н. А. Вакулін, *студент групи ФК м-51(Ж);*
Н. С. Педченко, *д. е. н., професор – науковий керівник*
Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава, Україна

Виходячи з нестабільної економічної ситуацію нашої країни, серед інших важливих питань постає питання ефективного управління сталим розвитком економіки. Важливо як найшвидше сформувати єдину систему на макро та мікрорівнях аналітичних індикаторів фінансової стійкості, для ранньої діагностики можливого банкрутства. Постає необхідність використання інструментарію, який органічно поєднує методи для вирішення економічних проблем з метою отримання кількісних оцінок і моделей у процесі прийняття управлінських рішень. Тому дуже важливо вчасно та якісно уміти провести діагностику фінансової стійкості суб'єкта господарювання.

Метою даної роботи є проаналізувати різні підходи до оцінювання фінансової стійкості підприємства у вітчизняній і зарубіжній практиці.

Фінансова стійкість – це спроможність підприємства здійснювати власну діяльність та розвиватися, забезпечувати рівновагу між власни-

ми активами та пасивами як у зовнішньому середовищі так і внутрішньому, які постійно змінюються; а це гарантує його стабільну платоспроможність та інвестиційну привабливість.

Оскільки не існує чіткого визначення фінансової стійкості то і відсутній єдиний підхід до визначення і аналізу її показників. В різних джерелах економічної літератури наводяться різні підходи та методи для оцінювання фінансової стійкості. З погляду одних вчених – це довготривала платоспроможність, а з погляду інших – раціональна структура та склад оборотних активів і їх ефективне використання. На наш погляд до визначення фінансової стійкості підприємства потрібно підходити комплексно, застосовуючи різні методики.

Характеризуючи фінансову стійкість суб'єкта господарювання, проводять аналіз як абсолютних, так і відносних показників. За методикою Шеремета А. Д. та Сайфуліна А. С. аналізуються абсолютні показники, знаходиться тип фінансової стійкості. Для цього використовують три компоненти: власний капітал; довготривалий капітал; загальний обсяг капіталу підприємства вартості запасу і витрат [1].

Можливість суб'єкта господарювання в повному обсязі виконати свої зобов'язання перед бюджетом, розраховуватися з постачальниками, кредиторами і працівникам забезпечена фінансовою стійкістю підприємства.

Оцінка рівня платоспроможності підприємства, аналіз складу і розміщення активів господарства, дослідження динаміки і структури джерел фінансових ресурсів, визначення рівня забезпечення власними оборотними коштами, аналіз кредиторської і дебіторської заборгованості являються основними завданнями аналізу рівня фінансової стійкості підприємства.

В залежності від наведеного вище розрізняють чотири типи фінансової стійкості, а саме:

– абсолютна стійкість – запаси забезпечуються власними обіговими коштами, що гарантує платоспроможність підприємства;

– нормальна стійкість – до забезпечення додаються довготривалі кредити та позики, що також гарантує платоспроможність;

– нестійкий фінансовий стан – платоспроможність порушена, але є можливість її відновити за рахунок залучення короткотривалих позик та кредитів;

– кризовий фінансовий стан – для забезпечення запасів не вистачає джерел їх формування, можливе банкрутство [3].

Аналіз відносних показників фінансової стійкості є другим рівнем аналізу, для цього обчислюються різні коефіцієнти фінансової стійкості: коефіцієнт фінансової незалежності ($К_{фн}$), коефіцієнт позикового капіталу ($К_{пк}$), коефіцієнт фінансової залежності ($К_{фз}$), коефіцієнт концентрації поточної заборгованості ($К_{пз}$), коефіцієнт фінансової стійкості (забезпечення загальної заборгованості власним капіталом) ($К_{фс}$), коефіцієнт фінансового левериджу(фінансового ризику) ($К_{фл}$), коефіцієнт забезпечення запасів власним капіталом ($К_{зз}$), коефіцієнт маневровості оборотних активів ($К_{ма}$), коефіцієнт маневровості власного капіталу ($К_{мвк}$), коефіцієнт маневровості позикового капіталу ($К_{мпк}$) [2]. Погоджуючись з існуючими підходами, що при такому аналізі важливо проводити порівняння фактичного рівня показників з їх нормативними значеннями.

На нашу думку, для якісного визначення фінансової стійкості підприємства доцільно застосовувати не один метод, а декілька в комплексі.

Вважається, що аналіз стану фінансової стійкості суб'єкта господарювання потрібно здійснювати за такими напрямками:

– розрахунок кількісних та якісних показників фінансової стійкості підприємства;

– визначення тенденцій зміни розрахункових показників фінансової стійкості підприємства (просторово-частковий аналіз);

– порівняння окремих розрахункових показників, що характеризують фінансову стійкість, із рекомендованими нормативними показниками;

– оцінка фінансової стійкості підприємства на момент і в середньому за період з урахування впливу чинників;

– аналіз та оцінка перспектив розвитку підприємства на базі проведення прогнозного аналізу фінансових коефіцієнтів [4].

На мою думку, методики оцінювання фінансової стійкості підприємства у нашій державі дуже змінилися. За радянських часів теорія і практика не використовували поняття «фінансова стійкість», а спиралась на необхідність підтримки «правильного поєднання власних і позикових коштів» [6]. У ті часи держава, створюючи підприємство, надавала в його розпорядження і закріплювала за ним у формі статутного фонду частину державного майна у вигляді основних і оборотних коштів. Виділення власних оборотних коштів для підприємств мало умовних характер, всі їхні кошти належали державі. Збереження

власних оборотних коштів являлось основним критерієм оцінки фінансового стану підприємств.

У зарубіжній практиці частіше користуються поняттями: «фінансова залежність», «гранично допустима частка позикових коштів», «фінансовий левередж», «структура капіталу». Отже, оцінюючи фінансову стійкість виходять з величини гранично допустимої частки позикових коштів: «Коли фірма бере гроші в борг, вона обіцяє зробити серія фінансових платежів. Оскільки акціонери отримують те, що залишається після виплат позикодавцями, кажуть, що борг призводить до виникнення фінансової залежності (фінансового левериджу)» [6].

Підтримуючи точку зору науковців, що виходячи з складних фінансово-економічних умов підприємствам необхідно вживати ряд заходів для стабілізації їх фінансово-господарської діяльності:

– проводити аналіз показників фінансового стану підприємства та постійний моніторинг враховуючи галузеві особливості;

– податкове та фінансове законодавство стабілізувати та удосконалити;

– для підприємств сільського господарського сектору надати можливість використовувати пільгові кредити;

– для підвищення аналітичних можливостей та реальності оцінки майна удосконалювати методично-інформаційне забезпечення аналізу та форми фінансової звітності;

– адаптувати іноземні методики аналізу фінансового стану до практики підприємств національного господарства;

– використовувати ретроспективний та перспективний аналізи фінансового стану користуючись прогнозованими формами фінансової звітності.

Список використаних інформаційних джерел

1. Негашев Е. В. Методика финансового анализа деятельности коммерческих организаций [Текст] / Е. В. Негашев, А. Д. Шеремет. – Москва : Финансы и статистика, 2013. – 134 с.
2. Базилінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика : навч.-метод. посіб. [Текст] / О. Я. Базилінська. – Київ : Центр учбової лі-ри, 2014. – 328 с.
3. Філімоненков О. Фінанси підприємств : навч. посіб. / О. Філімоненков. – Київ : Вид-во «Ніка-Центр», 2002. – 359 с.
4. Донченко Т. В. Теоретичні основи формування механізму управління фінансовою стійкість підприємства [Текст] / Т. В. Донченко

// Вісник Хмельницького національного університету. – 2010 р. – № 1. – Т. 1. – С. 23–27.
5. Біла О. Г. Фінансове планування і фінансова стабільність підприємства / О. Г. Біла // Фінанси України. – 2015. – № 4. – С. 113.
6. Лащенко О. Ю. Управління фінансовою стійкістю підприємства [Електронний ресурс] / О. Ю. Лащенко, В. В. Якименко // Проблеми системного підходу в економіці. – 2010. – № 2. – Режим доступу: [http://www.nbuv.gov.ua/ejournals/PSPE/2010_2/Laschenko_210.htm]. – Назва з екрана.

РАЗВИТИЕ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ЛИЗИНГОВЫХ КОМПАНИЙ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

В. И. Гарбацевич, В. С. Федоренков, *направление подготовки «Финансы и кредит», студенты группы 15Ф-2;*
Т. В. Новик, *ст. преподаватель кафедры банковского дела – научный руководитель*
Полесский государственный университет,
г. Пинск, Республика Беларусь

В настоящее время субъекты хозяйствования Республики Беларусь нуждаются в обновлении основных средств: удельный вес накопленной амортизации в первоначальной стоимости основных средств организаций в 2016 г. составил 40,8 %, в то время как в 2015 г. данный показатель был равен 41,6 %. Большинство отечественных предприятий не имеет возможности самостоятельно обновить основные фонды или внедрять передовые технологии без привлечения внешних источников ресурсов, в результате чего они не способны производить конкурентоспособную продукцию и выйти на мировой рынок. Выходом из сложившейся ситуации может стать лизинг.

Лизинг – это вид предпринимательской деятельности, направленный на инвестирование временно свободных или привлеченных финансовых средств, когда по договору финансовой аренды арендодатель обязуется приобрести в собственность указанное арендатором имущество у определенного продавца и предоставить это имущество арендатору за плату во временное владение для предпринимательских целей [1, с. 75].

Лизингодателями выступают лизинговые компании – субъекты хозяйствования, деятельность которых соответствует требованиям, предъявляемым Указом Президента Республики Беларусь от 25 фев-

раля 2014 г. № 99 «О вопросах регулирования лизинговой деятельности», иным нормативно-правовым актам. В соответствии с действующим законодательством Национальный банк наделен полномочиями по регулированию лизинговой деятельности.

По состоянию на 01.01.2017 в Республике Беларусь лизинговую деятельность осуществляют 92 организации. При этом количество лизинговых компаний, включенных в реестр лизинговых организаций, с каждым годом увеличивается: на 01.01.2015 г. количество данных организаций составляло 44, на 01.01.2016 – 84, то есть произошло их увеличение почти в 2 раза. Первоначальный рост данных организаций был обусловлен привлекательностью лизинговой деятельности, ее становлением, развитием и перспективностью. Однако из-за насыщенности рынка, сокращения спроса на услуги, высокой стоимости кредитных ресурсов и инвестиционных рисков, изменения законодательства в области валютного регулирования и контроля, высокого уровня налогообложения за 2016 г. было зарегистрировано всего лишь 8 организаций [2].

Ассоциация лизингодателей Республики Беларусь ежегодно составляет рейтинг лизинговых компаний на основе анализа их деятельности и проводит оценку эффективности лизинговой деятельности. Для этого производится расчет общей эффективности использования вовлеченных в бизнес активов и показатели, характеризующие динамику роста бизнеса лизинговых компаний (таблица 1).

Таблица 1 – Показатели эффективности деятельности лидеров рынка лизинговых услуг Республики Беларусь за 2016 г.

Показатели	Сумма новых договоров лизинга, тыс. руб.	Коэффициент рентабельности активов, %	Коэффициент рентабельности капитала, %	Темп роста бизнеса	Темп роста объема нового бизнеса
ОАО «Промагролизинг»	239 418,4	1,48	10,0	1,500	1,32
ООО «АСБ Лизинг»	132 202,2	0,49	31,5	1,274	0,44
«Райффайзен-Лизинг»	181 756,1	0,45	9,3	1,520	1,09
СООО «РЕСО-Бел Лизинг»	68 226,3	2,50	54,1	1,272	0,92
ЗАО «ГЛОБАЛ лизинг»	69 282,8	0,31	67,3	2,486	17,88

Источник: [3].

Наиболее динамично развивающейся компанией в 2016 г. была ЗАО «ГЛОБАЛ лизинг», коэффициент темпа роста бизнеса и темпа роста объема нового бизнеса которой был выше 2.

Учитывая существенную разницу в размерах лизинговых портфелей участников рейтинга при проведении сравнительного анализа в целом по рынку за несколько отчетных периодов, сравниваются коэффициенты темпа роста бизнеса, определенные исходя из суммарных данных по совокупному лизинговому портфелю за соответствующий период [3].

При рассмотрении эффективности функционирования лизинговых компаний можно сделать вывод о том, что рынок лизинга в Республике Беларусь постоянно претерпевает изменения. В лизинговом бизнесе идёт жёсткая конкуренция. В лидеры выходят те компании, деятельность которых практически не зависит от внешнего влияния и помощи, которые способны сами себя обеспечить и правильно организовать деятельность. Лизинговым компаниям Беларуси необходимо стратегически ориентироваться не только на уже существующие, традиционные виды операций по лизингу, но и искать новые направления сбыта лизинговых услуг с учётом индивидуальных условий бизнеса клиентов. Для этого необходимо изучать состояние и динамику рынков, на которых работают лизингополучатели и разрабатывать для них специальные клиентоориентированные узкопрофильные программы воспроизводства основных фондов.

Для решения данных проблем необходимо реализовать следующие направления развития лизинга в Республике Беларусь:

1. Использование лизинговых сделок между крупными предприятиями и предприятиями малого бизнеса, у которых чаще всего не имеется собственных средств;

2. Использование возможностей международного лизинга с привлечением крупнейших европейских предприятий. Для этого необходимо создать схему страхования лизинговых сделок;

3. Стимулирование лизинга путем введения налоговых и амортизационных льгот;

4. Создание Единого информационного лизингового центра, который мог бы информировать о лизингодателях и лизингополучателях.

Таким образом, для успешного развития лизинговых компаний в Республике Беларусь необходимо предпринять мероприятия по адаптации национального законодательства к международным стандартам,

расширять сферу лизинговых услуг, усилить специализацию лизинговых компаний. Применение указанных мер будет способствовать повышению эффективности осуществления лизинговыми компаниями сделок и активизации инвестиционной деятельности.

Список использованных информационных источников

1. Лизинг: основы теории и практики : учеб. пособие / В. А. Шабашев, Е. А. Федулова, А. В. Кошкин ; под ред. Г. П. Подшиваленко. – Москва : КНОРУС, 2008. – 192 с.
2. Национальный банк Республики Беларусь [Электронный ресурс] / Сведения о лизинговых организациях, включенных в реестр лизинговых организаций. – Режим доступа: https://www.nbrb.by/finsector/leasing/Register/ (дата доступа : 10.11.2017). – Название с экрана.
3. Белорусский рынок лизинга. Обзор 2015 г. / С. В. Шиманович, А. И. Цыбулько. – Минск : Международный университет «МИТСО», 2017. – 80 с.

КОРПОРАТИВНЫЕ ОБЛИГАЦИИ НА ФОНДОВОМ РЫНКЕ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Голод Ю. В., Купорева Е. М., *направление подготовки «Финансы и кредит», студенты группы 15Ф-2;*
Давыдова Н. Л., *доцент кафедры банковского дела, к. э. н., доцент – научный руководитель*
Полесский государственный университет, г. Пинск, Республика Беларусь

Рынок корпоративных ценных бумаг как один из сегментов финансовой системы является неотъемлемым элементом жизнеспособной рыночной экономики. Республика Беларусь, осуществляющая рыночные преобразования, переживает период становления рынка корпоративных ценных бумаг. Однако для белорусских предприятий рынок корпоративных облигаций пока не стал полноценным источником привлечения средств: большинство предприятий полагаются на собственные ресурсы или привлекают денежные средства в виде банковских кредитов. Тем не менее, рынок корпоративных ценных бумаг уже в ближайшее время потенциально может стать важнейшим источником инвестиционных ресурсов для белорусских предприятий.

Рынок ценных бумаг, а вместе с ним и сегмент корпоративных облигаций в Республике Беларусь в последние годы развивается доста-

точно активно. Этому способствуют меры государства по стимулированию долгосрочных инвестиций, а также повышение финансовой грамотности населения. Постепенно белорусские компании раскрывают потенциал корпоративных облигаций как дополнительного инструмента заимствований и применяют его на практике [1].

Корпоративные облигации – это финансовый инструмент, с помощью которого юридическое лицо может привлечь денежные средства с целью расширения сферы бизнеса и получения дополнительной прибыли. Эмитент, который выпускает корпоративные ценные бумаги, сохраняет полный контроль над компанией без реструктуризации собственности, инвестор получает прибыль по приобретенным облигациям, потеря дохода возможна лишь в случае банкротства предприятия.

Российское агентство **Cbonds уже не первый год размещает на своем официальном сайте рейтинг организаторов эмиссий корпоративных облигаций разных стран, среди которых присутствуют резиденты Республики Беларусь.**

В рейтинге представлено 13 организаторов эмиссий, совокупно разместивших облигации в 2015 году на внутреннем рынке Беларуси на сумму 1,17 млрд. долларов. *ОАО «АСБ Беларусбанк»/»АСБ Брокер» занял первое место, разместив в качестве посредника облигаций на сумму 0,648 млрд долларов, что составляет 55,35 % доли рынка. На втором находится ОАО «Белагропромбанк» с рыночной долей 14,64 %, сумма размещения составила 0,17 млрд долларов. На третьем месте – «Банк развития Республики Беларусь», который разместил 0,115 млрд долларов, рыночная доля 9,86 % [2].*

В 2016 году количество организаторов эмиссий корпоративных облигаций сократилось на 2 института. Однако объем размещенных облигаций увеличилась до 1,5 млрд. долларов США.

Тройка лидеров осталась неизменной. *Первое место удерживает группа ОАО «АСБ Беларусбанк»/»АСБ Брокер» с результатом 0,94 млрд долларов, рыночная доля 61,67 %. На втором месте попрежнему «Белагропромбанк» с рыночной долей 17,45 %, это 0,27 млрд долларов. На третьем месте «Банк развития Республики Беларусь» с результатом 0,13 млрд долларов, рыночная доля 8,60 % [3].*

На начало 2017 года Министерство финансов Республики Беларусь существенно упростило порядок эмиссии корпоративных облигаций: прибыльные предприятия могут выпускать их, в том числе для физических лиц, без обеспечения. С начала этого года уже произошло

несколько успешных размещений: ООО «Фабрика Ромакс» (торговая марка «Остров чистоты»), медицинский центр «Лодэ», ЗАО «Евроопт». С другой стороны, проводимая Национальным банком политика создает предпосылки для роста спроса населения на финансовые инструменты, в большинстве случаев предоставляющие более высокий уровень доходности. Физические лица, инвестируя в корпоративные облигации, имеют возможность получить доход больше, чем по банковским депозитам или облигациям [4].

В современных развитых странах облигации составляют до 65 % общих объемов эмиссий корпоративных ценных бумаг, т. е. на развитых финансовых рынках корпоративные облигации являются одним из наиболее эффективных инструментов долгосрочного финансирования предприятий. Облигационные займы достаточно часто используются субъектами хозяйствования в качестве способа привлечения денежных средств (в Республике Беларусь активизация рынка корпоративных облигаций связана с действием Указа Президента Республики Беларусь от 03.03.2016 № 85 «О налогообложении отдельных доходов»). К проблемам функционирования рынка относятся: отсутствие опыта работы предприятий с корпоративными облигациями, излишняя сложность процедуры регистрации эмиссии и длительность предварительных мероприятий, необходимых для размещения новых бумаг, слабое освещение возможностей фондового рынка средствами массовой информации.

В заключении следует отметить, что в развитии рынка корпоративных ценных бумаг заинтересовано не только государство, но белорусские предприятия. Развитие рынка, со стороны правительства, поддерживается изданием нормативно-правовых актов, а со стороны эмитентов – интересными, не только с точки зрения ставки, но и гибкости инструментов, условиями. Таким образом, можно сказать, что корпоративные облигации составляют неплохую конкуренцию другим видам привлечения капитала. С их помощью экономика страны выходит на новый уровень за счет эффективного размещения временно свободных денежных средств.

Список использованных информационных источников

1. Банки и финансы [Электронный ресурс] // Министерство финансов Республики Беларусь. – Режим доступа: http://www.minfin.gov.by/upload/depcen/smi/2016_1_ek.pdf (дата доступа : 03.04.2017 г.). – Название с экрана.

2. Рынок внутренних и международных облигаций. Еврооблигации [Электронный ресурс] // Рэнкинг организаторов облигаций Беларуси, 2015. – Режим доступа: http://cbonds.ru/rankings/item/359 (дата доступа : 04.04.2017 г.). – Название с экрана.
3. Рынок внутренних и международных облигаций. Еврооблигации [Электронный ресурс] // Рэнкинг организаторов облигаций Беларуси, 2016. – Режим доступа: http://cbonds.ru/rankings/item/391 (дата доступа : 04.04.2017 г.). – Название с экрана.
4. Предприятия стали выпускать больше облигаций для физлиц [Электронный ресурс] // Белорусский экономический информационный портал. – Режим доступа: https://myfin.by/stati/view/8043-ozhivlenie-vidno-yavnoe-specialist-belarusbanka-o-rynke-obligacij (дата доступа : 04.04.2017 г.). – Название с экрана.

ТЕНДЕНЦИИ И НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ ПОТРЕБИТЕЛЬСКОЙ КООПЕРАЦИИ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Я. М. Домосканова, А. Коваленко, *направление подготовки «Финансы и кредит», студентки группы Ф-41;*
Т. И. Иванова, *ст. преподаватель кафедры «Финансы и кредит» – научный руководитель*
Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

Потребительская кооперация представляет значительную часть экономического потенциала Республики Беларусь, является основной системой, обеспечивающей торговое обслуживание сельского населения. В настоящее время система потребительской кооперации объединяет около 700 тыс. членов – пайщиков, обеспечивает занятость свыше 86 тыс. человек, обслуживает 3,5 млн человек, или 36,6 % населения страны, в том числе все сельское население республики [1].

Основу потребительской кооперации в настоящее время составляют 93 районных потребительских общества, объединенных в 5 областных союзов и Гродненское областное потребительское общество.

На 1 января 2016 г. в Республике Беларусь насчитывалось 3 330 потребительских кооперативов, при этом уже на 1 января 2017 г. их число составило 3 517, увеличившись на 187 кооперативов или на 5,6 % [2].

Наибольший удельный вес в структуре потребительской кооперации занимает торговля, которая составляется 75 %, а наименьший –

транспорт (2 %). Что же касается других отраслей, то доля заготовок в структуре кооперации составляет 5 %, общественное питание – 8 %, промышленность – 7 %, а другие виды деятельности занимают 3 % [1].

За исследуемый период наблюдается отрицательная тенденция снижения удельного веса розничного товарооборота потребительской кооперации в общем товарообороте организаций торговли Республики Беларусь. Удельный вес розничного товарооборота организаций потребительской кооперации в общем объеме товарооборота организаций торговли Республики Беларусь в 2015 г. составил 8,4 % и снизился по сравнению с 2005 г. на 6,9 п.п. [2].

Снижение удельного веса розничного товарооборота потребительской кооперации в общем товарообороте организаций торговли Республики Беларусь вызвано как субъективными, так и объективными причинами. Большое число магазинов расположены в населенных пунктах с численностью жителей до 100 чел. Кроме того, следует отметить снижение численности сельского населения, его низкую покупательскую способность, недостаточный объем и низкую эффективность использования инвестиций, развитие конкуренции. Сложным остается финансовое состояние отдельных организаций. Недостаток собственных оборотных средств организаций потребительской кооперации компенсируют кредитами банков, что вызывает увеличение расходов и негативно сказывается на прибыли.

Таким образом, потребительская кооперация, являясь многоотраслевой хозяйственной организацией, обслуживает более 35 % населения Республики Беларусь, из которого 64,2 % являются сельскими жителями. Розничная торговля Белкоопсоюза формирует 7,91 % розничного товарооборота Республики Беларусь. В последние пять лет сложилась устойчивая тенденция снижения этого показателя. Розничный товарооборот общественного питания потребительской кооперации занимает 15,7 % в товарообороте Республики Беларусь. Практически по всем производимым видам продукции снизилась доля рынка, занимаемая промышленностью потребительской кооперации. По восьми из пятнадцати видов сельскохозяйственной продукции и сырья, закупаемых у населения, получено снижение объемов закупок. Таким образом, оценка развития основных отраслей потребительской кооперации показывает, что Белкоопсоюз постепенно теряет свою долю рынка и снижает индикаторы финансового состояния.

В связи с тем, что способности организации являются субъективной компонентой экономического потенциала, то их диагностику, на

наш взгляд, можно провести через уровень достигнутых промежуточных и конечных результатов ее деятельности.

Проблема снижения производства товаров в потребительской кооперации Республики Беларусь объясняется рядом причин:

– ростом конкуренции со стороны частного сектора экономики;

– снижением численности населения, обслуживаемого потребительской кооперацией, и его реальных доходов;

– падением спроса на ряд видов продукции и товаров;

– старением материально-технической базы по выпуску продукции и отсутствием возможностей по ее обновлению из-за ухудшения финансового положения.

Для организаций потребительской кооперации в целях улучшения их финансово-хозяйственной деятельности предлагается:

1) Использовать взаимозачеты дебиторской и кредиторской задолженности.

2) Осуществлять факторинговые операции, при которых выкупается краткосрочная дебиторская задолженность факторинговой компанией. Клиенту выплачивается 75−90 % стоимости требований. После оплаты продукции покупателем факторинговая компания доплачивает остаток суммы поставщику, удерживая процент с него за предоставленный кредит и комиссионные платежи за оказанные услуги. Выгода для производителя в данном случае очевидна, так как у него появляются свободные денежные средства и устраняется проблема взыскания собственных средств у дебитора.

В результате реализации намеченных мероприятий будет обеспечен экономический эффект, который будет заключаться в повышении эффективности торговой отрасли в целом и торговых организаций (райпо) за счет роста объемов деятельности и прибыли.

Список использованных информационных источников

1. Официальный сайт Белкоопсоюза [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://bks.gov.by (дата доступа : 05. 10. 2017). – Название с экрана.
2. Официальный сайт Национального статистического комитета Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.belstat.gov.by (дата доступа : 10. 10. 2017). – Название с экрана.
3. Основные показатели хозяйственно-финансовой деятельности потребительской кооперации Республики Беларусь за 2015 год. – Минск : Белкоопсоюз, 2016. – 34 с.

ДЕВАЛЬВАЦІЯ ГРИВНІ: ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ ТА ШЛЯХИ ЇЇ ПОДОЛАННЯ

Ю. Ю. Іноземцева, *викладач циклової комісії соціально-економічних та гуманітарних дисциплін*
Полтавський кооперативний коледж, м. Полтава, Україна

Збільшення грошових коштів, які перебувають в обігу, стає причиною зниження курсу національної валюти у відношенні до іноземних. Така ситуація називається девальвацією національної грошової одиниці. З одного боку таке явище може стимулювати експорт і відігравати позитивну роль у процесі розвитку економіки. Але частіше девальвація відіграє лише негативну роль.

Чому девальвує гривня? Які причини девальвації? Як зупинити знецінення гривні? Чи існують шляхи подолання цієї кризи? Мабуть, такі питання постають перед кожним громадянином нашої країни. Тож, сьогодні напрочуд важливим є визначення причин виникнення девальвації, її аналіз та пошук шляхів боротьби з нею. Саме правильний підхід до вирішення цієї проблеми сприятиме уникненню негативних наслідків для економіки нашої держави.

Девальвація за своєю економічною суттю дуже схожа на інфляцію, тому що обидва явища призводять до зниження купівельної спроможності грошових ресурсів. Таким чином, обидва процеси можуть негативно впливати на економічну ситуацію країни та на добробут домогосподарств. Звичайно, девальвацію можна розглядати з різних боків. Національний банк України, лише за коштом інтервенцій може змінювати й встановлювати плаваючий курс. За плаваючого курсу національна валюта змінює свою вартість автоматично. В цій ситуації виникає постійне коливання, що є природним явищем. Таким чином, постійні зміни валютного курсу – це звичайний момент в розвитку економіки держави. Негативними зміни валютного курсу стають лише тоді, коли відсоток девальвації перевищує допустимі межі.

Девальвація гривні у 2014 році склала більше – 100 %, причиною чому стало багато факторів. Таке різке зменшення курсу національної валюти стало найбільшим в історії України та підняло вартість одного долару до 23,60 гривні у листопаді 2015 року та навіть після такого різкого падіння курсу, національна валюта не припинила девальвувати.

Причиною такого різкого знецінення гривні стало декілька факторів. Перш за все треба відмітити, що найголовнішим інструментом

впливу на курс гривні є запаси золотовалютних резервів (ЗВР). Коли відбувається тиск на курс, НБУ має право знімати його та продавати іноземну валюту, але в НБУ вважають, що головною причиною валютної кризи став не вище зазначений чинник, а невдала політика, яку проводила попередня влада. Все це сприяло значній девальвації національної валюти, а саме обвал гривні після подій початку 2014 року, який був неминучим. Тримати курс коштом ЗВР за таких умов було неправильним.

Інша причина витікає з економічної кризи країни, тому що девальвація – це лише частина з усіх економічних проблем. Саме криза усіх сфер життєдіяльності й стає причиною зменшення курсу національної валюти. У результаті відтоку закордонного капіталу починається падіння виручки експортерів, що позбавляє країну іноземної валюти в результаті чого виникає дефіцит. У той же час відбувався дисбаланс зовнішнього сектору: іноземної валюти з країни уходило більше, ніж приходило.

Щодо такого сектору економіки, як комерційні банки, то вони є важливими учасниками валютного ринку. Їх діяльність прямою мірою впливає на курс національної валюти. Коли відбуваються курсові потрясіння, комерційні банки починають спекулювати та розгойдувати національну валюту. Але всю провину в обвалі гривні покладати тільки на комерційні установи неправильно. Багато провини у девальвації гривні слід покладати на деякі помилки, які були зроблені Національним банком України. Перш за все НБУ не вів інформаційної політики, яка відіграє важливу роль, тому ЗМІ постійно піднімали паніку щодо курсу гривні. А також замість того, щоб заспокоїти усіх, НБУ не міг визначитись зі своєю позицією. Можна було побачити, як він спочатку віддавав розпорядження комерційним банкам щодо закріплення курсу, а потім заявляв про те, що треба відпускати гривню у «вільне плавання». Така невизначеність і спричинила подальший обвал гривні. Останньою і досить суттєвою причиною девальвації стала паніка самого населення, коли після падіння гривні можна було побачити велику кількість громадян біля пунктів обміну валюти. Населення своїм надмірним попитом на іноземну валюту зробило свій внесок у зменшення курсу гривні у відношенні іноземної валюти. Всі вищезазначені причини більшою або меншою мірою вплинули на різку девальвацію національної грошової одиниці.

Після того як курс гривні обвалився у відношенні до долара початок листопада 2014 року та перевалив за відмітку 10 гривень, НБУ

був змушений діяти, тому прийняв постанову № 49 «Про заходи щодо діяльності банків і проведення валютних операцій». Позитивний стабілізаційний вплив валютного ринку протримався не довго, його було вичерпано протягом тижня, і вже в останні й тиждень лютого 2014 року долар на міжбанку почав ставити нові «рекорди». Курс продовжує зростати чималими темпами, а прогнози експертів залишаються невтішними. За для досягнення стабільності економіки та валютного курсу треба постійно проводити заходи та реформи. Шляхами, які могли би подолати економічну кризу та стабілізувати валютний курс є:

☞ встановлення граничних розмірів маржі щодо операцій, які мають місце на валютному ринку;

☞ підвищення контролю за імпортними послугами;

☞ посилені перевірки щодо виконання резидентами зобов'язань своєчасних розрахунків в іноземній валюті за експортними контрактами;

☞ посилені перевірки щодо виконання нерезидентами зобов'язань в іноземній валюті перед державою.

☞ підвищення норми резервування для комерційних банків;

☞ збільшення облікової ставки та зменшення темпу зростання грошової маси;

☞ політичне врегулювання конфлікту на сході України.

Разом з тим девальвація в деяких випадках може відігравати й позитивну роль, тому що вона дозволяє скоротити імпорт та вирівняти платіжний баланс, збільшити дохідність бюджету завдяки збільшенню бази оподаткування через те, що відбудеться зростання гривневої валютної виручки.

Отже, грамотний підхід до розвитку економіки в умовах девальвації сприяє запобіганню майбутнього нагромадження девальваційного потенціалу.

Список використаних інформаційних джерел

1. Береславська О. І. Стабільність гривні: об'єктивна реальність чи вимушена необхідність? / О. І. Береславська // Вісник Національного банку України. – 2012.
2. Дзюблюка О. В. Грошово-кредитна політика як ключовий інструмент подолання фінансової кризи у розвинутих країнах / О. В. Дзюблюка, Т. В. Запаранюк // Банківська справа. – 2013.
3. Міщенко В. І. Шляхи подолання фінансової економічної кризи в країні / В. І. Міщенко // Вісник НБУ. – № 2. – 2009.

4. Минфин – все о финансах [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://minfin.com.ua/. – Название с экрана.
5. Про заходи щодо діяльності банків і проведення валютних операцій [Електронний ресурс] : Постанова НБУ № 49. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/. – Назва з екрана.
6. Електронний ресурс [Режим доступу]: www.bank.gov.ua

ПЕРСПЕКТИВЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ НАЛОГА НА НЕДВИЖИМОСТЬ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

А. Л. Коваленко, *направление подготовки «Финансы и кредит», студентка группы Ф-41;*
Т. И. Иванова, *ст. преподаватель кафедры «Финансы и кредит», – научный руководитель*
Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

В сфере рынка недвижимости развитых стран в настоящее время создается до 25 % ВВП [1]. Для того, чтобы достичь в Республике Беларусь таких же результатов, которые были бы близки к показателям развитых государств, необходимо увеличить капитализацию недвижимости, важнейшими инструментами которой является налоговое и земельное право.

Поэтому всестороннее рассмотрение вопросов налогообложения недвижимости, выявление проблем в существующей методике налогообложения недвижимости в Республике Беларусь и определение основных направлений ее совершенствования – одно из актуальных направлений научных исследований в налоговой сфере.

Сейчас налоговой базой для исчисления налога на недвижимость является остаточная стоимость объекта недвижимости [1]. Основанием для пересмотра сложившейся практики формирования налоговой базы служит тот факт, что остаточная стоимость не определяет действительную оценку объекта налогообложения. Государство может получить желаемый доход в виде налога на недвижимость только в том случае, если в основе его исчисления будет реальная и справедливая оценка недвижимости.

Так, во многих странах налоговая база налога на недвижимость рассчитывается по кадастровой стоимости, отражающей реальную рыночную стоимость объекта, что позволяет обеспечить дополнительные поступления в бюджет государства за счет более высокого нало-

гообложения тех объектов, которые обеспечивают их собственникам значительные доходы. В ряде стран в качестве базы берется арендная стоимость недвижимого имущества. Методика определения стоимости недвижимого имущества основывается либо на сравнении продаж, то есть на изучении цен рыночных сделок с объектами недвижимости; либо на капитализации дохода от потенциального наилучшего и самого выгодного использования недвижимого имущества; либо на уровне затрат, то есть на расчете расходов, которые потребовались бы на полное восстановление данного объекта недвижимости; либо на сочетании всех трех перечисленных методов.

Подходы к определению налоговой базы для исчисления налога на недвижимое имущество в разных странах приведены в таблице 1 [2].

Таблица 1 – Порядок определения налоговой базы на недвижимое имущество

Страна	Порядок определения налоговой базы
Германия	Земля оценивается по кадастровой стоимости. Недвижимость оценивается по рыночной стоимости на основе одного из трех подходов: доходного, сравнительного или затратного, в зависимости от выбора местных органов власти
Великобритания	Годовая чистая стоимость имущества (сумма дохода от имущества)
Молдова	Рыночная стоимость, определяемая на основе одного из трех методов: метод сравнительного анализа продаж, доходный метод, затратный метод
США	Определенная часть рыночной стоимости (в зависимости от штата)
Франция	Произведение стоимости условной арендной платы жилья, определяемого местным земельным реестром, на коэффициенты, устанавливаемые органами местного самоуправления
Швейцария	Земля – кадастровая стоимость. Строения – величина вложенного капитала (стоимость приобретения или затрат на строительство)

Необходимо заметить, что в большинстве стран, в которых в качестве налоговой базы используется в той или иной степени рыночная стоимость недвижимости, средняя ставка налога, предусматриваю-

щего в качестве объектов здания и строения, не превышает 1 % (таблица 2) [2].

Таблица 2 – Средняя ставка налога, предусматривающего в качестве объектов здания и строения

Страна	Средняя ставка, % от рыночной стоимости
Германия	0,1
Болгария	0,15
Испания	0,2
Италия	0,05 (база – 50 % рыночной стоимости)
Нидерланды	0,7

Таким образом, определение налоговой базы на основании рыночной стоимости объектов является единственной возможностью выполнения налогом распределительной и социальной функции, так как в рыночной экономике взимание налога на основании других видов стоимости неизбежно приведет к диспропорции налогового бремени.

В рамках налогообложения физических лиц, налог на недвижимость является одним из основных видов налоговых поступлений в местные бюджеты Республики Беларусь.

Сегодня в Беларуси плательщиками налога на недвижимость являются около 2,5 млн граждан и 26 565 организаций (14 % от их общего числа). Основные ставки налога: для физических лиц – 0,1 %, для организаций – 1 %. Наряду с земельным, налог на недвижимость является основным источником доходов местных бюджетов, поэтому установление повышающих коэффициентов к ставкам этих налогов является единственным действенным механизмом влияния местных властей на поступления в эти бюджеты [3].

Поскольку белорусским законодательством предусмотрено исчисление налога не от рыночной, а от остаточной стоимости объекта налогообложения, на большинстве территорий нашей страны ставки налога на недвижимость для организаций и физических лиц установлены в максимально возможном размере, то есть применяется коэффициент 2,5. Правда, многие объекты получают налоговые льготы, что снижает размер поступлений в бюджет.

В целом сложившийся порядок налогообложения и его постоянное «совершенствование» посредством повышающих коэффициентов позволили добиться увеличения удельного веса налога на недвижимость в общем объеме доходов бюджета.

Список использованных информационных источников

1. Налоговый кодекс Республики Беларусь. – Минск : Амалфея. – 2017. – 736 с.
2. Налоги и налогообложение : учебник для вузов / В. В. Нестеров, Н. С. Желтов, В. В. Нестеров. – Санкт-Петербург : Финансы и статистика. – 2006. – 256 с.
3. Официальный сайт Министерства по налогам и сборам Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.nalog.gov.by/ru/ (дата доступа : 04. 11. 2017). – Название с экрана.

ПРОБЛЕМНЫЕ АСПЕКТЫ ОРГАНИЗАЦИИ ФИНАНСОВ АВТОТРАНСПОРТНЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ И НАПРАВЛЕНИЯ ЕЕ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ

К. С. Куция, Н. Л. Чумакова, *направление подготовки «Финансы и кредит», студенты группы ФК-41*
Т. И. Иванова, *ст. преподаватель кафедры финансов и кредита – научный руководитель*
Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

Транспорт – одна из отраслей, которая формирует инфраструктуру экономики и обеспечивает взаимосвязь всех ее элементов. Управление отраслью осуществляет Министерство транспорта и коммуникаций Республики Беларусь [1].

Место и роль транспорта в экономике Беларуси характеризуются долей транспорта в валовом внутреннем продукте. Доля транспорта в валовом внутреннем продукте с 2014 года имеет тенденцию к снижению и за 2016 год составила 5,5 %. Относительно низкий вклад автотранспортных услуг республики в ВВП во многом объясняется недостаточно рациональным использованием имеющихся в отрасли ресурсов, а также тем, что транспорт является отраслью с высокой ресурсоемкостью [2].

Автомобильный транспорт осуществляет перевозки грузов и пассажиров по безрельсовым путям и подразделяется на грузовой и пассажирский.

Грузовой автомобильный транспорт перевозит 38,93 % всех грузов и занимает наибольший удельный вес по сравнению с другими видами транспорта в перевозках грузов. Пассажирооборот на автотранспорте

в 2016 г. составил 58,96 % от всех перевозок пассажиров. Надо отметить, что именно этот вид транспорта отличается высоким уровнем занятости. Списочная численность работников, занятых в автотранспорте, 96 тыс. человек в среднем за 2016 год, что составляет 28,75 % всех работающих на транспорте и 2,1 % от всех занятых в экономике [2].

Как известно, организация финансов в данной отрасли имеет значительную специфику и основными факторами, оказывающими влияние на финансовую деятельность автотранспорта являются: уровень цен на топливо, запчасти и материалы; износ основных производственных фондов; недостаточная поддержка со стороны государства; низкая платежеспособность потребителей; высокий уровень налоговой нагрузки по сравнению с другими отраслями; несвоевременность оплаты за оказываемые услуги и другое.

Основная часть расходов АТП связана с перевозкой грузов и пассажиров. Эти расходы с каждым годом увеличиваются и в 2016 году составили 11 456,7 млрд руб., при этом темпы роста себестоимости (120 %) выше темпов роста выручки (108 %), что отрицательно сказывается на динамике финансовых результатов деятельности АТП [2].

В структуре расходов затраты на оплату труда с отчислениями на социальные нужды составляют более 50 %. Доля амортизационных отчислений составляет приблизительно от 5–10 %.

В составе материальных затрат высок удельный вес затрат на топливо (более 50 %), цены на которое постоянно растут. Автотранспорт ежегодно потребляет около 85 % всего используемого в стране бензина и более 50 % дизельного топлива.

Расходы по перевозкам частично оплачиваются за счет потребителей, а часть за счет бюджета в виде дотаций (30 %). Удельный вес расходов по содержанию и эксплуатации автобусов, компенсируемых платой за проезд, в 2016 году по городским и пригородным перевозкам составил 64,7 % и 50,1 % соответственно. Это говорит о том, что расходы по содержанию и эксплуатации автобусов покрываются платой за проезд лишь наполовину [2].

Выручка от реализации является главным источником доходов. Она в 2016 году увеличилась на 958,1 млрд руб. и составила 11 789 млрд руб.

В Республике Беларусь автотранспорт в целом является убыточным. Общую убыточность обусловливают перевозки автобусами. Чистая прибыль присутствует только по деятельности автомобильного

грузового транспорта, которая составила в 2016 году 390 млрд руб., а перевозки автобусами убыточны.

Рентабельность грузовых перевозок невысокая (4,4 %) и ее уровня недостаточно для того, чтобы перекрыть убытки от перевозки пассажиров. Убыточность пассажирских перевозок связана с низкими тарифами за проезд, уровень которых определяется не только экономическими факторами, но и социальной значимостью для населения с учетом его платежеспособности.

Удельный вес убыточных организаций автотранспорта в общем количестве организаций транспорта в 2016 году составил 73,68 % [2].

Основные средства автотранспортных хозяйств характеризуются своей спецификой, которая заключается в том, что около 60 % приходится на подвижной состав. Поэтому эффективное использование подвижного состава является главным фактором, определяющим финансовые результаты деятельности АТП.

Инвестиции в основной капитал с 2014 года имеют тенденцию к снижению и в 2016 году составили 1 302,1 млрд руб.

Подвижной состав на АТП является самой изнашивающейся группой основных средств. Поэтому он нуждается в постоянной замене. Однако прибыли недостаточно для замены состава. Это приводит к дополнительным затратам на его ремонт и техническое обслуживание, что отрицательно сказывается на финансовых результатах и состоянии.

Удельный вес накопленной амортизации в основных средствах увеличивается с 2014 года (49,1 %) и составил в 2016 году 52,73 %. Это свидетельствует о том, что основные средства изношены более чем наполовину. Такой рост во многом связан с уменьшением инвестиций в основной капитал [2].

Исходя из выше сказанного, можно выделить ряд проблем в организации финансов автотранспорта: снижение рентабельности; увеличение износа подвижного состава; высокой уровень налоговой нагрузки; низкая производительность подвижного состава; сравнительно высокая себестоимость перевозок; увеличение убыточных предприятий и др.

Слабая транспортная политика препятствует эффективной деятельности автотранспортных предприятий, поэтому возникает необходимость в поиске направлений совершенствования деятельности автотранспортных предприятий, основными из которых являются: освое-

ние новых направлений перевозок; освоение новых видов услуг; снижение простоев автомобилей в ремонте; оптимизация маршрутов движения при выполнении перевозок за пределами Республики Беларусь; внедрение ресурсосберегающих транспортных технологий; сокращение порожних неоплачиваемых пробегов за счет организации обратных загрузок; применение системы скидок для мотивации заказов на условиях предоплаты; постоянный контроль имеющейся дебиторской задолженности; сокращение доли заемных источников финансирования; активизация инвестиционной деятельности; минимизация непроизводственных расходов и др.

Список использованных информационных источников

1. Официальный сайт Министерства транспорта и коммуникаций Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.mintrans.gov.by /ru/activity-autoandroad-structure-ru/. – Название с экрана.
2. Официальный сайт Национального статистического комитета Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.belstat.gov.by/. – Название с экрана.

АДАПТАЦИЯ ЗАРУБЕЖНОГО ОПЫТА ГОСУДАРСТВЕННОГО РАСХОДОВАНИЯ НА СОЦИАЛЬНУЮ СФЕРУ К ДЕЙСТВУЮЩЕЙ ПРАКТИКЕ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

М. А. Малахова, *направление подготовки «Финансы и кредит», студент группы 15Ф-2;*
О. В. Володько, *доцент кафедры экономики и организации производства, к. э. н., доцент – научный руководитель*
Полесский государственный университет,
г. Пинск, Республика Беларусь

Для решения социальных проблем нужен достаточный объем финансирования в социальной сфере, работающие механизмы и методики, а также увлеченные люди, которые являются высококвалифицированными профессионалами своей сфере.

Поэтому необходимо уделять достаточное внимание расходам социальной сферы при составлении консолидированного бюджета, а также разработке и поиске новых возможных путей финансирования.

Изучив зарубежный опыт финансирования социальной сферы, некоторые примеры финансирования в определенных отраслях можно

применить в Республике Беларусь, что позволить уменьшить нагрузку на бюджет.

Во-первых, что касается здравоохранения, то здесь стоило бы внедрить обязательную систему медицинского страхования в Республике Беларусь, как, например, в Германии. Ее стоило бы применить как минимум к трудоспособному населению, а для уязвимых слоев населения оставить бесплатной, например, для пенсионеров, инвалидов и детей. Отчисления было бы логичным производить с заработной платы в размере, установленном государством на законодательном уровне. Целесообразно было заключать данные страховки в государственных страховых компаниях, так как они представляют систему государственных гарантий в области предоставления медицинской помощи гражданам [1].

Благодаря обязательному медицинскому страхованию трудоспособного населения вносимые страхователем суммы покрывали бы расходы и, тем самым, стали бы одним из источников финансирования, что, в свою очередь, снизило бы нагрузку расходов бюджета в данной сфере. Средства, сэкономленные на здравоохранении, за счет внедрения обязательных медицинских страховок, могли бы быть перенаправление на другие сферы.

Во-вторых, исходя из опыта финансирования США школьного образования, в Республике Беларусь можно было бы также создать, так называемые, школьные округа. С помощью школьных округов следовало бы осуществлять налоговое администрирование имущественного налога (земельного налога и налога на недвижимость), доходы от которого полностью перечислялись на покрытие расходов школьного образования [2, с. 14]. Такие округи можно было бы создать в Республике Беларусь на районном уровне и уровне областных городов, это позволило бы уменьшить бремя расходов консолидированного бюджета на школьное образование.

Анализ сложившейся мировой практики оказания государственной поддержки населению показывает, что наиболее эффективным в социальном плане не является принцип «дать не рыбу, а удочку». Иными словами наиболее целесообразно не просто поддержать семью или гражданина, оказавшегося в трудной жизненной ситуации, а помочь ему использовать и развить имеющийся человеческий капитал [3].

Можно отметить, что совершенствование действующей в республике системы государственной адресной социальной помощи должно

быть направлено на переход от денежных выплат к программам социальной адаптации, которые обеспечат комплексный подход и позволят стимулировать активное участие граждан в решении своих жизненных проблем. Но при этом, следует сохранить необходимый объем помощи тем, кто по объективным причинам не в состоянии самостоятельно справиться с трубной жизненной ситуацией.

В-третьих следует развивать лотерейную деятельность в Республике Беларусь (данная практика широко используется в России, Казахстане, Финляндии, Ирландии, США), т. к. лотереи являются масштабной и динамичной отраслью, приносящие стабильные доходы в бюджет государств, для реализации культурных, спортивных и иных социальных программ.

Министерством финансов рассматриваются различные варианты по дальнейшему развитию и совершенствования лотерейной деятельности в соответствии с мировыми тенденциями. Еще больше увеличить поступления в бюджет государства от данной сферы позволит:

– развитие перспективных во всем мире электронных лотерей;

– усиление рекламно-пропагандистской работы – создание имиджевых роликов, участие в тематических шоу, рекламных конкурсах, организация рекламных акций, реклама в местах реализации лотерейных билетов, рекламе в Интернете, транспорте, на телевидении и радио;

– улучшение действующих лотерей – дизайна и формы билетов, ориентация в рамках отдельных тиражей на определенные возрастные и социальные группы населения, увеличение количества выигрышных билетов [4].

Следовательно, такую деятельность как лотерейная, нужно развивать, а она в свою очередь будет финансировать такие сферы как физическая культура, спорт, культура и средства массовой информации и при этом будет уменьшать нагрузку на бюджет.

Однако в настоящее время одним из основных источников пополнения бюджета Беларуси может являться расширение налоговой базы, включение в налоговую базу иных доходов, отмена льгот, а также улучшение работы реального сектора. Других источников, которые могли бы существенным образом пополнить бюджет, нет. И та среднесрочная программа правительства, которая принята на три ближайших года, об этом свидетельствует [5].

Таким образом, для увеличения финансирования социальной сферы в Республике Беларусь, следует ввести обязательное медицинское

страхование, внедрить систему школьных округов, перейти от денежных выплат гражданам к программам социальной адаптации, что позволит их стимулировать вернуться на рынок труда, а также следует развивать лотерейную деятельность, как один из инструментов финансирования бюджета.

Список использованных информационных источников

1. Здравоохранение Германии [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://www.munich-medicine.com/o-kompanii/informaciya-dlya-pacienta/zdravoohranenie-germanii (дата доступа : 12.10.2017). – Название с экрана.
2. Корф Д. В. Правовые основы финансирования образования в США : автореферат диссертации на соискание ученой степени к-та юрид. наук : 12.00.14 / Д. В. Корф. – Москва, 2015. – 28 с.
3. Кузьмич Г. Варианты совершенствования социальной помощи / Г. Кузьмич // Финансы. Учет. Аудит. – 2016 г. – № 2. – 17–19 с.
4. Френкель С. Дополнительный источник пополнения бюджета. / С. Френкель // Финансы. Учет. Аудит. – 2016 г. – № 3. – 19–20 с.
5. GB.BY. Бухгалтерский портал [Электронный ресурс] / Дополнительные источники пополнения бюджета. – Режим доступа: https://www.gb.by/novosti/novosti-ekonomika/minfin-ozvuchil-dopolnitelnye-istochniki (дата доступа : 18.10.2017). – Название с экрана.

АНАЛИЗ ОСНОВНЫХ ФИНАНСОВЫХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ НАЦИОНАЛЬНОГО БАНКА РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

М. А. Малахова, *направление подготовки «Финансы и кредит», студент группы 15Ф-2;*
Ю. И. Лопух, *ассистент кафедры банковского дела – научный руководитель*
Полесский государственный университет,
г. Пинск, Республика Беларусь

Актуальность темы данного исследования обусловлена проблемой укрепления и развития банковской системы, которая всегда должна находится в центре внимания развития государства и общества, так как от их эффективного решения зависит не только состояние банковского сектора, его способность выполнять присущие ему уникальные

функции, но и устойчивость и безопасность финансовой системы страны в целом.

Изучив данные основных показателей, характеризующих финансовые результаты деятельности Национального банка, было выявлено, что значительную прибыль приносят Национальному банку Республики Беларусь операции с драгоценными металлами и камнями. Так, чистый доход по операциям с драгоценными металлами и драгоценными камнями во всех анализируемых периодах составил 10 795, 75 511,5 и 15 530,0 тыс. рублей за 2016, 2015, и 2014 гг. соответственно. Резкое увеличение в 2015 году обусловлено увеличением объемов операций по купле-продаже драгоценных металлов в рамках реструктуризации активов в драгоценных металлах [1; 2].

Значительные убытки имеет Национальный банк Республики Беларусь по операциям с производными финансовыми инструментами. Так, чистый расход по операциям с производными финансовыми инструментами составил 569 587, 1 127 491,9 и 538 488,9 тыс. рублей в 2016, 2015 и 2014 гг. соответственно. Это связано в основном с изменением справедливой стоимости производных финансовых инструментов по сделкам, расчеты по которым завершены в отчетном году [3].

В целом убыток Национального банка в 2016 году увеличился на 344 950 тыс. рублей по сравнению с 2015 годом и составил 1 484 420 тыс. рублей. Одной из причин увеличения убытка является то, что Национальный банк проводит операции по изъятию ликвидности, в результате чего несет большие расходы. Но все же фундаментальной причиной увеличения убытка Национального банка является также политика, проводимая в 2011–2012 гг., вследствие которой Национальный банк понес большие потери.

В настоящее время Национальный банк также намерен покрыть свои убытки за счет последних изменений, внесенных в Декрет № 3 Президента Республики Беларусь, которые свидетельствуют о том, что Национальный банк больше не будет перечислять ежегодно 80 % своей прибыли в резервы Агентства по гарантированному размещению банковских вкладов. Это позволит Национальному банку удерживать любую прибыль для покрытия убытков прошлых лет. На данный момент резервы Агентства формируются за счет регулярных отчислений коммерческих банков. На сегодняшний день за счет средств Агентства можно покрыть 7,2 % всех банковских вкладов в стране. При этом за прошлый год резервы Агентства выросли на 30 % [4].

Несмотря на то, что получение прибыли не является основной целью деятельности Национального банка, обеспечение платежеспособности и финансовой устойчивости служит важнейшим условием выполнения его миссии, поскольку центральный банк с низким уровнем капитала может оказаться не способным выполнять свои функции в качестве независимого органа денежно-кредитного регулирования государства.

Необходимо отметить, что в целях снижения своих расходов, Национальный банк планирует провести политику оптимизации. Также оптимизация организационной структуры обеспечит более высокий уровень управляемости, прозрачности, гибкости, качества и эффективности деятельности Национального банка. Кроме этого, Национальный банк планирует оптимизацию организации наличного денежного обращения за счет вывода на аутсорсинг услуг по перевозке, обработке и хранению ценностей, выделить в отдельное общество АС МБР.

С целью успешного управления необходимо выполнение контроля за достижением целей и использованием ресурсов. По всем направлениям деятельности Национального банка должна проводиться успешная оценка, которая должна быть самокритичной и прозрачной. Для этого необходима четкая система ключевых показателей эффективности работы [5].

Список использованных информационных источников

1. Национальный банк Республики Беларусь [Электронный ресурс] / Бухгалтерский учет и отчетность. – Режим доступа: https://www.nbrb.by/Legislation/AccountingReporting/ (дата доступа : 13.10.2017). – Название с экрана.
2. Национальный банк Республики Беларусь [Электронный ресурс] / Отчет Национального банка. Бухгалтерский баланс. – Режим доступа: https://www.nbrb.by/publications/report/report2016.pdf (дата доступа : 13.10.2017). – Название с экрана.
3. Национальный банк Республики Беларусь [Электронный ресурс] / Отчет Национального банка. Отчет о прибылях и убытках. – Режим доступа: https://www.nbrb.by/publications/report/report2016.pdf (дата доступа : 13.11.2017). – Название с экрана.
4. Спутник Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: https://sputnik.by/economy/20171002/1031128390/nacbank-esli-belarusbank-ruhnet-vkladchikov-podderzhit-gosudarstvo.html (дата доступа : 14.11.2017). – Название с экрана.

6. Стратегия институционального развития Национального банка Республики Беларусь на 2017–2020 годы : Постановление Правления Национального банка Республики Беларусь от 19.12.2016 № 623. – Ст. 1-3.

МИТО В СИСТЕМІ ОБОВ'ЯЗКОВИХ ПЛАТЕЖІВ

А. Ю. Молчанова, *спеціальність «Економіка підприємства», студентка групи ЕП-15;*
А. В. Непран, *доцент кафедри міжнародних економічних відносин та фінансів, к. е. н., доцент – науковий керівник Харківський торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету, м. Харків, Україна*

Виконання державою своїх функцій та завдань, вимагає належного фінансового забезпечення, що досягається за рахунок формування публічного фонду коштів, який формується за рахунок обов'язкових платежів, серед яких важливе місце займає мито. Митні платежі є частиною податкової системи держави, а отже митно-тарифне регулювання має безпосередній вплив на наповнення державного бюджету.

В діючому Митному кодексі України митна справа визначається як порядок переміщення через митний кордон України товарів і транспортних засобів, митне регулювання, пов'язане з встановленням та справлянням податків і зборів, процедури митного контролю та оформлення, боротьба з контрабандою та порушеннями митних правил, спрямовані на реалізацію митної політики України. Проте в Митному кодексі поза межами митного регулювання лишається нетарифне регулювання хоча воно враховується при визначенні митної політики. Митний кодекс України (Пункт 2 ст. 189 МКУ) наводить перелік платежів, до якого входять:

а) мито;

б) акцизний податок із ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції);

в) податок на додану вартість із ввезених на митну територію України товарів .

Економічна роль митних платежів полягає у тому, що впливаючи на ціну товару та відмежовуючи національний ринок від світового, підвищуючи рівень цін на товари, мито активно впливає на конкурентоспроможність товару, що позначається і на рівні накопичення капі-

талу, темпах розвитку, нормах прибутку в окремих галузях економіки, нівелюючи різницю, яка склалася в міжнародних і національних умовах виробництва. Можна зробити висновок, що митні платежі вирішують низку завдань, таких як:

– захист економіки країни від негативного впливу іноземної конкуренції;

– забезпечення умов для ефективної інтеграції країни до світового економічного простору;

– підтримання раціонального співвідношення вивезення і ввезення товарів, валютних надходжень і витрат на території країни;

– створення умов для прогресивних змін у структурі виробництва і споживання товарів;

– раціоналізація товарної структури вивезення і ввезення товарів.

Мито сплачується безпосередньо митному органу одночасно з прийняттям митної декларації чи до її прийняття. Мито зараховується в Державний бюджет, а митні органи здійснюють контроль за правильністю його числення і збору.

Доходи державного бюджету забезпечують соціально-економічний розвиток країни як на загальнодержавному, так і регіональному рівнях, а також надає фінансову підтримку населенню.

Різні аспекти мита були предметом дослідження як вітчизняних вчених, так і зарубіжних, зокрема, С. Г. Пепеляєва, М. П. Кучерявенка, А. В. Салєнкова, І. Л. Сухарчук та ін. Митне оподаткування відіграє важливу роль у регулюванні економічних і соціальних процесів держави, оскільки уряд завжди має збалансовувати внутрішні й зовнішні інтереси країни. З метою дослідження впливу митного оподаткування на формування дохідної частини державного бюджету, потрібно спочатку проаналізувати формування доходів

Формування дохідної частини бюджету є важливим видом діяльності будь-якої держави. Після отримання 16 травня 2008 р. статусу члена СОТ Україна приєдналася до системи правил міжнародної торгівлі, які у значній мірі відносяться до сфери захисту на внутрішньому на зовнішньому ринках. Це означає, що захист національних товаровиробників повинен здійснюватися відповідно до вимогам і правилам СОТ [3].

В сучасних умовах економіка України характеризується високим рівнем відкритості (понад 100 %). При цьому імпорт товарів та послуг займає значну частину внутрішнього ринку. Питома вага імпорту у валовому внутрішньому продуктів в 2016 р. становила 56,4 %. За

окремими групами товарів, імпорт складає понад 60 %. Так, за даними таблиці «Витрати-випуск» України за 2015 рік в основних цінах у 2015 р. частка імпорту у виробництві коксу та коксопродуктів становила 65,0 %, виробництво автотранспортних засобів – 64,4 %. Негативні процеси, що відбуваються в Україні, вимагають такого механізму державного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, який би враховував особливості національної економіки. Оскільки, національна промисловість України з її застарілими виробничими факторами ще не в змозі конкурувати з дешевими і більш якісними товарами, які виробляються за кордоном за допомогою більш сучасних технологій, з вищим рівнем організації виробництва. Без захисту національної економіки на етапі формування економічної системи, наповнення ринку дешевими імпортними товарами зумовлює скорочення національного виробництва і навіть знищення деяких його видів, що спричиняє скорочення робочих місць, зростання безробіття, загрожує національній економічній безпеці, міжнародному престижу країни, її культурі і традиціям.

Таким чином, внаслідок кризових явищ в економіці України спостерігається зниження фіскальної ефективності мита. Головним фактором скорочення обсягів ввізного мита стало зниження рівня митного оподаткування. На перспективу необхідно зосередити всі зусилля на розвитку партнерських відносин із громадянами та суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності, впровадженні нових електронних сервісів та підвищенні рівня надання послуг, здійсненні контролю за повнотою сплати митних платежів та зборів. Наполеглива робота у напрямках адміністрування митних платежів буде прямо пропорційна отриманим результатам і, як наслідок, відрахуванням до доходної частини державного бюджету.

Список використаних інформаційних джерел

1. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755–VI.
2. Митний кодекс України від 13 березня 2012 року № 4495–VI.
3. Войтов С. Г. Структурна детермінація митно-тарифного регулювання / С. Г. Войтов // Економічний часопис-XXI. – 2015. – № 9–10. – С. 21–24.
4. Офіційний сайт Комітету Верховної Ради з питань бюджету [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://budget.rada.gov.ua/kombjudjet/uk/doccatalog/list?currDir-45096. – Назва з екрана.

ИНВЕСТИЦИОННАЯ ПРИВЛЕКАТЕЛЬНОСТЬ РЕГИОНА ДЛЯ СОЗДАНИЯ ГОРНО-МЕТАЛЛУРГИЧЕСКОГО КЛАСТЕРА

А. А. Ниязбаева, *ст. преподаватель кафедры «Финансы и учет», доктор философии (PhD) по специальности 6D050900-Финансы Актюбинский региональный государственный университет имени К. Жубанова, г. Актобе, Республика Казахстан*

Реализация инновационных проектов и эксплуатация ряда новых производств в Актюбинской области лягут в основу грандиозного технологического прорыва и форсированного индустриально-инновационного развития Республики Казахстан. Начиная с 1994 года, в Казахстане осуществляется механизм передачи крупнейших компаний горно-металлургического кластера (далее – ГМК), находящихся в состоянии банкротства, в управление иностранным и национальным компаниям. Цель передачи – реализация крупных инвестиционных проектов [1].

В современных условиях инвестиционная привлекательность региона не может обойтись без создания наиболее благоприятных условий для инвесторов. С этой целью рассматривается возможность создания в городе Актобе Специальной экономической зоны, которая способствует развитию международного мультимодульного логистического центра. В настоящее время иностранные инвесторы заинтересованы в выгодных вложениях в экономику Актюбинской области. Об этом свидетельствует тот факт, что по оценке Всемирного банка, Казахстан является одной из наиболее инвестиционно-привлекательных стран [2].

Для поддержания и наращивания объемов производства продукции металлургии в Казахстане разработан план перспективного развития горно-обогатительного комплекса Казахстана, включающий в себя более 70 проектов с суммарным объемом инвестиций свыше 50 млн долларов (далее – млн долл.), причем 7 проектов включены в правительственную Программу индустриально-инновационного развития Казахстана на период 2010–2014 годы [3].

По итогам реализации данной программы на территории Казахстана было осуществлено инвестирование горно-металлургической промышленности Казахстана свыше 10 млн долл.

На сегодняшний день Актюбинская область остается одним из самых развитых регионов с высокой инвестиционной привлекательностью. В ее недрах сосредоточены уникальные природные богатства – нефть, газ, хромитовые, медно-цинковые, золотосодержащие, никель-

кобальтовые, титано-циркониевые руды и многие другие. Область имеет выгодное географическое расположение. Благодаря этому и обеспеченности транспортными и коммуникационными системами, она по праву заслуживает особого внимания инвесторов. Яркой иллюстрацией этого интереса являются иностранные и совместные предприятия, созданные совместно с Россией, Китаем, США, Великобританией, Германией, Данией, Турцией и другими странами мира, которые успешно действуют в регионе.

Актюбинская область является важным стратегическим узлом страны, благодаря развитой транспортной развязке и транзитной специализации. Выгодное экономико-географическое положение области определило ускоренное развитие всех видов транспорта. Введена в эксплуатацию железная дорога «Алтынсарин-Хромтау», соединившая запад республики с центром. По территории области проходит значительная часть международной реконструированной автомобильной трассы «Самара-Шымкент», которая входит в мегапроект строительства международного транспортного коридора «Западная Европа – Западный Китай», связующего Азию и Европу. Область находится в приблизительно равной отдаленности от центров Евразии как Астана, Алматы, Екатеринбург и Москва [4].

Являясь мощной базой горно-металлургической промышленности, область сконцентрировала всю добычу хромовой руды, производство хромовых солей и ферросплавов.

Успешная реализация антикризисных мер, «дорожной карты», программы индустриально-инновационного развития позволили нивелировать влияние мирового финансового кризиса. Экономика области, как в целом и Казахстане, находится в стадии восстановления экономического роста.

Несмотря на падение цен на продукцию горно-металлургической отрасли на мировых рынках, более чем 900 предприятиями выпущено продукции на 884,5 миллиарда тенге (далее – млрд тенге), достигнута положительная динамика в обрабатывающей промышленности. Крупные системообразующие предприятия – Актюбинский завод ферросплавов и Донской горно-обогатительный комбинат, Актюбинский завод хромовых соединений, Актюбинская медная компания стабильно наращивают объемы продукции.

В 2005 году была разработана инновационная программа развития предприятий малого и среднего бизнеса, основанная на дальнейшей

переработке 4–5 переделов массовой продукции кластерообразующих предприятий. Программа составлена с учетом инвестиционных проектов Актюбинской области, предусмотренных к реализации в 2005–2015 годах развития кластерных цепочек от кластерообразующих крупных предприятий области, ориентировочных на выпуск крупнотоннажной металлургической продукции. Общая сумма инвестиций по созданию кластерообразующих производств – 2 800–2 900 млн долл. Общая сумма инвестиций в развитие малого и среднего бизнеса предварительно оценена в185 млн долл. [5].

В рамках первой пятилетки Государственной программы по форсированному индустриально-инновационному развитию Республики Казахстан в регионе было введено в эксплуатацию 74 проекта, создано более 10 тысяч (далее – тыс.) новых рабочих мест, общий объем привлеченных инвестиций превысил 500 млрд тенге.

Таким образом, на сегодняшний день Актюбинская область занимает лидирующие позиции по итогам реализации Государственной Программы индустриально-инновационного развития Казахстана по состоянию на 01 января 2016 года. К 2020 году объем инвестиций в реализацию инвестиционных проектов по всем отраслям экономической деятельности области достигнет около 2-х трлн тенге, будет создано более 27 тыс. рабочих мест. При этом почти две трети инвестиций будет направлено в обрабатывающую промышленность с созданием до 13,5 тыс. рабочих мест. Это свидетельствует о том, что в дальнейшем экономика области от сырьевой направленности будет постепенно переходить к переработке и выпуску конечной продукции.

Список использованных информационных источников

1. Айтжанова Д. А. Горно-металлургический комплекс Казахстана: состояние, проблемы и перспективы развития [Электронный ресурс] / Д. А. Айтжанова. – Режим доступа: http://www.almau.edu.kz/download/3436/gorno%20metallurgicheskiy%20kompleks%20kazakhstana,%20aytzhanova.pdf. – Название с экрана.
2. Конкурентные преимущества Актюбинской области [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://invest.gov.kz/ru/pages/konkurentnye-preimushchestva-regiona-aktobe
3. Урекешов Б. Ж. Стратегия развития металлургического комплекса в условиях неустойчивости экономики [Текст] : автореф. дис. канд. экон. наук : 08.00.05 / Б. Ж. Урекешов. – Москва, 2012. – 23 с.

5. Ахметова З. Актюбинская область: четвертое место по привлечению инвестиций / З. Ахметова // НГ. – 2011. – № 16 (33). – С. 12–15.
6. Отчет по аналитическим и маркетинговым исследованиям по перспективам развития горно-металлургического комплекса в Актюбинской области, Актобе, 2006 год.

ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ БЕЗНАЛИЧНЫХ РАСЧЕТОВ НАСЕЛЕНИЯ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

В. В. Пытель, К. А. Терех, *направление подготовки «Финансы и кредит», студенты группы 15Ф-2;*
Ю. И. Лопух, *ассистент кафедры финансов и банковского дела – научный руководитель*
Полесский государственный университет,
г. Пинск, Республика Беларусь

Развитие национальной системы безналичных расчетов на основе электронных платежных инструментов является важным направлением работы по сокращению налично-денежного оборота и издержек на его организацию, пополнению ресурсной базы банков, повышению прозрачности и полноты учета расчетных операций, повышению платежной культуры населения страны и его безопасности.

Вопросы развития системы безналичных расчетов в Республике Беларусь постоянно находятся в центре внимания Правления Национального банка Республики Беларусь. В настоящее время разработана и введена в действие нормативно-правовая база, регламентирующая применение этих платежных инструментов в стране.

Наиболее развивающимся сегментом рынка безналичных расчетов по розничным платежам в Беларуси является направление, связанное с банковскими платежными карточками.

На 1 июля 2017 г. количество выпущенных в обращение карточек составило 13 млн. единиц, из них карточек внутренней платежной системы БЕЛКАРТ – 4,9 млн единиц (37,5 % от общего количества карточек), карточек международных платежных систем – 8,2 млн единиц, в том числе платежной системы VISA – 4,8 млн единиц (36,6 % от общего количества карточек), платежной системы MasterCard – 2,7 млн единиц (20,7 % от общего количества карточек), кобейджинговых карточек БЕЛКАРТ / Maestro – 0,7 млн единиц (5,2 % от общего количества карточек).

В Республике Беларусь проводится работа по развитию сети устройств самообслуживания (банкоматы, инфокиоски), с использованием которых держатели карточек могут получать наличные денежные средства, оплачивать коммунальные услуги, осуществлять иные операции.

На 1 июля 2017 г. в стране функционировало 4 440 банкоматов, 3 422 платежно-справочных терминала самообслуживания, установленных банками, 143 908 платежных терминалов в 113 764 организациях торговли (сервиса).

В 2016 году работа по развитию системы безналичных расчетов по розничным платежам осуществлялась в рамках Стратегии развития цифрового банкинга в Республике Беларусь на 2016–2020 годы, одобренной постановлением Правления Национального банка Республики Беларусь от 2 марта 2016 г. № 108 [1].

В настоящее время сфера безналичных розничных платежей имеет следующие проблемы:

- по-прежнему достаточно высокая степень недоверия населения к использованию платежных инструментов;
- низкая финансовая грамотность населения.

В целях дальнейшего развития электронных платежных инструментов, а также продуктов и услуг, предоставляемых физическим и юридическим лицам посредством каналов СДБО, перед Национальным банком поставлены следующие задачи:

- расширение сферы использования безналичных расчетов;
- стимулирование коммерческих банков оптимизировать свои расходы в целях снижения стоимости предоставляемых ими продуктов и услуг.

Одним из основных направлений работы по решению указанных задач является развитие цифровых банковских технологий, включая технологии дистанционного банковского обслуживания (мобильный банкинг и интернет-банкинг) [2].

Также для увеличения доли безналичных расчетов среди населения Республики Беларусь, необходимо проводить их популяризацию, которая включает в себя:

- проведение рекламных акций совместно с международными компаниями;

- привлечение клиентов за счет увеличения количества и качества предоставляемых услуг, в том числе за счет внедрения новых технологий;
- разработка и реализация программ предоставления скидок покупателям, оплачивающим товары с использованием карточек;
- развивать программно-техническую инфраструктуру осуществления розничных платежей в безналичной форме, в том числе путем повсеместного оснащения организаций торговли (сервиса) платежными терминалами.

Развитие системы безналичных расчетов по розничным платежам с использованием карточек требует качественного преобразования эмиссионного рынка Республики Беларусь, предусматривающего:

- увеличение количества кобрендинговых карточек, совмещающих банковскую и дисконтную карточки. Их привлекательность для клиентов банка заключается в получении дополнительных бонусов и скидок, для банков – в увеличении клиентской базы и объема безналичных платежей;
- расширение линейки кредитных и дебетовых карточек, в том числе для конкретных категорий клиентов (школьники, студенты, лица, получающие регулярное государственное денежное пособие, и т. п.).

Таким образом, рост доли безналичных платежей возможен при условии формирования доверия населения к современным платежным инструментам и повышения заинтересованности в хранении денежных средств на банковских счетах, к которым выпущены карточки.

Список использованных информационных источников

1. Статистический бюллетень № 7 (217) [Электронный ресурс] / Национальный банк Республики Беларусь. – 2017. – Режим доступа: https://www.nbrb.by/publications/bulletin/Stat_Bulletin_2017_07.pdf (дата доступа : 27.09.2017). – Название с экрана.
2. Стратегия развития цифрового банкинга в Республике Беларусь на 2016–2020 гг. [Электронный ресурс] // Национальный банк Республики Беларусь. – Режим доступа: https://www.nbrb.by/Legislation/documents/DigitalBankingStrategy2016.pdf (дата доступа : 29.09.2017). – Название с экрана.

ЗАОЩАДЖЕННЯ ДОМОГОСПОДАРСТВ ТА ФІНАНСОВА ПОВЕДІНКА НАСЕЛЕННЯ: АСПЕКТИ ВЗАЄМОВПЛИВУ

Ю. І. Сєрова, *спеціальність 072м1 «Фінанси, банківська справа та страхування», студентка групи ФКм ПВ-61;*
Т. П. Гудзь, *доцент кафедри фінансів та банківської справи, к. е. н., доцент – науковий керівник*
Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава, Україна

Світова економічна наука розглядає домогосподарство як одну з найголовніших складових, що формує економіку будь-якої країни. Сектор домогосподарств своєю діяльністю вагомо впливає на формування внутрішнього валового продукту країни, внутрішніх валових заощаджень та інших макроекономічних показників, а також на стабільність фінансової та банківської системи.

Сукупне споживання домогосподарств країни є основою ринку збуту товарів та послуг, які виготовляють національні господарські суб'єкти. Варто відмітити, що частка споживчих видатків домогосподарств України у валовому внутрішньому продукті країни зростала з кожним роком – з 46 % у 1992 р. до 73 % у 2013 році. Крім цього, абсолютне значення споживчих видатків домогосподарств України зросло майже у чотири рази – з 34 млрд дол. США у 1992 р. до 129 млрд у 2016 р. [2]. Статистичні дані показують вагомість впливу споживчих видатків домогосподарств України на формування внутрішнього валового продукту країни та постійне зростання цього впливу.

Водночас домогосподарства можуть бути інвесторами, якщо їх заощадження вкладаються в розширення виробництва вже існуючих підприємств чи на створення нових. Заощадження населення можуть бути альтернативним джерелом фінансування реального сектору економіки країни. У провідних країнах світу заощадження домогосподарств є одним з основних джерел інвестицій та забезпечують ресурсами фінансові ринки. Багато українських економістів розглядають заощадження домогосподарств як важливе внутрішнє джерело інвестицій у країні [1–3].

Виходячи з важливості заощаджень населення для економіки країни перед державою стоїть завдання максимально залучити їх у економічний оборот. Сучасна фінансова система має в розпорядженні ве-

лику кількість напрямів інвестування вільних грошових коштів, а саме:

– внесення коштів на депозит у банку;

– придбання цінних паперів (акцій, корпоративних облігацій, облігацій внутрішньої державної позики тощо);

– внесення коштів до статутного капіталу підприємств;

– участь у кредитній спілці;

– внесення коштів до інститутів спільного інвестування тощо.

Крім того, вільні грошові кошти можуть використовуватись для:

– купівлі валюти з метою хеджування ризиків від девальвації національної грошової одиниці;

– купівлі цінних металів;

– купівлі антикваріату, картин, дорогоцінного каміння;

– участі у фондах фінансування будівництва та фондах операцій з нерухомістю;

– купівля нерухомості тощо.

Основними мотивами здійснення заощаджень домогосподарствами України є: мотиви, пов'язані із споживанням та соціальною безпекою, придбанням товарів тривалого користування та нерухомості, забезпеченням старості, отриманням додаткового доходу, забезпеченням добробуту наступного покоління, на випадок непередбачених подій, вимушені заощадження.

Фінансово грамотні громадяни можуть аналізувати й оцінювати тенденції економічного життя країни і, відповідно до обставин, моделювати стратегії своєї фінансової поведінки.

Серед фінансово активних домогосподарств можна виокремити три основні моделі:

– «заощаджувачі» – домогосподарства, які демонструють лише позитивну фінансову поведінку (зменшення боргів та вивільнення коштів із поточного споживання для здійснення вкладень у майбутні доходи);

– «антизаощаджувачі» – домогосподарства, які демонструють лише негативну фінансову поведінку (споживання у борг, «проїдання» частини майна і заощаджень);

– «комбі-модель» – домогосподарства, які реалізують як позитивну, так і негативну фінансову поведінку [3, с. 20].

Досліджуючи особливості ощадно-інвестиційного процесу у контексті розвитку персональних фінансів, виокремлюють такі основні типи фінансової поведінки індивідів:

– споживачі (не мають можливості здійснювати заощадження зі свого доходу);

– активні заощадники (мають можливості формувати заощадження);

– позичальники (формують заощадження і одночасно вдаються до запозичень);

– інвестори (мають відносно великі доходи і можуть їх інвестувати у різні активи) [3, с. 22].

Домогосподарства із середнім та високим рівнем доходів характеризуються заощаджувальною моделлю фінансової поведінки. Для домогосподарств із найвищим рівнем доходів характерною є еволюція від заощаджувальної моделі фінансової поведінки до інвестиційної.

Підсумовуючи викладене вище, зазначимо, що успішність адаптації домогосподарства до нестабільних умов ринкового середовища залежить від уміння обирати найдоцільнішу і найоптимальнішу стратегію фінансової поведінки. Однак необхідно врахувати, що для того, аби населення мало змогу переходити до активних стратегій фінансової поведінки, воно повинно отримувати відповідні доходи, а також володіти певним набором фінансових знань про основні тенденції, котрі спостерігаються на фінансовому ринку України, або хоча б володіти найелементарнішими азами фінансової грамотності, щоб мати можливість самостійно аналізувати процеси в економічному житті держави. У теперішніх умовах фінансова грамотність населення, будучи важливою ознакою суспільства, багато в чому визначає якість життя його громадян, забезпечуючи їм доступ до якіснішої освіти, роботи, послуг.

Список використаних інформаційних джерел

1. Доходи і заощадження в перехідній економіці України / В. Бандера, В. Буняк, О. Ватаманюк, Н. Дорофеєва, Г. Коротка та ін. ; за ред. С. Панчишин, М. Савлук. – Київ : Видав. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2003. – С. 229.
2. Жук М. О. Оптимізація споживання та заощаджень домогосподарства в неперервному часі / М. О. Жук // Актуальні проблеми економіки. – 2016. – № 2. – С. 377–386.
3. Кізима Т. Фінансова грамотність населення і фінансова поведінка домогосподарств: аспекти взаємовпливу / Т. Кізима, О. Шаманська // Світ фінансів. – 2014. – Вип. 1. – С. 16–26.

ВАЛЮТНЫЙ РЫНОК В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ: ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ

К. А. Терех, *направление подготовки «Финансы и кредит», студент группы 15Ф-2;*
Т. В. Новик, *ст. преподаватель кафедры банковского дела – научный руководитель*
Полесский государственный университет,
г. Пинск, Республика Беларусь

Валютный рынок – совокупность валютных отношений, складывающихся в результате совершения валютных операций с валютой и валютными ценностями субъектами валютного рынка [1, с. 265].

Функциями валютного рынка являются:

– моделирование оптимальных условий для сервиса международного оборота государственных денег посредством установления взаимосвязи национальных систем;

– установление оптимального курса валют (ориентируясь на спрос и предложение);

– управление валютными и кредитными рисками, а также охрана от спекулятивных манипуляций [2].

Валютный рынок в Беларуси в настоящее время еще формируется, однако он уже достаточно эффективно осуществляет свои функции и имеет структурированную систему, не уступающую другим системам валютных рынков.

На валютном рынке страны операции проводятся резидентами через банки по рыночному курсу белорусского рубля к иностранным валютам в форме межбанковских сделок, сделок на валютных биржах и аукционах. А главным исполнительным органом валютного регулирования является Национальный Банк.

Объем внутреннего валютного рынка за июль 2017 г. составил 5 392,9 млн долларов США (с начала года 34 917 млн долларов США), что на 16,1 процента выше, чем за аналогичный период 2016 года. Объем биржевого сегмента сложился в размере 766,1 млн долларов США (с начала года 5 354 млн долларов США), увеличившись на 5,5 процента, объем внебиржевого сегмента – в размере 3 537,6 млн долларов США (с начала года 22 864,1 млн. долларов США), увеличившись на 16 процентов. Объем рынка наличной иностранной валюты составил 1 089,3 млн долларов США (с начала года 6 699,1 млн

долларов США), увеличившись по сравнению с аналогичным периодом на 25 процентов [3].

В течение января-июля 2017 года население выступает продавцом иностранной валюты. За данный период населением на чистой основе продано 1 242,2 млн долларов США (за январь-июль 2016 года населением на чистой основе продано 886,6 млн долларов США), тем самым оно сформировало общее по стране положительное сальдо валютного рынка. В большинстве предыдущих лет физические лица были, наоборот «созидателями» общего отрицательного сальдо. При этом по операциям с наличной иностранной валютой в данном периоде чистое предложение иностранной валюты населением составило 1 506,1 млн долларов США, по операциям с безналичной иностранной валютой сложился чистый спрос в объеме 264 млн долларов США.

Что касается чистого спроса на иностранную валюту со стороны субъектов хозяйствования – резидентов, то данный показатель за январь-июль 2017 года сложился в объеме 76,2 млн долларов США (за январь-июль 2016 года чистый спрос на иностранную валюту составил 2,6 млн долларов США). А нерезиденты Республики Беларусь в данном периоде выступали продавцами иностранной валюты – на чистой основе было продано 209,9 млн долларов США [3].

Таким образом, за январь-июль 2017 года сложилась следующая структура покупки-продажи иностранной валюты на внутреннем валютном рынке страны (рисунок 1).

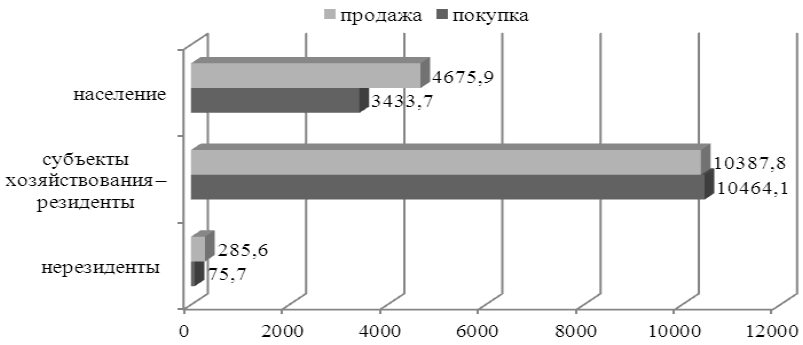

Рисунок 1 – Информация о покупке-продаже иностранной валюты субъектами хозяйствования на внутреннем валютном рынке за январь-июль 2017 года (млн долларов США)

Примечание. Источник: собственная разработка на основании [3]

Всего за январь-июль 2017 года население, субъекты хозяйствования – резиденты и нерезиденты Республики Беларусь приобрели и реализовали на внутреннем валютном рынке иностранную валюту на сумму 29 322,8 млн долларов США. Общий объем приобретенной валюты физическими лицами, компаниями-резидентами и нерезидентами за январь-июль 2017 года составил 13 973,5 млн долларов США, объем проданной – 15 349,3 млн долларов США. Чистая продажа иностранной валюты указанными сегментами валютного рынка составила 1 375,8 млн долларов США. При этом снижение до 20 % доли обязательной продажи валютной выручки не повлияло на сбалансированность внутреннего валютного рынка [3].

В соответствии с Программой социально-экономического развития Республики Беларусь на 2016–2020 годы предусматривается до 2020 года реализовать следующие меры:

– завершение работы по дедолларизации экономики страны;

– либерализация валютной системы, которая заключается в поэтапной отмене обязательной продажи валютной выручки субъектами хозяйствования, в отмене целевой покупки иностранной валюты, а также снятий ограничений на открытие счетов в иностранных банках;

– использование гибкого механизма формирования обменного курса национальной валюты при минимизации участия Национального банка на валютном рынке;

– достижение ценовой стабильности;

– наращивание золотовалютных резервов государства до безопасного уровня.

Реализация приведенных изменений организации элементов в национальной валютной системе будет способствовать созданию новой системы связей, совершенствованию структуры и целостности валютного рынка.

Список использованных информационных источников

1. Деньги, кредит, банки : учебник / С. А. Белозеров [и др.] ; ред.: В. В. Иванов, Б. И. Соколов. – 2-е изд., испр. и доп. – Москва : Проспект, 2012. – 848 с.
2. Валютный рынок [Электронный ресурс] / Myfin.by. – Режим доступа: https://myfin.by/wiki/term/valyutnyj-rynok (дата доступа : 16.10.2017). – Название с экрана.

3. Статистический бюллетень № 7 (217) [Электронный ресурс] / Национальный банк Республики Беларусь. – 2017. – Режим доступа: https://www.nbrb.by/publications/bulletin/Stat_Bulletin_2017_07.pdf (дата доступа : 18.09.2017). – Название с экрана.

ТЕНДЕНЦИИ ИНВЕСТИЦИОННОЙ АКТИВНОСТИ В ПРОИЗВОДСТВЕННОМ СЕКТОРЕ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

К. А. Терех, *направление подготовки «Финансы и кредит», студент группы 15Ф-2;*
С. В. Чернорук, *ст. преподаватель кафедры финансов – научный руководитель*
Полесский государственный университет,
г. Пинск, Республика Беларусь

Динамичное развитие экономики Республики Беларусь невозможно без активизации деятельности всех отраслей национальной экономики и, прежде всего, в промышленности. Усиление инвестиционной активности в производственном секторе национальной экономики имеет принципиальное значение для обновления производственного потенциала всех отраслей экономики.

Как известно, экономический рост в решающей мере предопределяется объемом инвестиций, который, в свою очередь, зависит от выделяемой в составе ВВП доли, направляемой на накопление основного капитала [1, с. 204]. Экономика Беларуси имеет достаточно высокий уровень инвестиционной активности, который можно проследить по величине доли валового накопления основного капитала в составе ВВП (рисунок 1).

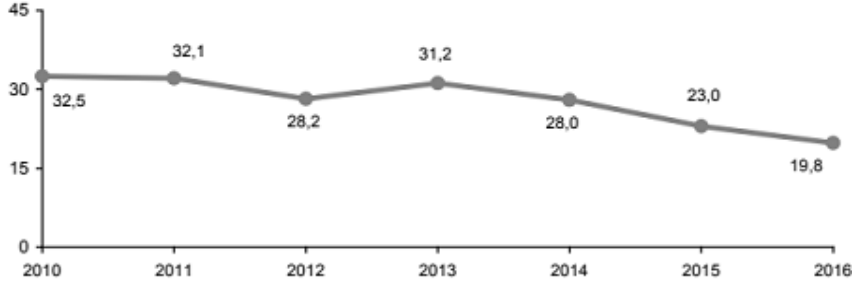

Рисунок 1 – Удельный вес инвестиций в основной капитал в ВВП, %

Примечание. Источник: [2, с. 20]

Исходя из данных графика, можно отметить, что в последнее время доля инвестиций в основной капитал в ВВП постепенно снижается. Наибольший размер данного показателя достигается в 2013 г. (31,2 %), а наименьший – в 2016 г. (19,8 %).

Данные структуры инвестиций в основной капитал по видам инвестиционной деятельности представлены в таблице.

Таблица 1 – Структура инвестиций в основной капитал по видам инвестиционной деятельности, в % к итогу

	2013	2014	2015	2016
Инвестиции в основной капитал	100	100	100	100
из них:				
сельское хозяйство, охота, лесное хозяйство	14,0	9,9	10,8	10,0
промышленность	36,6	36,6	38,2	38,0
строительство	2,8	3,8	2,4	1,2
торговля	5,1	5,5	3,6	2,7
транспортная деятельность, складирование, почтовая и курьерская деятельность	8,2	7,7	8,3	10,0
услуги по временному проживанию и питанию	1,4	1,6	1,2	0,9
информация и связь	1,7	2,4	2,7	3,5
финансовая и страховая деятельность	1,2	1,1	1,4	1,1
операции с недвижимым имуществом	19,9	22,7	23,7	24,2
профессиональная, научная и техническая деятельность	1,3	1,0	1,3	2,2
образование	1,2	1,7	1,0	1,0
здравоохранение и социальные услуги	1,9	2,0	2,5	2,3
творчество, спорт, развлечения, отдых	2,1	1,6	1,1	1,2

Примечание. Источник: [3, с. 47]

Исходя из данных таблицы видно, что наибольший удельный вес инвестиций в основной капитал приходится на промышленность (38,0 %) и операции с недвижимым имуществом (24,2 %).

Для повышения инновационной активности в стране необходим дополнительный приток инвестиций, особенно в основной капитал.

Инвестиции в основной капитал могут осуществляться за счет следующих финансовых источников:

– собственных средств предприятия, формируемых за счет прибыли и амортизационных отчислений;

– привлеченных средств (долгосрочные кредиты банков);
– бюджетных средств [1, с. 205].

Согласно данным, приведенным в статистическом справочнике «Беларусь в цифрах», современная структура инвестиций в основной капитал по источникам финансирования можно сделать вывод, что в 2016 г. собственные средства организаций имеют наибольший удельный вес (38,5 %), а наименьший – заемные средства других организаций (1,3 %).

Среди привлеченных источников финансирования капитальных вложений – долгосрочный кредит в 2016 г. составлял 13,7 %. Причиной этому выступает высокая процентная ставка погашения кредита и необходимость обеспечения кредита, что делает кредиты банков для многих предприятий недоступными.

Следует отметить, что в период недостаточности инвестиций важным является целевое направление их вложений. Самое существенное их влияние проявляется в том случае, если инвестиции направляются на повышение эффективности производства [1, с. 205].

По результатам оценки инвестиций в основной капитал в Республике Беларусь можно сделать вывод, что они не оказывают существенного влияния на экономическое развитие страны, это объясняется тем, что не были выстроены приоритетные направления использования инвестиций. При этом необходимо отметить, что инвестиции в первую очередь должны направляться в те отрасли и виды деятельности, где их отдача максимальная. При определении роли белорусского государства в инвестировании в основной капитал необходимо учитывать опыт развитых промышленных стран, в которых государство усилило активную инвестиционную политику в области воспроизводства основного капитала в течение продолжительного времени.

Список использованных информационных источников

1. Володько П. Л. Анализ эффективности инвестиций в Республике Беларусь / П. Л. Володько // Научный потенциал молодежи – будущему Беларуси : материалы IX международной молодежной научно-практической конференции, УО «Полесский государственный университет», г. Пинск, 3 апреля 2015 г. Ч. 2 / Министерство образования Республики Беларусь [и др.] ; редкол.: К. К. Шебеко [и др.]. – Пинск : ПолесГУ, 2015. – С. 204–205.

2. Статистический сборник «Инвестиции и строительство в Республике Беларусь» / Национальный статистический комитет Республики Беларусь. – Минск, 2017. – С. 213.
3. Статистический справочник «Беларусь в цифрах» / Национальный статистический комитет Республики Беларусь. – Минск, 2017. – С. 72.

МОДЕЛІ ФІНАНСОВОЇ ПОВЕДІНКИ ДОМОГОСПОДАРСТВ: СУТНІСТЬ, ТИПИ ТА ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ

В. С. Тимошенко, *спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування», студентка групи Ф-51;*
С. Б. Єгоричева, *д. е. н., професор – науковий керівник*
Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава, Україна

Вітчизняні домогосподарства, попри тривалий період економічної нестабільності в державі, продовжують зберігати потужний фінансовий потенціал стимулювання національного економічного розвитку. Домогосподарства беруть участь у формуванні вагомої частини фінансових ресурсів банківської системи, генерують значний обсяг надходжень до бюджету, суттєво впливають на ринковий попит і пропозицію, а відтак, впливають на інвестиційні процеси та динаміку розширеного відтворення. Цим пояснюється актуальність дослідження фінансової поведінки домогосподарств та її особливостей у залежності від стану економіки, внутрішніх мотивів та споживацьких настроїв.

Теоретичні основи формування моделей фінансової поведінки домогосподарств досліджено у наукових працях вітчизняних та зарубіжних економістів, соціологів, психологів, що підтверджує складність та багатогранність фінансової поведінки як явища та об'єкта дослідження.

Для обґрунтування сутності поняття «модель фінансової поведінки домогосподарства» доцільно, на нашу думку, взяти до уваги погляди провідних вчених щодо розуміння споріднених наукових категорій:

1) «фінансова поведінка» як «будь-які дії індивіда, що стосуються управління грошовими коштами» [1, с. 70] або як «індивідуальні рішення щодо формування грошових надходжень, їх розподілу та використання з метою задоволення особистих соціально-економічних інтересів» [2, с. 70];

2) «фінансова активність» як «будь-які транзакції або ініціативи, до яких вдається індивід задля досягнення економічних цілей» [3];

3) «фінанси домогосподарства» як «діяльність членів домашнього господарства зі створення, збереження, збільшення, використання та адміністрування як спільних фондів грошових коштів, так і індивідуальних (персональних, особистих) фондів [4, с. 104].

Синтезуючи наукові підходи до розуміння фінансової поведінки, фінансової активності та фінансів домогосподарств, доходимо висновку, що «модель фінансової поведінки домогосподарства» доцільно розглядати: 1) у широкому розумінні – як схильність домогосподарства дотримуватись фінансової поведінки з певними характерними ознаками; 2) у вузькому розумінні – як схильність домогосподарства до здійснення певного набору ініціатив та транзакцій щодо створення, збереження, збільшення, використання та адміністрування як спільних, так і індивідуальних фондів грошових коштів задля досягнення економічних цілей.

Методологічну основу формування моделей фінансової поведінки домогосподарств становлять концепції індивідуалізму та суб'єктивізму Ф. фон Хаєка, традиційний інституціоналізм та вчення про суспільну свідомість Т. Веблена, концепції «нової економіки домогосподарства» та «сімейної економіки» Г. Беккера, теорії поведінкових фінансів Д. Канемана, А. Тверски, зокрема, ефекти натовпу, помилкового сприйняття, ізоляції, компетентності, консерватизму, готівки, поведінки інвесторів, ефективності операцій тендера тощо. Узагальнення сутності наукових теорій економічної поведінки індивідів покладені в основу ідентифікації базових моделей фінансової поведінки населення та дозволяє виділити принципи формування моделей фінансової поведінки домогосподарств: прагнення до збільшення добробуту за будь-яких економічних умов; схильність до максимізації доходів за мінімального ризику; прагнення до швидкого збагачення; перевага накопичення інвестуванню; недовіра до вітчизняних фінансових інститутів.

В науковій літературі приділяється багато уваги питанням формування та реалізації фінансової поведінки домогосподарств з метою визначення найбільш дієвих векторів її активізації як важеля у механізмі відновлення та стабілізації національної економіки. Намагаючись вирізнити моделі фінансової поведінки домогосподарств та упорядкувати їх характерні ознаки, науковці послуговуються різними

підходами до класифікації фінансової діяльності домогосподарств, її мотивів та факторів. Зокрема, відповідно до поділу фінансової активності за видами (заощадження, інвестиції, страхування, позиково-кредитні транзакції, пенсійні програми, грошові ігри тощо) здійснюється поділ моделей фінансової поведінки домогосподарств за змістовною ознакою на заощадливу, кредитну, інвестиційну, пенсійну, страхову та ін. В основу іншого підходу до ідентифікації моделей фінансової поведінки покладено диференціацію домогосподарств за критерієм формування і використання грошових коштів на фінансово активні (ті, які мають заощадження, рахунки і вклади у банківських установах, купують валюту тощо) і фінансово пасивні (ті, які не мають заощаджень, не використовують фінансові інструменти та не виявляють ознак фінансової активності). Серед фінансово активних домогосподарств виділяються такі, які дотримуються: 1) заощаджувальної моделі фінансової поведінки (намагаються зменшувати борги та реалізують різні можливості вивільнення коштів із поточного споживання для здійснення заощаджень та інвестування); 2) антизаощаджувальної моделі поведінки (споживають у борг, допускають «проїдання» частини майна і заощаджень); 3) комбі-моделі фінансової поведінки (демонструють як позитивну, так і негативну фінансову поведінку).

Складним і, водночас, найбільш функціональним з позицій регулювання та управління фінансовими відносинами видається підхід до систематизації моделей фінансової поведінки в залежності від факторів і мотивів, що зумовлюють схильність домогосподарства до певного способу поводження з грошовими ресурсами. Фактори, що впливають на формування певної моделі фінансової поведінки домогосподарств, поділяються на об'єктивні (рівень грошових доходів, стан економіки, процентні ставки тощо) та суб'єктивні (інфляційні очікування, оцінки щодо перспектив розвитку економіки та галузевих ринків, рівень довіри до влади та фінансових інститутів, досвід фінансової поведінки в минулому, схильність до ризику, рівень фінансової грамотності, поточні життєві обставини, ступінь сприйняття поточних умов життя населення та інші) [5, с. 308]. Відповідно до того, які групи чинників домінують на поточному етапі функціонування домогосподарств, моделі їх фінансової поведінки можуть відповідати таким типам: 1) пасивно-протестному (одним із основних його ознак є неплатежі); 2) активно-традиційному (полягає у зберіганні заощаджень у банках; користуванні банківськими послугами); 3) пасивно-

традиційному (намагання за можливості уникати фінансових відносин, не пристосовуватись до вимог ринку та уникати їх впливу шляхом натуралізації домашнього господарства, підвищення ролі сімейної та дружньої взаємодопомоги)); 4) змушено-адаптивному (користування послугами комерційних банків при отриманні заробітної плати й соціальних виплат, участь в обов'язкових страхових програмах при кредитуванні тощо); 5) добровільно-адаптивному (користування новими банківськими послугами, здійснення операцій з купівлі-продажу валюти, цінних паперів, участь у недержавному пенсійному страхуванні, інвестування окремих проектів та ін.) [6 с. 108].

В цілому, дія кожної моделі фінансової поведінки домогосподарств підпорядкована певному соціальному механізму регулювання фінансово-економічних відносин, що надає можливість цілеспрямованого управління ними та створює передумови для регулювання макроекономічних процесів.

Отже, основу раціонального управління фінансами домогосподарств становить дослідження типів та передумов формування моделей фінансової поведінки домогосподарств, і насамперед, для їх фінансово активної категорії. В свою чергу, фінансова активність реалізується через функції споживання, збереження, інвестування, що й визначає відповідні моделі поведінки. Від схильності домогосподарств до застосування певної моделі фінансової поведінки значною мірою залежить результативність державної політики в сфері стабілізації національної економіки.

Список використаних інформаційних джерел

1. Драган О. А. Концепции финансового поведения домохозяйств в современной экономической теории / О. А. Драган // Вісник ОНУ імені І. І. Мечникова. – 2012. – Т. 17. – Вип. 3–4. – С. 16–21.
2. Jing J. X. Applying Behavior Theories to Financial Behavior / Jian Xiao Jing // Handbook of Consumer Finance Research. – 2008. – January. – p. 69–81.
3. Financial activities [Електронний ресурс] / Definition // Business Dictionary. – Режим доступу: http://www.businessdictionary.com/definition/financial-activities.html. – Назва з екрана.
4. Нагайчук Н. Г. Уточнення змісту поняття «фінанси домогосподарств» у розрізі навчальної дисципліни «фінанси» / Н. Г. Нагайчук // Фінансовий простір. – 2014. – № 2. – С. 100–105.

5. Аакер Д. А. Бизнес-стратегия. От изучения рыночной среды до выработки беспроигрышных решений / Д. А. Аакер. [пер. с англ.]. – Москва : Эксмо, 2017. – 464 с.
6. Алиева И. А. Финансовое поведение населения: теоретический аспект / И. А. Алиева // Вестник КРСУ. – 2016. – Том 16. – № 2. – С. 107–109.

УДОСКОНАЛЕННЯ МЕТОДИЧНОГО ІНСТРУМЕНТАРІЮ ОЦІНКИ СТІЙКОСТІ ДЕРЖАВНИХ ФІНАНСІВ

О. В. Тищенко, *спеціальність «Фінанси, банківська справа та страхування», студент групи ФК-61;*
С. Б. Єгоричева, *професор кафедри фінансів та банківської справи, д. е. н., професор – науковий керівник*
Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава, Україна

Оцінка стійкості державних фінансів великою мірою сприяє своєчасному прийняттю управлінських рішень, спрямованих на недопущення розбалансованості та погіршення розвитку цих фінансів протягом середньострокового й поточного періодів. З метою запровадження програм, орієнтованих на зміцнення стійкості державних фінансів України, передусім необхідне формування системи індикаторів фіскальної стійкості, їх граничних значень, яких треба дотримуватися при управлінні фінансовими операціями державного сектору економіки.

Результати проведеного дослідження свідчать, що питання стійкості державних фінансів ґрунтовно досліджуються фахівцями Міжнародного валютного фонду, а також Європейської комісії, де розробляються методологічні підходи до визначення складу індикаторів оцінки державних фінансів [1; 2].

Первісно були введені індикатори S1 (на середньостроковий період) і S2 (на довгостроковий період), які кількісно оцінюють розриви стійкості в середньостроковій/довгостроковій перспективі та слугують підґрунтям щодо розробки доцільних заходів бюджетної політики. Індикатори S1 і S2 – традиційні показники стійкості, що ґрунтуються на прогнозах економічного зростання, процентних ставок, сальдо бюджету, старіння населення, державних витрат, пов’язаних із старінням населення.

Індикатори фіскальної стійкості демонструють величину коригувань фіскальної політики у середньо- чи довгостроковому періодах,

котрі необхідні для утримання стійкості державних фінансів. При цьому, необхідні корегування можуть стосуватися як збільшення бюджетних надходжень (зазвичай за рахунок підвищення ставок податків), так і скорочення витрат (що можуть бути пов'язані як з фактором демографічного старіння населення, так і з іншими чинниками) або ж комбінації всіх зазначених складових. Вважають, чим більше значення індикатора, тим більш істотних коригувань потребуватиме держава з метою гарантування фіскальної стійкості.

Індикатор S1 вимірює обсяг фіскальних коригувань (зменшення дефіциту сектору загального державного управління), які необхідно реалізувати для забезпечення, по-перше, циклічно нейтрального впливу балансу сектору загального державного управління на макроекономічні процеси протягом усього прогнозного періоду; по-друге, з метою зниження обсягу державного боргу відносно ВВП до певного рівня наприкінці прогнозного періоду. Індикатор S2 вимірює фіскальний розрив, котрий необхідно покрити для приведення дефіциту сектору загального державного управління та боргу до циклічно нейтрального рівня.

Варто зазначити, що один із компонентів індикаторів S1 і S2 ілюструє ступінь необхідності фіскальних коригувань у зв'язку з довгостроковими змінами державних витрат, пов'язаних із чинником демографічного старіння населення. Величина цієї компоненти здебільшого визначається демографічними перспективами конкретної країни і організацією соціального захисту. Ця компонента характеризує обсяг коштів, що необхідний для покриття додаткових витрат і/або фінансування структурних реформ, які здійснюються в рамках програм соціального захисту з метою зменшення витрат. З огляду на значущість демографічного чинника, третя компонента отримала назву – вартість старіння.

За результатами проведеного дослідження методичного інструментарію оцінки фіскальної стійкості, доходимо таких висновків. По-перше, використання індикаторів S1 і S2 спрямовано переважно на визначення стійкості державних фінансів не у цілому, а тільки однієї його складової – операцій сектору загального державного управління. На нашу думку, доречно брати до уваги також залучення коштів державними цільовими фондами, центральним банком, державними фінансовими та нефінансовими корпораціями.

По-друге, в умовах України неможливо повноцінно застосувати методологію визначення індикаторів S1 та S2, що пов'язано іззначним впливом динаміки обмінного курсу на розмір дефіциту та боргу сектору загального державного управління, відсутністю довгострокових прогнозів економічного розвитку, як елемента системи бюджетного планування (слід врахувати, що наявні середньострокові прогнози економічного розвитку не передбачають перспективної динаміки демографічних процесів, пов'язаних із старінням населення [3]), а також із відсутністю консолідованої звітності щодо фінансових витрат держави на забезпечення медичними послугами і пенсіями літніх людей.

Аналізуючи стійкість державних фінансів в Україні, на наш погляд, треба враховувати національні особливості економічного, фінансового й соціального розвитку. Пропонуємо обчислювати індикатори фіскальної стійкості без урахування компонента, пов'язаного зі старінням населення. Зазначене пояснюється тим, що, з одного боку, маємо об'єктивні труднощі щодо отримання необхідної інформації у вітчизняних умовах, а, з іншого, – ця проблематика для України є не настільки актуальною, як для країн Європейського Союзу.

Загалом, з метою оцінки стійкості державних фінансів потребує формування системи індикаторів, що найбільш адекватно відображатимуть розвиток цього сектору фінансової системи. Вважаємо, що перелік індикаторів стійкості державних фінансів із метою їх використання в Україні, доцільно формувати з урахуванням наступних можливостей:

– створення інформаційної бази для проведення аналізу таких індикаторів у розрізі особливостей розвитку України;

– використання наукових і методичних розробок щодо стійкості державних фінансів, підготовлених (і запроваджених) в Україні та за кордоном;

– застосування системи індикаторів у практичній діяльності (з урахуванням як сектору загалом, так і його окремих складових) протягом коротко- й середньострокового періодів;

– моніторингу прийнятих індикаторів у автоматичному режимі впродовж установлених періодів;

– реалізації стандартного набору заходів із підтримки державних фінансів у стійкому стані (на основі визначення їх переліку з метою запобігання відхиленням від рекомендованих значень).

У процесі дослідження ми дійшли висновку, що удосконалення оцінкифіскальної стійкості складових державних фінансів має бути

спрямовано на визначення інтегральних індикаторів стійкості державних фінансів у цілому. Вони повинні охоплювати найважливіші показники, що відображають як розвиток окремих секторів державних фінансів (державного управління, державних фінансових і нефінансових корпорацій), так і їх взаємозв'язки та взаємодію.

Список використаних інформаційних джерел

1. Sustainability Assessments – Review of Application and Methodological Refinements / International Monetary Fund. – 2003. – 10 June [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.imf.org/external/np/pdr/sustain/2003/061003.pdf. – Назва з екрана.
2. Fiscal Sustainability Report 2012 // European Economy. – 2012. – № 8. – 204 p.
3. Про схвалення Прогнозу економічного і соціального розвитку України на 2017 рік та основних макропоказників економічного і соціального розвитку України на 2018 і 2019 роки [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 01.07.2016 № 399. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/399-2016-п. – Назва з екрана.

АНАЛИЗ ПРОЦЕНТНОЙ ПОЛИТИКИ И РЕЗЕРВНЫХ ТРЕБОВАНИЙ НАЦИОНАЛЬНОГО БАНКА ТАДЖИКИСТАНА

С. Х. Хомидова, З. С. Султонов, *преподаватели кафедры банковского дела*
Таджикский государственный университет коммерции, г. Душанбе, Республика Таджикистан

Процентная политика представляет собой комплекс мероприятий, направленных на регулирование цены денег в экономике и является частью денежно-кредитной политики, осуществляемой в русле общеэкономической политики государства [2]. Целью процентной политики Национального банка Таджикистана является поддержание всего комплекса процентных ставок в экономике на уровне, эффективно способствующем достижению приоритетов социально-экономического развития республики, включая защиту и обеспечение устойчивости таджикского сомони, в том числе его покупательной способности и курса по отношению к иностранным валютам.

Объектом процентной политики является уровень процентных ставок по различным инструментам заимствования, в совокупности представляющий собой цену денег в экономике.

Анализируя процентную ставку по всем депозитов в национальной валюте видно, что на 2014 г. составил 15,05 %, в 2015 г. 25,32 %, а в 2016 г. 15,89 % по сравнению прошлого периода уменьшилась на 9,43 %.

Процентная ставка по всем депозитов банков в иностранной валюте в 2014 г. составило 11,92 %, в 2015 г. 11,61 %, и в 2016 г. 10,05 %.

В данный показателей в иностранной валюте, что в 2015/2016 гг. по сравнению на 2014/2016 гг. увеличился на 0,57 % ставок по национальной валюте, а процентная ставка по иностранным валютам на 2015/2016 гг. по сравнению 2014/2016 гг. уменьшились на 1,56 %.

При осуществлении процентной политики Национальный банк Таджикистана стремится обеспечивать ее соответствие следующим базовым принципам:

– обеспечение доходности по срочным инструментом сбережения в сомони на уровне, как правило, превышающий уровень инфляции, т. е. поддержание ставок на положительном уровне в реальном выражении;

– достижение доходности по срочным инструментам сбережения в сомони, превышающей доходность от вложения средств в основные иностранные валюты с учетом темпов изменения валютных курсов и доходности по инструментам сбережения в этих валютах;

– формирование ставок по кредитным операциям банков на уровне, обеспечивающим доступность этих кредитов для юридических и физических лиц.

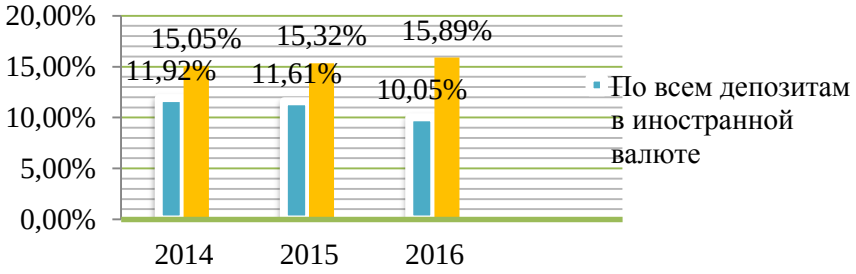

Рисунок 1 – Процентные ставки по всем депозитам банков в разрезе валют Республики Таджикистан на 2014/2016 г.

В таблице 1 приведена структура выданные кредитов банков в разрезе отраслей на 2014/2016 г. проанализирую данную таблицу выданные кредиты в 2014 г. составил 8,44 млн сомони, а в 2015 г. сумма составляла 7,36 млн сомони, и в 2016 г. 4,37 млн сомони. По сравнению 2014/2016 гг. выданные кредиты уменьшились на 4,07млн сомони, по сравнению 2015/2016 гг. на 2,98 млн сомони.

Анализируя всего общий объем погашенных кредитов составляет в 2016 г. 6,57 млн сомони по сравнению 2014/2016 г. наблюдается уменьшения на 711 834 тыс. сомони, а по сравнению 2015/2016 г. на 902 323 тыс. сомони. Выданные кредиты по другим услугам уменьшилась на 17 %, и внешняя торговля динамика показывает отрицательное; кредиты на финансовое посредничество уменьшилось в 2016 г. по сравнению 2015 г. на 1 %, а также и потребление уменьшилась на 13 %, и прочие выданные кредиты уменьшилось на 6 %.

Изменения ставки рефинансирования обуславливают соответствующие изменения ставок по депозитам и кредитам банков, что оказывает влияние на сберегательные, инвестиционные процессы в нефинансовом секторе экономики и секторе домашних хозяйств. Динамика ставки рефинансирования в значительной мере является ориентиром и при определении стоимости заимствований государственного бюджета. Процентная ставка рефинансирования Национального банка Таджикистана на 1 квартал 2017 г. составило 16 %, 2016 г. составило 11 %, в 2015 г. составляет 8 %, а на 2014 г. составило 6,2 %.

Таблица 1 – Состава и структура выданные кредиты банков в разрезе отраслей Республике Таджикистан на 2014/2016 гг.

Показатели	2015	2016	Отклонение (+-) 2015–2016
Сельское хозяйство	611 585	474 359	–137 226
Промышленность	2 112 528	1 551 525	–561 003
Строительство	1 308 793	277 755	–1 031 018
Транспорт	584 130	265 241	–318 889
Общественное питание	17 490	10 966	–6 524
Услуги	205 782	194 011	–11 771
Внешняя торговля	1 284 159	912 868	–371 291
Финансовое посредничество	162 617	4 600	–158 017
Потребление	859 662	615 578	–244 084

Продовж. табл. 1

Показатели	2015	2016	Отклонение (+-) 2015–2016
Прочие	213 796	66 627	–147 169
Выдано ссуд, всего	7 360 542	4 373 530	–2 987 012

Источник: Статистический бюллетень Национального Банка за 2014–2016 гг. за № 12 / 233-258 Национальный Банк Таджикистан [Электронный ресурс]. – Режим доступа: www.nbt.tj

Анализируя процентную ставку на 1 квартал 2017 г. по сравнению с аналогичным периодом увеличился 5 %, 2016 г. по сравнению с прошлым годом увеличился до 3 %, 2015 г. процентная ставка по сравнению 2014 г. увеличилось 1,8 %.

Список использованных информационных источников

1. Статистический бюллетень Национального Банка за 2017 гг. за 1/№ 258 [Электронный ресурс] : Национальный Банк Республики Таджикистан. – Режим доступа: www.nbt.tj. – Название с экрана.
2. Лаврушина И. О. Деньги, кредит, банки : учебник / И. О. Лаврушина. – Москва : КНОРУС, 2012. – С. 410.

ФИНАНСОВЫЕ РЕЗУЛЬТАТЫ БАНКОВСКОЙ СИСТЕМЫ РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

А. Е. Чечушко, *направление подготовки «Финансы, банковское дело и страхование», студент группы ФК-41;*
Т. И. Иванова, *ст. преподаватель кафедры финансов и кредита – научный руководитель*
Гомельский государственный университет имени Франциска Скорины, г. Гомель, Республика Беларусь

Финансовая деятельность коммерческих банков находит отражение в экономических показателях, характеризующих поступление, распределение и использование денежных средств, размер и структуру задолженности. Среди них особая роль отводится системе показателей, раскрывающих конечные финансовые результаты. Их анализ дает возможность оценить эффективность функционирования и финансовое положение коммерческих банков

В таблице 1 представлены состав и структура доходов и расходов коммерческих банков Республики Беларусь за 2015–2016 гг. [1].

Таблица 1 – Состав и структура доходов и расходов коммерческих банков Республики Беларусь за 2015–2016 гг.

В тысячах белорусских рублей

Показатель	2015 г.		2016 г.		Темп роста, %
	сумма	уд. вес, п. п.	сумма	уд. вес, п. п.	
1 Доходы, всего	9 338 222	100,00	8 846 899	100,00	94,74
1.1 Процентные доходы	6 693 639	71,70	6 929 638	78,33	103,53
1.2 Комиссионные доходы	1 158 036	12,40	1 236 414	13,98	106,77
1.3 Операционные доходы	1 028 904	11,00	435 022	4,92	42,28
1.4 Прочие доходы	457 643	4,90	245 825	2,77	53,72
2 Расходы, всего	8 734 338	100,00	7 814 906	100,00	89,47
2.1 Процентные расходы	4 636 613	53,08	3 796 485	48,58	81,88
2.2 Комиссионные расходы	290 289	3,32	378 079	4,84	130,24
2.3 Операционные расходы	1 872 734	21,44	2 064 641	26,42	110,25
2.4 Прочие расходы	1 934 702	22,16	1 575 701	20,16	81,44

В 2016 г. по сравнению с 2015 г. доходы коммерческих банков страны снизились на 5,26 % при снижении расходов на 10,53 %, что положительно сказалось на динамике прибыли. Негативное влияние на изменение доходов банковского сектора оказало снижение более чем наполовину операционных и прочих доходов. Наибольший удельный вес в структуре доходов занимают процентные доходы, которые в общей величине суммарных доходов коммерческих банков увеличились на 6,63 п. п. Это свидетельствует о повышении роли основного источника формирования банковских доходов – доходов от процентных операций.

В коммерческих банках Республики Беларусь преобладающая часть расходов также относится к процентным, удельный вес которых в 2016 г. снизился на 4,5 п. п. Наибольшие суммы процентов чаще всего выплачиваются по вкладам населения и кредитам, получаемым на межбанковском рынке, депозитам юридических лиц и др. Доля операционных расходов коммерческих банков страны, связанных с содержанием персонала и административно-хозяйственными операциями, увеличилась в 2016 г. на 4,98 п. п., а доля прочих расходов коммерческих банков снизилась на 2 п. п.

В 2016 г. наблюдается разнонаправленная динамика доходов и расходов коммерческих банков Республики Беларусь, что оказало соответствующее влияние на показатели прибыли и рентабельности банков (табл. 2).

Таблица 2 – Показатели прибыли и рентабельности коммерческих банков Республики Беларусь за 2015–2016 гг.

В тысячах белорусских рублей

Показатель	2015 г.	2016 г.	Отклонение (+, -)	Темп роста, %
Процентная прибыль	2 057 026	3 133 153	1 076 127	152,31
Комиссионная прибыль	867 747	858 335	–9 412	98,91
Операционная прибыль (убыток)	–843 830	–1 629 619	–785 789	–
Прочая прибыль (убыток)	–1 477 059	–1 329 876	147 183	–
Общая прибыль	603 884	1 031 993	428 109	170,89
Чистая прибыль	453 929	883 905	429 976	194,72
Общий уровень рентабельности банков, %	6,5	11,7	5,2	X
Рентабельность активов, %	0,7	1,4	0,7	X
Рентабельность капитала, %	5,7	10,5	4,8	X

Общая прибыль банков в 2016 г. увеличилась на 70,89 %, что обусловлено увеличением процентной прибыли на 52,31 %. Наибольший вклад в общую прибыль коммерческих банков в 2016 г. внесли пять системообразующих банков Республики Беларусь (рис. 1).

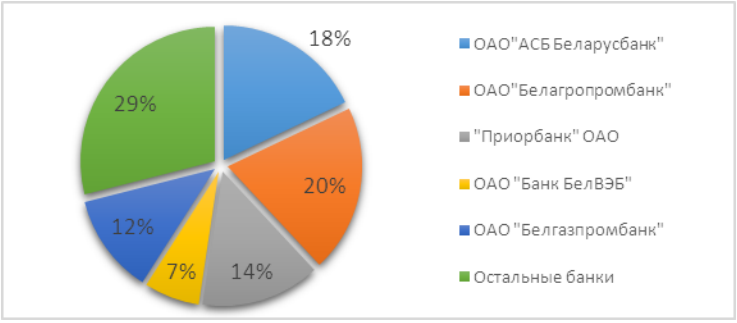

Рисунок 1 – Структура коммерческих банков Республики Беларусь по удельному весу прибыли в общей прибыли за 2016 год, %

Увеличение общей прибыли белорусских банков в 2016 году связано не с улучшением состояния белоруской экономики и не с ростом доходов реального сектора, а с действиями государства на рынке ссудного капитала. Роль государства в банковской системе страны настолько велика, что финансовые результаты многих банков во многом определяются не их достижениями в финансовых технологиях, а регулированием в денежно-кредитной сфере.

Список использованных информационных источников

1. Банки – всего. Бухгалтерский баланс и отчет о прибылях и убытках на 1 января 2017 г. [Электронный ресурс] / Национальный банк Республики Беларусь. – Режим доступа: https://www.nbrb.by/system/Banks/FinancialPosition/BalanceSheet/?bank=-1&yr=2016&quarter=4 (дата доступа : 28.10.2017). – Название с экрана.

ВПЛИВ ЙОДОВМІСНИХ КОМПОНЕНТІВ ПРИ ВИРОБНИЦТВІ М'ЯСНИХ НАПІВФАБРИКАТІВ ЗА ФУНКЦІОНАЛЬНИМ ПРИЗНАЧЕННЯМ

Є. О. Деменко, *спеціальність «Харчові технології та інженерія», студентка групи ХТ-14-5;*
Т. О. Колісниченко, *завідувач кафедри харчових технологій, к. т. н., доцент – науковий керівник*
Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро, Україна

Виробництво м'ясних продуктів постійно збільшується, але їх якість часто є низькою через використання більш дешевих нем'ясних компонентів із низькими харчовими показниками. Тому і постало завдання на даний час щодо покращення харчування шляхом розробки технологій м'ясної продукції, збалансованої за мінеральним складом та створення нових харчових продуктів із заданим складом та регулюючими фізико-хімічними властивостями. Причому, для збагачення продуктів застосовують найрізноманітніші інгредієнти рослинного походження.

М'ясо та м'ясні продукти є однією з найскладніших основ для створення функціональних продуктів харчування, але з точки зору здорового харчування м'ясо відноситься до найважливіших продуктів харчування поряд з овочами, фруктами, картоплею та молочними продуктами. Оскільки, вони володіють високою харчовою цінністю, яка обумовлена, в основному, вмістом повноцінних білків, вітамінів (особливо групи В), мінеральних елементів, в яких особливе значення має залізо. В організм людини з м'ясом надходять необхідні для життя нутріцевтики, в першу чергу, незамінні амінокислоти, залізо, вітаміни групи В та інші.

У той же час в м'ясі не вистачає багатьох необхідних компонентів поліненасичених жирних кислот, харчових волокон, ряду вітамінів і мінеральних елементів. Комбінування м'ясних і рослинних компонентів веде до отримання більш корисної та відносно недорогої продукції.

Перспективним компонентом для корекції складу і властивостей харчових систем є поєднання м'ясної сировини з гідробіонтами, а саме природного біополімеру хітозану, водорстей фукусу.

Це зумовлено тим, що вони містять мінеральні речовини, амінокислоти, клітковину, а також поліненасичені жирні кислоти, які покращують засвоюваність м'ясних продуктів, крім того знижують ризик серцево-судинних і онкологічних захворювань, підвищують функції імунної системи, знижують рівень холестерину, підвищують стійкість організму до інфекційних та простудних захворювань. При цьому нормалізується робота органів травлення та поліпшується обмін речовин.

Дані компоненти здатні збагатити м'ясні продукти, в результаті здійснюючи позитивний вплив на організм людини, оскільки вважаються універсальними сорбентами та мають майже ідентичний склад тканин людського організму в плазми крові. Завдяки їх використанню в рецептурі комбінованих продуктів, вміст мінеральних речовин забезпечує добову потребу організму людини.

При аналізі м'ясних страв: «Зрази із телятини з печерицями», «Люля-кебаб із телятини» було визначено харчову та енергетичну цінність страв-аналогів та страв з додаванням хітозану та водорості фукус. Удосконалені страви містять більшу кількість вітамінів, мінеральних та поживних речовин, зокрема білків, жирів, вуглеводів, ніж страви-прототипи та володіють великою кількістю корисних для організму людини властивостей. Дані розрахунки наведені на рисунку 1 та 2.

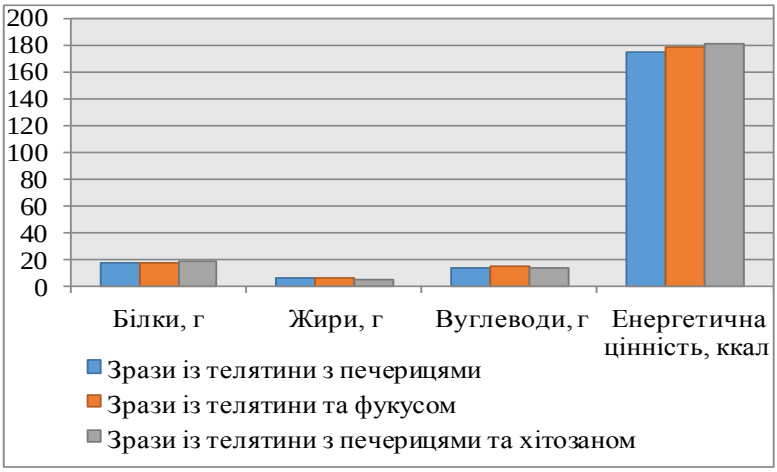

Рисунок 1 – Порівняльна характеристика харчової та енергетичної цінності страви «Зрази із телятини з печерицями» з додаванням фукусу та хітозану

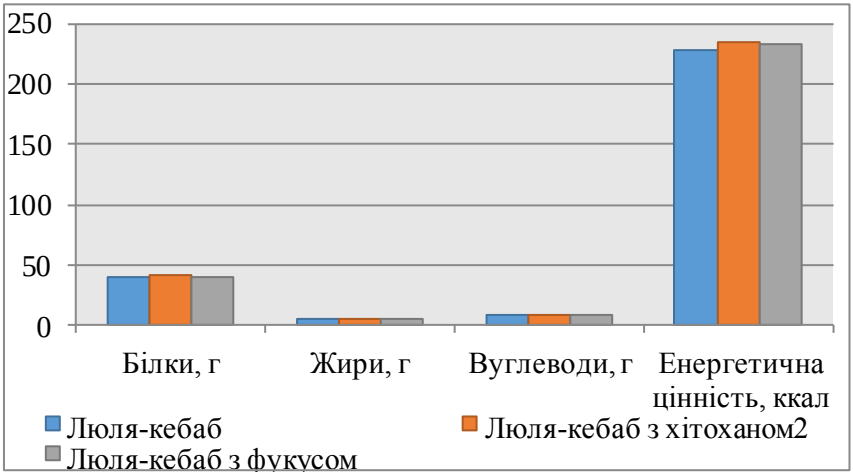

Рисунок 2 – Порівняльна характеристика харчової та енергетичної цінності страви «Люля-кебаб» з додаванням фукусу та хітозану

У ході даної роботи було визначено оцінку якості розроблених страв за органолептичним та фізико-хімічними показниками.

Таким чином, можна вважати, що удосконалення технологій м'ясних страв за рахунок внесення гідробіонтів до них дає можливість збагачення організму людини усіма необхідними поживними речовинами та корегування йододефіциту.

При сучасному образі життя використання гідробіонтів у виробництві м'ясних страв є перспективним, адже цей процес орієнтований на створення збалансованої за харчовою та біологічною цінністю продукції з підвищеними термінами зберігання та позитивною дією на організм людини.

Список використаних інформаційних джерел

1. Застосування нетрадиційної сировини у технології м'ясного виробництва / О. А. Шалимова // М'ясні технології. – 2007. – № 5. – С. 32.
2. Пешук Л. В. Інноваційні м'ясні продукти – здоров'я і довголіття / Л. В. Пешук, О. О. Галенко, І. І. Штик // Продовольча індустрія АПК. – 2012. – № 4. – С. 18–24.
3. Оттавій П. Б. Збагачення харчових продуктів та біологічно активні добавки / П. Б. Оттавій. – перек. англ. – Санкт-Петербург : Професія, 2010. – 350 с.

ТЕХНОЛОГИЯ КОНСЕРВИРОВАННЫХ ПРОДУКТОВ ИЗ ФЕРМЕНТИРОВАННЫХ ТОМАТОВ

В. И. Иващенко, *студент группы ТКО-61М;*
Л. П. Холодный, *доцент кафедры технологий пищевых производств и ресторанного хозяйства, к. т. н. – научный руководитель*
Высшее учебное заведение Укоопсоюза «Полтавский университет экономики и торговли», г. Полтава, Украина

Томаты выращиваются во всех регионах Украины и за объемами производства уступают только картофелю. Переработка томатов занимает важное место среди овощей которые перерабатываются консервными предприятиями Украины. В ассортименте вырабатываемых консервов из томатов наибольший удельный вес занимают томатный сок и томатная паста. Производство этих продуктов связано с высокими энергозатратами, наличием специализированного оборудования и высококвалифицированных специалистов.

Для производства консервированной продукции разрешается использовать незрелые томаты в количестве до 5 % от массы овощей.

Требования к качеству томатов, которые идут на производство томатного сока и концентрированных томатопродуктов, более жесткие: нормируется содержание сухих веществ, степень зрелости, наличие плодов с дефектами (недозрелых, перезрелых, с солнечными ожогами).

Одним из важных моментов для производства качественной продукции из томатов, является их сбор. Переход на механизированный сбор томатов создал ряд проблем: ранний сбор дает большой процент брака за счет зеленых томатов, задержка сбора томатов приводит к перезреванию плодов, размягчению мякоти, что способствует повреждению томатов во время сбора и транспортирования, при этом количество нестандартного сырья увеличивается до 20–25 %.

Исследования показали, что перезрелые томаты и томаты биологической стадии зрелости за своей пищевой ценностью практически не отличаются от томатов технической стадии зрелости, но при производстве томатопродуктов во время сортировки и инспекции идут в отходы. Поэтому их транспортировка на перерабатывающие предприятия является нецелесообразной.

Одним из перспективных направлений промышленной переработки томатов, который традиционно используется в домашнем консервировании, является их посол. Соленые томаты имеют высокие вкусовые качества, обладают диетическими и лечебными свойствами. Но несмотря на большой спрос, соленые томаты не нашли широкого при-

менения в сети общественного питания, ресторанах, заведениях быстрого питания через их неэстетический внешний вид. Эти недостатки можно устранить путем переработки соленых томатов в ферментированный томатный сок, томатные соусы и напитки.

У США, Германии, Скандинавских странах, Франции производство ферментированных овощей и продуктов на их основе осуществляется на научной основе с использованием новейших достижений биотехнологии. Объем производства и потребления солено-квашенной продукции в этих странах за последние 10–15 лет увеличился по сравнению с производством стерилизованных консервов.

Процесс соления, как правило, это спонтанная ферментация, в результате которой свободные сахара сырья превращаются в молочную кислоту, в результате жизнедеятельности молочнокислых бактерий эпифитной микрофлоры овощей. Активность протекания спонтанного процесса ферментации зависит от сроков сбора томатов, степени обсемененности и состава эпифитной микрофлоры. Как показали исследования, период максимального обсеменения томатов молочнокислыми бактериями является наиболее приемлимым для производства высококачественных ферментированных томатов.

Но использование технологии соления имеет существенные недостатки, связанные с большими потерями (до 50 %) продукции при ее хранении и реализации. Уменьшить потери солено-квашенной продукции можно путем комбинирования двух способов консервирования – биохимического, на стадии получения ферментированных овощей и стерилизации конечных продуктов.

Поэтому одним из направлений использования перезрелых томатов и томатов биологической стадии зрелости может быть их ферментирование в больших емкостях непосредственно в условиях фермерских хозяйств с последующей переработкой на стерилизованные консервированные продукты.

Как показывают исследования в процессе спонтанного ферментирования томатов изменяется их химический состав – глюкоза и фруктоза частично превращаются в молочную кислоту. В томатах несколько увеличивается содержание свободных аминокислот, значительные изменения происходят с пектиновыми веществами.

На первых стадиях процесса ферментации происходит превращение растворимого пектина томатов в низкометилированные труднорастворимые пектиновые кислоты. Под действием полигалактуроназы они гидролизуются до низкомолекулярных соединений, что подтвер-

ждается появлением в ферментированных томатах галактуроновой кислоты и отсутствием осадка пектиновых веществ. Под действием пектолитических ферментов протопектин томатов превращается в растворимую форму, что приводит к размягчению мякоти и мацерации ткани томатов.

Использование биотехнологии в производстве консервированных продуктов из ферментированных томатов дает возможность разработать комплексную технологию переработки томатов. Разработана технология производства консервов из ферментированных томатов «Сок из ферментированных томатов», «Соусы томатные для диетического питания», «Томаты в соке из ферментированных томатов».

Предложенная технология позволяет перерабатывать перезрелые томаты, томаты биологической стадии зрелости, мятые и треснувшие томаты в соленые полуфабрикаты непосредственно в местах их выращивания с последующей переработкой на консервированные продукты. Это дает возможность более полно использовать выращенное сырье, продлить сезон переработки томатов, получить новые продукты питания повышенной биологической ценности с хорошими органолептическими и физико-химическими показателями, специфическим вкусом и ароматом.

Список использованных информационных источников

1. Гаркава К. Г. Біотехнологія. Вступ до фаху : навч. посіб. / К. Г. Гаркава, Л. О. Косоголова, О. В. Карпов, Л. С. Ястремська. – Київ : НАУ, 2012. – 296 с.
2. Харчова біотехнологія : підручник / Пирог Т. П., Антонюк М. М., Скроцька О. І., Кігель Н. Ф. – Київ : Видавництво Ліра-К, 2016. – 408 с.

ВИКОРИСТАННЯ РИСОВОГО ХЛІБУ В ТЕХНОЛОГІЇ М'ЯСНИХ СІЧЕНИХ GLUTEN-FREE ВИРОБІВ

В. С. Іщенко, *спеціальність «Харчові технології», студент групи МТХ-16;*
Є. В. Жуков, *ст. викладач кафедри харчових технологій та готельно-ресторанної справи, к. т. н. – науковий керівник*
Харківський торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету, м. Харків, Україна

Директива Європейського Парламенту та Ради ЄС від 6.05.2009 № 009/39/ЄС «Про харчові продукти, призначені для спеціального

споживання», пояснює, що харчовими продуктами для спеціального споживання слід вважати харчові продукти, які, відповідно до їх особливого складу або процесу виготовлення, чітко відрізняються від інших харчових продуктів для нормального споживання, що відповідають їх заявленим харчовим цілям і які продаються у спосіб, що позначає їх відповідність [1].

Ціллю дослідження є розробка рецептури і технології м'ясних січених Gluten-Free виробів. Дослідження грунтується на наступних обставинах.

По-перше, глютенова ентеропатія (або целіакія) – це недуга, яка викликається порушеннями тонкого кишечника. Вважається, що нестерпність харчових продуктів, які містять глютен, є причиною цього захворювання. Однак дотримання довічної Gluten-Free дієти, незважаючи на те, що це єдиний результативний захист від целіакії, може бути дуже важким для зацікавлених осіб [2].

По-друге, більшість споживачів вважають відвідування закладів харчування ознакою нормального життя людини з активною життєвою позицією. Проте це може створити дуже складну ситуацію. Простий акт вибору з меню може стати складним завданням, оскільки страви повинні відповідати умовам безпечного харчування [3].

Тому конструювання Gluten-Free кулінарних виробів є перспективним науковим і бізнесовим напрямом.

Одним із загальновизнаних варіантів рішення проблеми харчування хворих на целіакію є використання аглютенових видів хліба. Однак для аглютенового хліба характерною вадою є швидке черствіння [4]. Перспективним, з цієї точки зору, є використання зачерствілого аглютенового хліба в рецептурах січених м'ясних виробів. Це дозволить вирішити відразу дві проблеми:

1) Розширити асортимент закладів харчування Gluten-Free виробами, які схожі за органолептичними показниками на традиційні кулінарні вироби;

2) Утилізувати аглютеновий хліб, який став непридатним для вживання за передбачуваним застосуванням.

Для реалізації мети дослідження нами використовувався Gluten-Free рисовий хліб, виготовлений за рецептурою і технологією, які описані в джерелі [4].

В рецептури традиційних м'ясних січених виробів звичайний хліб використовується в якості двох рецептурних компонентів: як наповнювач січеної маси і для панірування сформованих виробів.

Під час доведення кулінарних виробів до стану кулінарної готовності хліб, який введений в січену масу як наповнювач, утримує вологу, котра вивільняється в сиченій масі при денатурації і коагуляції білків м'яса. Одночасно з цим хліб, який використаний як панірувальне покриття, утримує вологу, котра мігрує із середини виробів, що смажаться, до їх поверхні під впливом явища тепломасопереносу.

В результаті таких процесів хліб, який застосований в якості рецептурних компонентів, впливає на органолептичні і структурно-механічні показники готових виробів. Крім того, він впливає на втрати при тепловій обробці і на вихід виробів, доведених до стану кулінарної готовності.

В результаті проведених досліджень і технологічних відпрацювань були визначені оптимальні кількості Gluten-Free рисового хлібу, котрий використовується як рецептурний компонент котлет січених. Також розроблені технологічні схеми підготовки такого хліба і виготовлення цільових Gluten-Free виробів.

Список використаних інформаційних джерел

1. Про харчові продукти, призначені для спеціального споживання: Директива Європейського Парламенту та Ради ЄС 2009/39/ЄС від 06 травня 2009 року [Текст]. – Офіційний вісник Європейського Союзу. – OJ L 124, 20.5.2009. – С. 21–39.
2. Šálková, D. Gluten-Free Food – the Influence of Selected Qualitative Characteristics on Consumer Decision Making of Coeliacs in Hospitality Establishments [Text] / D. Šálková, A. Hes // Czech Journal of Food Sciences. – 2015. – Vol. 33(6). – P. 513–517. doi: 10.17221/113/2015-CJFS.
3. Šálková, D. Consumer behavior – people intolerant to gluten and gluten-free offer in the public catering sector [Text] / D. Šálková, P. Hošková // Emirates Journal of Food and Agriculture. – 2016. – Vol. 28(4). – P. 271-279. doi: 10.9755/ejfa-2015-04-091.
4. Шаніна О. М. Вплив технологічних факторів на ступінь пенетрації хлібобулочних виробів спеціального призначення / О. М. Шаніна, Є. В. Жуков, А. В. Нурєєва // Технологічний аудит і резерви виробництва. – 2016. – № 2/4. – С. 30–35. doi: 10.15587/2312-8372.2016.65462.

МОДЕЛЮВАННЯ ЕЛЕКТРОПРИВОДУ ЗАВАНТАЖУВАЧА ШИХТИ В ПРОМИСЛОВУ ПІЧ

М. М. Кейзор, О. Ю. Саковець, *спеціальність «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології», студенти групи КАм-61*
В. Б. Савків, *доцент кафедри автоматизації технологічних процесів та виробництв, к. т. н., доцент – науковий керівник*
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, м. Тернопіль, Україна

Завантажувач шихти має робочий орган у вигляді шнекового конвеєра, для керування яким треба змінювати його частоту обертання.

При розрахунках будемо виходити з того, що режимом роботи приводу подачі шихти є безперервний тривалий режим, а регулювання частоти обертання здійснюється при незмінному моменті зміною напруги на якорі [1].

В системі автоматичного регулювання (САР) швидкості подачі для зменшення тривалості перехідного процесу використовують схеми керування з підсумовуючими підсилювачами або схеми підпорядкованого регулювання (ПР) [2].

В першому випадку використовується підсилювач з кількома входами, на які подаються сигнали зворотних зв'язків по похідній та інтегралу від регульованої величини. Така схема відзначається високою надійністю і простотою реалізації, але завдяки взаємовпливу сигналів зворотного зв'язку ускладнене її налагодження і досягнути оптимуму неможливо.

В схемі ПР для корекції регульованої величини використовують похідну і інтеграл від сигналу похибки. Ця схема реалізується як каскадна схема вмикання регуляторів. Налагодження кожного регулятора виконується незалежно і послідовно, від внутрішнього контуру зворотного зв'язку до зовнішнього.

Отже для регулювання швидкості подачі використовуємо систему ПР з двома контурами регулювання – основним контуром швидкості і внутрішнім, підпорядкованим контуром струму. Структурна схема такої автоматичної системи наведена на рисунку 1.

Внутрішній контур стабілізації включає: об'єкт регулювання (аперіодична ланка якірного ланцюга двигуна), давач струму ДС, регулятор струму РС, тиристорний перетворювач напруги. Зовнішній контур регулювання швидкості складається з регулятора швидкості РШ, об'єкта регулювання і давача швидкості ДШ. Об'єктом регулювання зовнішнього контуру є внутрішній контур і інтегруюча ланка механічного опору двигуна.

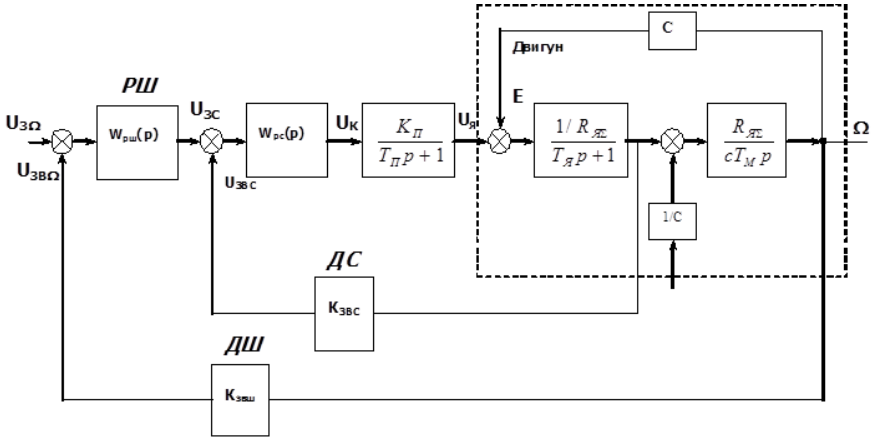

Рисунок 1 – Структурна схема САР частоти і струму двигуна

Передаточна функція об’єкта регулювання в контурі струму матиме вигляд:

$$W_{об}(p) = \frac{K_П / R_{Я\Sigma}}{(T_П p + 1)(T_Я p + 1)}.$$

Об’єкт регулювання складається з двох аперіодичних ланок з постійними часу $T_П$ і $T_Я$. Тривалість перехідного процесу зростання чи спадання струму визначається більшою постійною часу $T_Я$. Для зменшення тривалості перехідного процесу в системі регулювання, зменшимо постійну часу в контурі регулювання. Візьмемо регулятор струму з передаточною функцією:

$$W_{рс}(p) = K_{рс}\frac{T_{рс} p + 1}{T_{рс} p}.$$

При виконанні умови $T_{рс}=T_Я$ передаточна функція розімкнутої системи матиме вигляд:

$$W_c(p) = W_{рс}(p)\cdot W_{об}(p) = \frac{K_{РС}(T_Я p + 1)K_П / R_{я\Sigma}}{T_Я p \cdot (T_П p + 1)(T_я p + 1)} = \frac{K_1}{p(T_П p + 1)}$$

де $$K_1 = \frac{K_{РС}\cdot K_П}{R_{Я\Sigma}\cdot T_Я}.$$

Отже, регулятор зкомпенсував найбільшу постійну часу $T_Я$. Залишилась система з послідовно з'єднаними інтегруючою ланкою і аперіодичною ланкою, постійна часу якої $T_П$ називається незкомпенсованою. Передаточна функція регулятора вказує на те, що маємо ПІ-регулятор, а передаточна функція розімкнутої системи вказує на те, що система є астатичною першого порядку. В цій системі ступінчатий сигнал відпрацьовується без похибки (практично похибка дорівнює тільки похибці давача струму).

Передаточна функція замкнутої системи регулювання струму:

$$F_c(p) = \frac{W_c(p)}{1 + W_c(p) \cdot K_{звс}} = \frac{K_1}{T_П p^2 + p + K_1 \cdot K_{звс}}$$

Налагодження на технічний оптимум при незначному перерегулюванні дає мінімальну тривалість перехідного процесу.

Передаточну функцію замкнутої системи можна записати у вигляді

$$F_c(p) = \frac{1 / K_{звс}}{a \cdot T_\mu p(T_\mu p + 1)}$$

де $T_\mu = T_n$ – незкомпенсована стала часу;

a – коефіцієнт, пропорційний коефіцієнту демпфування, значення якого визначає характер перехідного процесу.

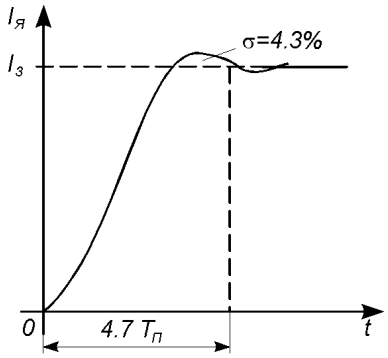

Рисунок 2 – Перехідна характеристика контуру регулювання струму при налагодженні ПІ-регулятора на технічний оптимум

При a = 1 перехідний процес має коливальний характер і найменшу тривалість, але велике перерегулювання. При a = 4 перехідний процес є експоненціальним, але тривалість його велика. Компромісне рішення досягається при a = 2. Перехідний процес при цьому має вигляд, зображений на рисунку 2.

Слід зауважити, що розглянута методика ефективна і оптимізує перехідні процеси лише при умові, коли внутрішнім зв'язком по ЕРС двигуна можна знехтувати.

Список використаних інформаційних джерел

1. Лавріненко Ю. М. та ін. Електропривод : підручник / Ю. М. Лавріненко та ін. – 2-ге вид., допов. і перероб. – Київ : «Ліра-К», 2009. – 504 с.
2. Попович М. Г. Теорія автоматичного керування : підручник / М. Г. Попович, О. В. Ковальчук. – Київ : Либідь, 1997. – 544 с.

ВИЯВЛЕННЯ ФАЛЬСИФІКАЦІЇ ВЕРШКОВОГО МАСЛА

Ю. О. Мазуренко, *товарознавство та комерційна логістика, ТКЛ–41д;*
Г. С. Лояніч, *доцент кафедри товарознавста, експертизи та торговельного підприємництва, к. т. н., доцент*
Вінницький торговельно-економічний інститут Київського торговельно-економічного університету, м. Вінниця, Україна

Вершкове масло – концентрат молочного жиру, підсилений потрібними і важливими людині макро- і мікроелементами та володіє найвищою серед природних жирів харчовою та біологічною цінністю.

Вершкове масло виробляють виключно з коров'ячого молока, тому воно повинно складатися тільки з молочних компонентів.

Молочний жир, що складає основу масла з коров'ячого молока з врахуванням його кількості, є показником, що розподіляє масло на пряжене (топлене) – 99 % жиру і вершкове – 55–82,5 % жиру.

В наш час практично всі провідні європейські підприємства для розширення асортименту, покращення якості і отримання недорогих, корисних продуктів харчування використовують рослинні олії і жири.

Високий попит на спреди в усьому світі обумовлений в першу чергу їх відносно низькою ціною. Вартість спредів за кордоном майже в два рази менша вартості натурального вершкового масла [5].

Фальсифікація коров'ячого масла – зниження відсотку жиру, вміст різних домішок, що не передбачені рецептурою та самою назвою продукту «коров'яче масло», введення хімічних барвників та ароматизаторів. Варіант заміни високожирних видів масла на менш жирні масла вважають асортиментною фальсифікацією.

У наш час часто зустрічається фальсифікація вершкового масла дешевими жирами рослинного походження. Для того, щоб попередити, запобігти таким спробам потрібен порівняно простий та досить точний метод дослідження жирової фази. Використання стандартних точних методів займає багато часу, процес аналізу є трудомістким, тобто

є економічно затратним. Використання та удосконалення експресних методів оцінки складу жирової фази на наявність рослинних жирів та інших домішок в жирах є актуальним [1].

Способів виявлення фальсифікації вершкового масла є декілька:

– виявлення транс-ізомерів ненасичених жирних кислот. Вміст більше 5 % транс-ізомерів є прямим об'єктивним підтвердженням фальсифікації. У маргарині, рослинному жирі, саломасі, замінніку молочного жиру вміст транс-ізомерів більше 30 %. Даний спосіб не виявить фальсифікації масла, здійсненого внесенням тропічної олії, оскільки вміст у ній транс-ізомерів дуже низький.

– встановлення жирнокислотного складу масла. Слід звернути увагу, що період виробництва масла суттєво впливає на його якість. Так масло, виготовлене у зимовий період, має нижчий вміст ненасичених жирних кислот та жиророзчинних вітамінів, ніж масло, виготовлене влітку. Отримання достовірних результатів вимагає наявності накопиченого масиву експериментальних даних, оброблених статистично, а також матеріального забезпечення і кваліфікованих кадрів;

– визначення твердості масла;

– визначення температури плавлення масла. Температура плавлення вершкового масла коливається у діапазоні 28–38 °С, кокосової олії 23–26 °С, а пальмового олеїну близько 24 °С. Суміш жирів має середньоарифметичну температуру плавлення, відповідно до частини жиру у суміші. З наведених температур плавлення слідує, що внесення будь-якого жиру з нижчою температурою плавлення об'єктивно зменшить температуру плавлення фальсифікованого вершкового масла. Якщо за кімнатної температури 22–25 °С масло плавиться, то значить, що це суміш жирів, яку називають спредом. Експериментальні дані підтверджують дане твердження.

Отже, показником, за яким легко встановити якість і справжність масла, є температура плавлення [6].

Також фальсифікацію та якість масла досліджують за органолептичними показниками. За органолептичними показниками масло повинно відповідати таким вимогам: смак і запах характерні для даного виду масла, чисті, без сторонніх присмаків і запахів; консистенція при 10–12 °С щільна, однорідна, поверхня на розрізі слабко блискуча, суха або з однаковими найменшими краплинками вологи; консистенція топленого масла при 10–12 °С м'яка, зерниста, у розтопленому вигляді масло абсолютно прозоре і без будь-якого осаду; колір – від білого до слабко-жовтого, однорідний по всій масі масла [4].

Органолептичну оцінку масла проводять за такою схемою, балів:

– Смак і запах 10
– Консистенція, обробка і зовнішній вигляд 5
– Колір 2
– Пакування і маркування 3
– Усього 20

«ДСТУ 4399:2005 «Масло вершкове. Технічні умови» розповсюджується на масло вершкове, приготоване тільки з коров'ячого молока й продуктів його переробки. Тобто продукт, який продається в магазині під назвою «масло вершкове» з позначкою ДСТУ 4399:2005 повинно містити тільки молочний жир і жодних рослинних домішок. Саме на цьому акцентує увагу ДСТУ 4399:2005 в пункті 5.3.5: «Не дозволено використовувати будь-які жири й вершки, окрім тих, які отримані з коров'ячого молока». Стандартами заборонено у назві спредів і жирових сумішей вживати слово «масло» окремо або у словосполученнях [2, 3].

Отже, для визначення натуральності вершкого масла, доцільно використовувати такі методи: виявлення транс-ізомерів ненасичених жирних кислот; встановлення жирнокислотного складу масла; визначення твердості масла; визначення температури плавлення масла та органолептична оцінка.

Список використаних інформаційних джерел

1. Гончар Ю. М. Виявлення фальсифікації вершкового масла експрес-методами [Електронний ресурс] / Ю. М. Гончар, Н. Ю. Чикун ; Дніпропетровський університет імені Альфреда Нобеля. – 2016. – Режим доступу: http://duan.edu.ua/uploads/tovarovey15-16/15239.pdf. – Назва з екрана.
2. ДСТУ 4399:2005 « Масло вершкове»
3. ДСТУ 4445:2005 «Спреди та суміші жирові» від 01.07.2006 року.
4. Машкін М. І. Технологія молока і молочних продуктів : навчальне видання / М. І. Машкін, Н. М. Париш – Київ : Вища освіта, 2006. – 351 с.: іл.
5. Могилянська Н. О. Визначення замінників молочного жиру в вершковому маслі та спредах [Електронний ресурс] / Н. О. Могилянська, Т. А. Лисогор, О. А. Кручек // Харчова наука і технологія. – 2010. – № 2. – С. 71–76. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Khnit_2010_2_23. – Назва з екрана.

6. Романовська Т. І. Якість вершкового масла [Електронний ресурс] / Т. І. Романовська, Н. І. Левчук // Національний університет харчових технологій. – 2016. – Режим доступу: http://dspace.nuft.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/21533/1/84.pdf. – Назва з екрана.

ОБГРУНТУВАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ М'ЯСО-РИБНИХ СІЧЕНИХ НАПІВФАБРИКАТІВ

І. М. Марченко, *спеціальність «Харчові технології та інженерія», студент групи ХТ-15-3;*
Ю. А. Мацук, Т. О. Колісниченко, *доценти кафедри харчових технологій, к. т. н., доценти – наукові керівники*
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро, Україна

В останні роки обсяг незамінних речовин, що надходять до організму людини з їжею знижується. Особливо відмічається дефіцит повноцінних білків в щоденному раціоні. Разом з тим, в умовах дефіциту білка в харчуванні населення проблема раціонального використання малоцінної рибної і м'ясної сировини остаточно не вирішена з питання біологічної повноцінності кулінарної продукції та представляє інтерес для науки [1, 2, 5, 7].

В технічно розвинутих країнах м'ясо та риба реалізуються найчастіше у вигляді напівфабрикатів високого ступеня готовності, які потребують нескладного приготування з мінімальними витратами. В останні роки сформувався новий напрям у науці та практиці щодо створення технологій фаршевих кулінарних виробів на основі комбінування м'яса або риби з ізолятами й концентратами білків, мукою круп'яних і бобових культур, овочами, зеленю та іншими добавками. Нажаль на виробництві такі продукти не завжди характеризуються високою якістю та підвищеною харчовою цінністю. Таким чином для розширення асортименту якісної продукції бажано передбачити широке застосування нетрадиційної сировини, створення та удосконалення науково обґрунтованих технологій [3, 4, 6].

Метою дослідження є теоретичне та експериментальне обґрунтування доцільності комбінування м'ясної та рибної сировини в складі січених напівфабрикатів.

Для досягнення поставленої мети вирішувалися наступні завдання: дослідження можливості використання філе минтаю в рецептурі м'ясних напівфабрикатів; обґрунтування складу рецептури; вивчення орга-

нолептичних, фізико-хімічних, функціонально-технологічних властивостей розроблених напівфабрикатів.

В процесі досліджень вивчалась можливість заміни в складі рецептури м'ясних котлет м'яса свинини на фарш з філе минтаю. В плані крутого сходження частка м'яса свинини в кількості 78 % в основній рецептурі замінювалась від 10 до 40 % (крок 10) фаршем з філе минтаю. Інші складові рецептури – яйця, вода, панірувальні сухарі, спеції лишались незмінними.

Органолептичний аналіз готової продукції проводили за п'ятибальною шкалою згідно з ДСТУ 4823.2:2007. Отримані дані опрацьовували методами математичної статистики та моделювання. Результати досліджень сенсорної оцінки січених напівфабрикатів із різним вмістом філе минтаю представлені на рис. 1.

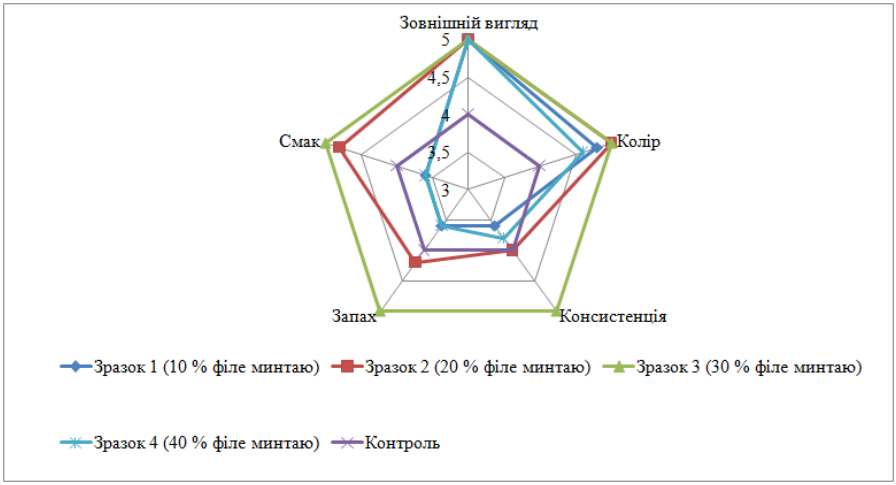

Рисунок 1 – Органолептичні показники м'ясо-рибних січених напівфабрикатів

Загальний висновок за результатами рангової оцінки показав, що внесення філе минтаю більше 30 % до складу продукту недоцільно, оскільки спостерігається погіршення органолептичних властивостей готових м'ясо-рибних січених кулінарних виробів, а саме з'являється характерний рибний присмак.

Також у рамках плану експериментальних робіт були проведені дослідження вологоз'вязуючої здатності (ВЗЗ) [8]. Додавання фаршу з

філе минтаю у вироби дозволяє у порівнянні з контролем підвищити ВЗЗ та відповідно – вихід готового продукту. Внесення фаршу із філе минтаю на pH напівфабрикатів не впливало.

Необхідно зазначити, що дані хімічного складу м'ясо-рибних січених напівфабрикатів в плані рецептурної заміни засвідчили, що за рахунок внесення філе минтаю спостерігається тенденція до збільшення масової частки білка на 8,0…11,1 % та зменшення масової частки жиру на 17,3…36,5 % внаслідок чого покращується харчова цінність та знижується енергетична цінність готових виробів.

Таким чином, проведені дослідження дозволили розробити нові рецептури січених м'ясо-рибних напівфабрикатів з високими органолептичними і технологічними показниками.

Доведено, що спільне використання в складі напівфабрикатів м'яса свинини і фаршу з філе минтаю у певних співвідношеннях дозволяє виготовляти січені м'ясо-рибні напівфабрикати з підвищеним вмістом білку та покращеними технологічними властивостями.

Перспективою подальших досліджень у даному напрямі є перевірка вдосконаленої технології у виробничих умовах.

Список використаних інформаційних джерел

1. Пасічний В. М. Нова технологія м'ясо-рибних напівфабрикатів / В. М. Пасічний, І. О. Степаненко // Нові ідеї в харчовій науці – нові продукти харчовій промисловості : міжнародна наукова конференція, присвячена 130–річчю Національного університету харчових технологій, 13–17 жовтня 2014 р. – Київ : НУХТ, 2014. – С. 214.
2. Chen Y. T., Hsieh Y. H. P. A sandwich ELISA for the detection of fish and fish products // Food control. – 2014. – Т. 40. – С. 265–273.
3. Demirezen D., Uruc K. Comparative study of trace elements in certain fish, meat and meat products // Meat science. – 2006. – Т. 74. – №. 2. – С. 255–260.
5. Yoshida H., Terashima M., Takahashi Y. Production of Organic Acids and Amino Acids from Fish Meat by Sub-Critical Water Hydrolysis //Biotechnology progress. – 2009. – Т. 15. – №. 6. – С. 1090–1094.
6. He Y., Shahidi F. Antioxidant activity of green tea and its catechins in a fish meat model system //Journal of Agricultural and Food Chemistry. – 2007. – Т. 45. – №. 11. – С. 4262–4266.
7. Delgado A. M., Parisi S., Almeida M. D. V. Fish, Meat and Other Animal Protein Sources // Chemistry of the Mediterranean Diet. – Springer International Publishing, 2017. – С. 177–207.

8. Ricke S. C., Koo O. K., Keeton J. T. Fermented meat, poultry, and fish products // Food microbiology. – American Society of Microbiology, 2013. – С. 857–880.
9. Антипова Л. В. Методи дослідження м'яса та м'ясних продуктів / Л. В. Антипова, І. А. Глотова, І. А. Рогов. – Москва : Колос, 2001. – 571 с.

АВТОМАТИЗОВАНИЙ КОНТРОЛЬ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ПАРАМЕТРІВ ВИГОТОВЛЕННЯ СУХОГО МОЛОКА

О. В. Мельник, *напрям підготовки 151 «Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології», студент групи КАм-61;*
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, м. Тернопіль, Україна;
І. П. Федорів, *спеціальність 123 Комп'ютерна інженерія, студент групи КІ-106*
Технічний коледж Тернопільського національного технічного університету імені Івана Пулюя, м. Тернопіль, Україна;
П. С. Федорів, *ст. викладач*
Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, м. Тернопіль, Україна

У зв'язку із підвищенням вимог до якості харчових продуктів та високій конкуренції на ринку виникає потреба у використанні сучасних та економічно вигідних засобів контролю технологічних параметрів, дотримуючись максимальної автоматизації й інтенсифікації процесу.

Для інтенсифікації процесу сушіння можна використовувати більш високих початкових температур теплоносія в умовах автоматизованого регулювання температури. З підвищенням температури теплоносія різко скорочується тривалість сушіння, внаслідок чого матеріал краще зберігає свої якісні показники.

Підвищення економічної ефективності роботи апаратів можна досягти використанням циркуляційного типу подавання нагріваючого повітря та застосуванням в якості теплоносія пари, яка отримана в процесі сушіння матеріалу.

Згущене молоко (осушувальний агент) потрапляє до камери 1 (рис. 1), де розпилюється розпилювачем 5. Розпилені краплі молока висихаючи осаджуються донизу. При таких умовах створюється велика площа поверхні контакту рідини з сушильним агентом, що дозволяє

досить швидко проводити процес сушіння. В результаті створюється тонко дисперсний продукт високої якості. Великим недоліком таких сушарок є підвищена витрата електроенергії та громіздкість апаратів великої продуктивності.

Для нормального проведення технологічного процесу в сушильній установці 1 передбачається розмістити ряд контрольно-вимірювальних пристроїв. На вході сушильної камери контролюється температура повітря 1-1 і 2-1 нагрітого в калориферах 2 та 4. Вологість кінцевого продукту визначається вологоміром 4-1 в транспортуючому шнеку 3.

Як зазначалося раніше, для підвищення економічної ефективності роботи апарата пропонується використовувати нагріту під час процесу сушіння пару для нагрівання повітря, яке закачується на калорифери 2 та 4. Для досягнення мети потрібно створити додатковий контур регулювання. При цьому на виході з сушильної камери здійснюється контроль температури пари 3-1.

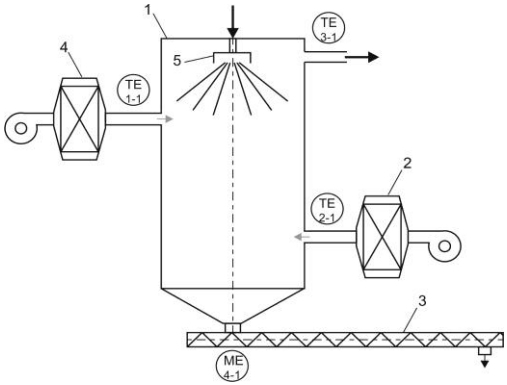

Рисунок 1 – Функціональна схема автоматизації процесу сушіння молока

Пропонується використовувати трьохрівневу структуру автоматичної системи регулювання, яка містить такі рівні:

– нижній рівень – рівень датчиків вимірювання технологічних параметрів і виконавчого обладнання;

– середній рівень – рівень технологічних підсистем керування;

– верхній рівень – рівень оперативного управління з реалізацією дистанційного керування виконавчими механізмами, вибору режиму

роботи системи, подання інформації на моніторі, звукової та візуальної технологічної сигналізації, засобів ведення довгострокового і короткострокового архіву даних і т. д.

Список використаних інформаційних джерел

1. Ладанюк А. П. Автоматизація технологічних процесів і виробництв харчової промисловості / А. П. Ладанюк. – Київ : Аграрна освіта, 2001. – 224 с.
2. Проектирование процессов и аппаратов пищевых производств / под ред. В. Н. Стабникова. – Киев : Вища школа, 2010. – 199 с.
3. Системы автоматизированного управления технологическими процессами предприятий молочной промышленности / под ред. Брусиловского Л. П. – Москва : Агропромиздат, 1986. – 232 с.

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ПРОДУКТІВ ПЕРЕРОБКИ ГОРІХОВОЇ СИРОВИНИ У ВИРОБНИЦТВІ БОРОШНЯНИХ КОНДИТЕРСЬКИХ ВИРОБІВ

А. Д. Могилевиць, *напрям підготовки «Харчові технології та інженерія», студентка групи ХТ–14–5;*
Ю. А. Мацук, *доцент кафедри харчових технологій, к. т. н., доцент – науковий керівник;*
Г. В. Новік, *асистент кафедри харчових технологій – науковий керівник*
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро, Україна

В останні роки вітчизняні та закордонні науковці харчової галузі [1, 4]. особливу увагу звертають на питання створення борошняних кондитерських виробів, які б забезпечували необхідну кількість біологічно активних речовин у добовому раціоні людини. Це зумовлено тим, що все більше людей починають замислюватися про здоровий спосіб життя, правильне харчування та вживання оздоровчих харчових продуктів, склад яких цілеспрямовано змінений з метою ліквідації дефіциту найважливіших харчових речовин [2].

Таким чином, перспективним шляхом створення борошняних кондитерських виробів є збагачення існуючих продуктів біологічно активними речовинами за рахунок використання нетрадиційних видів сировини [3, 5].

Метою даної роботи, яка висвітлена, є обґрунтування перспектив використання продуктів переробки горіхової сировини у виробництві борошняних кондитерських виробів. В якості продуктів переробки горіхової сировини використано дієтичні добавки «Шрот кедрового горіху» (ШКГ) та «Шрот грецького горіху» (ШГГ).

Об'єктом дослідження було обране борошно пшеничне (ДСТУ 46.004-99 Борошно пшеничне), основна сировина для виробництва борошняних кондитерських виробів.

Слід зазначити, що дієтичні добавки ШКГ та ШГГ мають специфічні технологічні властивості, які відрізняються від властивостей пшеничного борошна, тому розроблення нових кондитерських виробів потребувало проведення комплексу досліджень по визначенню їх впливу на органолептичні, фізико-хімічні й технологічні властивості.

На першому етапі досліджень визначали вміст у горіхових шротах та пшеничному борошні основних харчових речовин: білків, жирів та вуглеводів.

Дослідження хімічного складу показали, що порівняно з пшеничним борошном шроти містять більше жиру, що може бути обґрунтуванням доцільності їх використання в технологіях жировмісних борошняних кондитерських виробів.

Необхідно відмітити, що важливим показником хімічного складу є наявність у шротах горіхових культур значної кількості білка – 38,59 % та 33,63 % у ШКГ та ШГГ відповідно.

Вміст клітковини складає в ШКГ – 5,44 %, ШГГ – 11,48 %. Клітковина є високоефективним натуральним сорбентом, який поглинає величезну кількість шкідливих сполук (екзотоксини, ендотоксини), знижує рівень холестерину, запобігає атеросклерозу, серцево-судинні захворювання і появу злоякісних пухлин. Крім того, клітковина допомагає знизити ризик захворіти на цукровий діабет, який поряд з ожирінням є одним з найбільш поширених захворювань сучасної цивілізації.

Дослідження мінерального складу горіхових шротів показали, що ШКГ та ШГГ містять в значній кількості такі мінеральні елементи, як калій, магній, мідь, марганець, цинк та нікель. Крім цього, ШГГ багатий на кальцій, залізо та кремній, а ШКГ – на фосфор. За вмістом досліджуваних мінеральних речовин шроти горіхових культур значно перевершують борошно пшеничне.

Проведений комплекс досліджень показав, що порівняно з пшеничним борошном ШКГ та ШГГ містять значну кількість клітковини, білків, мінеральних речовин (заліза, кремнію, калію, марганцю, міді, цинку та ін.).

Отже, зважаючи на більш високу цінність хімічного складу шротів досліджуваних горіхових культур порівняно з борошном, можна зробити висновки щодо перспективності використання добавок «Шрот кедрового горіха» та «Шрот грецького горіха» для збагачення борошняних кондитерських виробів.

Список використаних інформаційних джерел

1. Попова Д. О. Використання рослинних шротів у виробництві затяжного печива спеціального призначення / Д. О. Попова, М. М. Петренко, А. М. Дорохович // «Технологічні аспекти підвищення конкурентоспроможності хліба і хлібобулочних виробів» та «Здобутки та перспективи розвитку кондитерської галузі» : Матеріали міжнародних науково-практичних конференцій. – Київ : НУХТ, 2016. – С. 137–139.
2. Перспективи використання шротів горіхової сировини для збагачення борошняних кондитерських виробів / О. Г. Шидакова-Каменюка, Г. В. Новік, К. Р. Касабова, О. І. Кравченко // Прогресивні техніка та технології харчових виробництв ресторанного господарства і торгівлі : зб. наук. пр. / відпов. ред. О. І. Черевко. – Харків : ХДУХТ, 2015. – Вип. 2(22). – С. 69–81.
3. Савчук Ю. Ю. Дослідження жирнокислотного складу білковмісного напою з ядер волоського горіха / Ю. Ю. Савчук, С. І. Усатюк // Прогресивні техніка та технології харчових виробництв ресторанного господарства і торгівлі. – 2017. – Вип. 1(25). – С. 381–389.
4. Ryan E. et al. Fatty acid profile, tocopherol, squalene and phytosterol content of brazil, pecan, pine, pistachio and cashew nuts //International journal of food sciences and nutrition. – 2006. – Т. 57. – №. 3–4. – С. 219–228.
5. Iyenagbe D. O. et al. Effects of thermal processing on the nutritional and functional properties of defatted conophor nut (Tetracarpidium conophorum) flour and protein isolates // Food Science & Nutrition. – 2017.

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ЕКСТРАГУВАННЯ ПЛОДІВ КІНСЬКОГО КАШТАНУ

І. М. Омелянчук, Л. А. Овакімян, *спеціальність «Хімічні технології та інженерія», студенти групи ХТ-3-6;*
В. М. Чорний, *спеціальність «Технологія зберігання і переробки зерна», магістрант групи ТЗ-5-6М;*
Т. Г. Мисюра, *доцент кафедри процесів і апаратів харчових виробництв, к. т. н., доцент – науковий керівник*
Національний університет харчових технологій, м. Київ, Україна

Екстракт кінського каштану широко застосовують у фармакології, оскільки в ньому міститься сапонін есцин, що володіє протизапальними і реологічними властивостями, а також проявляє позитивний вплив на венозний тонус [1].

За результатами літературного огляду, встановлено, що процес екстрагування кінського каштану недостатньо досліджений для ефективного отримання в промисловості. Тому метою даної роботи був підбір оптимальних параметрів, а саме температури, гідромодулю та виду екстрагенту для максимального вилучення цільових компонентів.

Для отримання та аналізу експериментальних даних був спланований багатофакторний експеримент. Визначивши, які фактори найсуттєвіше впливають на процеси масообміну, а саме екстрагування, обрали їх рівні варіювання, які наведені у табл. 1, та побудували матрицю трьохфакторного експерименту [3].

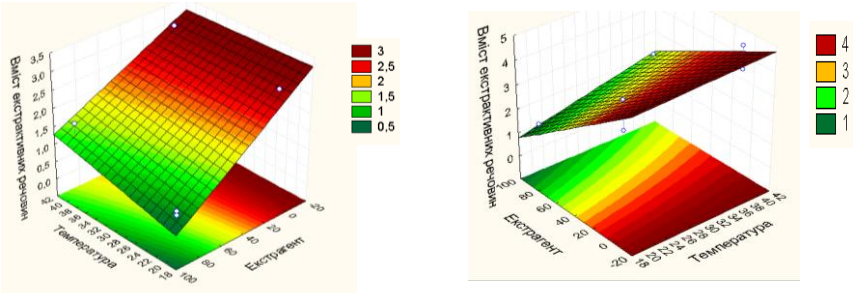
Таблиця 1 – Рівні варіювання факторів

Фактор	Нижній рівень (–)	Верхній рівень (+)
Фракція, мм	1–	5–3
Температура	20	40
Гідромодуль для фракції 5–3 для фракції 1–	 3 8	 10 20
Екстрагент	Вода (0 % об)	Спирт 90 % об

Щоб утворити визначену фракцію, сировину перед екстрагуванням було подрібнено на лабораторному млині ЛЗМ-1 і розфракціоновано за допомогою набору сит з такими розмірами отворів діаметром 5; 3; 1 мм. Для дослідження, температура середовища екстрагування була прийнята кімнатна (20 ºС) та 40 ºС, що відповідає верхньому рівню варіювання з огляду на можливі термолабільні властивості цільових компонентів. Значення гідромодулю було різним для досліджуваних

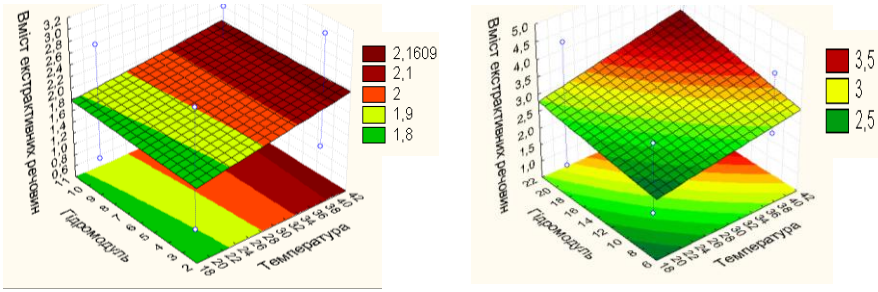
фракцій сировини так, як більш дрібна фракція мала нижчу натуру, а отже, щоб повністю огорнути об'єм сировини екстрагентом, його значення було збільшено до 8 та 20 на відмінну від крупної фракції, де це значення обрано як 3 та 10. Нами обрано дослідити процес із вилучення екстрактивних речовин, що при цьому можуть мати різну характеристику розчинності, тому в якості екстрагенту прийнято воду та спирт концентрацією 90 % об, щоб оцінити вилучення водо- та спирторозчинних речовин відповідно.

На основі отриманих результатів були побудовані залежності вмісту екстрактивних речовин в екстракті від досліджуваних факторів процесу. За допомогою програми STATISTICA побудовані трьохвимірні графіки, що висвітлюють результати експериментів та зображені на рис. 1–3.

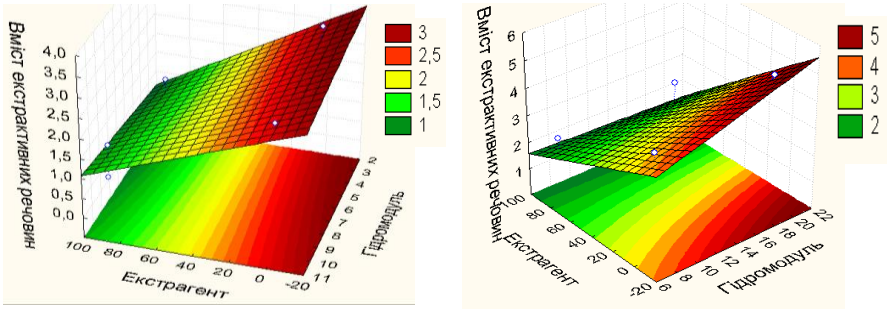
а) б)

Рисунок 1 – Залежність вмісту екстрактивних речовин від температури та екстрагенту в плодах кінського каштану з розмірами частинок 3–5мм (а) та з розмірами частинок <1мм (б)

а) б)

Рисунок 2 – Залежність вмісту екстрактивних речовин від гідромодуля та температури в плодах кінського каштану з розмірами частинок 3–5мм (а) та з розмірами частинок <1мм (б)

а) б)

Рисунок 3 – Залежність вмісту екстрактивних речовин від екстрагенту та гідромодуля в плодах кінського каштану з розмірами частинок 3–5мм (а) та з розмірами частинок <1мм (б)

За отриманими результатами можна рекомендувати наступні параметри екстрагування плодів кінського каштану для вилучення найбільшої кількості екстрактивних речовин: подрібнена фракція – <1 мм; температура – 40 ºС; гідромодуль – 20; екстрагент – вода. Дана робота є цікавою для подальшого доопрацювання з отриманням математичної моделі другого порядку та визначенням вмісту цільового компоненту есцину в екстрактах.

Список використаних інформаційних джерел

1. Marlena Dudek-Makuch, E. S.-S. Horse chestnut – efficacy and safety in chronic venous insufficiency: an overview / E. S.-S. Marlena Dudek-Makuch // Revista Brasileira de Farmacognosia. – 2015. – P. 533–541.
2. Малежик І. Ф. Процеси і апарати харчових виробництв : підручник / І. Ф. Малежик, П. С. Циганков, П. М. Немирович, О. С. Марценюк та ін. – Київ : НУХТ, 2003.
3. Рибачок А. В. Інтенсифікація процесу екстрагування при виробництві гірких настоянок / А. В. Рибачок, Н. В. Попова, Т. Г. Мисюра, В. М. Чорний // Наукові праці ОНАХТ. – Одеса : 2015. – Вип. 47. – С. 75–78.

ВИКОРИСТАННЯ БОРОШНА АМАРАНТУ В ТЕХНОЛОГІЇ БІСКВІТНИХ ВИРОБІВ

В. О. Савенко, *освітня програма «Технології ресторанного господарства», студент групи ТРГ-61м;*
В. М. Шелудько, *доцент кафедри технологій харчових виробництв і ресторанного господарства, к. т. н., доцент – науковий керівник*
Вищий навчальний заклад Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі», м. Полтава, Україна

Протягом останніх років стан здоров'я населення України значно погіршився, проблема зросла до рівня національної. Має місце скорочення тривалості життя, зростання смертності, різке зниження якості життя як окремої людини, так і здоров'я нації в цілому. Порушення принципів здорового харчування сприяє виникненню низки відхилень у фізичному розвитку молоді, супроводжується зниженням рівня резистентності і адаптаційних резервів організму, що є передумовою для розвитку багатьох захворювань у людей різного віку. Харчування повинно не тільки задовольняти фізичним потребам організму людини харчовими речовинами й енергією, а і виконувати профілактичні та лікувальні функції, захищати від несприятливим умов довкілля. Цього можна добитися послідовним розв'язанням проблем харчування, збагаченням полінутрієнтами харчових продуктів загального та функціонального призначення.

Можна виділити наступні напрямки удосконалення борошняних кондитерських виробів: зниження калорійності; підвищення харчової та біологічної цінності; покращення технологічних властивостей. Підвищення харчової та біологічної цінності може відбуватися за рахунок нетрадиційних видів борошна; олійної сировини, фруктових та овочевих добавок; продуктів переробки дикорослої сировини та ін.

Як рослинні добавки під час виробництва борошняних кондитерських виробів використовують пюре з овочів і фруктів. Введення овочевих добавок сприяє значному зниженню у виробах вмісту яєць, жиру та цукру [1].

Запропоновано використання в технології масляного бісквіту борошна з нуту. Готові вироби мають підвищений вміст амінокислот: життєво важливих мінеральних речовин, вітамінів групи А [3].

Однією з перспективних видів сировини для кондитерського виробництва може виступати насіння льону. Льон є олійною культурою, вміст жирів у ньому складає від 33,5 до 45,6 %. Особливо важливим є

те, що олія з льону містить значну кількість поліненасичених жирних кислот родин ω-3 [2].

Метою наукових досліджень є розробка технології масляного бісквіту, збагаченого на мінеральні речовини, вітамін Е, поліненасичені жирні кислоти та клітковину за рахунок додавання подрібненого насіння льону. Для досягнення поставленої мети були обрані наступні завдання: визначення стадії введення насіння льону до технології масляного бісквіту та раціональних концентрацій добавки за органолептичними та фізико-хімічними показниками готових виробів.

У лляному насінні містяться, окрім жирів (на суху масу), білки – 25 %, вуглеводи – 22 % (представлені цукрами, пентозанами і целюлозою), клітковина – 8 %, водорозчинні вітаміни групи В.

Як об'єкт досліджень обрано бісквіт масляний «Прага» та бісквітний напівфабрикат, виготовлений на його основі з додаванням насіння льону. Подрібнене до пастоподібного стану сире насіння додавали на стадії збивання яєчних жовтків у кількості 4; 8; 12, 16 та 20 % від загальної рецептурної суміші зі зниженням на відповідну кількість частки жиру з перерахуванням на суху речовину. Повна заміна жиру досягається у зразку з вмістом льону 8 %, у разі збільшення дозування добавки частка жирового компоненту в рецептурі підвищується. Якість виробу визначали за його фізико-хімічними показниками (вологість, пористість, упікання, коефіцієнт підйому, стискаємість) і органолептичними властивостями. Під час дослідження якості випечених виробів із різним вмістом насіння льону температура і тривалість випікання були фіксованими величинами і дорівнювали відповідно 220 ºС і 40 хв.

Важливим показником, що відображає споживчі властивості готового виробу є його вологість. Установлено, що вологість усіх дослідних зразків знижується порівняно з контролем. На наш погляд, зменшення вологості у дослідних зразках пояснюється тим, що під час перерахунку рецептури за сухою речовиною відбувалось зменшення вмісту вологоутримуючих агентів – борошна та яйцепродуктів, які під час випікання напівфабрикату краще утримують вологу ніж насіння льону.

Упікання має велике значення на вихід продукту. Встановлено, що зі збільшенням вмісту добавки значення показнику упікання бісквіту збільшується за рахунок зменшення вологості, зокрема на 15,0 і 34,2 %, при кількості насіння льону 16 та 20 %. Таким чином, вихід виробів з додаванням насіння льону нижчий, що сприяє збільшенню

концентрації важливих мікронутрієнтів на одиницю маси напівфабрикату.

Суттєвим показником, що відображає структурно-механічні властивості бісквіту є його пористість. В інтервалі дозування добавки до 12 % пористість зростає порівняно з контрольним зразком на 25,7 %. Відзначено, що при подальшому збільшенні кількості насіння льону має місце погіршення пористості, що на наш погляд обумовлено тим, що у вказаних концентраціях добавка обтяжує тістову систему бісквітного напівфабрикату.

Важливим показником, що характеризує якість бісквіту є коефіцієнт ступеню підйому тіста під час випікання. Отримані результати показують, що зі збільшенням вмісту добавки коефіцієнт підйому зростає. Виріб з додаванням 4 % лляного насіння має коефіцієнт підйому на 2,5 % вищий, ніж в контролі. У зразках з додаванням 8 та 12 % льону значення цього показника підвищується відповідно на 6,8 та 16,1 %, а у разі дозування добавки 16 та 20 % починає зменшуватися, але однаково має значення вище, ніж у контрольному виробі. Покращення ступеню підйому тіста пояснити присутністю у насінні льону фосфоліпідів, які мають стабілізуючий вплив на яєчну суміш.

Крім фізико-хімічних показників важливими споживчими властивостями продукту є органолептичні. Відзначено, що у разі дозування насіння льону у кількості до 16 % спостерігається покращення органолептичних показників – вироби мають більший об’єм, добре розвинуту однорідну пористість, смак та запах, які майже не відрізняються від контрольного зразка

Внаслідок досліджень фізико-хімічних властивостей готового виробу встановлено раціональним є вміст подрібненого лляного насіння 16 % від загальної кількості сировини. Подальші дослідження будуть направлені на визначенні показників якості готової продукції в процесі зберігання.

Список використаних інформаційних джерел

1. Васькина В. А. Овощные пюре в мучных изделиях для здорового питания / В. Васькина, Е. Новожилова // Кондитерское производство. – 2005. – № 6. – С. 42.
2. Пащенко Л. П. Использование семян льна для повышения биологической ценности хлебобулочных изделий. / Л. Пащенко, Г. Странадко, Н. Булганова // Хранение и переработка сельхозсырья. – 2003. – № 4. – С. 82–85.

3. Рогова А. Л. Підвищення біологічної цінності бісквітних виробів за рахунок використання борошна з нуту / А. Рогова, Ю. Положишников // Харчові добавки. Харчування здорової та хворої людини: матер. міжнар. наук.-практ. конф. Дон НУЕТ, 7–9 квітня, 2011 р. – Донецьк, 2011. – С. 151–153.

АНАЛІЗ ОРГАНОЛЕПТИЧНИХ ПОКАЗНИКІВ ЯКОСТІ СОЛОДКИХ СОУСІВ, ПІДВИЩЕНОЇ ХАРЧОВОЇ ЦІННОСТІ

А. М. Савченко, *спеціальність «Харчова технологія та інженерія», студент групи – ХТ-5-3;*
Т. С. Листопад, *асистент;*
Т. О. Колісниченко, *завідувач кафедри харчових технологій, к. т. н., доцент – науковий керівник*
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро, Україна

Серед продукції ресторанного господарства окремий сегмент складають соуси, які сприяють кращому засвоєнню харчових нутрієнтів організмом людини, урізноманітнюють асортимент, надають основним продуктам харчування оригінальні смак і аромат та підвищують харчову цінність страв. Проте більшість з них має незбалансований хімічний склад.

Однією з найпопулярніших груп продовольчих товарів є соуси-діпи та топінги. Крім того, на ринку практично відсутня дана продукція з підвищеною харчовою і біологічною цінністю. Тому, щоб розширити асортимент солодких соусів з підвищеним вмістом БАР та збагатити організм людини флавоноїдами, було розроблено інноваційні рецептури соусів з плодово-ягідної та овочевої сировини, яка багата на вітаміни й мікро- та макроелементи. Було розроблено 5 видів соусів, які поділили за консистенцією на топінги, діпи.

У ході виконання роботи, було здійснено органолептичну оцінку розроблених соусів та систему бального оцінювання їх якості з урахуванням коефіцієнта важливості (табл. 1) та складено органолептичні профіль оцінки даних соусів (рис. 1–5).

Розроблені інноваційні солодкі соуси мають порівняно високу органолептичну оцінку та вищі органолептичні показники, ніж контрольні зразки.

Застосування розроблених інноваційних соусів матиме важливий соціальний ефект, оскільки забезпечить населення України функціональним харчовим продуктом, багатим на вітаміни, БАР, флавоноїди

та збагатить асортимент закладів ресторанного господарства новими видами солодких соусів.

Таблиця 1 – Органолептичні показники якості солодких соусів за методом коефіцієнта важливості

Найменування показників	Коефіцієнт важливості	Бал	Множення
Соус-топінг «Сонечко»			
Зовнішній вигляд	1,36	5	6,80
Консистенція	1,82	4,75	8,65
Колір	0,91	5	4,55
Запах	0,45	4,75	2,14
Смак	0,45	4,25	1,91
Загальна сума			24,05/5=4,81
Соус-топінг «Червона мрія»			
Зовнішній вигляд	1,36	4,75	6,46
Консистенція	1,82	5	8,65
Колір	0,91	4,75	4,32
Запах	0,45	4,75	2,03
Смак	0,45	4,75	2,14
Загальна сума			24,05/5=4,81
Соус-топінг «Ягідний мікс»			
Зовнішній вигляд	1,36	4,5	6,12
Консистенція	1,82	4,75	8,65
Колір	0,91	4,5	4,10
Запах	0,45	4,5	2,03
Смак	0,45	4,75	2,14
Загальна сума			23,02/5=4,60
Соус-топінг «Плодово-ягідна насолода»			
Зовнішній вигляд	1,36	5	6,82
Консистенція	1,82	5	9,09
Колір	0,91	5	4,55
Запах	0,45	5	2,27
Смак	0,45	5	2,27
Загальна сума			25/5=5
Соус-дип»Дніпровська екзотика»			
Зовнішній вигляд	1,36	5	6,82
Консистенція	1,82	5	9,09
Колір	0,91	5	4,55
Запах	0,45	5	2,27
Смак	0,45	5	2,27
Загальна сума			25/5=5

Рисунок 1– Органолептичний профіль на соус-топінг «Сонечко»

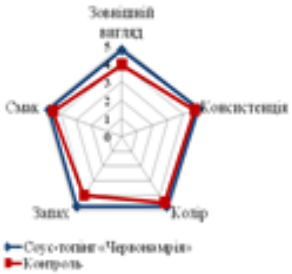

Рисунок 2– Органолептичний профіль на соус-топінг «Червона мрія»

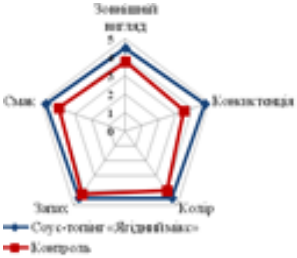

Рисунок 3– Органолептичний профіль на соус-топінг «Ягідний мікс»

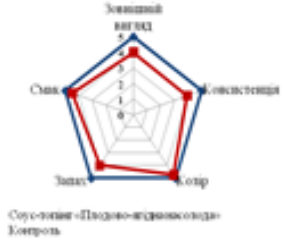

Рисунок 4– Органолептичний профіль на соус-топінг «Плодово-ягідна насолода»

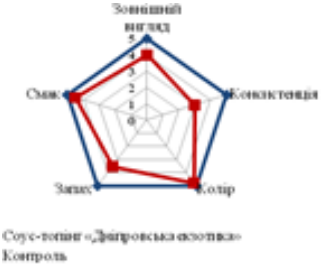

Рисунок 5– Органолептичний профіль на соус-дип «Дніпровська екзотика»

Список використаних інформаційних джерел

1. Вакуленко О. В. Современные тенденции создания специализированных пищевых соусов / О. В. Вакуленко и др. // Новые технологии. – 2011. – № 3. – С. 16–19.

2. Тапешкина С. А. Инновационные технологии в ресторанном бизнесе [Текст] / С. А. Тапешкина, И. А. Колесникова // Здоровье человека и экологически чистые продукты питания. – 2014. – С. 350.

РОЗРОБКА ТЕХНОЛОГІЇ СОЛОДКИХ СОУСІВ ПІДВИЩЕНОЇ ХАРЧОВОЇ ЦІННОСТІ

А. М. Савченко, *спеціальність «Харчові технології та інженерія», студент групи ХТ-15;*
Т. О. Колісниченко, *завідуюча кафедрою харчових технологій, к. т. н., доцент – науковий керівник;*
О. О. Чернушенко, *доцент кафедри харчових технологій, к. х. н.*
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара, м. Дніпро, Україна

Серед продукції ресторанного господарства окремий сегмент складають соуси, які сприяють кращому засвоєнню харчових нутрієнтів організмом людини, урізноманітнюють асортимент, надають основним продуктам харчування оригінальні смак і аромат та підвищують харчову цінність страв. Проте більшість з них має незбалансований хімічний склад, зокрема, підвищений вміст насичених жирних кислот, а вуглеводний склад представлено переважно крохмалем пшеничного борошна.

Ягідна сировина є постачальником до організму людини біологічно активних речовин, що належать до розряду незамінних та необхідних: вітамінів, біофлавоноїдів, мінеральних речовин, харчових волокон. У зв'язку з вищезазначеним, розробка технології солодких соусів з підвищеним вмістом біологічно активних речовин та високими органолептичними характеристиками є актуальною.

Метою роботи роботи є наукове обґрунтування та розробка технології соусів зі сировини, що має високу харчову цінність та високий вміст біофланоїдів.

Матеріали і методи. Об'єкт дослідження – соуси плодово-ягідні. Сировина та отримані зразки підлягали оцінці якості за основними критеріями: зовнішній вигляд, колір, аромат, смак. Використовували мікробіологічні та фізико-хімічні методики дослідження виготовленої продукції.

Результати. Для того, щоб розширити асортимент солодких соусів з підвищеним вмістом БАР та збагатити організм людини флавоноїдами, було розроблено інноваційні рецептури соусів з плодово-ягідної

та овочевої сировини, яка багата на вітаміни й мікро- та макроелементи. Розроблено 5 видів соусів, які поділили за консистенцією на топінги і діпи.

На підставі узагальнення аналітичних даних розрахували вміст біологічно активних речовин та флавоноїдів в соусах. Біологічна цінність страв представлена у вигляді вмісту вітамінів, мінеральних речовин та органічних кислот відображено в таблиці 1.

Таблиця 1– Вміст БАР та вітамінів в інноваційних соусах

Найменування показника	**Соус-топінг «Сонечко»**	**Соус-топінг «Червона мрія»**	**Соус-топінг «Ягідний мікс.»**	**Соус-топінг «Плодово-ягідна насолода»**	**Соус-діп «Дніпровська екзотика»**
Насичені жирні кислоти, г	0,99	0,03	0,03	0,03	0 ,115
Крохмаль, г	0,02	0,09	0,03	0,09	0,936
Моно- і дисахариди, г	7,04	7,95	6,91	7,95	12,094
Ненасичені жирні кислоти, г	–	0,03	0,03	0,03	0,115
Органічні кислоти, г	1,41	1,43	1,44	1,43	1,427
Вітамін В4	–	–	–	–	2,11
Вітамін РР	0,498	0,38	0,37	0,43	0,54
Вітамін К, мкг	5,940	–	–	–	0,11
Вітамін Н, мкг	541,512	0,74	1,90	1,03	1,17
Вітамін Е	2,393	0,47	0,83	0,39	0,74
Вітамін С	109,900	12,35	76,53	13,21	19,12
Вітамін В9, мкг	14,400	3,04	7,62	3,66	3,56
Вітамін В6	0,396	0,08	0,05	0,06	0,13
Вітамін В5	0,228	0,09	0,20	0,12	0,35
Вітамін В2	0,041	0,03	0,03	0,03	0,04
Вітамін В1	0,031	0,02	0,02	0,01	0,02
Вітамін А, мкг	1 029,60	10,45	6,18	15,86	25,72
Бета-каротин	1,903	0,06	0,04	0,10	0,15
Вітамін В3 (РР)	0,383	0,28	0,37	0,34	0,36

Рецептури соусів були підібрані так, щоб вміст флавоноїдів задовольняв добову норму споживання вітаміну Р, яка складає 50 мг. Вміст флавоноїдів у інноваційних соусах-топінгах та діпах представлено в таблиці 2.

Таблиця 2 – Вміст флавоноїдів у інноваційних соусах

Найменування соусу	Вміст флавоноїдів у 100 г соусу	
	До теплової обробки, мг	Після теплової обробки, мг
Соус-топінг «Сонечко»	261,7000	196,2750
Соус-топінг «Червона мрія»	181,0560	135,7920
Соус-топінг «Ягідний мікс»	244,1180	183,0885
Соус-топінг «Плодово-ягідна насолода»	163,8780	122,9085
Соус-діп «Дніпровська екзотика»	177,6060	133,2045

Всі інноваційні соуси мають порівняно великий вміст біологічно активних речовин. Було визначено органолептичні показники якості продукції, побудовано органолептичні профілі – всі інноваційні соуси мають порівняно високу органолептичну оцінку. Проведені мікробіологічні дослідження свідчать, що мікробіологічні показники соусів відповідають вимогам нормативної документації.

Висновки. Застосування розроблених інноваційних соусів матиме важливий соціальний ефект, оскільки забезпечить населення України функціональним харчовим продуктом, багатим на вітаміни, БАР, флавоноїди.

Список використаних інформаційних джерел

1. Вакуленко О. В. Современные тенденции создания специализированных пищевых соусов / О. В. Вакуленко и др. // Новые технологии. – 2011. – № 3. – С. 16–19.
2. Лебедев А. Б. Новые рецептуры кулинарных соусов для функционального питания / А. Б. Лебедев, А. В. Маликов, Д. А. Воскресенский // Известия ВУЗОВ. Пищевая технология. – 2006. – № 1. – С. 52–53.
3. Тапешкина С. А. Инновационные технологии в ресторанном бизнесе / С. А. Тапешкина, И. А. Колесникова // Здоровье человека и экологически чистые продукты питания. – 2014. – С. 350.

ПЕРСПЕКТИВА РОЗШИРЕННЯ АСОРТИМЕНТУ БОРОШНЯНИХ КОНДИТЕРСЬКИХ ВИРОБІВ ОЗДОРОВЧОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

Є. В. Стройлова, *спеціальність «Харчові технології», студент групи МТХ-16;*
Є. В. Жуков, *ст. викладач кафедри харчових технологій та готельно-ресторанної справи, к. т. н. – науковий керівник Харківський торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету, м. Харків, Україна*

Харчування сучасної людини не в стані задовольнити потребу організму в багатьох життєво важливих компонентах, внаслідок чого спостерігається нездатність захисних сил організму адекватно відповідати на несприятливий вплив навколишнього середовища, що одночасно збільшує ризик розвитку захворювань. Причиною дефіциту харчових речовин у раціоні є незбалансованість харчування та недостатність незамінних компонентів у сучасних продуктах. Такі тенденції в суспільстві диктують необхідність розробки продуктів з функціональними властивостями з метою компенсування недостатніх ессенціальних компонентів без збільшення об'єму вживання їжі і сприяючих збереженню більш тривалого активного періоду у житті людини.

Джерелом ессенціальних нутрієнтів природного походження з функціональними властивостями, які при щоденному споживанні оказують регулюючу дію на організм або на окремі його системи, є добавки із продуктів рослинництва. Введення продуктів переробки харчових виробництв (шроти, клітковина) у технологію виробництва продукції оздоровчого призначення дозволяє раціонально використовувати природні та місцеві сировинні ресурси.

Борошняні кондитерські вироби посідають значне місце в харчуванні населення українців з різним рівнем доходу завдяки високим смаковим якостям, красивому зовнішньому вигляду, економічній доступності за рахунок асортименту. Ця група продукції характеризується високою енергетичною цінністю і на противагу низьким вмістом харчових волокон, мінеральних речовин та вітамінів. Зниження калорійності виробів та надання продукції функціональних властивостей є перспективним напрямком для розширення асортименту борошняних кондитерських виробів та підвищення попиту на продукцію серед людей, що дотримуються принципів раціонального харчування.

Аналізуючи асортимент борошняних кондитерських виробів, а саме тортів, що реалізуються у закладах ресторанного господарства та виготовляються на кондитерських фабриках України, встановлено його утворення за рахунок традиційних виробів.

Завданням дослідження є вивчення можливості використання комерційного продукту «Клітковина» (насіння гарбуза, зародків пшениці, ядер волоського горіху) у виробництві медового торту оздоровчого призначення.

Клітковина є джерелом харчових волокон, вітамінів А, Е, С, B_1, B_2, B_{12}, мікроелементів Ca, K, P, Mg, Fe, Zn, Se, каротиноїдів, антиоксидантів. Клітковина нормалізує роботу кишечника, має протиалергійну, противірусну, протимікробну дію, сприяє нормалізації ваги, відновленню енергетичного балансу, позитивно впливає на функції нервової та серцево-судинної систем [1, 2].

Визначалась залежність основних показників якості виробів від кількості внесеної добавки. Для визначення раціонального співвідношення клітковини та борошна у харчовій композиції напівфабрикату медового торту проведено дослідження якості та кількості сирої клейковини в залежності від присутності 5–25 % добавок. Внесення дослідних добавок призводить до зниження кількості сирої клейковини в середньому на 0,3–4,5 %, розтяжність складає 11,5–15,0 см, пружність характеризується задовільною, окрім зразків з внесенням 25 % добавок. В ході дослідження було визначено, що раціональною є заміна 15–20 % борошна клітковиною для отримання продукції високої якості.

За загальноприйнятою методикою визначали вологість тістових напівфабрикатів медового торту. Клітковину вводили під час замішування тіста у сухому вигляді у суміші з борошном пшеничним вищого ґатунку у кількості 5, 10, 15, 20, 25 % з заміною борошна. Вологість напівфабрикатів медового торту з додаванням клітковини зростає від 1,4 до 3,9 %, що пояснюється вищою водопоглинальною здатністю клітковини насіння гарбуза та ядер волоського горіха порівняно з клітковиною зародків пшениці та пшеничного борошна.

Готові напівфабрикати медового торту мають високі оцінки за органолептичними показниками. Перспективою наступних досліджень є визначення строків збереження виробів та проведення апробації серед потенційних споживачів.

Список використаних інформаційних джерел

1. Dyshlyuk L. et al. In vivo study of medical and biological properties of functional bakery products with the addition of pumpkin flour // Bioactive Carbohydrates and Dietary Fibre. – 2017. doi.org/10.1016/j.bcdf.2017.09.001.
2. Вершинина О. Л. Использование шрота из семян тыквы в хлебопечении / Вершинина О. Л., Милованова Е. С., Кучерявенко И. М. // Техника и технология пищевых производств. – 2009. – № 1.

СТАН РИНКУ КОНДИТЕРСЬКИХ ВИРОБІВ В УКРАЇНІ

Ю. П. Харкава, *студентка групи ЕП-31;*
Н. В. Андрусенко, *асистент – науковий керівник*
Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету, м. Вінниця, Україна

На сьогоднішній день кондитерські вироби споживаються майже усім населенням. Кондитерські вироби мають великий потенціал і є однією з найрозвинутіших в харчовій промисловості України. Вони є частиною раціону харчування людини та мають сталий попитом, в першу чергу, завдяки вишуканим смаковим властивостям.

Проблемам розвитку кондитерської галузі присвячені роботи багатьох вітчизняних фахівців, зокрема А. О. Заїчковського, Л. М. Закревської, О. М. Ткаченко, Т. В. Лагоди, Е. М. Азаріна, Л. А. Радкевич, Я. І. Юрик та інших. У цих роботах розглядалися проблеми оцінки конкурентоспроможності підприємств кондитерської галузі, проводився аналіз стану монополізації ринку кондитерських виробів у 1995–2016 роках, визначалися напрямки та резерви розвитку підприємств галузі. Але протягом останніх років такі дослідження не проводились, хоча ситуація на ринку кондитерських виробів продовжує змінюватись. Це обумовило мету даного дослідження, яка полягає в аналізі сучасного.

На сьогодні виробництво кондитерської продукції є однією з найрозвинутіших

галузей харчової промисловості України. Загальний обсяг виробництва складає приблизно 3 % ВВП країни [1].

Кондитерський ринок має багато конкурентів. Більшу частину продукції виробляють та реалізують 5–10 кондитерських компаній. Ос-

новними гравцями на українському кондитерському ринку є Кондитерська Корпорація «ROSHEN», Компанія «КОНТІ», Компанія «АВК», Корпорація «Бісквіт-Шоколад», Житомирська кондитерська фабрика «ЖЛ», Компанія «Nestlé», Компанія «Mondelēz International», ПАТ «Полтавакондитер», кондитерська фабрика «Лагода» та ЗАТ «Одесакондитер» [2]. Ринок кондитерських виробів України за насиченістю та асортиментом наближається до європейських країн. Кондитерські вироби включають близько 2 000 найменувань, з яких понад 90 % ринку солодощів належить вітчизняній продукції. В Україні їх виготовляють понад 800 підприємств, які розміщені досить рівномірно та відповідають густоті населення [3]. Головною перевагою українських виробників на зовнішньому ринку найчастіше є ціна на вироби. Крім того, перевагами українських виробників є також якість продукції, увага до оновлення асортименту, вивчення попиту на зовнішніх ринках та вдосконалення дизайну.

Українська кондитерська галузь є залежною від експорту, тому запровадження торгівельних обмежень з боку країн Митного союзу негативно впливає на її динаміку та зумовлює пошук нових ринків. Українські виробники також наражаються на високі політичні ризики, підтвердженням чому слугує заборона в серпні 2013 року на ввезення продукції компанії «ROSHEN» на територію Російської Федерації. При цьому в разі підписання Україною угоди з ЄС, відповідно до якої митні тарифи країн Євросоюзу на українську продукцію суттєво знижуються, для вітчизняних кондитерів відкриється найбільш місткий регіональний ринок, що стимулюватиме вітчизняну галузь до нарощування обсягу виробництва.

З іншого боку, кондитерський ринок Євросоюзу є досить насиченим, що потребує від українських виробників розширення власного асортименту, а також приведення якості продукції до європейських стандартів, причому для конкурування з європейською продукцією не тільки на зовнішньому ринку, а й на внутрішньому. При цьому вітчизняні кондитери поступово відкривають виробничі майданчики на території інших країн, таким чином кондитерська галузь має всі шанси стати першою транснаціоналізованою в Україні [4].

Продукція кондитерської галузі характеризується широким номенклатурним рядом товарів, які умовно поділяється на три основні сегменти:

- ✓ борошняні (печиво, галети та крекери, вафлі, пряники);

✓ шоколадні вироби, які містять какао;

✓ цукристі вироби без какао (карамелі, драже, цукерки без вмісту какао, східні ласощі).

Процес виробництва кондитерської продукції є досить матеріалом істким, що зумовлює значну чутливість виробників до стану ринків цукру та какао-бобів. Останні є імпортною сировиною, таким чином, вітчизняні кондитери є досить чутливими до валютних ризиків. Що стосується ринку цукру, то він характеризується високим ступенем державного регулювання, що негативно позначається на його учасниках. При цьому слід зазначити, що виробництво борошняної та цукрової кондитерської продукції цілком забезпечується вітчизняною сировиною.

Сьогодні кондитерська галузь демонструє досить непогані темпи зростання, хоча в останні роки вони дещо уповільнилися. Стабільно високий попит на цю продукцію та достатня забезпеченість власними сировинними ресурсами сприяють розвитку кондитерської галузі в Україні. Для стабільного утримування своїх позицій на ринку виробникам кондитерської галузі потрібні довгострокові інвестиції в обладнання та великі оборотні фонди. Зі зростанням торговельних мереж більш жорстокими стають їхні вимоги до постачальників – безперервним має бути постачання і постійною реклама своєї продукції, що для невеликих фабрик не є можливим.

Отже, аналізуючи ринок кондитерських виробів в Україні, можна зазначити, що кондитерська галузь України має передумови для успішного розвитку і високої конкурентноспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринках. Тому ринок кондитерських виробів, як і харчової промисловості в цілому має важливе значення для економіки нашої країни.

Список використаних інформаційних джерел

1. Діагностика сектору кондитерських виробів [Електронный ресурс]. – Режим доступу: www.bizpro.org.ua. – Назва з екрана.
2. Огляд кондитерського ринку України [Електронний ресурс] : Національне рейтингове агентство Рюрик. – Режим доступу: http://rurik.com.ua. – Назва з екрана.
3. Украина: реформа контроля над безопасностью пищевых продуктов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: ukrprod.dp.ua. – Название с экрана.

4. Галушко О. С. Тенденції розвитку ринку кондитерських виробів та особливості трансформацій у системі цінностей його учасників : наукове видання / [О. С. Галушко] // Актуальні проблеми економіки. – 2012. – № 8.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ЛУЩЕННЯ ЯЧМЕНЮ ПРИ РІЗНІЙ ТРИВАЛОСТІ ПРОЦЕСУ ТА РІЗНОМУ НАВАНТАЖЕННІ НА ОБЛАДНАННЯ

В. М. Чорний, *спеціальність «Технологія зберігання і переробки зерна», магістрант групи ТЗ-5-8М;*
В. В. Христенко, *спеціальність «Хімічні технології та інженерія», магістрант групи ХТ-4-6;*
Є. І. Харченко, *доцент кафедри технології зберігання і переробки зерна, к. т. н., доцент – науковий керівник*
Національний університет харчових технологій,
м. Київ, Україна

Лущення ячменю є однією із найбільш важливих операцій при виробництві ячмінних круп. В круп'яному виробництві процес лущення мало досліджений, результатом чого є відсутність кількісного опису технологічних процесів круп'яного виробництва. Найбільшу цікавість має отримання функції лущення ячменю, яка на даний час залишається невідомою, оскільки процес лущення мало вивчений.

В роботі [1, 3] показано, що на ефективність лущення, який визначається індексом лущення, залежить не тільки від тривалості лущення але і від навантаження на лущильну машину, яке також можна виразити через коефіцієнт заповнення робочої зони лущильної машини. В даній роботі показано, як змінюється індекс лущення при незмінній тривалості лущення при різному навантаженні, але не показано який буде характер процесу, якщо тривалість лущення буде змінною величиною. Тому метою дослідження є встановлення характеру процесу лущення зерна ячменю при різному навантаженні на лущильну малину при різній тривалості лущення.

Зерно ячменю очищали на зерноочисному сепараторі, для досліджень використовували крупну фракцію ячменю отриману сходом із решітного полотна 2,4×20 мм, маса 1 000 зерен якої становила 63,5 г, натура зерна – 715 г/л, вологість 12,6 %. Лущення здійснювали у лабораторному голендрі УЛЗ-1 при різній тривалості лущення та зміні

маси ячменю, який завантажували в машину. Індекс лущення визначали за формулою:

$$I_л = \frac{m_1 - m_2}{m_1} \cdot 100, \quad (1)$$

де m_1, m_2 – відповідно маса зерна до та після лущення, г.

Лущення ячменю здійснювали при тривалості 20, 40, 60, 80 та 100 с. Виділення лузги здійснювали в лабораторному аспіраційному каналі [2].

Дослідженнями встановлено, що характер процесу лущення зерна ячменю при змін тривалості лущення та навантаження на лущильну машину переважно має однаковий характер. Результати досліджень наведено на рис. 1.

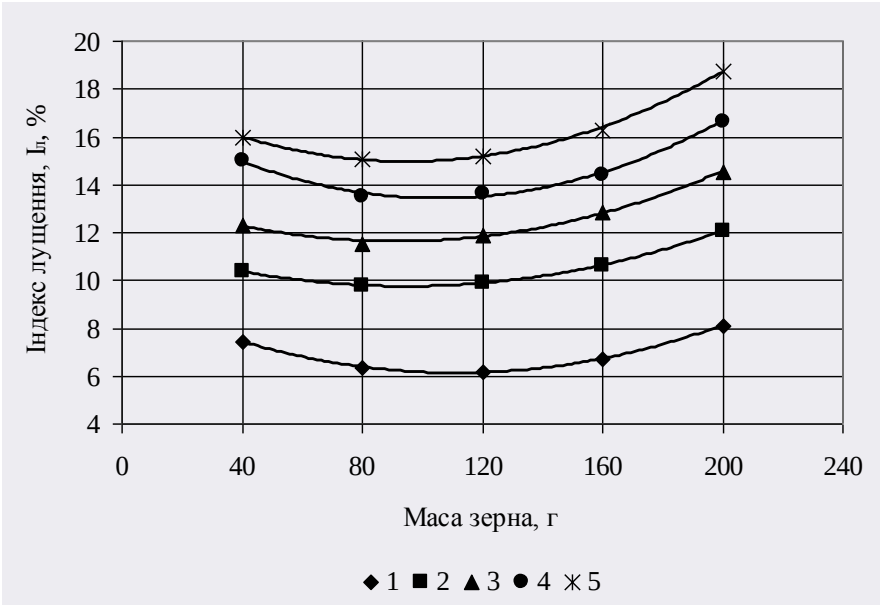

Рисунок 1 – Ефективність лущення зерна ячменю при різній тривалості лущення та зміні навантаження на лущильну машину: 1 – 20 с.; 2 – 40 с.; 3 – 60 с.; 4 – 80 с.; 5 – 100 с.

З даних рис. 1 можна бачити, що із збільшенням тривалості лущення індекс лущення збільшується, це можна пояснити більш тривалим тертям між робочими органами машини і зерном та між окре-

мими зернами. Поряд із цим із збільшенням завантаженого зерна ячменю в лущильну машину індекс лущення також збільшується.

Виразивши масу зерна через коефіцієнт завантаження робочої камери лущильної машини [3], можна отримати залежність ефективності лущення від коефіцієнта заповнення робочої камери голендера. Результати досліджень наведено на рис. 2.

Із даних рис. 2 можна бачити, що найменші значення індексу лущення отримано при коефіцієнті заповнення робочої камери 0,25. Із збільшенням заповнення робочої камери індекс лущення зростає незалежно від тривалості лущення.

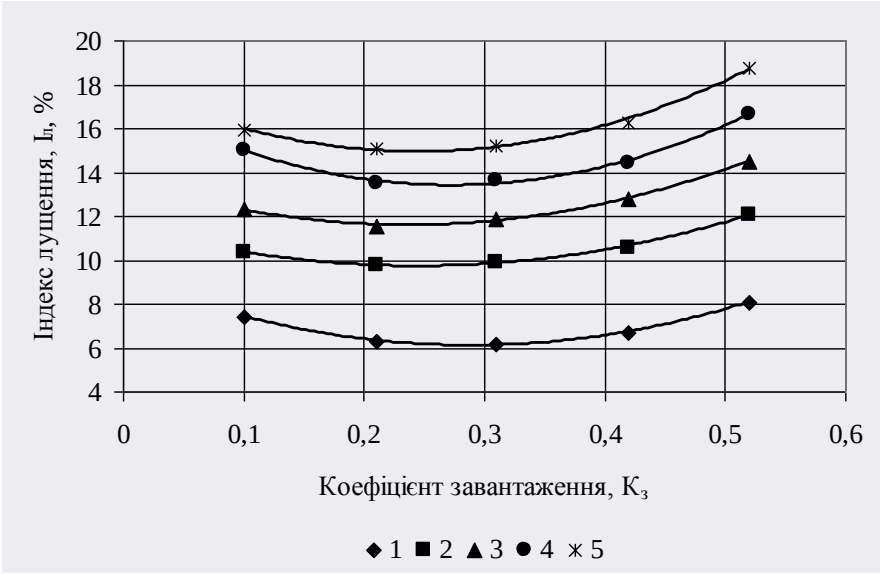

Рисунок 2 – Ефективність лущення зерна ячменю при різній тривалості лущення та різному завантаженні робочої камери лущильної машин: 1 – 20 с.; 2 – 40 с.; 3 – 60 с.; 4 – 80 с.; 5 – 100 с.

Із проведених досліджень можна зробити такі висновки, характер процесу незалежно від тривалості лущення переважно незмінний, хоч і при більшій тривалості лущення ефективність процесу збільшується. В подальшому виникає можливість поєднати в єдину функцію лущення тривалість обробки та коефіцієнт заповнення робочої камери лущильної машини Усе це поглиблює знання щодо процесу лущення ячменю в машинах з абразивними робочими органами.

Список використаних інформаційних джерел

1. Верещинський О. П. Наукові основи і практика підвищення ефективності сортових хлібопекарських помелів пшениці : дис. докт. техн. наук / О. П. Верещинський. – Київ : НУХТ, 2013. – 280 с.
2. Харченко Є. І. Ефективність виділення легких домішок в лабораторному аспіраційному каналі / Є. І. Харченко // Матеріали ІІІ міжнар. наук.-практ. конф. «Імпортозамінні технології вирощування, зберігання і переробки продукції садівництва та рослинництва» 24–25 травня 2017 р. – Умань : УНУС, 2017. – 84–86.
3. Харченко Є. І. Лущення зерна ячменю / Є. І. Харченко, А. В. Шаран // Хранение и переработка зерна, № 9, 2017. – С. 28–31.

МЕТОДЫ ПОВЫШЕНИЯ КОЭФФИЦИЕНТА ПРОИЗВОДИТЕЛЬНОСТИ ГАЗО-ЖИДКОСТНОГО ПОДЪЕМНИКА

М. А. Дадаш-заде, *к. т. н., доцент;*
С. И. Мансурова, *к. т. н., доцент*
Азербайджанский государственный университет нефти и промышленности, г. Баку, Азербайджан

Промысловая практика показывает, что в насосно-компрессорных трубах вместе с жидкостью обычно движется свободный газ. Практика показывает, что изучение законов движения нефтегазовой смеси по колонне необходимо не только для расчетов, связанных с фонтанной или газлифтной эксплуатации, но и при эксплуатации скважин оборудованными погружными электронасосами, штангами, струйными или другими насосами.

Общее уравнение учитывает потери напора на гидростатику, трение и на ускорение. При этом каждый параметр характеризует какую-то энергию.

Чаще всего при движении газонефтяной смеси нефть является сплошной средой, а газ дискретной. При очень высокой газосодержащей системе свободного газа, последнее представляет собой сплошную среду.

По мере увеличения обводненности в добываемой продукции вода из прерывистой фазы переходит в сплошную среду. Более сложная система-среда состоящей из трех компонентов нефти, воды и газа. Еще более сложной будет система, где присутствует песок. Вследствие высокой степени дисперсности системы в значительной мере осложняется расчеты, связанные с движением таких систем.

Анализ показывает, что для различных структур существует свои расчетные модели. В основном рассматривается пузырьковая, снарядная, эмульсионная, кольцевая и дисперсная структура.

Проведенные исследование показали, что наиболее эффективным способом эксплуатации при фонтанном способе является пузырьковая структура. В данной структуре скорость движение пузырьков относительно жидкой фазы незначительно, т. е. отсутствует относительная

скорость движения газа, что увеличивает коэффициент производительности подъема.

Влияние скин зоны на процесс эксплуатации скважин.

$$Q = \frac{2\pi h k_n}{\mu} \cdot \frac{P_к - P_c}{ln\frac{R_к}{R_c} + S},$$

где S – скин фактор.

$$S = (\frac{k_n}{k_{ск}} - 1) ln\frac{R_{ск}}{R_c},$$

где h – мощность пласта;
k_n – проницаемость пласта;
μ – динамическая вязкость жидкости;
$R_{ск}$ – проницаемость скин зоны;
R_c – радиус скважины;
$R_к$ – радиус контура скважины;
$R_{ск}$ – радиус скин-зоны.

Рассмотрим уравнение Дюпюи

$$ln\frac{R_к}{R_c} + S = \frac{2\pi h k_n}{\mu} \cdot \frac{P_к - P_c}{Q}.$$

Логарифм запишем как

$$ln R_к - ln R_c + S = \frac{2\pi h k_n}{\mu} \cdot \frac{P_к - P_c}{Q};$$

$$ln R_к = \frac{2\pi h k_n}{\mu} \cdot \frac{P_к - P_c}{Q} + ln R_c - S.$$

Введем обозначение

$$A = \frac{2\pi h k_n}{\mu} \cdot \frac{P_к - P_c}{Q} + ln R_c - S;$$

$$ln R_к = A$$

Умножаем правую часть на

$$ln e = 1$$

$$ln R_к = A ln e$$

$$R_k = e^A = e^{\left[\frac{2\pi hk_n}{\mu}\cdot\frac{P_k - P_c}{Q} + ln R_c - S\right]}.$$

Определим площадь зоны скважины

$$C = \pi R_k^2.$$

Если общая площадь пласта ΣС , то количество скважин

$$n = \frac{\sum C}{C} = \frac{\sum C}{\pi R_k^2}.$$

Если мы рассматриваем объем пласта вокруг скважины, то $\pi R2k \cdot h = W_{ck}$ Представим, что весь объем продуктивного пласта включается в процесс эксплуатации, тогда имеем

$$\Sigma W = \Sigma W_{ck} + \Sigma W_{nyc},$$

разделяя данное уравнение на общий объем пласта

$$1 = \frac{\sum W_{ck}}{\Sigma W} + \frac{\Sigma W_{nyc}}{\Sigma W},$$

имеем $$\frac{\Sigma W_{nyc}}{\Sigma W} = 1 - \frac{\Sigma W_{ck}}{\Sigma W}$$

где $\frac{\sum W_{ck}}{\Sigma W} = b$ – коэффициент охвата пласта.

$$\frac{\Sigma W_{nyc}}{\Sigma W} = 1 - b$$

тогда количество фондовых скважин можно определить как

$$n = \frac{\sum W_{ck}}{\pi R_k^2 h}$$

А количество резервных скважин можно определить как

$$n_{рез} = \frac{\sum W_{nyc}}{\pi R_k^2 h}$$

Как видно из формулы в зависимости от значений скин-фактора радиус контура скважины или увеличивается, или уменьшается.

Если скин-фактор положительный, т. е. призабойная зона загрязнена, то радиус контура скважины за счет скин-фактора уменьшается.

Если скин-фактор отрицательный, то проведенные дополнительные работы на забое скважины (кислотную обработку, обработка ПАВ) в этом случае радиус контура скважины возрастает.

Список использованных информационных источников

1. Давыдов А. В. Анализ и прогноз разработки нефтяных залежей / А. В. Давыдов. – Москва : ОАО «ВНИИОЭНГ», 2008. – 316 с.
2. Дадаева Э. А. Плотность сетки скважин при промышленной реализации методов повышения нефтеотдачи пластов зарубежом / Э. А. Дадаева. – Москва : ОАО «ВНИИОЭНГ»,1985, вып 9(50), 43 с.
3. Желтов Ю. П. Разработка нефтяных месторождений / Ю. П. Желтов. – Москва : Недра, 1998. – 365 с.
4. Закиров С. Н. Анализ проблемы «Плотность сетки скважин – нефтеотдача» / С. Н. Закиров. – Москва : Грааль, 1993. – 314 с.
5. Басниев К. С. Подземная гидромеханика / К. С. Басниев, И. Н. Колгина, В. М. Максимов. – Москва : Недра, 1993. – 415 с.

THE PREPARATION OF THE ACRYL AMIDE COMPLEX RU

M. R. Mikayilova, *graduate student;*
M. M., Agagusuinova*, Head Professor*
Azerbaijan State University of Oil and Industry,
Baku, Azerbaijan

An efficient and selective hybrid nanocomposite catalyst for the hydrogenation of cyclohexene was synthesized. Synthesis of the acrylamide ruthenium complex onthe surface of SiO2, its subsequent polymerization and reduction lead to the formation of an organo-inorganic composite including polymer-matrix-stabilized nano-sized Ru particles and an inorganic carrier.

Materials containing nanosize metal particles [1] exhibit unique physicochemical properties and have been the subject of intensive research in recent years.

The acryl amide complex of ruthenium nitrate was synthesized by replacing crystallization water in the crystal hydrate of metal nitrate with

acryl amide molecules (AAM). The results of elemental analysis and some spectral characteristics of the complex obtained [2] are given in Table 1

The elemental composition of acryl amide complexes of Ru nitrate and the relative content of elements

Table 1.

Complex	Element composition, mass% found / calculated				Relative content,%			
	C	H	N	Ru	C	O	N	Ru
$Ru(NO_3)_2$	–	1,4/1,5	10,1/10,2	40,2/39,8	–	68	21	10
Ru AAm	20,0/19,5	3,6/2,8	15,1/15,0	29,2/28,8	51	27	19	3
Ru AAm/SiO_2	–	–		5,2	16	57	6	1

IR spectroscopic data indicate that the coordination of the metal atom is carried out through the oxygen atoms of the carbonyl group of the acryl amide ligand: the C0 (1665 cm-1) vibration bands are shifted to the long-wavelength region, as in similar complexes of transition metals.

This is confirmed by the shift of the C 1s (Eb = 288.3 eV), N 1s (Ebb = 399.8 eV), and O 1s (Eb = 531.6 eV) in the RFE spectra to the high-energy region by 0.5; 0.7 and 0.5 eV, respectively. In the IR spectra of complexes [3], bands of valence vibrations of nitrate anion 1384 cm-1 (NO3-) were also recorded.

In the surface layer, the ratio of Ru / N and O / N atoms is 0.11 and 1.4, respectively (Table 1).

Acryl amide complexes of metal nitrates have the ability to effectively polymerize in the condensed state in the frontal mode, i.e. Under conditions when the process of conversion of the monomer into a polymer begins in the local reaction zone and spreads layer by layer throughout the volume. The reaction proceeds under mild conditions at atmospheric pressure and thermal initiation (without the use of chemical initiators and activators).

Polymerization is carried out in a narrow temperature range. The heat released in the reaction zone is transferred to the heating zone where the substance is heated by thermal conduction, the temperature rises to the value at which the reaction begins, i.e. [3–4] the spread of polymerization occurs.

The preparation of the acryl amide complex Ru on the surface of the mineral carrier and its subsequent polymerization lead to the formation of a polymer-inorganic composite which, according to electron microscopy, consists of Ru nanoparticles 4–8 nm in size and their aggregates 10–20 nm stabilized by the polymer matrix.

The effect of the SiO2 filler on the autowave polymerization regime is manifested in the fact that the polymerization front acquires the signs of spatio-temporal stabilization. The fuzziness of the defectional maxima and the broadening of the lines indicate the ultra dispersed state of the particles. For the nanocomposites obtained is characterized by a micro porous structure with a pore size from a few to 20 nm and their uniform size distribution.

The resulting hybrid nanocomposites have a sufficiently developed surface and porous structure, which ensures the availability of active catalyst centers for reagents and their high activity in the catalytic reactions under study.

It was found that the investigated nanocomposites retain the catalytic activity and when repeated cycles of reaction are carried out on them, and the fact that they are in the immobilized form makes it possible to easily separate them from the reaction medium and to use them repeatedly, on the other hand, to study different physico-chemical methods formed on the catalyst intermediates.

It was found that the investigated nanocomposites retain the catalytic activity and when repeated cycles of reaction are carried out on them, and the fact that they are in the immobilized form makes it possible to easily separate them from the reaction medium and to use them repeatedly, on the other hand, to study different physico- Chemical methods formed on the catalyst intermediates.

This, the resulting hybrid polymer-immobilized Ru nanoparticles exhibit high activity in the cyclohexene hydrogenation reaction and retain it in repeated cycles. The catalytic properties of nanocomposites depend on the conditions of their preparation, which obviously influence the size of the nanoparticles formed. Ru.

Literature

1. Hannack M., Kamenzin S., Kamenzin C. Subramanian L.R. // Synthesis Metals, 2000. – V. 110. – № 2. – P. 93.
2. M. M. Agaguseinova, N. E. Jabbarova «Coordination compounds of transition metals in catalysis». – Baku-2006.
3. M. M. Agaguseynova, N. E. Jabbarova «Complexes of transition metals With molecular oxygen». – Baku-2012.
4. Tolbin A.Yu., Tomilova LG, Zefirov N. S. Nonsymmetrically substituted phthalocyanines: synthesis and modification of the structure // Success of chemistry, 2007, 76 (7).

СПЕКТРОФОТОМЕТРИЧНЕ ВИЗНАЧЕННЯ Ir(III) З ПОПЕРЕДНІМ МІКРОЕКСТРАКЦІЙНИМ КОНЦЕНТРУВАННЯМ

М. І. Мандзюк, *спеціальність «Хімія», студентка 6 курсу;*
О. Ю. Сухарева, *доцент кафедри аналітичної хімії, к. х. н., доцент – науковий керівник*
Державний вищий навчальний заклад «Ужгородський національний університет», м. Ужгород, Україна

Платинові метали, зокрема Іридій, мають особливі фізичні та хімічні властивості, що зумовлює їх важливу роль у техніці. В той же час, незначні зміни вмісту Іридію у сплавах та композитних матеріалах призводять до значної зміни їх властивостей, тому контроль вмісту Іридію у різноманітних промислових об'єктах є актуальним завданням сучасної хімії [1].

Серед методів визначення Іридію у різноманітних об'єктах найбільшого значення мають спектроскопічні (атомна емісія та атомна абсорбція) [2, 3] та електрохімічні [4] методи, але з огляду на простоту обладнання та проведення експерименту не втрачають своєї ролі методи молекулярної абсорбції, в т. ч. в каталітичних системах, які в аналітичній хімії Іридію передбачають використання органічних реагентів [5–7]. Кількість ефективних органічних реагентів, які придатні для спектрофотометричного визначення Іридію є обмеженою, тому пошук нових аналітичних форм є важливою задачею аналітичної хімії. Можливість поєднання розділення та концентрування Іридію, з його спектрофотометричним визначенням розширює аналітичні можливості методик, на що і направлене дане наукове дослідження.

Метою роботи є вивчення взаємодії у системі Ir(III) – бензоїлгідразон бензоїлацетону (БГБА) – астрафлоксин (АФ), що призводить до утворення йонних асоціатів (ЙА), які ефективно вилучаються неполярними органічними розчинниками з можливістю мікроекстракційного концентрування Іридію.

Систематичне вивчення взаємодії у зазначеній системі показали, що в межах слаболужного середовища (pH 7,0-11,0) за ініціювання реакції утворення координаційних сполук Ir(III) з БГБА в присутності поліметинового барвника АФ утворюються ЙА, які ефективно вилучаються бензеном, толуеном та о-ксилолом. Вивчено вплив різних факторів (pH середовища, концентрації реагуючих компонентів та донорно-активних розчинників, природи екстрагенту та співвідношення водної та органічної фаз, способу та тривалості ініціювання реакції утворення координаційних сполук, кінетики екстракції, вплив зава-

жаючих компонентів, тощо) на ефективність мікроекстракції досліджуваних ЙА, встановлені оптимальні умови для екстракційно-спектрофотометричного визначення Іридію.

Дослідження можливостей різних мікроекстракційних технік для вилучення ЙА Іридію з досліджуваними реагентами показало, що найбільш ефективним є використання Вортекс-змішувача, який забезпечує достатню повноту екстракції ЙА бензеном (R = 92,3 %), а рівновага досягається протягом 15 с, при співвідношенні об'ємів водної та органічної фаз 20:1 (5,0 $см^3$:0,25 $см^3$). Запропоновано ймовірний механізм екстракції ЙА Іридію.

Вивчення впливу заважаючих компонентів на екстракційно-спектрофотометричне визначення Ir(III) показало, що аналогічні ЙА у досліджуваній системі утворюють Al(III), Fe(III), Cr(III), Rh(III) тощо. В той же час, ініціювання нагріванням реакції утворення координаційних сполук Ir(III) з БГБА та необхідність стабілізації ступеня окиснення Іридію (з використанням аскорбінової кислоти) в значній мірі вирішує вплив заважаючих компонентів. Так, використання аскорбінової кислоти усуває вплив Al(III), Fe(III), Cr(III) та інших катіонів металів, а різниця в кінетиці утворення координаційних сполук Ir(III) та Rh(III) з БГБА усуває вплив останнього.

Визначено основні хіміко-аналітичні характеристики пропонованих аналітичних форм для спектрофотометричного визначення Ir(III) з мікроекстракційним концентруванням. Умовний молярний коефіцієнт світлопоглинання ЙА Ir(III) (при $V_{водної}$=$V_{органічної}$ = 1:1) становить $1{,}02\times10^5$ ($л\times моль^{-1}\times см^{-1}$). При використанні мікроекстракції ($V_{водної}$=$V_{органічної}$ = 20:1) пропоновані аналітичні форми характеризуються високою чутливістю (LOD=38 мкг/$дм^3$; LOQ=125 мкг/$дм^3$). Метрологічні параметри розраховували згідно [8].

На основі проведених досліджень розроблено та апробовано нові методики спектрофотометричного визначення Іридію у різноманітних технічних об'єктах, які характеризуються надійністю, простотою виконання і мають задовільні метрологічні характеристики. Правильність методики перевірена методом «введено-знайдено» на модельних сумішах та аналізом стандартних зразків.

Список використаних інформаційних джерел

1. Гинзбург С. И. Аналитическая химия платиновых металлов / С. И. Гинзбург, Н. А. Езерская, М. В. Прокофьева и др. – Москва : Наука, 1972. – 613 с.

2. Усовершенствованная атомно абсорбционная методика определения иридия и родия во вторичном сырье / К. В. Актуганова, Ю. А. Карпов, О. А. Ширяева, Ю. С. Дальнова // Заводская лаборатория. Диагностика материалов. – 2006. – Т. 72, № 6. – С. 3–9.
3. Серегин А. Н. Определение платиновых металлов в отработанных автомобильных катализаторах / А. Н. Серегин, А. С. Кириченко // Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук. – 2013. – № 7-1. – С. 67–71.
4. Колпакова Н. А. Определение платиновых металлов в минеральном сырье методом инверсионной вольтамперометрии (обзор) / Н. А. Колпакова // Заводская лаборатория. Диагностика материалов. – 2014. – Т. 80, № 9. – С. 5–13.
5. Сухарева О. Ю. Новые аналитические формы для экстракционно-фотометрического определения родия(III) и иридия(III) / О. Ю. Сухарева, С. Н. Сухарев, С. Ю. Чундак // Журнал аналитической химии. – 2005. – Т. 60, № 10. – С. 1030–1035.
6. Капустина Е. В. Новые каталитические системы для определения Ir(IV) и Rh(III) при их совместном присутствии в растворе / Е. В. Капустина, Н. А. Бурмистрова, С. П. Муштакова // Цветные металлы. – 2009. – № 11. – С. 42–45.
7. Хомутова Е. Г. Определение микроколичеств иридия в виде хлоридных комплексов каталитическим методом / Е. Г. Хомутова, Л. И. Федорина, А. П. Рысев // Журнал аналитическое химии. – 2003. – Т. 58, № 12. – С. 1291–1294.
8. Klaus Doerffel. Statistik in der analytischen Chemie. – Leipzig: Wiley-VCH, 1990. – 256 s.

СИНТЕЗ КРАУН-ЗАМЕЩЕННЫХ КОМПЛЕКСОВ РУТЕНИЯ

М. Р. Микаилова, *дисертант*
Азербайджанский Государственный Университет Нефти и Промышленности, г. Баку, Азербайджан

В настоящее время в мире в год производится более 100 000 тонн фталоцианинов для использования в качестве фоточувствительных материалов для фотокопировальной техники, в устройствах для хранения и считывания информации, проводящих устройствах и в электро катализе. Разнообразие свойств материалов, создаваемых на их основе, обусловлено спецификой электронного строения фталоциа-

нинового лиганда [1]. Настоящая работа посвящена исследованию особенностей координационной и супрамолекулярной химии комплексов рутения с краун-замещенными фталоцианиновыми лигандами [2]. Актуальность работы определяется с одной стороны малой изученностью фундаментальных свойств краун замещенных фталоцианиновых комплексов рутения, переходных металлов в частности, с другой стороны надеждами на обнаружение полезных свойств, пригодных для практического использования подобных веществ в некоторых областях материаловедения. В качестве иследного вещества использовали предварительно синтезированный дициано-бензо-15-краун-5. В качестве прекурсора использовали предварительно синтезированный дициано-бензо-15-краун-5. В качестве соединений рутения были выбраны RuCl3*3H2O, $Ru3(CO)_2$, [Ru(DMSO)4Cl2] и $[Ru_2(OAc)_4Cl]n$. Эксперименты показали, что независимо от выбора источника рутения, во всех случаях образуется тетра-15-краун-5-фталоцианинат рутения, содержащий молекулы CO и метанола в качестве аксиальных лигандов – $(R_4Pc)Ru(CO)(CH3OH)$. Из-за склонности дициано-бензо-15-краун-5 к окислению синтез тетракраунзамещенных фталоцианинатов рутения проводили в откачанной ампуле. В результате проведенных экспериментов, установлено что при варьировании различных параметров в результате темплатного синтеза в расплаве из дициано-бензо-15-краун-5 и исследованных соединений рутения можно получить лишь (R4Pc)Ru(CO)(CH3OH) и максимальный выход (80 %) достигается при использовании в реакции карбонила рутения. В этом случае источником CO является исходное соединение, а не продукт деструкции динитрила. Уменьшение выхода комплекса (R4Pc)Ru(CO)(CH3OH) в случае -использования RuCl3*3H2O также вызвано тем, что в результате реакции происходит восстановление Ru(III) до Ru(II) с одновременным окислением исходного дициано-бензо-15-краун-5. В координационной химии стабильность комплексов Ru(II) обычно низка из-за высокой вероятности его окисления до Ru(III). Необходимо отметить, что в нашей ситуации аномальная устойчивость низкоспиновых комплексов Ru(II) связана с особенностями природы ароматической плоской, тетрадентатной системы фталоцианинового лиганда, стабилизирующей низшие степени окисления переходных металлов [3]. Следует также отметить, что в качестве побочного продукта реакции наблюдалось образование свободного

лиганда H2(R4Pc) при использовании всех солей, за исключением карбонила рутения $Ru_3(CO)_2$. Для получения комплексов рутения с тетра-15-краун-5-фталоцианином и N-донорными лигандами из ДЦБ15К5 и соединений рутения в N-донором растворителе. Таким образом, при высокотемпературном темплатном синтезе тетра-15-краун-5-фталоцианинатов рутения как в расплаве ДЦБ15К5, так и в растворе N-донорного лиганда основным продуктом реакции является комплекс $[Ru(DMSO)_4Cl_2]$. Некоторые различия обнаружены в ИК-спектрах комплексов рутения одинакового состава, но полученных из различных исходных компонентов. Так, ИК-спектр комплекса рутения, полученного с использованием хлорида рутения заметно отличается от ИК-спектра комплекса, полученного из карбонила рутения. В ИК-спектре α--формы наряду с самой интенсивной полосой около 1 100 $см^{-1}$ имеется достаточно интенсивный дублет около 1 030 и 1 060 $см^{1}$тогда как для β-формы наиболее интенсивно проявляется только высокочастотная компонента. Это свидетельствует о конформационных различиях краун-эфирных фрагментов α-и β-форм. Другое заметное отличие наблюдается вобласти 800 см. В ИК-спектре а-формы выделяется полоса около 800 $см^{-1}$, которая по своей интенсивности сравнима с полосой около 1 100 $см^{-1}$. В ИК-спектре же β-формы полоса в этой области характеризуется относительномалой интенсивностью. Наблюдаются также различия в области 1 250–1 300 $см^{-1}$. В ИК-спектре а-формы наблюдается четкий интенсивный дублет около1 260 и 1 278 $см^{-1}$. При этом низкочастотная компонента намного интенсивнее высокочастотной и по своей относительной интенсивности сравнима с полосой около 1100 см’’. В ИК-спектре же β-формы наблюдается интенсивная полоса около 1280 $см^{-1}$с перегибом (или плечом) около 1 260 см’. В этой области ИК спектр β-формы проявляет аналогию с ИК спектрами сэндвичевых краунфталоцианинатов и моно краун-фталоцианинатов, тогда как, например, для третбутил-замешенных фталоцианинатов металлов такие интенсивные полосы в этой области не характерны.

В ИК спектрах α-и β форм полученных комплексов обнаружены достаточно интенсивные полосы около 1 934 $см^{-1}$Эти полосы можно отнести к валентным колебаниям карбонильной группы ν(CO). Пониженное значение этой частоты указывает на мостиковую функцию карбонильных групп в этих комплексах.

Список использованных информационных источников

1. The Porphyrin Handbook // Eds. Kadish K.M. et all. Academic Press. 1999–2003. – V. 1–20.
2. De la Torre G., Nicolau M., Torres T. // Phthalocyanines: Synthesis, Supramolecular Organization and Physical properties //In: Nalwa H.S. (ed.), Supramolecular photo-sensitive and electoactive materials. Academic Press, New York, 2001. – p. 1–113.
3. Jiang J., Kasuga K., Arnold D.P. //Sandwich Type Phthalocyaninato and Porphyrinato Metal Complexes // In: Nalwa H.S. (ed.), Supramolecular photosensitive and electoactive materials, Academic Press, New York, 2001. – p. 114–211.

СИНТЕЗ, ХАРАКТЕРИСТИКА И РЕАКЦИОННАЯ СПОСОБНОСТЬ КОМПЛЕКСЫ RU (II)

М. Р. Микаилова, *дисертант*
Азербайджанский Государственный Университет Нефти и Промышленности, г. Баку, Азербайджан

Платиновые металлы играют важную роль в химии, анализе, технологии, электронной технике, металл комплексном анализе, биологии, медицине. Уникальны не только сами металлы и сплавы, но и их соединения. К настоящему времени синтезированы тысячи комплексов металлов платиновой группы, характеризующихся ценными свойствами. Поэтому разработка технологии синтеза солей платиновых металлов – актуальная проблема. Исследования по синтезу координационных соединений, установлению их состава, строения, свойств, поведения в растворах служат той научной базой, без которой невозможно создание высокоэффективных технологий получения препаратов платиновых металлов. Рутений является относительно недорогим по сравнению с другими переходными металлами группы 8, такими как родий, и было подготовлено большое разнообразие комплексов рутения. Действительно, некоторые реакции, катализируемые рутением, стали промышленными процессами.

RuCl3 • nH2O часто используется в качестве исходного материала при получении большинства рутениевых комплексов. Рутениевые комплексы можно грубо разделить на пять групп в зависимости от их поддерживающих лигандов: карбонила, третичных фосфинов, циклопентадиенила, арен/диенов и карбенов. Эти лиганды оказались эффек-

тивно действующими в качестве активирующих факторов. Рутениевые комплексы также демонстрируют множество полезных характеристик, которые включают в себя низкий окислительно-восстановительный потенциал, высокую способность переноса электронов, высокую способность к координации гетероатомов, кислотность кислоты, уникальную реакционную способность металлических соединений и промежуточных соединений, таких как оксометаллы, металлоациклы и комплексы металлических карбенов. Таким образом, большое количество новых полезных реакций начали развиваться с использованием каталитических количеств рутениевых комплексов. Большое влияние химии рутения на органический синтез в последние годы повысило значимость металла до такого же уровня, как палладий, или даже выше. Действительно, некоторые реакции, катализируемые рутением, стали промышленными процессами, типичные примеры которых включают сочетание катализируемого рутением асимметрического гидрирования 2-бензамидометил-3-оксобутаната через кинетическое разрешение и катализируемое рутением окисление (1R ‘, 3S) - 3- [1 ‘-(трет-бутилдиметилсилилоксид) этил] азетидин-2-он. Последний процесс обеспечивает важную промышленную схему для синтеза 4-ацетоксиазетидинона, который является универсальным и ключевым промежуточным продуктом в синтезе карбенных антибиотиков. Группа рутениевые карбеновые комплексы также использовались для промышленной метатезисной полимеризации с раскрытием цикла.

Металлоорганическая химия полусэндвичевых комплексов η6-арен-рутений (II) получила широкое развитие в последние несколько лет из-за их широкого диапазона потенциальных применений в качестве предшественников катализаторов переноса водорода, полимеризации алкенов, полимеризации метатезиса раскрытия кольца и окисления олефинов. Арен рутений также широко исследован за их сильную антибактериальную и противоопухолевую активность. Более того, соединения арена рутения относятся к хорошо установленному семейству прочных металлоорганических молекул (металл = Ru (II), Rh (III) и Ir (III)) очень хорошо растворяется и устойчив в воде со многими потенциальными преимуществами, такими как облегчение экологических проблем, связанных с использованием органических растворителей, промышленное применение с введением новых двухфазных процессов и металлоорганический синтез органических веществ в воде.

П-лигированная арена обеспечивает большую стабильность Ru в степени окисления +2, а характерная структура «стула пианино» дает возможность варьировать дополнительные доноры путем замещения галогенида различными σ-донорами от фосфинов до β-дикетонов, от алифатических, а также ароматических аминов.

Рассматривается синтез и характеристика новых комплексов формулы [Ru (арен) (лиганд) Cl], содержащих разнообразные виды лигандов, а именно 4-ацил-5-пиразолонатные лиганды и скорпионатные лиганды (бис-, трис- и тетракис (Пиразолил) бораты, бис- (пиразолил) алканы, бис (пиразолил) ацетаты и трис (пиразолил) метансульфонаты) с ареном на Ru, представляющим собой цимол, бензол или гексаметилбензол.

Способность комплексов [Ru (цимена) (лиганд) Cl] по отношению к нейтральному и анионному монодентатному донорному лиганду и к экзо-бидентатным лигандам, поскольку нас интересует оценка координационных мод используемой системы лигандов, Ядерность полученных комплексов и геометрию вокруг металла.

Окислительно-восстановительные свойства с помощью циклической вольтамперометрии и контролируемого потенциального электролиза, которые на основе их измеренных RuII / III обратимых окислительных потенциалов позволили упорядочить лиганды в соответствии с их электронно-донорным характером. В качестве продолжения наших исследований нами также были исследованы каталитические свойства выбранных нейтральных и ионных (арен) Ru (II) бис (пиразол-1-ил) алкановых комплексов по отношению к окислению ряда олефинов пероксидом дигидрогена.

Список использованных информационных источников

1. Hannack M., Kamenzin S., Kamenzin C. Subramanian L. R. // Synthesis Metals, 2000. – V. 110. – № 2. – P. 93.
2. Агагусейнова М. М. Координационные соединения переходных металлов в катализе / М. М. Агагусейнова, Н. Э. Джаббарова. – Баку-2006.
3. Агагусейнова М. М. Комплексы переходных металлов с молекулярным кислородом / Агагусейнова М. М., Н. Э. Джаббарова. – Баку-2012.
4. Толбин А. Ю. Несимметрично замещенные фталоцианины: синтез и модифицирование структуры / А. Ю. Толбин, Л. Г. Томилова, Н. С. Зефиров // Успехи химии, 2007, 76(7).

ПОЛУЧЕНИЕ АДГЕЗИОННЫХ КОМПОЗИЦИОННЫХ МАТЕРИАЛОВ

Р. Э. Мустафаева, *к. х. н., ст. научн. сотр.*
Научно-исследовательская лаборатория «Новые химические материалы и технологии»
Азербайджанский Государственный Университет Нефти и Промышленности, г. Баку, Азербайджан

Развитие современных отраслей промышленности связанно с созданием полимерных материалов с заданными свойствами. Выпускаемые в настоящее время в промышленности крупнотоннажные полимеры и композиционные материалы на их основе в ряде случаев не соответствуют экстремальным требованиям условий эксплуатации. В последние десятилетия значительно возрос, и продолжает неуклонно расти практический интерес к производству и применению различных типов адгезионных композиций.

В современной технологии переработки полимеров ведущее место занимают различные методы модификации т. к. модификация в заранее заданном направлении различных полимерных материалов, выпускаемых в промышленном масштабе экономически более выгодно, чем синтез новых полимеров.

В современных технологиях переработки полимеров процессы модификации, позволяющие в заранее заданных направлениях изменять свойства полимеров и тем самым улучшать их физико-механические и эксплуатационные характеристики, занимают ведущее место. Простота, доступность и относительная дешевизна открывают широкие перспективы создания на их основе ценных композиционных материалов. Введение реакционноспособных олигомеров или полимеров приводят к улучшению адгезии между полимерными фазами, препятствуют процессу их разделения и способствуют совмещению полимеров в межфазной зоне. Необходимость создания композиционных материалов с улучшенными эксплуатационными свойствами на основе промышленных крупнотоннажных полимеров, в том числе эластомеров, а также необходимость экономии полимерных материалов и рационального использования природного органического сырья-нефти, привели к поискам практически эффективных путей модификации полимеров в условиях традиционной переработки [1, 2].

Выбор бутадиен-стирольного каучука (БСК) очевиден, так как известно, что БСК относится к каучукам общего назначения, отличается повышенной износостойкостью. На долю БСК приходится более 50 % от общего объёма промышленного производства и потребления всех синтетических каучуков.

Для улучшения совместимости каучуков в резиновых смесях проведено исследование в целях получения высокопрочностных композиций на основе бутадиен-стирольного каучука модификацией его функциональными олигомерами и полимерами. Разработана рецептура резиновых смесей на основе изопренового (СКИ-3) и бутадиен-стирольного (СКС-30АРКМ-15) каучуков, содержащая в качестве модификатора хлорированный атактический полипропилен (ХАПП) – или композицию на основе смеси СКИ-3 и СКС-30-АРКМ-15, модифицированного олигоэфирметакрилатом эпихлоргидрина (ОМАЭХГ) и исследован комплекс свойств их вулканизатов. Показано улучшение у вулканизатов полученных резиновых смесей показателей условной прочности при растяжении, условного напряжения при 100, 300 %-м удлинении, усталостной выносливости при многократных деформациях, а так же увеличение прочности связи резины с шинным кордом и сохранение стабильности крепления при повышенных температурах, что объясняется улучшением совместимости в системе СКИ-3+СКС-30АРКМ-15. Установлено, что композиции на основе бутадиен-стирольного каучука модифицированного функциональными олигомерами, полимерами и на их основе резиновые смеси, характеризуются более высокой скоростью вулканизации и улучшенными показателями механической и адгезионной прочности, термической стабильностью и химической стойкостью вулканизатов, по сравнению с вулканизатами на основе не модифицированного БСК.

Повышение когезионной прочности вулканизатов резиновых смесей на основе СКС-30 АРКМ-15, СКИ-3 и др. каучуков, а также ряда других физико-механических свойств может быть достигнуто путем введения в макромолекулу каучука различных реакционноспособных олигомеров содержащих функциональные группы. С этой целью для резиновых смесей на основе СКС-30 АРКМ-15 и СКИ-3 в промышленном масштабе применяется остродефицитный резорцин-уротропиновый комплекс (РУ), который повышает прочность связи каркасных резиновых смесей с шинным кордом, но не обеспечивает достаточной стабильности крепления при повышенной температуре и влажности.

В связи с этим была разработана рецептура резиновых смесей на основе изопренового (СКИ-3) и бутадиен-стирольного (СКС-30-АРКМ-15) каучуков, содержащая в качестве модификатора хлорированний атактический полипропилен (ХАПП) или композицию на основе смеси СКИ-3 и СКС-30-АРКМ-15, модифицированного олигоэфирметакрилатом эпихлоргидрина (ОМАЭХГ)

Резиновые смеси готовили на лабораторных вальцах при температуре 25–30 °С. Общая продолжительность смешения составляла 20–25 мин. Вулканизацию резиновых смесей осуществляли в течение 15 мин. при 150 °С.

Проведено сравнение физико-механических и эксплуатационных свойств вулканизатов разработанных резиновых смесей и существующей. Установлено, что в отличие от базового варианта, использование в каркасной резиновой смеси на основе СКИ-3 и СКС-30 АРКМ-15 каучуков в качестве модификатора хлорированного атактического полипропилена (смеси 2, 3) или композиции на основе смеси СКИ-3 и СКС-30-АРКМ-15, модифицированного олигоэфирметакрилатом эпихлоргидрина, (смеси 4, 5), позволяет улучшать показатели условной прочности при растяжении, условного напряжения при 100, 300 %-м удлинении, усталостной выносливости при многократных деформациях вулканизатов.

С теоретической точки зрения наблюдаемое улучшение ряда физико-механических показателей, и в частности адгезии и когезии полученных резин, можно объяснить улучшениям совместимости в системе СКИ-3 и СКС-30 АРКМ-15.

Таким образом, в результате исследований установлено, что введение бутадиен-стирольного каучука, модифицированного ОМАЭХГ в каркасную резиновую смесь, позволяет повысить стойкость вулканизатов к тепловому старению. Можно предположить, что в процессе вулканизации каркасной резины содержащий бутадиен-стирольный каучук, модифицированный ОМАЭХГ ввиду наличия функциональных групп (-Cl, -OH и эфирных групп), способствует образованию вулканизационной сетки с термически устойчивыми поперечными связями.

Модифицированный бутадиен-стирольный каучук олигоэфирметакрилатом эпихлогидрина способствует улучшению адгезии между полимерными фазами препятствуя процессу их разделения и улучшает совместимость полимеров в межфазной зоне [3].

Наличие реакционноспособных функциональных групп в ХАПП и БСК, модифицированном ОМАЭХГ-ом, способствует повышению адгезионной прочности резины с шинным кордом и обеспечивает стабильность крепления при повышенной температуре и влажности. Так, прочность связи резин с шинным кордом марки 25 КНТС у вулканизатов модифицированных резиновых смесей даже при 120 °С выше той, что имеют стандартные резины при нормальных условиях. Это позволит исключить использование в составе резины традиционного, дорогого, остродефицитного модификатора РУ-1.

В статье решена важная научно-техническая проблема повышения качества адгезионных композиций на основе бутадиен-стирольного каучука. В результате проведенного исследования разработаны рекомендации по улучшению свойств адгезионных композиций, конкурентоспособных по отношению к существующим аналогам, по рецептуростроению, технологии получения и использования адгезионных композиций на основе бутадиен-стирольного каучука. Полученные композиции могут быть использованы в производстве полимерных изделий для нефтяной, машиностроительной промышленности, в производстве шин и резинотехнических изделий.

Список использованных информационных источников

1. Онищенко З. В. Модификация эластомеров соединениями с эпоксидными, гидроксильными и аминогруппами / З. В. Онищенко // Тем. обзор. Москва : Цниитэнефтехим, 1984. – 72 с.
2. Донцов А. А. Каучук-олигомерные композиции в производстве резиновых изделий / А. А. Донцов, А. А. Канаузова, Т. В. Литвинова. – Москва : Химия, 1986. – 216 с.

ВИЯВЛЕННЯ БІЛКА В ПРОДУКТАХ ХАРЧУВАННЯ

І. В. Хацановська, *спеціальність «Економіка підприємства», студентка групи 21-Е;*
Є. В. Сотнікова, *викладач хімії – науковий керівник*
Харківський державний автомобільно-дорожній коледж, м. Харків, Україна

Їжа – є насамперед джерелом енергії,носієм та джерелом біологічно активних речовин, потужний лікувальний фактор. Це не лише необхідність, але й одне з найбільших задоволень у житті.

Сьогодні важливе значення надається якісному складу їжі. Бо як сказав Гіппократ: «Ми – це те, що ми їмо». Нажаль, не всі продукти харчування повністю відповідають критеріям, які до них висуваються.

Метою нашої роботи було перевірити вміст білка у деяких продуктах харчування. Білки є життєво необхідними продуктами, вони служать для побудови клітини. Також вони необхідні для утворення гемоглобіну , більшості гормонів та ферментів. Деякі білки виконують транспортні функції – переносять молекули або йони в місця синтезу або накопичення речовин. Наприклад, в крові міститься білок гемоглобін, що переносить кисень до тканин і вуглекислий газ від них, а білок міоглобін накопичує кисень у м'язах.

Білки – це будівельний матеріал клітин. З них побудовані опорні, м'язові, покривні тканини.

Білки-рецептори сприймають і передають сигнали, що надходять від сусідніх клітин або з навколишнього середовища. Наприклад, дія світла на сітківку ока сприймає білок родопсин.

Білки життєво необхідні будь-якому організму і тому є найважливішою складовою частиною продуктів харчування. У процесі травлення вони гідролізуються до амінокислот, які служать вихідною сировиною для синтезу інших білків, необхідних даному організму. Існують такі амінокислоти, які організм отримує разом з їжею, їх називають незамінними.

В якості експериментальних зразків ми обрали домашні яйця, яйця Люботинської птахофабрики та домашній сир і сирний продукт «Машенька» фірми « Смачненький». Так як білки – це полімери, мономерами яких є амінокислоти, що поєднуються пептидним зв'язком, виділяють універсальні кольорові якісні реакції (виявляють пептидні зв'язки) та специфічні (на певні амінокислотні залишки).

Ми обрали для експерименту біуретову та ксантопротеїнову реакції.

Біуретова реакція на пептидні зв'язки – дія розведеного розчину купрум (II) сульфату на лужний розчин білка, яка супроводжується появою фіолетово-синього забарвлення розчину, що обумовлено комплексоутворенням між йонами Купруму та поліпептидами. Ксантопротеїнова реакція на ароматичні й гетероядерні цикли – дія концентрованої нітратної кислоти з появою жовтого забарвлення; забарвлення пояснюється нітруванням циклів й утворенням нітросполук залишками амінокислот.

Хід експерименту

Взаємодія розчину білка з азотною кислотою (ксантопротеїнова реакція).

У пробірку налили 1–2 мл розчину білка і стільки ж розчину азотної кислоти. Отриманий розчин нагріли.

Взаємодія розчину білка з гідроксидом міді (біуретова реакція).

У пробірку налили 1–2 мл розчину білка, додали 2 краплі розчину хлориду (сульфату) міді і розчину лугу до зміни кольору розчину.

В результаті наших досліджень ми виявили, що якість білка в домашніх яйцях краща ніж в яйцях Люботинської птахофабрики. А от якість білка в домашньому сирі та сирній масі виявилась однаковою.

Це свідчить про те, що обрані нами продукти містять білок, а білок сиру, який ми порівнювали виявився однаковим по якості.

Список використаних інформаційних джерел

1. Біологічна хімія : лабораторний практикум / за ред. Я. І. Гонського. – Тернопіль : Укрмедкнига, 2001.
2. Березов Т. Т. Биологическая химия / Т. Т. Березов, Б. Ф. Коровкин. – Москва : Медицина, 1998. *(Кількість примірників – 12).*
3. Lippincott's illustrated reviews: biochemistry / P. Champe, R. Harvey, D. Ferrier. – Philadelphia : Lippincott Williams & Wilkins, 2005. – 534 p.

Наукове видання

НАУКА І МОЛОДЬ В ХХІ СТОРІЧЧІ

ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ
ІІІ Міжнародної молодіжної науково-практичної
інтернет-конференції

(м. Полтава, 1 грудня 2017 року)

Головний редактор *М. П. Гречук*
Комп'ютерне верстання *Г. А. Бжікян*

Формат 60×84/16. Ум. друк. арк. 39,1.
Зам. № 005/1118.

Видавець і виготовлювач
Вищий навчальний заклад Укоопспілки
«Полтавський університет економіки і торгівлі»,
к. 115, вул. Коваля, 3, м. Полтава, 36014; ☎(0532) 50-24-81

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції ДК № 3827 від 08.07.2010 р.